לחלוקה חופשית

שבוע פרשת שמיני (ימי הפסח)

י"ז – כ"ב ניסן ה'תשע"ב (9 – 14 April 12)

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים"
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים
לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת
וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת
יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

"דבר מלכות" מודפס ב: **דפוס ידיעות תקשורת** בכ - **51,000 עותקים**

מתוכם הודפסו

5,000 עותקים על ידי:

ורדיגר ביטוחים
הרצל 40 בני ברק yosef-v@zahav.net.il
טלפון 03-6187070 פקס 03-5787406
טוב שיש מגדל מאחוריך
מגדל חברה לביטוח בע"מ
מגדל

5,000 עותקים על ידי:

אי אס אן
אאוטסורסינג בע"מ
היסמין 1 רמת אפעל

המעוניינים להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" יפנו ל:
פאקס: 03-9606108 או מייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA@DvarMalchus.Org
מוכר כהוצאה עסקית

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קי״א קי״ב ..... ג

ג) מאמר ד״ה והחרים הוי׳ את לשון ים מצרים
אחרון של פסח, ה׳תשח״י ..... ה

ד) שיחת אחרון של פסח ה׳תשח״י ..... כב

ה) לקוטי שיחות – פרשת שמיני
(בלה״ק) כרך יז ..... כו

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... לא

ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה ז״ל שניאורסאהן חוברת ז, תרגום מאידיש ..... לב

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמיני ..... לג

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שמיני ..... לד

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני ..... מח

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שמיני ..... מט

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת שמיני ..... נז

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... נט

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת שמיני ..... סב

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמיני ..... פט

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמיני ..... צו

יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף ב עד דף ז ..... צח

יח) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק כב, תהלים פרק מז-מח ..... קכב

יט) משניות מועד קטן
ביאור קהתי ..... קכד

כ) עין יעקב מסכת יומא ..... קכט

כא) מסכת כריתות עם ביאורים
מדף כא עד דף כו ..... קל

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קנט

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קנט

כד) תורה אור
אדמו״ר הזקן ..... קס

כה) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קסא

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קסב

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קסב

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קסב

כט) ספר המאמרים ה׳תרפ״ו
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסד

ל) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסד

לא) רשימת תרנ״ב
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסה

לב) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קסו

לג) חומש לקריאה בציבור ..... קסז

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני ..... קעג

לה) סדר מצות הדלקת נרות לשביעי של פסח ..... קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי.

ביאור בדרך אפשר

הנביא אומר על ימות המשיח:

וְהֶחֱרִים הָרַיָּ׳ הקדוש־ברוך־הוא יְאַבֵּד ויכרית **אֵת לְשׁוֹן יַם מִצְרַיִם** הוא נהר הנילוס **וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בַּעְיָם** בחוזק **רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים** נפרדים שיתייבשו **וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים** כך שניתן יהיה לדרוך על פני האדמה בנעליים **וְהָיְתָה מְסִלָּה** דרך מעבר **לִשְׁאָר עַמּוֹ** שישובו מהגלות **גוֹ׳ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם** בקריעת ים סוף, כאשר הים נבקע לגזרים ובני ישראל עברו בתוך הים ביבשה[1]. **וְצָרִיךְ לְהָבִין**[2], **דְּכֵיוָן שֶׁהַכָּתוּב מַדְגִּישׁ שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד הִיא** שתהיה לעתיד לבוא **כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, דְּהַיְנוּ בְּדֶגְמַת קְרִיעַת יַם־סוּף** ונמצא שיש דמיון בין בקיעת הנהר לעתיד לבוא לקריעת ים סוף, **אִם כֵּן, מַהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד תִּהְיֶה לְז׳ נְחָלִים, שֶׁאֵין זֶה כְּמוֹ בִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם** שהרי ים סוף נבקע לי״ב גזרים ולא לשבעה?. **גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא שֶׁיֵּחָרֵב** שיתייבש **הַנָּהָר וְיוּכְלוּ לַעֲבוֹר וְלִדְרֹךְ בּוֹ בַּנְּעָלִים** בנעליים, **דִּלְכְאוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר וְהָיְתָה מְסִלָּה גוֹ׳, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ דֶּרֶךְ סְלוּלָה, הֲרֵי מוּכָן שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲבוֹר בּוֹ בְּחָרָבָה** ביבשה, **וּמַהוּ עִנְיַן וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים. וּמִכְּלָלוּת הָעִנְיָן מַשְׁמַע שֶׁוְּהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים הוּא אַחַד הָעִנְיָנִים הַנִּפְלָאִים שֶׁיִּהְיוּ בַּגְּלוּיִים דִּלְעָתִיד לָבֹא, שֶׁלָּכֵן מוֹנֶה עִנְיָן זֶה יַחַד עִם הַמַּעֲלוֹת דִּוְהֶחֱרִים הָרַיָּ׳ אֶת לְשׁוֹן יַם מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ הָעִנְיָן בָּזֶה. וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא הֶגְמַת עִנְיַן הַי״א הַיְדִיעָה, מַה הֵם הַנְּעָלִים הַיְדוּעִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים.**

ב) וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בֵּאוּר הָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּכֵיוָן שֶׁהַכָּתוּב מַדְגִּישׁ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַיְינוּ, שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד הִיא הֶגְמַת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (כַּנַּ״ל), אִם־כֵּן בִּכְדֵי לְהָבִין הָעִנְיָנִים דִּלְעָתִיד, יֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה אֶת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכַמּוּבָן גַּם מִמַּה שֶׁכָּתוּב[3] כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים[4], וּפֵרֵשׁ כְּ״ק שיצא לאור ב׳דבר מלכות׳ לשבת פרשת צו, ׳שבת הגדול׳ בשנה זו עם ביאור סלולה לעבור בה?. **וּמִכְּלָלוּת הָעִנְיָן**

ביאור בדרך אפשר

בס״ד. אחרון של פסח, ה׳תשח״י

(הנחה בלתי מוגה)

וְהֶחֱרִים הָרַיָּ׳ אֵת לְשׁוֹן יַם מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בַּעְיָם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים. וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ גוֹ׳ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם[1]. וְצָרִיךְ לְהָבִין[2], דְּכֵיוָן שֶׁהַכָּתוּב מַדְגִּישׁ שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד הִיא כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, דְּהַיְנוּ בְּדֶגְמַת קְרִיעַת יַם־סוּף, אִם כֵּן, מַהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד תִּהְיֶה לְז׳ נְחָלִים, שֶׁאֵין זֶה כְּמוֹ בִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא שֶׁיֵּחָרֵב הַנָּהָר וְיוּכְלוּ לַעֲבוֹר וְלִדְרֹךְ בּוֹ בַּנְּעָלִים, דִּלְכְאוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר וְהָיְתָה מְסִלָּה גוֹ׳, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ דֶּרֶךְ סְלוּלָה, הֲרֵי מוּכָן שֶׁיּוּכְלוּ לַעֲבוֹר בּוֹ בְּחָרָבָה, וּמַהוּ עִנְיַן וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים. וּמִכְּלָלוּת הָעִנְיָן מַשְׁמַע שֶׁוְּהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים הוּא אַחַד הָעִנְיָנִים הַנִּפְלָאִים שֶׁיִּהְיוּ בַּגְּלוּיִים דִּלְעָתִיד לָבֹא, שֶׁלָּכֵן מוֹנֶה עִנְיָן זֶה יַחַד עִם הַמַּעֲלוֹת דִּוְהֶחֱרִים הָרַיָּ׳ אֶת לְשׁוֹן יַם מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ הָעִנְיָן בָּזֶה. וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא הֶגְמַת עִנְיַן הַי״א הַיְדִיעָה, מַה הֵם הַנְּעָלִים הַיְדוּעִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים.

ב) וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בֵּאוּר הָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּכֵיוָן שֶׁהַכָּתוּב מַדְגִּישׁ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַיְינוּ, שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד הִיא הֶגְמַת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (כַּנַּ״ל), אִם־כֵּן בִּכְדֵי לְהָבִין הָעִנְיָנִים דִּלְעָתִיד, יֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה אֶת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכַמּוּבָן גַּם מִמַּה שֶׁכָּתוּב[3] כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים[4], וּפֵרֵשׁ כְּ״ק

ביאור בדרך אפשר

מַשְׁמַע שֶׁוְּהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים הוּא אַחַד הָעִנְיָנִים הַנִּפְלָאִים שֶׁיִּהְיוּ בַּגְּלוּיִים דִּלְעָתִיד לָבֹא, שֶׁלָּכֵן מוֹנֶה עִנְיָן זֶה יַחַד עִם הַמַּעֲלוֹת דִּוְהֶחֱרִים הָרַיָּ׳ אֶת לְשׁוֹן יַם מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר, וְצָרִיךְ לְהָבִין מַהוּ הָעִנְיָן בָּזֶה שבגללו הוא מפורט כחידוש וייעוד בפני עצמו?. **וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא הֶגְמַת עִנְיַן הַי״א הַיְדִיעָה** כיוון שהכתוב אומר ״בַּנעלים״ בפתח ולא בְּנעלים בחיריק הרי זה כאילו נאמר בהנעלים, היינו בנעלים הידועים, ונשאלת השאלה: **מַה הֵם הַנְּעָלִים הַיְדוּעִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים.?**

ב) וּלְהָבִין זֶה פרטי הדברים האמורים לעיל אודות בקיעת הנהר לעתיד לבוא **יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה בֵּאוּר הָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּכֵיוָן שֶׁהַכָּתוּב** המדבר על בקיעת הנהר לעתיד לבוא **מַדְגִּישׁ** שבקיעת הנהר תהיה **כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַיְינוּ, שֶׁבְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד הִיא הֶגְמַת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (כַּנַּ״ל), אִם־כֵּן בִּכְדֵי לְהָבִין הָעִנְיָנִים דִּלְעָתִיד, יֵשׁ לְבָאֵר תְּחִלָּה אֶת הָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם** שהרי המשל והדוגמא מלמדים על הנמשל. **וְכַמּוּבָן גַּם מִמַּה שֶׁכָּתוּב**[3] אודות הגאולה העתידה **כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים**[4], וזאת על אף שהיציאה ממצרים היתה ביום אחד בלבד (וראה גם בהרחבה במאמר מוסיף על האמור שתהיה דרך

---

1) ישעי׳ יא, טו־טז — הפטרת היום. 2) ראה שער האמונה פנ״ב ואילך. המשך והחרים תרל״א בתחילתו. 3) מיכה ז, טו. 4) ראה

ביאור בדרך אפשר

בדרך אפשר) **וּפֵרֵשׁ כְּ״ק מוֹרִי וְחָמִי אֲדֹמוֹ״ר**[5] הרבי הריי״צ, שבפסוק נאמר ״כימי״ לשון רבים משום **שֶׁמִּשְׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם הֵתְחֵלָה הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה** והיא הולכת ונמשכת כל הימים, **וְאִם כֵּן, הַבֵּאוּר בְּעִנְיְנֵי הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה,** גם מפסוק זה ופירושו מובן כי ובענינו – בקיעת הנהר לעתיד לבוא, **יוּבָן מֵהָעִנְיָנִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא הָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף. וְכַיָּדוּעַ בְּעִנְיַן הַצֹּרֶךְ דִּקְרִיעַת הַיָּם, דְּכֵיוָן שֶׁבְּאוֹתוֹ צַד שֶׁיָּרְדוּ בְּאוֹתוֹ צַד עָלוּ, חֲרֵי מוּבָן, שֶׁקְּרִיעַת הַיָּם לֹא הָיְתָה בִּשְׁבִיל הַצָּלַת יִשְׂרָאֵל מִפַּרְעֹה וּמִמִּצְרַיִם,** כי מאחר שעלו מן הים באותו צד שבו ירדו אל הים, מובן שלמעשה קריעת הים לא שימשה לבני ישראל כאפשרות מילוט והצלה מפרעה ומצרים **אֶלָּא זֶהוּ עִנְיָן שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת מִצַּד עַצְמוֹ** וכיוון שכך, מודגש עוד יותר שביאור עניינו של קריעת ים סוף הוא ההקדמה הראויה לביאור עניין בקיעת הנהר לעתיד לבוא (כאשר בקיעת הנהר לא תהיה לצורך אפשרות מילוט אלא עניין ״מצד עצמו״). **וְיוּבָן בְּהֶקְדֵּם הַקּוּשְׁיָא**[7] שמקשים בתורת החסידות, **מַהִי הָרְבוּתָא** הגדולה **כָּל־כָּךְ בְּעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהוּא אַחַד הַנִּסִּים הַגְּדוֹלִים וְהַנִּפְלָאִים** שהתרחשו אי פעם, **עַד שֶׁגַּם לְגַבֵּי לְמַעְלָה** ביחס לקדוש־ברוך־הוא **חֲרֵי זֶה דָּבָר קָשֶׁה כִּבְיָכוֹל, כַּלָּשׁוֹן הָרָגִיל** בדברי חכמינו ז״ל בבואם לתאר עד כמה דברים מסויימים קשים (״קשין מזונותיו של אדם״ וכן ״קשה זיווגו של אדם״) **קָשֶׁה כִּקְרִיעַת יַם סוּף**[8]**, דִּלְכְאוֹרָה,** לא מדובר בתופעה חסרת תקדים כי **חֲרֵי הָיָה כְּבָר עִנְיָן זֶה** של הפיכת ים ליבשה **בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[9] בתיאור הבריאה בששת ימי בראשית **יִקָּווּ** ייאספו **הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, וְהָיָנוּ,** שהתרחש נס דומה לקריעת ים סוף כיוון **שֶׁמִּצַּד הַטֶּבַע חֲרֵי הַמַּיִם צְרִיכִים לִהְיוֹת מֵעַל לַיַּבָּשָׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם**[10] **בְּעִנְיַן הַגַּלְגַּלִּים שֶׁכָּל גַּלְגַּל סוֹבֵב וּמַקִּיף אֶת הַגַּלְגַּלִּים שֶׁתַּחְתָּיו, וּבְעִנְיַן הַיְסוֹדוֹת הָיָנוּ שְׁיְסוֹד הַמַּיִם סוֹבֵב אֶת יְסוֹד הָעָפָר, וְיסוֹד הָרוּחַ סוֹבֵב אֶת יְסוֹד הַמַּיִם, וְיסוֹד הָאֵשׁ סוֹבֵב אֶת יְסוֹד הָרוּחַ, וְעַל־פִּי־זֶה נִמְצָא שֶׁהַמַּיִם הֵם לְמַעְלָה מֵהָאָרֶץ לְפִי שְׁיְסוֹד הַמַּיִם קַל יוֹתֵר, וְיסוֹד הָעָפָר כָּבֵד יוֹתֵר, וְלָכֵן הִנֵּה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה הָיָה בֶּאֱמֶת כֵּן, וּמִכָּל־מָקוֹם גְּזַר הַקָּבָּ״ה שֶׁיִּקָּווּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, וְנִמְצָא, שֶׁעִנְיָן זֶה יֶשְׁנוֹ כְּבָר בַּבְּרִיאָה עַצְמָהּ, הָיָנוּ בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** האור האלוקי שיורד מלמעלה למטה לברוא ולקיים את העולם נקרא ״סדר השתלשלות״ על שם שהוא יורד מדרגה לדרגה בדומה לשלשלת ארוכה שהטבעות שלה אחוזות זו בזו וכאשר העולם מתנהל כטבעו וכסדרו הרי זה על פי ״סדר השתלשלות״ ואילו כאשר מתרחש נס בניגוד לדרכי הטבע יש צורך בגילוי והמשכת אור אלוקי למעלה מסדר השתלשלות, **וְאִם כֵּן,** שהפיכת המים ליבשה הוא דבר שכבר נטבע בבריאה **אֵינוֹ מוּבָן מַהוּ הַפֶּלֶא כָּל־כָּךְ בְּעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהוּא אַחַד הַנִּסִּים הַנִּפְלָאִים הַיּוֹצְאִים מִדַּרְכֵי הַטֶּבַע וּמֵהַגְּבָלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** והרי דבר דומה התרחש בבריאה והפך לטבע העולם?.

זח״ג קעו, א. 5) רד״ה כימי צאתך מארמ״צ תש״ח (ע׳ 159). 6) ראה תוד״ה כשם – ערכין טו, א. 7) בהבא לקמן – ראה ד״ה וירא ישראל את היד הגדולה בתו״ח בשלח ריד, א ואילך (בהוצאה החדשה – ח״א קנג, ב ואילך). 8) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. זח״ב קע, א. 9) בראשית א, ט. 10) הל׳ יסוה״ת רפ״ג. שם ה״י. פ״ד ה״ב.

ביאור בדרך אפשר

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה ולהעצים את השאלה עוד יותר, **דְּהִנֵּה, טַעַם הַגְּזֵרָה יִקָּווּ הַמַּיִם** לפי פנימיות הדברים **הוּא בִּכְדֵי שֶׁתִּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, הַיְינוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה יְסוֹד הֶעָפָר** ולא יהיה מכוסה במים, **וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁיְּסוֹד הֶעָפָר יֵשׁ בּוֹ מַעֲלָה יְתֵרָה,** ובלשון הפסוק בקהלת **שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר**[11] (ובלשון הכתוב: "הכל הולך אל מקום אחד, הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר") והעפר הוא היסוד העיקרי והמרכזי מבין ארבעת היסודות אש, מים, רוח עפר, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** בסיפור הבריאה בששת ימי בראשית כיצד בעצם כל הנבראים מכל הסוגים – דומם, צומח, חי ומדבר, נבראו מהארץ, היינו מיסוד העפר **תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה**[12], **עַד הַמַּאֲמָר נַעֲשֶׂה אָדָם**[14], **שֶׁגַּם הָאָדָם נִבְרָא מִן הֶעָפָר, וְשֶׁעִנְיָן זֶה נוֹגֵעַ גַּם לִבְרוּאֵי הַיָּם** למרות שהמים מכסים על קרקעית הים ורק המים נראים, לאמיתו של דבר גם הברואים שבים הם מן העפר וקשורים בארץ, וכדברי המדרש שיסוד העפר נוגע לכל הנבראים ללא יוצא מן הכלל **וַאֲפִלּוּ לְגַלְגַּל חַמָּה**[15] כדור השמש שלכאורה אין לו כל קשר לאדמה. **וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי שֶׁנָּעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן**[16], כלל הוא שהראש והסוף של כל דבר קשורים זה בזה, ולענין הבריאה - **וְהַיְינוּ, שֶׁכֹּחַ הַהִתְהַוּוּת** להוות **שֶׁהוּא** כוח מיוחד במינו **מִצַּד עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **דַּוְקָא, כִּי רַק הוּא לְבַדּוֹ שֶׁאֵין לוֹ עִלָּה וְסִבָּה שֶׁקָּדְמָה לוֹ חַס־וְשָׁלוֹם** והוא עצמו לא קיים כ"יש" מ"יש" אחר שקדם לו או שקיימת סיבה חיצונית כלשהי לקיומו אלא "מציאותו מעצמותו", **בְּכֹחוֹ וִיכָלְתּוֹ לְהַוּוֹת יֵשׁ** [=מציאות] **מֵאַיִן**[17] ואפס מוחלט, **הִנֵּה כֹּחַ זֶה נִתְגַּלָּה בִּיסוֹד הֶעָפָר דַּוְקָא,** כי דווקא בגלל היותו היסוד הכי גשמי והכי חומרי (לעומת המים, הרוח והאש) והוא "סוף" הבריאה, לכן דווקא בו בא לידי ביטוי וגילוי הכוח להוות יש מאין **שֶׁלָּכֵן הַכֹּל** כל סוגי הנבראים **הָיָה מִן הֶעָפָר.**

וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁהַגְּזֵרָה דְּיִקָּווּ הַמַּיִם גוֹ' שהמים ייאספו ויזוזו הצידה כדי שהיבשה שהיא העפר, תבוא לידי גילוי **נוֹגַעַת לִכְלָלוּת עִנְיַן הַבְּרִיאָה, שֶׁהֲרֵי דַּוְקָא עַל־יְדֵי** סילוק המים וכתוצאה מכך **גִּלּוּי הַיַּבָּשָׁה נַעֲשָׂה שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הֶעָפָר, וְאִם כֵּן, הֲרֵי זֶה** הפיכת המים ליבשה **עִנְיָן תְּמִידִי בַּבְּרִיאָה. וְעַל־פִּי־זֶה יֻקְשֶׁה בְּיוֹתֵר מַהוּ** אם כן **הַפֶּלֶא כָּל־כָּךְ בְּעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף** שכל עניינו היה הפיכת הים ליבשה?.

אַךְ הָעִנְיָן המענה לשאלה **הוּא**[18] שלאמיתו של דבר יש הבדל מהותי בין "יקוו המים" בבריאה לקריעת ים סוף שהיא אכן דבר הרבה יותר נעלה ולא רק חזרה על מה שכבר היה קודם לכן, כפי שהולך ומבאר, **שֶׁבִּגְזֵרַת יִקָּווּ הַמַּיִם גוֹ'** כאשר הקדוש־ברוך־הוא גָּזַר שלמרות שֶׁמִּן הראוי היה שהמים יהיו מעל העפר (הכבד יותר) בכל זאת העפר ייראה **לֹא נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בְּמַהוּת הַמַּיִם עַצְמָם, כִּי אִם שִׁנּוּי מָקוֹם בִּלְבַד, דִּתְמוּרַת זֶה שֶׁבִּתְחִלָּה הָיוּ** אותם **הַמַּיִם** עצמם **עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ** ועפר הארץ היה מכוסה, **נַעֲשָׂה שִׁנּוּי בַּמַּיִם** מבחינת המיקום **שֶׁנִּתְכַּנְּסוּ אֶל מָקוֹם אֶחָד** ושוב לא כיסו את כל הארץ, **וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלְּתָה הַיַּבָּשָׁה, וְאִם־כֵּן הֲרֵי זֶה שִׁנּוּי מָקוֹם בִּלְבַד** אך לא שינוי במהות המים. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף כְּתִיב**[19] **הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה, הַיְינוּ, שֶׁהַיָּם עַצְמוֹ נַעֲשָׂה יַבָּשָׁה,** וכך הפך את טבעו ומהותו למהות אחרת, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20] **וַיָּבוֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה, שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם עַצְמוֹ נַעֲשָׂה יַבָּשָׁה.** שינוי מהותי והים חדל להיות ים והפך להיות **יַבָּשָׁה.**

---

11) קהלת ג, כ. 12) בראשית א, כד. 13) שם, יא. 14) שם, כו. 15) ראה קהלת רבה עה"פ. 16) ספר יצירה פ"א מ"ז. 17) תניא אגה"ק ס"כ. 18) ראה גם סה"מ תרס"ד ס"ע שיב ואילך (בהוצאת תשנ"ד – ס"ע קפג ואילך). 19) תהלים סו, ו. 20) בשלח יד, כב.

ביאור בדרך אפשר

ג) **וּבֵאוּר הָעִנְיָן יוּבָן בְּהַקְדִּים הַיָּדוּעַ שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁלְּמַטָּה בְּגַשְׁמִיּוּת הֵם מִצַּד שָׁרְשָׁם לְמַעְלָה בְּרוּחָנִיּוּת,** שהרי הגשמיות היא השתלשלות מהרוחניות ולא מציאות עצמאית **וַהֲבָנַת הָעִנְיָנִים לְמַעְלָה** ברוחניות שהיא בלתי אפשרית לגבי שכל אנושי שבעצם אין לו מושג במהותם של דברים רוחניים **הִיא עַל־פִּי בֵּאוּר עִנְיָנָם** של העניינים הרוחניים כפי שנשתלשלו ובאו לידי ביטוי **בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם,** (וכמו שכתב רבנו הזקן בספר התניא (פרק ג) שבנפש האדם יש עשר בחינות, שלושת המוחין חכמה, בינה ודעת, ושבעת המידות ״כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן״) **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלֹקָה**[21] היינו שבאמצעות התבוננות במבנה הגוף והנפש ובכוחות הנפש (״מבשרי״), ניתן להגיע להבנה מסוימת (״אחזה״) בענייני אלוקות.

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁבְּחִינַת יָם וְיַבֶּשֶׁת (אֶרֶץ) לְמַעְלָה הוּא עִנְיַן עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא על הכתוב ״ברוך ה׳ אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם״ אמרו בזוהר: מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא. ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש ״ים״ שהוא עולם שהנבראים הנמצאים בו מכוסים ויש ״יבשה״ שהיא עולם גלוי והנבראים בו גלויים, על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות ״עלמא דאתכסיא״ ואילו האור האלוקי המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים נקרא ״עלמא דאתגליא״, **וְעִנְיָנָם** של ״עלמא דאתכסיא״ ו״עלמא דאתגליא״ **בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הוּא מַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר הוּא גִּלּוּי לְזוּלָתוֹ** שהרי הדיבור מגלה לזולת את מה שמכוסה במוחו ובליבו של המְדַבֵּר **וְהוּא בְּחִינַת יַבֶּשֶׁת** שהנבראים בה גלויים לעין, **וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּהֶעְלֵם** לגבי אחרים, **שֶׁהֲרֵי הַזּוּלַת אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מַה שֶּׁהוּא חוֹשֵׁב, וְהוּא בְּחִינַת יָם** שהנבראים שבו מכוסים במים ואינם נראים.

וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּתָקְפָּהּ, הַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁהִיא מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד ללא הפסק, דבר המוכיח על חוזק ותוקף המחשבה, **אֲזַי אֵין נְתִינַת מָקוֹם לִמְצִיאוּת שֶׁל דִּבּוּר מְסֻדָּר** המביע רעיונות שכליים או רגשות בצורה ברורה ומסודרת **(שֶׁזֶּהוּ אֹפֶן הַדִּבּוּר כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת** בצורה מסודרת), כי כאשר עומק הרעיון או עָצְמַת הרגש ניכרים ונרגשים האדם לא מסוגל ׳לארגן׳ ולסדר את הדברים בדיבור בצורה מסודרת ובהירה **וּבִכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר** וברור, **צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם** וחלישות **בַּמַּחֲשָׁבָה, הַיְינוּ, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה לֹא תָּאִיר בְּתֹקֶף** ובעוצמה, **אֶלָּא שֶׁעֶצֶם הַמַּחֲשָׁבָה תִּתְעַלֵּם, וְיֶמְשַׁךְ** ויתגלה **מִמֶּנָּהּ חֵלֶק קָטָן בִּלְבַד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה אֶפְשָׁרוּת לְהִתְגַּלּוּת הַדִּבּוּר** בצורה מסודרת (כמבואר בחסידות שכאשר יש פער גדול בין רמת השכל וההבנה של הרב לזו של התלמיד, הרב צריך תחילה לצמצם את עומק ועושר הרעיון השכלי ולהשפיע לתלמיד רק חלק קטן ומועט של הרעיון).

וּמִבְּשָׂרִי ממושג המחשבה והדיבור כפי שהוא באדם **אֶחֱזֶה אֱלֹקָה,** ניתן להבין את הדברים כפי שהם במקורם ושורשם הרוחני **שֶׁכְּמוֹ כֵן יֵשׁ גַּם לְמַעְלָה ב׳ הַבְּחִינוֹת דְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֵם גִּלּוּי וְהֶעְלֵם** הדיבור **וְהַיְינוּ, שֶׁהַדִּבּוּר** העליון **הוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22] **בִּדְבַר הָוָי׳** בדיבורו של הקדוש־ברוך־הוא **שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, וּבַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת** של הקדוש־ברוך־הוא שאמר ״יהי אור״, ״יהי רקיע״ וכו׳ **נִבְרָא הָעוֹלָם**[23], **וְהַמַּחֲשָׁבָה** העליונה, שהיא **בְּחִינַת הֶעְלֵם, הִיא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים** בחינה כל כך נעלית ונסתרת באלוקות שאין לה כל שייכות לנבראים גשמיים והיא אפילו לא שורש ומקור להם. **וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה** העליונה **הִיא בְּגִלּוּי** והאור האלוקי הנעלה והנסתר בדרך כלל בא לידי גילוי, **אֲזַי אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הִתְגַּלּוּת הַדִּבּוּר שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים** כי לעומת אותה בחינה נעלית אין לנבראים שום תפיסת מקום, **וְלָכֵן הֶצְרַךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה צִמְצוּם**

ג) **וּבֵאוּר הָעִנְיָן יוּבָן בְּהַקְדִּים הַיָּדוּעַ שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁלְּמַטָּה בְּגַשְׁמִיּוּת הֵם מִצַּד שָׁרְשָׁם לְמַעְלָה בְּרוּחָנִיּוּת, וַהֲבָנַת הָעִנְיָנִים לְמַעְלָה הִיא עַל־פִּי בֵּאוּר עִנְיָנָם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלֹקָה**[21]. **וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁבְּחִינַת יָם וְיַבֶּשֶׁת (אֶרֶץ) לְמַעְלָה הוּא עִנְיַן עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְעִנְיָנָם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הוּא מַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר הוּא גִּלּוּי לְזוּלָתוֹ וְהוּא בְּחִינַת יַבֶּשֶׁת, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּהֶעְלֵם, שֶׁהֲרֵי הַזּוּלַת אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מַה שֶּׁהוּא חוֹשֵׁב, וְהוּא בְּחִינַת יָם. וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּתָקְפָּהּ, הַיְינוּ כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁהִיא מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד, אֲזַי אֵין נְתִינַת מָקוֹם לִמְצִיאוּת שֶׁל דִּבּוּר מְסֻדָּר (שֶׁזֶּהוּ אֹפֶן הַדִּבּוּר כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת), וּבִכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר, צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בַּמַּחֲשָׁבָה, הַיְינוּ, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה לֹא תָּאִיר בְּתֹקֶף, אֶלָּא שֶׁעֶצֶם הַמַּחֲשָׁבָה תִּתְעַלֵּם, וְיֶמְשַׁךְ מִמֶּנָּהּ חֵלֶק קָטָן בִּלְבַד, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תִּהְיֶה אֶפְשָׁרוּת לְהִתְגַּלּוּת הַדִּבּוּר. וּמִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלֹקָה, שֶׁכְּמוֹ כֵן יֵשׁ גַּם לְמַעְלָה ב׳ הַבְּחִינוֹת דְּדִבּוּר וּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֵם גִּלּוּי וְהֶעְלֵם, וְהַיְינוּ, שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22] **בִּדְבַר הָוָי׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, וּבַעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם**[23], **וְהַמַּחֲשָׁבָה, בְּחִינַת הֶעְלֵם, הִיא לְמַעְלָה מִשֹּׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים. וְהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר הַמַּחֲשָׁבָה הִיא בְּגִלּוּי, אֲזַי אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הִתְגַּלּוּת הַדִּבּוּר שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר הַנִּבְרָאִים, וְלָכֵן הֶצְרַךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה צִמְצוּם**

21) איוב יט, כו. וראה תניא אגה״ק רסט״ו. 22) תהלים לג, ו. 23) אבות רפ״ה.

בבחינת המחשבה, היינו, שהאור שלמעלה מהעולמות לא יאיר בגלוי, אלא ימשך ממנו הארה בלבד, עד שיהיה שיף התגלות הדבור, שרש הנברא, להיות בדבר הוי' שמים נעשו. וכיון שאפן התהוות הוא על־ידי צמצום המחשבה למעלה, לכן הנה גם למטה בעולם הזה היתה בתחלת הבריאה הגזרה יקוו המים (בחינת ההעלם) אל מקום אחד, והוא ענין הצמצום והעלם בבחינת המחשבה שמתעלמת למעלה ואינה מאירה בגלוי, ומה שנתגלה ממנה הוא רק חלק קטן בלבד, ועל־ידי־זה ותראה היבשה, גלוי יסוד העפר, שעל־ידי־זה הכל היה מן העפר.

והנה כל זה הוא באפן שעצם המחשבה היא בהעלם, ומה שנמשך ממנה הרי זה רק חלק קטן בלבד. אמנם הענין דקריעת ים־סוף הוא שהפך ים ליבשה, שהים עצמו נהפך ליבשה, וענינו למעלה ברוחניות הוא שבחינת עצם המחשבה נמשכה בגלוי, ולכן נעשה כן גם למטה, שהים עצמו נהפך ליבשה. והגם שנתבאר לעיל שעצם המחשבה אי־אפשר שתאיר בגלוי בבחינת הדבור, דכאשר מאיר עצם המחשבה אזי אי־אפשר שיהיה דבור מסדר, הנה כל זה הוא בסדר השתלשלות, שיש בו הגבלה שעצם המחשבה היא למעלה ובהעלם מהדבור, אבל בקריעת ים־סוף שהאיר אור שלמעלה מהשתלשלות, וכמו שכתוב[24] ויולך הרוי' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, רוח קדים דקדמונו

ביאור בדרך אפשר

ומיעוט של האור העליון המאיר בבחינת המחשבה שלמעלה מהעולמות לא יאיר בגלוי כפי שהוא, אלא ימשך ממנו הארה בלבד, עד שיהיה שיף ותהיה נתינת מקום שתוכל להיות התגלות בחינת הדבור העליון, שהוא שרש הנברא, להיות על מנת שתוכל להיות מבחינת הדיבור בריאה בפועל בדבר הוי' שמים נעשו. וכיון שאפן התהוות הנברא (בכלל והנבראים התחתונים בפרט) הוא על־ידי צמצום והסתר בחינת המחשבה למעלה, לכן הנה גם למטה בעולם הזה היתה בתחלת הבריאה הגזרה יקוו המים (בחינת ההעלם) אל מקום אחד, וכאמור כל הענינים הגשמיים באים ומשתלשלים מהענינים הרוחניים והוא המשמעות הרוחנית הפנימית של אסיפת המים שהיו בתכלית הגילוי עד כדי כך שהיו מכסים את כל הארץ, היא ענין הצמצום והעלם בבחינת המחשבה שמתעלמת למעלה ואינה מאירה בגלוי, ומה שנתגלה ממנה הוא רק חלק קטן בלבד, ועל־ידי־זה ותראה היבשה, גלוי יסוד העפר וכאמור לעיל שכאשר ישנה התגלות של האור העליון הנעלה, בחינת המחשבה שבדרך כלל נעלמת ונסתרת, לא יכולה להיות התהוות של נבראים ורק לאחר הצמצום וההעלם של בחינה זו יכולה להיות הבריאה, והביטוי של ענין רוחני עליון זה בעולם הגשמי הוא שהמים המעלימים על העפר הוסטו הצידה והיבשה נראתה שעל־ידי־זה נוצרו נבראים גשמיים, הכל היה מן העפר שכולם באים מיסוד העפר, כמבואר לעיל.

והנה כל זה צורה זו של בריאה והתהוות הוא באפן שעצם המחשבה העליונה, האור האלוקי הנעלה שבבחינת "עלמא דאתכסיא" היא בהעלם לאחר הצמצום והמיעוט של האור, ומה שנמשך ומתגלה ממנה כדי לברוא את העולם הרי זה רק חלק קטן והארה מועטת בלבד זה הסדר הרגיל והטבעי של הבריאה. אמנם הענין דקריעת ים־סוף הוא שהים עצמו נהפך ליבשה "עלמא דאתכסיא", מחשבה ליבשה "עלמא דאתגליא", דיבור באופן כזה שהים עצמו נהפך ליבשה, וענינו למעלה ברוחניות הוא שבחינת עצם המחשבה נמשכה בגלוי, ולכן נעשה כן גם למטה בעולם הזה בבחינת הדבור היא אי־אפשר שתאיר בגלוי בבחינת הדבור, דכאשר מאיר עצם המחשבה אזי אי־אפשר שיהיה דבור מסדר, הנה כל זה הוא בסדר השתלשלות, שיש בו הגבלה שעצם המחשבה היא למעלה ובהעלם מהדבור, אבל בקריעת ים־סוף שהאיר אור שלמעלה מהשתלשלות, וכמו שכתוב[24] ויולך הרוי' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, רוח קדים דקדמונו של הרגיל והקבוע של ירידת האור האלוקי מדרגה לדרגה הקרוי "סדר השתלשלות" שיש בו הגבלה שעצם המחשבה היא למעלה ובהעלם מהדבור כי ב"סדר השתלשלות" האור בא ומאיר בכל דרגה לפי עניינה ולפי הגדרים ויכולת הקליטה שלה ולפי הכללים הללו עצם המחשבה חייבת להשאר בהעלם, אבל בקריעת ים־סוף ההגבלות הללו לא היו בתוקף כיוון שהאיר באותה שעה אור שלמעלה מהשתלשלות, וכמו שכתוב[24] בתורה בתיאור נס קריעת ים סוף ויולך הרוי' את הים ברוח קדים מזרחית עזה כל הלילה, ואמרו חכמינו ז"ל במדרש שהביטוי רוח קדים משמעו רוח דקדמונו של

24) בשלח יד, כא.

שֶׁל עוֹלָם[25], שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, הֲרֵי לְגַבֵּיהּ יִתְבָּרֵךְ כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה[26], הַיְינוּ, שֶׁהַחֹשֶׁךְ דְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְהָאוֹר דְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא הֵם בְּהַשְׁוָאָה, וְלָכֵן, מִצַּד בְּחִינַת רוּחַ הַקָּדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה גַּם הַיָּם עַצְמוֹ, עֶצֶם הַמַּחֲשָׁבָה, נֶהֱפַךְ לְיַבָּשָׁה. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם, דְּזֶה שֶׁהַמַּיִם הָיוּ חוֹמָה מִימִינָם, בְּצַד דָּרוֹם, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָיָה מְנַשֵּׁב מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, וְזֶה שֶׁהַמַּיִם הָיוּ חוֹמָה מִשְּׂמֹאלָם, מִצַּד צָפוֹן, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָיָה מְנַשֵּׁב מִדָּרוֹם לְצָפוֹן, וְאֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהָיוּ ב׳ רוּחוֹת, כִּי אִם שֶׁאוֹתוֹ הָרוּחַ הָיָה מְנַשֵּׁב הֵן מִצָּפוֹן לְדָרוֹם וְהֵן מִדָּרוֹם לְצָפוֹן, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁרוּחַ זֶה הָיָה רוּחַ קָדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁאֵין בּוֹ הַגְּבָלוֹת הַקְּצָווֹת דְּצָפוֹן וְדָרוֹם. וּמִצַּד זֶה נַעֲשָׂה גַּם הָעִנְיָן דְּהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה, לְפִי שֶׁרוּחַ זֶה אֵין בּוֹ הַהַגְבָּלוֹת דְּיַם וְיַבָּשָׁה, הֶעְלֵם וְגִלּוּי.

ד) **וְהִנֵּה** עִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַהֶעְלֵם בְּגִלּוּי בִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה לֹא רַק בָּעוֹלָמוֹת, שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, אֶלָּא עִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי הָיָה גַּם בַּמַּדְרֵגוֹת הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנוֹת, וְגַם בִּבְחִינַת שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁגַּם בָּהֶם יֶשְׁנוֹ עִנְיַן הַהֶעְלֵם וְהַגִּלּוּי, וּבִשְׁמוֹתָיו עַצְמָם הָיָה עִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, גַּם בִּבְחִינַת שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא שֵׁם הֲוָיָ׳[27]. וְהָעִנְיָן בָּזֶה[28], דְּהִנֵּה כְּתִיב[29] וַיִּקְרָא הֲוָיָ׳ הֲוָיָ׳, ב׳ פְּעָמִים הֲוָיָ׳, דְּהַיְינוּ שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּגָלוּי וְשֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּהֶעְלֵם, שֶׁהֵם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא וַהֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא. וּבִקְרִיעַת יַם־סוּף הֵאִיר הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא בַּהֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא.

ביאור בדרך אפשר

עוֹלָם[25] הקדוש־ברוך־הוא שמציאותו קֶדֶמָה למציאות העולם, היינו גילוי והארה אלוקית **שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** שלגביה ההגבלות של סדר השתלשלות לא תקפות, כי **הֲרֵי לְגַבֵּיהּ יִתְבָּרֵךְ** ביחס לקדוש־ברוך־הוא **כַּחֲשֵׁכָה כָּאוֹרָה**[26] החושך הוא כאור, כי מבחינתו שום דבר לא יכול להחשב העלם והסתר אמיתי שימנע ממנו להתגלות, **הַיְינוּ, שֶׁהַחֹשֶׁךְ** וההעלם **דְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְהָאוֹר** והגילוי **דְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא הֵם בְּהַשְׁוָאָה, וְלָכֵן, מִצַּד בְּחִינַת רוּחַ הַקָּדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה גַּם הַיָּם עַצְמוֹ, עֶצֶם הַמַּחֲשָׁבָה,** בחינת "עלמא דאתכסיא", בא מהעלם אל הגילוי עד כדי כך שהוא עצמו **נֶהֱפַךְ לְיַבָּשָׁה** ונעשה גלוי כמו "עלמא דאתגליא". **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב** בתורה בנס קריעת ים סוף **וְהַמַּיִם** שנעמדו היו **לָהֶם** לבני ישראל **חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם, דְּזֶה שֶׁהַמַּיִם הָיוּ חוֹמָה מִימִינָם, בְּצַד דָּרוֹם, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ** הקדים שהעמידה את המים **הָיָה מְנַשֵּׁב מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, וְזֶה שֶׁהַמַּיִם הָיוּ חוֹמָה מִשְּׂמֹאלָם, מִצַּד צָפוֹן, הוּא לְפִי שֶׁהָרוּחַ הָיָה מְנַשֵּׁב מִדָּרוֹם לְצָפוֹן,** ומאחר שהייתה רוח משני הכיוונים גם יחד, המים עמדו גם מימינם, מצד דרום וגם משמאלם, מצד צפון **וְאֵין זֶה בְּאֹפֶן שֶׁהָיוּ ב׳ רוּחוֹת** בשני כיוונים נוגדים, **כִּי אִם** שנעשה נס, היפך הטבע, כך **שֶׁאוֹתוֹ הָרוּחַ** עצמו **הָיָה מְנַשֵּׁב הֵן מִצָּפוֹן לְדָרוֹם וְהֵן מִדָּרוֹם לְצָפוֹן** בו־זמנית, **וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁרוּחַ זֶה** שֶׁנָּשַׁב כל אותו הלילה על הים לא הייתה רוח טבעית רגילה אלא **הָיָה רוּחַ קָדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,** רוח ניסית מאת הקדוש־ברוך־הוא **שֶׁאֵין בּוֹ הַגְבָּלוֹת הַקְּצָווֹת דְּצָפוֹן וְדָרוֹם** הרוח נשבה במקביל הן לצפון והן לדרום. **וּמִצַּד זֶה** מאותה סיבה שהרוח לא היתה מוגבלת **נַעֲשָׂה גַּם הָעִנְיָן דְּהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה** בניגוד גמור לטבעו ורגילותו של הים, **לְפִי שֶׁרוּחַ זֶה** רוח הקדים הניסית העל־טבעית **אֵין בּוֹ הַגְבָּלוֹת דְּיַם וְיַבָּשָׁה, הֶעְלֵם וְגִלּוּי** וגם מה שבדרך כלל נעלם, הפך להיות גלוי.

ד) **וְהִנֵּה עִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַהֶעְלֵם בְּגִלּוּי בִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה לֹא רַק בָּעוֹלָמוֹת, שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, אֶלָּא עִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי הָיָה גַּם בַּמַּדְרֵגוֹת הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנוֹת,** באלוקות, **וְגַם בִּבְחִינַת שְׁמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, שֶׁגַּם בָּהֶם יֶשְׁנוֹ עִנְיַן הַהֶעְלֵם וְהַגִּלּוּי,** כפי שיבואר להלן, **וּבִשְׁמוֹתָיו עַצְמָם הָיָה עִנְיַן הַמְּשָׁכַת** והתגלות **הַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי,** ועניין זה של התגלות הנעלם בשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא היה בכל השמות ובכל הדרגות **גַּם בִּבְחִינַת שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהוּא שֵׁם הֲוָיָ׳**[27]. והולך ומבאר את עניין גילוי ההעלם שהיה בקריעת ים סוף כפי שהוא בשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא:

וְהָעִנְיָן בָּזֶה[28], **דְּהִנֵּה כְּתִיב**[29] בפסוקי י״ג מידות הרחמים, ויעבור ה׳ על פניו **וַיִּקְרָא הֲוָיָ׳ הֲוָיָ׳,** ובפסוק נאמר **ב׳ פְּעָמִים הֲוָיָ׳, דְּהַיְינוּ שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּגָלוּי וְשֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּהֶעְלֵם, שֶׁהֵם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא** שלמטה, הוא שם הוי׳ שיורד למטה ובא לידי גילוי, **וַהֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא** שלמעלה, הוא שם הוי׳ שבדרך כלל נמצא בהעלם ואינו מתגלה. **וּבִקְרִיעַת יַם־סוּף** כאשר "עלמא דאתכסיא" ירד והתגלה בתוך "עלמא דאתגליא", כמבואר לעיל, היה דבר דומה גם בשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא ואז **הֵאִיר הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא** שתמיד נמצא בהעלם, והתגלה **בַּהֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא.**

---

25) ראה לקו״ת צו יד, ג. ובכ״מ. וראה ב״ר פל״ח, ז. 26) תהלים קלט, יב. 27) רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ו ה״ב. הל׳ נשיאת כפים פי״ד ה״י. 28) ראה גם תו״א בשלח סא, סע״ד ואילך. 29) תשא לד, ו.

ביאור בדרך אפשר

וּבֵאוּר עִנְיַן שֵׁם **הֲוָיָ׳** יוּבָן מִד׳ **הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ**[30], הַיְינוּ המשמעות הפנימית של ארבעת האותיות מהם מורכב שם הוי׳: יו״ד, ה״א, וא״ו, ה״א. **דְּהִנֵּה, הֲוָיָ׳ הוּא לְשׁוֹן מְהַוֶּה**[31], **שֶׁכְּלָלוּת הַהִתְהַוּוּת** של כל העולמות וכל הנבראים **הִיא מִשֵּׁם הֲוָיָ׳, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּדְבַר הֲוָיָ׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ**, וכך גם כל שאר הנבראים נבראו על ידי דיבורו של הקדוש־ברוך־הוא כפי שבא ומשתלשל משם הוי׳ **וְהַיְינוּ, שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ נַעֲשֵׂית הַהִתְהַוּוּת מֵאַיִן** ואפס **לְיֵשׁ** ומציאות, **שֶׁהִתְהַוּוּת זוֹ אֵינָהּ בְּאֹפֶן שֶׁל הַמְשָׁכָה שֶׁבְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה, כִּי אִם הַמְשָׁכָה שֶׁבְּאֵין־עֲרוּךְ, עַד שֶׁמִּבְּחִינַת אַיִן נַעֲשָׂה יֵשׁ. וְכִינָן שֶׁזּוֹהִי הַמְשָׁכָה שֶׁבְּאֵין־עֲרוּךְ, הֲרֵי בְּתְחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת סִלּוּק הָאוֹר, עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל הָרַב שֶׁמְּסַלֵּק אוֹר שִׁכְלוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁאָר רַק בְּחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד, וּנְקֻדָּה זוֹ הוּא עִנְיַן הַיּוּ״ד דְּשֵׁם הֲוָיָ׳. וְהַיּוּ״ד עַצְמָהּ יֵשׁ בָּהּ קוֹץ הָעֶלְיוֹן (שֶׁנִּקְרָא קוּצוֹ שֶׁל יוּ״ד) וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן. קוֹץ הָעֶלְיוֹן הוּא נְקוּדַת שֵׁכֶל הָרַב, שֶׁכָּל שֵׁכֶל הָרַב נִכְלָל רַק בְּנִקֻּדָּה אַחַת. וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן הוּא הַנְּקֻדָּה שֶׁכּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת הַשֵּׂכֶל שֶׁיַּשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל. וְהַיְינוּ, שֶׁבִּתְחִלָּה מִצַּמְצֵם הָרַב אֶת שִׂכְלוֹ וְנִשְׁאֶרֶת רַק נְקוּדָה בִּלְבַד מִשִּׂכְלוֹ שֶׁהוּא קוֹץ הָעֶלְיוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ קוֹץ הַתַּחְתּוֹן שֶׁהִיא הַנְּקֻדָּה הַכּוֹלֶלֶת אֶת שֵׁכֶל הַמְקַבֵּל. וְהִנֵּה, אַף שֶׁבַּקּוֹץ הַתַּחְתּוֹן יֶשְׁנוֹ כְּבָר כָּל שֵׁכֶל הַמְקַבֵּל, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הַשֵּׂכֶל הוּא בִּבְחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד, וְלָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת אַחַר־כָּךְ הַהַמְשָׁכָה לְאֹרֶךְ וְרֹחַב, שֶׁהוּא עִנְיַן צִיּוּר אוֹת הֵ״א. וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם, וְהוּא עִנְיַן הַיּוּ״ד שֶׁבְּתְחִלַּת אוֹת הֵ״א, שֶׁעַל־יְדֵי צִמְצוּם זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת קוֹץ הַתַּחְתּוֹן לְשֶׁטַח הַמְקַבֵּל. וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[32] בְּעִנְיַן אוֹת יוּ״ד, י׳ ו׳ ד׳, שֶׁמִּבְּחִינַת הַיּוּ״ד נַעֲשָׂה **עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל הָרַב** שמעוניין להעביר רעיון שכלי לתלמיד שהמרחק והפער ביניהם הוא ״באין ערוך״, ללא כל יחס, **שֶׁמְּסַלֵּק אוֹר שִׂכְלוֹ** סילוק מוחלט ולא רק צמצום ומיעוט קטן, **עַד שֶׁנִּשְׁאָר רַק בְּחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד** מהעומק והעושר של הרעיון כפי שהוא בשכלו של הרב, וכמו כן בנמשל לגבי הצמצום בדרך סילוק שצריך להיות ב״אין״ כדי להוות ״יש״ שהוא סילוק מלא של האור הגדול עד שלא תישאר ממנו אלא נקודה בלבד **וּנְקֻדָּה זוֹ** בשם הוי׳ שהוא המקור להתהוות היש מהאין **הוּא עִנְיַן הַיּוּ״ד דְּשֵׁם הֲוָיָ׳** שגם בצורתה דומה לנקודה. **וְהַיּוּ״ד** של שם הוי׳ **עַצְמָהּ** יש בה שני עניינים שבאים לידי ביטוי בצורתה **יֵשׁ בָּהּ קוֹץ הָעֶלְיוֹן (שֶׁנִּקְרָא קוּצוֹ שֶׁל יוּ״ד) וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן**. ובמשל האמור מרב ותלמיד **קוֹץ הָעֶלְיוֹן** של האות יו״ד **הוּא נְקוּדַת שֵׁכֶל הָרַב, שֶׁכָּל שֵׁכֶל הָרַב** שעבר צמצום בדרך סילוק **נִכְלָל** כעת **רַק בְּנִקֻּדָּה אַחַת** קטנה ומצומצמת. **וְקוֹץ הַתַּחְתּוֹן הוּא הַנְּקֻדָּה שֶׁכּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת הַשֵּׂכֶל** המצומצם **שֶׁיַּשְׁפִּיעַ** הרב **לְהַמְקַבֵּל** התלמיד. **וְהַיְינוּ, שֶׁבִּתְחִלָּה** השלב הראשון של העברת נקודה משכל הרב אל התלמיד הוא כאשר **מִצַּמְצֵם הָרַב אֶת שִׂכְלוֹ** ומעלים את כל האור הגדול שלו **וְנִשְׁאֶרֶת רַק נְקוּדָה בִּלְבַד מִשִּׂכְלוֹ שֶׁהוּא קוֹץ הָעֶלְיוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה** הודות לצמצום הגדול, בדרך סילוק, **נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ** בשלב שני **קוֹץ הַתַּחְתּוֹן שֶׁהִיא הַנְּקֻדָּה הַכּוֹלֶלֶת אֶת שֵׁכֶל הַמְקַבֵּל**, היינו השכל שהרב מועיד למסור לתלמיד המקבל.

וְהִנֵּה, אַף שֶׁבַּקּוֹץ הַתַּחְתּוֹן יֶשְׁנוֹ כְּבָר כָּל שֵׁכֶל הַמְקַבֵּל כי הנקודה ׳מרוכזת׳ ובעצם היא מכילה את כל מה שהתלמיד־המקבל אמור לקבל מהרב, **מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי** לעת עתה **הַשֵּׂכֶל הוּא בִּבְחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד, וְלָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת אַחַר־כָּךְ** בשלב הבא, לאחר שהרב מסר לתלמיד את נקודת הרעיון **הַהַמְשָׁכָה** ו׳ההתפשטות׳ של הנקודה **לְאֹרֶךְ וְרֹחַב, שֶׁהוּא עִנְיַן צִיּוּר אוֹת הֵ״א** שבשונה מהאות יו״ד שאינה אלא נקודה, בצורתה של האות ה״א יש אורך ורוחב. **וְהַמְשָׁכָה זוֹ** של הנקודה כדי שיתגלה האורך והרוחב שטמון ונעלם בה **הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם** נוסף, **וְהוּא עִנְיַן הַיּוּ״ד שֶׁבְּתְחִלַּת** בראש של **אוֹת הֵ״א, שֶׁעַל־יְדֵי צִמְצוּם זֶה** שבאות ה״א עצמה **נִמְשָׁךְ** ומתגלה **מִבְּחִינַת קוֹץ הַתַּחְתּוֹן** הנקודה שבה מרוכז הרעיון על מנת להעבירו לתלמיד **לְשֶׁטַח הַמְקַבֵּל** ושם הנקודה מתרחבת ומתפשטת לאורך ורוחב.

וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[32] **בְּעִנְיַן אוֹת יוּ״ד**, המורכבת משלושת האותיות י׳ ו׳ ד׳, שגם בה עצמה יש הליך דומה **שֶׁמִּבְּחִינַת הַיּוּ״ד** שהיא נקודה בלבד **נַעֲשָׂה הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי הַוָּא״ו** שצורתה שאיננו רק הפחתה מסויימת בעוצמת האור אלא סילוק מוחלט שלו שמעוניין להעביר רעיון שכלי לתלמיד שהמרחק והפער ביניהם הוא ״באין ערוך״, ללא כל יחס, **שֶׁמְּסַלֵּק אוֹר שִׂכְלוֹ** סילוק מוחלט ולא רק צמצום ומיעוט קטן, **עַד שֶׁנִּשְׁאָר רַק בְּחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד** מהעומק והעושר של הרעיון כפי שהוא בשכלו של הרב, וכמו כן בנמשל לגבי הצמצום בדרך סילוק שצריך להיות ב״אין״ כדי להוות ״יש״ שהוא סילוק מלא של האור הגדול עד שלא תישאר ממנו אלא נקודה בלבד **וּנְקֻדָּה זוֹ** בשם הוי׳ שהוא המקור להתהוות היש מהאין **הוּא עִנְיַן הַיּוּ״ד דְּשֵׁם הֲוָיָ׳** שגם בצורתה דומה לנקודה. **וְהַיּוּ״ד** של שם הוי׳ **עַצְמָהּ** יש בה שני עניינים שבאים לידי ביטוי בצורתה **יֵשׁ בָּהּ קוֹץ**

---

30) בהבא לקמן – ראה תו״ח שם רח, ב ואילך (בהוצאה החדשה – ח״א קמט, ד ואילך). 31) פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ״ט. תניא שעהיוה״א רפ״ד. וראה זח״ג רנז, סע״ב (ברע״מ). 32) ראה אמרי בינה פתח השער פ״ד (ב, סע״ב). ובכ״מ.

ביאור בדרך אפשר

היא כקו ארוך היורד מלמעלה למטה ומורה על ההמשכה **לִבְחִינַת הַד׳ שֶׁהוּא עִנְיַן אֹרֶךְ וְרֹחַב** כי גם לאות ד׳ (בדומה לאות ה׳) יש גם אורך וגם רוחב, **וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה** האמורה **מֵאוֹת יו״ד לְאוֹת הֵ״א, שֶׁהַהַמְשָׁכָה הִיא עַל־יְדֵי הַיּוּ״ד שֶׁבִּתְחִלַּת** בראש **אוֹת הֵ״א** שתפקידה דומה לתפקיד האות וא״ו ביו״ד עצמה. **וְהַיְנוּ, שֶׁלְּאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם** בדרך סילוק **שֶׁכָּל שֶׁכֶל הָרַב נִתְעַלֵּם בִּבְחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד עַד שֶׁנַּעֲשָׂה קוֹץ הַתַּחְתּוֹן וְהוּא נְקוּדַת שֶׁכֶל הַמְקַבֵּל, הִנֵּה אַחַר־כָּךְ יֶשְׁנוֹ עוֹד צִמְצוּם** של הרעיון השכלי **עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ לִבְחִינַת הֵ״א שֶׁהוּא שֶׁטַח הַמְקַבֵּל** (והצמצום הנוסף הכרחי כי כפי שהכל נמצא בנקודה שבאות יו״ד הוא נעלה מכדי לבוא לידי גילוי באות ה׳). **אָמְנָם גַּם בְּחִינַת הֵ״א** שבה ובאמצעותה הרעיון השכלי עובר אל ״שטח המקבל״ **הוּא** סוף סוף **עִנְיַן שֶׁטַח הַמְקַבֵּל כְּפִי שֶׁהוּא בַּמַּשְׁפִּיעַ עֲדַיִן** כי כאמור מדובר ב״קוץ התחתון״, הנקודה המכילה את הרעיון כפי שצומצם לצורך המקבל, כפי שהוא אצל הרב המכין ומועיד אותו להעברה לתלמיד. **וְאַחַר־כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהַמְשָׁכָה** של הרעיון מהמשפיע אל המקבל **עַל־יְדֵי אוֹת וָא״ו, שֶׁהִתְחָלָתָהּ הִיא גַּם כֵּן בָּאוֹת יו״ד** כי בדומה לאות ה׳ גם בראשה של האות וא״ו יש יו״ד, **הַיְנוּ, שֶׁנַּעֲשָׂה צִמְצוּם** ב״נקודה״ האמורה שהיא **בִּבְחִינַת שֶׁטַח הַמְקַבֵּל כְּפִי שֶׁהוּא בַּמַּשְׁפִּיעַ** וכמו בצמצומים הקודמים כוונת ההעלם היא לא כדי למנוע גילוי והשפעה אלא להיפך כדי לאפשר גילוי **וְעַל־יְדֵי־זֶה** הודות לצמצום **נַעֲשֵׂית הַהַמְשָׁכָה דְּאוֹת וָא״ו, וְגַם הַוָּא״ו הִיא בְּאֹפֶן שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ הוּא הוֹלֵךְ וּמִתְקַצֵּר. וְאַחַר־כָּךְ נִמְשָׁךְ לָאוֹת הֵ״א אַחֲרוֹנָה, שֶׁהוּא עִנְיַן שֶׁטַח הַמְקַבֵּל, וְגַם הַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם, שֶׁזֶּהוּ הַיּוּ״ד שֶׁבִּתְחִלַּת אוֹת הֵ״א. וְהַדֻּגְמָא מִזֶּה יוּבָן לְמַעְלָה, שֶׁהַהַמְשָׁכַת שֵׁם הְוָיָ׳ שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה שֶׁבְּאֵין־עֲרוֹךְ כַּנַּ״ל, הִיא עַל־יְדֵי ד׳ אוֹתִיּוֹת הְוָיָ׳, וְהַיְנוּ שֶׁהָאוֹר שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָמוֹת נַעֲשֶׂה בּוֹ צִמְצוּם, וְנִשְׁאָר רַק בְּחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד, שֶׁהוּא קוֹץ הָעֶלְיוֹן, וְעַד שֶׁנַּעֲשָׂה קוֹץ הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְּקֻדָּה שֶׁשַּׁיֶּכֶת לָעוֹלָמוֹת. וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בּוֹ עוֹד צִמְצוּם, וְהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה לָאוֹת הֵ״א, שֶׁזֶּהוּ שֶׁטַח הַמְקַבֵּל כְּפִי שֶׁהוּא בַּמַּשְׁפִּיעַ, וְהוּא עִנְיָן שֶׁשֵּׁעֵר בְּעַצְמוֹ בְּכֹחַ כָּל מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת בְּפֹעַל[33]** מושג מכתבי האריז״ל שמשמעו כי בעצם ובפנימיות כל מה שמתגלה בדרגות תחתונות ואפילו הנבראים הגשמיים קיים (בהעלם) בדרגות עליונות כי הקדוש־ברוך־הוא ״שיער״ בתוך עצמו, כביכול, ״בכוח״, בתור אפשרות את מה שעתיד להיות אחר כך בכוח. כלומר, עדיין מדובר בדרגה כזו באלוקות שלמעלה מהעולמות אבל עם זאת זהו שלב שבו יש לעולמות תפיסת מקום כלשהי אלא שכמו במשל הרב והתלמיד יש דרגה בשכל הרב עצמו שבה הרעיון מצומצם בצורה ובמידה שניתן יהיה מאוחר יותר למסור אותו לתלמיד כך למעלה מדובר על האור האלוקי העליון (״אין״) שלמעלה מעולמות, אבל כפי שהקדוש־ברוך־הוא שיער בעצמו בכוח (באפשרות, בפוטנציאל) כל שעתיד להיות בפועל, כאשר לאחר סדרה נוספת של צמצומים יתהוו עולמות.

ביאור בדרך אפשר

בעולמו של המקבל, **וְגַם הַמְשָׁכָה זוֹ הִיא עַל־יְדֵי צִמְצוּם** נוסף, **שֶׁזֶּהוּ הַיּוּ״ד שֶׁבִּתְחִלַּת אוֹת הֵ״א** שצורתו, כנקודה קטנה, מלמדת על צמצום נוסף.

וְהַדֻּגְמָא מִזֶּה ממשל העברת השכל מהרב אל התלמיד **יוּבָן לְמַעְלָה,** בהתהוות ה״יש״ מה״אין״ על ידי שם הוי׳ **שֶׁהַמְשָׁכַת שֵׁם הְוָיָ׳** להוות עולמות **שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה שֶׁבְּאֵין־עֲרוֹךְ** כיוון שבין ה״אין״ ל״יש״ קיים פער עצום **כַּנַּ״ל, הִיא עַל־יְדֵי ד׳ אוֹתִיּוֹת הְוָיָ׳** בהליך ובסדרה של שלבים בדומה למבואר לעיל לגבי העברת רעיון שכלי מהרב אל התלמיד, **וְהַיְנוּ שֶׁהָאוֹר** האלוקי **שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָמוֹת** וכשהוא לעצמו אין לו כל יחס לעולמות **נַעֲשֶׂה בּוֹ צִמְצוּם** בדרך סילוק, **וְנִשְׁאָר רַק בְּחִינַת נְקוּדָה בִּלְבַד, שֶׁהוּא קוֹץ הָעֶלְיוֹן** שמעל היו״ד, **וְעַד שֶׁנַּעֲשָׂה** על ידי צמצום נוסף **קוֹץ הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְּקֻדָּה שֶׁשַּׁיֶּכֶת לָעוֹלָמוֹת. וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בּוֹ עוֹד צִמְצוּם, וְהוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה לָאוֹת הֵ״א, שֶׁזֶּהוּ שֶׁטַח הַמְקַבֵּל כְּפִי שֶׁהוּא בַּמַּשְׁפִּיעַ, וְהוּא עִנְיָן שֶׁשֵּׁעֵר בְּעַצְמוֹ בְּכֹחַ כָּל מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת בְּפֹעַל[33]** מושג מכתבי

33) ראה ע״ח שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מקדש מלך לזח״א טו, א. וראה סה״מ תש״ט ס״ע 38 בהערה. וש״נ.

ביאור בדרך אפשר

וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה עוֹד צִמְצוּם, וְהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הַוָּא״ו, קַו וְחוּט האור שהאיר לאחר הצמצום הראשון שהוא אור מועט הנמשל לקו דק והוא עניינה של האות וא״ו שהולכת ונעשית יותר ויותר דקה וצרה, **עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּבְחִינַת הֵ״א אַחֲרוֹנָה, שֶׁטַח הָעוֹלָמוֹת** מקביל ל״שטח המקבל״ במשל הרב והתלמיד.

וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא בְּעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא שם הוי׳ התחתון שהתהוות העולמות היא עניינו ופעולתו. **אָמְנָם בְּעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא** העליון, **כְּתִיב**[34] שהנבראים **יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם הֲוָיָ׳ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ, וְנִבְרָאוּ דָּיְקָא, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא** מבלי התעסקות ישירה, כפי שיתבאר להלן. **וְיוּבָן זֶה** כשם שעניין ההתהוות כפי שהוא מצד ״שם הוי׳ דלתתא״ הובהר על פי משל מרב ותלמיד, כך גם עניין ההתהוות כפי שהוא מצד ״שם הוי׳ דלעילא״ יובן **גַּם כֵּן עַל־פִּי מָשָׁל הַנַּ״ל מֵרַב וְתַלְמִיד. דְּהִנֵּה, כְּלָלוּת הַשְׁפָּעַת הָרַב** עצם הענין שהרב משפיע לתלמיד **וְכָל אוֹפַנֵּי הַצִּמְצוּם שֶׁבָּזֶה** שכאמור נועדו כדי לאפשר את הגילוי ואת ההשפעה, **הֲרֵי סִבַּת הַהַשְׁפָּעָה בְּפֹעַל** בסיום השלבים השונים של הצמצום **הִיא מִפְּנֵי שֶׁבִּתְחִלָּה** עוד לפני הצמצום והסילוק הראשון **עָלָה בִּרְצוֹנוֹ** של הרב **לְהַשְׁפִּיעַ** לתלמיד רעיון שכלי. **וְרָצוֹן זֶה, עִם הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵהַהַשְׁפָּעָה בְּפֹעַל** מבחינת הדרגה שלו בכוחות הנפש של הרב, הרצון ממוקם בדרגה יותר נעלית (ויותר קרובה לעצם הנפש) מאשר ההשפעה בפועל, **מִכָּל־מָקוֹם, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁכָּל הַפְּרָטִים שֶׁבַּהַשְׁפָּעָה** שבסופו של דבר יבואו לידי גילוי **יֶשְׁנָם כְּבָר בָּרָצוֹן** למרות שהוא כללי ולא מוגדר, **אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם עֲדַיִן** ולא באו לידי ביטוי מוגדר ומפורט.

וְכַמְבֹאָר[35] **בָּזֶה** בתורת החסידות **הַמָּשָׁל מֵעִנְיַן עֲלִיַּת** התעוררות

ביאור בדרך אפשר

הָרָצוֹן בנפש האדם **לִבְנוֹת בַּיִת, אוֹ לְצַיֵּר אֵיזֶה צִיּוּר אוֹ לִכְתֹּב דְּבַר מַה, שֶׁבְּכָל הַמְּשָׁלִים הַנַּ״ל** בכל שלושת הדוגמאות מבית, ציור וכתב **מוּבָן שֶׁבַּעֲלִיַּת הָרָצוֹן** כבר בהתחלת ההתעוררות של הרצון **יֶשְׁנָם** (בהעלם) בעצם **כְּבָר כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּהְיוּ אַחַר־כָּךְ בְּפֹעַל** ובגלוי. **וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הָרָצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ** ולהעניק לזולת (כל השפעה, ובענייננו – השפעה של רעיון שכלי מהרב אל התלמיד), **שֶׁבְּרָצוֹן זֶה יֶשְׁנָם כְּבָר כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּהְיוּ אַחַר־כָּךְ בְּפֹעַל, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, וְאַחַר־כָּךְ הֵם בָּאִים בְּגִלּוּי.**

וְהַדִּגְמָא הנמשל **מִזֶּה יוּבָן לְמַעְלָה** לגבי תהליך הבריאה וההתהוות מ״אין״ ל״יש״, **שֶׁבַּעֲלִיַּת הָרָצוֹן עַל הָעוֹלָמוֹת** החל מהשלב הראשון של התעוררות הרצון של הקדוש־ברוך־הוא, כביכול, לברוא עולמות ולהוות אותם **יֶשְׁנוֹ כְּבָר כָּל הַצִּיּוּר שֶׁל ד׳ אוֹתִיּוֹת הֲוָיָ׳** שבאמצעותם היא ההתהוות (על ידי הירידות וההשפעות והצמצומים, כמבואר לעיל), **וְהַיְנוּ, שֶׁמִּיָּד שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ** הרי בעצם **נִתְהַוּוּ כְּבָר כָּל הָעוֹלָמוֹת,** ובמובן מסויים ההליך כולו הושלם מיד עם תחילתו **אֶלָּא שֶׁהֵם** עדיין **בְּהֶעְלֵם. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר** שהנבראים **יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם הֲוָיָ׳ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ, הוּא** ב׳גוף שלישי׳ (לשון נסתר) בשונה מ׳אתה׳ ב׳גוף ראשון׳ (בלשון נוכח), **לְשׁוֹן הֶעְלֵם, וְקָאֵי עַל** ומתייחס אל **הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא שֶׁהוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּהֶעְלֵם,** בשונה מ״הוי׳ דלתתא״ שהוא הוי׳ שבגלוי **וְעַל־זֶה נֶאֱמַר וְנִבְרָאוּ, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא,** מבלי התעסקות ופעילות ישירה כדי ליצור את הבריאה **כִּי, הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא הִיא בְּדֶרֶךְ הִתְלַבְּשׁוּת** כך שהאור האלוקי מותאם לפי הנבראים ומתחבר ומתאחד עם הבריאה, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא הִיא בְּדֶרֶךְ**

נַעֲשֶׂה עוֹד צִמְצוּם, וְהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הַוָּא״ו, קַו וְחוּט, עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ בִּבְחִינַת הֵ״א אַחֲרוֹנָה, שֶׁטַח הָעוֹלָמוֹת.

וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא בְּעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא. אָמְנָם בְּעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא, כְּתִיב[34] **יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם הֲוָיָ׳ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ, וְנִבְרָאוּ דָּיְקָא, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא. וְיוּבָן זֶה גַּם כֵּן עַל־פִּי מָשָׁל הַנַּ״ל מֵרַב וְתַלְמִיד. דְּהִנֵּה, כְּלָלוּת הַשְׁפָּעַת הָרַב וְכָל אוֹפַנֵּי הַצִּמְצוּם שֶׁבָּזֶה, הֲרֵי סִבַּת הַהַשְׁפָּעָה בְּפֹעַל הִיא מִפְּנֵי שֶׁבִּתְחִלָּה עָלָה בִּרְצוֹנוֹ לְהַשְׁפִּיעַ. וְרָצוֹן זֶה, עִם הֱיוֹתוֹ לְמַעְלָה מֵהַהַשְׁפָּעָה בְּפֹעַל, מִכָּל־מָקוֹם, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁכָּל הַפְּרָטִים שֶׁבַּהַשְׁפָּעָה יֶשְׁנָם כְּבָר בָּרָצוֹן, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם עֲדַיִן. וְכַמְבֹאָר**[35] **בָּזֶה הַמָּשָׁל מֵעִנְיַן עֲלִיַּת הָרָצוֹן לִבְנוֹת בַּיִת, אוֹ לְצַיֵּר אֵיזֶה צִיּוּר אוֹ לִכְתֹּב דְּבַר מַה, שֶׁבְּכָל הַמְּשָׁלִים הַנַּ״ל מוּבָן שֶׁבַּעֲלִיַּת הָרָצוֹן יֶשְׁנָם כְּבָר כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּהְיוּ אַחַר־כָּךְ בְּפֹעַל. וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הָרָצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ, שֶׁבְּרָצוֹן זֶה יֶשְׁנָם כְּבָר כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּהְיוּ אַחַר־כָּךְ בְּפֹעַל, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, וְאַחַר־כָּךְ הֵם בָּאִים בְּגִלּוּי. וְהַדִּגְמָא מִזֶּה יוּבָן לְמַעְלָה, שֶׁבַּעֲלִיַּת הָרָצוֹן עַל הָעוֹלָמוֹת יֶשְׁנוֹ כְּבָר כָּל הַצִּיּוּר שֶׁל ד׳ אוֹתִיּוֹת הֲוָיָ׳, וְהַיְנוּ, שֶׁמִּיָּד שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ נִתְהַוּוּ כְּבָר כָּל הָעוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם הֲוָיָ׳ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ, הוּא לְשׁוֹן הֶעְלֵם, וְקָאֵי עַל הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא שֶׁהוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּהֶעְלֵם, וְעַל־זֶה נֶאֱמַר וְנִבְרָאוּ, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא, כִּי, הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא הִיא בְּדֶרֶךְ הִתְלַבְּשׁוּת, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהִתְהַוּוּת שֶׁמִּצַּד שֵׁם הֲוָיָ׳**

34) תהלים קמח, ה. 35) נתבאר בארוכה בהמשכי ר״ה דשנת תרס״ה, תש״א ותש״ג בתחילתם.

ביאור בדרך אפשר

מִמְּיֻלָּא וּבְדֶרֶךְ מַקִּיף, וגם לאחר שיורד ומשפיע ומהווה עולמות הוא נשאר ׳מקיף׳ מבלי להתלבש בהם ולהתחבר איתם **לְפִי שֶׁבְּחִינָה זוֹ הִיא** בעצם **לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת** (על דרך המבואר בחסידות לגבי ההבדל בין ״אור הממלא כל עלמין״ שהוא אור פנימי המתלבש בעולמות ובנבראים ומותאם להם, ל״אור הסובב כל עלמין״ שהוא מקיף שלמעלה מהעולמות).

וְעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף כאשר ״עלמא דאתכסיא״ האיר ב״עלמא דאתגליא״, כמבואר לעיל, **הוּא שֶׁגַּם שֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא** העליון, **שֶׁהוּא עִנְיַן שֵׁם הָיָה׳ שֶׁבְּבְחִינַת הָרָצוֹן, דְּהַיְנוּ בְּבְחִינַת הַכֶּתֶר** כשם שבאדם עשרה כוחות הנפש מ״חכמה״ עד ״מלכות״ המקבילים לעשר הספירות העליונות הם כוחות ׳פנימיים׳ המותאמים לאברי הגוף והיכולות של האדם ואילו כוח הרצון הוא כוח ׳מקיף׳ כללי שלא מתלבש באברים אלא נמצא בכולם בשווה, כך גם למעלה כביכול הרצון העליון הוא למעלה מעשרת הספירות ונקרא ״כתר עליון״ בדומה לכך שהכתר הוא מעל הראש של האדם ובחינה זו היא עניינו של ״שם הוי׳ דלעילא״ שלמעלה מהעולמות **הִנֵּה** בעת קריעת ים סוף, כאשר ההסתרים ׳נקרעו׳, **גַּם שֵׁם הָיָה׳ זֶה הֵאִיר בְּגִלּוּי. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם לְמַטָּה יוֹתֵר, שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** שבסולם הדרגות הוא נמוך יותר מ״שם הוי׳ דלעילא״ שהרי מדובר על ״עולם״ **הֵאִיר בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְעַד שֶׁנַּעֲשָׂה כֵּן גַּם לְמַטָּה בְּגַשְׁמִיּוּת הָעִנְיָן דְּהָפַךְ יָם** שענייננו העלם והסתר **לְיַבָּשָׁה** שענייננה גילוי, **שֶׁהַשֹּׁרֶשׁ לְכָל זֶה** לכל ההתגלויות שהיו בעת קריעת ים סוף הן בעולמות עליונים והן למטה בגשמיות **הוּא לְפִי** שבשמותיו של הקדוש־ברוך־הוא הייתה התגלות אור עליון שלמעלה מעולמות **שֶׁהָיָה׳ דִּלְעֵילָא הֵאִיר בַּהָיָה׳ דִּלְתַתָּא.**

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בִּקְרִיעַת יַם־סוּף וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הָיָה׳ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הָיָה׳ גו׳[36], **וַיַּרְא גו׳ אֲשֶׁר עָשָׂה הָיָה׳ הוּא עִנְיַן שֵׁם הָיָה׳ דִּלְתַתָּא, וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הָיָה׳ הוּא עִנְיַן שֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא. וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה. דְּהִנֵּה, בְּמַתַּן־תּוֹרָה כְּתִיב**[37] **וַיֵּרֶד הָיָה׳ עַל הַר סִינַי, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה (לֹא לְשֵׁם הָיָה׳ דִּלְתַתָּא שֶׁמְּהַוֶּה עוֹלָמוֹת, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה קָדְמָה לָעוֹלָם**[38]**, אֶלָּא) לְשֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא, וְהַיְנוּ, שֶׁשֵּׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָמוֹת הֵאִיר בְּמַתַּן־תּוֹרָה בְּגִלּוּי לְמַטָּה. וְלָכֵן הַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה הָיְתָה עַל־יְדֵי קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁאָז הֵאִיר שֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא, שֶׁמִּצַּד זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה הָעִנְיָן דְּהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה. וּבָזֶה יוּבָן גַּם כֵּן מַה שֶּׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת (אֶלָּא שֶׁנֶּחְלַק לְי״ב גְּזָרִים, כְּנֶגֶד י״ב שְׁבָטִים, דְּכָל שֵׁבֶט בִּמְסִלָּתוֹ יַעֲלֶה, אֲבָל הַבְּקִיעָה עַצְמָהּ הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת), דְּכֵיוָן שֶׁעִנְיָן זֶה הָיָה לִפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה, הַיְינוּ, שֶׁלֹּא הָיוּ עֲדַיִן פְּרָטֵי עִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה, כִּי אִם הֲכָנָה כְּלָלִית בִּלְבַד לְמַתַּן־תּוֹרָה, לָכֵן הָיְתָה רַק בְּקִיעָה אַחַת.**

ביאור בדרך אפשר

גו׳[36]**,** והעובדה ששם הוי׳ נזכר בפסוק פעמיים מלמדת שלפי פנימיות הדברים, הכתוב נדרש כך: **וַיַּרְא גו׳ אֲשֶׁר עָשָׂה הָיָה׳ הוּא עִנְיַן שֵׁם הָיָה׳ דִּלְתַתָּא, וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הָיָה׳ הוּא עִנְיַן שֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא** כי בקריעת ים סוף הייתה התגלות של שתי הבחינות גם יחד. **וְכָל זֶה** הטעם הפנימי לכך שבעת קריעת ים סוף הייתה גם התגלות ״הוי׳ דלעילא״ **הוּא לְפִי שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה. דְּהִנֵּה, בְּמַתַּן־תּוֹרָה כְּתִיב** **וַיֵּרֶד הָיָה׳ עַל הַר סִינַי, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה (לֹא לְשֵׁם הָיָה׳ דִּלְתַתָּא שֶׁמְּהַוֶּה עוֹלָמוֹת, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה קָדְמָה לָעוֹלָם**[38]**, אֶלָּא) לְשֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא, וְהַיְנוּ, שֶׁשֵּׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא שֶׁלְּמַעְלָה מֵעוֹלָמוֹת** שמתהווים מ״שם הוי׳ דלתתא״ **הֵאִיר בְּמַתַּן־תּוֹרָה בְּגִלּוּי לְמַטָּה** בעולם הזה. **וְלָכֵן הַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה הָיְתָה עַל־יְדֵי קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁאָז הֵאִיר** גם בעולם הזה הגשמי **שֵׁם הָיָה׳ דִּלְעֵילָא, שֶׁמִּצַּד זֶה נַעֲשָׂה לְמַטָּה הָעִנְיָן דְּהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה.**

וּבָזֶה יוּבָן גַּם כֵּן מַה שֶּׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת (**אֶלָּא שֶׁנֶּחְלַק לְי״ב גְּזָרִים** כלשון הכתוב ״לגזור ים סוף לגזרים״), **כְּנֶגֶד י״ב שְׁבָטִים, דְּכָל שֵׁבֶט בִּמְסִלָּתוֹ** במסלול ובשביל המיוחד לו **יַעֲלֶה, אֲבָל הַבְּקִיעָה עַצְמָהּ הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת), דְּכֵיוָן שֶׁעִנְיָן זֶה הָיָה לִפְנֵי מַתַּן־תּוֹרָה, הַיְינוּ, שֶׁלֹּא הָיוּ עֲדַיִן פְּרָטֵי עִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה** שקשורים בעניינים שונים בתורה ובמצוות שניתנו במתן תורה ולא היו קודם לכן, **כִּי אִם הֲכָנָה כְּלָלִית בִּלְבַד לְמַתַּן־תּוֹרָה** ללא הפרטים, **לָכֵן הָיְתָה רַק בְּקִיעָה אַחַת** כללית.

---

36) בשלח יד, לא. 37) יתרו יט, כ. 38) פסחים נד, א. ב״ר פ״א, ד.

ביאור בדרך אפשר

ה) **אָמְנָם** יֵשׁ גַּם שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת הָרָצוֹן, וְהוּא שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ בעצמותו ומהותו של הקדוש־ברוך־הוא הנעלה מבחינת "שם הוי׳ דלעילא" שעליה דובר עד כאן והגילוי שלה היה החידוש של קריעת ים סוף (שכתוצאה מכך קריעת ים סוף היא חידוש לעומת "יקוו המים" בששת ימי בראשית").

וְזֶהוּ מַה שֶּׁיִּתְחַדֵּשׁ בַּגִּלּוּיִים של האור האלוקי דִּלְעָתִיד לָבֹא, שֶׁגַּם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ יִהְיֶה אָז בְּגִלּוּי. וְיוּבָן גַּם זֶה עַל־פִּי מָשָׁל הַנַּ"ל מֵעִנְיַן הַהַשְׁפָּעָה מהרב אל התלמיד, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַהַשְׁפָּעָה בְּפֹעַל הִיא לְפִי שֶׁעָלָה בִּרְצוֹנוֹ לְהַשְׁפִּיעַ בדומה להתעוררות רצון לבנות או לצייר וכיוצא בזה. וַהֲרֵי סִבַּת עֲלִיַּת הָרָצוֹן הִיא לְפִי שֶׁבִּתְחִלָּה מֵחֶלְט הָרָצוֹן בְּעַצְמוּתוֹ לגבי בניין בית, למשל, הסיבה לכך שהאדם מתעורר ברצון לבנות בית מסויים נעוצה בכך שמטבעו יש לכל אדם בעצם נפשו רצון 'מוחלט' לבית שמושרש בנפשו בעצם, מבלי צורך ליצור ולעורר אותו אלא שלפעמים הוא נעלם **וּמִצַּד זֶה** שהוא קיים כ"רצון מוחלט", האדם מִתְעוֹרֵר אַחַר־כָּךְ בְּרָצוֹן גָּלוּי. וּכְמוֹ כֵן יוּבָן לְמַעְלָה, שֶׁהַסִּבָּה לַעֲלִיַּת והתעוררות הָרָצוֹן של הקדוש־ברוך־הוא כביכול עַל בריאת הָעוֹלָמוֹת הִיא מִצַּד הָרָצוֹן הַמֻּחְלָט בְּעַצְמוּתוֹ כי בעצמותו של הקדוש־ברוך־הוא קיים, כביכול, "רצון מוחלט" (אם כי נעלם) לברוא עולמות. וְגַם בָּרָצוֹן הַמֻּחְלָט יֶשְׁנוֹ עִנְיַן ד' הָאוֹתִיּוֹת דִּשֵׁם הֲוָיָ׳, שדרכם הרצון בא ומתגלה ויורד מדרגה לדרגה אֶלָּא שֶׁשָּׁם אֵינָן בְּגֶדֶר הִתְחַלְּקוּת כְּלָל ולמרות שהאותיות של שם הוי׳ קיימות, ההבדלים בין האותיות לא ניכרים ולא נרגשים ולא ניתן להגדיר אותן ולחלק ביניהם כי מציאותם היא בצורה מופשטת ולא מוגדרת. וּבְחִינָה זוֹ של

ביאור בדרך אפשר

אותיות שם הוי׳ כפי שהוא בעצמותו של הקדוש־ברוך־הוא תִּהְיֶה בְּגִלּוּי לֶעָתִיד לָבֹא.

וּמִכָּל־מָקוֹם למרות המבואר לעיל שבקריעת ים סוף האירה בחינת "שם הוי׳ דלעילא" שהיא שם הוי׳ כפי שהוא ברצון העליון בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁגַּם בִּקְרִיעַת יַם־סוּף הֵאִיר גם בְּחִינָה זוֹ של שם הוי׳ כפי שהוא בעצמותו. דְּהִנֵּה, קְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, כאמור, וּבְמַתַּן־תּוֹרָה נִתְּנוּ בְּהֶעְלֵם גַּם הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד לָבֹא, שֶׁהֲרֵי מַתַּן־תּוֹרָה לֹא יִהְיֶה עוֹד פַּעַם[39] אלא מדובר בהתגלות חד־פעמית, וּמִזֶּה מֻכְרָח שֶׁגַּם פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה וְטַעֲמֵי תּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלּוּ לֶעָתִיד ולא נתגלו במתן תורה, הרי בעצם, לאמיתו של דבר נִתְּנוּ כְּבָר בְּמַתַּן־תּוֹרָה, אֶלָּא שֶׁעִנְיָן זֶה הוא כעת בְּהֶעְלֵם, וּלְעָתִיד כְּתִיב[40] יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ שֶׁיִּתְגַּלּוּ גַּם טַעֲמֵי תּוֹרָה[41] וכפירוש רש"י על פסוק זה: "ומובטחים מאיתו [מהקדוש־ברוך־הוא] להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה". וּכְשֵׁם שֶׁבִּשְׁבִיל כְּלָלוּת גִּלּוּי הַתּוֹרָה שֶׁקָּדְמָה לָעוֹלָם הֵצְרַךְ לִהְיוֹת הייתה צריכה להיות תחילה הַהֲכָנָה דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁיִּתְגַּלָּה שֵׁם הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא, הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וכאמור המטרה של ההתגלות הנעלית הזו בקריעת ים סוף הייתה כהכנה למתן תורה הִנֵּה כְּמוֹ כֵן בִּשְׁבִיל הַגִּלּוּי דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד, שֶׁכְּבָר נִתַּן בְּמַתַּן־תּוֹרָה אבל נותר בהעלם, הֵצְרַךְ לִהְיוֹת הֲכָנָה דִּקְרִיעַת יַם־סוּף בְּגִלּוּי הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, אֶלָּא שֶׁאָז הָיָה זֶה ההתגלות של שם הוי׳ כפי שהוא בעצמותו ית׳ בְּהֶעְלֵם בלבד, וּלְעָתִיד יִהְיֶה זֶה בְּגִלּוּי לקראת הופעת החלק הנסתר של פנימיות התורה מההעלם אל הגילוי.

39) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. המשך תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 51 (השני). 40) שה"ש א, ב. 41) ראה פרש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

וּבֵאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הֵאִיר בְּגִלּוּי שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבִּבְחִינַת הָרָצוֹן, שֶׁזֶּהוּ שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבַּכֶּתֶר שלמעלה מהספירות ולמעלה מהעולמות. **וְהִנֵּה בַּכֶּתֶר** עצמו **יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת, חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר וּפְנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְהֵם דֶּגְמַת רָצוֹן וְתַעֲנוּג** שבכוחות הנפש, שאמנם גם כוח הרצון הוא כוח ׳מקיף׳ שלא מתלבש באברי הגוף ונעלה מכוחות השכל והרגש אבל כוח התענוג נעלה ממנו (והענוג שיש בדבר מסויים הוא השורש והגורם לרצון לאותו דבר), וכך גם למעלה באלוקות, להבדיל, התענוג העליון נעלה מהרצון העליון **דְּרָצוֹן הוּא חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, וְתַעֲנוּג הוּא פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר. וְלָכֵן בְּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהֵאִיר בְּחִינַת הַכֶּתֶר בְּגִלּוּי, הִנֵּה אַף שֶׁנִּתְגַּלָּה** למעשה **רַק חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר שֶׁהוּא עִנְיַן הָרָצוֹן** העליון, **מִכָּל־מָקוֹם, יֶשְׁנוֹ בָּזֶה** בהתגלות הכתר העליון **גַּם בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, אֶלָּא שֶׁפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר הָיָה** באותה שעה **בְּהֶעְלֵם, וּמַה שֶׁהֵאִיר בְּגִלּוּי הוּא רַק חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם יֶשְׁנוֹ בָּזֶה** בתוך חיצוניות הכתר **גַּם הַפְּנִימִיּוּת. וְהַיְנוּ דְּעִם הֱיוֹת שֶׁבְּגִלּוּי הֵאִיר שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן,** ״שם הוי׳ דלעילא״ **הִנֵּה בִּפְנִימִיּוּת הָיָה בָּזֶה גַּם שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן הַמֻּחְלָט,** הרצון

37 העצמי שקודם במעלתו לרצון הגלוי **שֶׁהוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳.**

38 **וְזֶהוּ** לפי פנימיות הדברים **מַה שֶׁכָּתוּב בִּקְרִיעַת יַם־סוּף וַיִּירְאוּ**
39 **הָעָם אֶת הֲוָיָ׳ וַיַּאֲמִינוּ בַּהֲוָיָ׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ,** שבעצם מדובר בשתי
40 דרגות שונות בשם הוי׳ **וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן**
41 שהיה באותה שעה בגלוי, **וַיַּאֲמִינוּ בַּהֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳**
42 שלא בא בגלוי כמו הוי׳ שברצון אבל נמצא בו בהעלם ולמעשה גם הוא ניתן
43 בקריעת ים סוף.

ביאור בדרך אפשר

44 **וּבָזֶה יְתֹרַץ מַה שֶׁהִקְשָׁה בַּזֹּהַר**[42] על פסוק זה שלכאורה דברי הכתוב
45 ״ויאמינו בה׳״ תמוהים, כי מאחר שבקריעת ים סוף היתה התגלות אלוקות
46 למטה לעיני כל למה היה צורך באמונה, ובלשון הזוהר: **וְהָא חָמוּ** והרי
47 ראו **כּוּ׳ מַאי וַיַּאֲמִינוּ** ומהו ״ויאמינו״ והרי לדבר הנראה לעיניים אין
48 צורך באמונה?, **אַךְ הָעִנְיָן** המענה לשאלת הזוהר הוא
49 שמדובר בשתי דרגות שונות של
50 שם הוי׳ **דְּמַה שֶׁכָּתוּב**
51 **וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳ הוּא**
52 **הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן** שבא ״בגילוי
53 ממש״ ולגבי דרגה זו אכן לא
54 היה צורך באמונה, **וּמַה**
55 **שֶׁכָּתוּב וַיַּאֲמִינוּ בַּהֲוָיָ׳**
56 **הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳,**
57 **שֶׁגַּם זֶה נִמְשָׁךְ בִּשְׁעַת**
58 **קְרִיעַת יַם־סוּף אֶלָּא**
59 **שֶׁלֹּא הֵאִיר בְּגִלּוּי מַמָּשׁ,**
60 באותה מידה שבה האיר שם הוי׳
61 שברצון, אבל אין הכוונה שלא
62 התגלה והאיר כלל אלא
63 שההתגלות שלו לא היתה
64 ״בגלוי ממש״ **רַק בִּבְחִינַת**
65 **אֱמוּנָה בִּלְבַד, בְּחִינַת**
66 **מַקִּיף,** כמבואר בחסידות
67 שלעומת ראיה בעיניים או הבנה
68 שכלית טובה וברורה שהם
69 אמצעים לקליטת הדברים בצורה
70 פנימית, הרי כאשר הדברים לא
71 חודרים בצורה פנימית וקיימת
72 רק אמונה הרי זה קשר ׳מקיף׳
73 שהשפעתו הרבה יותר קטנה
74 ובכל זאת גם בחינה זו באה
75 וירדה לעולם בעת קריעת ים סוף
76 **עַל־יְדֵי הַגִּלּוּי דְּהֲוָיָ׳**
77 **שֶׁבָּרָצוֹן** שטומן בחובו גם את
78 בחינת שם הוי׳ שבעצמותו ית׳.
79 **וְכַנַּ״ל שֶׁבְּהִתְגַּלּוּת חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר נִמְשָׁךְ** אם כי בהעלם **גַּם**
80 **פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר.**
81 **וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳, דִּבְתִיבַת וַיִּירְאוּ יֵשׁ**
82 **ב׳ פְּרוּשִׁים. רְאִיָּה** בעיניים, **וְיִרְאָה** [=פחד]. **הִנֵּה עִנְיַן הָרְאִיָּה**
83 **הָיָה בְּגִלּוּי דְּשֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן** כיוון שבעת קריעת ים סוף בחינה זו
84 באה ״בגילוי ממש״, **וְעִנְיַן הַיִּרְאָה וּפַחַד הָיָה מִצַּד הַמְשָׁכַת**
85 **שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳** שכאמור אמנם נמשך בהעלם אבל גם
86 והתגלות

וּבֵאוּר הָעִנְיָן, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הֵאִיר בְּגִלּוּי שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבִּבְחִינַת הָרָצוֹן, שֶׁזֶּהוּ שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבַּכֶּתֶר. וְהִנֵּה בַּכֶּתֶר יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת, חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר וּפְנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְהֵם דֶּגְמַת רָצוֹן וְתַעֲנוּג, דְּרָצוֹן הוּא חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, וְתַעֲנוּג הוּא פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר. וְלָכֵן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהֵאִיר בְּחִינַת הַכֶּתֶר בְּגִלּוּי, הִנֵּה אַף שֶׁנִּתְגַּלָּה רַק חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר שֶׁהוּא עִנְיַן הָרָצוֹן, מִכָּל־מָקוֹם, יֶשְׁנוֹ בָּזֶה גַּם בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, אֶלָּא שֶׁפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר הָיָה בְּהֶעְלֵם, וּמַה שֶׁהֵאִיר בְּגִלּוּי הוּא רַק חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם יֶשְׁנוֹ בָּזֶה גַּם שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן הַמֻּחְלָט, וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב בִּקְרִיעַת יַם־סוּף וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וַיַּאֲמִינוּ בַּהֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳. וּבָזֶה יְתֹרַץ מַה שֶׁהִקְשָׁה בַּזֹּהַר[42], וְהָא חָמוּ כּוּ׳ מַאי וַיַּאֲמִינוּ, אַךְ הָעִנְיָן דְּמַה שֶׁכָּתוּב וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וּמַה שֶׁכָּתוּב וַיַּאֲמִינוּ בַּהֲוָיָ׳ הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, שֶׁגַּם זֶה נִמְשָׁךְ בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף אֶלָּא שֶׁלֹּא הֵאִיר בְּגִלּוּי מַמָּשׁ, רַק בִּבְחִינַת אֱמוּנָה בִּלְבַד, בְּחִינַת מַקִּיף, עַל־יְדֵי הַגִּלּוּי דְּהֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן. וְכַנַּ״ל שֶׁבְּהִתְגַּלּוּת חִצּוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר נִמְשָׁךְ גַּם פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הֲוָיָ׳, דִּבְתִיבַת וַיִּירְאוּ יֵשׁ ב׳ פְּרוּשִׁים. רְאִיָּה, וְיִרְאָה. הִנֵּה עִנְיַן הָרְאִיָּה הָיָה בְּגִלּוּי דְּשֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וְעִנְיַן הַיִּרְאָה וּפַחַד הָיָה מִצַּד הַמְשָׁכַת שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳.

---

42) ח״ב נג, ב.

ביאור בדרך אפשר

הוא נמשך. **וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה לְיִרְאָה וּפַחַד מִצַּד עִנְיָן שֶׁבָּא בְּגִלּוּי** בצורה ניכרת ונרגשת, **וּכְמוֹ הָעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בְּאֵימָה וָפַחַד מִצַּד רְאִיַּת הַמֶּלֶךְ** והראיה היא מוחשית וברורה, **אֶלָּא הַכַּוָּנָה כָּאן לְיִרְאָה וָפַחַד שֶׁמִּצַּד גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ** והתגלה **בְּדֶרֶךְ מַקִּיף בִּלְבַד** ולא ״בגילוי ממש״ כדבר מוחשי, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[43] בהגדה של פסח שהאמור בתורה שיציאת מצרים הייתה **וּבְמוֹרָא גָּדוֹל זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה, שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ״ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ**[44], **וְהוּא גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב**[45] בשירת הים שנאמרה בעקבות ההתגלות האלוקית שהייתה בקריעת ים סוף **כִּי גָאֹה, וְתִרְגֵּם** בתרגום אונקלוס **אִתְגָּאֵי עַל גֵּוְתָנַיָּא,** התגאה על הגאים **וְהוּא** בחינה זו של גאווה על הגאים קשורה ברוממות והפלאה גדולה ביותר **הֲוָיָ׳ שֶׁבִּ׳עַצְמוּת׳** שלמעלה מהוי׳ שברצון, **וְגִלּוּי זֶה, אַף שֶׁהָיָה בִּבְחִינַת מַקִּיף** ולא חדר בפנימיות ולא היה מוחשי כדבר הנראה לעיניים, **מִכָּל־מָקוֹם, פָּעַל מוֹרָא גָּדוֹל** בגלל עָצמת האור שגם לא בא אימה ופחד. **וּבְמִכָּל־שֶׁכֵּן מִמַּה שֶּׁכָּתוּב**[46] באותה שירה שנאמרה על קריעת ים סוף **תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד, שֶׁפָּעַל יִרְאָה וָפַחַד עַל כָּל הָעַמִּים, דְּאַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לֹא חָזֵי מַדָּלֵיהּ חָזִי**[47], נאמר בספר דניאל: ״וראיתי אני לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא. אומרים על כך חכמינו ז״ל שהאנשים הם הנביאים חגי, זכריה ומלאכי שלא ראו את ההתגלות שראה דניאל באותה שעה. והגמרא שואלת: ומאחר שלא ראו מדוע נחרדו? ועונה: אף על פי שהם לא ראו, המזל שלהם (שורש נשמתם) ראה.

ביאור בדרך אפשר

וכך גם בעניינו, אף שאומות העולם לא ראו את ההתגלות האלוקית שבני ישראל ראו, כיוון שהמזל (השורש הרוחני העליון) שלהם כן ראה, נפלה עליהם אימה ופחד. ואם הדברים אמורים לגבי אומות העולם - **וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁגִּלּוּי** שם הוי׳ כפי שהוא מצד **עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ פָּעַל אֶצְלָם יִרְאָה וָפַחַד, אַף שֶׁלֹּא הֵאִיר בְּגִלּוּי מַמָּשׁ** אלא היה נעלם בתוך שם הוי׳ כפי שהוא ברצון. **וּבֶאֱמֶת** למרות שלמעשה באותה שעה שם הוי׳ כפי שהוא בעצמותו ית׳ לא התגלה אלא נותר בהעלם (ורק לעתיד לבוא יהיה בגלוי לעין כל) כבר אז **נִתַּן הַכֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ זֹאת גַּם בִּפְנִימִיּוּת** שלא יאיר רק בדרך ״מקיף״ וזאת **עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה** כאשר האדם עובד את ה׳ כראוי תחילה עם ההארה שבאה בגלוי הרי בסופו של דבר ביכולתו להחדיר בעצמו בפנימיות גם את הדרגה הנעלית שהגילוי שלה מלמעלה היה בדרך ״מקיף״, **וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא הַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[48] **וּרְעֵה אֱמוּנָה** ומשה רבנו נקרא ״רעיא מהימנא״, רועה נאמן, על שם שהוא רועה, היינו מפרנס ומשפיע ומסייע להחדיר בפנימיות את העניינים ה״מקיפים״ שלולי המאמץ של האדם בכוחו של משה רבנו לא היו חודרים בפנימיות.

וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה לְיִרְאָה וּפַחַד מִצַּד עִנְיָן שֶׁבָּא בְּגִלּוּי, וּכְמוֹ הָעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בְּאֵימָה וָפַחַד מִצַּד רְאִיַּת הַמֶּלֶךְ, אֶלָּא הַכַּוָּנָה כָּאן לְיִרְאָה וָפַחַד שֶׁמִּצַּד גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּדֶרֶךְ מַקִּיף בִּלְבַד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[43] **וּבְמוֹרָא גָּדוֹל זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה, שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ״ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ**[44], **וְהוּא גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁזֶּהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב**[45] **כִּי גָאֹה גָּאָה, וְתִרְגֵּם אִתְגָּאֵי עַל גֵּוְתָנַיָּא, וְהוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבִּ׳עַצְמוּת׳, וְגִלּוּי זֶה, אַף שֶׁהָיָה בִּבְחִינַת מַקִּיף, מִכָּל־מָקוֹם, פָּעַל מוֹרָא גָּדוֹל. וּבְמִכָּל־שֶׁכֵּן מִמַּה שֶּׁכָּתוּב**[46] **תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד, שֶׁפָּעַל יִרְאָה וָפַחַד עַל כָּל הָעַמִּים, דְּאַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לֹא חָזֵי מַדָּלֵיהּ חָזִי**[47], **וְעַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁגִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ פָּעַל אֶצְלָם יִרְאָה וָפַחַד, אַף שֶׁלֹּא הֵאִיר בְּגִלּוּי מַמָּשׁ. וּבֶאֱמֶת נִתַּן הַכֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ זֹאת גַּם בִּפְנִימִיּוּת עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה, וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא הַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[48] **וּרְעֵה אֱמוּנָה.**

ו) וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם מַה שֶּׁכָּתוּב[49] **לַמְנַצֵּחַ אַל תַּשְׁחֵת לְדָוִד מִכְתָּם, וְתִרְגֵּם יוֹנָתָן לְשַׁבָּחָא עַל עַקְתָא בִּזְמַן דִּי אָמַר דָּוִד לָא תְּחַבֵּל אִתְאֲמַר עַל יַד דְּדָוִד מַכִּיךְ וּשְׁלִים. וּמְבָאֵר כְּ״ק אַדְמוֹ״ר (מהוֹרַשַׁ״ב) נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן**[50], **שֶׁהַתַּרְגּוּם מְפָרֵשׁ אַל תַּשְׁחֵת בִּשְׁנֵי אוֹפַנִּים, אֹפֶן הָא׳,**

---

43) תבוא כו, ח. 44) הגדה של פסח פיסקא ״מצה זו״. ושם לפנ״ז פיסקא ״ויוציאנו״. 45) בשלח טו, א. 46) שם, טז. 47) מגילה ג, סע״א. וש״נ. 48) תהלים לז, יג. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 54. וש״נ. 49) תהלים נז, א — הקאַפּיטל שהתחילו לומר בי״א ניסן השתא (ראה סה״מ י״א ניסן ח״א ע׳ 1. וש״נ). 50) בד״ה זה דשנת עזר״ת — שנת הנ״ז שלו (סה״מ עזר״ת ע׳ עז).

ביאור בדרך אפשר

שֶׁתַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ עַקְתָא צרה, וְקָאֵי עַל והכתוב מתייחס אל הַיִּסּוּרִים והצרות שֶׁהָיוּ לְדָוִד שֶׁהָיָה יָרֵא פֶּן יֵהָרֵג עַל־יְדֵי שָׁאוּל, וּמְפָרֵשׁ אַל (תַּשְׁחֵת) כְּמוֹ עַל (עַל עַקְתָא), ולפי זה התרגום מפרש את המילים ״אל תשחת״ כאילו היה כתוב ״על (בעי״ן) תשחת״ כִּי א׳ וְע׳ מִתְחַלְּפוֹת בְּחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת אחה״ע[51] שארבעתן אותיות גרוניות ולעתים מתחלפות זו בזו ולפי פירוש זה אין הכוונה לא תשחית אלא שהכתוב מדבר על הצרה והיסורים. וְאֹפֶן הַב׳, שֶׁתַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ תְּחַבֵּל, וְאַל תַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ לחבול, לא לַהֲרֹג אֶת שָׁאוּל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד לַאֲבִישַׁי אַל תַּשְׁחִיתֵהוּ[52]. וּמִכְּתָם, תַּרְגּוּמוֹ מַכִּיךְ וּשְׁלִים, וְכִדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה[53] מִכְּתָם שֶׁהָיָה דָּוִד מָךְ וְתַם לַכֹּל, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י מָךְ עָנָיו וְתַם תָּמִים בִּדְרָכָיו.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה, דְּהִנֵּה, ב׳ הַפְּרוּשִׁים הַנַּ״ל בְּתֵבוֹת אַל תַּשְׁחֵת, עַל עַקְתָא (עַל הַיִּסּוּרִים שֶׁהָיוּ לְדָוִד מִשָּׁאוּל), וְלֹא תְּחַבֵּל (שֶׁלֹּא לַהֲרֹג אֶת שָׁאוּל), אינם שני פירושים שונים ללא קשר בין אחד לשני אלא הם בָּאִים בְּהֶמְשֵׁךְ זֶה לָזֶה, הַיְינוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁהָיוּ לְדָוִד יִסּוּרִים מִשָּׁאוּל (עַל עַקְתָא על הצרה), מִכָּל־מָקוֹם אָמַר שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ (אַל תְּחַבֵּל). וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּךְ איך ייתכן שֶׁתִּהְיֶה בַּקָּשָׁה אַחַת, בְּאוֹתָן תֵּבוֹת, עַל ב׳ עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים, עַל עַקְתָא, וְלֹא תְּחַבֵּל שמצד אחד דוד מבקש להינצל מצרת היסורים ששאול גורם לו ומצד שני הוא קורא שלא להשחית את שאול!. וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ הַכָּתוּב וּמְבָאֵר לְדָוִד מִכְּתָם, מַכִּיךְ וּשְׁלִים, שֶׁהָיָה דָּוִד מָךְ וְתַם לַכֹּל, הַיְינוּ,

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהָאֶפְשָׁרוּת לְבַקֵּשׁ עַל ב׳ דְּבָרִים הָפְכִּיִּים גם נגד שאול וגם בעד שאול בְּבַקָּשָׁה אַחַת באותו ביטוי ״אל תשחת״ הִיא מִצַּד עִנְיַן הַבִּטּוּל כיון שדוד היה עניו ותמים ולא החשיב את מציאותו האישית הוא לא ראה סתירה בין הבקשה שיינצל משאול לבקשה ששאול לא ייפגע. וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ לְבָאֵר בַּמַּאֲמָר, שֶׁדָּוִד הָיָה בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה המושג ״מרכבה״ מבטא את תכלית הביטול, שכן כאשר רוכב מנהיג מרכבה מובן שאין לה כל רצון משלה והיא נשלטת לחלוטין בידי הרוכב. ודוד המלך היה ״מרכבה״, כלומר בביטול מוחלט לִסְפִירַת הַמַּלְכוּת[54] האלוקית העליונה, וְלָכֵן הָיָה אֶצְלוֹ בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא עִנְיַן הַבִּטּוּל מבלי שיצטרך להתייגע ולהתאמץ כדי לבטל את מציאותו האישית, כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה שֶׁעֵינָיו לְמַטָּה[55], כמאמר חכמינו ז״ל ״המתפלל צריך שיתן לבו למעלה ועיניו למטה״ הַיְינוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְרוֹמֵם להרים את עֵינָיו כְּלָל לִהְיוֹת בְּאֵיזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת מחוץ לעצמו אלא להיות בענווה והתבטלות מוחלטת, מִגֹּדֶל עֹצֶם הַפַּחַד וְהַבִּטּוּל לִהְיוֹתוֹ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ, וּכְאָמְרוֹ וכפי שאמר דוד המלך על עצמו וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ[56], לשון שמבטא התבטלות עצומה וְיִתֵּרָה מִזֶּה, שִׁוִּיתִי

1 שֶׁתַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ עַקְתָא, וְקָאֵי עַל הַיִּסּוּרִים שֶׁהָיוּ לְדָוִד
2 שֶׁהָיָה יָרֵא פֶּן יֵהָרֵג עַל־יְדֵי שָׁאוּל, וּמְפָרֵשׁ אַל (תַּשְׁחֵת)
3 כְּמוֹ עַל (עַל עַקְתָא), כִּי א׳ וְע׳ מִתְחַלְּפוֹת בְּחִלּוּפֵי
4 אוֹתִיּוֹת אחה״ע[51]. וְאֹפֶן הַב׳, שֶׁתַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ תְּחַבֵּל,
5 וְאַל תַּשְׁחֵת פֵּרוּשׁוֹ שֶׁלֹּא לַהֲרֹג אֶת שָׁאוּל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר
6 דָּוִד לַאֲבִישַׁי אַל תַּשְׁחִיתֵהוּ[52]. וּמִכְּתָם, תַּרְגּוּמוֹ מַכִּיךְ
7 וּשְׁלִים, וְכִדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה[53] מִכְּתָם שֶׁהָיָה דָּוִד מָךְ
8 וְתַם לַכֹּל, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י מָךְ עָנָיו וְתַם תָּמִים בִּדְרָכָיו. וְיֵשׁ
9 לוֹמַר הַבֵּאוּר בָּזֶה, דְּהִנֵּה, ב׳ הַפְּרוּשִׁים הַנַּ״ל בְּתֵבוֹת אַל
10 תַּשְׁחֵת, עַל עַקְתָא (עַל הַיִּסּוּרִים שֶׁהָיוּ לְדָוִד מִשָּׁאוּל),
11 וְלֹא תְּחַבֵּל (שֶׁלֹּא לַהֲרֹג אֶת שָׁאוּל), בָּאִים בְּהֶמְשֵׁךְ זֶה
12 לָזֶה, הַיְינוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁהָיוּ לְדָוִד יִסּוּרִים מִשָּׁאוּל (עַל
13 עַקְתָא), מִכָּל־מָקוֹם אָמַר שֶׁלֹּא יַהַרְגוּהוּ (אַל תְּחַבֵּל).
14 וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁתִּהְיֶה בַּקָּשָׁה אַחַת, בְּאוֹתָן
15 תֵּבוֹת, עַל ב׳ עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים, עַל עַקְתָא, וְלֹא תְּחַבֵּל.
16 וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ הַכָּתוּב וּמְבָאֵר לְדָוִד מִכְּתָם, מַכִּיךְ
17 וּשְׁלִים, שֶׁהָיָה דָּוִד מָךְ וְתַם לַכֹּל, הַיְינוּ, שֶׁהָאֶפְשָׁרוּת
18 לְבַקֵּשׁ עַל ב׳ דְּבָרִים הָפְכִּיִּים בְּבַקָּשָׁה אַחַת הִיא מִצַּד
19 עִנְיַן הַבִּטּוּל. וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ לְבָאֵר בַּמַּאֲמָר, שֶׁדָּוִד הָיָה
20 בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, שֶׁהָיָה מֶרְכָּבָה לִסְפִירַת הַמַּלְכוּת[54],
21 וְלָכֵן הָיָה אֶצְלוֹ בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא עִנְיַן הַבִּטּוּל, כְּמוֹ בַּתְּפִלָּה
22 שֶׁעֵינָיו לְמַטָּה[55], הַיְינוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְרוֹמֵם עֵינָיו כְּלָל
23 לִהְיוֹת בְּאֵיזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת, מִגֹּדֶל עֹצֶם הַפַּחַד
24 וְהַבִּטּוּל לִהְיוֹתוֹ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ,
25 וּכְאָמְרוֹ וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ[56], וְיִתֵּרָה מִזֶּה, שִׁוִּיתִי
26 וְדוֹמַמְתִּי[57]. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַבִּטּוּל דְּדָוִד (שֶׁמִּצַּד זֶה הָיָה
27 יָכוֹל לְבַקֵּשׁ ב׳ דְּבָרִים הָפְכִּיִּים בְּבַקָּשָׁה אַחַת) הוּא

38 לְהָבִין, אֵיךְ שַׁיָּךְ
39 עַל ב׳ עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים, עַל עַקְתָא, וְלֹא תְּחַבֵּל
40
41 וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ הַכָּתוּב וּמְבָאֵר לְדָוִד
42 מִכְּתָם, מַכִּיךְ וּשְׁלִים, שֶׁהָיָה דָּוִד מָךְ וְתַם לַכֹּל, הַיְינוּ,

43 שֶׁהָאֶפְשָׁרוּת לְבַקֵּשׁ עַל ב׳ דְּבָרִים הָפְכִּיִּים
44 שאול בְּבַקָּשָׁה אַחַת
45 הַבִּטּוּל
46
47 וְעַל־זֶה מַמְשִׁיךְ לְבָאֵר
48 בַּמַּאֲמָר, שֶׁדָּוִד הָיָה
49 בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, שֶׁהָיָה
50 מֶרְכָּבָה
51 מבטא את תכלית הביטול, שכן
52 כאשר רוכב מנהיג מרכבה מובן
53 שאין לה כל רצון משלה והיא
54 נשלטת לחלוטין בידי הרוכב.
55 ודוד המלך היה ״מרכבה״,
56 כלומר בביטול מוחלט
57 לִסְפִירַת הַמַּלְכוּת[54]
58 האלוקית העליונה, וְלָכֵן הָיָה
59 אֶצְלוֹ בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא עִנְיַן
60 הַבִּטּוּל
61
62 כְּמוֹ
63 בַּתְּפִלָּה שֶׁעֵינָיו לְמַטָּה[55],
64
65
66 הַיְינוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
67 לְרוֹמֵם עֵינָיו
68 כְּלָל לִהְיוֹת בְּאֵיזֶה בְּחִינַת
69 הִתְפַּשְׁטוּת
70
71 מִגֹּדֶל עֹצֶם
72 הַפַּחַד וְהַבִּטּוּל לִהְיוֹתוֹ
73 עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
74 שֶׁמִּתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוּתוֹ,
75 וּכְאָמְרוֹ
76 וְאָנֹכִי
77 תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ[56], לשון
78 שמבטא התבטלות עצומה
79 וְיִתֵּרָה מִזֶּה, שִׁוִּיתִי
80 וְדוֹמַמְתִּי[57] לשון נוסף שדוד המלך אמר על עצמו והוא מבטא ביטול עוד
81 יותר עמוק ועוד יותר פנימי שנמצא בשתיקה ובדממה מלאה, והמציאות שלו
82 לא מקבלת שום ביטוי מכל סוג שהוא.
83 וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַבִּטּוּל דְּדָוִד (שֶׁמִּצַּד זֶה הָיָה יָכוֹל לְבַקֵּשׁ ב׳
84 דְּבָרִים הָפְכִּיִּים בְּבַקָּשָׁה אַחַת גם להינצל משאול וגם ששאול לא

51) זח״ב קלד, א. ובמקדש מלך שם. וראה אג״ק ח״ב ע׳ קטז ואילך. 52) שמואל־א כו, ט. 53) יו״ד, ב. 54) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ״ד. ובכ״מ. 55) יבמות קה, ב. 56) תהלים כב, ז. 57) שם קלא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ייפגע, כאמור) **הוא** ביטול כל כך גדול ועצום **עַל־דֶּרֶךְ עִנְיַן הַיִּרְאָה וּפַחַד** שנפלו על בני ישראל בעת קריעת ים סוף, ככתוב ״ויירא העם את ה׳״ **שֶׁמִּצַּד שֵׁם הָוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ שֶׁנִּתְגַּלָּה בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, מֵעֵין וְדֻגְמַת גִּלּוּי שֵׁם הָוָיָ׳ שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד לָבוֹא,** כי בתוך ״שם הוי׳ שברצון״ שהתגלה באותה שעה לעין כל, היה גם ״שם הוי׳ שבעצמות״ ונמצא שבקריעת ים סוף היתה התגלות שהיא לא ממש כמו ההתגלות שתהיה לעתיד לבוא אבל היא ״מעין ודוגמת״ אותה התגלות ויש לה קשר מיוחד לדוד המלך כי ההתגלות שלעתיד לבוא תהיה **עַל־יְדֵי מָשִׁיחַ שֶׁהוּא בֶּן דָּוִד.**

ז) וְהִנֵּה הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד בָּאִים עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים כמבואר בחסידות שכאשר אדם בא במגע עם ענייני העולם הגשמיים בדרך הנכונה על פי התורה, הוא מפריד בין הטוב והרע המעורבים בהם, ומברר את הטוב ומעלה אותו לקדושה אלא שכעת הוא הזמן לביצוע העבודה והתוצאות של הבירור יייראו ויתגלו לעתיד לבוא (כמבואר בספר התניא (פרק לז):

״תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור אין סוף ברוך הוא בעולם הזה הגשמי, תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות״) ונמצא ש״עבודת הבירורים״ היא ההקדמה וההכנה לגילוי האלוקות שיהיה בימות המשיח.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב גַּבֵּי בְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים ובניגוד לקריעת ים סוף שהים נקרע לבקיעה אחת, הבקיעה של הנהר לעתיד לבוא תהיה של שבעה חלקים **דְּהִנֵּה**[58]**, ז׳ הַנְּחָלִים הֵם ז׳ הַמִּדּוֹת** העליונות של הקדוש־ברוך־הוא (מ״חסד״ עד ״מלכות״) בכל הדרגות של המידות בכל עולם ובכל דרגה מהמידות כפי שהן בעולמות הנחותים **עַד בְּחִינַת ז׳ תַּחְתּוֹנוֹת דְּעַתִּיק,** כמבואר בחסידות שפנימיות הכתר העליון נקראת ״עתיק יומין״ [על שם שנעתק ונבדל, הינו מושלל מ״יומין״ וגילוי אלא הוא נעלם ונסתר] ואף שזו בחינה שלמעלה מהספירות והמידות, בהעלם יש גם בעתיק בחינות שהם מקבילות לעשר הספירות המתחלקות ל״ג׳ ראשונות״ שהם המוחין חכמה בינה ודעת ו״ז׳ תחתונות״ שהם שבע המידות **וְהִתְגַּלּוּתָם לֶעָתִיד הִיא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּבֵרוּר הַנִּצּוֹצוֹת דִּז׳ מְלָכִין קַדְמָאִין דְּתֹהוּ** המלכים הקדמונים של עולם התוהו כתוב בתורה בפרשת וישלח שהיו מלכי אדום שמלכו לפני שהיו מלכים בבני ישראל ומבואר על כך בקבלה וחסידות שלפי פנימיות הדברים הכוונה לשבעה ״מלכים״, כנגד שבע המידות, שמלכו ב״עולם התוהו״ שקדם ל״עולם התיקון״ שהוא העולם הנוכחי וכיוון שב״תוהו״ היו אורות מרובים בכלים מועטים נוצרה ״שבירת הכלים״ וניצוצות של קדושה נפלו לתוך ה׳קליפות׳ וה׳סטרא אחרא׳ וצריך לברר אותם ולהעלות אותם בחזרה לקדושה ועבודה זו של בירור הניצוצות גורמת ומביאה את הגילויים שיהיו לעתיד לבוא.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב בהמשך הפסוק המתאר את בקיעת הנהר לעתיד לבוא **וְהֵנִיף** הקדוש־ברוך־הוא, כביכול **יָדוֹ עַל הַנָּהָר בַּעִיָּם** בחוזק **רוּחוֹ, דְּקָאֵי עַל** ש״רוחו״ מתייחס אל **רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דְּהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה הוּא עַל־יְדֵי רוּחַ קָדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּךְ גַּם הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד יִהְיֶה עַל־יְדֵי רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וּבֶאֱמֶת הֲרֵי גַּם גִּלּוּי זֶה נִמְשָׁךְ כְּבָר בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁזֶּהוּ שֶׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת, שֶׁהוּא עִנְיָן כְּלָלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּהֶעְלֵם כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּתְגַּלּוּ לֶעָתִיד, שֶׁהוּא עִנְיָן וְהִכָּהוּ לְז׳ נְחָלִים, שֶׁגִּלּוּי זֶה יִהְיֶה עַל־יְדֵי רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב**[59] **וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת דָּא רוּחָא דִּמְשִׁיחָא**[60]**, דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה הוּא עַל־יְדֵי** התגלות **רוּחַ קָדִים דְּקַדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּךְ גַּם הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד יִהְיֶה עַל־יְדֵי** התגלות **רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וּבֶאֱמֶת** בעצם, לאמיתו של דבר **הֲרֵי גַּם גִּלּוּי זֶה** התגלות ״רוחו של משיח״ ופעולתה בעולם **נִמְשָׁךְ כְּבָר בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף,** כמבואר לעיל בהרחבה כיצד בעצם הגילוי שבקריעת ים סוף מכיל בתוכו גם את הגילוי שיהיה לעתיד לבוא **שֶׁזֶּהוּ שֶׁבִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת, שֶׁהוּא עִנְיָן כְּלָלִי** שכולל בתוכו עניינים פרטיים רבים **שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּהֶעְלֵם כָּל הַפְּרָטִים שֶׁיִּתְגַּלּוּ לֶעָתִיד, שֶׁהוּא עִנְיָן וְהִכָּהוּ לְז׳ נְחָלִים,** שהם בעצם פרטים של הבקיעה האחת הכללית **שֶׁגִּלּוּי זֶה יִהְיֶה עַל־יְדֵי רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב**[59] בששת ימי בראשית **וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת** ואמרו בזוהר **דָּא רוּחָא דִּמְשִׁיחָא**[60]**,** זו רוחו של משיח **דִּמְרַחֶפֶת** הביטוי

---

58) בהבא לקמן – ראה תו״ח שם רכא, ב (בהוצאה החדשה – ח״א קנח, ב). וראה ד״ה תפול עליהם בתו״ח שם רפד, ב (שם – קצח, ג). 59) בראשית א, ב. 60) זח״א רמ, רע״א. רסג, א. ב״ר פ״ב, ד. פ״ח, א.

דְּמְרַחֶפֶת הוּא עִנְיַן בְּרוּר הָרפ״ח נִיצוֹצִין[61], וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַגִּלּוּי דְּרוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, דְּהִנֵּה, נַעֲלַיִם הֵם מֵעוֹר דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי יוֹם הַכִּפּוּרִים[62], וְיָדוּעַ שֶׁלְּבוּשׁ הָעוֹר נִתְחַדֵּשׁ עַל־יְדֵי הַחֵטְא, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן כָּתְנוֹת עוֹר[63], דְּבִתְחִלָּה הָיָה אוֹר, וְעַל־יְדֵי הַחֵטְא נַעֲשָׂה עוֹר[64], וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דְּעִבּוּד עוֹרוֹת, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן עוֹבֵד אֱלֹקִים[65], וְזֶהוּ וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת בֵּרוּר הַנִּצּוֹצוֹת. וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גַּם פֵּרוּשׁ הַב׳ בְּוְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, דְּנַעַל הוּא בְּחִינַת מט״ט שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם נַעַל דִּשְׁכִינְתָּא[66], וּמְבֹאָר בָּזֶה[67], שֶׁהַהַמְשָׁכָה מֵאֲצִילוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה בָּאָה עַל־יְדֵי כַּמָּה לְבוּשִׁים וּמָסַכִּים עַד לְבוּשׁ הַנַּעַל שֶׁהוּא לְבוּשׁ הַיּוֹתֵר גַּס, וְלָכֵן מט״ט שֶׁהוּא שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם[68] נִקְרָא בְּשֵׁם נַעַל דִּשְׁכִינְתָּא, לְפִי שֶׁעַל־יָדוֹ הִיא הַהַמְשָׁכָה מֵאֲצִילוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת[69], עַד שֶׁיִּשְׁאֲלוּ אֶצְלָם מַה פָּעַל אֵ־ל[70], וְהַהַמְשָׁכָה מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת תִּהְיֶה עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל. וְעִלּוּי זֶה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ הָא׳ בְּוְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים. וְזֶהוּ וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, וְכַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי פֵּרוּשׁ הָא׳ בְּעִנְיַן הַנְּעָלִים הַיְדוּעִים

ביאור בדרך אפשר

״מרחפת״ כולל בתוכו את האותיות רפ״ח שהוא, על פי הקבלה, מספר הניצוצות שנפלו, **הוּא עִנְיַן בְּרוּר הָרפ״ח נִיצוֹצִין[61], וְעַל־יְדֵי־זֶה**

כאשר מבררים את הניצוצות בהמשך הפסוק שלאחר בקיעת הנהר יהיה **וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, דְּהִנֵּה, נַעֲלַיִם הֵם מֵעוֹר דַּוְקָא, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי יוֹם הַכִּפּוּרִים[62]** שאסור ללבוש בו נעליים והאיסור חל דווקא לגבי נעלי עור, **וְיָדוּעַ שֶׁלְּבוּשׁ הָעוֹר נִתְחַדֵּשׁ עַל־יְדֵי הַחֵטְא,** חטא עץ הדעת שבעקבותיו ידעו אדם וחוה כי ערומים הם, והקדוש־ברוך־הוא הלביש אותם בבגד עור **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן כָּתְנוֹת עוֹר[63], דְּבִתְחִלָּה** קודם החטא **הָיָה אוֹר, וְעַל־יְדֵי הַחֵטְא** שגרם העלם והסתר וחומריות **נַעֲשָׂה עוֹר[64], וְלָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דְּעִבּוּד עוֹרוֹת, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן עוֹבֵד אֱלֹקִים[65],** כמבואר בחסידות שכללות עניין עבודת ה׳ נמשל לעיבוד עורות שקודם העיבוד העור הוא עבה וגס ולא ראוי ללבישה או לעשיית נעליים והעיבוד מְעַדֵּן אותו וכך גם עבודת ה׳ מעדנת את הגוף ואת הנפש הבהמית ועושה אותם ראויים לקלוט את אור הנפש האלוקית **וְזֶהוּ וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁהוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת בֵּרוּר הַנִּצּוֹצוֹת.**

וְעַל־יְדֵי־זֶה כאשר מבררים את הניצוצות ומעלים אותם לקדושה **נַעֲשָׂה גַּם פֵּרוּשׁ הַב׳ בְּוְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, דְּנַעַל הוּא בְּחִינַת מט״ט** המלאך ״מטטרון״ **שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם נַעַל דִּשְׁכִינְתָּא[66], וּמְבֹאָר בָּזֶה[67], שֶׁהַהַמְשָׁכָה מֵאֲצִילוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה בָּאָה עַל־יְדֵי כַּמָּה לְבוּשִׁים וּמָסַכִּים** כיוון שירידת האור האלוקי מעולם האצילות - שעם היותו עולם בכל זאת הוא ״אלוקות ממש״ - לעולמות בריאה־יצירה־עשיה היא ירידה גדולה ביותר והעולמות בי״ע אינם יכולים להכיל ולקלוט את האור האלוקי הנעלה המאיר באצילות, יש בין אצילות לבי״ע ״לבושים״ ו״מסכים״ המעלימים על האור כדי שרק הארה מועטת ממנו תרד. וכאשר מידת החסד, למשל, באה ויורדת מאצילות לבי״ע היא מתלבשת בכמה לבושים ובכלל זה התלבשות במלאך מט״ט הנזכר שעל פי הקבלה נקרא ״נעל״ לשכינה כי אור החסד מתלבש בכמה לבושים **עַד לְבוּשׁ הַנַּעַל שֶׁהוּא לְבוּשׁ הַיּוֹתֵר גַּס,** כמובן גם מכך שדווקא הנעל עשויה מעור, כאמור, **וְלָכֵן מט״ט שֶׁהוּא שָׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם[68]** ודרכו עוברת ההשפעה לעולם **נִקְרָא בְּשֵׁם נַעַל דִּשְׁכִינְתָּא, לְפִי שֶׁעַל־יָדוֹ הִיא הַהַמְשָׁכָה מֵאֲצִילוּת לִבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל.** כאן אודות ההתגלות האלוקית שתהיה לעתיד לבוא **וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת[69],** היינו יותר נעלים מהמלאכים **עַד שֶׁיִּשְׁאֲלוּ אֶצְלָם** המלאכים ישאלו את בני ישראל **מַה פָּעַל אֵ־ל[70],** וכפירוש רש״י על פסוק זה בנבואת בלעם: ״״עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חיבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת והם [המלאכים] ישאלו להם מה פעל א־ל...״, **וְהַהַמְשָׁכָה מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת תִּהְיֶה עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל** כי המלאכים לא יוכלו לקבל את ההמשכה כמו שהיא אלא באמצעות לבושים. **וְעִלּוּי זֶה בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים** כעת בזמן הגלות, **שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ הָא׳ בְּוְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים. וְזֶהוּ וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים, בַּנְּעָלִים הַיְדוּעִים,** של עבודת הבירורים **וְכַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי פֵּרוּשׁ הָא׳ בְּעִנְיַן הַנְּעָלִים שֶׁהוּא עִנְיַן עִבּוּד הָעוֹרוֹת**

---

61) ראה עץ חיים שער יח (שער רפ״ח ניצוצין) פ״א־ב. 62) ראה שו״ע אדה״ז או״ח סתרי״ד ס״ב. לקו״ת שה״ש מד, רע״א. 63) בראשית ג, כא. 64) ראה ב״ר פ״כ, יב. 65) מלאכי ג, יח. תניא פט״ו. 66) ראה תקו״ז תכ״א (סא, א). פרדס (שער אבי״ע) פ״ד. עמה״מ שער טז (שער רישא דז״א) פי״א (קכט, סע״ג). 67) ראה תו״א לך לך יב, ד. לקו״ת שה״ש כה, א. סה״מ תרנ״ט ע׳ קיח. ובכ״מ. 68) ראה יבמות טז, ב ובתוד״ה פסוק זה. 69) ירושלמי שבת ספ״ו. פרש״י בלק כג, כג. 70) בלק שם ובפרש״י וירושלמי שם.

ביאור בדרך אפשר

וּבְרוּר הַנִּצּוֹצוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְעַלּוּ בַּפְּרוּשׁ הַב׳, שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְכָל הַהַמְשָׁכָה מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל, כֵּיוָן שֶׁיִּהְיוּ בני ישראל לְמַעְלָה מִכָּל הַגְּבָלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְעַד שֶׁיִּתְעַלּוּ בַּהֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[71] עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיִּקָּרְאוּ שיהיו נקראים, לצדיקים בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, וְהוּא עִנְיַן שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ וכיוון שבני ישראל יהיו במעלה ובדרגה כל כך גבוהה, ההשפעה לא תוכל לבוא מהם ישירות אלא דווקא על ידי לבוש וכיסוי. וּמְסַיֵּם הנביא את היעוד ״והחרים״ וגו׳, שלאחר בקיעת הים תיווצר דרך מעבר וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ גוֹ׳ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁתְּחִלַּת הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד הָיְתָה בִּשְׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְכַנַּ״ל בְּפְרוּשׁ כְּ״ק מוֹ״חָ אַדְמוֹ״ר עַל פָּסוּק כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, שֶׁתְּחִלַּת

ביאור בדרך אפשר

גִּלּוּי הַנִּפְלָאוֹת דִּלְעָתִיד הָיְתָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, ולכן נאמר ״כימי״ לשון רבים כי היציאה ממצרים הייתה רק התחלה, והגילוי הולך ונמשך עד שיגיע לשיאו לעתיד לבוא אֶלָּא שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה זֶה בְּהֶעְלֵם, וּמַה שֶׁהָיָה בְּגִלּוּי הוּא רַק שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וְלָכֵן הִנֵּה הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד שֶׁהוּא שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ הוּא נִפְלָאוֹת גַּם לְגַבֵּי הַגִּלּוּי שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כי בקריעת ים סוף רק שם הוי׳ שברצון היה ״בגילוי ממש״ ולעתיד לבוא גם שם הוי׳ שבעצמותו יתגלה עד כדי כך אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי גַּם עִנְיָן זֶה גילוי שם הוי׳ שבעצמותו הָיָה בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, אֶלָּא שֶׁזֶּה הָיָה בְּהֶעְלֵם, וּלְעָתִיד יִהְיֶה אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, שֶׁהַנִּפְלָאוֹת יִהְיוּ בְּגִלּוּי, וְהַגִּלּוּי יִהְיֶה עַל־יְדֵי מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּגְאָלֵנוּ בְּקָרוֹב.

שֶׁהוּא עִנְיַן עִבּוּד הָעוֹרוֹת וּבְרוּר הַנִּצּוֹצוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה יִתְעַלּוּ בַּפְּרוּשׁ הַב׳, שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ לִפְנִים מִמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְכָל הַהַמְשָׁכָה מִנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה עַל־יְדֵי לְבוּשׁ הַנַּעַל, כֵּיוָן שֶׁיִּהְיוּ לְמַעְלָה מִכָּל הַגְּבָלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְעַד שֶׁיִּתְעַלּוּ בַּהֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[71] עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיִּקָּרְאוּ בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה, וְהוּא עִנְיַן שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳. וּמְסַיֵּם, וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ גוֹ׳ כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁתְּחִלַּת הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד הָיְתָה בִּשְׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְכַנַּ״ל בְּפְרוּשׁ כְּ״ק מוֹ״חָ אַדְמוֹ״ר עַל פָּסוּק כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, שֶׁתְּחִלַּת הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד הָיְתָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אֶלָּא שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיָה זֶה בְּהֶעְלֵם, וּמַה שֶׁהָיָה בְּגִלּוּי הוּא רַק שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן, וְלָכֵן הִנֵּה הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד שֶׁהוּא שֵׁם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ הוּא נִפְלָאוֹת גַּם לְגַבֵּי הַגִּלּוּי שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי גַּם עִנְיָן זֶה הָיָה בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, אֶלָּא שֶׁזֶּה הָיָה בְּהֶעְלֵם, וּלְעָתִיד יִהְיֶה אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, שֶׁהַנִּפְלָאוֹת יִהְיוּ בְּגִלּוּי, וְהַגִּלּוּי יִהְיֶה עַל־יְדֵי מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּגְאָלֵנוּ בְּקָרוֹב.

71) ב״ב עה, ריש ע״ב.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ׳ ב

מִ׳בָּה׳ נִפְקָא – דין זה נלמד מהפסוק ׳ועד אין בה׳, שדורשים דווקא בָּהּ – להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל וְלֹא בְּקִינּוּי - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים ׳בָּהּ׳ וְלֹא בְּסִתִּירָה – שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מִיבָּעֵי לֵיהּ לתנא להביא. מתרצת הגמרא, הָכִי נַמִּי קָאָמַר – אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום שתַּלְמוּד לוֹמַר ׳בָּהּ׳ בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוּי ׳בָּהּ׳ וְלֹא בְּסִתִּירָה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, שזְטוּמְאָה בְּעָלְמָא בְּלֹא קִינּוּי וּבְלֹא סְתִירָה – באופן שלא היה קינוי וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה, הדין הוא דְּלֹא מְהֵימָן עֵד אֶחָד אלא צריך שנים, ודין זה מְנָלָן, על זה משיבה המשנה, נָאֱמַר כָּאן, לגבי ערוה ״כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר״ וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ״עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר״, ודורשים בגזרה שוה, מַה ׳דָּבָר׳ הָאָמוּר לְהַלָּן מאמינים רק לְעֵדִים שְׁנַיִם, אַף כָּאן לגבי ערוה מאמינים רק לְעֵדִים שְׁנַיִם.

תָּנוּ רַבָּנַן, אִי זוֹ הִיא עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה – איזו עדות נקראת במשנה ׳עדות ראשונה׳, זוֹ עֵדוּת סְתִירָה – עדות שנסתרה. ואיזו עדות נקראת במשנה ׳עֵדוּת אַחֲרוֹנָה׳, זוֹ עֵדוּת טוּמְאָה – העדות שנבעלה לאחר קינוי וסתירה.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח ה'תשח"י.

בלתי מוגה

לג. ...בין הענינים שנאמרו בהפטרת היום אודות משיח – "והריחו ביראת ה'"[126], "דמורח ודאין"[127].

וכבר שקלו־וטרו בזה[128] – כיצד יוכל משיח לדון על־פי הריח, בה בשעה שעל־פי דין התורה יש צורך בעדים, והרי התורה היא נצחית, ולא תשתנה לעולמים?

יש מתרצים שלא מדובר אודות דין ממש, כי אם אודות בירור וסימן בלבד. כלומר: הצורך בעדות הוא – כאשר יש ספק אצל בית־דין, וצריכים לברר את הספק, אזי בירור הספק צריך להיות על־פי עדים דוקא. אבל כאשר אצל הדיין אין ספק בדבר, אזי אינו צריך לייסד את הדין על עדות דוקא. ועל־דרך דין מרומה[129], שאף־על־פי שהדבר מתאים על־פי כל הכללים, מכל־מקום, ניכר לדיין שהאמת אינו כן. ומכל־מקום רוצה למצוא איזה סימן בדבר, ועל זה יועיל ענין הריח.

אמנם, מלשון חכמינו ז"ל "מורח ודאין", וגם מלשון הכתוב, משמע, שמדובר אודות דין ומשפט ממש.

וההסברה בזה – שמצינו בדיני מלך[130] שמפני תיקון העולם יכול לשפוט גם ללא עדות, אלא שזהו בדרך הוראת שעה כו'. ובענין זה הוא החידוש דמשיח – שישפוט גם על־פי הריח.

לד. ועל־פי הידוע שכל סיפורי התורה אינם סיפורים סתם, אלא הוראות – צריך להבין: מה נוגע לנו לדעת אופן הנהגתו של משיח ד"מורח ודאין"?

בפשטות אפשר לומר, שנוגע לנו לדעת זאת, בכדי לבחון את מלך המשיח אם ביכולתו לשפוט על־פי הריח, וכמסופר בגמרא[127] בנוגע לבר־כוכבא, שבחנו אותו בכך, וכאשר ראו שאין בו המעלה ד"מורח ודאין", קטלוהו.

אמנם, ברור הדבר שכאשר יבוא המשיח אזי יכירו מיד את מעלתו, ולא יצטרכו לבחון אותו בהנ"ל.

– באחד[131] הסדרים אצל כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן, ב"יחץ", שבר אחד המסובים את המצה לשני חלקים, והתחיל למדוד אותם – להיותו מדקדק – איזה מהם גדול יותר, בכדי להצניעו ל"אפיקומן". ואמר כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן: גדול שצריכים למדוד אותו, אינו גדול. –

אודות משיח – פוסק הרמב"ם[132]: "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות . . ויכוף כל ישראל לילך בה וכו'",

[ולהעיר: הפירוש במה שכתב הרמב"ם "ויכוף כל ישראל כו'" הוא – שמשיח לא יתפעל מאלו שיטענו שצריך לילך אחר רוב דעות, ויש צורך ב"דמוקרטיא", ואילו הוא "דיקטאַטאָר" וכו'; כיון שישנה רק אמת אחת – האמת דאלקות, שנמסרה לנו על־ידי תורה ומצוות. וכל הטענות אודות "צדק ויושר" כביכול – אם הם נגד התורה, הרי הם נגד האמת, ונגד הצדק והיושר. וזוהי גם הוראה בנוגע לעבודתינו עתה בזמן הגלות – שאין להתחשב ברוב דעות, ב"דמוקרטיא" וכו'; מה שקובע הוא דבר אחד – תורה ומצוות].

ומסיים הרמב"ם: "הרי זה בחזקת משיח. ואם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל – הרי זה משיח בודאי".

וכיון שכן, הרי מובן שלא יצטרכו לבחון את המשיח בענין ד"מורח ודאין"[133].

ועל כן צריך לומר, שסיפור התורה אודות משיח ד"מורח ודאין", מהווה הוראה בעבודתינו עתה – דכיון שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, צריך להיות גם עכשיו מעין הענינים דלעתיד.

לה. והביאור בזה:

החילוק בין ריח לאכילה הוא – שאכילה היא דבר שהגוף נהנה ממנו, מה־שאין־כן ריח הוא "דבר שהנשמה

126) ישעי' יא, ג.
127) סנהדרין צג, ב.
128) ראה צפע"נ סנהדרין שם.
129) ראה אנציק' תלמודית ערך דין מרומה (כרך ז ע' רצ ואילך). וש"נ.
130) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג.
131) שיחת ליל א' דחה"פ תש"ב בתחלתה (סה"ש תש"ב ס"ע 86 ואילך).
132) הל' מלכים ספי"א.
133) חסר הביאור מדוע הוצרכו לבחון את בר כוכבא (המו"ל).

נהנית ממנו"[134], ואילו לענינים גופניים אין לו שייכות, שהרי אין כאן דבר שאפשר למששו בידים. וזהו גם כן החילוק ביניהם – שעל־ידי אכילה נחסר בגוף הדבר, מה־שאין־כן על־ידי ריח לא נחסר מאומה בגוף הדבר. ואף שהריח הוא דבר שאין בו ממש, מכל־מקום, הנשמה נהנית ממנו.

וענינו בעבודה:

ישנם כמה וכמה ענינים שאי־אפשר למשש אותם – קשה למצוא בפירוש ב'שלחן ערוך' אם הם מותרים אם לאו. ישנם ענינים שאפשר למשש אותם – להורות על סעיף מסויים ב'שולחן ערוך' שבו מפורש שזהו היפך התורה. אבל ישנם ענינים שאי־אפשר למשש אותם, אבל אף־על־פי־כן יכולים להבחין אם נודף מהם ריח של יראת־שמים ("צי עס שמעקט מיט יראת־שמים") או ההיפך חס־ושלום.

וזהו ענין "מורח ודאין" – שבזמן דעקבתא דמשיחא ישנם כמה וכמה ענינים שביחס אליהם צריכים להשתמש בחוש הריח, להרגיש בחוש הריח אם הם מוסיפים בתורה ומצוות ויראת־שמים אם לאו, ולפסוק דין בפועל על סמך זה – שכאשר מרגישים בחוש הריח שענין מסויים הוא סתירה ליראת־שמים, צריכים ללחום בהחלט כנגדו.

לו. בזמנו[135] של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו־עדן דרשה ממשלת רוסיא שהרבנים יצטרכו ללמוד גם חכמות חיצוניות, ולמטרה זו ערכה הממשלה אסיפת רבנים בעיר המלוכה, פטרבורג.

באסיפה זו השתתף גם כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן, ונעמד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, אף־על־פי שרוב הנאספים הסכימו לדרישת המלוכה, ובפרט לאור האיום שאם לא תתקבל הדרישה, אזי יערכו פוגרומים... ואף־על־פי־כן התנגד כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן לדרישת המלוכה בכל תוקף ועוז.

אחד מגדולי הרבנים פנה אל כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן ושאל אותו: כיצד הנכם בטוחים לעמוד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, בה בשעה שישנו איום של פוגרומים רחמנא־ליצלן? והשיב כ"ק אדמו"ר: כיון שדבר זה מנגד ליראת־שמים. ושאל הרב הנ"ל: מהו המקור לכך? והשיב כ"ק אדמו"ר: הנני מרגיש כך! ושאל הרב הנ"ל בפליאה: ליובאוויטשער רבי! על ההרגש שלכם הנכם סומכים? והשיב כ"ק אדמו"ר: כן! ואמר הרב הנ"ל: אם כן, אעמוד גם אני לצדכם ואסייע לכם.

ובאסיפה השניה, פעל כ"ק אדמו"ר נשמתו־עדן יחד עם המסייעים שלו, והרב הנ"ל עם המסייעים שלו, וביטלו את הגזירה.

לז. נוסף[136] על הבירור שמצד חוש הריח, יש גם בירור מצד הנסיון בשנים הקודמות, וכמאמר[137] אין חכם כבעל הנסיון.

כאשר מסתכלים בענינים שהיו בשנים שעברו, ורואים את התוצאות שהיו מהם, ורואים איך שרבותינו לחמו נגדם בכל תוקף – הנה כאשר דנים אודות ענינים אלו או הדומים להם, בדורנו זה, הרי נוסף על הבירור שמצד חוש הריח, נכלל הדבר בגדר ד"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"[138].

ולהעיר, שלדעת כמה ראשונים[139] נכלל ענין זה במנין המצוות. וגם לפי הדעות שאין זה בכלל מנין המצוות, מכל־מקום הרי זה ציווי התורה.

לח. בכל דור יש ענין מיוחד שבו מתגברת הקליפה ביותר.

וכדאיתא בגמרא[140] "אמר ליה (מנשה לרב אשי), אי הות התם הות נקוט בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי", כי בדור ההוא היה תוקף הקליפה דעבודה־זרה.

אחת הקליפות שבדורנו זה הוא קליפת ה"דמוקרטיא", היינו, שכל דבר וענין צריך לברר על־פי רוב דעות, ועד שגם עניני התורה ומצוות מכריעים על־פי הרוב.

ובכן: צריך לדעת שישנם ענינים שלא שייך בהם רוב דיעות. וכמו חוקי הטבע שהטביע הקב"ה, שחוקים אלו לא ישתנו בשום אופן על־ידי רוב דעות.

---

134) ברכות מג, ב.

135) ראה סה"ש תרפ"ה ע' 91. וש"נ. וראה גם תו"מ ח"י ע' 215.

136) מכאן ואילך ראשי־פרקים בלבד (המו"ל).

137) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב. וראה גם לעיל ע' 160. וש"נ.

138) האזינו לב, ז.

139) ראה רמב"ם הל' ממרים בתחלתו. סהמ"צ שלו שורש א'. מ"ע קעד. מל"ת שיב.

140) סנהדרין קב, ב.

ולמשל, גם אם תהיה החלטה על־פי רוב דעות שהאבן צריכה לעלות מלמטה למעלה — לא יפעול זאת על האבן מאומה, והאבן תרד כטבעה מלמעלה למטה.

ואם בחוקי הטבע כן הוא, על־אחת־כמה־וכמה בחוקי התורה שהם סיבת הטבע, וכמו שכתוב[141] ״אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי״, שאין שייך בזה הכרעת הרוב.

ולכן, גם אם חתם על שטות זו שב״קאָנסטיטושאן״ (חוקת־היסוד) — הרי בנוגע לפועל אין צריך להתחשב בזה, ולא יתפעל גם אם יאמרו עליו שהוא ״דיקטאַטאָר״ (רודן) של ה׳שולחן ערוך׳.

ועל־ידי־זה נזכה לגילוי המשיח ש״יכוף״ את כל ישראל לחזק בדקה, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

מ. סיפר כ״ק מו״ח אדמו״ר[143], שבימי כ״ק אדמו״ר הזקן (בין השנים תקנ״א־תקנ״ג) היה דוחק בפרנסה. ויחידי סגולה מהחסידים, והם כ״ק אדמו״ר האמצעי, הרב הצדיק רבי אהרן מסטאַרשעליע, הרב החסיד רבי פנחס רייזעס, נכנסו לאדמו״ר הזקן, וביקשוהו לעורר רחמים רבים על זה.

ויאמר להם כ״ק אדמו״ר הזקן: כאשר נותנים השפעה מלמעלה, צריך לעשות למטה כלים לקבל אותה. והכלים הם — אהבה ואחוה ולא קנאה ורכילות. ולכן כשהכהנים מברכים את ישראל, אומרים ״אשר קדשנו במצוותיו וצונו לברך את עמו ישראל באהבה״, שיש בזה ב׳ פירושים: א) שברכת הכהנים תהיה באהבה. ב) שמברכים שתהיה אהבה בין בני ישראל. והאהבה היא כלי לכל הברכות מ״יברכך״ עד ״שלום״.

אחר־כך יצא כ״ק אדמו״ר הזקן לבית המדרש, ועלה על הבימה, בכדי שכולם יוכלו לראות ולשמוע, — ואף שידוע שרבינו הזקן היה לו קול אדיר, קול איום וקול נעים, אף־על־פי־כן עלה על הבימה —

ואמר[144]: ״מכלכל חיים בחסד״, ולא ב״בַרייהויז״ (מקום עשיית יין־שרף. כי, דוחק הפרנסה היה בגלל שהממשלה לקחה לעצמה את המונופול לעשות יין־שרף, שעד אז היו הכל יכולים לעשות יין־שרף בעצמם, והיו מוכרים אותו, ומזה היתה פרנסת הרבה מבני ישראל, ומאז נסתם מקור פרנסה זה). חסד שלמעלה אינו דומה לחסד שלמטה, כי החסד שלמטה הוא רק גורם להשפעה בלבד, מה־שאין־כן החסד שלמעלה הוא בעצמו ההשפעה, וזהו ״מכלכל חיים בחסד״. אלא שצריך לעשות כלים לקבל זאת, והכלים הם — אהבה ואחוה.

והשנה ההיא היה שפע של פרנסה בהרחבה.

סיפור זה סיפר כ״ק מו״ח אדמו״ר בשנת חצר״ת[143]. וסיים: גם כעת צריכים לזה, ורק שצריך שה״רבי״ יאמר זאת. והרי דברי צדיקים קיימים לעד[145], אלא שמכוסים הם וצריך לגלותם.

(וסיים כ״ק אדמו״ר שליט״א:) מאחר שדברי צדיקים קיימים לעד, הרי הדברים קיימים גם עכשיו.

יתן השם־יתברך שתהיה פרנסה בהרחבה, ויוסרו כל הדאגות. והגם שהדאגות הן על ענינים שאין בהם ממש, שרק דואג ״פן יחסר לחמו״[146] כו׳, אבל אף־על־פי־כן הרי גם דאגות אלו מבלבלות,

— וכמו שאומרים על אחד שאינו חולה אלא הוא עצבני (״נערוועז״), הרי גם זה עצמו חולי הוא —

והרי האופן היותר טוב להסיר דאגות אלו הוא — על־ידי־זה שיהיה שפע פרנסה בהרחבה וכל המצטרך, שיהיה קיץ בריא וקיץ מוצלח בכל הענינים הגשמיים ובכל הענינים הרוחניים.

* * *

מא. אחת המעלות שמצינו במשיח היא — ״ושפט בצדק דלים״[147].

כבר דובר לעיל (סעיף לד) שכל סיפורי התורה אודות הנהגותיו של מלך המשיח, הם הוראות בעבודתנו עכשיו, כי הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו עכשיו, והיינו, שעל־ידי עבודתנו עכשיו באופן דמעין דלעתיד, עושים כלים לקבל את האורות והגילויים דלעתיד.

---

141) ירמי׳ לג, כה.

143) שיחת יום אחש״פ תרח״ץ בסופה (סה״ש תרח״ץ ע׳ 283 ואילך).

144) ראה גם ״רשימות״ חוברת קעט ע׳ 13.

145) ראה אג״ק אדמו״ר מוהריי״צ ח״ג ע׳ תקעו. ח״ד ע׳ שלט. ח״י ע׳ קמו. חי״א ע׳ שכט.

146) ע״פ ישעי׳ נא, יד.

147) שם יא, ד.

הפירוש "ושפט בצדק דלים" אינו רק כפשוטו, שלא יעשה עול במשפט, שהרי זהו מילתא דפשיטא, אלא כפי שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר[148] שהמשפט בצדק היינו שמלך המשיח ילמד זכות על כל ישראל, וכמאמר רבותינו ז"ל[149] "אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו".

חובתם של דיינים אינה רק בכך שכאשר באים אליהם לדבר משפט אזי ישפטו כפי הדין; בכך אינם יוצאים עדיין ידי־חובתם, אלא עליהם לסבב בכל ערי ישראל, להשפיע עליהם, ולהדריכם בדרך התורה והמצוה.

וכדאיתא בתנא דבי אליהו[150] "שהיה להם לסנהדרי גדולה לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם . . ויחזרו בכל עיירות ישראל כו'". הסנהדרין אינם צריכים לחכות עד שיבואו ישראל אליהם לבקש תורת ה' מפיהם, אלא עליהם לסבב בערי ישראל, ולחגור עצמם בשלשלאות של ברזל, דבר המביא לזריזות, בכדי שיספיקו להיות ביותר עיירות. ואם אינם עושים כן, הרי הקולר תלוי בצווארם. וכמאמר רבותינו ז"ל[151] שסנהדרין ההורגת אחת לשבעים שנה נקראת חבלנית.

וכיון שכל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו עכשיו, לכן, כל אחד ואחד שיש לו השפעה על סביבתו, על מכריו, או גם על איש יחיד, עליו לחגור עצמו בשלשלאות של ברזל, ולהדריכם בדרך התורה והמצוה.

* * *

מג. דובר לעיל (סעיף יא) ששביעי של פסח הוא זמן לידת הנשמות, וכיון ש"אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", לכן שביעי של פסח הוא הכנה לגילוי הארת המשיח באחרון של פסח.

כל ענין צריך להביא לידי פועל. לידה הוא ענין גילוי ההעלם. לידת הנשמות הוא על־ידי לימוד התורה וקיום המצוות, כי תכלית ירידת הנשמה למטה היא — "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"[155]. ולכן, ענין לידת הנשמות בעבודה בפועל הוא — שיהיו הבנים לומדי תורה.

וכשם שמתן־תורה היה על־ידי חינוך הבנים, כמאמר[156] בנינו ערבים בעדינו, כך גם גילוי פנימיות התורה דלעתיד, הוא על־ידי חינוך הבנים, שיעמידו דור של "זרע ברך הוי'"[157], אשר עמהם יצאו לקראת משיח צדקנו.

ענין החינוך תלוי בידי האמהות. ולכן, עליהן לדעת את גודל האחריות וגודל הזכות שבידיהן.

ולכן, בפרשה שקורין היום בתורה, מסופר אודות שירת מרים[158], וגם ההפטרה היתה צריכה להיות "ותשר דבורה"[159] (אלא שמשום כבודו של משיח מפטירין "וידבר דוד"[3]), אשר על־ידי עבודתה פעלה "ותשקוט הארץ ארבעים שנה"[160], שקיטה מכל הענינים המבלבלים,

וכך גם עכשיו, שעל־ידי עבודת האמהות שיחנכו את בניהם בדרך התורה, יסירו את כל הענינים המבלבלים, ויעמידו דור של "זרע ברך הוי'", שנצא עמהם מהגלות לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל האורחים הנוסעים לערי השדה, יין מההתוועדות, כדי לערוך התוועדות במקומם[161].

אחר־כך ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכת המזון על הכוס, ואחרי תפילת ערבית והבדלה, נתן לכל הנאספים מ"כוס של ברכה".

טרם צאתו אמר:]

קיץ בריא וקיץ שמח, און אַ געזונטער תמיד.

148) לקו"ד ח"ב שיז, ב. סה"ש תר"ץ ע' 118.
149) אבות פ"ב מ"ד.
150) רבה — פי"א.
151) מכות ז, א (במשנה). וש"נ.
155) משנה ובריתא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י (אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי — ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).
156) שהש"ר פ"א, ד.
157) ישעי' סא, ט.
158) בשלח טו, כ ואילך.
159) ס' שופטים ה, א ואילך.
160) שם, לא.
161) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד בסופה (תו"מ חי"ט ס"ע 338). וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.
פירוש רש"י על "שאו..."

לאחר שהתורה[1] מספרת אודות מיתת נדב ואביהוא, נאמר[2] "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן... ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה". רש"י מצטט את המילים "שאו את אחיכם...", ומפרש: "כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה".

מנין ההוכחה שהאמירה "שאו את אחיכם..." לא היתה כדי לקברם[3], אלא "שלא לערבב את השמחה"? על כך עונים המפרשים[4], שקשה לרש"י הפירוט בפסוק "(שאו...) מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה", שהרי אם האמירה "שאו..." היא רק לצורך הקבורה צריך היה לומר "שאו את אחיכם וקברום"? אף אם נאמר שהכרחי לציין שמקום הקבורה צריך להיות "מחוץ למחנה", עדיין מיותרות המילים "מאת פני הקודש"[5].

מכך מסיק רש"י, שהמילים "מאת פני הקודש" מבטאות את מטרת "שאו את אחיכם", והסיבה לכך היא "שלא לערבב את השמחה"[6], שהיתה במשכן באותו יום.

אך פירוש זה אינו מובן:

א) מדוע מצטט רש"י את המילים "שאו את אחיכם", ולמילים "מאת פני הקודש" הוא רומז במילה "וגו'" בלבד? אם ההוכחה לפירושו נלמדת דוקא מן המילים "מאת פני הקודש", הוא צריך היה לצטט[7] קודם כל מילים אלו[8]?

ב) ועיקר: ההדגשה "שאו... מאת פני הקודש" מובנת בפשטות. הציווי "שאו..." לא נאמר רק לצורך הקבורה, אלא צריך היה להוציא את הגופות[9] של נדב ואביהוא כדי שהטומאה[10] לא תישאר במשכן[11]. ומשה היה צריך להדגיש זאת, כדי שיזדרזו לעשות זאת, ולא ישהו את הטומאה ב"פני הקודש"[12].

ושוב נשארת אפוא השאלה מנין לומד רש"י את החידוש שהציווי "שאו..." נאמר כדי "שלא לערבב את השמחה"?

ב.
מדוע מוסיף רש"י את המשל?

בפירוש רש"י עצמו צריך להבין: מדוע צריך רש"י להוסיף את המשל "כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה". לכאורה, די היה אילו אמר רש"י בקצרה: "שאו את אחיכם וגו' — שאין לערבב את השמחה"?

השאלה אף חזקה יותר: אותו ענין — שאין לערבב את השמחה — מוזכר בדברי רש"י שני פסוקים מאוחר יותר[13], לגבי הציווי "ראשיכם אל תפרעו", ואכן שם הוא אומר בקצרה "אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום".

כאן ניתן לומר שהוא מסתמך על דבריו הראשונים, אך בדומה לכך אנו מוצאים גם לפני כן, בסוף פרשת משפטים[14], על הפסוק "ויראו את אלקי ישראל", שרש"י מפרש "נסתכלו.. ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה" — והוא אינו מביא את המשל.

אם כך, מדוע צריך רש"י להביא בפסוקינו את המשל "כאדם האומר לחבירו..."? מה בפסוק זה אינו מובן ללא המשל?

---

1) פרשתנו י, א ואילך.

2) שם, ד.

3) כפשטות הענין, וכפי' האברבנאל כאן.

4) רא"ם, גו"א, דבק טוב ועוד כאן.

5) ראה רע"ב, באר מים חיים ומשכיל לדוד כאן. ולהעיר ממש"נ בתרומת הדשן (צו ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה גו'". ועד"ז בחטאות הצבור והכהן גדול נאמר (ויקרא ד, יב. שם, כא — נזכרו באברבנאל כאן) "והוציא את (כל) הפר אל מחוץ למחנה".

6) ראה לעיל (ט, כד) "וירא כל העם וירונו", ובפרש"י "כתרגומו" ("ושבחו"). וראה תו"כ עה"פ. ועוד.

7) וגם: למה מעתיק רש"י גם התיבות "את אחיכם", שלכאורה אין רש"י מוסיף ביאור בתיבות אלו כלל.

8) ובדפוס א' וב' ורוב כת"י רש"י (שתח"י) נעתק רק "שאו את אחיכם (בלי "וגו'").

9) ראה רש"י לקמן (פסוק ה) "שלא נשרפו.. אלא נשמתם". וראה בארוכה שם אפרים לפרש"י. ואכ"מ.

10) גם את"ל שעדיין לא נצטוו על טומאת מקדש [עיין רש"י תצוה ל, יו"ד. ויקרא ה, ב־ג. פרשתנו י, יז. נשא ה, ב. וראה צו ז, יט־כא. ואכ"מ] — הרי מובן בפשטות (גם לבן חמש) שאין מקום למת במשכן.

11) בתו"כ פרשתנו (י, ב) פלוגתא אם מתו בפנים או בחוץ. אבל (נוסף לזה שגם להדיעה שמתו בחוץ ה"ז בחצר המשכן, הרי) בפשטו של מקרא מתו "לפני ה'" במקום שהקריבו ה"אש זרה" ושמשם יצא "אש מלפני ה' ותאכל אותם" (שם, א־ב).

ולהעיר מהשקו"ט דאם מתו בפנים הרי נטמא המשכן וצריך הזאה כו' (רבותינו בעה"ת (דעת זקנים והדר זקנים), פי' הרא"ש וטור הארוך פרשתנו (שם, ב־ה). זית רענן ליל"ש שם. ועוד).

12) ראה — ע"ד ההלכה — עירובין בסופה.

13) פסוק ו.

14) כד, י.

ג.
השאלה על התוספת "כאדם האומר לחבירו"

אף אילו נמצא הסבר לכך שרש"י מוכרח להשוות את "שאו את אחיכם מאת פני הקודש" להעברת המת מלפני הכלה, עדיין אין מובנת ההרחבה בלשונו "כאדם האומר לחבירו[15] העבר...". רש"י יכול היה לומר בקצרה "כמו שמעבירין את המת מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה" וכדומה?

השאלה תמוהה אף יותר: הביטוי "העבר את המת מלפני הכלה" מצוי במסכת כתובות[16], ושם אין הוא נכתב כפתגם השגור בפי בני אדם – "כאדם האומר לחבירו" – אלא כהלכה: "מעבירין את המת מלפני הכלה". מדוע, אפוא, מוסיף רש"י את המילים "כאדם האומר לחבירו" ומחליש על ידי כך את תוקף הדברים?

במדרש[17] נאמר: "מאת פני הקודש, כאדם שאומר לחבירו: העבר המת הזה מאת פני האבל הזה. עד מתי אבל זה מצטער". (גירסא שונה[18]: "כאדם.. מלפני אביו עד מתי אביו יראה את בנו מת מלפניו") – ושם מובן שזהו מנהג העולם בלבד, "כאדם האומר לחבירו", לעומת הענין בשמחת כלה שזוהי הלכה.

מכך שרש"י אינו מביא את המשל שבמדרש – "כאדם.. העבר המת.. מאת פני האבל.. עד מתי.. מצטער", שהרחקת המת היא כדי להסיר את הצער של "אבל זה" (ובדומה לכך – "עד מתי אביו יראה... לפניו"), אלא אומר "כאדם האומר.. מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה", שהרחקת המת היא כדי לא להפריע לשמחת הכלה, שהתחילה לפני כן,

יש לומר: לפי המדרש מכוונות המילים "מאת פני הקודש" לאהרן[19] – "מאת פני האבל הזה", אך לפי הפשט הכוונה במילים אלו היא למשכן, ולכן מסביר רש"י שהציווי הוא "שלא לערבב" את שמחת המשכן.

אך לפי זה תמוה עוד יותר מדוע מחבר רש"י בין שני הענינים – בין ענין של מנהג בלבד, לבין שמחת כלה שזהו דין?

ד.
מדוע אין רש"י מפרש כאן כמקודם - "שמחתו של מקום"?

כן יש להבין: כיון שבאותו ענין מפרש רש"י, כדלעיל, "אל תערבבו שמחתו של מקום", הוא צריך היה להסביר גם כאן "שאו את אחיכם מאת פני הקודש" – שלא לערבב שמחתו של מקום. מדוע הוא מסביר כאן "שלא לערבב את השמחה" של הכלה שמשמעותה הפשוטה היא שמחתם של ישראל[20]?

אי אפשר לתרץ, שכיון ש"מלא כל הארץ כבודו"[21], לא תועיל העברת המת ממקום למקום לכך ששמחת המקום לא תופרע, שהרי הקדוש ברוך הוא נמצא גם "מחוץ למחנה", ולכן מוכרח רש"י להסביר, שזאת כדי שלא לפגוע בשמחת ישראל – "כלה". ולעומת זאת הציווי "ראשיכם אל תפרעו", שלא יעסקו כלל בעניני אבילות, מועיל לכך שגם שמחת המקום לא תפגע.

ובכן, אין להסביר כך. כי אמנם, "מלא כל הארץ כבודו", אך מובן בפשטות, ש"שמחתו של מקום" קשורה למקום שעליו אומר הקדוש ברוך הוא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"[22], ששם השראת השכינה בגלוי. ולפיכך צריך להוציא "את אחיכם מאת פני הקודש" שלא לערבב שמחתו של מקום במשכן.

ה.
שתי השאלות המתעוררות על פסוק זה

ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

בלימוד פסוק זה מתעוררות מיד שתי שאלות – האחת על הפסוק בכלל, והשנית על המילה "אחיכם". ולכן מצטט רש"י מן הפסוק את המילים "שאו את אחיכם...", כי מילים אלו (האמירה "שאו וגו'" בכלל, והמילה "אחיכם") קשות.

בפסוק בכלל לא מובן: מדוע צריכה התורה בכלל לספר, ובהרחבה, באמצע הענין של שמיני למילואים, כיצד הורה משה למישאל ולאלצפן "קרבו שאו... אל מחוץ למחנה" וכיצד אחר כך "ויקרבו וישאום..."? הרי

---

15) ובזה גופא, מוסיף רש"י על "אדם האומר" (כבפרש"י וארא ו, ל) התיבה (ע"ד לשון המדרש שהובא לקמן בפנים) "לחבירו"*.

16) יז, א.

17) ויק"ר פ"כ, ד. וראה פסיקתא דר"כ ופסיקתא רבתי פ' אחרי מות.

18) תנחומא אחרי ג (בסופו).

19) מתנות כהונה לויק"ר שם. וביפה תואר שם מפרש דקאי על הקב"ה (שכביכול גם הוא מתאבל על מות צדיקים).

20) שהרי הקב"ה – ה"חתן" (ראה רש"י תשא לד, א. וראה תו"כ פרשתנו (עה"פ ויהי ביום השמיני) "על אותה שעה הוא אומר.. ביום חתונתו"). וראה לעיל הערה 6. וצע"ק ממש"נ לאח"ז (פסוק ו) "ואחיכם כל בית ישראל יבכו גו'", וברש"י שם "על הכל להתאבל בה".

21) ישעי' ו, ג. ומובן בפשטות גם ל"בן חמש". וראה פרש"י ואתחנן ה, ז. ולהעיר מאגה"ק סו"ס כה.

22) תרומה כה, ח.

*) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בדפוס א' וב' ורוב כת"י רש"י (שתז"י), וכן בראב"ם, ליתא תיבה זו. וכן ליתא בפסיקתא דר"כ דלקמן הערה 17.

מובן מאליו, שלא השאירו את הגופות של נדב ואביהוא במשכן, אלא הוציאו אותם "מאת פני הקודש". וכדי לספר שצריך היה להוציאם "אל מחוץ למחנה" צריך היה להיכתב רק חלק זה.

כן אין מובנת ההדגשה למישאל ולאלצפן "שאו את אחיכם" – שנדב ואביהוא הם קרוביהם[23]. הרי מכך שכתוב בחלקו הראשון של הפסוק שהם "בני עוזיאל דוד אהרן", הרי יודעים שהם "אחיכם"?

מכך נראה, שדוקא משום היותם קרובים, צריכים הם להוציא את נדב ואביהוא. ואינו מובן:

(א) מהי החשיבות לפסוק כאן, ההדגשה ש"שאו..." צריך להיעשות על ידי קרובים[24]?

(ב) אכן, מדוע צריך הציווי "שאו" להיעשות דוקא על ידי קרובים[25], והרי, לכאורה, להיפך: כיון שהם קרובים של נדב ואביהוא, משבט לוי, הם קשורים לעבודת המשכן, וחשוב יותר שישארו טהורים ויוכלו להישאר במשכן ולהשתתף בשמחת המשכן בשמיני למילואים, וישראלים יוציאו את נדב ואביהוא "אל מחוץ למחנה"?

(אמנם, בתורה, לא הוזכרה עדיין עבודת הלויים במשכן – היא מוזכרת רק בספר במדבר[26] – אך ה"בן חמש" כבר למד זאת בפירוש רש"ר[27]).

יותר מכך: כבר לפני כן[28] כתב רש"י על ציווי יעקב, שלוי לא ישא את ארונו "שהוא עתיד לשאת את הארון". ואם לוי לא נשא את ארונו של אביו – מולידו, מפני שמספר דורות לאחר מכן, במשכן "הוא (שבטו) עתיד לשאת את הארון", על אחת כמה וכמה בענייננו, שאין מדובר על אנשים קרובים כל כך[29], ובזמן שמחה של השראת השכינה במשכן, בודאי מתאים שהם ישתתפו בשמחת המשכן ולא יוציאו את גופות נדב ואביהוא!

ו.

"שאו.." - חלק מעבודת המשכן בשמיני למילואים

מפני שתי שאלות אלו מסיק רש"י (א) שהציווי "שאו..." אינו רק לצורך קבורה או הוצאת הגופות מהמשכן, כמובן מאליו, אלא הוא קשור ליום השמיני למילואים[30]. (ב) יש צורך שפעולה זו תיעשה על ידי "אחיכם".

לכן מפרש רש"י, שהציווי "שאו..." הוא כדי "שלא לערבב את השמחה" שהיתה במשכן בשמיני למילואים, ומשום כך מוסיפה התורה "מאת פני הקודש" – כי הכוונה העיקרית היא שהגופות לא יימצאו בקודש ויפריעו לשמחה, כדלעיל.

ומסיבה זו צריכים לעשות זאת דוקא קרוביהם, משבט לוי, כי הפעולה קשורה לעבודת המשכן. אך אין זו עבודה באופן של פעולה חיובית – שירה וכדומה, אלא בדרך השלילה – הוצאת דברים המפריעים לעבודה כראוי במשכן, בדומה לעבודה של הרמת הדשן והוצאתו מחוץ למחנה[31].

ואם כך, יוצא, שלא נגרעה השתתפותם של מישאל ואלצפן בשמחת חנוכת המשכן, כי עצם הוצאת נדב ואביהוא "מאת פני הקודש" – היתה השתתפותם בשמחה.

ז.

"שאו..." - דברי משה, ולא ציווי ה'

אך רש"י אינו יכול להסתפק בקביעה ש"שאו..." היה "שלא לערבב את השמחה", כי מיד מתעוררת השאלה: אם אין להפריע לשמחת חנוכת המשכן, מדוע עשה כך הקדוש ברוך הוא והעניש את נדב ואביהוא מיד, בלי להמתין עד לאחר השמיני למילואים[32]?

השאלה אף חזקה יותר: כבר בסוף פרשת משפטים,

23) כפרש"ר לך (יג, ח), ויצא (כט, יב. לא, כג).

24) אף שטעם הדבר (שההתעסקות בקבורה כו' צ"ל ע"י קרובים) מובן בפשטות (וראה ר"פ אמור. אברבנאל כאן) – מ"מ אי"ז ענין הנוגע כאן (בסיפור ע"ד ח' למילואים).

25) אבל אין להקשות, דאם צ"ל ע"י קרובים למה לא צוה לאלעזר ואיתמר (שהיו אחים ממש, ומחוייבים להטמא להם*, כדלקמן ר"פ אמור) להוציא אותם אל מחוץ למחנה – כי מפורש תיכף לאח"ז (פסוק ז) "ומפתח אהל מועד לא תצאו גו'" (וכמדובר כמ"פ, שרש"י סומך על הנאמר באותו ענין (ופרשה) (אפילו אח"כ)). וראה גם נחלת יעקב הובא בשפ"ח כאן. ועוד.

26) במדבר א, נ־נג. שם ג, ה ואילך. בהעלותך ח, ה ואילך. קרח יח, א ואילך.

27) ויחי נ, יג. וראה רש"י ויצא כט, לד.

28) ויחי שם.

29) שמחוייבים להטמא להם (ראה ר"פ אמור).

30) ומש"נ בפסוק שלאח"ז "ויקרבו וישאום גו'", יש לומר (נוסף לזה שמכיון שהוכרח לומר "שאו גו'", צריך לסיים שקיימו ציווי משה) ע"פ פרש"ר עה"פ "בכתנתם.. מלמד שלא נשרפו כו'", היינו שמפסוק זה למדין אופן מיתת נדב ואביהוא.

31) לעניל ר"פ צו. וראה שם פרש"י ו, ד ד"ה והוציא. וראה פרש"י ד"ה ומלקחי' (תרומה כה, לח). פרש"י תצוה ל, ז.

32) להעיר מקרבן אהרן לתו"כ עה"פ (פרשתנו ט, כד) "ותצא אש" (פי' כא).

*) כמה מפרשים (מפרשי התו"כ, רבותינו בעה"ת (דעת זקנים והדר זקנים) וטור הארוך כאן. וראה רשב"ם פסוק ו. חזקוני פסוק ז. ועוד) כתבו, שמכיון שביום זה נמשחו הי' להם דין כהן גדול (וברמב"ן (פסוק ו) שהי' להם דין כמו משרח מלחמה) –

אבל בפשש"מ אין כה"ג אלא אחד, וכמש"נ (צו ו, טו) "המשיח תחתיו מבניו גו'". ולכן פרש"י בפשיטות (ריש פרשתנו) "אהרן.. בכהונה גדולה, ותו לא. ובפרש"ר ר"פ קרח (טז, ו) "ה' אחד.. כה"ג אחד". [ומה שפרש"י (פקודי מ, לא) "יום שמיני למילואים הושוו כולם לכהונה" – כוונתו רק שזהו לא כלפ"ז (בז' ימה"מ) שמשה לבדו הי' כהן (פרש"י תצוה כט, כב. כד). ופשוט]. וראה גם רמב"ן הנ"ל (בפי' הא') דהוראת שעה היתה.

כאמור לעיל בסעיף ב׳, פירש רש״י, שנדב ואביהוא והזקנים ״נתחייבו מיתה״, אבל ״לא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן״. כלומר, ב״שמחת התורה״ לא רצה הקדוש ברוך הוא לפגוע, ואילו בשמחת ״יום חנוכת המשכן״ הוא לא נמנע מלפגוע על ידי מיתת נדב ואביהוא. ובמיוחד תמוה כאשר רואים לגבי הזקנים שכדי לא ״לערבב שמחת התורה״ דחו זאת לתקופה ארוכה הרבה יותר[33].

וכיצד ניתן, אפוא, לומר שהציווי ״שאו...״ היה כדי ״שלא לערבב את השמחה״, בשעה שהקדוש ברוך הוא עצמו עירבב שמחה זו?

על כך אומר רש״י, שלפי פשוטו של מקרא, אמירת משה למישאל ולאלצפן ״שאו...״ לא היתה הלכה, חזרה על ציווי ה׳, אלא ״כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה״ — זהו נוהג של בני אדם[34]:

טבעם של בני אדם לעשות ככל האפשר כדי ששמחת כלה לא תופרע, ולכן מעבירים את המת מלפני הכלה, ומוליכים אותו בדרך אחרת כדי לא לפגוש את הכלה בדרכה ״לבית חתונתה״[35], ולא להטריח אותה ללכת בדרך אחרת.

וכך בענייננו: למרות שהקדוש ברוך הוא העניש את נדב ואביהוא במיתה באמצע חנוכת המשכן, כלומר, רצון ה׳ היה שיהיה ענין של צער בשמיני למילואים — אך למרות זאת רצה משה, ככל שהדבר אפשרי[36], ששמחת ישראל לא תופרע, ולכן הוא אמר ״כאדם האומר לחבירו״ להרחיק את המתים ממקום השמחה — ״העבר את המת מלפני הכלה״.

ח.
הסיבה ל״ראשיכם אל תפרעו״ - ״אל תערבבו שמחתו של מקום״

לפי זה מובן בפשטות מדוע הסיבה שמביא רש״י ל״שאו...״ היא ״שלא לערבב שמחת הכלה (ישראל), ולא כבענין של ״ראשיכם אל תפרעו״ שהוא משום ״אל תערבבו שמחתו של מקום״:

מיתת נדב ואביהוא נגרמה על ידי ״ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל אותם...״[37], שהקדוש ברוך הוא לא הקפיד על שמחתו כדי להענישם במיתה, ולכן לא ייתכן לומר שצריך להוציאם מהמשכן כדי לא לפגוע ב״שמחתו של מקום״,

אלא מפני רצונו של משה שלא לפגוע בשמחת ישראל, הוא אמר ״שאו...״, ״כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה״, כאמור לעיל.

לעומת זאת ציווי משה לאהרן ובניו על ״ראשיכם אל תפרעו״ (א) לא היה ״כאדם האומר לחבירו״, אלא זוהי הלכה שמסר משה בשם ה׳[38], ככל הלכות התורה. (ב) אין מדובר על מות נדב ואביהוא, אלא על האיסור על אהרן ובניו להביע אבילות במשכן,

וכאן הסיבה היא ״אל תערבבו שמחתו של מקום״: ״שמחתו של מקום״ בחנוכת המשכן קשורה לעבודת אהרן ובניו ביום זה במשכן, ולא ייתכן שבאותו יום הם יפעלו בסתירה ל״שמחתו של מקום״[39].

ט.
התמיהה על סברות משה ואהרן לגבי שעיר ראש חודש

ענין נוסף נלמד מהמשל ״כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה״:

כשם שבמשל אין מבטלים את האבילות אלא מרחיקים את המת ממקום הכלה והשמחה, כך בענייננו, לא בטלה אנינות אהרן ובניו, אלא אסור היה הדבר להיראות במקום השמחה.

ולפי זה יובן ענין תמוה ביותר בפרשתנו:

כאשר שמע משה ששרפו את ״שעיר החטאת (של ראש חודש)״[40], ושאהרן ובניו לא אכלו זאת כשתי החטאות האחרות, נאמר[41]: ״ויקצוף.. לאמר מדוע לא אכלתם את החטאת...״. אך כאשר אהרן ענה לו ״הן היום הקריבו את חטאתם... לפני ה׳ ותקראנה אותי כאלה ואכלתי... הייטב בעני ה׳״, אז — ״וישמע משה וייטב בעיניו״.

מדוע סבר אהרן שיש הבדל בין החטאות השונות? על כך מסביר רש״י[42], שטענתו היתה: ״אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות״.

---

33) ולהמסקנא מה שלא המתין לנדב ואביהוא כאן — כבר ביאר רש״י לפני זה (פסוק ג) מפני ״בקרובי אקדש״.

34) ולכן מדגיש רש״י ״(כאדם האומר) לחבירו״ — שתוכן אמירת משה למישאל ואלצפן הוא כדיבור בין אדם לחבירו.

35) פרש״י כתובות שם.

36) מה שתלוי בבנ״א. ולהעיר מרש״י לקמן פסוק יב. עקב ט, כ.

37) לעיל פסוק ב.

38) ראה רמב״ן עה״פ: ויתכן שנצטווה משה בכך מפי הגבורה ואע״פ שלא נכתב או שלמד זה כו׳. וראה לקו״ש חי״ג ע׳ 72 ובהערות שם, וש״נ.

39) ראה רא״ם עה״פ.

40) לקמן פסוק טז וברש״י.

41) שם, ואילך.

42) שם, יט. וראה פרש״י שם, טז. — וראה לקו״ש חכ״ז ע׳ 66 ואילך.

ותמוה מאד: ההבדל בין קדשי שעה לבין קדשי דורות צריך להיות מובן בפשטות, וכיצד ייתכן שרק עתה חידש זאת אהרן למשה? ויותר מכך: מדוע היה למשה ברור כל כך שאין הבדל בין קדשי שעה לבין קדשי דורות, עד כדי כך שכאשר שמע "והנה שורף", נאמר מיד[43] "ויקצוף"[44]?

ולאידך גיסא: אם כל כך ברור היה למשה שקדשי שעה וקדשי דורות זהים, כיצד ייתכן, שבמספר מילים "אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות"[45] כבר שכנע אהרן את משה ומיד "וישמע משה וייטב בעיניו"?

י.

שמחתו של מקום - דוקא ליד המזבח

ההסבר לכך הוא: משה סבר, שאהרן ובניו הורשו לאכול את המנחה וכדומה באנינות[46] מאותה הסיבה של הציווי "ראשיכם אל תפרעו" – כדי שלא לפגוע בשמחתו של מקום, ובכך אין הבדל אם מדובר בקדשי שעה או בקדשי דורות. ולכן "ויקצוף" – כי לדעת משה פגעו על ידי שריפת החטאת בשמחתו של מקום.

על כך ענה אהרן "הן.. הקריבו את חטאתם.. לפני ה'.. ואכלתי חטאת היום הייטב..." – בכך הוא הדגיש שדוקא ההקרבה היא "לפני ה'" ממש, ולא אכילת החטאת, אשר צריכה, אמנם, להיות "במקום קדוש.. תוך הקלעים"[47], אך לא ליד המזבח – "לפני ה'"[48].

"שמחתו של מקום" היתה בעיקר ליד המזבח, ששם "ותצא[49] אש מלפני ה'..."[50], ויש לומר, שמשום כך התבטאה שמחת חנוכת המשכן בריבוי קרבנות על המזבח. וכיון שהאנינות לא בטלה, אלא שאסור להראות אבילות במקום השמחה – "העבר.. מלפני הכלה" – טען אהרן, שההוראה "אל תערבבו שמחתו של מקום" היא רק לגבי עבודות הנעשות לפני ה', ליד המזבח, אך לא לגבי אכילת קדשים שחובתם בתוך הקלעים, אך לאו דוקא ליד המזבח.

וההיתר לאכול את המנחה ושתי החטאות האחרות באנינות לא היה כדי שלא לערבב שמחתו של מקום, אלא הוראת שעה, ולפיכך – "אם שמעת... בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות".

יא.

ההוראה: גם "ניקוי" העולם צריך להיעשות על ידי "לוי"

אחת מההוראות הרבות שניתן ללמוד מפירוש רש"י זה היא:

ידועים דברי הרמב"ם[51], שכל אחד יכול להיות כשבט לוי על ידי כך ש"נדבה רוחו.. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו.. ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים...".

ומישהו עלול לחשוב, שבהיותו בדרגה של "לוי" ואף יותר מכך "נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו"[52] עליו לעסוק רק בעניני טוב וקדושה. וכאשר מגיעים לענין של "לאפרושי מאיסורא", הוא טוען, שאין לו קשר עם ענינים שאינם "קדש" – ותפקיד זה מוטל על "ישראלים" העוסקים ב"חשבונות הרבים".

על כך נלמדת ההוראה, שאדרבה: כיון ש"העבר את המת מלפני הכלה" חשוב לצורך שמחת המשכן, הרי צריך דבר זה להיעשות דוקא על ידי "אחיכם" – לויים.

וכך בעבודת כל אחד ואחד לעשיית העולם למשכן ו"דירה לו יתברך": כיון שהעולם אינו יכול להיות דירה לקדוש ברוך הוא אלא אם כן ינקוהו "שלא יהיה שום לכלוך וטינוף ח"ו"[53], לכן גם עבודה זו היא חלק מעשיית הדירה – עבודת המשכן – ודרוש לשם עשייתה לוי[54], אשר "נדבה רוחו.. להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו".

ועל ידי כך ש"מנקים" את העולם באמצעות סור מרע, מצוות לא תעשה – ומסדרים בו "כלים נאים" – באמצעות ועשה טוב, מצוות עשה – הוא נעשה דירה מתאימה למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וזה יהיה בגלוי לעתיד לבוא[55], בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ שמיני תשל"ו,
מוצש"ק פ' שמיני תשל"ט)

---

43) שמזה מובן שאא"פ לתרץ שמשה השווה זה לפסח מצרים ופסח דורות שבכו"כ דינים שווים הם (ראה פרש"י בא יב, יד. שם, יז. ועוד), ועד"ז בכמה דינים (וראה לקמן ע' 117 ואילך – ס"ד וס"ו) – כי מכיון שפשוט שיש סברא לחלק ביניהם לא הי' משה מתקצף עליהם בשביל שטעו ע"י סברא.

44) היפך הנהגת משה כלפי בנ"י שסבל תלונות בנ"י כו"כ פעמים ולא קצף עליהם. ולהעיר, שמזה שרק בפ' מטות (לא, כא) פרש"י "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", מוכח, שבפרשתנו אין הכרח שהי' כעס המביא לידי טעות. וראה לקמן שם.

45) ובפרט שלא אמר אהרן דבר בוודאות, אלא רק שאין הכרח ("אם שמעת.. אין לך להקל") שדין קדשי שעה ודין קדשי דורות שוה.

46) שם, יב וברש"י.

47) לשון רש"י שם, יד (לענין מנחה). וראה שם, יז וברש"י.

48) להעיר מזבחים (סג, א. וש"נ) "הקיפו עכו"ם כו' נכנסים (להיכל) ואוכלים שם קדשי קדשים". אבל מובן שלכתחילה אין אוכלים בהיכל. וראה (הקס"ד) בגמ' שם: דאין אדם אוכל במקום רבו.

49) פרשתנו ט, כד. – וזה פעל גם שמחת בנ"י "וירונו" (ראה לעיל הערה 6).

50) ראה גם קרבן אהרן לתו"כ שהובא לעיל הערה 20.

51) הל' שמיטה ויובל בסופן.

52) לשון הרמב"ם שם.

53) לקו"ת בלק ע, ג. ובכ"מ.

54) להעיר ממה שנתבאר (לקו"ש חלק י"ט ע' 319) שבערכם זה לזה – כהנים הוא מצב (עבודה) של אתהפכא, ולוים – אתכפיא (שלכן גם כפשוטו, כהן מובדל מטומאה – אסור לטמא א"ע (ר"פ אמור) ולצאת לחו"ל (רמב"ם הל' אבל פ"ג הי"ג. טושו"ע יו"ד סו"ס שסט), משא"כ לוי).

55) ראה בכ"ד לקו"ת שם.

אבות חסידות חב"ד

יש שלש בחינות, אור חיות וכח[1] (אור – אינו נמשך עם הדבר שמאיר עליו, בחינת מקיף. חיות – נמשך עם הדבר שמחיה, בחינת פנימי. כח – פועל בדבר שחוץ ממנו). וקרוב מאד לומר, שהן הן שלש הבחינות אור מים רקיע[2].

והנה אברהם הוא בחינת אור, יצחק מים, ויעקב רקיע[3], וכן אבות חסידות חב"ד הם על דרך שלש בחינות אלה.

אדמו"ר הזקן (כמו ואברהם זקן[4]) - שמו הקדוש שניאור, בחינת אור. והוא שני או"ר, מספר ואהב"ת[5], מדתו של אברהם. וזלמ"ן עולה קכ"ז, כמספר חיי שרה. והשם נחלק לז"ל מ"ן, וכן שרה היתה בת צ' עד לידת יצחק, ול"ז אחר כך, עיקר שנותיה, כמנין ויהי"ו[6]. וחיבורו על התורה נקרא תורה אור, אור דוקא.

אדמו"ר האמצעי - הוא בחינת מים, חיות. והיינו מה שספרו על התורה נקרא תורת חיים (וכן ספרו דרך חיים). ושאר ספריו נקראו בשם שערים - שערי בינה, יצחק, שכתוב בו[7] מאה שערים. ואחד מספריו נקרא אמרי בינה - יצחק, הבאר דרחובות. והיינו מה שדרושיו הם בהרחבה גדולה. ושמו הקדוש, דובער, הוא על שם החיה הנקראת דוב, ובמראה דניאל בהד' מלכיות[8], החיה הראשונה היא אריה, חסד, והחיה השניה, דוב, היא גבורה. והסתלקותו היתה אחר שבת פרשת תולדות, שבה מדובר מיצחק ועבודתו בחפירת בארות. ונסתלק בט' כסלו, יום הט' בחודש הט', וב' פעמים ט' גימטריא ח"י, שזהו בחינתו. וימי חייו היו ד"ן שנה, בחינת דינים וגבורות[9].

(ליקוטים ואגרות עמ' שלג)

אביב

האבות והשבטים הם המקור של כל נשמות ישראל. וזה נרמז בחודש ניסן, חודש האבי"ב, שהוא א"ב י"ב.

א"ב — שמספרו ג', רומז לשלשה אבות. וא"ב הן האות הראשונה של אברהם, הראשון, והאות האחרונה של יעקב, האחרון. והוא א' בפני עצמו וב' בפני עצמו, כי אברהם הוא האדם הגדול בענקים[10], והוא המשקוף, ויצחק ויעקב הם שתי המזוזות[11].

י"ב — י"ב השבטים, הנחלקים לעשרת השבטים ושני השבטים של יהודה ובנימין.

ויהודה ובנימין עצמם כוללים את כל י"ב השבטים, כי יהודה הוא סוף בני לאה, שאחריו כתיב[12] ותעמוד מלדת, ובנימין הוא סוף בני רחל.

וי"ב השבטים נולדו מיעקב, ויהוד"ה בנימי"ן — מספר יעק"ב. והראשי תיבות שלהם הן האות הראשונה והאחרונה של תיבת יעקב.

ובית המקדש, ששייך לכל השבטים, נבנה בחלקם של יהודה ובנימין, כי השש מאות שקלים ששילם דוד בעד מקום המקדש היו מכל השבטים, חמשים מכל שבט[13].

וי"ב ראשי תיבות יהודה בנימין.

(ליקוטים ואגרות עמ' תיד, עמ' תיט)

---

1) שער היחוד והאמונה פי"ב.
2) זח"ב קסז.
3) ראה לעיל שער האבות.
4) חיי שרה כד, א.
5) תניא ספמ"ג.
6) חיי שרה כג, א ובבעל הטורים שם.
7) תולדות כו, יב.
8) דניאל ז, ד-ה.
9) הקשר בין הצמח צדק לבחינת כח ורקיע לא נתבאר באגרת.
10) יהושע יד, טו. במדבר רבה פי"ג, ג.
11) שמות רבה פי"ז, ג.
12) ויצא כט, לה.
13) זבחים קטז, ב.

חוברת ז

פינוי כפוי שבועיים לפני פסח

משהחל מועד חג הפסח להתקרב, התעוררו עבורנו בעיות חדשות. הבית כולו היה מלא חמץ, ולא ניתן היה לעשות דבר בנושא, שהרי כולנו גרנו בו יחד.

מאחר שבעלי הבית היו טטארים אדוקים בדתם, פלטנו לעברם פעם מספר מלים בנושא. אולם הסתבר שנכונותם לקבל את דברינו היתה מועטת ביותר, ובעיקר נמאס עליהם בזבוזו של כד מים נוסף מדי יום לנטילת ידיים. הם לא האריכו במחשבות, ובמילים קשות פקדו עלינו לפנות את החדר.

אבוי! מצבנו נעשה בלתי נעים בעליל - ההתרוצצות ברחובות שבועיים לפני פסח לחפש מקום מגורים, ובפרט לנוכח כל החסרונות שהיו במקומות המגורים שם. אינני מתאווה כלל לחזור ולתאר את כל פרטי הדברים.

כדי לקצר, אזכיר רק בקצרה את הפתרון שמצאנו לבסוף: לא הרחק מדירתנו הקודמת התגוררה גויה, חובבת בצע גדולה, ותמורת חמישים רובל לחודש היא מסרה לרשותנו חדר עם כניסה נפרדת, דבר נדיר למדי שם, ולא זו בלבד אלא שהיתה בו רצפת עץ - דבר שהיה אף הוא יקר המציאות. לעומת זאת התברכה אשה זו בילדים פראי אדם, והכל הזהירו אותנו שמגורים בכפיפה אחת אתם לא יהיו אפשריים.

מחוסר ברירה הסכמנו להצעה, ושבוע לפני חג הפסח העמסנו את רכושנו על עגלה, והובלנו אותה אל הדירה החדשה. עשינו זאת בחוסר ברירה, על אף שקשה היה לי מאוד לראות את בעלי מוביל בעצמו (יחד עם גולה נוסף) את העגלה.

בעלת הבית סיפקה לנו שתי מיטות, אך היו מלאות כל כך במקקים, שקיננו בתוך הקרשים, עד שלא ניתן היה לנקות אותן, ומובן מאליו שהיה קשה מאוד גם לישון עליהן. למרות הכל התאמצתי בכל דרך אפשרית להשרות אווירת יום טוב כלשהי.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שישי עמ' ב

עוד שדרשו את הפסוק כאביי: **אִיתְּמַר נַמִּי, כִּי אֲתָא** – כשבא **רָבִין** מארץ ישראל לבבל **אָמַר, רַבִּי יוֹסֵי אָמַר** בשם **רֵישׁ לָקִישׁ**, נאמר בשעיר המשתלח (ויקרא טז כא) 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', **חַטֹּאים דּוּמְיָא דִּפְשָׁעִים, מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, מְכַפֵּר** עליהם השעיר, **אַף הַחַטֹּאים, דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן מְכַפֵּר** עליהם השעיר, **אֲבָל חַטֹּאים דִּבְנֵי קָרְבָּן, לֹא מְכַפֵּר** השעיר, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות ואשמות.

אָמַר אַבַּיֵי, אֲנָא נַמִּי מֵהָדִין קְרָא אָמְרִי – אף אני למדתי דרשה זו מפסוק זה, וכמו שהתבאר לעיל, **וְאַקְשֵׁי** – והקשה **לִי רַב דִּימִי, מִמַּאי דְּהָנֵי פְּשָׁעִים לָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ, דִּלְמָא הָנָךְ דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ, כְּדְתַנֵּן** במשנה לעיל (ט.) שיש **אַרְבָּעָה** שִׁמְּכִיאִין קרבן **עַל הַדָּדוֹן כִּשְׁגָגָה**, וכמו כן יש לומר שאף על חטאים שיש בהם קרבן מכפר יום הכיפורים.

הגמרא מביאה תירוץ על קושיית רב דימי: **אָמַר לֵיהּ רָבִין** לאביי, כיון **שרוֹב הִפְשָׁעִים לָאו בְּנֵי קָרְבָּן** – אין מביאים עליהם קרבן, מסתבר שבהם עוסק הפסוק, ובדומה לכך אף החטאים האמורים בפסוק הם אותם שאין עליהם קרבן.

דוחה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** אביי, **מִידֵּי 'רוֹב' כְּתִיב** – וכי נאמר בפסוק 'רוב', והרי כתוב 'פשעים' סתם, ומשמע שמדובר בכל הפשעים, ואף באותם ארבעה שיש בהם קרבן, וחוזרת הקושיא שהפסוק מדבר גם בחטאים שיש בהם קרבן.

אביי דורש את הפסוק באופן אחר, שלא יקשה את קושיית רב דימי: **אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי**, יש ללמוד מייתור לשון הפסוק שמדובר באופן שאין חיוב קרבן, שהרי **מֵרֵישֵׁיהּ דִּקְרָא** – מתחילת הפסוק יש ללמוד שהשעיר מכפר על זדונות, שנאמר 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (ויקרא טז כא), **וְתַנְיָא** בברייתא, 'עֲוֹנוֹת' **אֵלּוּ זְדוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – וכן מצינו שנאמר לשון עון על מזיד שנאמר (במדבר טו לא) 'עֲוֹנָה בָהּ', ואם כן בסוף הפסוק שנאמר 'וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם' (כָּל) **לָמָּה לִי** – מדוע הוצרך הפסוק להזכיר כאן שוב פשעים, אלא ודאי בא הפסוק לומר שהזדונות שבהם עוסק הפסוק, הם ברוב הזדונות, שאין מביאים עליהם קרבן, כדי שנוכל **לְאַקְשׁוּיֵי** – להקיש חטאים **לִפְשָׁעִים**, ולדרוש כך, **מַה פְּשָׁעִים** הם אותם זדונות **דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חַטֹּאים**, רק על אותם **דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן** מכפר השעיר, **אֲבָל חַטֹּאים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ**, כגון חייבי חטאות ואשמות, **לֹא מְכַפֵּר**, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות ואשמות.

שנינו במשנה: **חַיְּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין כּו'** שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים.

מבררת הגמרא: **מְנָהֲנֵי מִילֵּי** – מנין למדנו דברים אלו, שיום הכיפורים מכפר על חייבי אשם תלוי. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק לגבי יום הכיפורים (ויקרא טז ל) 'מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' וגו', תִּטְהָרוּ' ודרשו זאת כאילו נאמר שיום הכיפורים מכפר על אותם חטאות שהם 'לִפְנֵי ה'', ולכן על **חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם**, ואילו האדם עצמו אינו יודע אם חטא, **יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר**, וחייבי אשם תלוי, לא נודע להם שחטאו שהרי הם בספק, ולכן יום הכיפורים מכפר עליהם.

אָמַר רַב תַּחֲלִיפָא אֲבוּהַּ דְּרַב הוּנָא (כַּד תַּחֲלִיפָא) **מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, קַדְּמַיְיתָא נַמִּי** – אף הדין הראשון, שחייבי חטאות ואשמות ודאין, אין מתכפר להם ביום הכיפורים, **לֹא תֵּיתֵי**

ט, כב – וישא אהרן את-ידיו אל-העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים

א. בגאולת מצרים נתחנכה כהונה ע"י אהרן במלואים, ועולי בבל ג"כ הקריבו מלואים בימי עזרא[1], ועתידים מלואים ליקרב בחנוכת הבית השלישי במהרה בימינו[2] על ידי כהן צדק שזכרו רבותינו במסכת סוכה מכלל ארבעה חדשים שראה זכרי' והוא מן הכהנים מזרע אהרן כמו עזרא אע"פ שאחרים לא פירשו כן ולעולם כהונה מחזרת על אכסניא שלה ולא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה[3] דוק בקראי כרוך ותני ותשכח מרגניתא.

עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"כ

י, א – ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם

ב. אשר לא צוה אותם. י"ל ע"ד הרמז כי יש רל"א שערים גימטרי' ואדי"ר, ועם הכולל [גימטרי'] יה"י או"ר, שהוא האור הגנוז שיתגלה ביום התיקון בבי"א, והוא גמטרי' ר"ת כ' ר'וצה י'ה'ו' ב'עמו (תהלים קמט, ד), ונדב ואביהו חשבו אותו היום הוא יום התיקון, ורשאים וכמעט חובה להכנס לפני ולפנים, והיינו אש"ר ל"א אותיות א"ש רל"א, שהאש והאור של רל"א והוא ציוה אותם להקריב אש ההוא, וטעו והי' אש זר"ה ולא אש רל"א, וההפרש בין זר"ה [עם הכולל] לרל"א הוא ח"י, ע"כ מתו.

חתם סופר

ט, ה – ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל-העדה אל-פני אהל מועד ויקרבו כל-העדה ויעמדו לפני ה'

ג. וימותו לפני ה' וגו'. איתא בילקוט (שמיני תקכ"ד) ר"ע אומר לא מתו בני אהרן אלא בפנים וכו', וישאום בכותנותם מלמד שהטילו עליהם חניתות של ברזל וגררם והוציאם לחוץ.

י"ל הא דקאמר ר"ע חניתות של ברזל היינו דר"ע לטעמי' דס"ל (סוכה כה:) דאותן אנשים אשר היו טמאים מישאל ואלצפן הוי, והתוס' הקשו בסנהדרין דף נב. (ד"ה ההיא שריפה ממש) למ"ד שריפת נשמה וגוף איך נטמאו בהן, ותירצו דשילדן קיימת הוי.

והנה לפי מאי דאיתא בנדה (כז:) גבי שפיר ושלי' דכל שטלטלוה ממקומו א"א שלא נתבלבל, א"כ ה"נ כיון שע"כ הוציאם ע"י כלי דזר אינו נכנס להיכל, א"כ כבר לא היתה שילדן קיימת ואף שנטמא הכלי בתחלה כשהכניסו אותו שעדיין היתה שילדן קיימת, מ"מ הכלי הוי אב הטומאה והנוגע בו אינו אלא ראשון ולא היו טמאין טומאת שבעה פשיטא שהיו יכולין ליטהר אפילו אי נימא דהוי ביום ח' לחודש, להכי אמר בחניתות של ברזל וקי"ל (פסחים יד:) בכלי מתכות בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וכיון שנגעו בחניתות של ברזל הוי כנוגע במת עצמו.

אמנם שמעתי מכבוד אמ"ו הגאון זללה"ה לפמ"ש הר"ש בריש כלים (פ"א, מ"א) דחלל חרב לאו דוקא, אלא כל כלים או בגדים הנוגעים במת הרי הן כמת עצמו, א"כ כיון דמקשה שם בסנהדרין (נב.) למ"ד שריפת נשמתן וגופם והא כתיב וימותו כעין מיתה ומשני דאתחיל מגואי ואמרינן שם ותאכל אותם ולא בגדיהם, הרי בשעה שהי' עדיין הגוף קיים נטמאו הבגדים, וכיון דכתיב וישאום בכותנותם נטמאו הן מבגדים.

ועיין בחידושינו סוף כתובות (קיא: ד"ה ואמר ר' חייא בר יוסף) דמהאי טעמא שאלו אנשי אלכסנדריא סוף מס' נדה (ע:) מתים לע"ל צריכין שלישי ושביעי ולא שאלו אם נטמאו, ואחז"ל (כתובות קיא:) עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם א"כ נטמאו מן הבגדים ולא שאלו אלא אם הם צריכין הזאה ג' וז' אך ז"א לשיטת הר"ש וע"ש.

פנים יפות

1) ועתידים מלואים וכו', כמפורש ביחזקאל.

2) ע"י כהן צדק וכו', במסכת סוכה פ' החליל (דף נ"ב ע"ב) ויראני ד' חרשי' מאן נינהו ד' חרשי' אמר רב חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלי' וכהן צדק פירש"י כהן צדק שם בן נח וכו' ע"ש, ולהרב ניחא לפרש על אחד מן הכהנים מזרע אהרן שיהי' גלגול אהרן כמו עזרא וכדמסיק בסמוך.

3) דוק בקראי כתיב עזרא בן זריה וגו', ותשכח מרגנית' שאהרן הכהן הוא עצמו עזרא והיינו בגלגול.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

1 **אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ, **מַה** לְּשׁוֹן **קִינוּי** – מפני מה נקרא ציווי הבעל לאשתו
2 'קינוי', משום שהוא **דָּבָר הַמֵּטִיל קִנְאָה בֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים** – הקינוי גורם
3 שאחרים יכעסו עליה, וקינוי מלשון כעס. מדייקת הגמרא מדבריו, **אַלְמָא**
4 **קָסָבַר שִׁקִּינוּי עַל פִּי עַצְמוֹ** – שאין צריך לקנאות בפני עדים, **וְכוּלֵּי**
5 **עָלְמָא לֹא יָדְעִי דִּקְנֵי לָהּ** – ולכן האנשים לא ידעו שקינא לה, **וְאָמְרִי**
6 **מַאי דְּקַמָּא דְּקָא בָּדְלָה** – ויאמרו מפני מה היא מתרחקת מהאנשים,
7 **וְאָתוּ לְמֵיעֲבַד קִנְאָה בַּהֲדָהּ** – ויבואו לידי כעס ומריבה עמה. **וְרַב יֵימַר**
8 **בַּר רַבִּי שֶׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי אָמַר,** נקרא 'קינוי' משום שהוא **דָּבָר**
9 **הַמֵּטִיל קִנְאָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ** – שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על
10 שחושד בה. מדייקת הגמרא **אַלְמָא קָסָבַר** במשנתנו **שִׁקִּינוּי עַל פִּי שְׁנַיִם**
11 **עֵדִים**, וממילא **וְכוּלֵּי עָלְמָא יָדְעִי דִּקְנֵי לָהּ** ואינם באים עם האשה לידי
12 כעס, **וְאִיהוּ הוּא דְּאָתֵי לְמֵיעֲבַד קִנְאָה בַּהֲדָהּ** – ורק לבעל יגרם כעס
13 ומריבה עם האשה.

◆ יום שני י"ז ניסן ◆

ט (יז) וַיַּקְרֵב֙ אֶת־הַמִּנְחָה֔ וַיְמַלֵּא כַפּ֖וֹ מִמֶּ֑נָּה וַיַּקְטֵ֥ר
עַל־הַמִּזְבֵּ֖חַ מִלְּבַ֣ד עֹלַ֥ת הַבֹּֽקֶר׃

יז וְקָרֵב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא יְדֵהּ מִנַּהּ וְאַסֵּק עַל מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא׃

רש"י◄ **וַיְמַלֵּא כַפּוֹ** • הִיא קְמִיצָה. **מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר** • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחַר עוֹלַת הַתָּמִיד.

(יח) וַיִּשְׁחַ֣ט אֶת־הַשּׁוֹר֮ וְאֶת־הָאַ֣יִל זֶבַח֒ הַשְּׁלָמִ֗ים אֲשֶׁר
לָעָם֒ וַיַּמְצִ֣אוּ בְנֵי־אַהֲרֹ֗ן אֶת־הַדָּם֙ אֵלָ֔יו וַיִּזְרְקֵ֖הוּ עַל־הַמִּזְבֵּ֑חַ
סָבִֽיב׃

יח וּנְכַס יָת תּוֹרָא וְיָת דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ וּזְרֵקֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִ֗ים מִן־הַשּׁוֹר֙ וּמִן־הָאַ֔יִל הָאַלְיָ֖ה וְהַמְכַסֶּ֑ה
וְהַכְּלָיֹ֥ת וְיֹתֶ֖רֶת הַכָּבֵֽד׃

יט וְיָת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא וּמִן דִּכְרָא אֲלִיתָא וְחָפֵי גַוָּא וְכָלְיָתָא וַחֲצַר כַּבְדָּא׃

רש"י◄ **וְהַמְכַסֶּה** • חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב.

(כ) וַיָּשִׂ֗ימוּ אֶת־הַחֲלָבִים֙ עַל־הַֽחָזֹ֔ת וַיַּקְטֵ֥ר הַחֲלָבִ֖ים
הַמִּזְבֵּֽחָה׃

כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא עַל חֲדְוָתָא וְאַסֵּק תַּרְבַּיָּא לְמַדְבְּחָא׃

רש"י◄ **וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחָזוֹת** • לְאַחַר הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כֹּהֵן הַמֵּנִיף לְכֹהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם, נִמְצְאוּ הָעֶלְיוֹנִים לְמַטָּה.

(כא) וְאֶת־הַחָזֹ֣ת וְאֵת֔ שׁוֹק הַיָּמִ֖ין הֵנִ֣יף אַהֲרֹ֑ן תְּנוּפָ֗ה לִפְנֵ֤י
יְהוָה֙ כַּאֲשֶׁ֣ר צִוָּ֔ה מֹשֶׁ֖ה׃

כא וְיָת חֲדְוָתָא וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרַם אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַּקִּיד מֹשֶׁה׃

(כב) וַיִּשָּׂ֥א אַהֲרֹ֛ן אֶת־יָדָ֖יו אֶל־הָעָ֑ם וַיְבָרְכֵ֗ם וַיֵּ֤רֶד מֵעֲשֹׂת֙
הַחַטָּ֔את וְהָעֹלָ֖ה וְהַשְּׁלָמִֽים׃

כב וַאֲרַם אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל עַמָּא וּבָרְכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶעְבַּד חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃

רש"י◄ **וַיְבָרְכֵם** • בִּרְכַּת כֹּהֲנִים: יְבָרֶכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. **וַיֵּרֶד** • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 41)

מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ (רש"י ט, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב שֶׁיָּרַד מֵעֲשִׂיַּת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנִּקְרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. אֶלָּא לְרַשִּׁ"י הֶקְשֵׁה: מַדּוּעַ נֶאֱמַר שֶׁאַהֲרֹן יָרַד לְאַחַר עֲשִׂיַּת הַקָּרְבָּנוֹת, וַהֲרֵי בְּפֹעַל יָרַד לְאַחַר בִּרְכַּת הָעָם. לָכֵן מְפָרֵשׁ, שֶׁ"וַיֵּרֶד" הִיא אֲמִירָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּאִלּוּ נֶאֱמַר "וַיֵּרֶד מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ"; אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן מְסַיֵּם הַכָּתוּב שֶׁעָלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ (וְלָכֵן הָיָה עָלָיו לָרֶדֶת מִמֶּנּוּ) כְּדֵי לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת אֵלּוּ.

(כג) וַיָּבֹ֤א מֹשֶׁה֙ וְאַהֲרֹ֔ן אֶל־אֹ֖הֶל מוֹעֵ֑ד וַיֵּצְא֥וּ וַיְבָרְכ֖וּ
אֶת־הָעָ֑ם וַיֵּרָ֥א כְבוֹד־יְהוָ֖ה אֶל־כָּל־הָעָֽם׃

כג וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ וּבָרִיכוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃

רש"י◄ **וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגוֹ'** • לָמָּה נִכְנְסוּ? מָצָאתִי בִּפְרָשַׁת מְלוּאִים בַּבְּרַיְתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל תּוֹרַת כֹּהֲנִים שֶׁלָּנוּ: לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. אוֹ, לֹא נִכְנַס אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר? הֲרֵינִי דָּן יְרִידָה וּבִיאָה טְעוּנוֹת בְּרָכָה: מַה יְרִידָה מֵעֵין עֲבוֹדָה, אַף בִּיאָה מֵעֵין עֲבוֹדָה. הָא לָמַדְתָּ, לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. דָּבָר אַחֵר: כֵּיוָן שֶׁרָאָה אַהֲרֹן שֶׁקָּרְבוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל, הָיָה מִצְטַעֵר וְאוֹמֵר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁכָּעַס הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלַי, וּבִשְׁבִילִי לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל'! אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אָחִי, כָּךְ עָשִׂיתָ לִי, שֶׁנִּכְנַסְתִּי וְנִתְבַּיַּשְׁתִּי'? מִיָּד נִכְנַס מֹשֶׁה עִמּוֹ וּבִקְּשׁוּ רַחֲמִים וְיָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל. **וַיֵּצְא֥וּ וַיְבָרְכ֖וּ אֶת־הָעָ֑ם** • אָמְרוּ: "וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ" (תהלים צ), "יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה

בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם׳. לְפִי שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֶעֱמִידוֹ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן וְשִׁמֵּשׁ בּוֹ וּפֵרְקוֹ בְּכָל יוֹם, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְלָמִים וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה: ׳מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כָּל הַטֹּרַח שֶׁטָּרַחְנוּ, שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בֵּינֵינוּ וְנֵדַע שֶׁנִּתְכַּפֵּר לָנוּ עֵגֶל׳! לָכֵן אָמַר לָהֶם: "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה׳ תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה׳", אַהֲרֹן אָחִי כְּדַאי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שֶׁעַל־יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּכֶם וְתֵדְעוּ שֶׁהַמָּקוֹם בָּחַר בּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 237)

וַיֵּרָא כְּבוֹד ה׳ אֶל כָּל הָעָם (ט, כג) ׳עַם׳, מִלְּשׁוֹן גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת, מוֹרֶה עַל בְּחִינָה נְמוּכָה. בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת **יִשְׂרָאֵל** (הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת), וַעֲבוֹדַת הַ׳מַטָּה׳ מַמְשִׁיכָה אוֹר מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת. אַךְ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי הָיְתָה הַשְׁרָאָה זוֹ מִצַּד **הַקָּבָּ"ה**, וְלָכֵן נִמְשְׁכָה בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וּבְהֶתְאֵם לַכְּלָל שֶׁכָּל הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר - הִגִּיעַ הַגִּלּוּי גַּם לָ׳עַם׳.

◆ יום שלישי י"ח ניסן ◆

(כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִّזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

כד וּנְפַקַת אֶשְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת עַל מַדְבְּחָא יָת עֲלָתָא וְיָת תַּרְבֵּיָא וַחֲזָא כָּל עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן:

רס"◄ **וַיָּרֹנּוּ** • כְּתַרְגּוּמוֹ.

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

א וּנְסִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וִיהָבוּ בְהֵן אֶשְׁתָּא וְשַׁוִּיאוּ עֲלַהּ קְטֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֶשְׁתָּא נוּכְרֵיתָא דִּי לָא פַּקִּיד יָתְהוֹן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 99)

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם (י, א) כָּתַב בְּ׳אוֹר הַחַיִּים׳, שֶׁבְּנֵי אַהֲרֹן מֵתוּ מִ׳כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ׳, תְּשׁוּקָה עַזָּה לַהַקָּבָ"ה. וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי כְּתִיב "אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם", וּמַשְׁמָע שֶׁעָבְרוּ עַל רְצוֹן ה׳. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהָיוּ בְּדַרְגָּה כָּזוֹ שֶׁל הִתְקַשְּׁרוּת וְהִתְחַבְּרוּת לַה׳ (קְטֹרֶת מִלְּשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת) עַד **שֶׁלֹּא נִזְקְקוּ לְצִוּוּי**; כָּל מַעֲשֵׂיהֶם הָיוּ **בְּדָרָךְ מִמֵּילָא** בְּהַתְאָמָה מְלֵאָה לִרְצוֹן ה׳, כִּי רְצוֹנוֹ הָפַךְ לִרְצוֹנָם שֶׁלָּהֶם.

(ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ב וּנְפַקַת אֶשְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָתְהוֹן וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ:

רס"◄ **וַתֵּצֵא אֵשׁ** • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. תֵּדַע, שֶׁאַחַר מִיתָתָן הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לַמִּקְדָּשׁ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת וְכוּ׳, כִּדְאִיתָא בְּ"וַיִּקְרָא רַבָּה".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 51)

שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה . . שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ (רש"י י, ב) יֵשׁ לִתְמֹהַּ, הֲרֵי הַחֵטְא מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב – הֵם הִקְטִירוּ קְטֹרֶת בְּנִגּוּד לְצִוּוּי ה׳. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לְעֵיל בְּסָמוּךְ נֶאֱמַר לְגַבֵּי הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה׳"; וּמִזֶּה שֶׁלָּשׁוֹן **זֶה עַצְמוֹ** מוֹפִיעַ גַּם בִּבְנֵי אַהֲרֹן, מוּכָח שֶׁאַף עֲבוֹדָתָם גָּרְמָה גִּלּוּי הַשְּׁכִינָה. לָכֵן מְפֹרָשׁ שֶׁהָעֲבוֹדָה כְּשֶׁלְּעַצְמָהּ הָיְתָה כִּדְבָעֵי, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה חִסָּרוֹן בְּאֹפֶן הַנְהָגָתָם בָּעֲבוֹדָה זוֹ.

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה ׀ לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן:

ג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא דִּי מַלִּיל יְיָ לְמֵימַר בְּקָרִיבַי אִתְקַדַּשׁ וְעַל אַפֵּי כָל עַמָּא אִתְיַקָּר וּשְׁתִיק אַהֲרֹן:

רס"◄ **הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר וְגוֹ׳** • (זבחים קטו) הֵיכָן דִּבֵּר? "וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי" (שמות כט). אַל תִּקְרֵי "בִּכְבֹדִי", אֶלָּא ׳בִּמְכֻבָּדַי׳. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי! יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בִּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר: אוֹ בִּי אוֹ בְּךָ. עַכְשָׁיו, רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ! (ת"כ. ויקרא רבה). **וַיִּדֹּם אַהֲרֹן** • (שם ושם) קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ, וּמַה שָׂכָר קִבֵּל? שֶׁנִּתְיַחֵד עִמּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמְרָה לוֹ לְבַדּוֹ פָּרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן. **בִּקְרֹבַי** • בִּבְחִירַי. **וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד** • כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה דִּין בַּצַּדִּיקִים מִתְיָרֵא וּמִתְעַלֶּה וּמִתְקַלֵּס; אִם־כֵּן בְּאֵלּוּ, כָּל־שֶׁכֵּן בִּרְשָׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סח) "נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ" — אַל תִּקְרֵי "מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", אֶלָּא ׳מִמְּקַדְּשֶׁיךָ׳.

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרֹבוּ שְׂאוּ אֶת־אַחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

ד וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיאֵל אַח אֲבוּהִי דְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן קְרִיבוּ טוּלוּ יָת אֲחוּכוֹן מִן קֳדָם אַפֵּי קוּדְשָׁא לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

רש"י◄ **דֹּד אַהֲרֹן** • עֲזִיאֵל אָחִי עַמְרָם הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ו) "וּבְנֵי קְהָת וְגוֹ'". **שְׂאוּ אֶת־אַחֵיכֶם וְגוֹ'** • כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ הַעֲבֵר אֶת הַמֵּת מִלִּפְנֵי הַכַּלָּה, שֶׁלֹּא לְעָרְבֵב אֶת הַשִּׂמְחָה.

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכָתְּנֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה:

ה וּקְרִיבוּ וּנְטָלֵנוּן בְּכִתֹּנֵיהוֹן לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא די מַלִּיל מֹשֶׁה:

רש"י◄ **בְּכָתְּנֹתָם** • שֶׁל מֵתִים, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִשְׂרְפוּ בִּגְדֵיהֶם, אֶלָּא נִשְׁמָתָם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנְסוּ לְתוֹךְ חוֹטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"כ).

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן לָא תְרַבּוּן פְּרוּעַ וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּן יָת יָקְדְתָּא די אוֹקִיד יְיָ:

רש"י◄ **אַל־תִּפְרָעוּ** • אַל תְּגַדְּלוּ שֵׂעָר. מִכָּאן, שֶׁאָבֵל אָסוּר בְּתִסְפֹּרֶת. (מו"ק יד ב) אֲבָל אַתֶּם אַל תְּעַרְבְּבוּ שִׂמְחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. **וְלֹא תָמֻתוּ** • הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵּן, תָּמוּתוּ. **וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל** • מִכָּאן, שֶׁצָּרָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מֻטֶּלֶת עַל הַכֹּל לְהִתְאַבֵּל בָּהּ.

(ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה: פ

ז וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִּפְּקוּן דִּילְמָא תְּמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ח וּמַלִּיל יְיָ לְאַהֲרֹן לְמֵימָר:

(ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

ט חֲמַר וּמְרַוִּי לָא תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָיךְ עִמָּךְ בְּמֵעֲלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְלָא תְמוּתוּן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן:

רש"י◄ **יַיִן וְשֵׁכָר** • יַיִן כְּדֶרֶךְ שִׁכְרוּתוֹ. **בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • (ת"כ) אֵין לִי אֶלָּא בְּבוֹאָם לַהֵיכָל, בְּגִשְׁתָּם לַמִּזְבֵּחַ מִנַּיִן? נֶאֱמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד', וְנֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מַה לְּהַלָּן עֲשָׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד, אַף כָּאן עָשָׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד.

(י) וְלַהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר:

י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא:

רש"י◄ **וּלְהַבְדִּיל** • כְּדֵי שֶׁתַּבְדִּילוּ בֵּין עֲבוֹדָה קְדוֹשָׁה לִמְחֻלֶּלֶת. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאִם עָבַד – עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ).

(יא) וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קְיָמַיָּא די מַלִּיל יְיָ לְהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה:

רש"י◄ **וּלְהוֹרֹת** • לְמַד שֶׁאָסוּר שִׁכּוּר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יְהֵא חַיָּב מִיתָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ... וְלֹא תָמֻתוּ" (במדבר יח). כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם בְּמִיתָה וְאֵין חֲכָמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

◆ יום רביעי י"ט ניסן ◆

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר׀ בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא:

יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר דְּאִשְׁתָּאֲרוּ סִיבוּ יָת מִנְחָתָא דְּאִשְׁתָּאֲרַת מִקָּרְבָּנַיָּא דַיְיָ וְאִכְלוּהָ פַּטִּיר בִּסְטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא:

רש"י◄ **הַנּוֹתָרִים** • מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שֶׁאַף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עָוֹן הָעֵגֶל. הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ט) "וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף ה' מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמָדָה' אֶלָּא כְּלוּי בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ב) "וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל"; וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְּלָה מֶחֱצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט): "וָאֶתְפַּלֵּל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִוא". **קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה** • אַף־עַל־פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִין, וְקָדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן. **אֶת־הַמִּנְחָה** • זוֹ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחְשׁוֹן. **וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צִבּוּר וּמִנְחַת שָׁעָה וְאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהּ לְדוֹרוֹת, הֵצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מִנְחוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 275)

וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְּלָה מֶחֱצָה (רש"י י, יב) סִפֵּר כ"ק מו"ח אַדְמו"ר, שֶׁמהר"י סלנטר שָׁאַל אֶת הָרַבִּי מַהַרַ"ש, מַדּוּעַ מַאֲרִיכִים חֲסִידִים כָּל כָּךְ בִּתְפִלָּה, וְעָנָהוּ, שֶׁיִּדּוּעָה הַפְּלוּגְתָּא אִם תְּפִלָּה עוֹשָׂה מֶחֱצָה אוֹ כֻּלָּהּ, וְלָכֵן מַאֲרִיכִים בִּתְפִלָּה, כְּדֵי שֶׁגַּם מֶחֱצָה תַּסְפִּיק. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: עַל יְדֵי אֲרִיכוּת הַתְּפִלָּה מַגִּיעִים בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, וְ'רַגְלֵי' הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה הֵם כְּנֶגֶד **כָּל** הַדַּרְגּוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּהּ.

(יג) וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צֻוִּיתִי:

יג וְתֵיכְלוּן יָתַהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי חֻלָּקָךְ וְחֻלַּק בְּנָיךְ הִיא מִקָּרְבָּנַיָּא דַיְיָ אֲרֵי כֵּן אִתְפַּקֶּדִית:

רש"י◄ **וְחָק־בָּנֶיךָ** • אֵין לְבָנוֹת חֹק בְּקָדָשִׁים. **כִּי־כֵן צֻוִּיתִי** • בַּאֲנִינוּת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא).◆

(יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יד וְיָת חֲזֵה דַאֲרָמוּתָא וְיָת שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא תֵּיכְלוּן בַּאֲתַר דְּכֵי אַתְּ וּבְנָיךְ וּבְנָתָיךְ עִמָּךְ אֲרֵי חֻלָּקָךְ וְחֻלַּק בְּנָיךְ אִתְיְהִיבוּ מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה** • שֶׁל שַׁלְמֵי צִבּוּר. **תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר** • וְכִי אֶת הָרִאשׁוֹנִים אָכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא? אֶלָּא, הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הֵזְקְקָה אֲכִילָתָם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. אֲבָל אֵלּוּ אֵין צְרִיכִים תּוֹךְ הַקְּלָעִים, אֲבָל צְרִיכִים הֵם לְהֵאָכֵל תּוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהִכָּנֵס שָׁם מְצֹרָעִים (שם נח). מִכָּאן, שֶׁקָּדָשִׁים קַלִּים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. **אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ** • (ת"כ) אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּחֵלֶק, אֲבָל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֵלֶק, אֶלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מַתָּנוֹת, רַשָּׁאוֹת הֵן לֶאֱכֹל בְּחָזֶה וָשׁוֹק. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַף הַבָּנוֹת בְּחֵלֶק? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ" — חֹק לַבָּנִים וְאֵין חֹק לַבָּנוֹת.

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

טו שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא וְחֻזֵּיָא דַאֲרָמוּתָא עַל קֻרְבָּנֵי תַרְבָּיָא יַיְתּוּן לַאֲרָמָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ וְלִבְנָיךְ עִמָּךְ לִקְיַם עָלָם כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ:

רש"י◄ **שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה** • לְשׁוֹן "אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרָם". תְּנוּפָה — מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, תְּרוּמָה — מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חִלְּקָן הַכָּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹק, וּתְנוּפָה בְּחָזֶה? לֹא יָדַעְנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בַּהֲרָמָה וַהֲנָפָה. **עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים** • מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמַטָּה בִּשְׁעַת תְּנוּפָה. וְיִשּׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יַכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה, כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי שְׁלָשְׁתָּן בְּ"צַו אֶת אַהֲרֹן".◆

◆ יום חמישי כ׳ ניסן ◆

(טז) **וְאֵת׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:**

טז וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא מִתְבַּע תָּבְעֵי מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגֵז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמֵימַר:

רש״י◂ **שְׂעִיר הַחַטָּאת•** שְׂעִיר מוּסְפֵי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּשְׁלֹשָׁה שְׂעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׂעִיר עִזִּים וּשְׂעִיר נַחְשׁוֹן וּשְׂעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּמִכֻּלָּן לֹא נִשְׂרַף אֶלָּא זֶה. וְנֶחְלְקוּ בַּדָּבָר חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל (בת״כ), יֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוּמְאָה שֶׁנִּגְעָה בּוֹ נִשְׂרַף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרַף, לְפִי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי שָׁעָה סָמְכוּ עַל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לָהֶם בַּמִּנְחָה: ״וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת״. **דָּרֹשׁ דָּרַשׁ•** שְׁתֵּי דְּרִישׁוֹת הַלָּלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׂרַף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה נֶאֱכְלוּ אֵלּוּ? כָּךְ הוּא בְּ׳תוֹרַת כֹּהֲנִים׳ (ועיין זבחים קי״א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא״ם הכי ומפני מה לא נאכלו). **עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר•** בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הָפַךְ פָּנָיו כְּנֶגֶד הַבָּנִים וְכָעַס. **לֵאמֹר•** אָמַר לָהֶם: הֲשִׁיבוּנִי עַל דְּבָרַי!.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ׳ 182)

וַיִּקְצֹף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר (י, טז) בְּפָרָשַׁת מַטּוֹת (לא, כא) פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: ״וַיִּקְצֹף . . בָּא לִכְלַל כַּעַס בָּא לִכְלַל טָעוּת״. וּמַה שֶּׁלֹּא כָּתַב כֵּן כָּאן – יֵשׁ לוֹמַר: הַחִלּוּק בֵּין קָדְשֵׁי שָׁעָה לְקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת הוּא דָּבָר הַתָּלוּי בִּסְבָרָא, וּבְזֶה אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מַחְלֹקֶת מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֵּעוֹת בְּנֵי אָדָם שָׁווֹת, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֶחָד מֵהֶם טוֹעֶה. אֲבָל לְאַחֲרֵי שֶׁלָּמַדְנוּ **שָׁם** שֶׁטָּעָה מִפְּנֵי הַכַּעַס, יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם כָּאן.

(יז) **מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ׀ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:**

יז מָדֵין לָא אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן לְסַלְּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן קֳדָם יְיָ:

רש״י◂ **מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ•** וְכִי חוּץ לַקֹּדֶשׁ אֲכָלוּהָ, וַהֲלֹא שְׂרָפוּהָ?! וּמַהוּ אוֹמֵר ״בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ״? אֶלָּא אָמַר לָהֶם: שֶׁמָּא חוּץ לַקְּלָעִים יָצְאָה וְנִפְסְלָה?. **כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא•** וְנִפְסֶלֶת בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לָאו. אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבִמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ הָיְתָה, מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ?. **וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת וְגוֹ׳•** שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִים. **לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה•** מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁשְּׂעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ הָיָה, שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹן טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שֶׁחַטַּאת שְׁמִינִי וְחַטַּאת נַחְשׁוֹן לֹא לְכַפָּרָה בָּאוּ.

(יח) **הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי:**

יח הָא לָא אִתְּעַל יָת דְּמַהּ לְבֵית קוּדְשָׁא גַּוָּאָה מֵיכַל תֵּיכְלוּן יָתַהּ בְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִי פַּקֵּדִית:

רש״י◂ **הֵן לֹא־הוּבָא וְגוֹ׳•** שֶׁאִלּוּ הוּבָא הָיָה לָכֶם לִשְׂרָפָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ו) ״וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹ׳״. **אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ•** הָיָה לָכֶם לְאָכְלָהּ אַף־עַל־פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִים. **כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי•** לָכֶם בַּמִּנְחָה.

(יט) **וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּטַב בְּעֵינֵי יְהוָה:**

יט וּמַלִּיל אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דֵּין קָרִיבוּ יָת חַטָּאתְהוֹן וְיָת עֲלָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וַעֲדָעָא יָתִי עָקָן כְּאִלֵּין אִלּוּ פוּן אֲכָלִית חַטָּאתָא יוֹמָא דֵּין הֲתַקֵּן קֳדָם יְיָ:

רש״י◂ **וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן•** אֵין לְשׁוֹן ״דִּבּוּר״ אֶלָּא לְשׁוֹן עֵז, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כא) ״וַיְדַבֵּר הָעָם וְגוֹ׳״. אֶפְשָׁר, מֹשֶׁה קָצַף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר, וְאַהֲרֹן מְדַבֵּר? הָא יָדַעְתָּ, שֶׁלֹּא הָיְתָה אֶלָּא מִדֶּרֶךְ כָּבוֹד. אָמְרוּ: אֵינוֹ בַּדִּין שֶׁיְּהֵא אָבִינוּ יוֹשֵׁב וְאָנוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו, וְאֵינוֹ בַּדִּין שֶׁיְּהֵא תַּלְמִיד מֵשִׁיב אֶת רַבּוֹ. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶלְעָזָר לְהָשִׁיב? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם לא) ״וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא וְגוֹ׳״. הֲרֵי כְּשֶׁרָצָה, דִּבֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים! זוֹ מָצָאתִי בְּסִפְרֵי שֶׁל פָּנִים שֵׁנִי. **הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ•** מַהוּ אוֹמֵר? (זבחים קא) אֶלָּא, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שֶׁמָּא זְרַקְתֶּם דָּמָהּ אוֹנְנִים, שֶׁהָאוֹנֵן שֶׁעָבַד חִלֵּל. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן: וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ, שֶׁהֵם הֲדִיוֹטוֹת? אֲנִי הִקְרַבְתִּי, שֶׁאֲנִי כֹּהֵן גָּדוֹל וּמַקְרִיב אוֹנֵן. **וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה•** אֲפִלּוּ לֹא הָיוּ הַמֵּתִים בָּנַי, אֶלָּא שְׁאָר קְרוֹבִים, שֶׁאֲנִי חַיָּב לִהְיוֹת אוֹנֵן עֲלֵיהֶם כָּאֵלּוּ, כְּגוֹן כָּל הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת כֹּהֲנִים, שֶׁהַכֹּהֵן מִטַּמֵּא לָהֶם. **וְאָכַלְתִּי חַטָּאת•** וְאִם אָכַלְתִּי, הַיִּטַב וְגוֹ׳?. **הַיּוֹם•** (שם) אֲבָל

אֲנִינוּת לַיְלָה מֵתָר, שֶׁאֵין אוֹנֵן אֶלָּא בְּיוֹם קְבוּרָה. **הַיְיטַב בְּעֵינֵי ה'** • אִם שָׁמַעְתָּ בְּקָדְשֵׁי שָׁעָה, אֵין לְךָ לְהָקֵל בְּקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 106)

אִם שָׁמַעְתָּ בְּקָדְשֵׁי שָׁעָה, אֵין לְךָ לְהָקֵל בְּקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת (רש"י י, יט) מֹשֶׁה סָבַר שֶׁהַהֵתֵּר לֶאֱכֹל קָדָשִׁים בַּאֲנִינוּת הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לִפְגֹּעַ בְּשִׂמְחָה עַל יְדֵי מִנְהֲגֵי אֲבֵלוּת (בְּדוֹמֶה לַצִּוּוּי "רָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ"), וְאִם כֵּן אֵין הֶבְדֵּל בֵּין קָדְשֵׁי שָׁעָה לְקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת. עַל כָּךְ הֵשִׁיב לוֹ אַהֲרֹן, שֶׁהַהוֹרָאָה לְהִמָּנַע מֵאֲבֵלוּת אֵינָהּ אֶלָּא **לִפְנֵי ה'**, בְּמָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, אַךְ אֲכִילַת הַקָּרְבָּנוֹת אֵינָהּ **לִפְנֵי ה'** וְלָכֵן אֵין לְאוֹכְלָם (מִלְּבַד קָדְשֵׁי שָׁעָה, שֶׁלְּגַבֵּיהֶם הָיְתָה הוֹרָאָה מְיֻחֶדֶת).

(כ) **וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ**

כ **וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּשְׁפַר בְּעֵינוֹהִי:**

רס"י◄ **וַיִּיטַב בְּעֵינָיו** • (ת"כ) הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ לוֹמַר: 'לֹא שָׁמַעְתִּי'.

◆ יום שישי כ"א ניסן ◆

יא (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:**

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמֵימַר לְהוֹן:**

רס"י◄ **אֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן** • לְמֹשֶׁה אָמַר שֶׁיֹּאמַר לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵאמֹר לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הֲרֵי דִּבּוּר אָמוּר לְיִשְׂרָאֵל. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "לֵאמֹר אֲלֵהֶם"? לְבָנָיו, לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר.

(ב) **דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:**

ב **מַלִּילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא חַיְתָא דִּי תֵיכְלוּן מִכָּל בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא:**

רס"י◄ **דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • אֶת כֻּלָּם הִשְׁוָה לִהְיוֹת שְׁלוּחִים בְּדִבּוּר זֶה, לְפִי שֶׁהֵשִׁוּו בִּדְמִימָה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה. **זֹאת הַחַיָּה** • לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל דְּבוּקִים בַּמָּקוֹם וּרְאוּיִין לִהְיוֹת חַיִּים, לְפִיכָךְ, הִבְדִּילָם מִן הַטֻּמְאָה וְגָזַר עֲלֵיהֶם מִצְוֹת, וּלְאֻמּוֹת הָעוֹלָם לֹא אָסַר כְּלוּם. מָשָׁל לְרוֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה וְכוּ' כִּדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא. **זֹאת הַחַיָּה** • מְלַמֵּד, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחַיָּה וּמַרְאֶה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹּאכְלוּ. "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגוֹ'", אַף בְּשִׂרְצֵי הַמַּיִם אָחַז מִכָּל מִין וָמִין וְהֶרְאָה לָהֶם, וְכֵן בָּעוֹף: "וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף", וְכֵן בַּשְּׂרָצִים: "וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא". **זֹאת הַחַיָּה. מִכָּל הַבְּהֵמָה** • (מנחות כ) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בִּכְלַל חַיָּה.

(ג) **כֹּל | מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרֻסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ:**

ג **כָּל דִּי סְדִיקָן פַּרְסָתָא וּמַשְׁלְפָן טְלִפִּין פַּרְסָתָא מַסְקָא פִּשְׁרָא בִּבְעִירָא יָתַהּ תֵּיכְלוּן:**

רס"י◄ **מַפְרֶסֶת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'סְדִיקָא'. **פַּרְסָה** • פלאנט"ה בְּלַעַ"ז. **וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע** • שֶׁמֻּבְדֶּלֶת מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה בִּשְׁתֵּי צִפָּרְנַיִן, כְּתַרְגּוּמוֹ: "וּמְטַלְּפָא טְלִפִּין", שֶׁיֵּשׁ שֶׁפַּרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת מִלְּמַעְלָה וְאֵינָן שְׁסוּעוֹת וּמֻבְדָּלוֹת לְגַמְרֵי, שֶׁמִּלְּמַטָּה מְחֻבָּרוֹת (חולין עא). **מַעֲלַת גֵּרָה** • מַעֲלָה וּמְקִיאָה הָאֹכֶל מִמֵּעָיָה וּמַחֲזֶרֶת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכָתְשׁוֹ וּלְטָחֲנוֹ הֵדֵק. **גֵּרָה** • כָּךְ שְׁמוֹ; וְיִתָּכֵן מִגִּזְרַת: (שמואל ב יד) "וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים", שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר הַפֶּה; וְתַרְגּוּמוֹ: 'פִּשְׁרָא', שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּרָה, הָאֹכֶל נִפְשָׁר וְנִמּוֹחַ. **בַּבְּהֵמָה** • תִּבָּה זוֹ יְתֵרָה הִיא לִדְרָשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בִּמְעֵי אִמּוֹ. **אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ** • וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה. וַהֲלֹא בְּאַזְהָרָה הִיא? אֶלָּא לַעֲבֹר עָלֶיהָ בַּ'עֲשֵׂה', וְ'לֹא תַעֲשֶׂה' (זבחים לד).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות א עמ' 222)

מַפְרֶסֶת פַּרְסָה . . מַעֲלַת גֵּרָה (יא, ג). **מַפְרֶסֶת פַּרְסָה** – רֶמֶז לְאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בִּשְׁנֵי הַקַּוִּים שֶׁל חֶסֶד (יָמִין מְקָרֶבֶת) וּגְבוּרָה (שְׂמֹאל דּוֹחָה), שֶׁאָז מוֹכָח שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שָׁמַיִם, לֹא מִצַּד טִבְעוֹ. **מַעֲלַת גֵּרָה** – רֶמֶז לְאָדָם שֶׁבּוֹחֵן שׁוּב וָשׁוּב הַאִם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת, הוּא אָכֵן, טוֹב וְנָחוּץ. מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי 'סִמָּנִים' הַלָּלוּ – נַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית הִיא 'בְּהֵמָה טְהוֹרָה'.

(ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַّרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם:

ד בְּרַם יָת דֵּין לָא תֵּיכְלוּן מִמַּסְּקֵי פִּשְׁרָא וּמִמַּסְדִּיקֵי פַּרְסָתָא יָת גַּמְלָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֲב הוּא לְכוֹן:

(ה) וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם:

ה וְיָת טַפְזָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֲב הוּא לְכוֹן:

(ו) וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם:

ו וְיָת אַרְנְבָא אֲרֵי מַסְּקָא פִּשְׁרָא הִיא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֲבָא הִיא לְכוֹן:

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם:

ז וְיָת חֲזִירָא אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא הוּא וּמַטִּילְפָן טִלְפִין פַּרְסָתֵהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לָא פָּשֵׁר מְסָאֲב הוּא לְכוֹן:

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבִנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:

ח מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵּיכְלוּן וּבִנְבִלְתְּהוֹן לָא תִקְרְבוּן מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן:

רש"י◄ **מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ•** אֵין לִי אֶלָּא אֵלּוּ, שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם סִימָן טָהֳרָה, מִנַּיִן? אָמַרְתָּ קַל וָחֹמֶר: וּמָה אֵלּוּ, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קְצָת סִימָנֵי טָהֳרָה אֲסוּרוֹת וְכוּ' (כל הענין בתורת כהנים). **מִבְּשָׂרָם•** עַל בְּשָׂרָם בְּאַזְהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקַרְנַיִם וּטְלָפַיִם. **וּבִנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ•** יָכוֹל יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מֻזְהָרִים עַל מַגַּע נְבֵלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (לקמן כא) "אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים וְגוֹ'" — כֹּהֲנִים מֻזְהָרִין וְאֵין יִשְׂרָאֵל מֻזְהָרִין, קַל וָחֹמֶר מֵעַתָּה: וּמַה טֻמְאַת הַמֵּת חֲמוּרָה, לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֶלָּא כֹּהֲנִים, טֻמְאַת נְבֵלָה, קַלָּה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תִגָּעוּ"? בָּרֶגֶל, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל (ר"ה יז).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 58)

חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל (רש"י יא, ח) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִנַּיִן לוֹ שֶׁחוֹבַת הַטָּהֳרָה מִתְּיַחֶסֶת לָרֶגֶל דַּוְקָא. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה רַשִּׁ"י פֵּרֵשׁ לְעֵיל בְּפָרָשַׁת בֹּא עַל הַפָּסוּק "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - "קָרָא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּכְסוּת". וּמֵאַחַר שֶׁמְּטָל עַל הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם בַּאֲכִילָתוֹ וּבִשְׁתִיָּתוֹ, מוּבָן שֶׁעָלָיו לְהִטָּהֵר, שֶׁהֲרֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בְּטֻמְאָה אֵין בְּכֹחָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם.

(ט) אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ:

ט יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחְלַיָּא יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן:

רש"י◄ **סְנַפִּיר•** אֵלּוּ שֶׁשָּׁט בָּהֶם. **קַשְׂקֶשֶׂת•** אֵלּוּ קְלִפִּין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יז) "וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ".

(י) וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם:

י וְכֹל דִּי לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִין בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחְלַיָּא מִכֹּל רִחֲשָׁא דְמַיָּא וּמִכֹּל נַפְשָׁא חַיְתָא דִּי בְמַיָּא שִׁקְצָא אִנּוּן לְכוֹן:

רש"י◄ **שֶׁרֶץ•** בְּכָל מָקוֹם מַשְׁמָעוֹ: דָּבָר נָמוּךְ שֶׁרוֹחֵשׁ וְנָד עַל הָאָרֶץ.

(יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ:

יא וְשִׁקְצָא יְהוֹן לְכוֹן מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵּיכְלוּן וְיָת נְבִלְתְּהוֹן תְּשַׁקְּצוּן:

רש"י◄ **וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ•** לֶאֱסֹר אֶת עֲרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם (חולין צט). **מִבְּשָׂרָם•** אֵינוֹ מֻזְהָר עַל הַסְּנַפִּירִים וְעַל הָעֲצָמוֹת. **וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ•** (שם סו) לְרַבּוֹת יַבְחוּשִׁין שֶׁסִּנְּנָן. יַבְחוּשִׁין מוּשִׁיירוֹנ"ש בְּלַע"ז.

(יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃

יב כֹּל דִּי לֵית לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמַיָּא שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃

רש"י◄ כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגוֹ'• (ת"כ) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? שֶׁיָּכוֹל, אֵין לִי שֶׁיְּהֵא מֵתָּר אֶלָּא הַמַּעֲלֶה סִימָנִין שֶׁלּוֹ לַיַּבֶּשֶׁת; הִשִּׁירָן בַּמַּיִם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמָּיִם", הָא אִם הָיוּ לוֹ בַּמַּיִם, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִשִּׁירָן בַּעֲלִיָּתוֹ, מֻתָּר.

(יג) וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה׃

יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן מִן עוֹפָא לָא יִתְאַכְלוּן שִׁקְצָא אִנּוּן נִשְׁרָא וְעָר וְעַזְנְיָא׃

רש"י◄ לֹא יֵאָכְלוּ• (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילָן לִקְטַנִּים, שֶׁכָּךְ מַשְׁמָעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֶאֱכָלִים עַל יָדְךָ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְאָסְרָן בַּהֲנָאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בַּאֲכִילָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה מֻתָּרִין. כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ", "לְמִינוֹ", "לְמִינֵהוּ", יֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמַרְאֵיהֶם וְלֹא בִּשְׁמוֹתָם, וְכֻלָּן מִין אֶחָד.

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ׃

יד וְדַיְתָא וְטָרְפִּיתָא לְזִנָּהּ׃

(טו) אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ׃

טו יָת כָּל עוּרְבָא לְזִנֵּהּ׃

(טז) וְאֵת בַּת הַיַّעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃

טז וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר שַׁחְפָּא וְנָצָא לְזִנּוֹהִי׃

רש"י◄ הַנֵּץ • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף׃

יז וְקַרְיָא וְשָׁלֵי נוּנָא וְקִפּוֹפָא׃

רש"י◄ הַשָּׁלָךְ • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין סה) זֶה הַשּׁוֹלֶה (פי' מגביה) דָּגִים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: וְשָׁלֵינוּנָא. כּוֹס וְיַנְשׁוּף • הֵם צואיטי"ש הַצּוֹעֲקִים בַּלַּיְלָה וְיֵשׁ לָהֶם לְסָתוֹת כְּאָדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמֶה לוֹ שֶׁקּוֹרִין ייב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאַת וְאֶת־הָרָחָם׃

יח וּבַוְתָא וְקָאתָא וּיַרְקְרֵקָא׃

רש"י◄ תִּנְשֶׁמֶת • הִיא קלב"א שורי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפוֹרַחַת בַּלַּיְלָה; וְתִנְשֶׁמֶת הָאֲמוּרָה בַּשְּׁרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוֹרִין לָהּ טלפ"א.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־הָעַטַּלֵּף׃

יט וְחַוָּרִיתָא וְאִבּוּ לְזִנָּהּ וְנַגַּר טוּרָא וַעֲטַלְפָּא׃

רש"י◄ הַחֲסִידָה • זוֹ דַּיָּה לְבָנָה ציגוני"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה? שֶׁעוֹשָׂה חֲסִידוּת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בַּמְּזוֹנוֹת. הָאֲנָפָה • הִיא דַּיָּה רַגְזָנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא שֶׁקּוֹרִין לָהּ היירו"ן. הַדּוּכִיפַת • תַּרְנְגוֹל הַבָּר וְכַרְבָּלְתּוֹ כְּפוּלָה, וּבְלַעַ"ז הרופ"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוּכִיפַת? שֶׁהוֹדוֹ כָּפוּת, וְזוֹ הִיא כַּרְבָּלְתּוֹ. "וְנַגַּר טוּרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחָזוֹ" (דף ס"ג).

(כ) כֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃

כ כֹּל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃

רש"י◄ שֶׁרֶץ הָעוֹף • הֵם הַדַּקִּים הַנִּמּוּכִים הָרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וּצְרָעִין וַיַּתּוּשִׁים וַחֲגָבִים.

(כא) אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ׃

כא בְּרַם יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע דִּי לֵהּ קַרְצוּלִין מֵעִלְּוֵי רַגְלוֹהִי לְקַפָּצָא בְּהוֹן עַל אַרְעָא׃

רש"י◄ **עַל אַרְבַּע** • עַל אַרְבַּע רַגְלַיִם. **מִמַּעַל לְרַגְלָיו** • סָמוּךְ לְצַוָּארוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רַגְלַיִם לְבַד אַרְבַּע רַגְלָיו, וּכְשֶׁרוֹצֶה לָעוּף וְלִקְפֹּץ מִן הָאָרֶץ, מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כְּרָעַיִם וּפוֹרֵחַ. וְיֵשׁ מֵהֶן הַרְבֵּה, כְּאוֹתָן שֶׁקּוֹרִין לנגושט"א, אֲבָל אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּהֶן, שֶׁאַרְבָּעָה סִימָנֵי טָהֳרָה נֶאֱמְרוּ בָּהֶם: אַרְבַּע רַגְלַיִם וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם וְקַרְסֻלַּיִן, אֵלּוּ כְּרָעַיִם הַכְּתוּבִים כָּאן, וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. וְכָל סִימָנִים הַלָּלוּ מְצוּיִין בְּאוֹתָן שֶׁבֵּינוֹתֵינוּ, אֲבָל יֵשׁ שֶׁרֹאשָׁן אָרֹךְ, וְיֵשׁ שֶׁאֵין לָהֶם זָנָב, וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שְׁמוֹ 'חָגָב'; וּבָזֶה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

(כב) אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֹו וְאֶת־הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ:

כב יָת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רְשׁוּנָא לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְנוֹהִי:

(כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לֹו אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם:

כג וְכֹל רִחְשָׁא דְעוֹפָא דִּי לֵהּ אַרְבַּע רַגְלִין שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן:

רש"י◄ **וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף וְגוֹ'** • (ת"כ) בָּא לְלַמֵּד שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ – טָהוֹר.

(כד) וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רש"י◄ **וּלְאֵלֶּה** • (ת"כ) הָעֲתִידִין לְהֵאָמֵר לְמַטָּה בָּעִנְיָן. **תִּטַּמְּאוּ** • כְּלוֹמַר, בִּנְגִיעָתָם יֵשׁ טֻמְאָה.

(כה) וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:

כה וְכָל דְּיִטּוֹל מִנִּבְלְתְּהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רש"י◄ **וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם** • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמְרָה טֻמְאַת מַשָּׂא, חֲמוּרָה מִטֻּמְאַת מַגָּע, שֶׁהִיא טְעוּנָה כִּבּוּס בְּגָדִים.

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֵׂסַעַת אֵינֶנָּה שֹׂסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא:

כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פַּרְסָתָא וְטַלְפִּין לֵיתָהָא מַטְלְפָא וּפִשְׁרָא לֵיתָהָא מַסְקָא מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב:

רש"י◄ **מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֵׂסַעַת אֵינֶנָּה שֹׂסַעַת** • כְּגוֹן גָּמָל שֶׁפַּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעְלָה, אֲבָל לְמַטָּה הִיא מְחֻבֶּרֶת. כָּאן לִמֶּדְךָ, שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מְטַמְּאָה: וּבָעִנְיָן שֶׁבְּסוֹף הַפָּרָשָׁה פֵּרֵשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

(כז) וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

כז וְכֹל דִּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי בְּכָל חַיְתָא דִּמְהַלְכָא עַל אַרְבַּע מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רש"י◄ **עַל־כַּפָּיו** • כְּגוֹן: כֶּלֶב וְדֹב וְחָתוּל. **טְמֵאִים הֵם לָכֶם** • לְמַגָּע.

(כח) וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס

כח וּדְיִטּוֹל יָת נִבְלְתְּהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן:

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ:

כט וְדֵין לְכוֹן מְסָאֲבָא בְּרִחְשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא חֵלְדָא וְעַכְבְּרָא וְצָבָא לִזְנוֹהִי:

רש"י◄ **וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא** • כָּל טֻמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֶלָּא לְטֻמְאָה מַמָּשׁ; לִהְיוֹת טָמֵא בְּמַגָּעָן וְנֶאֱסָר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים וְלִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ. **הַחֹלֶד** • מושטיל"ה. **וְהַצָּב** • פויי"ט, שֶׁדּוֹמֶה לִצְפַרְדֵּעַ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשֶׁמֶת:

ל וְיָלָא וְכֹחָא וְחַלְטִיתָא וְחֻמְטָא וְאָשׁוּתָא:

רש"י◄ **וְהָאֲנָקָה** • הריצו"ן. **וְהַלְּטָאָה** • לישרד"ה. **וְהַחֹמֶט** • לימצ"א. **וְהַתִּנְשֶׁמֶת** • טלפ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ׃

לא אִלֵּין דִּמְסַאֲבִין לְכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּיִזְקַרְב בְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא׃

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר׃

לב וְכֹל דִּי יִפֵּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאֵב מִכָּל מַאן דְּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ אוֹ שָׂק כָּל מָאן דִּי תִתְעֲבֵד עֲבִידָא בְּהוֹן בְּמַיָּא יִתְּעַל וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃

רש"י◄ **בַּמַּיִם יוּבָא•** (יבמות עה) וְאַף לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טָמֵא הוּא לִתְרוּמָה. **עַד הָעֶרֶב•** וְאַחַר־כָּךְ – **וְטָהֵר•** בְּהֶעְרֵב הַשֶּׁמֶשׁ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום שביעי של פסח בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל׃ ב וַיֹּאמַר
יְהוָה סַלְעִי וּמְצָדָתִי וּמְפַלְטִי־לִי׃ ג אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה־בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי וּמְנוּסִי מֹשִׁיעִי מֵחָמָס
תּוֹשִׁיעֵנִי׃ ד מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ׃ ה כִּי אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יְבַעֲתֻנִי׃ ו חֶבְלֵי
שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מֹקְשֵׁי־מָוֶת׃ ז בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי
בְּאָזְנָיו׃ ח וַיִּתְגָּעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ׃ ט עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ
מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ׃ י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֶד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו׃ יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא
עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ׃ יב וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכָּות חֲשֵׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים׃ יג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי־אֵשׁ׃
יד יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ׃ טו וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק וַיָּהֹם׃ טז וַיֵּרָאוּ אֲפִקֵּי יָם יִגָּלוּ
מֹסְדוֹת תֵּבֵל בִּגְעָרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ׃ יז יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים׃ יח יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי
עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי׃ יט יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי׃ כ וַיֹּצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי
כִּי־חָפֵץ בִּי׃ כא יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי׃ כב כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי׃
כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנָּה׃ כד וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃ כה וַיָּשֶׁב יְהוָה
לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃ כו עִם־חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם׃ כז עִם־נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ
תִּתַּפָּל׃ כח וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל׃ כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי׃ ל כִּי
בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג־שוּר׃ לא הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים
בּוֹ׃ לב כִּי מִי־אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ׃ לג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכִּי׃ לד מְשַׁוֶּה
רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמֹתַי יַעֲמִידֵנִי׃ לה מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי׃ לו וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן

יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתְךָ תַּרְבֵּנִי: לז תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי: לח אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וָאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם: לט וָאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי: מ וַתַּאַזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי: מא וְאֹיְבַי תַּתָּה לִּי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם: מב יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדִקֵּם אֶרְקָעֵם: מד תְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי יַעֲבְדֻנִי: מה בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמֹעַ אֹזֶן יִשָּׁמְעוּ לִי: מו בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מז חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי: מח הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי: מט וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נ עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר: נ מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

◆ שבת קודש כ"ב ניסן ◆

הפטרת אחרון של פסח לבני חו"ל ישעיה פרק י

לב עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמֹד יִנֹּפֶף יָדוֹ הַר בַּת־צִיּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלִָם: לג הִנֵּה הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מְסָעֵף פֻּארָה בְּמַעֲרָצָה וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדֻעִים וְהַגְּבֹהִים יִשְׁפָּלוּ: לד וְנִקַּף סִבְכֵי הַיָּעַר בַּבַּרְזֶל וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל:

יא א וְיָצָא חֹטֶר מִגֶּזַע יִשַׁי וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו יִפְרֶה: ב וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְהוָה: ג וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת יְהוָה וְלֹא־לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ: ד וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי־אָרֶץ וְהִכָּה־אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע: ה וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו וְהָאֱמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו: ו וְגָר זְאֵב עִם־כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם־גְּדִי יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם: ז וּפָרָה וָדֹב תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל־תֶּבֶן: ח וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל־חֻר פֶּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל יָדוֹ הָדָה: ט לֹא־יָרֵעוּ וְלֹא־יַשְׁחִיתוּ בְּכָל־הַר קָדְשִׁי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת־יְהוָה כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים: י וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא שֹׁרֶשׁ יִשַׁי אֲשֶׁר עֹמֵד לְנֵס עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ וְהָיְתָה מְנֻחָתוֹ כָּבוֹד: יא וְהָיָה | בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֲדֹנָי | שֵׁנִית יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת־שְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר־יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם: יב וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: יג וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא־יְקַנֵּא אֶת־יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא־יָצֹר אֶת־אֶפְרָיִם: יד וְעָפוּ בְכָתֵף פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יָבֹזוּ אֶת־בְּנֵי־קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם: טו וְהֶחֱרִים יְהוָה אֶת לְשֹׁון יַם־מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בַּעֲיָם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהִדְרִיךְ בַּנְּעָלִים: טז וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

יב א וְאָמַרְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ יְהוָה כִּי אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי: ב הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת

יָהּ יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: ג וּשְׁאַבְתֶּם־מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: ד וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: ה זַמְּרוּ יְהוָה כִּי גֵאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: ו צַהֲלִי וְרָנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ:

לג וְכָל מַאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן לְגַוֵּהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּהּ יִסְתָּאַב וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן:

רש"י◄ **אֶל־תּוֹכוֹ** • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטַּמֵּא אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ (חולין כד). **כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא** • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמְטַמֵּא מַה שֶּׁבַּאֲוִירוֹ (סִפְרִים אַחֲרִים: צָרִיךְ לוֹמַר: 'בְּתוֹכוֹ') • **וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ** • (ת"כ) לְמֵד שֶׁאֵין לוֹ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה.

(לד) מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

לד מִכָּל מֵיכְלָא דְּמִתְאֲכֵל דִּי יַעֲלוּן עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי מְסָאֵב וְכָל מַשְׁקֶה דִּי יִשְׁתֵּתֵי בְּכָל מָאן יְהֵי מְסָאֵב:

רש"י◄ **מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל** • מוּסָב עַל מִקְרָא הָעֶלְיוֹן: כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטְמָא; וְכֵן כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטְמָא. לָמַדְנוּ מִכָּאן דְּבָרִים הַרְבֵּה: לָמַדְנוּ שֶׁאֵין אֹכֶל מֵכְשָׁר וּמִתְקַבֵּל לְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת, וּמִשֶּׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל טֻמְאָה לְעוֹלָם וַאֲפִלּוּ נָגוּב; וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְכָל הַנִּקְרָא מַשְׁקֶה, מַכְשִׁיר זְרָעִים לְטֻמְאָה כַּמַּיִם, שֶׁכָּךְ יֵשׁ לִדְרֹשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם, אוֹ כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי – יִטְמָא הָאֹכֶל'. וְעוֹד לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שֶׁאֵין וְלַד הַטֻּמְאָה מְטַמֵּא כֵּלִים, שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ: יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַכֵּלִים מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֹכֶל", אֹכֶל וּמַשְׁקֶה מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכֵּלִים מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהַשֶּׁרֶץ אֲבִי הַטֻּמְאָה וְהַכְּלִי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלַד הַטֻּמְאָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְטַמֵּא כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְלָמַדְנוּ עוֹד שֶׁהַשֶּׁרֶץ שֶׁנָּפַל לַאֲוִיר תַּנּוּר וְהַפַּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נָגַע הַשֶּׁרֶץ בַּפַּת: הַתַּנּוּר – רִאשׁוֹן, וְהַפַּת – שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רוֹאִין אֶת הַתַّנּוּר כְּאִלּוּ מָלֵא טֻמְאָה וּתְהֵא הַפַּת תְּחִלָּה, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, לֹא נִתְמַעֲטוּ כָּל הַכֵּלִים מִלִּטָּמֵא מֵאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס, שֶׁהֲרֵי טֻמְאָה עַצְמָהּ נָגְעָה בָּהֶן מִגַּבָּן; וְלָמַדְנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מַיִם שֶׁאֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת זְרָעִים, אֶלָּא אִם־כֵּן נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשֶּׁנִּתְלְשׁוּ; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מְקַבְּלִין הֶכְשֵׁר בִּמְחֻבָּר, אֵין לְךָ שֶׁלֹּא בָּאוּ עָלָיו מַיִם. וּמַהוּ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם"?. וְלָמַדְנוּ עוֹד, שֶׁאֵין אֹכֶל מִטַּמֵּא אֲחֵרִים, אֶלָּא אִם־כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבֵיצָה (ת"כ. יומא פ), שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אֹכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים: 'אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מַחֲזִיק יוֹתֵר מִבֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת'.

(לה) וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם:

לה וְכֹל דִּי יִפֵּל מִנִّבְלָתְהוֹן עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאֵב תַּנּוּר וְכִירַיִם יִתְרְעוּן מְסַאֲבִין אִנּוּן וּמְסַאֲבִין יְהוֹן לְכוֹן:

רש"י◄ **תַּנּוּר וְכִירַיִם** • (כלים יא) כֵּלִים הַמִּטַּלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹךְ, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקְּדֵרָה עַל גֶּקֶב הֶחָלָל, וּשְׁנֵיהֶם פִּיהֶם לְמַעְלָה. **יֻתָּץ** • שֶׁאֵין לִכְלֵי חֶרֶס טָהֳרָה בִּטְבִילָה. **וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם** • שֶׁלֹּא תֹּאמַר: 'מְצֻוֶּה אֲנִי לְנַתְּצָם', תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם"; אִם רָצָה לְקַיְּמָן בְּטֻמְאָתָן – רַשַּׁאי.

(לו) אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

לו בְּרַם מַעְיָן וְגוּב בֵּית כְּנִישׁוּת מַיָּא יְהֵי דְּכִי וּדְיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב:

רש"י◄ **אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם** • הַמְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לְךָ לִלְמֹד. **יִהְיֶה טָהוֹר** • הַטּוֹבֵל בָּהֶם – מִטֻּמְאָתוֹ. **וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא** • (ת"כ) אֲפִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעְיָן וּבוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם, יִטְמָא. שֶׁלֹּא תֹּאמַר קַל וָחֹמֶר: אִם מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים מִטֻּמְאָתָם, קַל וָחֹמֶר שֶׁיַּצִּיל אֶת הַטָּהוֹר מִלִּטָּמֵא, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא".

(לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא:

לז וַאֲרֵי יִפֵּל מִנְּבִלְתְּהוֹן עַל כָּל בַּר זַרְע זְרוּעַ דִּי יִזְדְּרַע דְּכֵי הוּא:

רס"י◄ **זֶרַע זָרוּעַ** • זְרִיעָה שֶׁל מִינֵי זֶרְעוֹנִין. "זָרוּעַ" שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וְיִתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזֵּרְעוֹנִים". **טָהוֹר הוּא** • לִמְדָךְ הַכָּתוּב, שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁר וְנִתְקַן לְקָרוֹת אֹכֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם.

(לח) וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: ס

לח וַאֲרֵי יִתְיַהֲבוּן מַיָּא עַל (בַּר) זַרְעָא וְיִפֵּל מִנְּבִלְתְּהוֹן עֲלוֹהִי מְסָאֲב הוּא לְכוֹן:

רס"י◄ **וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע** • לְאַחַר שֶׁנִּתְלַשׁ. שֶׁאִם תֹּאמַר: "יֵשׁ הֶכְשֵׁר בִּמְחֻבָּר", אֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא הֶכְשֵׁר!. **מַיִם עַל זֶרַע** • בֵּין מַיִם בֵּין שְׁאָר מַשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נָפַל לְתוֹכָן; הַכֹּל נִדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. **וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו** • אַף מִשֶּׁנֶּגַב מִן הַמַּיִם, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא לִהְיוֹת עָלָיו שֵׁם אֹכֶל, וּמִשֶּׁיָּרַד עָלָיו הֶכְשֵׁר קַבָּלַת טֻמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוּב אֵינוֹ נֶעֱקָר הֵימֶנּוּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ' 74)

וְכִי יֻתַּן מַיִם עַל זֶרַע . . טָמֵא הוּא לָכֶם (יא, לח) **מַאֲכָל יָבֵשׁ** – רוֹמֵז לַעֲבוֹדַת ה' 'יְבֵשָׁה'. **מַאֲכָל רָטֹב** – רוֹמֵז לַעֲבוֹדָה מִתּוֹךְ חַיּוּת וְ'לַחְלוּחִית'. וּמַאֲכָל אֵינוֹ מִקַּבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם, שֶׁכֵּן הַטֻּמְאָה נִמְשֶׁכֶת דְּוָקָא לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה, כְּדֵי לְקַבֵּל מִשָּׁם תּוֹסֶפֶת חַיּוּת. וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ לְגַבֵּי נְגִיעָה בְּמַאֲכָל לִפְנֵי נְטִילַת יָדַיִם: "לִנְגִיעַת הַנָּכְרִים אֵין לָחוּשׁ, כִּי רוּחַ טֻמְאָה זוֹ אֵינָהּ מִתְאַוָּה לִשְׁרוֹת אֶלָּא . . בִּמְקוֹם קְדֻשָּׁה שֶׁנִּסְתַּלֵּק".

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

לט וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוֹן לְמֵיכָל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתַּהּ יְהֵי מְסָאֲב עַד רַמְשָׁא:

רס"י◄ **בִּנְבִלָתָהּ** • (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנַיִם וּטְלָפַיִם, וְלֹא בְּעוֹר.

(מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:

מ וּדְיֵכוּל מִנְּבִלְתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאֲב עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נְבִלְתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאֲב עַד רַמְשָׁא:

רס"י◄ **וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ** • חֲמוּרָה טֻמְאַת מַשָּׂא מִטֻּמְאַת מַגָּע, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מְטַמֵּא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אֵין בְּגָדָיו טְמֵאִין, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ: "יְכַבֵּס בְּגָדָיו". **וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ** • יָכוֹל תְּטַמְּאֶנּוּ אֲכִילָתוֹ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בִּנְבֵלַת עוֹף טָהוֹר: (לקמן כב) "נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ", אוֹתָהּ מְטַמְּאָה בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ וְאֵין נִבְלַת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מַשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תְּחָבָהּ לוֹ חֲבֵרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "הָאֹכֵל"? לִתֵּן שִׁעוּר לַנּוֹשֵׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדֵי אֲכִילָה, וְהוּא כְּזַיִת (נדה מב). **וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב** • אַף־עַל־פִּי שֶׁטָּבַל, צָרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ.

(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:

מא וְכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא שִׁקְצָא הוּא לָא יִתְאֲכַל:

רס"י◄ **הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ** • (חולין סז) לְהוֹצִיא אֶת הַיַּתּוּשִׁין שֶׁבַּכְּלִיסִין וְשֶׁבַּפּוּלִין וְאֶת הַזִּיזִים שֶׁבַּעֲדָשִׁים, שֶׁהֲרֵי לֹא שָׁרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֶלָּא בְּתוֹךְ הָאֹכֶל, אֲבָל מִשֶּׁיָּצְאוּ לָאֲוִיר וְשָׁרְצוּ, הֲרֵי נֶאֱסְרוּ. **לֹא יֵאָכֵל** • לְחַיֵּב עַל הַמַּאֲכִיל כָּאוֹכֵל. וְאֵין קָרוּי "שֶׁרֶץ" אֶלָּא דָּבָר נָמוּךְ קְצַר רַגְלַיִם שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כְּרוֹחֵשׁ וָנָד.

(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם:

מב כֹּל דִּמְהַלֵּךְ עַל מְעוֹהִי וְכֹל דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל סְגִיאוּת רַגְלָאִין לְכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא לָא תֵיכְלֻנּוּן אֲרֵי שִׁקְצָא אִנּוּן:

רס"י◄ **הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן** • זֶה נָחָשׁ. וּלְשׁוֹן "גָּחוֹן", שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מֵעָיו. **כֹּל הוֹלֵךְ** • לְהָבִיא הַשְּׁלִשׁוּלִין וְאֶת הַדּוּמָה לַדּוּמָה. **הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע** • זֶה עַקְרָב. **כֹּל** • לְהָבִיא אֶת הַחִפּוּשִׁית אשקרבו"ט בְּלַע"ז וְאֶת הַדּוּמָה לַדּוּמָה. **מַרְבֵּה רַגְלַיִם** • זֶה נָדָל, שֶׁרֶץ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַגְלַיִם מֵרֹאשׁוֹ וְעַד זְנָבוֹ לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹרִין צינטפיד"ש.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 122)

שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מֵעָיו (רש"י יא, מב) **נָחָשׁ** – סֵמֶל לַיֵּצֶר הָרַע. **הוֹלֵךְ שָׁח** – בִּתְחִלָּה הוּא אוֹמֵר לָאָדָם לְלֶכֶת כְּשֶׁרֹאשׁוֹ כָּפוּף לְמַטָּה, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִשָּׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם אֶלָּא יַכְּנֶה מְעַט אֶת רֹאשׁוֹ כְּלַפֵּי הָאָרֶץ. **נוֹפֵל עַל מֵעָיו** – הִתְכּוֹפְפוּת קַלָּה זוֹ מְבִיאָה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר לִידֵי נְפִילָה גְּמוּרָה, הָאָדָם נִהְיֶה שָׁקוּעַ כָּל כֻּלּוֹ בָּאָרֶץ וּבְחָמְרִיּוּתָהּ.

(מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃

מג לָא תְּשַׁקְּצוּ יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן וְתִסְתַּאֲבוּן פּוּן בְּהוֹן׃

רש"י◄ **אַל־תְּשַׁקְּצוּ** • בַּאֲכִילָתָן, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב: "נַפְשֹׁתֵיכֶם". וְאֵין שִׁקּוּץ נֶפֶשׁ בְּמַגָּע. וְכֵן וְלֹא תִטַּמְּאוּ, בַּאֲכִילָתָם. **וְנִטְמֵתֶם בָּם** • אִם אַתֶּם מִטַּמְּאִין בָּהֶם בָּאָרֶץ, אַף אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בָּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה.

(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃

מד אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא תְסַאֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא׃

רש"י◄ **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** • כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי קָדוֹשׁ, שֶׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כָּךְ: "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם", קַדְּשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לְמַטָּה. **וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים** • לְפִי שֶׁאֲנִי אֲקַדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבָעוֹלָם הַבָּא. **וְלֹא תְטַמְּאוּ וְגוֹ'** • לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּלָאוִין הַרְבֵּה; וְכָל לָאו – מַלְקוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: אָכַל פּוּטִיתָא – לוֹקֶה אַרְבַּע, נְמָלָה – לוֹקֶה חָמֵשׁ, צְרָעָה – לוֹקֶה שֵׁשׁ.

(מה) כִּי ׀ אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃

מה אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא׃

רש"י◄ **כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם** • עַל מְנָת שֶׁתִּקַּבְּלוּ מִצְוֹתַי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם. [דָּבָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם", בְּכֻלָּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכָאן כְּתִיב: "הַמַּעֲלֶה". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אִלְמָלֵא לֹא הֶעֱלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בִּשְׁרָצִים כִּשְׁאָר אֻמּוֹת – דַּיָּם, וּמַעֲלִיּוּתָא הִיא גַּבַּיְהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלֶה"].

(מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ׃

מו דָּא אוֹרַיְתָא דִּבְעִירָא וּדְעוֹפָא וּדְכֹל נַפְשָׁתָא חַיְתָא דִּרְחֵשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל נַפְשָׁא דִּרְחֵשָׁא עַל אַרְעָא׃

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל׃ פפפ

מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חַיְתָא דִּי לָא מִתְאַכְלָא׃ פ פ פ

רש"י◄ **לְהַבְדִּיל** • לֹא בִּלְבַד הַשּׁוֹנָה, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן. **בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר** • צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וַהֲלֹא כְּבָר מְפֹרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לְךָ לִטְהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט חֵצִיו שֶׁל קָנֶה לְנִשְׁחַט רֻבּוֹ. **וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת** • צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין צְבִי לְעָרוֹד? וַהֲלֹא כְּבָר מְפֹרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין שֶׁנּוֹלְדוּ בָּהּ סִימָנֵי טְרֵפָה כְּשֵׁרָה, לְנוֹלְדוּ בָּהּ סִימָנֵי טְרֵפָה פְּסוּלָה:

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

הפטרה לפרשת שמיני לקריאה בציבור נדפס לקמן ע' קעא

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום שני - י"ז ניסן פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז	**יום חמישי - כ' ניסן** פרק כ מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח ניסן פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט	**יום שישי - כ"א ניסן** פרק כ מפרק קד עד סוף פרק קה
יום רביעי - י"ט ניסן פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו	**שבת קודש - כ"ב ניסן** פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שני י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, פרק מא ברם... עד עמ' 112, ותפילין.

פֶּרֶק מא. כפי שמובא בדף־השער של ספר זה, מבוסס ספר ה"תניא", על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקרוב וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם **הלב**, מתוך אהבת ה' ויראת ה'; **אהבת ה'** היא השורש לקיומן של כל מצוות־העשה, שלצורך קיומן כראוי, הדבר צריך להיות תוצאה של אהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו – שבגלל כך הוא מקיים מצוה, משום שעל ידה הוא מתדבק עם הקב"ה; **יראת ה'** היא שורש לקיומן של כל מצוות הלא־תעשה, הימנעותו של יהודי מלעבור עבירה, באה מיראתו ופחדו להמרות ציוויו של הקב"ה.

בפרקים הקודמים למדנו גם כן שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים" (גדפין), על ידן מתעלות התורה והמצוות בספירות העולמות העליונים; כשחסרה בקיום המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' – המצוות הן אז, כגוף בלי נשמה.

בפרק מ"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יוסבר, שיראת ה' היא **ראשיתה ועיקרה** של עבודת ה', ולמרות שכאמור, אהבת ה' היא שורש קיומן של מצוות־עשה, בכל זאת, לא די ב"אהבת ה'" בלבד לשם קיום מצוות־העשה, ומן ההכרח לעורר, לשם כך, לכל הפחות, גם דרגה קטנה של "יראת ה'", שכן, יש לשרת את הקב"ה באופן של **עבודה** דוקא (**עבודת** ה'), ככתוב: "**ועבדתם** את ה' אלקיכם", "ואותו **תעבודו**", כמו **עבד** המשרת את אדונו. ובעבודת עבד נדרש ענין היראה. לכן, יראה היא ראשיתה ועיקרה של עבודה (ובאהבת ה' ויראת ה' – יראה קודמת לאהבה). **בְּרָם, צָרִיךְ לִהְיוֹת לִזְכָּרוֹן תָּמִיד** – ולתשומת לב מתמדת את **רֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה** – עבודת ה', **וְעִקָּרָהּ וְשָׁרְשָׁהּ. וְהוּא, כִּי אַף שֶׁהַיִּרְאָה הִיא שֹׁרֶשׁ לְ"סוּר מֵרַע"** – למרות שיראת ה' היא השורש להימנעות מעשיית רע, שלא לעבור על מצות לא־תעשה, **וְהָאַהֲבָה** – היא שורש, **לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב"**, – לקיום מצוות־עשה, **אַף עַל פִּי כֵן לֹא דַּי לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה לְבַדָּהּ לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב"**, – גם לשם קיומן של מצוות־העשה, לא די ליהודי לעורר בקרבו "אהבת ה'" בלבד, ואילו "יראת ה'" תישאר חבויה עמוק בלבו; **וּלְפָחוֹת צָרִיךְ** – לשם קיום המצוות, **לְעוֹרֵר תְּחִלָּה הַיִּרְאָה הַטִּבְעִית הַמְסֻתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,** – המביאה, **שֶׁלֹּא לִמְרֹד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** – שבלב כל יהודי ישנה יראה מסותרת טבעית – פחד שלא להמרות ציוויו של הקב"ה. יראה זו לכל הפחות, עליו לעורר כדי לקיים "ועשה טוב", כלומר: לאמיתו של דבר, על יהודי לעורר יראה מהקב"ה על ידי התבוננות בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך – עליו, לכל הפחות, לעורר את היראה הטבעית המסותרת בלבו, שלשם כך לא נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה', באותה מדה שהדבר נדרש, כשהוא רוצה לעורר את המדריגה העליונה יותר שבירא‌ה (על ידי התבוננות). **שֶׁתְּהֵא** – יראה זו, **בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ אוֹ מֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים.** – גם בהתעוררות יראה זו, ישנם שני אופנים: א) הוא מעורר את היראה עד לידי הרגשתה בלבו. ("בהתגלות לבו"). ב) אין בכוחו לעורר יראה זו בהרגשת הלב, אלא, שתהא מורגשת במוחו ובמחשבתו בלבד ("מוחו על כל פנים"), **דְּהַיְנוּ** – כיצד מעורר אדם בקרבו יראה זו? – על ידי שהוא מביא את עצמו **לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ עַל כָּל פָּנִים** – כדי לעורר יראת ה' בהתגלות בלב – יש להתבונן מתוך העמקת **הדעת**, ואילו אם אין בכוחו של אדם להגיע לכך – עליו לפחות להתבונן במחשבתו, בלי העמקת הדעת, **בִּגְדֻלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, וּמַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר הִיא** – מלכותו, היא, **"מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים"** - **עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,** – וככל שגדולה יותר מלכותו של מלך, היא מעוררת יותר מורא ופחד מהמלך, **וְאִיהוּ "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין"** – הקב"ה "ממלא" את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית. חיות **זו** אפשר שתהא מורגשת בנבראים, ונבראים אפשר שתהיה להם השגה והבנה בחיות אלקית **זו**, **וְ"סוֹבֵב כָּל עָלְמִין"**, – והקב"ה "סובב" כל העולמות, הוא מחיה אותם גם בחיות שאינה מורגשת בנבראים ואין ביכולת הנבראים להשיג חיות **זו**; **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[1]: **"הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא"**, – אומר הקב"ה, **וּמַנִּיחַ הָעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים** – הקב"ה "מניח" את הנבראים של העולמות העליונים והתחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים תכלית הבריאה, ואין הקב"ה מייחד מלכותו עליהם, שייקרא אלקה ומלך **שלהם**, אלא, **וּמְיַחֵד מַלְכוּתוֹ עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּכְלָל,** – שכן, הקב"ה נקרא "מלך ישראל", **וְעָלָיו בִּפְרָט,** – מייחד הקב"ה את מלכותו, **כִּי חַיָּב אָדָם לוֹמַר**[2]**: בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם,** – כל כוונת הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה מלך, הרי זה "בשבילי", שיהיה מלך עלי, ובפשטות – האמת אכן כך היא, שכן, כל ישראל הם הרי קומה אחת שלימה, כמו גוף אחד, המכיל אברים שונים – הרי כל אבר נוגע לגוף כולו, וכשאדם הוא חס־ושלום בעל מום, ביד או ברגל, מהווה הדבר פגם בכל הגוף, כולל הראש – כך גם ביחס למה שהקב"ה מייחד מלכותו על **עם** ישראל, הרי כאשר חסר משהו ביהודי אחד – חסר בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה מייחד מלכותו עליו בפרט, מטיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת

ליקוטי אמרים

פרק מא ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב. אעפ"כ לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב ולפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד בממ"ה הקב"ה כנ"ל שתהא בהתגלות לבו או מוחו עכ"פ דהיינו להתבונן במחשבתו עכ"פ גדולת א"ס ב"ה ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם והוא גם הוא מקבל

---

1. ירמי' כו, כד. 2. סנהדרין פרק ד, משנה ה.

עול מלכות שמים – ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו הנדפסת בסוף פרק זה), הרי זה חל עליו **במיוחד** בתור יחיד. **וְהוּא גַּם הוּא מְקַבֵּל עָלָיו** – מצדו, **מַלְכוּתוֹ, לִהְיוֹת מֶלֶךְ עָלָיו,** – שהקב"ה יהיה מלך עליו, **וּלְעָבְדוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ בְּכָל מִינֵי עֲבוֹדַת עֶבֶד,** – בענין זה עליו להתעמק במחשבתו, כדי לקבל על עצמו עול מלכות שמים. שכן, יהודי בכלל צריך שיהיה לו עול מלכות שמים ולהיות נכון לעשות רצון הקב"ה, כמו עבד שעושה רצון אדונו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהתבוננות זו (כדי לעורר את היראה הטבעית במוחו כו') צריכה להיות לא רק שהקב"ה מייחד עליו מלכותו באופן כללי – כי אם, יתירה מזו, **ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ולא רק מייחד מלכותו בכללות כ"א עוד זאת": **"וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו"**[3], **וּ"מְלֹא כָל הָאָרֶץ** – הוא רק, **כְּבוֹדוֹ", וּמַבִּיט עָלָיו,** – לא זו בלבד שהקב"ה נמצא בכל מקום ורואה כל דבר, אלא, הוא מביט עליו באופן מיוחד, **וּבוֹחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב** – הקב"ה בוחן רגשותיו ורעיונותיו הפנימיים של האדם, **אִם עוֹבְדוֹ כָּרָאוּי, וְעַל כֵּן צָרִיךְ** – האדם, **לַעֲבֹד לְפָנָיו בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לא רק כזה שנמצא במדינת המלך, כי אם", **כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.** – כמי שעומד בעצמו לפני מלך. **וְיַעֲמִיק** – ויתעמק, **בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ וְיַאֲרִיךְ בָּהּ כְּפִי יְכֹלֶת הַשָּׂגַת מֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וּכְפִי הַפְּנַאי שֶׁלּוֹ,** – שיש ביכולתו להקדיש להתבוננות זו. שעתה של התבוננות זו, היא: **לִפְנֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, אוֹ הַמִּצְוָה, כְּמוֹ** – למשל, **לִפְנֵי לְבִישַׁת טַלִּית וּתְפִלִּין. – לפני** שהוא עוסק בעבודת ה', בלימוד תורה או בקיום מצוות, יתעמק בהתבוננות האמורה, כדי שה"עבודה" שהוא עומד לעשות תהיה מתוך יראת ה' שהוא יעורר בקרבו על ידי התבוננות. להלן מסביר רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות, שאיננה התבוננות כללית שצריכה להיות כאמור **לפני** עבודת ה' **בכלל** – כי אם התבוננות פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית – התבוננות **זו** קשורה בתוכנה וחידושה של כל מצוה, והשפעתה על נפשו.

ליקוטי אמרים

עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפילין

יום שלישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 112, וגם יתבונן איך... עד עמ' נז, ליודעים:

וְגַם יִתְבּוֹנֵן, אֵיךְ שֶׁאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַ"סּוֹבֵב כָּל עָלְמִין" וּ"מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין", – כל העולמות, **הוּא רְצוֹן הָעֶלְיוֹן,** – כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שהרצון העליון הוא מקור חיות כל העולמות, המחיה אותם באופן של "סובב" ו"ממלא" – ורצון זה, **הוּא מְלֻבָּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת וְחָכְמַת הַתּוֹרָה,** – אותיות התורה הנאמרות על ידו, וחכמת התורה שהוא מבין – בהן, מלובש רצון הקב"ה, כפי שלמדנו בפרק ד', שהרצון העליון התלבש באותיות הדיו שנכתבו על קלף של ספר תורה ובחכמת התורה – מה שחכמת התורה מחייבת שהדבר כשר או פסול, בכך גלום הרצון העליון, כך רוצה הקב"ה שדבר זה יהיה כשר או פסול – וכשאדם מתבונן לפני עסקו בתורה יתעמק בכך, איך שאור אין סוף ברוך הוא (הרצון העליון), מלובש באותיות ובחכמת התורה שהוא עומד ללמוד, **אוֹ בְּצִיצִית וּתְפִלִּין אֵלּוּ,** – אם ההתבוננות היא לפני שהוא עומד ללבוש ציצית או להניח תפילין – יתבונן איך שהרצון העליון מלובש בציצית ובתפילין אלו שהוא עומד ללבוש – שכן, זהו רצונו של הקב"ה, שיהודי ילבש ציצית ויניח תפילין, **וּבִקְרִיאָתוֹ** – בקריאת ולימוד התורה שלו, כאשר ההתבוננות היא לפני עסקו בתורה, **אוֹ בִּלְבִישָׁתוֹ** – ציצית ותפילין, של המתבונן לפני לבישה זו, **הוּא מַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ עָלָיו, דְּהַיְנוּ עַל "חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל" שֶׁבְּתוֹךְ גּוּפוֹ,** – על נפשו האלקית, המחיה את גופו שהיא חלק אלקה ממעל, וזאת כדי, **לְכָלֵל וְלִבְטֵל בְּאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ.** – זו תהיה פעולת התורה שהוא לומד והציצית שהוא לובש, על נפשו האלקית בכלל, וביתר פירוט הרי פעולת הנחת תפילין על כוחות הנפש האלקית, היא, כפי שנלמד מיד, על המוח והלב – **וְדֶרֶךְ פְּרָט,** – באופן מפורט, תהיה הפעולה על נפשו: **בִּתְפִלִּין** – על ידי התפילין שהוא מניח, תהיה הפעולה, **לִבְטֵל וְלִכְלֵל בְּחִינַת חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּבְחִינַת חָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁל אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְלֻבָּשׁוֹת דֶּרֶךְ פְּרָט בְּפָרָשִׁיּוֹת:** "קֹדֶשׁ", **"וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ",** – בפרשיות "קדש" ו"והיה

ליקוטי אמרים

וגם יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין העליון הוא מלובש באותיו' וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלובשות דרך פרט בפ' קדש והיה כי יביאך דהיינו

---

3. בראשית כח, יג.

כי יביאך" שבתפילין, מלובשות חכמתו ובינתו של אין סוף ברוך הוא: בפרשת "קדש" – חכמה, ובפרשת "והיה כי יביאך" – בינה[4]; וחכמתו ובינתו של האדם המניח את התפילין, נכללות ובטלות בחכמתו ובינתו של אין סוף ברוך הוא שבשתי פרשיות אלו. דְּהַיְנוּ – במה מתבטאת ונראית התכללותן וביטולן של חכמתו ובינתו? – הרי זה, **שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחָכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ,** – שישתמש בחכמתו ובינתו לתורה ומצוות בלבד, להבין את התורה וגדלות ה' וכו'; **וְכֵן לִבְטֵל וְלִכְלֵל בְּחִינַת דַּעַת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ,** – החלק השלישי שבמוח, **הַכּוֹלֵל** – מוח הדעת כולל בתוכו, **חֶסֶד וּגְבוּרָה, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה שֶׁבְּלִבּוֹ,** – מוח הדעת כולל אותן ועל ידו הן נוצרות, שכן, על ידי התקשרות והתעמקות מוח ה"דעת" בגדולת ה' – נוצרות המדות יראת ה' ואהבת ה' – כפי שלמדנו בסוף פרק ג. – ותפקידו של אדם למסור את כוח ה"דעת" שבנפשו, **בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן** – בבחינת ה"דעת" שלמעלה, **הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, הַמְלֻבָּשׁ** – הדעת העליון מלובש, **בְּפַרְשִׁיּוֹת: "שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ", וְהֵינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ[5]:** – שהכוונה בשעת הנחת תפילין, צריכה להיות: **לְשַׁעֲבֵד הַלֵּב וְהַמֹּחַ כּוּ';** – להקב"ה. זוהי פעולת מצות תפילין על הנפש האלקית בכלל ועל כוחות השכל והמדות שלה בפרט. **וּבַעֲטִיפַת צִיצִית, יְכַוֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר הִיא** – למרות שמלכותו היא, **"מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" וְכוּ',** – אף על פי כן[6] יכוון ויפעול, **לְיַחֲדָהּ** – את מלכותו יתברך, **עָלֵינוּ עַל יְדֵי מִצְוָה זוֹ,** – של לבישת ציצית, המסוגלת במיוחד להמשיך עלינו קבלת מלכות שמים. **וְהוּא כְּעֵנֶן "שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ"[7].** – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שפי'[8] – שלפני השימה אין לו מלך ועתה **הוא** משים ע"ע מלך". כלומר: לפני שהוא שם על עצמו מלך, אין לו מלך, ועכשיו **הוא** שם על עצמו מלך. **וַאֲזַי,** – כשהוא יתבונן בהאמור, **אַף אִם בְּכָל זֹאת לֹא תִּפֹּל עָלָיו אֵימָה וָפַחַד בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ,** – לפני הקב"ה, **מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּהִתְגַּלּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁבְּמֹחוֹ, וְקַבָּלָה זוֹ** – שמקבל על עצמו עול מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, **הִיא** – הרי, **אֲמִתִּית בְּלִי שׁוּם סָפֵק, שֶׁהֲרֵי הִיא** – קבלה זו, **טֶבַע נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לִמְרֹד בְּמֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ יִתְבָּרֵךְ** – בהקב"ה **הֲרֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד אוֹ הַמִּצְוָה שֶׁעוֹשֶׂה מֵחֲמַת קַבָּלָה זוֹ** – של מלכות שמים, **וּמֵחֲמַת הַמְשָׁכַת הַיִּרְאָה שֶׁבְּמֹחוֹ, נִקְרָאוֹת** – תורה ומצוות אלו, **בְּשֵׁם "עֲבוֹדָה שְׁלֵמָה",** – עבודה שלימה היא דוקא זו שבאה מתוך יראה מהקב"ה, כפי שנלמד להלן – **כְּכָל עֲבוֹדַת הָעֶבֶד לַאֲדוֹנוֹ וּמַלְכּוֹ.** – שהיא באה מתוך יראה. כל האמור הוא, כשאדם מעורר בקרבו, לפחות, דרגה קטנה של יראה, גם אם זה במחשבה בלבד, וביראה זו הוא לומד תורה ומקיים מצוות. **מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם לוֹמֵד וּמְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּאַהֲבָה לְבַדָּהּ,** – בלי יראה כלל, **כְּדֵי לְדָבְקָה בּוֹ** – יתברך, **עַל יְדֵי תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו** - **אֵינָהּ נִקְרֵאת** – עבודה זו, **בְּשֵׁם עֲבוֹדַת הָעֶבֶד, וְהַתּוֹרָה** – הרי, **אָמְרָה[9]: "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'",** – הרי שנאמר "**ועבדתם**", לשון **עבודה**, כמו עבודת עבד, שהיא מתוך יראה, **"וְאוֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְגו'"[10];** – גם כן לשון **עבודה**, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר [פָּרָשַׁת בְּהַר]: "כְּהַאי תּוֹרָא דְיַהֲבִין עֲלֵיהּ עַל בְּקַדְמִיתָא בְּגִין לְאַפְּקָא מִנֵּיהּ טַב לְעָלְמָא כּוּ',** – כאותו שור ששמים עליו עול בתחילה, כדי להפיק ממנו טוב לעולם, **הָכִי נָמִי אִצְטְרִיךְ לְבַר נַשׁ לְקַבְּלָא עֲלֵיהּ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקַדְמִיתָא כּוּ',** – כך צריך גם האדם לקבל על עצמו בתחילה עול מלכות שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת ה'), **וְאִי הַאי לָא אִשְׁתַּכַּח גַּבֵּהּ - לָא שַׁרְיָא בֵּיהּ קְדֻשָּׁה כּוּ";** – ואם אין בו קבלת עול מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. [**וּבְרַעְיָא מְהֵימְנָא שָׁם דַּף קִיא עַמּוּד ב**] – נאמר: **שֶׁכָּל אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת** – בעבודת ה', **בְּשִׁתֵּי בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת, וְהֵן: בְּחִינַת "עֶבֶד" וּבְחִינַת "בֵּן".** – **עבד** –

ליקוטי אמרים

שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חו"ג המלובש בפ' שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו' ובעטיפת ציצית יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עלינו ע"י מצוה זו והוא כענין שום תשים עליך מלך ואזי אף אם בכל זאת לא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו מ"מ מאחר שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו ית' בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמוחו וקבלה זו היא אמיתית בלי שום ספק שהרי היא טבע נפשות כל ישראל שלא למרוד במלך הקדוש ית' הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו משא"כ אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבודו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטריך לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדוש' כו' [ובר"מ שם ד' קי"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן

---

4. "כמבואר בארוכה בדרושי תפילין שבפע"ח, בסידור (שעם מאמרי החסידות), באמרי בינה וכו'" - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **5.** אורח חיים סימן כה, סעיף ה. **6.** "כנ"ל בראש הפרק" - **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **7.** דברים יז, טו. **8.** ראה לקוטי תורה מסעי צ, ד. **9.** שמות כג, כה. **10.** דברים יג, ה.

שעבודתו היא מתוך יראה, הוא ירא מאדונו, כך על האדם לעבוד את ה' מתוך יראה; **בן** – עושה למען אביו מתוך אהבה, כך, על האדם להיות בבחינת בן ולעבוד את ה' מתוך אהבה. **וְאַף דְּיֵשׁ** – מדריגה של "בֵּן" שֶׁהוּא – בד בבד, **גַּם כֵּן "עֶבֶד"**, חֲרֵי **אִי אֶפְשָׁר לָבֹא לְמַדְרֵגָה זוֹ בְּלִי קְדִימַת הַיִּרְאָה עִלָּאָה, כַּיָּדוּעַ לַיּוֹדְעִים.** – כלומר: גם מדריגה **זו** של בן (שהוא עבד), קדמה לה יראה. – על כל פנים רואים אנו שגם כשישנה לאדם אהבת ה', אלא שחסרה לו יראת ה', אין בכך משום קיום תורה ומצוות, באותה מדה שהתורה קוראת בשם "עבודה"; וכשאין ביכולת האדם ליצור הרגשת יראה מהקב"ה בלבו – יעורר לכל הפחות יראה במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות, **ירגיש** יראה זו. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל לעורר אפילו במוחו יראה מוחשית ומורגשת – בכל זאת, כיוון שהוא מתעמק בדברים האמורים, וכוונתו בשעת לימודו תורה וקיומו מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר בכך משום עבודה אמיתית.

ליקוטי אמרים

ואף דיש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא למדרגה זו בלי קדימת היראה עילאה כידוע ליודעים:

יום רביעי י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נז, והנה אף מי... עד עמ' 114, כנ"ל.

וְהִנֵּה, אַף מִי שֶׁגַּם בְּמֹחוֹ וּבְמַחֲשַׁבְתּוֹ אֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם יִרְאָה וּבוּשָׁה, – שההתבוננות האמורה – כיצד מייחד הקב"ה את מלכותו עליו, ויתירה מזו – איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט אם הוא עובדו כראוי וכו' – איננה מעוררת בו הרגשת היראה, גם לא במוחו ומחשבתו בלבד, וסיבת הדבר היא – **מִפְּנֵי פְּחִיתוּת עֶרְךְ נַפְשׁוֹ מִמָּקוֹר חֲצִבָה, מִמַּדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דִּי' סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה,** – שמקור נפשו הוא מהעולם התחתון ביותר, "עולם העשיה", ובעולם זה עצמו – מהמדריגות התחתונות ביותר בעשר הספירות שבו – ומשום כך, אין ביכולתו לגלות בקרבו הרגש אלקי, של יראה אלקית, גם לא במוחו, **אַף עַל פִּי כֵן, מֵאַחַר שֶׁמִּתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ** – בקיום תורה ומצוות, **כְּדֵי לַעֲבֹד אֶת הַמֶּלֶךְ** – את הקב"ה, שהוא המלך שלו, **חֲרֵי זוֹ עֲבוֹדָה גְּמוּרָה,** – לא חסר מאומה במה ששייך ל"עבודה" – קיומו תורה ומצוות הוא באופן ההולם את התואר "עבודה", **כִּי הַיִּרְאָה וְהָעֲבוֹדָה** – יראה, ועבודת השי"ת, **נֶחְשָׁבוֹת לִשְׁתֵּי מִצְוֹת** – נפרדות, **בְּמִנְיַן תַּרְיַ"ג,** – 613 מצוות, **וְאֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ.** – ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה, שכן, על היראה להיות מורגשת בלב, או לכל הפחות במוח – בכל זאת, אין בכך משום עיכוב בקיום מצות עבודת ה', בלומדו תורה ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו הזקן ממשיך ואומר יתר על כן שלמרות שאין הוא מרגיש את היראה גם לא במוחו, אך מכיוון שהוא מתעמק בענינים שעליהם לעורר יראה, ובמחשבתו הוא **מהרהר** בענינים של יראה – הוא אף מקיים בכך מצות יראה. **וְעוֹד,** – יתירה מזו, **שֶׁבְּאֲמֶת מְקַיֵּם גַּם מִצְוַת יִרְאָה** – לא רק מצות ה"עבודה", **בְּמַה** – על ידי, **שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַיִּרְאָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ,** – שבמחשבתו הוא **מהרהר** אודות יראה זו ומנסה לעורר אותה, **כִּי בְּשָׁעָה וְרֶגַע זוֹ עַל כָּל פָּנִים מוֹרָא שָׁמַיִם עָלָיו, עַל כָּל פָּנִים כְּמוֹרָא בָּשָׂר וָדָם הֲדִיוֹט לְפָחוֹת שֶׁאֵינוֹ מֶלֶךְ, הַמַּכִּיט עָלָיו, שֶׁנִּמְנַע בַּעֲבוּרוֹ מִלַּעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן בְּעֵינָיו,** – כשמישהו מסתכל עליו, גם אם הוא איננו מלך, כי אם בשר ודם פשוט – מונעת אותו הסתכלות זו לעשות דברים בלתי הוגנים – באותה מדה הוא מונע את עצמו, בשעה שהוא מהרהר בעניני אותה יראה, מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, **שֶׁזּוּ** – ביטוי פשוט זה של מורא, **נִקְרֵאת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְתַלְמִידָיו[11]: "יְהִי רָצוֹן שֶׁיְּהֵא מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בָּשָׂר וָדָם כּוּ',** – וכשתלמידיו שאלוהו: האם אין מורא נעלה מכך? – ענה: **תֵּדְעוּ כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אוֹמֵר שֶׁלֹּא יְרָאֵנִי אָדָם כּוּ'".** – הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכם מלעבור עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא **מורא** שמים – יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא שלו מבשר ודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי, שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו במחשבתו על ידי התבוננות. רַק שֶׁיִּרְאָה זוֹ נִקְרֵאת "יִרְאָה

ליקוטי אמרים

והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה ממדרגות תחתונו' די"ס דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג ואינן מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות יראה במה שממשיך היראה במחשבתו כי בשעה ורגע זו עכ"פ מורא שמים עליו עכ"פ כמורא בשר ודם הדיוט לפחות שאינו מלך המביט עליו שנמנע בעבורו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו שזו נק' יראה כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם כו' תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם כו' רק שיראה זו נקראת

---

11. ברכות כח, ב.

תַּתְּאָה" – "יראה תחתונה" וכן **וְ"יִרְאַת חֵטְא"** – לא "יראת ה'" או "יראת אלקים", כי אם "יראת חטא" – הוא ירא לעבור עבירה, ויראה זו היא **שֶׁקּוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ**[12], – היא משמשת כהקדמה ל"חכמה", שהיא קיומן של תורה ומצוות (כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"[13], ולכן נקראים המעשים הטובים של קיום התורה והמצוות, בשם "חכמה"), הרי יראה זו, עליה אנו לומדים כעת, היא הקדמה ל"חכמה" – לקיום התורה והמצוות (שכן, אנו לומדים[14]: "אם אין חכמה אין יראה"[15], ש"חכמה" היא הקדמה ל"יראה", ומאידך אנו לומדים ש"אם אין יראה אין חכמה", ש"יראה" היא הקדמה ל"חכמה",

ליקוטי אמרים

יראה תתאה ויראת חטא שקודמת לחכמתו ויראה עילאה הוא ירא בושת כו' דאית יראה ואית יראה כו' אבל בלי יראה כלל לא פרחא לעילא באהבה לבדה כמו שהעוף אינו יכול לפרוח בכנף אחד דדחילו ורחימו הן תרין גדפין [כמ"ש בתיקונים] וכן היראה לבדה היא כנף אחד ולא פרחא בה לעילא אף שנק' עבודת עבד וצריך להיות ג"כ בחי' בן לעורר האהבה הטבעית עכ"פ המסותרת בלבו שתהא בהתגלות מוחו עכ"פ לזכור אהבתו לה' אחד במחשבתו וברצונו לדבקה בו ית' וזאת תהיה כוונתו בעסק התורה או המצוה הזו לדבקה בו נפשו האלהית והחיונית ולבושיהן כנ"ל.

מכאן שישנן שתי מדריגות ביראה: א) "יראה תתאה" – יראה תחתונה, והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות, הנקרא "חכמה", ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". ב) "יראה עילאה" – יראה עליונה, יראה זו באה **אחרי** קיומן של תורה ומצוות, ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין יראה") ואילו **וְ"יִרְאָה עֲלָאָה" הוּא "יֵרֵא בֹּשֶׁת" כּוּ'**, – היראה העליונה היא יראה המבוססת על הבושה שלו מפני גדלות ה', **דְּאִית יִרְאָה וְאִית יִרְאָה כּוּ'**. – יש יראה ויש יראה. כאמור ישנן שתי מדריגות ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה הנוצרת על ידי קיום תורה ומצוות. **אֲבָל בְּלִי יִרְאָה כְּלָל** – אם אין אפילו "יראה תתאה" **לָא פְּרְחָא לְעֵילָא** – אין עבודתו בקיום תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, **בְּאַהֲבָה לְבַדָּהּ,** – אם הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה זו מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, **כְּמוֹ שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לִפְרֹחַ בְּכָנָף אֶחָד**[16], **דְּדְחִילוּ וְרְחִימוּ הֵן תְּרֵין גַּדְפִּין** – שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, **[כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים].** – ב"תיקוני זוהר" – ששתי הכנפיים ("גדפין") של אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן) לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים. אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות מתוך אהבה בלבד – הרי שקיימת כאן "כנף" אחת בלבד, וב"כנף" אחת אין ביכולת התורה והמצוות לעלות למעלה. **וְכֵן הַיִּרְאָה לְבַדָּהּ** – בלי אהבה, **הִיא כְּנָף אֶחָד, וְלָא פְּרְחָא בָּהּ לְעֵילָא,** – העבודה מתוך יראה לבדה, אינה "פורחת" (עולה) למעלה, **אַף שֶׁנִּקְרֵאת "עֲבוֹדַת עֶבֶד".** – שכן, העבודה הרי נעשית מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די ב"עבודת עבד", **וְצָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם כֵּן בְּחִינַת "בֵּן",** – עבודה מתוך אהבה, הנקראת בחינת "בן", שכן בן עושה למען אביו מתוך אהבה – **לְעוֹרֵר הָאַהֲבָה הַטִּבְעִית עַל כָּל פָּנִים** – להקב"ה, **הַמְסֻתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, שֶׁתְּהֵא בְּהִתְגַּלּוּת מֹחוֹ עַל כָּל פָּנִים, לִזְכֹּר אַהֲבָתוֹ לַה' אֶחָד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבִרְצוֹנוֹ, לְדָבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ.** – זכרון אהבתו המסותרת, תעורר בו את הרצון להיות דבוק בהקב"ה; **וְזֹאת תִּהְיֶה כַּוָּנָתוֹ בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזּוֹ,** – שהוא עומד להתעסק בהן: **לְדָבְקָה בּוֹ** – בהקב"ה, **נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחִיּוֹנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – כפי שלמדנו, שהעסק בתורה ומצוות פועל על הנפש האלקית ועל הנפש החיונית ולבושיהן, שתהיינה דבוקות בהקב"ה. הרי, שבעבודתו של יהודי צריכות להיות שתי הבחינות: בחינת "עבד" – העובד את הקב"ה מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, ובחינת "בן" – העושה למען אביו מתוך אהבה. למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, – ורבנו הזקן ממשיך ומוסיף, יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק **שנפשו** תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות **כל** ישראל – יהיה דבוק בהקב"ה, על ידי כך מייחדים, כלומר – מאחדים ומדבקים את קודשא בריך הוא (הקב"ה) ושכינתיה (ושכינתו), שכן "קודשא בריך הוא" הוא מקור התורה והמצוות, ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל – זהו פירוש הנוסח "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" – "שפי' – והיחוד (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל – וע"פ הנ"ל מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור נפשות **כל** ישראל" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** כלומר: משמעות "בשם כל ישראל" היא, שהיחוד (זאת אומרת: מעשה המצוה) הוא בשם כל ישראל – שעשיית המצוה היא בשביל ובשם כל כלל ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קודשא בריך הוא), הנוצרת על־ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתיה" (השכינה שלו), שהיא מקור **כל** ישראל.

---

12. ראה אבות פרק ג משנה ט. **13.** ברכות יז, א. **14.** ראה בתחילת פרק מג באריכות. **15.** אבות פרק ג משנה יז. **16.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ומש"כ במדרש הובא בתוד"ה כנפי' (שבת מט, א) 'פורחת באחת' - הרי בשעת מעשה יש להם גם כנף שני, וכהסיום 'ונינוחת באחת' - משא"כ בנידו"ד שאין לו אלא כנף אחד. ולגירסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת - גם בכנף הב', לפי שא"א לפרוח באחד'".

יום חמישי כ' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' נח, החסדים):

אַךְ אָמְנָם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[17]**: "לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל"**, - ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו **שלו** בהקב"ה, אלא - **לָכֵן יִתְכַּוֵּן** בעבודתו, **לְיַחֵד וּלְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, מְקוֹר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וּמְקוֹר נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא** - מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל, הוא **רוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה", עַל שֵׁם שֶׁשּׁוֹכֶנֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת תּוֹךְ כָּל עָלְמִין** - בתוך כל העולמות, **לְהַחֲיוֹתָן וּלְקַיְּמָן, וְהִיא** - ה"שכינה", **הִיא הַמַּשְׁפַּעַת בּוֹ** - באדם הלומד תורה, **כֹּחַ הַדִּבּוּר הַוֶּה שֶׁמְּדַבֵּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, אוֹ כֹּחַ הַמַּעֲשֶׂה הַוֶּה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה זוֹ.** - שהוא עוסק בהן כעת – הרי שעל ידי לימוד התורה או קיום המצוה, יתכוון לדבק ולייחד באור אין סוף, את מקור כוח הדיבור או כוח המעשה, שהוא גם מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל. **וְיִחוּד זֶה,** - של מקור נפשות ישראל באור אין סוף **הוּא עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁהוּא** - אור אין סוף ברוך הוא, **מְלֻבָּשׁ בָּהֶן.** - בתורה ובמצוות; **וְיִתְכַּוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ עַל מְקוֹר נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל לְיַחֲדָן,** - ליחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, **וּכְמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן פֵּרוּשׁ יִחוּד זֶה בַּאֲרִיכוּת, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ "לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל".** - שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום מצוות, יהיה יחוד קודשא בריך הוא (הקב"ה), מקור התורה והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", שכן, כאמור, שכינה היא מקור **כל** נפשות ישראל. **הגהה** בהגהה שאנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אין סוף ברוך הוא, שלימוד התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור נפשות כל ישראל – "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהם הפכיים ומנוגדים אחד לשני, יהיו לענין אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת לחברתה – מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות – שכן, תורה ומצוות הן הרי רצונו של הקב"ה שלמעלה מעלה מהמדות חסד וגבורה – וכשרצון עליון זה, שהוא מקור החסדים, נמשך ומתגלה על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, מתאחדות מדות אלו, ו"גבורה" נהפכת ל"חסד". * **(וְגַם עַל יְדֵי זֶה** - על ידי קיום תורה ומצוות, **יִתְמַתְּקוּ גַּם כֵּן הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים** - התוקף של ה"גבורות" יומתק **מִמֵּילָא, בְּהִתְכַּלְּלוּת** - על ידי התכללות, **הַמִּדּוֹת וְיִחוּדָם,** - שהמדות למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, **עַל יְדֵי גִּלּוּי רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, הַמִּתְגַּלֶּה לְמַעְלָה בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא,** - על ידי התעוררות מלמטה, **הוּא גִּלּוּיוֹ לְמַטָּה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה** - בעסק זה מתגלה הרצון העליון, **שֶׁהֵן** - התורה והמצוות, הן **רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ;** - ובשעה שיהודי, ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה – מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא את ההתכללות וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות ונהפכות ל"חסדים". **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאִדְּרָא רַבָּא וּבְמִשְׁנַת חֲסִידִים מַסֶּכֶת אָרִיךְ אַנְפִּין פֶּרֶק ד, שְׁתַרֵי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִמְשָׁכוֹת מֵ"חִוְרְתָּא" דִּ"אָרִיךְ אַנְפִּין", שֶׁהוּא רְצוֹן הָעֶלְיוֹן, מְקוֹר הַחֲסָדִים):** - אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא כאמור, שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם. למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די שיכוון לדבק על ידי כך את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון לדבק ולייחד על ידי כך את מקור נפשות **כל** ישראל באור אין סוף ברוך הוא. אך, יש הבדל בין שני

ליקוטי אמרים

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה ע"י עסק התורה והמצות שהוא מלובש בהן ויתכוין להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל ליחדן וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבו שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הזה צריך להיות בלבו אהבה רבה לה' לבדו לעשות נחת רוח לפניו לבד ולא לרוות נפשו הצמאה לה' אלא כברא דאשתדל בתר אבוי ואמי' דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל בשם רעיא מהימנא]. מ"מ

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילויו למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתרי"ג מצות התורה נמשכות מחיוורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

---

17. ברכות מט, ב.

סוגי הכוונה: רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה – באים מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש לו אהבה להקב"ה – הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא – כוונה **זו** היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל ידי התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור אין סוף – "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה" – יש להזדקק כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה **זו** לא תהיה בו כל כולה אמיתית – ובעבודת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא, אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? – מסביר רבנו הזקן להלן, שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, מכיון, אבל, שיש בה קצת מן האמת – שהרי כל יהודי רוצה לקיים רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הוא הרי רצונו האמיתי של הקב"ה), לכן, בל ימנע עצמו מלכוון כוונה זו, שכן, אין בכך משום רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה.

יום שישי כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, ואף שלהיות כוונה... עד עמ' נח, באריכות.

וְאַף שֶׁלִּהְיוֹת כַּוָּנָה זוֹ אֲמִתִּית בְּלִבּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ חָפֵץ בֶּאֱמֶת יִחוּד הָעֶלְיוֹן הַזֶּה, - של מקור **כל** נפשות ישראל באור אין סוף ברוך הוא, **צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּלִבּוֹ אַהֲבָה רַבָּה לַה' לְבַדּוֹ,** - שכן, כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר־מה מפני שזה טוב **לו**, (והיינו שסוף סוף הוא אוהב את **עצמו** – את מה שטוב **לעצמו**); על דרך זה גם באהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו על ידי קיום תורה ומצוות – הרי גם זה נובע ממה שהוא רוצה את הטוב **שלו**, מה שטוב לנפש **שלו**. אך כדי לרצות שמקור נפשות כל ישראל יהיה דבוק בהקב"ה, והרי אין בכך משום ענין שטוב **לו עצמו**, שמספיקה לשם כך אהבה להקב"ה שמורגש בה מה שטוב **לעצמו** – אלא, לשם כך, נדרשת אהבה כזו שהיא כל כולה רק להקב"ה בלבד – **לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו לְבַד, וְלֹא לְרַוּוֹת** - צמאון, **נַפְשׁוֹ** - הנפש **שלו**, **הַצְּמֵאָה לַה',** אֶלָּא **כְּבָרָא דְּאִשְׁתַּדֵּל בָּתַר אֲבוֹי וְאִמֵּיהּ** - כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, **דְּרָחִים לוֹן יָתִיר מִגַּרְמֵיהּ וְנַפְשֵׁיהּ כו'** - שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [**כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** - בפרק י', **בְּשֵׁם רַעְיָא מְהֵימְנָא**], - שכך היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו – כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדריגה נעלה ביותר של אהבה? **מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכַוָּנָה זוֹ, כִּי אַף שֶׁאֵינָהּ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ לְגַמְרֵי בְּלִבּוֹ שֶׁיַּחְפֹּץ בָּזֶה בְּכָל לִבּוֹ,** - שכאמור, נדרשת לכך מדריגה נעלה ביותר של אהבה, **מִכָּל מָקוֹם מְעַט מִזְעַר** - במדה מועטה לפחות, **חָפֵץ לִבּוֹ בָּזֶה בֶּאֱמֶת, מִפְּנֵי אַהֲבָה הַטִּבְעִית שֶׁבְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל** - ואהבה טבעית זו מניעה אותו **לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁהוּא רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, וְיִחוּד זֶה** - של מקור נפשות כל ישראל באור אין סוף ברוך הוא, **הוּא** - הרי, **רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי,** - של הקב"ה, **וְהֵינוּ יִחוּד הָעֶלְיוֹן שֶׁבְּאֲצִילוּת, הַנַּעֲשֶׂה בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא,** - על ידי התעוררות מלמטה, **עַל יְדֵי יִחוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְהִתְכַּלְּלוּתָהּ בְּאוֹר ה' הַמְלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁעוֹסֶקֶת בָּהֶן, וְהָיוּ** - הנפש האלקית ואור ה', **לַאֲחָדִים מַמָּשׁ,** - מאוחדים כדבר אחד ממש, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל,** - שעל ידי כך נעשה היחוד ב"עולם האצילות", **כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְיַחֲדִים גַּם כֵּן מְקוֹר הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, עִם מְקוֹר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה",** - על ידי יחוד הנפש עם אור ה' שבתורה ומצוות, מתהווה היחוד של **מקור** הנפש – "שכינה", עם מקור התורה והמצוות – "קודשא בריך הוא", שֶׁהֵן - ביחס לאורות העליונים הכלליים: **בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין" וּבְחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בַּאֲרִיכוּת.** - אך, כל האמור הוא ביחס לכך שעל יהודי לכוון

ליקוטי אמרים

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילויו למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתרי"ג מצות התורה נמשכות מחיוורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבו שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הזה צריך להיות בלבו אהבה רבה לה' לבדו לעשות נחת רוח לפניו לבד ולא לרוות נפשו הצמאה לה' אלא כבראדאשתדל בתר אבוי ואמי' דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו' [כמ"ש לעיל בשם רעיא מהימנא]. מ"מ יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפוץ בזה בכל לבו מ"מ מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלובש בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחדי' ממש כמש"ל כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה שהן בחי' ממלא כל עלמין ובחי' סובב כל עלמין כמ"ש במ"א באריכות.

לפעול יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה והמצוות, ולמרות שאין הוא נמצא במדריגה עילאית זו של אהבת ה' היוצרת ומעוררת בנפש שאיפה ל"יחוד" כזה – בכל זאת, יש קצת מן האמת בכך בכל אחד מישראל, שהרי כל יהודי רוצה למלא את רצון הקב"ה. ואילו, הרצון בכל אחד מישראל לייחד את הנפש **שלו** באור ה' – הוא, כפי שיסוכם להלן, רצון אמיתי, שהוא כולו אמת לאמיתו, ובא מהאהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה.

יום שבת קודש כ"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, **אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.**

אֲבָל יִחוּד נַפְשׁוֹ וְהִתְכַּלְּלוּתָהּ בְּאוֹר ה' - שהנפש **שלו** תהיה מיוחדת וכללולה לגמרי באור ה', **לִהְיוֹת** - הנפש ואור ה', **לְאַחֲדִים, בְּזֶה חָפֵץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ לְגַמְרֵי בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ** - ובא, **מֵאַהֲבָה הַטִּבְעִית הַמְסֻתֶּרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, לְדָבְקָה בַּה', וְלֹא לִפְרֹד וְלִהְיוֹת נִכְרָת וְנִבְדָּל חַס וְשָׁלוֹם מִיִּחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּשׁוּם אֹפֶן, אֲפִלּוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ.** - האהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה, מעוררת ויוצרת את הרצון להתאחד עם הקב"ה ושלא להיות בשום אופן נפרד ונבדל מאחדות ה', גם אם זה קשור במסירת נפש ממש, ולמשל: כשכופים עליו לעבוד חלילה עבודה זרה, או אפילו רק להשתחוות בצורה חיצונית בלבד לעבודה זרה – ימסור את נפשו שלא לעשות זאת, כדי שלא להיות נכרת מאחדות ה'. **וְעֶסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְהַתְּפִלָּה הוּא גַּם כֵּן עִנְיָן** - של, **מְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כְּמוֹ בְּצֵאתָהּ** - של הנשמה, **מִן הַגּוּף בְּמִלֹּאת** - לה, **שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁאֵינָהּ מְהַרְהֶרֶת** - אז, **בְּצָרְכֵי הַגּוּף, אֶלָּא מַחֲשַׁבְתָּהּ מְיֻחֶדֶת וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, שֶׁהֵן דְּבַר ה' וּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ** - הנפש ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה, **לְאַחֲדִים מַמָּשׁ, שֶׁזֶּהוּ כָּל עֶסֶק הַנִּשְׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן, כִּדְאִיתָא** - כמו שכתוב, **בַּגְּמָרָא וּבַזֹּהַר,** - שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן" הוא באותיות התורה והתפילה בלבד – כך הדבר גם כעת, בשעה שהוא לומד תורה ועוסק בעבודת התפילה, הרי זה גם כן מסירות נפש: הנשמה משתחררת מכל צרכי הגוף, ונתונה כל כולה באותיות התורה והתפילה, כך שגם דבר זה הוא ענין של מסירות נפש ממש, הבא מהאהבה המסותרת שבכל אחד מישראל. **אֶלָּא** - ההבדל הוא, **שֶׁשָּׁם** - בשעה שהנשמות נמצאות כבר ב"גן עדן" ומתעסקות שם באותיות התורה והתפילה, הן **מִתְעַנְּגִים בְּהַשָּׁגָתָם וְהִתְכַּלְּלוּתָם בְּאוֹר ה'.** - ואילו כאן למטה בעולם הזה, כשיהודי נתון כולו באותיות התורה והתפילה, אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שיש לנשמה ב"גן עדן", ברם, בעצם הענין שני הזמנים שווים. **וְזֶהוּ שֶׁתִּקְּנוּ** - אנשי כנסת הגדולה, לומר **בִּתְחִלַּת בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר לְדַם הַתְּפִלָּה: "אֱלֹהַי, נְשָׁמָה וְכוּ' וְאַתָּה נְפַחְתָּהּ כּוּ' וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי כּוּ"**, כְּלוֹמַר - יהודי אומר: **מֵאַחַר שֶׁ"אַתָּה** - הקב"ה **נְפַחְתָּהּ בִּי וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי", לָכֵן מַעֲתָּה אֲנִי מוֹסְרָהּ וּמַחֲזִירָהּ לְךָ לְיַחֲדָהּ בְּאַחְדוּתְךָ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[18]: "אֵלֶיךָ, ה', נַפְשִׁי אֶשָּׂא"**, - שהנפש תתאחד עם הקב"ה; **וְהֵינוּ עַל יְדֵי הִתְקַשְּׁרוּת מַחֲשַׁבְתִּי בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ** - במחשבתו של הקב"ה, **וְדִבּוּרִי בְּדִבּוּרְךָ, בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה,** - שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים מחשבתו ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, **וּבְפֶרֶט בַּאֲמִירָה לַה' לְנַכֵּחַ, כְּמוֹ "בָּרוּךְ אַתָּה", וּכְהַאי גַּוְנָא.** - וכדומה, שפונים אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

ליקוטי אמרים

אבל יחוד נפשו והתכללותה באור ה' להיות לאחדים בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמיתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד ולהיות נכרת ונבדל ח"ו מיחודו ואחדותו ית' בשום אופן אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף אלא מחשבתה מיוחדת ומלובשת באותיות התורה והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש שזהו כל עסק הנשמות בג"ע כדאיתא בגמרא ובזהר אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה' וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי נשמה וכו' ואתה נפחתה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני כו' כלומ' מאחר שאתה נפחתה בי ואתה עתיד ליטלה ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחדה באחדותך וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא והיינו על ידי התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנכח כמו ברוך אתה וכה"ג

---

18. תהלים כה, א.

יום שני

יום חמישי — יז ניסן, שני לעומר — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש״י.
תהלים: פג־פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

״הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח״ – ״זֶה״ מוֹרֶה עַל מַדְרֵגָה דִּקְדֻשָּׁה, ״הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה״ – וְכָל הַמַּרְבֶּה כוּ׳, ״זֶה״ שֶׁלּוֹ הוּא מְשֻׁבָּח.

יום שלישי

יום ששי — יח ניסן, שלשה לעומר — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש״י.
תהלים: פח־פט.
תניא: והנה כל . . . וכו׳ כנ״ל.

בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים הוֹדוּ, אֲבָל אוֹמְרִים פָּתַח אֵלִיָּהוּ.

שְׁנַת תר״ח אָמַר הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ מַאֲמָר עַל הַפָּסוּק ״אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה גוֹ׳״, כֶּסֶף הוּא הַנְּשָׁמָה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא תָּמִיד בְּכֹסֶף [=בְּגַעֲגוּעִים] וּתְשׁוּקָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וּכְדִכְתִיב ״רוּחַ הָאָדָם הִיא הָעוֹלָה לְמַעְלָה״, דְּאָדָם הֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, ״אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם״, וְהַנְּשָׁמָה נְתוּנָה בְּהַלְוָאָה לְהָאָדָם, וּכְתִיב ״יָמִים יַצָּרוּ גוֹ׳״, דְּיֵשׁ מִסְפָּר קָבוּעַ כוּ׳, וְחָסֵר יוֹמָא חָדָא – חָסֵר לְבוּשָׁא חָדָא [וּכְשֶׁחָסֵר יוֹם אֶחָד – חָסֵר לְבוּשׁ אֶחָד].

יום רביעי

שבת — יט ניסן, ארבעה לעומר — ה׳תש״ג

גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצָהֳלָה.
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִל, מִזְמוֹר לְדָוִד, דָּא הִיא סְעוּדְתָא, וְיִתֶּן לְךָ – אוֹמְרִים בְּלַחַשׁ.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש״י.
תהלים: צ־צו.
תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו׳.

פַּעַם פֵּרֵשׁ אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב]: מַה בִּשְׁתַּבָּח הַלַּיְלָה – גָּלוּת שֶׁנִּמְשַׁל לְלַיְלָה – הַיְינוּ הָאַחֲרוֹן – מִכָּל הַלֵּילוֹת – גָּלֻיּוֹת שֶׁקְּדָמוּהוּ.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין – לְשׁוֹן מֵרוּק, נִקָּיוֹן וְטָהֳרָה – אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת – לֹא נִגְמַר הַמֵּרוּק בָּהֶם, כִּי הֲרֵי הָיָה אַחֲרֵיהֶם עוֹד גָּלוּת – הַלַּיְלָה הַיְינוּ שְׁתֵּי פְּעָמִים – מֵרוּק גּוּף וְגִלּוּי הַנֶּפֶשׁ.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה – הַיְינוּ כִּי גַּם אַחַר הַגָּלוּת, הָעֲבוֹדָה הִיא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מַצָּה בִּטּוּל, וּמִצַּד נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, חָמֵץ יֵשׁוּת – הַלַּיְלָה הַיְינוּ – אַחַר גָּלוּת הָאַחֲרוֹן – בֵּלוֹ מַצָּה – שֶׁיְּעֻבַּר רוּחַ הַטֻּמְאָה.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת – כָּל הַמְקֻנָּא פָּנָיו מוֹרִיקוֹת, וּבְכָל הַגָּלֻיּוֹת הִרְבֵּה בְּחִינוֹת בַּקְּנָאָה: קִנְאַת סוֹפְרִים וְהַדּוֹמֶה – הַלַּיְלָה הַזֶּה – אַחַר גָּלוּת הָאַחֲרוֹן – בֵּלוֹ מָרוֹר – קִנְאָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, עַל דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַז״ל כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין בֵּין מְסֻבִּין – כָּל הַגְּלוּיִים שֶׁעַל יְדֵי הַגָּלֻיּוֹת – אוֹכְלִין – בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג, וְיֵשׁ הִתְפַּשְׁטוּת הַתַּעֲנוּג וְתַעֲנוּג הָעַצְמִי, וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּגִּיעַ בַּעֲבוֹדָתוֹ לְהִתְפַּשְׁטוּת הַתַּעֲנוּג וְיֵשׁ לְתַעֲנוּג הָעַצְמִי – הַלַּיְלָה הַיְינוּ – אַחַר גָּלוּת הָאַחֲרוֹן – בֻּלָּנוּ מְסֻבִּין – שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יַגִּיעוּ לִבְחִינַת תַּעֲנוּג הָעַצְמִי.

יום חמישי

יום ראשון — כ ניסן, חמשה לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז־קג.
תניא: וכח . . . 118 כמ"ש שם.

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב. וסיפר אז – הרח"א – שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתי', אָבער נעמען אליין מעג מען.

פַּעַם נִכְנַס כְּבוֹד קְדֻשַּׁת הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבֵּנוּ הַזָּקֵן) אֶל אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי בְּחַג הַפֶּסַח לֹאמַר גוּט יוֹם טוֹב [="חַג שָׂמֵחַ"]. וְסִפֵּר אָז – הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם – שֶׁרַבֵּנוּ הַזָּקֵן אָמַר: בְּפֶסַח אֵין לְאֶחָד לְכַבֵּד אֶת זוּלָתוֹ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אַךְ לָקַחַת לְבַד מַתָּר.

יום שישי

יום שני — כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר — ה'תש"ג

בְּעֵת קְרִיאַת הַשִּׁירָה – עוֹמְדִים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ – אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאָהר האָב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאָפען שש"פ – מ'דארף לערנען א גאנצע נאַכט.

בְּלִיוּבַאוִוִיטְשׁ הָיוּ נֵעוֹרִים בִּשְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח – גַּם בְּשָׁבוּעוֹת וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה. כְּשֶׁהָיִיתִי בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים, כְּבָר לֹא שָׁכַבְתִּי לִישֹׁן בִּשְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח – יֵשׁ לִלְמֹד לַיְלָה שָׁלֵם.

שבת קודש

יום שלישי — כב ניסן, אחרון של פסח [בחו"ל], שבעה לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קו־קז.
תניא: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב.

בַּיּוֹם מְהַדְּרִים: לְקַדֵּשׁ, אַחַר בָּרֵךְ מִתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְאַחֲרֵי זֶה סְעֻדַּת יוֹם טוֹב.

הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאָס איז סעודת משיח.

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הָיָה אוֹכֵל ג' סְעוּדוֹת בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח.

סְעוּדַת אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הָיְתָה נִקְרֵאת – אֵצֶל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב – "סְעוּדַת מָשִׁיחַ". "סְעוּדַת מָשִׁיחַ" הִיא בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, כִּי בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח מֵאִיר גִּלּוּי הֶאָרַת הַמָּשִׁיחַ.

בִּשְׁנַת תרס"ו הִתְחִיל הַסֵּדֶר, אֲשֶׁר תַּלְמִידֵי תּוֹמְכֵי תְּמִימִים יֹאכְלוּ יַחַד בְּחַג הַפֶּסַח בְּ'הֵיכַל הַלִּמּוּד'. וְהָיָה אָז ש"י תַּלְמִידִים וְח"י שֻׁלְחָנוֹת. סְעוּדַת אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח אָכַל אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב] בְּיַחַד עִם הַתַּלְמִידִים, וְצִוָּה לָתֵת לְכָל תַּלְמִיד ד' כּוֹסוֹת. וְאָמַר אָז: זוֹהִי סְעוּדַת מָשִׁיחַ.

השימוש ב'שעון שבת'

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק ג, הלכה א: מֻתָּר לְהַתְחִיל בִּמְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת; שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם; אֲבָל שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמְּלָאכָה מֵעַצְמָהּ בְּשַׁבָּת, מֻתָּר לָנוּ לֵהָנוֹת בְּמַה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו.

האם מותר להשתמש ב'שעון שבת'?

המהר"ם שיק (אורח חיים, סימן קנז) כתב: "כשמעמיד הנר ומכין ומתקן הכלי שעות מערב שבת לכאורה פשיטא דשרי דהרי בית הלל בכולם מתירין עם השמש...". כלומר, הלכה כבית הלל הסוברים שמותר לעשות מלאכה מערב שבת הממשיכה בשבת (כניסוחו המדויק של הרמב"ם כאן: "מותר להתחיל במלאכה מערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת") ולכן מותר לכתחילה לערוך שעון שבת לפני שבת, אך יש איסור דרבנן לערוך שעון שבת בשבת עצמה.

אמנם הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה, או"ח, ח"ד, ס') יצא לחדש כי יש לאסור עשיית פעולות בעזרת שעון שבת אף שמכוונים אותו מערב שבת, וכתב: "פשוט שאסור להתיר זה, דהרי על ידי מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת ובכל בתי החרושת, ואין לך זלזול גדול לשבת מזה, וברור שאם היה זה בזמן התנאים והאמוראים היו אוסרין זה, כמו שאסרו אמירה לעכו"ם מטעם זה, וגם אולי הוא ממילא בכלל איסור זה דאסרו אמירה לעכו"ם, דאסרו כל מלאכה הנעשית בשביל ישראל מצד אמירת הישראל וכל שכן מצד מעשה הישראל". ודעה זו מוזכרת גם ב'אז נדברו' (ח"ב, סי' יז).

אולם למעשה ההיתר פשט בכל ישראל וכפי שכתב ב'אז נדברו' (שם): "עריכת השעון מערב שבת לכבות ולהדליק החשמל אף שאצלנו הוא כבר מהדברים הפשוטים שמותר... ".

ובטעם ההיתר כתבו אחרונים (ראה 'מערכי לב' עמ' רכה) ש'שעון שבת' דומה ל'חציו' (כדברי הגמרא לענין נזק על ידי אש - "אשו משום חיציו"), כי המלאכה שמתבצעת בשבת מתחילה מאותו רגע שהשעון הופעל ואם ערכו את השעון מערב שבת – התחלת המלאכה מתייחסת לערב שבת והיא מותרת.

שכר שבת

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק ו, הלכה כה: הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לִשְׁמֹר לוֹ אֶת הַפֵּרָה וְאֶת הַתִּינוֹק, לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שַׁבָּת.

לשון הרמב"ם כאן הוא לשון הגמרא (ב"מ נח, א), אך הטור (או"ח סי' שו) משנה וכותב "השוכר פועלים לשמור לו פרה אסור לו ליקח שכר שבת". ויש להבין: מדוע נקט הטור בלשון שמשמעה כי האיסור הוא רק על הפועל ולא על הנותן?

ומבאר ה'ערוך השולחן' (או"ח שם): רש"י (ב"מ שם) מפרש שמדובר בשמירת פרה אדומה שלא תיפסל בעליית עול או במום. וכיון שהוא לצורך מצוה, אין איסור על השוכר אלא רק על הפועל שהרי נטילת השכר אינה מצוה.

ולפי שיטה זו נראה כי שלא במקום מצוה חל איסור גם על השוכר אך יש מי שכתב (תהילה לדוד סי' רמ"ג סק"א) שלעולם האיסור הוא על מקבל השכר ולא על המשלם, אלא שכאשר הפועל יהודי אסור לשוכר לשלם לו כי בכך הוא מכשילו באיסור, אך כשהמקבל הוא גוי (שאינו מוזהר על שבת) מותר לתת שכר שבת (שמירת שבת כהלכתה פכ"ח, נז).

ויש סוברים שבמקום מצוה אין איסור גם על מקבל השכר (שו"ע סי' שו ס"ה). אך הט"ז תמה על כך (סי' תקפה סק"ז) שהרי בדוגמא המובאת בגמרא מדובר על שמירת פרה אדומה שהיא מצוה ובכל זאת נאסר ליטול שכר, ותירץ: המצוה לשמור על הפרה אינה שייכת ליום השבת דוקא ולכן אסור, אך בחזן או 'בעל קורא' שהמצוה מיוחדת לשבת אכן אין איסור.

וה'ערוך השולחן' תמה על תירוצו של הט"ז וכתב שהסברא נותנת להיפך: מאחר והשכירות מיוחדת ליום השבת יש יותר טעם לאסור, ולכן תירץ באופן אחר: מאחר ולמעשה חייבים לקיים מצוה זו בשבת ואין מי שמעונין לעשותה בחינם, מוכרחים לשלם.

והגרש"ז אויערבך כתב (ששכ"כ פכ"ח הע' קמב) שגם לפי דברי המתירים אין להתיר שכר על שמירת תינוק כשההורים צריכים לצאת מהבית בשבת, כי רק נטילת שכר על גוף המצוה הותרה ולא על הכנה למצוה. ולכן לא קשה משמירת פרה אדומה שהרי זו רק הכנה למצוה (כדי שאח"כ יוכלו להשתמש בפרה למצוה).

וגם לשיטת המתירים, הנוטל את השכר אינו רואה בו ברכה כי אף שהותר לצורך מצוה, מכל מקום שכר שבת הוא ולכן יש לתת שכר זה ב'הבלעה', כגון שהחזן מתפלל גם בחול ומשלמים לו על השבתות והחול כאחד (שו"ע אדה"ז סי' שו סי"א).

ספר שעל חודי דפיו יש אותיות

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק יא, הלכה יב: כָּתַב עָלָיו אוֹת אַחַת בְּמְדִינָה זוֹ, וְהָלַךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה בְּמְדִינָה אַחֶרֶת בְּמִגְלָה אַחֶרֶת - חַיָּב; שֶׁבִּזְמַן שֶׁמִּקְרָבָן, נֶהְנִין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן מְחֻסָּרִין מַעֲשֶׂה לִקְרִיבָתָן.

בגמרא (שבת קד, ב) מבואר שהכותב בשני דפי פנקס ואינו יכול לקרב את האותיות אלא אם כן יחתוך את הקלף המפסיק ביניהן – פטור, כי מאחר והוא 'מחוסר מעשה', כי אם לא יחתוך את הקלף אין האותיות נהגות זו עם זו, אין זו כתיבה, אבל הכותב אות אחת על שפת לוח בטבריה ואות אחרת בציפורי - חייב, כי "אתה יכול לקרבן שלא במעשה, אלא קריבה בעלמא" (רש"י שם ד"ה מחוסר).

ומכאן למדו הרמ"א (שו"ת סי' קי"ט) והט"ז (או"ח סי' ש"מ ס"ק ב) שמותר לפתוח ולסגור ספר שעל חודי דפיו כתובות אותיות, ואין בפתיחתן משום מוחק ובסגירתן משום כותב, כי כשם

שהכותב אות אחת בעיר זו ואות שניה בעיר אחרת חייב כי אף שהאותיות רחוקות זו מזו הרי הן נחשבות כקרובות כי 'מחוסר קריבה' אינו 'מחוסר מעשה', כך אף שבפתיחת הספר הרחיק את האותיות זו מזו עדיין הן נחשבות קרובות זו לזו ואין כאן מחיקה, ובעת הסגירה אין כאן כתיבה כי "כיון שהאותיות הן כתובות כבר אלא שמחוסרין קריבה בעלמא... הרי הן כמקורבים ועומדים ואינו עושה כלום בקריבה זו" (שו"ע אדה"ז שם ס"ד).

וה'אבני נזר' (או"ח סי' ר"ל) כתב שיש לחלק בין שתי ההלכות: הכותב אות אחת בטבריה ואות אחת בציפורי, שתי האותיות כתובות כבר ואין כאן אלא חסרון קריבה שאינה נחשבת מעשה אבל הסוגר ספר פתוח שאותיות כתובות בחודי דפיו אין זה רק 'מחוסר קריבה', כי קודם הסגירה לא היתה צורת אות בשלמות והסגירה נחשבת ככתיבת כל האות.

אבל ה'צמח צדק' (חידושים על הש"ס, שבת פי"ב מ"ד) כתב כי כיון שפעולת הקירוב אינה נחשבת מעשה, אין הבדל בין מקרב שתי אותיות שעל ידן נשלמת המילה או שמקרב שני רישומים שעל ידם נשלמת האות, ובשני המקרים לא נעשתה פעולת כתיבה.

מתי מתבטלת מחיצה?

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק יד, הלכה כג: בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, מָלֵא מַיִם, וְזָרַק לְתוֹכוֹ חֵפֶץ... חַיָּב, שֶׁאֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִין הַמְּחִיצוֹת; הָיָה מָלֵא פֵּרוֹת, וְזָרַק לְתוֹכוֹ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי מִעֲטוּ הַפֵּרוֹת אֶת שִׁעוּרוֹ.

בור עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה דינו כרשות היחיד גם אם הוא מלא מים, כי המים אינם מבטלים את מידות הבור, אך בור מלא פירות נחשב "כאילו מלאוהו עפר", וכיוון שמידות הבור קטנו אין כאן רשות היחיד (עירובין ק.א. ורש"י ד"ה מלאה).

והקשו התוספות (שם ד"ה פירות): קודם לכן נאמר בגמרא (צט, ב) 'דבילה שמינה' הדבוקה לכותל שאין דעתו להשאירה שם אינה מתבטלת ואינה נחשבת חלק ממנו, ולכן אינה מצמצמת את חלל המקום ואם כן מדוע הפירות ממעטים את חלל הבור?

ותירצו: א. הדבילה אכן אינה נשארת דבוקה לכותל, אבל בבור מדובר בפירות (או תבואה) שרגילים לאחסן למשך זמן. ב. כאשר הבור מלא פירות ברובו או בחציו מתבטלת מחיצת הבור, גם אם אין בדעתו להשאירם שם, והדבילה שהיא 'דבר מועט' אינה מבטלת את המחיצות אלא אם כן דעתו להשאירה שם.

ומדוע אין המים מבטלים את המחיצות?

מבאר ה'מגיד משנה': המים שקופים והמחיצות נראות דרכם. ולכן, המניח חפץ בבור מלא מים נחשב כמניח ברשות היחיד, מה שאין כן הפירות שאין מחיצות הבור נראות דרכן, מבטלים את המחיצות ואין דינו כרשות היחיד.

וה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' פט) כתב, כי מן הדוחק לומר שראיית המחיצה היא הקובעת את דינו של הבור להיות רשות היחיד, ואי־ראייתה תשנה את דינו. אלא הגדרת הרשות לענין שבת נקבעת לפי דרך השימוש בה - כאשר הבור מלא מים אפשר עדיין להשתמש בו ולהכניס בתוכו חפצים שונים, מה שאין כן בור שפירות ממלאים את חללו, ואין אפשרות להשתמש בו לדבר אחר, שוב אינו רשות היחיד.

קורה שאינה קיימת

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק יז, הלכה יב: אֲשֵׁרָה, שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי - כָּשֵׁר; שֶׁהַלְּחִי עָבְיוֹ כָּל שֶׁהוּא... הלכה יג: בַּכֹּל עוֹשִׂין קוֹרָה, אֲבָל לֹא בַּאֲשֵׁרָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְרֹחַב הַקּוֹרָה שִׁעוּר.

לגבי אשרה, הרמב"ם מחלק בין קורה ללחי:

כיון שעץ האשרה עומד לשריפה שנאמר 'ואשריהם תשרפון באש', הרי זה נחשב כאילו אין בו את השיעור הנדרש להכשר הקורה ('כתותי מכתת שיעוריה') ולכן היא פסולה. אך ללחי הוא כשר, שהרי ללחי אין שיעור ואפילו בעובי כל־שהוא הוא כשר.

והראב"ד מקשה על הרמב"ם: אף שאין שיעור לעובי הלחי, אך יש שיעור לגובהו, שעליו להיות לפחות בגובה עשרה טפחים, ומדוע לא נאמר גם בזה 'כתותי מכתת שיעוריה'?

ולכן חולק הראב"ד וסובר שאשרה כשרה בין ללחי ובין לקורה, ואין שייך כאן כלל הפסול של 'כתותי מכתת שיעוריה', כי זה נאמר רק לגבי שיעור הלכתי, וכגון לולב של אשרה שפסול, כי הוא צריך שיעור של שלושה טפחים וכאילו אין בו שיעור, אך כאשר נדרש שיעור מציאותי כגון לחי וקורה, שיסוד ההיתר הוא בכך שיש היכר המבדיל רשות זו כרשות בפני עצמה, הרי במציאות ההיכר קיים ואין חסרון בכך שמבחינה הלכתית הוא נחשב כחסר.

ואת דעת הרמב"ם מיישב הגר"ח מבריסק: השיעור של עשרה טפחים הנדרש לגובה המחיצות כדי שהמקום ייחשב רשות היחיד, אינו שיעור במחיצות עצמן, אלא במקום שביניהן, שכדי שייחשב רשות היחיד עליו להיות מוקף מחיצות, ונמצא שאין השיעור בלחי עצמו ולכן גם לחי של אשרה כשר (חדושי רבי חיים הלוי).

ויש המבארים באופן אחר: דין 'כתותי מכתת שיעוריה' מבטל את תוארו וצורתו של הדבר, אך לא את עצם מציאותו. ולכן אתרוג או לולב של אשרה פסולים, כי מדין 'כתותי' כאילו אין זה אתרוג. אך לחי של אשרה כשר, כי תפקידו רק לשמש כמחיצה, ולמחיצה אין צורך בצורה כל־שהיא ואפילו ערימת עפר כשרה, ולכן גם קורה של אשרה שמדין 'כתותי' איבדה את צורתה עדיין כשרה למחיצה (מפענח צפונות פ"א סי"ז).

חצי שיעור במלאכת שבת

שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק יח, הלכה א: הַמּוֹצִיא דָּבָר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים... אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיא מִמֶּנּוּ שִׁעוּר שֶׁמּוֹעִיל כְּלוּם.

כתב ה'משנה למלך', שהשיעורים שנאמרו במלאכת שבת הם רק לענין חיוב חטאת, אבל לענין איסור הרי גם "חצי שיעור אסור מן התורה". וכן מפורש ברש"י לגבי איסור אפיה (שבת עד, א ד"ה וכי). ותמה (הרב המגיה) על ה'חכם צבי' (סי' פ"ו) הסובר שאיסור חצי שיעור קיים רק באיסורי אכילה.

וב'שפת אמת' (שבת עד, ב) הביא שנחלקו ראשונים בדבר: יש הסוברים שחצי שיעור במלאכת שבת אסור מדרבנן ולא מדאורייתא (תוס', רמב"ן), ויש אומרים שאיסורו מן התורה (רש"י הנ"ל, מאירי, הגהות אשרי).

ונחלקו האחרונים בשיטת הרמב"ם (והביאם ה'שדי חמד', כללים ח, ד):

ה'קהלת יעקב' (למהרי"ט אלגזי) כתב שמדבריו להלן (הל' כ"ג) "כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור", יש לדייק שחצי שיעור במלאכות שבת אסור מדרבנן, כי כבר כתב הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ג) שכל מקום שכתב 'פטור' הרי זה אסור מדרבנן.

ולדעת ה'לחם משנה' (להלן פכ"א ה"א), חצי שיעור במלאכת שבת אסור משום 'עשה', שנאמר בתורה (שמות כ"ג), 'תשבות', היינו "אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות בהן".

ואדמו"ר הזקן נקט בכמה מקומות שחצי שיעור האסור מן התורה הוא לא רק באיסורי אכילה. ולדוגמה: אסור מן התורה לגזוז בשבת אפילו שערה אחת משום חצי שיעור (או"ח סי' ש"מ סע' א'). וכן אסור לכתוב אפילו אות אחת (שם סע' ד') ואסור לגנוב אפילו פחות משוה פרוטה (חו"מ הל' גזילה בע' א).

אמנם, ה'צמח צדק' (שו"ת יו"ד סי' ש"ז סקי) הביא את דברי אדה"ז ב'קונטרס אחרון' (או"ח תמ"ב ס"ק י"ז) שה'חכם צבי' כתב "טעם נכון למה אין חצי שיעור אסור מן התורה בבל יראה ובל ימצא", ומדייק מזה ששיטתו כשיטת ה'חכם צבי' – אך כבר העיר הרבי (לקו"ש ז, עמ' 110), שהדברים "צריכים עיון קצת", שהרי במקומות הנ"ל ברור שלדעתו חצי שיעור אסור מן התורה לא רק באיסורי אכילה.

המשך ביאור למס' כריתות ליום רביעי עמ' א

המשנה, באופן **דְּאִית בֵּיהּ** – שיש בבשר **שָׁוֶה פְּרוּטָה עֲסָקִינַן** – מדובר, והראיה לכך, **דְּקָתָנֵי** לגבי האוכל חתיכה מן הקדש, שחייב **אָשָׁם וַדַּאי**, ואשם זה בא רק על מעילה בשווי פרוטה. ואם כן לא מסתבר שבסיפא מדובר בחתיכה שאין בה שוה פרוטה. **אָמַר לֵיהּ** – תירץ לו רב נחמן, יש חילוק בין הרישא לסיפא, **הַהִיא חֲתִיכָה דְּלֹא נוֹתָר הִיא** – אותה חתיכה שמדובר בה ברישא, שהיא בשר קדש המותר באכילה, ואינה 'נותר', **שַׁוְיָא פְּרוּטָה** – שוה היא פרוטה, ויש עליה חיוב אשם מעילות, אבל חתיכה של נותר שהיא של בשר ישן, אינה שוה פרוטה, ולכן אין בה חיוב אשם ודאי.

המשיך רבא והקשה: **וְהָא** במשנה לעיל (יג.) שנינו **שֵׁשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת** וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, **דְּקָתָנֵי בֵּיהּ** – ששנינו בתוך האיסורים שיש באכילה זו את איסור **נוֹתָר, וְקָתָנֵי** במשנה **שֶׁמֵּבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת וְאָשָׁם אֶחָד**, והיינו אשם מעילות על אכילת בשר קודש, ומוכח שאף בשר נותר שוה פרוטה, וחייבים עליו אשם.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן, **הַהִיא** – משנה זו **בְּאכילה גַּסָּה**, שאכל הרבה בשר, ויש בזה שוה פרוטה אף שהבשר ישן, **וְהַהִיא** – ואילו כאן, במשנתנו, מדובר **בְּאכילה דַּקָּה**, שאין בה שוה פרוטה, ולכן אינו חייב אשם. תירוץ נוסף: (**וְלֹא כַּשְׁיָא**) **הַהִיא** – המשנה לעיל המחייבת אשם על אכילת נותר, עוסקת **בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים**, שהבשר אינו מתקלקל מהר, ולכן אף שהוא בשר נותר הוא ראוי לאכילה, ושוה פרוטה, **וְהָכָא** – במשנתנו, מדובר **בִּימוֹת הַחַמָּה**, שאם נותר בשר עד למחרת הרי הוא מתקלקל, ואין בבשר שווי פרוטה, ולכן פטור מאשם מעילות.

שנינו במשנה: חתיכת חלב וחתיכת נותר, **אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה כו'** ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא חטאת ואשם תלוי וזה מביא חטאת ואשם תלוי, רבי שמעון אומר, זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, ושניהן מביאין חטאת אחת.

הגמרא מבררת כיצד ניתן להתחייב על חתיכה אחת משום שני איסורים: **אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, וּמִי אָמַר** – וכי סובר **רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר**, וממילא יכול לחול איסור נותר על איסור חלב, ויתחייב שתי חטאות, **וְהָא תַּנְיָא** בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָאוֹכֵל נְבֵלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, פָּטוּר** מאיסור יום הכפורים, כיון שאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבלה, ואם כן קשה, שאף כאן היה ראוי לומר שלא יתחייב משום שני איסורים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי**, משנתנו עוסקת **כְּגוֹן דְּאָכַל כּוּלְיָא בְּחֶלְבָּהּ** את הכליה עם כזית מהחלב שעליה, וכוונת המשנה שעל החלב חייב חטאת אחת, ועל הכליה שהיא 'נותר' חייב חטאת נוספת, אך באמת על אכילת החלב עצמו אינו יכול להתחייב גם משום נותר, כיון שאין איסור חל על איסור.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וְכוּלְיָא בְּחֶלְבָּהּ נַמִּי** – והרי אף אם אכל חלב יחד עם כליה, **הָא קָאֵי עֲלָהּ בְּאִיסּוּר עוֹלִין** – והרי הכליה אסורה עליו משום שעלתה על המזבח להיקרב, **וְהֵיכִי אָתֵי** – וכיצד בא **אִיסּוּר נוֹתָר וְחָיֵיל עֲלָהּ** – וחל על הכליה.

הגמרא מנסה לתרץ, ודוחה את התירוץ: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר, **דְּסָבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּנוֹתָר אִיסּוּר חָמוּר הוּא, וְחָיֵיל עַל אִיסּוּר קַל דְּעוֹלִין**, כלומר שמודה רבי שמעון שאיסור חמור חל על איסור קל, ואיסור נותר שיש בו כרת חמור יותר מאיסור אכילת דבר שעלה על המזבח, שהוא רק בלא תעשה. הרי אי אפשר לומר כן, **וְהָא נְבֵלָה, דְּאִיסּוּר קַל הוּא**, שאינו עובר אלא בלא תעשה, **וְיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאִיסּוּר חָמוּר הוּא**, שהאוכל בו חייב כרת, **וְאף** על פי כן אמר רבי שמעון לעיל **דְּלֹא קָאָתֵי** – שלא בא **אִיסּוּר יוֹם כִּיפּוּרִים דְּחָמוּר, וְחָיֵיל עַל** איסור **נְבֵלָה דְּקַל הוּא**, ואם כן מדוע איסור נותר חל על איסור 'עולין'.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא**, באמת לדעת רבי שמעון אין איסור חמור חל על איסור קל, **וּבְקָדָשִׁים גַּלֵּי רַחֲמָנָא** – גילתה התורה בדיני קדשים, **דְּאָתֵי** – שבא **אִיסּוּר וְחָל עַל אִיסּוּר**.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ז־כ"ב ניסן ה'תשע"ב

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת שַׁבָּת

פֶּרֶק ג

א. מֵתֶר לְהַתְחִיל בִּמְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת; שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם; אֲבָל שֶׁתַּעֲשֶׂה הַמְּלָאכָה מֵעַצְמָהּ בְּשַׁבָּת, מֵתֶר לָנוּ לֵהָנוֹת בְּמַה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו.

ב. כֵּיצַד? פּוֹתְקִין [פותחים] מַיִם [מצינור] לְגִנָּה עֶרֶב שַׁבָּת עִם [לפני] חֲשֵׁכָה, וְהִיא מִתְמַלְּאָה וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וּמַנִּיחִין מֻגְּמָר [בשמים] תַּחַת הַכֵּלִים [בגדים], וְהֵן מִתְגַּמְּרִין [נספגים] וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וּמַנִּיחִים קִילּוֹר [משחה] עַל גַּבֵּי הָעַיִן, וְאִסְפִּלָנִית [תחבושת] עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּמִתְרַפְּאִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְשׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמְמָנִין [צבע] עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן נִשְׁרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְנוֹתְנִין צֶמֶר לִיּוֹרָה [דוד עם מים וצבע], וְאוּנִין [אגודות] שֶׁל פִּשְׁתָּן לַתַּנּוּר, וְהֵם מִשְׁתַּנִּין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וּפוֹרְשִׁין מְצוּדוֹת לְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת וּלְדָגִים עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן צָדִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וְטוֹעֲנִין [משאות] בְּקוֹרַת בֵּית הַבַּד [להכביד על הזיתים] וּבְעִגּוּלֵי הַגַּת [אבנים הסוחטות היין] עִם חֲשֵׁכָה, וְהַמַּשְׁקִין זָבִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ. וּמַדְלִיקִין אֶת הַנֵּר אוֹ אֶת הַמְּדוּרָה מִבְּעֶרֶב, וְהִיא דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ.

ג. מַנִּיחִין קְדֵרָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, אוֹ בָּשָׂר בַּתַּנּוּר אוֹ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, וְהֵן מִתְבַּשְּׁלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה דְּרָכִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יַחְתֶּה [יגרוף] בַּגֶּחָלִים בְּשַׁבָּת.

ד. כֵּיצַד? תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְחַמִּין שֶׁלֹּא הוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן, אוֹ תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ וְכָל זְמַן שֶׁמִּצְטַמֵּק הוּא יָפֶה [משובח] לוֹ - אֵין מַשְׁהִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהֲנַח מִבְּעוֹד יוֹם; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים כְּדֵי לְהַשְׁלִים בִּשּׁוּלוֹ, אוֹ כְּדֵי לְצַמְּקוֹ. לְפִיכָךְ, אִם גָּרַף הָאֵשׁ, אוֹ שֶׁכִּסָּה אֵשׁ הַכִּירָה בְּאֵפֶר אוֹ בִּנְעֹרֶת [פירורי] פִּשְׁתָּן הַדַּקָּה, אוֹ שֶׁעָמְמוּ הַגֶּחָלִים [ונפסק האש] שֶׁהֲרֵי הֵן כִּמְכֻסּוֹת בְּאֵפֶר, אוֹ שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָה [ענפים דקים] אוֹ בְּגֶלְלֵי בְהֵמָה דַּקָּה שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם גֶּחָלִים בּוֹעֲרוֹת - הֲרֵי זֶה מֵתֶר לַשְּׁהוֹת עָלֶיהָ; שֶׁהֲרֵי הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה הַתַּבְשִׁיל, וְאֵין גּוֹזְרִין שֶׁמָּא יַחְתֶּה בָּאֵשׁ.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִירָה, שֶׁהֲבָלָהּ מוּעָט. אֲבָל הַתַּנּוּר - אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַף הָאֵשׁ, אוֹ חִפָּה בְּאֵפֶר, אוֹ שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָה - אֵין מַשְׁהִין בְּתוֹכוֹ, וְלֹא עַל גַּבָּיו, וְלֹא סוֹמְכִין לוֹ [צמוד לו] תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, אוֹ שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ וּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ; הוֹאִיל וְהֶבְלוֹ חַם בְּיוֹתֵר, אֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְחוֹשְׁשִׁים שֶׁמָּא יַחְתֶּה בְּזוֹ הָאֵשׁ הַמְּעוּטָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֵשׁ קַשׁ וּגְבָבָה אוֹ מְכֻסָּה.

ו. וְלָמָּה אָסְרוּ לַשְּׁהוֹת בַּתַּנּוּר, אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַף? מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹרֵף אֵינוֹ גּוֹרֵף אֶלָּא רֹב הָאֵשׁ וְעַצְמָהּ, וְאִי אֶפְשָׁר לִגְרֹף כָּל הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא תִּשָּׁאֵר נִיצוֹצָה אַחַת; וּמִפְּנֵי שֶׁהֶבְלוֹ חַם, שֶׁמָּא יַחְתֶּה כְּדֵי לְנַעֵר [ולהבעיר] הַנִּיצוֹצוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת.

ז. הַכֵּפָּח [- כירה קטנה] - הֶבְלוֹ רַב מֵהֶבֶל הַכִּירָה, וּמוּעָט מֵהֶבֶל הַתַּנּוּר. לְפִיכָךְ, אִם הִסִּיקוּ בְּגֶפֶת [פסולת זיתים] אוֹ בְּעֵצִים - הֲרֵי הוּא כְּתַנּוּר, וְאֵין מַשְׁהִין בְּתוֹכוֹ וְלֹא עַל גַּבָּיו, וְלֹא סוֹמְכִין לוֹ תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, אוֹ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַף אוֹ כִּסָּה בְּאֵפֶר. וְאִם הִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָה - הֲרֵי הוּא כְּכִירָה שֶׁהֵסִּקָּה בְּקַשׁ וּבִגְבָבָה, וּמַשְׁהִין עָלָיו. וּמֵתֶר לִסְמֹךְ לַכִּירָה מִבָּעֶרֶב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה. וְאֵיזוֹ הִיא כִּירָה, וְאֵיזֶה הוּא כֵּפָּח? כִּירָה, מְקוֹם שְׁפִיתַת [- הנחת] שְׁתֵּי קְדֵרוֹת; וְכֵפָּח, מְקוֹם שְׁפִיתַת קְדֵרָה אַחַת.

ח. תַּבְשִׁיל חַי שֶׁלֹּא בָּשַׁל כְּלָל, אוֹ שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ וּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ [ההצטמקות מזיקה לטעמו] - מֵתֶר לַשְּׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, בֵּין בְּכִירָה וְכֵפָּח בֵּין בְּתַנּוּר. וְכֵן תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל וְלֹא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ, אוֹ בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ וּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ - אִם הִשְׁלִיךְ לְתוֹכוֹ אֵבֶר חַי סָמוּךְ לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, נַעֲשָׂה הַכֹּל כְּתַבְשִׁיל חַי, וּמֵתֶר לַשְּׁהוֹתוֹ עַל הָאֵשׁ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָּרַף וְלֹא כִּסָּה; מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, וְאֵינוֹ בָּא לַחְתּוֹת בַּגֶּחָלִים.

ט. כָּל תַּבְשִׁיל שֶׁאָסוּר לַשְּׁהוֹתוֹ - אִם עָבַר וְשָׁהָה אוֹתוֹ - אָסוּר לְאָכְלוֹ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וַיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה [שיעור זמן שיוכל לבשל אותו בישול]. וְאִם שְׁכָחוֹ - אִם תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ הוּא, אָסוּר עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת; וְאִם תַּבְשִׁיל שֶׁבָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ הוּא וּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, מֵתֶר לְאָכְלוֹ בְּשַׁבָּת.

י. כָּל שֶׁמֵּתֶר לַשְּׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ - כְּשֶׁנּוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְהַחְזִירוֹ לִמְקוֹמוֹ. וְאֵין מַחֲזִירִין לְעוֹלָם, אֶלָּא עַל גַּבֵּי כִּירָה גְּרוּפָה אוֹ מְכֻסָּה, אוֹ בְּכִירָה וְכֵפָּח שֶׁהֵסִּקוּ בְּקַשׁ וּגְבָבָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַקְּדֵרָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע; אֲבָל מִשֶּׁהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתָהּ, וַאֲפִלּוּ עַל גַּבֵּי גְּרוּפָה, אוֹ מְכֻסָּה. וְאֵין מַחֲזִירִין לְתַנּוּר וְלֹא לְכֵפָּח שֶׁהֵסִּקוּ בְּגֶפֶת אוֹ בְּעֵצִים, אַף עַל פִּי שֶׁגָּרַף אוֹ כִּסָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֶבְלָן חַם בְּיוֹתֵר. וְכֹל שֶׁאֵין מַחֲזִירִין עָלָיו, אֵין סוֹמְכִין לוֹ [צמוד לו] בְּשַׁבָּת.

יא. אָסוּר לְהַכְנִיס מַגְרֵפָה [כף] לְקְדֵרָה, וְהִיא עַל הָאֵשׁ, לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת; מִפְּנֵי שֶׁמֵּגִיס [מערבב] בָּהּ, וְזֶה מִצָּרְכֵי הַבִּשּׁוּל הוּא, וְנִמְצָא כִּמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת. וּמֵתֶר לְהַחְזִיר מִכִּירָה לְכִירָה, אֲפִלּוּ מִכִּירָה שֶׁהֶבְלָהּ מוּעָט לְכִירָה שֶׁהֶבְלָהּ

מתוך מהדורת חזק

מְרַבֶּה; אֲבָל לֹא מִכִּירָה לִטְמִינָה [בתנור לשמור חומה], וְלֹא מִטְמִינָה לְכִירָה.

יב. לֹא יְמַלֵּא אָדָם קְדֵרָה עֲסָסִיּוֹת [גרגירי תבואה כתושים] וְתֵרְמוֹסִין [מין קטנית], אוֹ חָבִית שֶׁל מַיִם, וְיִתֵּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר עֶרֶב שַׁבָּת עִם חַשֵּׁכָה, וְיַשְׁהֶה אוֹתָן - שֶׁאֵלּוּ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּשְׁלוּ כָּל עִקָּר, כְּתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בָּשַׁל כָּל צָרְכּוֹ הֵן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן צְרִיכִין בִּשּׁוּל הַרְבֵּה, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן לְאָכְלָן לְאַלְתַּר, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לַשְׁהוֹתָן בְּתַנּוּר. וְאִם עָבַר וְשִׁהָה - אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְיַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ.

יג. תַּנּוּר שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ בָּשָׂר מִבְּעוֹד יוֹם, וְשִׁהָה אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת - אִם בְּשַׂר גְּדִי הוּא וְכַיּוֹצֵא בוֹ, מֻתָּר; שֶׁאִם יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים, יִתְחָרֵךְ [ישרף מעט] הַבָּשָׂר, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא חֲמִימוּת הָאֵשׁ בְּלִבַד; וְאִם בְּשַׂר עֵז אוֹ שׁוֹר הוּא, אָסוּר, שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים לְבַשְּׁלוֹ. וְאִם טָח פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט - מֻתָּר, שֶׁאִם בָּא לִפְתֹּחַ הַתַּנּוּר וְלַחְתּוֹת, תִּכָּנֵס הָרוּחַ, וְיִתְקַשֶּׁה הַבָּשָׂר וְיִפָּסֵד, וְיִצְטַנֵּן הַתַּנּוּר.

יד. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁהָרוּחַ מַפְסֶדֶת אוֹתוֹ, אֵין גּוֹזְרִין עָלָיו שֶׁמָּא יְגַלֵּהוּ וְיַחְתֶּה; וּמִפְּנֵי זֶה נוֹתְנִין אוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר עִם חַשֵּׁכָה, שֶׁאִם גִּלָּהוּ - יִפָּסֵד.

טו. נָתַן גְּדִי שָׁלֵם לְתוֹךְ הַתַּנּוּר - הֲרֵי הוּא כִּבְשַׂר הָעֵז אוֹ בְּשַׂר שׁוֹר, וְאָסוּר לַשְׁהוֹתוֹ, שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים, אֶלָּא אִם כֵּן טָח הַתַּנּוּר. וּמֻתָּר לְשַׁלְשֵׁל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח לַתַּנּוּר עִם חַשֵּׁכָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ טָח, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין [זהירים] הֵן.

טז. אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בָּצָל וּבֵיצָה עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצָלוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְיִהְיוּ רְאוּיִין לַאֲכִילָה. וְאִם נִשְׁאֲרוּ אַחַר כֵּן עַל הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת עַד שֶׁיְּצָלוּ הַרְבֵּה - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ; שֶׁאִם חָתָה - יַחְרֹךְ [ישרוף מעט] אוֹתָן, שֶׁעַל גּוּף הָאֵשׁ הֵם. וּמִפְּנֵי זֶה מַנִּיחִין הַמַּגְמָר [בשמים] תַּחַת הַכֵּלִים [בגדים] עִם חַשֵּׁכָה, שֶׁאִם חָתָה בַּגֶּחָלִים - יִשָּׂרֵף הַמַּגְמָר וְיַעֲשֵׁן הַכֵּלִים [יעלה עשן בבגדים].

יז. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁאָנוּ אוֹסְרִין בְּעִנְיָן זֶה, אֵינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא גְּזֵרָה - שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים. לְפִיכָךְ, אֵין נוֹתְנִין צֶמֶר לַיּוֹרָה [לצובעו], אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה עֲקוּרָה [מוגבהת] מֵעַל הָאֵשׁ - שֶׁמָּא יַחְתֶּה בַּגֶּחָלִים; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה פִּיהָ טוּחַ [סגור] בְּטִיט - שֶׁמָּא יָגִיס בָּהּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה.

יח. אֵין נוֹתְנִין אֶת הַפַּת בַּתַּנּוּר עִם חַשֵּׁכָה, וְלֹא הֲרָרָה [עוגה דקה] עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים - אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְרְמוּ [ישחימו] פָּנִים שֶׁאֵינָן מֵדְבָּקִים בַּתַּנּוּר אוֹ בָּאֵשׁ [חלקה העליון]. וְאִם נִשְׁאֲרוּ אַחֲרֵי כֵן עַד שֶׁיִּגְמֹר אֲפִיָּתָן - מֻתָּר; שֶׁאִם יַחְתֶּה, יַפְסִיד אוֹתָן. וְאִם נָתַן סָמוּךְ לַחַשֵּׁכָה, וְחָשְׁכָה וַעֲדַיִן לֹא קָרְמוּ פָנֶיהָ - אִם בְּמִזִּיד - אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְיַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. וְאִם בְּשׁוֹגֵג - מֻתָּר לוֹ לִרְדּוֹת [- להוציא מן התנור] מִמֶּנָּה מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת; וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה - לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה [- כלי מיוחד לכך] כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, אֶלָּא בְּסַכִּין וְכַיּוֹצֵא בָּהּ.

יט. עוֹשֶׂה אָדָם מִדּוּרָה מִכָּל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה, בֵּין עַל גַּבֵּי קַרְקַע בֵּין עַל גַּבֵּי מְנוֹרָה, וּמַדְלִיקָהּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ אוֹ מִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ בְּשַׁבָּת. וְצָרִיךְ שֶׁיַּדְלִיק רֹב הַמְּדוּרָה קֹדֶם חֲשֵׁכָה, עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ קֹדֶם הַשַּׁבָּת; וְאִם לֹא הִדְלִיק רֻבָּהּ, אָסוּר לְהָנוֹת בָּהּ בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יַחְתֶּה בָּהּ וְיָנִיד הָעֵצִים כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה שַׁלְהֶבֶת. וְאִם הִדְלִיק עֵץ יְחִידִי, צָרִיךְ לְהַדְלִיק רֹב עָבְיוֹ וְרֹב הֶקֵּפוֹ מִבְּעוֹד יוֹם.

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּגְּבוּלִין [בשאר מקומות]; אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ, מַאֲחִיזִין אֶת הָאוּר בָּעֵצִים בִּמְדוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד עִם [- לפני] חֲשֵׁכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַחְתֶּה, שֶׁהַכֹּהֲנִים זְרִיזִין [זהירים] הֵן.

כא. הָיְתָה מְדוּרָה שֶׁל קָנִים אוֹ שֶׁל גַּרְעִינִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק הָרֹב; אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל בָּהּ הָאֵשׁ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ נִתְלֵית בָּהֶן בִּמְהֵרָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחְתּוֹת. לְפִיכָךְ, אִם אָגַד קָנִים, אוֹ הִנִּיחַ הַגַּרְעִינִין בְּחוֹתָלוֹת [סלים] - הֲרֵי הֵן כְּעֵצִים, וְצָרִיךְ שֶׁתַּעֲלֶה בָּהֶן שַׁלְהֶבֶת מֵאֵלֶיהָ קֹדֶם הַשַּׁבָּת.

כב. מְדוּרָה שֶׁל זֶפֶת, אוֹ שֶׁל גָּפְרִית, אוֹ שֶׁל רְבָב [כל דבר שמנוני], אוֹ שֶׁל קִירָה [שעוה], אוֹ שֶׁל קַשׁ, אוֹ שֶׁל גְּבָבָה [עצים דקים] - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק רֻבָּהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵשׁ מַדְלֶקֶת אוֹתָם בִּמְהֵרָה.

פֶּרֶק ד

א. יֵשׁ דְּבָרִים, שֶׁאִם טָמַן בָּהֶן הַתַּבְשִׁיל - הוּא מִתְחַמֵּם, וּמוֹסִיפִין בְּבִשּׁוּלוֹ כְּעֵין הָאֵשׁ, כְּגוֹן: גֶּפֶת [פסולת זיתים], וְזֶבֶל [שדות], וּמֶלַח, וְסִיד, וְחֹל, אוֹ זוּגִין [קליפות ענבים] וּמוּכִין [אגודות צמר] וַעֲשָׂבִים בִּזְמַן שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן [האחרונים] לַחִין מֵחֲמַת עַצְמָן; וּדְבָרִים אֵלּוּ, נִקְרָאִין 'דָּבָר הַמּוֹסִיף'. וְיֵשׁ דְּבָרִים, שֶׁאִם טָמַן בָּהֶן הַתַּבְשִׁיל - יִשְׁאַר בַּחֲמִימוּתוֹ בִּלְבַד, וְאֵינָן מוֹסִיפִין לוֹ בִּשּׁוּל, אֶלָּא מוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּהִצְטַנֵּן, כְּגוֹן: זוּגִין וּמוּכִין וַעֲשָׂבִים יְבֵשִׁים, וּכְסוּת, וּפֵרוֹת, וְכַנְפֵי [- נוצות] יוֹנָה, וּנְעֹרֶת [- פירורי] הַפִּשְׁתָּן, וּנְסֹרֶת חָרָשִׁים [נגרים], וּשְׁלָחִין [עור בהמה בשערותיה], וְגִזֵּי צֶמֶר; וּדְבָרִים אֵלּוּ, נִקְרָאִין 'דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף'.

ב. מִן הַדִּין הָיָה, שֶׁטּוֹמְנִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף מִבְּעוֹד יוֹם, וְיִשָּׁאֵר הַתַּבְשִׁיל טָמוּן בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מַשְׁהִין עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת; אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף, מִבְּעוֹד יוֹם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תִּרְתַּח הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת, וְיִצְטָרֵךְ לְגַלּוֹתָהּ עַד שֶׁתָּנוּחַ הָרְתִיחָה, וַיַּחֲזֹר וִיכַסֶּה בְּשַׁבָּת, וְנִמְצָא טוֹמֵן בְּדָבָר הַמּוֹסִיף בְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא אָסוּר. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְהַטְמִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת [ספק יום ספק לילה] - שֶׁסְּתָם קְדֵרוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, כְּבָר רָתְחוּ וְנָחוּ מִבִּעְבּוּעָן, וְכֵיוָן שֶׁנָּחוּ, שׁוּב אֵינָן רוֹתְחִין.

ג. וְכֵן מִן הַדִּין הָיָה, לִטְמֹן הַתַּבְשִׁיל בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף, בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ; אֲבָל אָסְרוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ [אפר חם], וְיִהְיֶה בּוֹ נִיצוֹצוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְנִמְצָא חוֹתֶה [גורף] בַּגֶּחָלִים; לְפִיכָךְ, אָסְרוּ לְהַטְמִין דָּבָר חַם בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף.

ד. סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק לֹא חֲשֵׁכָה [- בין השמשות], מֵתָּר לִטְמֹן אֶת דָּבָר חַם. וּמֵתָּר לִטְמֹן דָּבָר הַצּוֹנֵן בְּשַׁבָּת, בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף, שֶׁלֹּא יִצְטַנֵּן בְּיוֹתֵר, אוֹ כְּדֵי שֶׁתְּפוּג [תחלש] צִנָּתוֹ. חַמִּין שֶׁטְּמָנָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְנִתְגַּלּוּ בְּשַׁבָּת - מֵתָּר לְכַסּוֹתָן, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מוֹסִיף; וּמֵתָּר לְהַחְלִיף הַכִּסּוּי בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? נוֹטֵל כְּסוּת וּמַנִּיחַ כַּנְפֵי יוֹנָה, אוֹ נוֹטֵל כַּנְפֵי יוֹנָה וּמַנִּיחַ הַכְּסוּת.

ה. פִּנָּה הַתַּבְשִׁיל אוֹ הַמַּיִם הַחַמִּין, מִכְּלִי לִכְלִי אַחֵר - מֵתָּר לְהַטְמִין הַכְּלִי הָאַחֵר בְּשַׁבָּת בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף, כְּמוֹ הַדָּבָר הַצּוֹנֵן; שֶׁלֹּא אָסְרוּ לְהַטְמִין בְּשַׁבָּת, אֶלָּא דָּבָר חַם שֶׁהוּא בִּכְלִי רִאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ; אֲבָל אִם פִּנָּהוּ, מֵתָּר.

ו. מַנִּיחִין מֵחַם [דוד מים] עַל גַּבֵּי מֵחַם בְּשַׁבָּת, וּקְדָרָה עַל גַּבֵּי קְדָרָה, וּקְדָרָה עַל גַּבֵּי מֵחַם, וּמֵחַם עַל גַּבֵּי קְדָרָה - וְטָח [סותם] פִּיהֶם בְּבָצֵק; לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיּוּחַמּוּ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעַמְדוּ עַל חֻמָּם; שֶׁלֹּא אָסְרוּ אֶלָּא לְהַטְמִין בְּשַׁבָּת, אֲבָל לְהַנִּיחַ כְּלִי חַם עַל גַּבֵּי כְּלִי חַם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִין בַּחֲמִימוּתָן - מֵתָּר. אֲבָל אֵין מַנִּיחִין כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דָּבָר צוֹנֵן עַל גַּבֵּי כְּלִי חַם בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי מוֹלִיד בּוֹ חֹם בְּשַׁבָּת; וְאִם הִנִּיחוֹ [- בעוד יום] מִבְּעֶרֶב - מֵתָּר, וְאֵינוֹ כְּטוֹמֵן בְּדָבָר הַמּוֹסִיף.

פֶּרֶק ה

א. הַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת אֵינָהּ רְשׁוּת, אִם רָצָה מַדְלִיק וְאִם רָצָה אֵינוֹ מַדְלִיק; וְלֹא מִצְוָה שֶׁאֵינוֹ חַיָּב לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה, כְּגוֹן עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אוֹ נְטִילַת יָדַיִם לַאֲכִילָה; אֶלָּא חוֹבָה. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, חַיָּבִין לִהְיוֹת בְּבָתֵּיהֶן נֵר דָּלוּק בְּשַׁבָּת. אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל - שׁוֹאֵל עַל הַפְּתָחִים, וְלוֹקֵחַ שֶׁמֶן וּמַדְלִיק אֶת הַנֵּר; שֶׁזֶּה בִּכְלַל עֹנֶג שַׁבָּת. וְחַיָּב לְבָרֵךְ קֹדֶם הַדְלָקָה: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת' - כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ב. מֵתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר הַשַּׁבָּת [באורו], וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר צָרִיךְ עִיּוּן הַרְבֵּה; אֲבָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְדַקְדֵּק בִּרְאִיָּתוֹ, אָסוּר לְהַבְחִינוֹ לְאוֹר הַנֵּר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטֶּה [הנר לקרב השמן לפתילה].

ג. הַמַּדְלִיק צָרִיךְ לְהַדְלִיק מִבְּעוֹד יוֹם, קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה. וְנָשִׁים מְצֻוּוֹת עַל דָּבָר זֶה יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, לְפִי שֶׁהֵן מְצוּיוֹת בַּבָּתִּים, וְהֵן הָעֲסוּקוֹת בִּמְלֶאכֶת הַבַּיִת; וְאַף עַל פִּי כֵן, צָרִיךְ הָאִישׁ לְהַזְהִירָן וְלִבְדֹּק אוֹתָן עַל כָּךְ, וְלוֹמַר לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ: 'הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר'. סָפֵק חֲשֵׁכָה וְנִכְנַס הַשַׁّבָּת, סָפֵק לֹא נִכְנַס - אֵין מַדְלִיקִין.

ד. מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה עַד שֶׁיֵּרָאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים בֵּינוֹנִיִּים - הוּא הַזְּמַן הַנִּקְרָא 'בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת' בְּכָל מָקוֹם, וְהוּא סָפֵק מִן הַיּוֹם, סָפֵק מִן הַלַּיְלָה; וְדָנִין בּוֹ לְהַחְמִיר בְּכָל מָקוֹם. וּלְפִיכָךְ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, וְהָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עֶרֶב שַׁבָּת וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג - חַיָּב חַטָּאת מִכָּל מָקוֹם. וְכוֹכָבִים אֵלּוּ - לֹא גְּדוֹלִים הַנִּרְאִים בַּיּוֹם, וְלֹא קְטַנִּים שֶׁאֵינָן נִרְאִין אֶלָּא בַּלַּיְלָה; וּמִשֶּׁיֵּרָאוּ שְׁלֹשָׁה כּוֹכָבִים אֵלּוּ הַבֵּינוֹנִיִּים, הֲרֵי זֶה לַיְלָה וַדַּאי.

ה. פְּתִילָה שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהּ לְשַׁבָּת, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ מִדָּבָר שֶׁהָאוּר מְסַכְסֶכֶת [קופצת] בּוֹ - כְּגוֹן צֶמֶר, וְשֵׂעָר, וּמֶשִׁי, וְצֶמֶר הָאֶרֶז, וּפִשְׁתָּן שֶׁלֹּא נַפַּץ [נוקה], וְסִיב שֶׁל דֶּקֶל, וּמִינֵי הָעֵץ הָרַכִּים, וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; אֶלָּא מִדָּבָר שֶׁהָאוּר נִתְלֵית בּוֹ - כְּגוֹן פִּשְׁתָּה נְפוּצָה [נקיה], וּבִגְדֵי שֵׁשׁ, וְצֶמֶר גֶּפֶן, וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִדָּבָר שֶׁהָאוּר נִתְלֵית בּוֹ. וְהַמַּדְלִיק - צָרִיךְ שֶׁיַּדְלִיק בְּרֹב הַיּוֹצֵא מִן הַפְּתִילָה.

ו. הַכּוֹרֵךְ דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ עַל דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ - אִם לְהַעֲבוֹת הַפְּתִילָה כְּדֵי לְהוֹסִיף אוֹרָה, אָסוּר; וְאִם לְהַקְשׁוֹת הַפְּתִילָה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת וְלֹא תִּשְׁתַּלְשֵׁל [תיפול] לְמַטָּה, מֵתָּר.

ז. נוֹתְנִין גַּרְגֵּר שֶׁל מֶלַח וּגְרִיס [גרגר] שֶׁל פּוֹל עַל פִּי הַנֵּר בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא דּוֹלֵק [זמן רב] בְּלֵילֵי שַׁבָּת. וְכָל הַפְּתִילוֹת שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן, עוֹשִׂין מֵהֶן מְדוּרָה - בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ, בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, בֵּין עַל גַּבֵּי מְנוֹרָה, בֵּין עַל גַּבֵּי קַרְקַע; וְלֹא אָסְרוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹתָן פְּתִילָה לְנֵר, בִּלְבַד.

ח. שֶׁמֶן שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ לְשַׁבָּת, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה; אֲבָל שְׁמָנִין שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה - כְּגוֹן זֶפֶת, וְשַׁעֲוָה, וְשֶׁמֶן קִיק [מעץ הקיוון], וְאַלְיָה [זנב הכבש], וָחֵלֶב - אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מַדְלִיקִין בִּפְתִילוֹת שֶׁאֵין הָאוּר נִתְלֵית בָּהֶן, וְלֹא בִּשְׁמָנִים שֶׁאֵין נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִהְיֶה אוֹר הַנֵּר אָפֵל [חלש], וַיַּטֶּה אוֹתָהּ בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ.

ט. חֵלֶב שֶׁהִתִּיכוּ, וְקִרְבֵּי דָגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ - נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא, וּמַדְלִיק; אֲבָל שְׁמָנִין שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן - אֲפִלּוּ עֵרְבָן בִּשְׁמָנִים שֶׁמַּדְלִיקִין בָּהֶן - לֹא יַדְלִיק, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין [השמנים הלא דליקים] [אחר הפתילה].

י. אֵין מַדְלִיקִין בְּעִטְרָן [פסולת הזפת], מִפְּנֵי שֶׁרֵיחוֹ רַע - שֶׁמָּא יַנִּיחֻנוּ וְיֵצֵא, וְחוֹבָה עָלָיו לֵישֵׁב לְאוֹר הַנֵּר. וְלֹא בְּצֶרִי [שרף עץ], מִפְּנֵי שֶׁרֵיחוֹ טוֹב - שֶׁמָּא יִקַּח מִמֶּנּוּ מִן הַנֵּר; וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף [באויר ויכול לגרום דליקה]. וְלֹא בְּנֵפְט לָבָן, וַאֲפִלּוּ בְּחֹל - מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף, וְיָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה.

יא. מֵתָּר לְהַדְלִיק לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁאָר שְׁמָנִים - כְּגוֹן שֶׁמֶן צָנוֹן, וְשֶׁמְשִׁמִּין, וְלֶפֶת, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָהֶן; אֵין אָסוּר אֶלָּא אֵלּוּ שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים בִּלְבַד.

יב. לֹא יִתֵּן אָדָם כְּלִי מְנֻקָּב מָלֵא שֶׁמֶן עַל פִּי הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא מְנַטֵּף, וְלֹא יְמַלֵּא קְעָרָה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ, בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִקַּח מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּכְּלִי, שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְאַס בַּנֵּר, וְאָסוּר לְהָנוֹת בְּשַׁבָּת מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁהֻדְלַק בּוֹ, וַאֲפִלּוּ כָּבְתָה הַנֵּר, וַאֲפִלּוּ נָטַף מִן הַנֵּר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר [- מיועד ומיוחד למלאכת איסור]. וְאִם חִבֵּר הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַשֶּׁמֶן אֶל הַנֵּר בְּסִיד וּבְחַרְשִׁית וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - מֵתָּר.

יג. אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שֶׁמֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי

מְבַטֵּל הַכְּלִי מֵהֲכָנוֹ [ממה שהיה מוכן להעשות בו]; וְאִם נְתָנוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, מֻתָּר. וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר בְּשַׁבָּת לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת [המינתזין מהאש] - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ, וַהֲרֵי לֹא בִּטְּלוֹ מִלְּהַטְלְטְלוֹ; וְאָסוּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, וַאֲפִלּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקָרֵב אֶת כִּבּוּי הַנִּיצוֹצוֹת.

יד. אֵין פּוֹלִין [-בדיקת בגד מכינים] לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר, וַאֲפִלּוּ גְּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת; וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה עַל גַּב זֶה, וְהַנֵּר בָּעֶלְיוֹנָה - לֹא יִקְרָא וְלֹא יַפְלֶה לְאוֹרוֹ בַּתַּחְתּוֹנָה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיַטֶּה. וְאִם הָיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעִנְיָן אֶחָד - מֻתָּרִין לִקְרוֹת לִפְנֵי הַנֵּר; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן מַזְכִּיר חֲבֵרוֹ אִם שָׁכַח; אֲבָל לֹא בִּשְׁנֵי עִנְיָנוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן טָרוּד בְּעִנְיָנוֹ.

טו. הַתִּינוֹקוֹת - קוֹרִין לִפְנֵי רַבָּן לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהָרַב מְשַׁמְּרָן; אֲבָל הוּא לֹא יִקְרָא, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִימָתָן עָלָיו. וְיֵשׁ לוֹ לִרְאוֹת בְּסֵפֶר לְאוֹר הַנֵּר, עַד שֶׁיִּרְאֶה רֹאשׁ הַפָּרָשָׁה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַקְרוֹתָן, וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן הַסֵּפֶר בְּיָדָן, וְהֵן קוֹרְאִין לְפָנָיו.

טז. כֵּלִים הַדּוֹמִין זֶה לָזֶה, וְאֵינָן נִכָּרִין אֶלָּא בְּעִיּוּן הַרְבֵּה - אָסוּר לְהַקְרִיבָן לְאוֹר הַנֵּר וּלְהַבְחִין בֵּינֵיהֶן; שֶׁמָּא יִשְׁכַּח, וְיַטֶּה. לְפִיכָךְ, שַׁמָּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ - אָסוּר לוֹ לִבְדֹּק כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָן, בֵּין בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן, בֵּין בְּנֵר שֶׁל נֵפְט שֶׁאוֹרוֹ רַב; אֲבָל שַׁמָּשׁ קָבוּעַ - מֻתָּר לוֹ לִבְדֹּק לְאוֹר הַנֵּר כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ עִיּוּן הַרְבֵּה. וְאִם הָיָה נֵר שֶׁל שֶׁמֶן זַיִת - אֵין מוֹרִין לוֹ לִבְדֹּק, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק [יקח] מִמֶּנּוּ.

יז. נֵר שֶׁאַחוֹרֵי הַדֶּלֶת - אָסוּר לִפְתֹּחַ הַדֶּלֶת וּלְנִעֹל כְּדַרְכּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּהוּ; אֶלָּא יִזָּהֵר בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתֵחַ וּבְשָׁעָה שֶׁנּוֹעֵל. וְאָסוּר לִפְתֹּחַ אֶת הַדֶּלֶת כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא רוּחַ מְצוּיָה. וּמַנִּיחִין הַנֵּר שֶׁל שַׁבָּת עַל גַּבֵּי אִילָן הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

יח. כָּל מְדִינוֹת וַעֲיָרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, תּוֹקְעִין בָּהֶן שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת; וּבְמָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיוּ תּוֹקְעִין, כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ כָּל אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה [העיר] וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּגְרָשׁ שֶׁלָּהּ [סביבותיה].

יט. תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה - נִמְנְעוּ הָעוֹמְדִים בַּשָּׂדוֹת מִלַּחְרֹשׁ וּמִלַּעֲדֹר וּמִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה שֶׁבַּשָּׂדֶה; וְאֵין הַקְּרוֹבִין [לעיר] רַשָּׁאִין לִכָּנֵס לָעִיר, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ רְחוֹקִים וְיִכָּנְסוּ כֻּלָּם בְּבַת אַחַת; וַעֲדַיִן הַחֲנֻיּוֹת פְּתוּחוֹת, וְהַתְּרִיסִין [המשמשים גם כדוכן] מֻנָּחִין. הִתְחִיל לִתְקֹעַ שְׁנִיָּה - נִסְתַּלְּקוּ הַתְּרִיסִין, וְנִנְעֲלוּ הַחֲנֻיּוֹת; וַעֲדַיִן הַחַמִּין וְהַקְּדֵרוֹת מֻנָּחוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה. הִתְחִיל לִתְקֹעַ תְּקִיעָה שְׁלִישִׁית - סִלֵּק הַמְסַלֵּק [את הקדרות מהכירה] וְהַטְמִין הַמַּטְמִין, וְהִדְלִיקוּ אֶת הַנֵּרוֹת. וְשׁוֹהֶה כְּדֵי לִצְלוֹת דָּג, אוֹ כְּדֵי לְהַדְבִּיק [להכניס] פַּת בַּתַּנּוּר, וְתוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ, וְשׁוֹבֵת.

כ. תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה, תּוֹקֵעַ אוֹתָהּ בְּמִנְחָה; וְהַשְּׁלִישִׁית, קֹדֶם לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה. וְכֵן תּוֹקְעִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים, לְהַתִּיר הָעָם לְמַעֲשֵׂיהֶן.

כא. יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין; חָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לֹא תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין; חָל לִהְיוֹת לְאַחַר הַשַּׁבָּת, מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ו

א. אָסוּר לָנוּ לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לָנוּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה אֶלָּא לְאַחַר הַשַּׁבָּת; וְדָבָר זֶה - אִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שַׁבָּת קַלָּה בְּעֵינֵיהֶן, וְיָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמָן.

ב. גּוֹי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת - אִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל עָשָׂה אוֹתָהּ - אָסוּר לֵהָנוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְיִמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁתֵּעָשֶׂה [שיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה]; וְהוּא שֶׁלֹּא יְהֵא הַדָּבָר בְּפַרְהֶסְיָא, עַד שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ רַבִּים שֶׁדָּבָר זֶה בִּשְׁבִיל פְּלוֹנִי הוּא נַעֲשָׂה בְּשַׁבָּת. וְאִם בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ בִּלְבַד עָשָׂה, מֻתָּר לֵהָנוֹת בָּהּ בְּשַׁבָּת.

ג. כֵּיצַד? גּוֹי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר, מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל; וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. עָשָׂה כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ מִן הַסְּפִינָה, יָרַד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. מִלֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ, מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל; לִקֵּט עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ, מַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לֶאֱכֹל מֵהֶן; וְהוּא, שֶׁלֹּא יְהֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי מַכִּיר לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל - שֶׁמָּא יַרְבֶּה בִּמְלַאכְתּוֹ בִּשְׁבִילוֹ, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְהַרְבּוֹת בּוֹ - לֹא יֵהָנֶה בּוֹ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ מַכִּירוֹ.

ד. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ לְהַרְבּוֹת וּלְמַעֵט, כְּגוֹן נֵר וָכֶבֶשׁ - הוֹאִיל וְעָשָׂה בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ, נֶהֱנֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַכִּירוֹ. נֵר הַדָּלוּק בִּמְסִבָּה בְּשַׁבָּת - אִם רֹב יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ; שֶׁהַמַּדְלִיק, עַל דַּעַת הָרֹב מַדְלִיק. וְאִם רֹב גּוֹיִם, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה, אָסוּר. נָפְלָה דְּלֵקָה בְּשַׁבָּת, וּבָא גּוֹי לְכַבּוֹת - אֵין אוֹמְרִין לוֹ 'כַּבֵּה' וְ'אַל תְּכַבֶּה', מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. מֵת [יהודי] שֶׁעָשׂוּ לוֹ גּוֹיִם אָרוֹן, וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר בְּשַׁבָּת, אוֹ הֵבִיאוּ לוֹ חֲלִילִין לִסְפֹּד בָּהֶן - אִם בְּצִנְעָה - יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְיִקָּבֵר בּוֹ. וְאִם הָיָה הַקֶּבֶר בִּסְרַטְיָא [רחוב] גְּדוֹלָה, וְהָאָרוֹן עַל גַּבָּיו, וְכָל הָעוֹבְרִין וְהַשְּׁבִין אוֹמְרִים שֶׁזֶּה שֶׁהַגּוֹיִם עוֹשִׂין עַכְשָׁו בְּשַׁבָּת, לְפְלוֹנִי הוּא - הֲרֵי זֶה לֹא יִקָּבֵר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּפַרְהֶסְיָא. וּמֻתָּר לִקְבּוֹר בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר - וְהוּא, שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

מתוך מהדורת חזק

ו. גוי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בְּשַׁבָּת לְמֵת - אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיאָן מִצַּד הַחוֹמָה - יַמְתִּין לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּכְדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ מִמָּקוֹם קָרוֹב, וְאַחַר כָּךְ יִסָּפֵד בָּהֶן; שֶׁמָּא בַּלַּיְלָה הֱבִיאוּם מִמָּקוֹם אַחֵר עַד הַחוֹמָה, וּבַבֹּקֶר נִכְנְסוּ בָּהֶן. וְאִם יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁמִּמָּקוֹם פְּלוֹנִי הֱבִיאוּם בְּשַׁבָּת, יַמְתִּין כְּדֵי שֶׁיָּבוֹאוּ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם אַחַר הַשַּׁבָּת - וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר בְּפַרְהֶסְיָא גְּדוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

ז. עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְגוֹיִם דָּרִין בְּתוֹכָהּ, וְהָיְתָה בָּהּ מֶרְחָץ הַמַּרְחֶצֶת בְּשַׁבָּת - אִם רֹב גּוֹיִם, מֻתָּר לִרְחֹץ בָּהּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד; וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל, יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין; שֶׁבִּשְׁבִיל הָרֹב הוּחַמּוּ. מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה, יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה זוֹ בְּשַׁבָּת - אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן] - מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לָעֶרֶב [במוצ"ש], אַחַר שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁתֵּעָשֶׂה. וְלֹא אָסְרוּ בְּכָל מָקוֹם עַד שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, אֶלָּא מִפְּנֵי דָּבָר זֶה, שֶׁאִם תֹּאמַר יְהֵא מֻתָּר מִיָּד - שֶׁמָּא יֹאמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ, וְיִמְצָא הַדָּבָר מוּכָן מִיָּד; וְכֵיוָן שֶׁאָסְרוּ עַד שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ, לֹא יֹאמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר [מרויח] כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְעַכֵּב לָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה דָּבָר זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת.

ט. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה, וְאֵין אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת [איסור מדרבנן להרבות השביתה] - מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מִקְצָת חֻלִּי, אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לַדָּבָר צֹרֶךְ הַרְבֵּה, אוֹ מִפְּנֵי מִצְוָה.

י. כֵּיצַד? אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְגוֹי לַעֲלוֹת בָּאִילָן בְּשַׁבָּת אוֹ לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כְּדֵי לְהָבִיא לוֹ שׁוֹפָר, אוֹ סַכִּין לְמִילָה; אוֹ מֵבִיא לוֹ מֵחָצֵר לְחָצֵר שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן עֵרוּב, מַיִם חַמִּין לְהַרְחִיץ בָּהֶם קָטָן אוֹ [אדם] מִצְטַעֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הַלּוּקְחַ [קונה] בַּיִת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר לוֹ לוֹמַר לַגּוֹי לִכְתֹּב לוֹ הַשְּׁטָר בְּשַׁבָּת - שֶׁאֲמִירָה לְגוֹי אֲסוּרָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וּמִשּׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא גָּזְרוּ בְּדָבָר זֶה. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ מֵהֶן בַּיִת בְּסוּרְיָא, שֶׁסּוּרְיָא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְדָבָר זֶה.

יב. פּוֹסֵק [מסכם] אָדָם עִם הַגּוֹי עַל הַמְּלָאכָה וְקוֹצֵץ [-קוצב] דָּמִים, וְהַגּוֹי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ; וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת, מֻתָּר. וְכֵן הַשּׂוֹכֵר אֶת הַגּוֹי לְיָמִים הַרְבֵּה - מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַר הַגּוֹי לְשָׁנָה אוֹ לְשְׁתַּיִם, שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ [ספר] אוֹ שֶׁיֶּאֱרֹג לוֹ [בגד] - הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב וְאוֹרֵג בְּשַׁבָּת, וּמֻתָּר, כְּאִלּוּ קָצַץ עִמּוֹ שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ סֵפֶר אוֹ שֶׁיֶּאֱרֹג לוֹ בֶּגֶד, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְהוּא שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב [יחשבן] עִמּוֹ יוֹם יוֹם.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּצִנְעָה, שֶׁאֵין הַכֹּל מַכִּירִין שֶׁזּוֹ הַמְּלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא; אֲבָל אִם הָיְתָה יְדוּעָה וּגְלוּיָה וּמְפֻרְסֶמֶת - אֲסוּרָה; שֶׁהֲרוֹאֶה אֶת הַגּוֹי עוֹשֶׂה, אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁקָּצַץ [קצב דמיו מראש], וְאוֹמֵר שֶׁפְּלוֹנִי שָׂכַר הַגּוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּשַׁבָּת.

יד. לְפִיכָךְ, הַפּוֹסֵק עִם הַגּוֹי לִבְנוֹת לוֹ חֲצֵרוֹ, אוֹ כָּתְלוֹ, אוֹ לִקְצֹר אֶת שָׂדֵהוּ, אוֹ שֶׁשְּׂכָרוֹ שָׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם לִבְנוֹת לוֹ חָצֵר, אוֹ לִטַּע לוֹ כֶּרֶם - אִם הָיְתָה הַמְּלָאכָה בַּמְּדִינָה [בעיר], אוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם [אלפיים אמה] - אָסוּר לוֹ לְהַנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי הָרוֹאִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים שֶׁפָּסַק; וְאִם הָיְתָה הַמְּלָאכָה חוּץ לַתְּחוּם - מֵתָּר, שֶׁאֵין שָׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַפּוֹעֲלִין כְּשֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּשַׁבָּת.

טו. וְכֵן מֻתָּר לְאָדָם לְהַשְׂכִּיר כַּרְמוֹ אוֹ שָׂדֵהוּ לְגוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא זוֹרְעָן וְנוֹטְעָן בְּשַׁבָּת; שֶׁהָרוֹאֶה יוֹדֵעַ שֶׁשְּׂכוּרִין הֵן, אוֹ בַּאֲרִיסוּת יָרַד לָהֶן [לעבוד תמורת יבול]. וְדָבָר שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל בְּעָלָיו קָרוּי עָלָיו, וְאֵין דֶּרֶךְ רֹב אַנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְהַשְׂכִּירוֹ אוֹ לִתְּנוֹ בַּאֲרִיסוּת - אָסוּר לְהַשְׂכִּירוֹ לְגוֹי; מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹי עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא נִקְרָא עַל שֵׁם הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּעָלָיו.

טז. מֻתָּר לְהַשְׂאִיל כֵּלִים וּלְהַשְׂכִּירָן לְגוֹי, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת - מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצַוִּים עַל שְׁבִיתַת הַכֵּלִים; אֲבָל בְּהֶמְתּוֹ וְעַבְדּוֹ [של יהודי] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ מְצַוִּין עַל שְׁבִיתַת בְּהֵמָה וָעֶבֶד.

יז. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם הַגּוֹי בִּמְלָאכָה, אוֹ בִּסְחוֹרָה, אוֹ בַּחֲנוּת - אִם הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר הַשַּׁבָּת לַגּוֹי לְבַדּוֹ אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה, וּשְׂכַר יוֹם אַחֵר כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת לְיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ - מֻתָּר. וְאִם לֹא הִתְנוּ מִבַּתְּחִלָּה - כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לַחֶלֶק, נוֹטֵל הַגּוֹי שְׂכַר הַשַּׁבָּתוֹת כֻּלָּן לְבַדּוֹ, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ; וְאֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ כְּלוּם כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם קִבְּלוּ שָׂדֶה בְּשִׁתָּפוּת, דִּין אֶחָד הוּא.

יח. וְאִם לֹא הִתְנוּ, וּבָא לַחֲלֹק הַשָּׂכָר, וְלֹא הָיָה שְׂכַר שַׁבָּת יָדוּעַ - יֵרָאֶה לִי שֶׁהַגּוֹי נוֹטֵל לְבַדּוֹ שְׁבִיעַ הַשָּׂכָר, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לְגוֹי לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן [לעשות בהם עסק] - אַף עַל פִּי שֶׁהַגּוֹי נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּשַׁבָּת, חוֹלֵק עִמּוֹ שָׂכָר בְּשָׁוֶה; וְכֵן הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים.

יט. לֹא יִתֵּן אָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת כֵּלִים לְאֻמָּן גּוֹי לַעֲשׂוֹתָן, אַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק עִמּוֹ [מראש] - אֶלָּא בִּכְדֵי [- שיעור זמן] שֶׁיֵּצֵא בָּהֶן [הגוי] מִבֵּיתוֹ [של היהודי] קֹדֶם שֶׁחֲשֵׁכָה; וְכֵן לֹא יִמְכֹּר אָדָם חֶפְצוֹ לְגוֹי, וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ, וְלֹא יַלְוֶנּוּ, וְלֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ, וְלֹא יִתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה - אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיֵּצֵא בְּאוֹתוֹ חֵפֶץ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ, קֹדֶם הַשַּׁבָּת; שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ, אֵין אָדָם יוֹדֵעַ אֵימָתַי נָתַן לוֹ, וּכְשֶׁיֵּצֵא הַגּוֹי מִבֵּיתוֹ בְּשַׁבָּת וְחֵפֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ, יֵרָאֶה כְּמִי שֶׁהִלְוָהוּ לַגּוֹי אוֹ מִשְׁכְּנוֹ אוֹ פָּסַק עִמּוֹ אוֹ מָכַר לוֹ בְּשַׁבָּת.

כ. הַנּוֹתֵן אֲגֶרֶת לְגוֹי לְהוֹלִיכָהּ לְעִיר אַחֶרֶת - אִם קָצַץ עִמּוֹ [מראש] שְׂכַר הוֹלָכָה - מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ נְתָנָהּ לוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה; וְהוּא שֶׁיֵּצֵא בָּהּ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְאִם לֹא קָצַץ - אִם יֵשׁ בַּמְּדִינָה אָדָם קָבוּעַ שֶׁהוּא מְקַבֵּץ הָאִגְּרוֹת וְשׁוֹלֵחַ אוֹתָן לְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה עִם שְׁלוּחָיו, מֻתָּר לִתֵּן לַגּוֹי הָאִגֶּרֶת; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שְׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת - שֶׁמָּא זֶה שֶׁמְּקַבֵּץ הָאִגְּרוֹת וְשׁוֹלְחָן,

בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַחוֹמָה הוּא. וְאִם אֵין שָׁם אָדָם קָבוּעַ לְכָךְ, אֶלָּא הַגּוֹי שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ הָאִגֶּרֶת, הוּא שֶׁמּוֹלִיכָהּ לְעִיר אַחֶרֶת - אָסוּר לִשְׁלֹחַ בְּיַד גּוֹי הָאִגֶּרֶת לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן קָצַץ לוֹ דָּמִים.

כא. גּוֹי שֶׁהֵבִיא חֲפָצָיו בְּשַׁבָּת, וְהִכְנִיסָן לְבֵית יִשְׂרָאֵל - מֻתָּר; וַאֲפִלּוּ אָמַר לוֹ: 'הַנִּיחֵן בְּזָוִית זוֹ', הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וּמְזַמְּנִין אֶת הַגּוֹי בְּשַׁבָּת, וְנוֹתְנִין לְפָנָיו מְזוֹנוֹת לְאָכְלָן; וְאִם נְטָלָן וְיָצָא - אֵין נִזְקָקִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִפְנֵי הַכֶּלֶב בְּחָצֵר; וְאִם נְטָלָן וְיָצָא, אֵין נִזְקָקִין לוֹ.

כב. מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְהָיוּ עִמּוֹ מָעוֹת - נוֹתֵן כִּיסוֹ לְנָכְרִי לְהוֹלִיכוֹ לוֹ, וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ שָׂכָר עַל זֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוֹ לוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - מֻתָּר; מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּשְׁלִיכוֹ; וְאִם לֹא תַּתִּיר לוֹ דָּבָר זֶה שֶׁאֵין אִסּוּרוֹ אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - יָבוֹא לַהֲבִיאוֹ בְּיָדוֹ, וְעוֹבֵר עַל מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִיסוֹ; אֲבָל מְצִיאָה, לֹא יִתֵּן לְנָכְרִי, אֶלָּא מוֹלִיכָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.

כג. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּשַׁבָּת - אִם עָבַר וְעָשָׂה בְּזָדוֹן, אָסוּר לוֹ לֵהָנוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעוֹלָם; וּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר לָהֶם לֵהָנוֹת בָּהּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת, כִּי קֹדֶשׁ הוּא" - הִיא קֹדֶשׁ, וְאֵין מַעֲשֶׂיהָ קֹדֶשׁ [-אסורין]. כֵּיצַד? יִשְׂרָאֵל שֶׁבִּשֵּׁל בְּשַׁבָּת בְּמֵזִיד, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יֵאָכֵל לַאֲחֵרִים; אֲבָל לוֹ, לֹא יֵאָכֵל עוֹלָמִית. וְאִם בִּשֵּׁל בִּשְׁגָגָה - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת יֹאכַל בֵּין הוּא בֵּין אֲחֵרִים מִיָּד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כד. פֵּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרוּ - בְּשׁוֹגֵג, יֵאָכְלוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה בְּגוּפָן מַעֲשֶׂה, וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ; בְּמֵזִיד, לֹא יֵאָכְלוּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

כה. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לִשְׁמֹר לוֹ אֶת הַפָּרָה וְאֶת הַתִּינוֹק, לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שַׁבָּת - לְפִיכָךְ אֵין אַחֲרָיוּת [הפרה והתינוק ב-] שַׁבָּת עָלָיו; וְאִם הָיָה הַשָּׂכִיר שְׂכִיר שַׁבָּת [שבוע] אוֹ שְׂכִיר שָׁנָה, נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מְשֻׁלָּם - לְפִיכָךְ אַחֲרָיוּת שַׁבָּת עָלָיו. וְלֹא יֹאמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שַׁבָּת', אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שָׁנָה', אוֹ 'שֶׁל עֲשָׂרָה יָמִים'.

פֶּרֶק ז

א. מְלָאכוֹת שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן סְקִילָה וְכָרֵת בְּמֵזִיד, אוֹ קָרְבַּן חַטָּאת בִּשְׁגָגָה - מֵהֶן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אָבוֹת [=ראשי קבוצות], וּמֵהֶן תּוֹלְדוֹת [הדומות לאבות]; וּמִנַּיִן כָּל אָבוֹת מְלָאכוֹת - אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. וְאֵלּוּ הֵן: הַחָרִישָׁה, וְהַזְּרִיעָה, וְהַקְּצִירָה, וְהָעֲמִיר [איסוף תבואה], וְהַדִּישָׁה [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], וְהַזְּרִיָּה [זריקה לסילוק הפסולת], וְהַבְּרִירָה, וְהַטְּחִינָה, וְהַהַרְקָדָה [בנפה], וְהַלִּישָׁה, וְהָאֲפִיָּה, וְהַגְּזִיזָה, וְהַלִּבּוּן [ניקוי הצמר], וְהַנִּפּוּץ [סירוק וניעור הצמר], וְהַצְּבִיעָה, וְהַטְוָיָה, וַעֲשִׂיַּת הַנִּירִין [פריסת חוטי השתי], וְהַנְּסָכָת הַמַּסֵּכָה [העמדת מסרק האריגה], וְהָאֲרִיגָה, וְהַבְּצִיעָה [התרת אריג], וְהַקְשִׁירָה, וְהַהַתָּרָה, וְהַתְּפִירָה, וְהַקְּרִיעָה, וְהַבִּנְיָן, וְהַסְּתִירָה, וְהַהַכָּיָה בַּפַּטִּישׁ [=כל מעשה של גמר מלאכה], וְהַצִּידָה, וְהַשְּׁחִיטָה, וְהַהַפְשָׁטָה [עור מבעל חי], וְהַהַעֲבָדָה [עיבוד עורות], וּמְחִיקַת [החלקת] הָעוֹר, וְחִתּוּכוֹ, וְהַכְּתִיבָה, וְהַמְּחִיקָה, וְהַשִּׂרְטוּט, וְהַהַבְעָרָה, וְהַכִּבּוּי, וְהַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת.

ב. כָּל אֵלּוּ הַמְּלָאכוֹת וְכֹל שֶׁהוּא מִעְנְיָנָן [הדומה להם], הֵן הַנִּקְרָאִין 'אָבוֹת מְלָאכוֹת'. כֵּיצַד הוּא עִנְיָנָן? אֶחָד הַחוֹרֵשׁ, אוֹ הַחוֹפֵר, אוֹ הָעוֹשֶׂה חָרִיץ - הֲרֵי זֶה אַב מְלָאכָה; שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן - חֲפִירָה בַּקַּרְקַע, וְעִנְיָן אֶחָד הוּא.

ג. וְכֵן אֶחָד הַזּוֹרֵעַ זְרָעִים, אוֹ הַנּוֹטֵעַ אִילָנוֹת, אוֹ הַמַּבְרִיךְ אִילָנוֹת [מכופף ענף ומכסהו באדמה], אוֹ הַמַּרְכִּיב [אילן באילן], אוֹ הַזּוֹמֵר - כָּל אֵלּוּ אָב אֶחָד הֵן מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, וְעִנְיָנָן אֶחָד הוּא; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן - לְצַמֵּחַ דָּבָר הוּא מִתְכַּוֵּן.

ד. וְכֵן אֶחָד הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִית, אוֹ הַבּוֹצֵר עֲנָבִים, אוֹ הַגּוֹדֵר תְּמָרִים, אוֹ הַמּוֹסֵק זֵיתִים, אוֹ הָאוֹרֶה [קוטף] תְּאֵנִים - כָּל אֵלּוּ אַב מְלָאכָה אַחַת הֵן; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן - לַעֲקֹר דָּבָר מִגִּדּוּלָיו מִתְכַּוֵּן. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ, שְׁאָר הָאָבוֹת.

ה. הַתּוֹלְדָה, הִיא הַמְּלָאכָה הַדּוֹמָה לְאָב מֵאֵלּוּ הָאָבוֹת. כֵּיצַד? הַמְחַתֵּךְ אֶת הַיָּרָק מְעַט מְעַט [דק דק] לְבַשְּׁלוֹ, הֲרֵי זֶה חַיָּב - שֶׁזּוֹ הַמְּלָאכָה תּוֹלֶדֶת טְחִינָה, שֶׁהַטּוֹחֵן לוֹקֵחַ גּוּף אֶחָד וּמְחַלְּקוֹ לְגוּפִים הַרְבֵּה; וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר הַדּוֹמֶה לָזֶה, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ לָשׁוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת, וְשָׁף [שייף] אוֹתוֹ כְּדֵי לִקַּח מִמֶּנָּה כְּדָרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין צוֹרְפֵי הַזָּהָב - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טְחִינָה.

ו. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חָלָב, וְנָתַן בּוֹ קִבָּה כְּדֵי לְחַבְּצוֹ [לעשותו חמאה] - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר, שֶׁהֲרֵי הִפְרִישׁ הַקּוֹס [החמוץ] מִן הֶחָלָב; וְאִם גִּבְּנוֹ וְעָשָׂהוּ גְּבִינָה, חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה - שֶׁכָּל הַמְקַבֵּץ חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדִבֵּק הַכֹּל עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ גּוּף אֶחָד, הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל מְלָאכָה וּמְלָאכָה מֵאֵלּוּ הָאָבוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֶּרֶךְ זוֹ שֶׁאָמַרְנוּ; וּמִגּוּף הַמְּלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, תֵּדַע מֵעֵין אֵיזֶה אָב הִיא, וְתוֹלֶדֶת אֵיזֶה אָב הִיא.

ז. אֶחָד הָעוֹשֶׂה אָב מֵאָבוֹת מְלָאכוֹת, אוֹ תּוֹלְדָה מִן הַתּוֹלְדוֹת - בְּמֵזִיד, חַיָּב כָּרֵת, וְאִם בָּאוּ עֵדִים, נִסְקָל; בְּשׁוֹגֵג, חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אִם כֵּן, מָה הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין הָאָבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת? אֵין בֵּינֵיהֶן הֶפְרֵשׁ, אֶלָּא לְעִנְיַן הַקָּרְבָּן בִּלְבַד - שֶׁהָעוֹשֶׂה בְּשׁוֹגֵג - אִם עָשָׂה אָבוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם [בשוגג] אֶחָד, חַיָּב חַטָּאת עַל כָּל אָב וָאָב; וְאִם עָשָׂה אָב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּהֶעְלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת.

ח. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁחָרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצַר בְּשַׁבָּת בְּהֶעְלֵם אֶחָד - חַיָּב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת; וַאֲפִלּוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת בִּשְׁגָגָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׁכַח שֶׁאֵלּוּ הַמְּלָאכוֹת אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת - חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה חַטָּאת אַחַת. אֲבָל אִם טָחַן, וְחָתַךְ הַיָּרָק, וְשָׁף לָשׁוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת בְּהֶעְלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשָׂה אֶלָּא אָב אֶחָד וְתוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת בְּהֶעְלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁזָּרַע, וְנָטַע, וְהִבְרִיךְ, וְהִרְכִּיב, וְזָמַר בְּהֶעְלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת, שֶׁכֻּלָּן אָב אֶחָד הֵן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק ח

א. הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. הַמְנַכֵּשׁ [עוקר עשבים שוטים] בְּעִקְּרֵי [סמוך לשורש] הָאִילָנוֹת, וְהַמְקַרְסֵם [כורת] עֲשָׂבִים, אוֹ הַמְזָרֵד [חותך] אֶת הַשָּׂרִיגִים [של הגפן], כְּדֵי לְיַפּוֹת הַקַּרְקַע - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת חוֹרֵשׁ; וּמִשֶּׁיַּעֲשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. וְכֵן הַמַּשְׁוֶה פְּנֵי הַשָּׂדֶה - כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתֵּל וְרִדְּדוֹ [השווהו לפני הקרקע], אוֹ מִלֵּא הַגֵּיאָ [גומא] - חַיָּב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ; וְשִׁעוּרָן, כָּל שֶׁהוּא. וְכֵן כָּל הַמַּשְׁוֶה גֵּמּוֹת, שִׁעוּרוֹ כָּל שֶׁהוּא.

ב. הַזּוֹרֵעַ כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. הַזּוֹמֵר אֶת הָאִילָן כְּדֵי שֶׁיִּצְמַח - הֲרֵי זֶה מֵעֵין זוֹרֵעַ. אֲבָל הַמַּשְׁקֶה צְמָחִין וְאִילָנוֹת בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת זוֹרֵעַ, וְחַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא; וְכֵן הַשּׁוֹרֶה חִטִּין וּשְׁעוֹרִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בַּמַּיִם - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת זוֹרֵעַ, וְחַיָּב.

ג. הַקּוֹצֵר כִּגְרוֹגֶרֶת [- כשליש ביצה], חַיָּב. וְהַתּוֹלֵשׁ, תּוֹלֶדֶת קוֹצֵר הוּא; וְכָל הָעוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלָיו, חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכָךְ, צְרוֹר [רגב אדמה] שֶׁעָלוּ בּוֹ עֲשָׂבִים, וּכְשׁוּת [מין עשב] שֶׁעָלָה בִּסְנֶה, וַעֲשָׂבִים שֶׁצָּמְחוּ עַל גַּב הֶחָבִית - הַתּוֹלֵשׁ מֵהֶן, חַיָּב; שֶׁזֶּה הוּא מְקוֹם גִּדּוּלוֹ. אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ מֵעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה מְקוֹם גִּדּוּלוֹ. וְעָצִיץ נָקוּב בִּכְדֵי שֹׁרֶשׁ קָטָן, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ; וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ, חַיָּב.

ד. כָּל זֶרַע שֶׁקִּצִּירָתוֹ מְצַמַּחַת אוֹתוֹ וּמְגַדֵּלְתּוֹ, כְּגוֹן אַסְפַּסְתָּא [חציר] וְסִלְקָא [סלק] - הַקּוֹצְרוֹ בִּשְׁגָגָה, חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת: אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר, וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵעַ. וְכֵן הַזּוֹמֵר, וְהוּא צָרִיךְ לָעֵצִים - חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר, וּמִשּׁוּם נוֹטֵעַ. גַּבְשׁושִׁית שֶׁל עָפָר שֶׁעָלוּ בָּהּ עֲשָׂבִים - הִגְבִּיהָהּ מֵעַל הָאָרֶץ וְהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת, חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ; הֶיְתָה עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְהִנִּיחָהּ עַל הָאָרֶץ, חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ. תְּאֵנִים שֶׁיָּבְשׁוּ בְּאִבֵּיהֶן [- בעודן על העץ], וְכֵן אִילָן שֶׁיָּבְשׁוּ פֵּרוֹתָיו בּוֹ - הַתּוֹלֵשׁ מֵהֶן בְּשַׁבָּת חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כַּעֲקוּרִין לְעִנְיַן [קבלת] טֻמְאָה.

ה. הַתּוֹלֵשׁ עֲלָשִׁים [מין צמח], וְהַמְזָרֵד זָרְדִין [ענפים לחים] - אִם לַאֲכִילָה, שִׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת; וְאִם לִבְהֵמָה, שִׁעוּרוֹ כִּמְלֹא פִּי גְדִי; וְאִם לְהַסָּקָה, שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה. הַמְעַמֵּר [אוסף] אֲכָלִין, שִׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת; וְאִם עִמֵּר לִבְהֵמָה, שִׁעוּרוֹ כִּמְלֹא פִּי גְדִי; וְאִם לְהַסָּקָה, שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה. וּבֵיצָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, הִיא בֵּיצָה בֵּינוֹנִית שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין; וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה', הוּא כְּדֵי לְבַשֵּׁל כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצָה; וּגְרוֹגֶרֶת, אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה בְּבֵיצָה. וְאֵין עִמּוּר, אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע. **ו.** הַמְקַבֵּץ דְּבֵלָה [תאנים יבשות] וְעָשָׂה מִמֶּנָּה עִגּוּל [גוש], אוֹ שֶׁנִּקֵּב תְּאֵנִים וְהִכְנִיס הַחֵבֶל בָּהֶן עַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ גּוּף אֶחָד - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְעַמֵּר, וְחַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז. הַדָּשׁ [מפריד קליפת גידולי קרקע] כִּגְרוֹגֶרֶת, חַיָּב; וְאֵין דִּישָׁה, אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע. וְהַמְפָרֵק [דגן משבליו], הֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת הַדָּשׁ. הַחוֹלֵב אֶת הַבְּהֵמָה - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק. וְכֵן הַחוֹבֵל בְּחַי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹר, חַיָּב מִשּׁוּם מְפָרֵק - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה צָרִיךְ לַדָּם שֶׁיֵּצֵא מִן הַחַבּוּרָה; אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק בִּלְבַד - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְאֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּהְיֶה בַּדָּם אוֹ בֶּחָלָב שֶׁהוֹצִיא, כִּגְרוֹגֶרֶת.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹבֵל בִּבְהֵמָה וְחַיָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק - חַיָּב, מִפְּנֵי נַחַת רוּחוֹ; שֶׁהֲרֵי נִתְקָרְרָה [נתיישבה] דַּעְתּוֹ וְשָׁכְכָה חֲמָתוֹ, וַהֲרֵי הוּא כִּמְתַקֵּן; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַדָּם שֶׁהוֹצִיא מִמֶּנּוּ, חַיָּב.

ט. שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵן שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עוֹרוֹת [שנזקם בלתי הפיך] לְעִנְיַן [לדיני] שַׁבָּת כְּמוֹ חַיָּה וּבְהֵמָה וָעוֹף. אֲבָל שְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, אֵין לָהֶן עוֹר; לְפִיכָךְ, הַחוֹבֵל בָּהֶן - פָּטוּר. וְאֶחָד הַחוֹבֵל בִּבְהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, אוֹ בִּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים, וְעָשָׂה חַבּוּרָה וְיָצָא דָם, אוֹ שֶׁנִּצְרַר [נאסף] הַדָּם [תחת העור] אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא - חַיָּב.

י. הַסּוֹחֵט אֶת הַפֵּרוֹת, חַיָּב מִשּׁוּם מְפָרֵק; וְאֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּהְיֶה בַּמַּשְׁקִין שֶׁסָּחַט כִּגְרוֹגֶרֶת. וְאֵין חַיָּבִים מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא עַל דְּרִיכַת זֵיתִים [סחיטת] וַעֲנָבִים בִּלְבַד. וּמֵתֶר לִסְחֹט אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הָאֹכֶל, שֶׁמַּשְׁקֶה הַבָּא לָאֹכֶל - אֹכֶל הוּא, וְנִמְצָא כִּמְפָרֵק אֹכֶל מֵאֹכֶל; אֲבָל אִם סָחַט לִכְלִי שֶׁאֵין בּוֹ אֹכֶל - הֲרֵי זֶה דּוֹרֵךְ, וְחַיָּב. וְהַחוֹלֵב לְתוֹךְ הָאֹכֶל, אוֹ הַיּוֹנֵק בְּפִיו - פָּטוּר, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּחֲלֹב לְתוֹךְ הַכְּלִי.

יא. הַזּוֹרֶה אוֹ הַבּוֹרֵר כִּגְרוֹגֶרֶת, חַיָּב; וְהַמְחַבֵּץ [עושה חמאה], הֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת הַבּוֹרֵר. וְכֵן הַמְמַחֶה [מוציא] שְׁמָרִים מִתּוֹךְ הַמַּשְׁקִין - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אוֹ תּוֹלֶדֶת מְרַגֵּד, וְחַיָּב; שֶׁהַזּוֹרֶה וְהַבּוֹרֵר וְהַמְרַגֵּד, דּוֹמִין עִנְיָנֵיהֶם זֶה לָזֶה; וּמִפְּנֵי מָה מָנוּ אוֹתָן בִּשְׁלֹשָׁה? מִפְּנֵי שֶׁכָּל מְלָאכָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן, מוֹנִין אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

יב. הַבּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת, אוֹ שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין וּבֵרֵר מִין מִמִּין אַחֵר - בְּנָפָה וּבִכְבָרָה [נפה גדולה], חַיָּב; בְּקָנוֹן [צינור המשמש לבדירה] וּבְתַמְחוּי [קערה גדולה], פָּטוּר; וְאִם בֵּרֵר בְּיָדוֹ לֶאֱכֹל לְאַלְתַּר, מֻתָּר.

יג. וְהַבּוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ הָאֹכֶל, אֲפִלּוּ בְּיָדָיו - חַיָּב. וְהַבּוֹרֵר תּוּרְמוּסִין [מין קטנית] מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶן - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶן מְמַתֶּקֶת אוֹתָן כְּשֶׁיִּשָּׁלְקוּ [יתבשלו] עִמָּהּ, וְנִמְצָא כְּבוֹרֵר פְּסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל, וְחַיָּב. הַבּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת בְּיָדוֹ לְהַנִּיחוֹ [לאחר זמן], אֲפִלּוּ לְבוֹ בַּיּוֹם - נַעֲשָׂה כְּבוֹרֵר לָאוֹצָר [לאחסון], וְחַיָּב. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין מְעֹרָבִין - בּוֹרֵר אֶחָד מֵאֶחָד, וּמַנִּיחַ לֶאֱכֹל מִיָּד; וְאִם בֵּרֵר וְהִנִּיחַ לְאַחַר זְמַן, אֲפִלּוּ לְבוֹ בַּיּוֹם - כְּגוֹן שֶׁבֵּרֵר בְּשַׁחֲרִית לֶאֱכֹל בֵּין הָעַרְבַּיִם - חַיָּב.

יד. הַמְשַׁמֵּר [מסנן] יַיִן אוֹ שֶׁמֶן אוֹ מַיִם [משמרים], וְכֵן שְׁאָר הַמַּשְׁקִין, בִּמְשַׁמֶּרֶת [מסננת] שֶׁלָּהֶן - חַיָּב; וְהוּא, שֶׁיְּשַׁמֵּר כִּגְרוֹגֶרֶת. אֲבָל מְסַנְּנִין יַיִן שֶׁאֵין בּוֹ שְׁמָרִים, אוֹ מַיִם צְלוּלִין,

בְּסוּדָרִין וּבִכְפִיפָה מִצְרִית [- סל], כְּדֵי שֶׁיְּהֵא צָלוּל בְּיוֹתֵר. וְנוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי שְׁמָרִים [שבמסננת] בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצְּלוּ [יהיו צלולים ונקיים]. וְנוֹתְנִין בֵּיצָה טְרוּפָה [מעורבת] לִמְסַנֶּנֶת שֶׁל [גרעיני] חַרְדָּל כְּדֵי שֶׁיִּצֵּל [החרדל]; וְחַרְדָּל שֶׁלָּשׁוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר מְמַחוֹ [עושהו נוזל], בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי. וְכֵן יַיִן מִגִּתּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהוּא תּוֹסֵס - טוֹרֵף [מערבב] חָבִית בִּשְׁמָרֶיהָ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסּוּדָרִין; שֶׁעֲדַיִן לֹא נִפְרְשׁוּ הַשְּׁמָרִים מִן הַיַּיִן יָפֶה יָפֶה, וְכָל הַיַּיִן כְּגוּף אֶחָד הוּא. וְכֵן הַחַרְדָּל, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בּוֹ.

טו. הַטּוֹחֵן כִּגְרוֹגֶרֶת, חַיָּב. וְכָל הַשּׁוֹחֵק [כותש] תַּבְלִין וְסַמָּנִין בְּמַכְתֶּשֶׁת - הֲרֵי זֶה טוֹחֵן, וְחַיָּב. הַמְחַתֵּךְ יָרָק [דק דק] תָּלוּשׁ, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן. וְכֵן הַנּוֹסֵר עֵצִים לֵהָנוֹת בַּנְּסֹרֶת שֶׁלָּהֶן, אוֹ שֶׁשָּׁף [גרד] לָשׁוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת - חַיָּב מִשֶּׁיָּשׁוּף כָּל שֶׁהוּא; אֲבָל הַמְחַתֵּךְ עֵצִים, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּדַקֵּק [יחתוך דק] מֵהֶן כְּדֵי לְבַשֵּׁל כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצָה. **טז.** וְהַמְרַקֵּד [מנפה] כִּגְרוֹגֶרֶת, חַיָּב. הַלָּשׁ כִּגְרוֹגֶרֶת, חַיָּב. וְהַמְגַבֵּל [מערבב] אֶת הֶעָפָר, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת לָשׁ; וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי [שפת] כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. וְאֵין גִּבּוּל בְּאֶפֶר, וְלֹא בְּחוֹל הַגַּס, וְלֹא בְּמֶרְסָן [קליפות תבואה עבות], וְלֹא בְּכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְהַנּוֹתֵן זֶרַע שֶׁמִּשְׁמִין אוֹ זֶרַע פִּשְׁתָּן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּמַיִם - חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְעָרְבִין וְנִתְלִין [נדבקין] זֶה בָּזֶה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ט

א. הָאוֹפֶה כִּגְרוֹגֶרֶת [- כשליש ביצה], חַיָּב. אֶחָד הָאוֹפֶה אֶת הַפַּת, אוֹ הַמְבַשֵּׁל אֶת הַמַּאֲכָל אוֹ אֶת הַסַּמָּנִין [צבע], אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם - הַכֹּל מֵעֵין [ענין] אֶחָד הוּא. שִׁעוּר הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם, כְּדֵי לִרְחֹץ בָּהֶן אֵבֶר קָטָן; וְשִׁעוּר מְבַשֵּׁל סַמָּנִין, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִין לַדָּבָר שֶׁמְּבַשְּׁלִין אוֹתָן לוֹ.

ב. הַנּוֹתֵן בֵּיצָה בְּצַד הַמֵּחַם [דוד] בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל [תתבשל מעט], וְנִתְגַּלְגְּלָה - חַיָּב; שֶׁהַמְבַשֵּׁל בְּתוֹלֶדֶת הָאוּר, כִּמְבַשֵּׁל בְּאוּר עַצְמָהּ. וְכֵן הַמֵּדִיחַ בְּחַמִּין [דג] מָלִיחַ הַיָּשָׁן [שנמלח לפני שנה], אוֹ קוֹלְיָס הָאַסְפָּנוֹן וְהוּא דָּג דַּק וְרַךְ בְּיוֹתֵר - הֲרֵי זֶה חַיָּב; שֶׁהֲדַחְתָּן בְּחַמִּין, זֶה הוּא גְּמַר בִּשּׁוּלָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ג. הַמַּפְקִיעַ [שובר] אֶת הַבֵּיצָה בְּבֶגֶד חַם, אוֹ בְּחוֹל וּבַאֲבַק דְּרָכִים שֶׁהֵן חַמִּין מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁנִּצְלָת, פָּטוּר; שֶׁתּוֹלְדוֹת חַמָּה אֵינָן כְּתוֹלְדוֹת הָאֵשׁ, אֲבָל גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי תּוֹלְדוֹת הָאוּר. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, פָּטוּר. הַמְבַשֵּׁל עַל הָאוּר דָּבָר שֶׁהָיָה מְבֻשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ, אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בִּשּׁוּל כְּלָל - פָּטוּר.

ד. אֶחָד נָתַן אֶת הָאוּר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקְּדָרָה, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וּבָא אֶחָד וְהֵגִיס [ערבב] - כֻּלָּם חַיָּבִים מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל; שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר מִצָּרְכֵי הַבִּשּׁוּל, הֲרֵי זֶה מְבַשֵּׁל. אֲבָל אִם שָׁפַת [- הניח] אֶחָד אֶת הַקְּדָרָה תְּחִלָּה, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַמַּיִם, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הָאוּר, וּבָא אַחֵר וְנָתַן עֵצִים עַל הָאוּר, וּבָא אַחֵר וְהֵגִיס - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים בִּלְבַד חַיָּבִין מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

ה. הִנִּיחַ בָּשָׂר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים - אִם נִצְלָה בּוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת, אֲפִלּוּ בִּשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת - חַיָּב; לֹא נִצְלָה בּוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת, אֲבָל נִתְבַּשֵּׁל כֻּלּוֹ חֲצִי בִּשּׁוּל - חַיָּב. נִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בִּשּׁוּל מִצַּד אֶחָד - פָּטוּר, עַד שֶׁיְּהַפֵּךְ בּוֹ וְיִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בִּשּׁוּל מִשְּׁנֵי צְדָדִין. שָׁכַח וְהִדְבִּיק [הניח] פַּת בַּתַּנּוּר בְּשַׁבָּת, וְנִזְכַּר - מֻתָּר לוֹ לִרְדּוֹתָהּ [להוציאה], קֹדֶם שֶׁתֵּאָפֶה וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה.

ו. הַמַּתִּיךְ [ממיס] אֶחָד מִמִּינֵי מַתָּכוֹת כָּל שֶׁהוּא, אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּתֶּכֶת עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה גַּחֶלֶת - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְבַשֵּׁל. וְכֵן הַמְמַסְמֵס אֶת הַדּוֹנַג [שעוה], אוֹ אֶת הַחֵלֶב, אוֹ אֶת הַזֶּפֶת, וְהַכֹּפֶר [מעין זפת], וְהַגָּפְרִית [חומר דליק מעמקי האדמה], וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְבַשֵּׁל. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל כְּלֵי אֲדָמָה עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ חֶרֶשׂ, חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: בֵּין שֶׁרִפָּה גּוּף קָשֶׁה בָּאֵשׁ, אוֹ שֶׁהִקְשָׁה גּוּף רַךְ - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

ז. הַגּוֹזֵז צֶמֶר אוֹ שֵׂעָר - בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הַחַיָּה, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת, אֲפִלּוּ מִן הַשַّלַח שֶׁלָּהֶן [עור שנפשט מהם] - חַיָּב. כַּמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ כְּרֹחַב הַסִּיט [- שם מדה] כָּפוּל; וְכַמָּה רֹחַב הַסִּיט? כְּדֵי לִמְתֹּחַ מִן בֹּהֶן שֶׁל יָד עַד הָאֶצְבַּע הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁיִּפְתַּח בֵּינֵיהֶן בְּכָל כֹּחוֹ, וְהוּא קָרוֹב לִשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֶרֶת. הַתּוֹלֵשׁ כָּנָף מִן הָעוֹף, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת גּוֹזֵז. הַטּוֹוֶה אֶת הַצֶּמֶר מִן [- על] הַחַי - פָּטוּר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ גְּזִיזָה בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ נִפּוּץ [סירוק] בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ טְוִיָּה בְּכָךְ.

ח. הַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו, אוֹ שְׂעָרוֹ, אוֹ שְׁפָמוֹ, אוֹ זְקָנוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת גּוֹזֵז, וְחַיָּב; וְהוּא, שֶׁיִּטֹּל בִּכְלִי; אֲבָל אִם נְטָלָן בְּיָדוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר - פָּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵךְ יַבֹּלֶת מִגּוּפוֹ, בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי - פָּטוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר. וּמֻתָּר לַחְתּוֹךְ יַבֹּלֶת בַּמִּקְדָּשׁ בְּיָד, אֲבָל לֹא בִּכְלִי; וְאִם הָיְתָה יְבֵשָׁה - חוֹתְכָהּ אַף בִּכְלִי, וְעוֹבֵד [עבודתו, הכהן].

ט. הַנּוֹטֵל [גוזר] שְׂעָרוֹ בִּכְלִי, כַּמָּה יִטֹּל וְיִהְיֶה חַיָּב? שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת; וְאִם לִקֵּט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחֹרוֹת - אֲפִלּוּ אַחַת, חַיָּב. צִפֹּרֶן שֶׁפֵּרֵשׁ רֻבָּהּ, וְצִיצִין שֶׁל עוֹר [- קילופי עור] שֶׁפֵּרְשׁוּ רֻבָּן [וקרובים להיתלש] - אִם פֵּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מַעְלָה, וּמְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ - מֻתָּר לִטֹּל אוֹתָן בְּיָדוֹ, אֲבָל לֹא בִּכְלִי; וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי, פָּטוּר. וְאִם אֵינָן מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ, אֲפִלּוּ בְּיָדוֹ אָסוּר. וְאִם לֹא פֵּרֵשׁ רֻבָּן - אֲפִלּוּ מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ, אָסוּר לִטְלָן בְּיָדוֹ; וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי, חַיָּב.

י. הַמְלַבֵּן [מכבס] אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן, אוֹ אֶת הַשָּׁנִי [מלבנים אותו לפני צביעתו], וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִמַּה שֶׁדַּרְכָּן לְהִתְלַבֵּן - חַיָּב. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אָרְכּוֹ כִּמְלֹא רֹחַב הַסִּיט כָּפוּל, שֶׁהוּא אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים.

יא. וְהַמְכַבֵּס בְּגָדִים - הֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת הַמְלַבֵּן, וְחַיָּב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצִיא הַמַּיִם שֶׁבּוֹ - הֲרֵי זֶה מְכַבְּסוֹ, וְחַיָּב; שֶׁהַסְּחִיטָה מִצָּרְכֵי כִּבּוּס הִיא, כְּמוֹ שֶׁהַהֲגָסָה [ערבוב] מִצָּרְכֵי הַבִּשּׁוּל. וְאֵין סְחִיטָה בְּשֵׁעָר; וְהוּא הַדִּין לְעוֹר, שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל סְחִיטָתוֹ.

יב. הַמְנַפֵּץ [מסרק ומנער] אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן, אוֹ אֶת הַשֵּׁנִי, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - חַיָּב. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְהַמְנַפֵּץ אֶת הַגִּידִים עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּצֶמֶר, כְּדֵי לִטְוּוֹת אוֹתָן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְנַפֵּץ, וְחַיָּב.

יג. הַצּוֹבֵעַ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים, אוֹ דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט כָּזֶה [- כגון צמר] - חַיָּב. וְאֵין הַצּוֹבֵעַ חַיָּב, עַד שֶׁיִּהְיֶה צֶבַע הַמִּתְקַיֵּם [בר קיימא]; אֲבָל צֶבַע שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר סָרָק [צבע צהוב] אוֹ שָׁשַׁר [צבע אדום] עַל גַּבֵּי בַרְזֶל אוֹ נְחֹשֶׁת וּצְבָעוֹ - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי אַתָּה מַעֲבִירוֹ לְשַׁעְתּוֹ, וְאֵינוֹ צוֹבֵעַ כְּלוּם; וְכֹל שֶׁאֵין מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת בַּשַּׁבָּת, פָּטוּר.

יד. הָעוֹשֶׂה עֵין הַצֶּבַע [- מראה של צבע] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת צוֹבֵעַ, וְחַיָּב. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן קַלְקַנְתּוֹס לְתוֹךְ מֵי עַפְצָא [- מיני דיו], שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֹּל שָׁחֹר; אוֹ שֶׁנָּתַן אִיסְטִיס לְתוֹךְ מֵי כַרְכֹּם [- מיני צבעים], שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֹּל יָרֹק; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִצְבֹּעַ בּוֹ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים.

טו. הַטּוֹוֶה אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים מִכָּל דָּבָר הַנִּטְוֶה, חַיָּב; אֶחָד הַטּוֹוֶה אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן, אוֹ אֶת הַשֵּׁעָר, אוֹ אֶת הַגּוֹצָה, אוֹ אֶת הַגִּידִין, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. הָעוֹשֶׂה אֶת הַלֶּבֶד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹוֶה, וְחַיָּב; וְהוּא, שֶׁיִּלְבַּד דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים בְּעֹבִי בֵּינוֹנִי.

טז. הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתֵּי נִירִין [מכניס חוטי השתי למקומם במכשיר האריגה], חַיָּב. הָעוֹשֶׂה נָפָה, אוֹ כְּבָרָה, אוֹ סַל, אוֹ סְבָכָה [כיסוי לראש], אוֹ שֶׁפָּרַג מִטָּה בַּחֲבָלִים - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת עוֹשֶׂה נִירִין; וּמִשֶּׁיַּעֲשֶׂה שְׁנֵי בָתִּים - שְׁתֵּי וְעֵרֶב] בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, חַיָּב. וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתִּים בְּדָבָר שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בָּתִּים בָּתִּים כְּגוֹן אֵלּוּ, חַיָּב.

יז. דֶּרֶךְ הָאוֹרְגִין, שֶׁמּוֹתְחִין הַחוּטִין תְּחִלָּה בְּאֹרֶךְ הַיְרִיעָה וּבְרָחְבָּהּ, וּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן, וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשֶׁבֶט עַל הַחוּטִין [מפריד ומותח באמצעות מקל] וּמְתַקֵּן אוֹתָן זֶה בְּצַד זֶה, עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה כֻּלָּהּ שְׁתִּי בְּלֹא עֵרֶב. וּמִתִּיחַת הַחוּטִין כְּדֶרֶךְ הָאוֹרְגִין, הִיא הַנִּסְכֶּת הַמַּסֵּכָה; וְזֶה הַמּוֹתֵחַ, נִקְרָא 'מֵסֵךְ'. וּכְשֶׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ וּמַתְחִיל לְהַכְנִיס הָעֵרֶב בַּשְּׁתִי, נִקְרָא 'אוֹרֵג'.

יח. הַמֵּסֵךְ חַיָּב, וְהִיא מְלָאכָה מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. וְהַשּׁוֹבֵט [- מותח] עַל הַחוּטִין עַד שֶׁיִּתְפָּרְקוּ [מסבכיהם] וִיתַקְּנֵם, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מֵסֵךְ. וְכַמָּה שִׁעוּרָן? מִשֶּׁיְּתַקֵּן רֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת. וְכֵן הָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת, חַיָּב. בֵּין שֶׁאָרַגְן בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁהָיָה מִקְצָת הַבֶּגֶד אָרוּג וְאָרַג עַל הָאָרִיג - שִׁעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין; וְאִם אָרַג חוּט אֶחָד, וְהִשְׁלִים [סיים] בּוֹ [מלאכת] הַבֶּגֶד - חַיָּב. אָרַג בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה בָתֵּי נִירִין - חַיָּב; הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְאוֹרֶג צְלָצוּל קָטָן [- חגורה] בְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה בָתֵּי נִירִין.

יט. הַמְדַקְדֵּק [משווה ו'מחליק'] אֶת הַחוּטִין וְהַמַּפְרִידָן בְּעֵת הָאֲרִיגָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת אוֹרֵג. וְכֵן הַקּוֹלֵעַ [- קליעה] אֶת הַנִּימִין [חוטים הבולטים מן הבגד], הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת אוֹרֵג; וְשִׁעוּרוֹ, מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה קְלִיעָה בְּאֹרֶךְ שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת.

כ. הַבּוֹצֵעַ [פורם] שְׁנֵי חוּטִין, חַיָּב; וּבוֹצֵעַ, הוּא הַמַּפְרִיד [סותר] אֶת [שארית] הָאָרִיג [- שבמכונת האריגה]. בֵּין שֶׁהוֹצִיא הָעֵרֶב מִן הַשְּׁתִי, אוֹ שֶׁהֶעֱבִיר הַשְּׁתִי מֵעַל הָעֵרֶב, הֲרֵי זֶה בּוֹצֵעַ וְחַיָּב; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְקַלְקֵל, אֶלָּא יִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין אֵלּוּ שֶׁמְּאַחִין [תופרים] אֶת הַבְּגָדִים הַקַּלִּים בְּיוֹתֵר - שֶׁבּוֹצְעִין, וְאַחַר כָּךְ מְאַחִין, וְחוֹזְרִין וְאוֹרְגִין חוּטִין שֶׁבָּצְעוּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁנֵי הַבְּגָדִים אוֹ שְׁנֵי הַקְּרָעִים אֶחָד. וְהַסּוֹתֵר אֶת הַקְּלִיעָה לְתַקֵּן, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹצֵעַ; וְשִׁעוּרוֹ, כְּשִׁעוּר הַבּוֹצֵעַ.

פֶּרֶק י

א. הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָה, וְהוּא מַעֲשֵׂה אֻמָּן [- קשר חזק] - חַיָּב; כְּגוֹן קֶשֶׁר הַגַּמָּלִין, וְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין, וְקִשְׁרֵי רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין הָרַצָּעָנִין בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָה, וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֻמָּן - פָּטוּר; וְקֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָה, וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֻמָּן - מֻתָּר לְקָשְׁרוֹ לְכַתְּחִלָּה.

ב. כֵּיצַד? נִפְסְקָה [נקרעה] לוֹ רְצוּעָה [של נעלו] וּקְשָׁרָהּ, נִפְסַק הַחֶבֶל וּקְשָׁרוֹ, אוֹ שֶׁקְּשַׁר חֶבֶל בְּדָלִי, אוֹ שֶׁקְּשַׁר רֶסֶן בְּהֵמָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַקְּשָׁרִים, שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט וְכָל אָדָם קוֹשֵׁר אוֹתָן לְקַיָּמָה. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָה - אִם קְשָׁרוֹ קֶשֶׁר אֻמָּן, הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ג. קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מַפְתְּחֵי הֶחָלוּק, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים [ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד]; וְחוּטֵי סְבָכָה [כיפה עבה], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָפוּי [אינו צמוד וניתן להסירו ללא התרת הקשר]; וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הָרֶגֶל בִּשְׁעַת מַלְבּוּשׁ; וְנוֹדוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי אָזְנַיִם [פתחי יציאת המשקה]; וּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר, אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר וְלֹא תַּתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרִין דְּלִי בִּמְשִׁיחָה [חבל דק] אוֹ בְּאַבְנֵט וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל [עבה]. וְקוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרַגְלָהּ, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי אִסָּרוֹת [קשרים]. וְחֶבֶל שֶׁהָיָה קָשׁוּר בַּפָּרָה, קוֹשְׁרוֹ בָּאֲבוּס [כלי להאכלת הבהמה]; הָיָה קָשׁוּר בָּאֲבוּס, קוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה. אֲבָל לֹא יָבִיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְיִקְשֹׁר בַּפָּרָה וּבָאֲבוּס; וְאִם הָיָה חֶבֶל גַּרְדִּי [- אורג] שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ, הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְקוֹשֵׁר בַּפָּרָה וּבָאֲבוּס. מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים, מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט הֵן, וְאֵינָן לְקַיָּמָה, אֶלָּא פַּעַם קוֹשֵׁר וּפַעַם מַתִּיר, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְקָשֹׁר אוֹתָן לְכַתְּחִלָּה.

מתוך מהדורת חזק

חוֹתָלוֹת [סלים] שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגָרוֹת [תאנים יבשים] - מַתִּיר [קשירת הסל], וּמַפְקִיעַ [קשרי התאנים], וְחוֹתֵךְ [התאנים], וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל.

ד. כֹּל שֶׁרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מֻתָּר לִקְשֹׁר אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; לְפִיכָךְ, אִם נִפְסְקָה רְצוּעוֹת סַנְדָּלוֹ בְּכַרְמְלִית [מקום שאינו רה"ר ואינו רה"י] - נוֹטֵל גֶּמִי לַח הָרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְכוֹרֵךְ עָלָיו וְקוֹשֵׁר הַגֶּמִי. נִשְׁמְטָה לוֹ רְצוּעוֹת מִנְּעָל וְסַנְדָּל, אוֹ שֶׁנִּשְׁמַט רֹב הָרֶגֶל [מהם] - מֻתָּר לְהַחְזִיר הָרְצוּעוֹת לִמְקוֹמָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר.

ה. הָעֲנִיבָה - מֻתֶּרֶת, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בִּקְשִׁירָה [ואין צורך לגזור עליה]; לְפִיכָךְ, הַחֶבֶל שֶׁנִּפְסַק - מְקַבֵּץ שְׁנֵי קְצוֹתָיו, וְכוֹרֵךְ עָלָיו מְשִׁיחָה [חבל דק], וְעוֹנֵב עֲנִיבָה.

ו. מֻתָּר לִקְשֹׁר קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָה לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁיִּקְשֹׁר לְמִדַּת שִׁעוּר מִשִּׁעוּרֵי הַתּוֹרָה. נִימַת [מיתר] כִּנּוֹר שֶׁנִּפְסְקָה - קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה [שאר המקומות]; וְלֹא יִקְשֹׁר נִימָא לְכַתְּחִלָּה, אֲפִלּוּ בַּמִּקְדָּשׁ.

ז. כָּל קֶשֶׁר שֶׁחַיָּבִין עַל קִשּׁוּרוֹ, כָּךְ חַיָּבִין עַל הֶתֵּרוֹ; וְכָל קֶשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פָּטוּר, כָּךְ הַמַּתִּיר אוֹתוֹ פָּטוּר; וְכָל קֶשֶׁר שֶׁמֻּתָּר לְקָשְׁרוֹ, כָּךְ מֻתָּר לְהַתִּירוֹ.

ח. הַפּוֹתֵל [שוזר] חֲבָלִים מִן הַהוּצִין [עלי התמר], וּמִן הַחֵלֶף [מין צמח עשב], אוֹ מִחוּטֵי צֶמֶר, אוֹ מִחוּטֵי פִּשְׁתָּן, אוֹ חוּטֵי שֵׂעָר, וְכֵיוֹצֵא בָהֶן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹשֵׁר, וְחַיָּב. וְשִׁעוּרוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד הַחֶבֶל בִּפְתִילָתוֹ בְּלֹא קְשִׁירָה - שֶׁנִּמְצֵאת מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת [בת-קיום]. וְכֵן הַמַּפְרִיד אֶת הַפְּתִיל - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַתִּיר, וְחַיָּב; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד. וְשִׁעוּרוֹ, כְּשִׁעוּר הַפּוֹתֵל.

ט. הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת, חַיָּב; וְהוּא, שֶׁקָּשַׁר רָאשֵׁי הַחוּט מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּדֵי שֶׁתַּעֲמֹד הַתְּפִירָה וְלֹא תִשָּׁמֵט. אֲבָל אִם תָּפַר יָתֵר עַל שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָשַׁר, חַיָּב; שֶׁהֲרֵי מִתְקַיֶּמֶת הַתְּפִירָה. וְהַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תְּפִירָה בְּשַׁבָּת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצָּרְכֵי הַתְּפִירָה.

י. הַקּוֹרֵעַ כְּדֵי [שיעור קריעה שאפשר ממנה -] לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת עַל מְנָת לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - חַיָּב; אֲבָל הַקּוֹרֵעַ לְהַפְסִידָהּ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ [בכעסו], אוֹ עַל מַת שֶׁהוּא חַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁמְּיַשֵּׁב אֶת דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה, וְיָנוּחַ יִצְרוֹ, וְהוֹאִיל וַחֲמָתוֹ שׁוֹכֶכֶת בְּדָבָר זֶה, הֲרֵי הוּא כִּמְתַקֵּן, וְחַיָּב. וְהַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצָּוָאר בְּשַׁבָּת, חַיָּב.

יא. הַמְדַבֵּק נְיָרוֹת אוֹ עוֹרוֹת בְּקוֹלָן [דבק] שֶׁל סוֹפְרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת תּוֹפֵר, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְפָרֵק נְיָרוֹת דְּבוּקִין אוֹ עוֹרוֹת דְּבוּקִין, וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹרֵעַ.

יב. הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. הַמַּשֶּׁוֶה פְּנֵי הַקַּרְקַע בַּבַּיִת, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתֵּל, אוֹ מִלֵּא גַּיְא [גומא] - הֲרֵי זֶה בּוֹנֶה, וְחַיָּב. אֶחָד נָתַן אֶת הָאֶבֶן, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַטִּיט - הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט חַיָּב; וּבַנִּדְבָּךְ [שורת אבנים] הָעֶלְיוֹן, אֲפִלּוּ הֶעֱלָה אֶת הָאֶבֶן וְהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי הַטִּיט - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי אֵין מַנִּיחִין עָלֶיהָ טִיט. וְהַבּוֹנֶה עַל גַּבֵּי כֵּלִים, פָּטוּר.

יג. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קָבוּעַ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כְּלֵי אֲדָמָה, כְּגוֹן תַּנּוּר וְחָבִית קֹדֶם שֶׁיִּשָּׂרְפוּ [בכבשן לסיום מלאכתן] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְגַבֵּן אֶת הַגְּבִינָה, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה; וְאֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיְּגַבֵּן כִּגְרוֹגֶרֶת. הַמַּכְנִיס יַד [קת] הַקַּרְדֹּם [הגרזן] בְּתוֹךְ הָעֵין [החור] שֶׁלּוֹ, הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן כָּל הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ - בֵּין שֶׁתָּקַע בְּמַסְמֵר, בֵּין שֶׁתָּקַע בָּעֵץ עַצְמוֹ [חתיכת עץ בחברתה] עַד שֶׁנִּתְאַחֵד - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב.

יד. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לָהֶם הָאוֹר - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. הַמַּחֲזִיר דֶּלֶת שֶׁל בּוֹר, וְשֶׁל דּוּת [בור הבנוי מעל הקרקע], וְשֶׁל יָצִיעַ [חדרון שלפני הבית] - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה.

טו. הַסּוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב; וְהוּא, שֶׁיִּסְתּוֹר עַל מְנָת לִבְנוֹת; אֲבָל אִם סָתַר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה, פָּטוּר. הַסּוֹתֵר אֹהֶל קָבוּעַ, אוֹ שֶׁפֵּרַק עֵץ תָּקוּעַ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת סוֹתֵר, וְחַיָּב; וְהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן.

טז. הַמַּכֶּה בַּפַּטִּישׁ הַכָּיָה אַחַת, חַיָּב. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, וְחַיָּב. כֵּיצַד? הַמְנַפֵּחַ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְהַצָּר בִּכְלֵי צוּרָה אֲפִלּוּ מִקְצָת הַצּוּרָה, וְהַמְגָרֵד [מיישר הבליטות] כָּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בֵּין בְּעֵץ בֵּין בְּבִנְיָן בֵּין בְּמַתֶּכֶת בֵּין בְּכֵלִים - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, וְחַיָּב. וְכָל פֶּחָם שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, אֵין חַיָּבִין עַל עֲשִׂיָּתוֹ.

יז. הַמֵּפִישׁ [מבקע] שְׁחִין [ובו מוגלה] בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהָרוֹפְאִין עוֹשִׂין, שֶׁהֵן מִתְכַּוְּנִין בִּרְפוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ, שֶׁזּוֹ הִיא מְלֶאכֶת הָרוֹפֵא; וְאִם הֵפִישָׁהּ לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלֵּחָה שֶׁבָּהּ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

יח. הַמְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ. הַמְצַדֵּד [מסדר] אֶת הָאֶבֶן בִּיסוֹד הַבִּנְיָן, וְתִקְּנָהּ בְּיָדוֹ וְהוֹשִׁיבָהּ בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהּ - חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ. הַלּוֹקֵחַ יְבֹלֶת שֶׁעַל הַבַּגְדִּים [נסורת עץ שנתערבה בבגד] בְּיָדוֹ, כְּגוֹן אֵלּוּ הַיְבוֹלוֹת שֶׁבִּכְלֵי צֶמֶר - חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בַּפַּטִּישׁ; וְהוּא, שֶׁיַּקְפִּיד עֲלֵיהֶן; אֲבָל אִם הֶסִירָן דֶּרֶךְ עֵסֶק [בלי כוונה], הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַמְנַעֵר טַלִּית חֲדָשָׁה שְׁחוֹרָה, כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ וּלְהָסִיר הַצֹּהוּב הַלָּבָן הַנִּתְלֶה בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין - חַיָּב חַטָּאת; וְאִם אֵינוֹ מַקְפִּיד, מֻתָּר.

יט. הַצָּד דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ מִינוֹ לָצוּד אוֹתוֹ - חַיָּב, כְּגוֹן חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים; וְהוּא, שֶׁיָּצוּד אוֹתָן לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר צִידָה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁרָדַף אַחַר צְבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית אוֹ לְגִנָּה אוֹ לְחָצֵר, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמִגְדָּל, וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁשָּׁלָה דָּג מִן הַיָּם, בְּתוֹךְ סֵפֶל שֶׁל מַיִם - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צִפּוֹר לְבֵית,

מתוך מהדורת חזק

וְנָעַל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִבְרִיחַ דָּג וַעֲקָרוֹ מִן הַיָּם לִבְרֵכָה שֶׁל מַיִם, אוֹ שֶׁרָדַף אַחַר צְבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לִטְרַקְלִין רָחָב, וְנָעַל עָלָיו - חֲרֵי זֶה פָּטוּר; שֶׁאֵין זוֹ צִידָה גְּמוּרָה - שֶׁאִם יָבוֹא לְקַחְתּוֹ, צָרִיךְ לִרְדֹּף אַחֲרָיו וְלָצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָךְ, הַצָּד אֲרִי - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַכִּפָּה [חדר קטן] שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

כ. כָּל מָקוֹם שֶׁאִם יָרוּץ בּוֹ יַגִּיעַ לַחַיָּה בִּשְׁחִיָּה [תנועה] אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכְּתָלִים קְרוֹבִין זֶה לָזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל צֵל שְׁנֵיהֶם לָאֶמְצַע כְּאֶחָד - חֲרֵי זֶה מָקוֹם קָטָן; וְאִם הִבְרִיחַ הַצְּבִי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ, חַיָּב. וּמָקוֹם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִזֶּה - הַמַּבְרִיחַ חַיָּה לְתוֹכוֹ, פָּטוּר.

כא. אֶחָד שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְאֶחָד שְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁיֵּשׁ לְמִינָם צִידָה - הַצָּד אֶחָד מִכֻּלָּן, בֵּין לְצֹרֶךְ בֵּין שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֶלָּא לְשַׂחֵק בָּהֶם - חַיָּב, הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לָצוּד וְצָד; שֶׁמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, חַיָּב עָלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיָּשֵׁן וְאֶת הַסּוּמָה - חַיָּב.

כב. הַמְשַׁלֵּחַ כְּלָבִים כְּדֵי שֶׁיָּצוּדוּ צְבָיִים וְאַרְנָבִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וּבָרַח הַצְּבִי מִפְּנֵי הַכֶּלֶב, וְהָיָה הוּא רוֹדֵף אַחַר הַצְּבִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּפָנָיו וְהִבְהִילוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכֶּלֶב וְתָפַשׂ - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת הַצָּד, וְחַיָּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ בְּעוֹפוֹת.

כג. צְבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית, וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו - חַיָּב. נְעָלוּהוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִין; וְאִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לִנְעֹל, וּנְעָלוּהוּ שְׁנַיִם - חַיָּבִין. יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִלָּהוּ [- לא סתמו], וְיָשַׁב הַשֵּׁנִי וּמִלָّהוּ - הַשֵּׁנִי חַיָּב; יָשַׁב הָרִאשׁוֹן וּמִלָّהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִדּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ, הָרִאשׁוֹן חַיָּב; וְהַשֵּׁנִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וּמֵתָּר לוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמוֹ עַד הָעֶרֶב וְלִקַּח הַצְּבִי. לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם. נִכְנְסָה לוֹ צִפּוֹר תַּחַת כְּנָפָיו [- בגדו] - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וּמֵתָּר.

כד. הַצָּד צְבִי זָקֵן, אוֹ חִגֵּר, אוֹ חוֹלֶה, אוֹ קָטָן - פָּטוּר. הַמְפָרֵק בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף מִן הַמְּצוּדָה [מלכודת], פָּטוּר. הַצָּד חַיָּה וָעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, כְּגוֹן אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנֵי עֲלִיָּה - פָּטוּר. הַצָּד דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ צִידָה, כְּגוֹן חֲגָבִים חֲזִיזִין [מין דבורים] צוֹרְעִין וַיַּתּוּשִׁין וּפַרְעוֹשִׁין וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - חֲרֵי זֶה פָּטוּר.

כה. רְמָשִׂים הַמַּזִּיקִין, כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְמִיתִין - הוֹאִיל וְנוֹשְׁכִין, מֻתָּר לָצוּד אוֹתָן בְּשַׁבָּת; וְהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהִנָּצֵל מִנְּשִׁיכָתָן. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹפֶה עֲלֵיהֶן כְּלִי, אוֹ מַקִּיף עֲלֵיהֶן [חוסם דרכם], אוֹ קוֹשְׁרָן - כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ.

פֶּרֶק יא

א. הַשּׁוֹחֵט, חַיָּב. וְלֹא שׁוֹחֵט בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַנּוֹטֵל נְשָׁמָה לְאֶחָד מִכָּל מִינֵי חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹף וָדָג וְשֶׁרֶץ - בֵּין בִּשְׁחִיטָה, בֵּין בִּנְחִירָה [דקירה] בֵּין בְּהַכָּיָה - חַיָּב. הַחוֹנֵק אֶת הַחַי עַד שֶׁיָּמוּת, חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת שׁוֹחֵט; לְפִיכָךְ, אִם הֶעֱלָה דָּג מִסֵּפֶל שֶׁל מַיִם, וְהִנִּיחוֹ עַד שֶׁמֵּת - חַיָּב מִשּׁוּם חוֹנֵק; וְלֹא עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּבֵשׁ בּוֹ כְּסֶלַע בֵּין סְנַפִּירָיו - חַיָּב, שֶׁעַדַּיִן אֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת. הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי הַבְּהֵמָה, וְדִלְדֵּל עֵבֶר שֶׁבְּמֵעֶיהָ [ניתקו מחיבורו] - חַיָּב.

ב. רְמָשִׂים שֶׁהֵן פָּרִין וְרָבִין מִזְּכָר וּנְקֵבָה, אוֹ נֶהֱוִין מִן הֶעָפָר כְּמוֹ הַפַּרְעוֹשִׁין - הַהוֹרֵג אוֹתָן, חַיָּב כְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְחַיָּה; אֲבָל רְמָשִׂים שֶׁהֲוָיָתָן מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפֵּרוֹת שֶׁהִבְאִישׁוּ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - כְּגוֹן תּוֹלָעִים שֶׁל בָּשָׂר וְתוֹלָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּטְנִיּוֹת - הַהוֹרְגָן, פָּטוּר.

ג. הַמַּפְלֶה כֵּלָיו [מנכה בגדיו מכינים] בְּשַׁבָּת - מוֹלֵל [משפשף באצבעותיו] אֶת הַכִּנִּים, וְזוֹרְקָן; וּמֵתָּר לַהֲרֹג אֶת הַכִּנִּים בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִן הַזִּעָה.

ד. חַיָּה וָרֶמֶשׂ שֶׁהֵם נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין וַדַּאי - כְּגוֹן זְבוּב שֶׁבְּמִצְרַיִם, וְצִרְעָה שֶׁבְּנִינְוֵה, וְעַקְרָב שֶׁבְּחַדְרֵיב, וְנָחָשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֶלֶב שׁוֹטֶה בְּכָל מָקוֹם - מֻתָּר לְהָרְגָן בְּשַׁבָּת, כְּשֶׁיֵּרָאוּ. וּשְׁאָר כָּל הַמַּזִּיקִין - אִם הָיוּ רָצִין אַחֲרָיו, מֻתָּר לְהָרְגָן; וְאִם הָיוּ יוֹשְׁבִין בִּמְקוֹמָן אוֹ בּוֹרְחִין מִלְּפָנָיו, אָסוּר לְהָרְגָן; וְאִם דְּרָסָן לְפִי תֻּמּוֹ בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ וַהֲרָגָן, מֻתָּר.

ה. הַמַּפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת [לכסות] קָמִיעַ [קלף עם שמות הקודש לסגולה ורפואה], חַיָּב. וְכֵן הַמְעַבֵּד מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ, חַיָּב. וְאֶחָד הַמְעַבֵּד, וְאֶחָד הַמּוֹלֵחַ - שֶׁהַמְּלִיחָה, מִין עִבּוּד הוּא. וְאֵין עִבּוּד בָּאֲכָלִין. וְכֵן הַמּוֹחֵק מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ, חַיָּב. וְאֵיזֶה הוּא מוֹחֵק? זֶה הַמַּעֲבִיר שֵׂעָר אוֹ הַצֶּמֶר מֵעַל הָעוֹר אַחַר מִיתָה, עַד שֶׁיַּחְלִיק פְּנֵי הָעוֹר.

ו. הַמְפָרֵק [מפריד] דּוּכְסוּסְטוֹס [- העור החיצוני] מֵעַל הַקְּלָף [- העור הפנימי] - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַפְשִׁיט, וְחַיָּב. הַדּוֹרֵס עַל הָעוֹר בְּרַגְלוֹ עַד שֶׁיִּתְקַשֶּׁה, אוֹ הַמַּרְכִּבוֹ בְּיָדוֹ וּמוֹשְׁכוֹ וּמַשְׁוֶה אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַרַצְעָנִין עוֹשִׂין - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְעַבֵּד, וְחַיָּב. הַמּוֹרֵט נוֹצָה מִן הָאֶבְרָה [כנף העוף] - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹחֵק, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְמָרֵחַ רִטְיָה [תחבושת] כָּל שֶׁהוּא, אוֹ שַׂעֲוָה, אוֹ זֶפֶת, וְכַיּוֹצֵא בָהֶן מִדְּבָרִים הַמִּתְמָרְחִין, עַד שֶׁיַּחְלִיק פָּנִים [- פניהם] - חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק. וְכֵן הַשָּׁף בְּיָדוֹ עַל הָעוֹר הַמָּתוּחַ בֵּין הָעַמּוּדִים, חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק.

ז. הַמְחַתֵּךְ מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ, חַיָּב; וְהוּא שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְמִידַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ, וַיַּחְתֹּךְ בְּכַוָּנָה - הוּא שֶׁהִיא מְלָאכָה; אֲבָל אִם חָתַךְ דֶּרֶךְ הֶפְסֵד [השחתה], אוֹ בְּלֹא כַוָּנָה לְמִידָתוֹ, אֶלָּא כְּמִתְעַסֵּק [בלי כוונה] אוֹ כִּמְשַׂחֵק - חֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְהַקּוֹמֵט אֶת הַכָּנָף [חותך ראשו הקשה] - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְחַתֵּךְ, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְגָרֵד רָאשֵׁי כְּלוֹנָסוֹת [קרשים] שֶׁל אֶרֶז, חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ. וְכֵן כָּל חֲתִיכָה שֶׁיַּחְתֹּךְ חָרַשׁ [נגר] הָעֵץ מִן הָעֵצִים [שדרכו לחתוך], אוֹ חָרַשׁ מַתֶּכֶת מִן הַמַּתָּכוֹת - חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ. הַנּוֹטֵל קֵיסָם שֶׁל עֵץ מִלְּפָנָיו, וּקְטָמוֹ [עשאו חד] לַחְצוֹת בּוֹ שִׁנָּיו אוֹ לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת - חַיָּב.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - כְּגוֹן תֶּבֶן, וַעֲשָׂבִים לַחִים, וְהוּצִין [עלי התמר], וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - מֻתָּר לִקְטֹם אוֹתָן [לחותכם ביד] בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן תִּקּוּן כֵּלִים. וּמֻתָּר

לִקְטֹם עֲצֵי בְשָׂמִים לְהָרִיחַ בָּהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן קָשִׁים וִיבֵשִׁין; וּמְפַשֵּׁחַ [שובר] מֵהֶן כָּל שֶׁיִּרְצֶה, בֵּין שֶׁפִּשַּׁח עֵץ גָּדוֹל, בֵּין שֶׁפִּשַּׁח עֵץ קָטָן.

ט. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתוֹת [אותיות], חַיָּב. וְהַמּוֹחֵק כְּתָב עַל מְנָת לִכְתֹּב בִּמְקוֹם הַמְּחָק שְׁתֵּי אוֹתוֹת, חַיָּב. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה כִּשְׁתַּיִם, פָּטוּר; מָחַק אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה, וְיֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתַּיִם - חַיָּב. כָּתַב אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִים [סיים] בָּהּ אֶת הַסֵּפֶר, חַיָּב. הַכּוֹתֵב עַל מְנָת לְקַלְקֵל הָעוֹר - חַיָּב; שֶׁאֵין חִיּוּבוֹ עַל מְקוֹם הַכְּתָב, אֶלָּא עַל הַכְּתָב; אֲבָל הַמּוֹחֵק עַל מְנָת לְקַלְקֵל, פָּטוּר. נָפְלָה דְּיוֹ עַל גַּבֵּי סֵפֶר וּמָחַק אוֹתָהּ, נָפְלָה שֵׁנִיָּה עַל גַּבֵּי הַפִּנְקָס [לוח רשימות] וּמָחַק אוֹתָהּ - אִם יֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת, חַיָּב.

י. הַכּוֹתֵב אוֹת כְּפוּלָה פַּעֲמַיִם וְהוּא שֵׁם אֶחָד [- בעל משמעות], כְּמוֹ {רָר תֵּת גַּג} (דד תת גג רר שש סס חח) - חַיָּב. וְהַכּוֹתֵב בְּכָל כְּתָב וּבְכָל לָשׁוֹן - חַיָּב, וַאֲפִלּוּ מִשְּׁנֵי סְמִיוֹנוֹת [ב' סוגי דיו]. **יא.** הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לַכְּתָב, אוֹ כְּתָב עַל גַּבֵּי כְּתָב [כותב על אותיות שכבר כתובות], הַמִּתְכַּוֵּן לִכְתֹּב חֵית וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר אוֹתִיּוֹת, הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת בָּאָרֶץ וְאוֹת אַחַת בַּקּוֹרָה שֶׁהֲרֵי אֵין נֶהְגִּין [נקראים] זֶה עִם זֶה, אוֹ שֶׁכָּתַב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בִּשְׁנֵי דַּפֵּי פִּנְקָס וְאֵין נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה - פָּטוּר; כְּתָבָן בִּשְׁנֵי כְּתָלֵי זָוִית, אוֹ בִּשְׁנֵי דַּפֵּי פִּנְקָס [הסמוכים], וְהֵן נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה - חַיָּב.

יב. לָקַח גְּוִיל [עור מעובד] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְכָתַב עָלָיו אוֹת אַחַת בְּמְדִינָה זוֹ, וְהָלַךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת בִּמְגִלָּה אַחֶרֶת - חַיָּב; שֶׁבִּזְמַן שֶׁמִּקָּרְבָן, נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן מְחֻסָּרִין מַעֲשֶׂה לִקְרִיבָתָן.

יג. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁקּוֹרִין מִמֶּנָּה תֵּבָה שְׁלֵמָה, פָּטוּר. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב מֵם, וְהַכֹּל קוֹרִין אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר, אוֹ שֶׁכְּתָבָהּ בִּמְקוֹם מִנְיָן [מספר], שֶׁהֲרֵי הִיא כְּמִי שֶׁכָּתַב אַרְבָּעִים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַמַּגִּיהַּ אוֹת אַחַת, וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתַּיִם - כְּגוֹן שֶׁחִלֵּק גַּג הַחֵית, וְנַעֲשָׂה שְׁנֵי זַיְנִין - חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יד. הַכּוֹתֵב בִּשְׂמֹאלוֹ, אוֹ לְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו, וּבְמַרְפֵּקוֹ - פָּטוּר. אֲשֶׁר שֶׁכָּתַב בִּימִינוֹ, שֶׁהִיא לוֹ כִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם - פָּטוּר; וְאִם כָּתַב בִּשְׂמֹאלוֹ, חַיָּב. וְהַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו בְּשָׁוֶה, וְכָתַב בֵּין בִּימִינוֹ בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ - חַיָּב. קָטָן אוֹחֵז בַּקַּלְמוֹס, וְגָדוֹל אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - חַיָּב; גָּדוֹל אוֹחֵז בַּקַּלְמוֹס, וְקָטָן אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכָתַב - פָּטוּר.

טו. אֵין הַכּוֹתֵב חַיָּב - עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָרוֹשֵׁם וְעוֹמֵד [- מתקיים], כְּגוֹן דְּיוֹ, וּשְׁחוֹר, וְסִקְרָה, וְקֶמוֹס, וְקַלְקַנְתּוֹס, וְכַיּוֹצֵא בָהֶם; וְיִכְתֹּב עַל דָּבָר שֶׁמִּתְקַיֵּם הַכְּתָב עָלָיו, כְּגוֹן עוֹר, וּקְלָף, וּנְיָר, וְעֵץ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל הַכּוֹתֵב בְּדָבָר שֶׁאֵין רִשּׁוּמוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מַשְׁקִין וּמֵי פֵּרוֹת, אוֹ שֶׁכָּתַב בִּדְיוֹ וְכַיּוֹצֵא בוֹ עַל עֲלֵי יְרָקוֹת וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד - פָּטוּר. אֵינוֹ חַיָּב - עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד, עַל דָּבָר הָעוֹמֵד; וְכֵן אֵין הַמּוֹחֵק חַיָּב - עַד שֶׁיִּמְחֹק כְּתָב הָעוֹמֵד, מֵעַל דָּבָר הָעוֹמֵד.

טז. הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר; אַף עַל פִּי שֶׁחֲמִימוּת בְּשָׂרוֹ מַעֲבֶרֶת הַכְּתָב לְאַחַר זְמַן, הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לִכְתָב שֶׁנִּמְחַק. אֲבָל הַמְשָׂרֵט עַל בְּשָׂרוֹ צוּרַת כְּתָב, פָּטוּר. הַקּוֹרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב, חַיָּב מִשּׁוּם כּוֹתֵב; הָרוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב, פָּטוּר. הַמַּעֲבִיר דְּיוֹ [שחור] עַל גַּבֵּי סִקְרָא [דיו אדום] - חַיָּב שְׁתַּיִם; אַחַת מִשּׁוּם כּוֹתֵב, וְאַחַת מִשּׁוּם מוֹחֵק. הֶעֱבִיר דְּיוֹ עַל גַּבֵּי דְּיוֹ, וְסִקְרָא עַל גַּבֵּי סִקְרָא, אוֹ סִקְרָא עַל גַּבֵּי דְּיוֹ - פָּטוּר.

יז. רוֹשֵׁם, תּוֹלֶדֶת כּוֹתֵב הוּא. כֵּיצַד? הָרוֹשֵׁם רְשָׁמִין וְצוּרוֹת בְּכֹחַל [מכחול העין] וּבְשָׁשַׁר [צבע אדום] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצַּיָּרִין רוֹשְׁמִין - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם כּוֹתֵב; וְכֵן הַמּוֹחֵק אֶת הָרָשׁוּם [על מנת] לְתַקֵּן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹחֵק, וְחַיָּב. הַמְשָׂרְטֵט [קו] כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת תַּחַת אוֹתוֹ שִׂרְטוּט, חַיָּב. חָרְשֵׁי [- נגרי] הָעֵצִים שֶׁמַּעֲבִירִין חוּט שֶׁל סִקְרָא [פס אדום] עַל גַּבֵּי הַקּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיִּנְסֹר בְּשָׁוֶה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְשָׂרְטֵט; וְכֵן הַגַּבָּלִים [מסתתי אבנים] שֶׁעוֹשִׂין כֵּן בָּאֲבָנִים כְּדֵי שֶׁיִּפְצֵל הָאֶבֶן בְּשָׁוֶה. וְאֶחָד הַמְשָׂרְטֵט בְּצֶבַע, אוֹ בְּלֹא צֶבַע - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יב

א. הַמַּבְעִיר כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב; וְהוּא שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לְאַפֶּר; אֲבָל אִם הִבְעִיר דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְהַמַּבְעִיר גְּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ הַשּׁוֹרֵף דִּירָתוֹ - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַשְׁחִית; מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהִנָּקֵם מִשּׁוֹנְאוֹ, וַהֲרֵי נִתְקָרְרָה [נתיישבה] דַּעְתּוֹ וְשָׁכְכָה חֲמָתוֹ, וְנַעֲשָׂה כְּקוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ אוֹ בַּחֲמָתוֹ, שֶׁהוּא חַיָּב, וּכְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת מְרִיבָה - שֶׁכָּל אֵלּוּ מִתְקַנְּנִין הֵן אֵצֶל יִצְרָן הָרַע. וְכֵן הַמַּדְלִיק אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֵצִים, בֵּין לְהִתְחַמֵּם בֵּין לְהָאִיר - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמְחַמֵּם אֶת הַבַּרְזֶל כְּדֵי לְצָרְפוֹ [לחזקו] בַּמַּיִם - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַבְעִיר, וְחַיָּב.

ב. הַמְכַבֶּה כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. אֶחָד הַמְכַבֶּה אֶת הַגֵּר, וְאֶחָד הַמְכַבֶּה אֶת הַגַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֶּה גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת, פָּטוּר; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְצָרֵף - חַיָּב, שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבַּרְזֶל עוֹשִׂים, מְחַמִּין אֶת הַבַּרְזֶל עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה גַּחֶלֶת, וּמְכַבִּין אוֹתוֹ בַּמַּיִם כְּדֵי לְחַסְמוֹ; וְזֶה הוּא לְצָרֵף, שֶׁהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חַיָּב, וְהוּא תּוֹלֶדֶת הַמְכַבֶּה. וּמֻתָּר לְכַבּוֹת גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵזָקוּ בָהּ רַבִּים. הַנּוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַגֵּר הַדָּלוּק, חַיָּב מִשּׁוּם מַבְעִיר; וְהַמִּסְתַּפֵּק [נוטל] מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּגֵּר, חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה.

ג. דְּלֵקָה שֶׁנָּפְלָה בְּשַׁבָּת - הַמְכַבֶּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אִבּוּד הַמָּמוֹן, חַיָּב; שֶׁאֵין אִבּוּד הַמָּמוֹן דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֶלָּא אִבּוּד נְפָשׁוֹת. לְפִיכָךְ, יֵצְאוּ בְּנֵי אָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, וְיַנִּיחוּ הָאֵשׁ תְּלַהֵט, וַאֲפִלּוּ שׁוֹרֶפֶת כָּל הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ.

ד. וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רֵיקָנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר הַדְּלֵקָה. אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ חֲדָשִׁים

מְלֵאִים מַיִם - עוֹשִׂין מֵהֶן מְחִיצָה, אַף עַל פִּי שֶׁוַּדַּאי מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין; שֶׁגְּרַם כִּבּוּי, מֵתֶר. וְכוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֶאֱחֹז בַּקּוֹרָה.

ה. תֵּבָה שִׁדָּה [תיבה קטנה] וּמִגְדָּל [ארון] שֶׁאָחַז בָּהֶן הָאוּר - מֵבִיא עוֹר גְּדִי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁאֵין הָאוּר מְלַהֶטֶת אוֹתָן, וּפוֹרְשׁוֹ עַל הַקָּצֶה שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׂרַף, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר לוֹ הָאֵשׁ.

ו. טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר, פּוֹשְׁטָהּ וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ; וְאִם כָּבְתָה, כָּבְתָה. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוּר, פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ; וְאִם כָּבָה, כָּבָה. וְנוֹתֵן מַיִם מִן הַצַּד שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְלַשׁ בּוֹ הָאוּר; וְאִם כָּבְתָה, כָּבְתָה. שָׁכַח נֵר דָּלוּק עַל גַּבֵּי הַטַּבְלָה, נוֹעֵר אֶת הַטַּבְלָה וְהוּא נוֹפֵל; וְאִם כָּבָה, כָּבָה; אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ מִבַּעֲרָב - אַף עַל פִּי שֶׁכָּבָה, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ז. נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת - אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כַּבֵּה' וְ'אַל תְּכַבֶּה', מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אָבִיו [מבין שהכיבוי להנאת אביו]; אֲבָל מִדַּעַת עַצְמוֹ, אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ. וּבִדְלֵקָה הִתִּירוּ לוֹמַר: 'כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד'.

ח. הַהוֹצָאָה מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, מְלָאכָה מֵאֲבוֹת הַמְּלָאכוֹת הִיא. וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר זֶה, עִם כָּל גּוּפֵי תּוֹרָה, מִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי נֶאֱמְרוּ - הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה: "אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא"; הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַהֲבָאָה - 'מְלָאכָה' קוֹרֵא אוֹתָהּ. וְכֵן לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁהַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרֵי הוּא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְחַיָּב.

ט. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב, עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּשִׁעוּר הַמּוֹעִיל, מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד; וְיַעֲקֹר מֵרְשׁוּת זוֹ, וְיַנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה. אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר, אוֹ שֶׁהוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר. וְכֵן הַמַּעֲבִיר מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲקֹר כַּשִּׁעוּר מִצַּד זֶה, וְיַנִּיחוֹ בְּצַד אַחֶרֶת.

י. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, אוֹ הַמּוֹשִׁיט - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב. וְכֵן הַזּוֹרֵק אוֹ הַמּוֹשִׁיט מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב. וְהַזּוֹרֵק כִּלְאַחַר יָד [שלא כדרך], פָּטוּר.

יא. הַמּוֹצִיא מִקְצָת הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ [רה"י או רה"ר] לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ, מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ. קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה חֲפָצִים, אֲפִלּוּ מְלֵאָה [גרעיני] חַרְדָּל, וְהוֹצִיא רֻבָּהּ מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לָזֶה. שֶׁהַכְּלִי מֵשִׂים [- מחשיב] כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּחֵפֶץ אֶחָד.

יב. הַמּוֹצִיא בֵּין בִּימִינוֹ, בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, אוֹ שֶׁיָּצָא בְּמֵעוֹת צְרוּרִין לוֹ בִּסְדִינוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן הַמּוֹצִיא עַל כְּתֵפוֹ - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּשֹּׂאוֹי לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; שֶׁכֵּן הָיָה מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת בַּמִּשְׁכָּן לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ"; וְכָל הַמְּלָאכוֹת, מִמִּשְׁכָּן לוֹמְדִין אוֹתָן.

יג. אֲבָל הַמּוֹצִיא לְאַחַר יָדוֹ [שלא כדרך], בְּפִיו, וּבְמַרְפֵּקוֹ, בְּאָזְנוֹ, וּבִשְׂעָרוֹ, וּבְכִיס שֶׁתָּפוּר בְּבִגְדוֹ וּפִי הַכִּיס לְמַטָּה, בֵּין בֶּגֶד וּבֶגֶד, בְּפִי בִּגְדוֹ, בְּמִנְעָלוֹ, וּבְסַנְדָּלוֹ - פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.

יד. הַמּוֹצִיא מַשֹּׂאוֹי עַל רֹאשׁוֹ - אִם הָיָה מַשֹּׂאוֹי כָּבֵד, כְּגוֹן שַׂק מָלֵא אוֹ תֵּבָה וּמִגְדָּל [ארון] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהוּא מֵשִׂים עַל רֹאשׁוֹ וְתוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ - חַיָּב; שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא עַל כְּתֵפוֹ אוֹ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֵפֶץ קַל, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ בֶּגֶד אוֹ סַכִּין אוֹ סֵפֶר עַל רֹאשׁוֹ, וְהוֹצִיאוֹ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בְּיָדָיו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לְהוֹצִיא הַחֲפָצִין מֻנָּחִין עַל רָאשֵׁיהֶן. הַמַּעֲבִיר חֵפֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ, חַיָּב.

טו. מֵתֶר לְאָדָם לְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן; וְיֵשׁ לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּרֻבָּע הַזֶּה. וּבָאַמָּה שֶׁלּוֹ מוֹדִדִין לוֹ; וְאִם הָיָה נָגֵשׁ בְּאֵבָרָיו, נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּבֵינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם. וּמִפִּי הַקַּבָּלָה [ממשה רבינו] אָמְרוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו" - שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל חוּץ לְמְרֻבָּע זֶה; אֲבָל בְּמְרֻבָּע זֶה, שֶׁהוּא כְּמִדַּת אֹרֶךְ הָאָדָם כְּשֶׁיִּפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו - בּוֹ בִּלְבַד יֵשׁ לוֹ לְטַלְטֵל.

טז. הָיוּ שְׁנַיִם, מִקְצָת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בָּאֶמְצַע, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ; וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהָאֶמְצָעִי מֻבְדָּל בֵּינְתַּיִם [- ד' אמותיו הם בין ח' האמות שלהם] - הוּא מֵתֶר [לאכול] עִמָּהֶם וְהֵם מֻתָּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים זֶה עִם זֶה.

יז. לְפִיכָךְ, מֵתֶר לְאָדָם לַעֲקֹר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁעִמּוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת; וְכֵן חֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ הָאַחֵר שֶׁבְּצִדּוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה; וְאַף עַל פִּי שֶׁהַחֵפֶץ הוֹלֵךְ כַּמָּה מִילִין בְּשַׁבָּת - מֵתֶר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם לֹא טִלְטֵל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ.

יח. הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּרֻבָּע שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, נִמְצָא מְטַלְטֵל בְּאֹרֶךְ אֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע זֶה, חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה. לְפִיכָךְ, אֵין הַמַּעֲבִיר אוֹ הַזּוֹרֵק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲבִיר חוּץ לְחָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ 'מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע', אוֹ 'הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב' - הוּא מִתְּחִלַּת הָאַלַכְסוֹן שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, עַד סוֹפוֹ; וְאִם הֶעֱבִיר פָּחוֹת מִזֶּה, פָּטוּר.

יט. נִמְצָא כָּאן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת. כֵּיצַד? הָעוֹקֵר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים מִמָּקוֹם זֶה, וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, הֲרֵי זֶה מֵתֶר; הָיָה בֵּינֵיהֶן יֶתֶר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וַעֲדַיִן הֵן בְּתוֹךְ חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה, פָּטוּר; הָיָה בֵּינֵיהֶן חָמֵשׁ אַמּוֹת

וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה בְּשָׁוֶה - הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁהֲרֵי הֶעֱבִיר הַחֵפֶץ חוּץ לַאֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע.

פֶּרֶק יג

א. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אוֹ הַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲקֹר מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, וְיַנִּיחַ עַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

ב. יָדוֹ שֶׁל אָדָם, חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה; לְפִיכָךְ, אִם עָקַר הַחֵפֶץ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וְהִנִּיחוֹ בְּיַד אָדָם אַחֵר הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב. וְכֵן אִם הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְעָקַר הַחֵפֶץ מִמֶּנָּה, אוֹ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בָּהּ, וְהֶחְזִיר יָדוֹ אֵלָיו - חַיָּב; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַחֵפֶץ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא בְּיָדוֹ, הֲרֵי הוּא כְּמֻנָּח בָּאָרֶץ.

ג. הָיָה אוֹכֵל וְיָצָא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְחָשַׁב לְהוֹצִיא הָאֹכֶל שֶׁבְּפִיו מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ מְשִׁימָה פִּיו [מחשיבה את -] מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וְהִשְׁתִּין מַיִם אוֹ רָקָק [ירק] בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי עָקַר מֵרְשׁוּת, וְהִנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ עוֹשָׂה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וּפִי אַמָּה בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתִּין בָּהּ - פָּטוּר.

ד. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל מִשָּׁם מַיִם מֵעַל גַּבֵּי גֻּמָּה מְלֵאָה מַיִם, וְהוֹצִיאָן - חַיָּב; שֶׁהַמַּיִם כֻּלָּן, כְּאִלּוּ הֵן מֻנָּחִין עַל הָאָרֶץ. אֲבָל אִם הָיָה כְּלִי צָף עַל גַּבֵּי הַמַּיִם, וּפֵרוֹת עַל גַּבֵּי הַכְּלִי, וּפָשַׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפֵּרוֹת, וְהוֹצִיא - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי לֹא נָחוּ הַפֵּרוֹת עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מְקוֹם אַרְבָּעָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְהוֹצִיאָן - שֶׁהוּא פָּטוּר. וְכֵן אִם הָיָה שֶׁמֶן צָף עַל גַּבֵּי הַמַּיִם, וְקָלַט מִן הַשֶּׁמֶן, וְהוֹצִיאוֹ - פָּטוּר.

ה. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁאֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲקֹר וְיַנִּיחַ; אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר - פָּטוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְחִפֵּץ בְּיָדוֹ, וּנְטָלוֹ אֶחָד מִמֶּנּוּ; אוֹ שֶׁנָּתַן אֶחָד לְיָדוֹ חֵפֶץ, וְהֶחְזִיר יָדָיו אֵלָיו [כלפי עצמו] - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה עָקַר, וְזֶה הִנִּיחַ.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה יָדוֹ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה; אֲבָל אִם הָיְתָה יָדוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ בָּאָרֶץ, וְחַיָּב.

ז. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וּפָשַׁט חֲבֵרוֹ יָדוֹ מִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל חֵפֶץ מִיַּד זֶה הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וְהִכְנִיסוֹ אֶצְלוֹ; אוֹ שֶׁהוֹצִיא חֵפֶץ מֵאֶצְלוֹ, וְהִנִּיחוֹ בְּיַד זֶה הָעוֹמֵד - זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי חֲבֵרוֹ נָתַן בְּיָדוֹ, אוֹ נָטַל מִיָּדוֹ; וַחֲבֵרוֹ חַיָּב - שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ.

ח. הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וְנָתַן חֲבֵרוֹ חֵפֶץ בְּיָדוֹ אוֹ עַל גַּבָּיו, וְיָצָא בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְעָמַד שָׁם - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁעַקִּירַת גּוּפוֹ בְּחֵפֶץ שֶׁעָלָיו, כַּעֲקִירַת הַחֵפֶץ מֵאוֹתָהּ רְשׁוּת; וַעֲמִידָתוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ, כְּהַנָּחַת הַחֵפֶץ בַּקַּרְקַע שֶׁעָמַד בָּהּ. לְפִיכָךְ, אִם יָצָא בַּחֵפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ, אוֹ עַל גַּבָּיו, וְלֹא עָמַד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, אֶלָּא חָזַר וְנִכְנַס וְהוּא בְּיָדוֹ - אֲפִלּוּ יָצָא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, עַד שֶׁיָּצָא הַיּוֹם - פָּטוּר; לְפִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ. וַאֲפִלּוּ עָמַד לְתַקֵּן הַמַּשָּׂאוֹי עָלָיו, עֲדַיִן פָּטוּר הוּא - עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ.

ט. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתִפּוֹ - רָץ בָּהּ אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רָץ בָּהּ; אֲבָל אִם הָלַךְ מְעַט מְעַט - הֲרֵי זֶה כְּעוֹקֵר וּמַנִּיחַ, וְאָסוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקָּדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וַחֲבִילָתוֹ עַל כְּתִפּוֹ - רָץ בָּהּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וְזוֹרְקָהּ שָׁם כְּלְאַחַר יָד.

י. עָקַר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָלַךְ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד, וְחָזַר וְהָלַךְ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד - אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָמַד לָנוּחַ; אֲבָל אִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, הֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ, וּכְשֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת, חַיָּב; וְהוּא שֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת לָנוּחַ, אֲבָל אִם יַעֲמֹד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, עֲדַיִן הוּא כִּמְהַלֵּךְ, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ חוּץ לְאַרְבַּע הָאַמּוֹת.

יא. הָיָה קָנֶה אוֹ רֹמַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מֻנָּח עַל הָאָרֶץ, וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה הָאֶחָד, וְהָיָה הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי מֻנָּח בָּאָרֶץ, וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו, וְחָזַר וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה שֶׁהָיָה מֻנָּח וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו עַל דֶּרֶךְ זוֹ, עַד שֶׁהֶעֱבִיר הַחֵפֶץ כַּמָּה מִילִין - פָּטוּר; לְפִי שֶׁלֹּא עָקַר הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ מֵעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ. וְאִם מָשַׁךְ הַחֵפֶץ וּגְרָרוֹ עַל הָאָרֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב; שֶׁהַמְגַלְגֵּל, עוֹקֵר הוּא.

יב. עָקַר חֵפֶץ מִזְּוִית זוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת [באותו בית], שֶׁנִּמְצֵאת זוֹ הָעֲקִירָה עֲקִירָה הַמֻּתֶּרֶת, וְנִמְלַךְ בַּדֶּרֶךְ, וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ, וְנִמְצֵאת כָּאן הַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה. וְכֵן הָעוֹקֵר חֵפֶץ וְהִנִּיחוֹ עַל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, וּבְעֵת שֶׁיִּרְצֶה חֲבֵרוֹ לַעֲמֹד, נוֹטְלוֹ מֵעַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן עֲקִירָה בְּלֹא הַנָּחָה.

יג. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, אוֹ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְקִדֵּם שֶׁיָּנוּחַ קְלָטוֹ [תפשו] אַחֵר בְּיָדוֹ, אוֹ קְלָטוֹ כֶּלֶב, אוֹ נִשְׂרַף - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁאֵין זוֹ הַנָּחָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָהּ. לְפִיכָךְ, אִם נִתְכַּוֵּן בִּשְׁעַת זְרִיקָה לְכָךְ - חַיָּב.

יד. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְהָיָה קָשׁוּר בְּחֶבֶל וַאֲגָדוֹ [- תופס אותו] בְּיָדוֹ - אִם יָכוֹל לִמְשֹׁךְ הַחֵפֶץ אֶצְלוֹ, פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן הַנָּחָה גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ.

טו. הַזּוֹרֵק, וְנָחָה בְּתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - אִם עָמַד חֲבֵרוֹ בִּמְקוֹמוֹ וְקִבְּלָהּ - הַזּוֹרֵק חַיָּב, שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ; וְאִם נֶעֱקַר חֲבֵרוֹ מִמְּקוֹמוֹ וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר. זָרַק, וְרָץ הַזּוֹרֵק עַצְמוֹ אַחַר הַחֵפֶץ, וְקִבְּלוֹ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, אוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר, כְּאִלּוּ נֶעֱקַר אַחֵר וְקִבְּלוֹ; שֶׁאֵין הַהַנָּחָה הַגְּמוּרָה, אֶלָּא שֶׁיָּנוּחַ הַחֵפֶץ בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לָנוּחַ בִּשְׁעַת עֲקִירָה.

טז. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּאֶמְצַע - אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר; וְהוּא, שֶׁיַּעֲבֹר לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים; אֲבָל אִם עָבַר בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲקַר אוֹ נִתְגַּלְגֵּל, וְיָצָא הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד הָאַחֶרֶת - הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּלְפִיכָךְ חַיָּב. וְכֵן הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע - פָּטוּר; וְאִם עָבַר הַחֵפֶץ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלְגֵּל, וְיָצָא לִרְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה - הֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּלְפִיכָךְ חַיָּב.

יז. הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ עִם רְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁאַרְבַּע אַמּוֹת בִּשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הָרַבִּים מִצְטָרְפִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָח הַחֵפֶץ בִּרְשׁוּת שֶׁבֵּינֵיהֶן.

יח. הַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע - חַיָּב, וַאֲפִלּוּ הוֹשִׁיט לְמַעְלָה מֵאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים [למעלה י' טפחים]; שֶׁכֵּן הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְּוִיִּים בַּמִּשְׁכָּן - מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מֵעֲגָלָה לַעֲגָלָה, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת, וְכָל עֲגָלָה וַעֲגָלָה רְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הַיָּחִיד בְּאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁהָעֲגָלוֹת מְהַלְּכוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, זוֹ אַחַר זוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - אַף הַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁכְּנֶגְדָּהּ, פָּטוּר.

כ. שָׁכַח וּפָשַׁט יָדוֹ וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְהוֹצִיאָהּ מֵחָצֵר זוֹ לְהַכְנִיסָהּ לְחָצֵר שֶׁבְּצִדָּהּ, וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיס, וַהֲרֵי יָדוֹ תְּלוּיָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - מֻתָּר לְהַחְזִירָהּ אֵלָיו לַחֲצֵרוֹ; אֲבָל לְהַכְנִיסָהּ לְאוֹתָהּ חָצֵר שְׁנִיָּה, אָסוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת שְׁגָגָה. וְאִם הוֹצִיא יָדוֹ בְּמֵזִיד, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְהַחְזִירָהּ אֶצְלוֹ; אֶלָּא קָנְסוּ אוֹתוֹ, שֶׁתְּהֵא יָדוֹ תְּלוּיָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ.

כא. הַמִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה שִׁעוּר הַמְּלָאכָה, וְנַעֲשָׂת מַחֲשַׁבְתּוֹ - שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ, שֶׁאֵין זֶה הַחֵפֶץ מַגִּיעַ לְסוֹף שְׁמוֹנֶה, עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם מִכָּל הַשְּׁמוֹנֶה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק אַרְבַּע, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף שְׁמוֹנֶה - פָּטוּר; לְפִי שֶׁנָּח בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא חָשַׁב שֶׁתַּעֲבֹר בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁתָּנוּחַ; לְפִיכָךְ, אִם חָשַׁב בְּעֵת זְרִיקָה, שֶׁיָּנוּחַ הַחֵפֶץ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה - חַיָּב.

כב. זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל [על ידי הרוח, בחזרה לתוך ארבע אמות - אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּלְגֵּל וְנִכְנַס, חַיָּב; וְאִם לֹא נָח כְּלָל, הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

פֶּרֶק יד

א. אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? מִדְּבָרוֹת וִיעָרִים וְשָׂדוֹת, וּדְרָכִים הַמְפֻלָּשִׁין לָהֶן [פתוחים לרה"ר משני עבריהם]; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַדֶּרֶךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְלֹא תִהְיֶה עָלָיו תִּקְרָה. וְאֵי זוֹ הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד? תֵּל שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן; וְכֵן חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה, וְרָחָב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מָקוֹם שֶׁהוּא מֻקָּף אַרְבַּע מְחִיצוֹת, גָּבְהָן עֲשָׂרָה, וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהּ כַּמָּה מִילִין, אִם הֵקַף לְדִירָה, כְּגוֹן מְדִינָה הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה שֶׁדַּלְתוֹתֶיהָ נְנָעֲלוֹת בַּלַּיְלָה; וּמְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וּלְחִי [קרש] בְּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן חָצֵר וְדִיר [מקום מגודר לצאן] וְסַהַר [שטח מגודר] שֶׁהֵקִּפוּ לְדִירָה - כֻּלָּן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הֵן.

ב. אֲפִלּוּ כֵּלִים, כְּגוֹן סִפִּינָה אוֹ מִגְדָּל [ארון] שֶׁל עֵץ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - אִם יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה, אוֹ יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.

ג. עֻבִּי הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוּת הַיָּחִיד, כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד [מק"ו:]; לַאֲחֵרִים [- המוקפים ממנו] עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אֲוִיר רְשׁוּת הַיָּחִיד, כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; וּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲוִירָהּ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד עַד לָרָקִיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, מְקוֹם פָּטוּר הוּא.

ד. אַרְבַּע רְשֻׁיּוֹת לְשַׁבָּת: רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית [- מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר], וּמְקוֹם פָּטוּר. אֵיזוֹ הִיא כַּרְמְלִית? תֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, וְגָבְהוֹ מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה; שֶׁהַכַּרְמְלִית אֵינָהּ תּוֹפֶשֶׁת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵין רָחְבָּהּ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה; וְכֵן חָרִיץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, וְעָמֹק מִשְּׁלֹשָׁה עַד עֲשָׂרָה; וְכֵן מָקוֹם שֶׁהֵקֵּף בְּאַרְבַּע מְחִיצוֹת, גָּבְהָן מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה, וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן; וְכֵן קֶרֶן זָוִית [פינה] הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמֵּקֵּף שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת, וְהָרוּחַ הָרְבִיעִית רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן מָבוֹי שֶׁאֵין לוֹ לְחִי [קרש בצד הפתח] אוֹ קוֹרָה [למעלה מקצה לקצה] בְּרוּחַ רְבִיעִית; וְכֵן הַיַּמִּים, וְהַבִּקְעָה, בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - כָּל אֵלּוּ כַּרְמְלִית הֵן.

ה. אֲוִיר הַכַּרְמְלִית, הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בַּאֲוִיר הַכַּרְמְלִית, הֲרֵי הוּא מְקוֹם פָּטוּר. לְפִיכָךְ, מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁבַּיַּמִּים וְשֶׁבַּנְּהָרוֹת - עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּאֲוִיר, הֵן כַּרְמְלִית; וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, מְקוֹם פָּטוּר. אֲבָל כָּל הָעֹמֶק הַמָּלֵא מַיִם, הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע עָבָה. **ו.** בּוֹר שֶׁבְּכַרְמְלִית - הֲרֵי הוּא כְּכַרְמְלִית, אֲפִלּוּ עָמֹק מֵאָה אַמָּה וְרָחָב מֵאָה אַמָּה. רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהָיְתָה עָלֶיהָ תִּקְרָה, אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית. אִצְטַבָּה [ספסל] שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית; וְצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּכַרְמְלִית. אֲבָל בֵּין הָעַמּוּדִים - הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין בֵּינֵיהֶן, הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הָרַבִּים.

ז. אֵיזֶה הוּא מְקוֹם פָּטוּר? מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה

עַל אַרְבָּעָה, וְגָבְהוֹ שְׁלֹשָׁה עַד לָרָקִיעַ; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ. אֲפִלּוּ קוֹצִים וּבַרְקוֹנִים, אוֹ גְּלָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבְהָן שְׁלֹשָׁה, וְאֵין בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי הֵן מְקוֹם פְּטוֹר. וְכֵן חָרִיץ שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְעָמְקוֹ מִשְּׁלֹשָׁה עַד הַתְּהוֹם, וְכֵן מָקוֹם הַמֻּקָּף שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ הָיָה אָרְכּוֹ אֶלֶף מִיל, וְרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה פָּחוֹת שְׁעוֹרָה, וְגָבְהוֹ מִשְּׁלֹשָׁה וָמַעְלָה - הֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוֹר. וְכֵן אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ אֲוִיר כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוֹר.

ח. מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּגָבְהוֹ תִּשְׁעָה טְפָחִים מְצֻמְצָמוֹת [- במדויק], לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ, בֵּין רָחָב בֵּין קָצָר; מִפְּנֵי שֶׁרַבִּים מְכַתְּפִין [נשענים] עָלָיו. אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל תִּשְׁעָה אוֹ פָּחוֹת - אִם הָיָה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית; וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוֹר.

ט. גַּג הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הוֹאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו, אָסוּר לְטַלְטֵל בַּגַּג, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ סֻלָּם קָבוּעַ לְהַתִּירוֹ. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד. נָעַץ בְּגָבְהוֹ יָתֵד כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה שְׁלֹשָׁה - הוֹאִיל וְרָאוּי לִתְלוֹת בַּיָּתֵד וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, הֲרֵי זֶה מְמַעֲטוֹ וְנַעֲשֶׂה כַּרְמְלִית, וְאֵין מוֹרְדִין לוֹ אֶלָּא מִן הַיָּתֵד וּלְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ מִלְּאָהוּ כֻּלּוֹ יְתֵדוֹת, הֲרֵי זֶה נִתְמַעֵט גָּבְהוֹ, שֶׁהֲרֵי תּוֹלִין בְּאוֹתָן הַיְּתֵדוֹת וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן.

י. חֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד [שבכותל], הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; אֲבָל חֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינָם כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּפִי מִדָּתָן. כֵּיצַד? חֹר בְּצַד רְשׁוּת הָרַבִּים - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה, הֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם אֵין גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, הֲרֵי זֶה כַּרְמְלִית. וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוֹר; וְהוּא, שֶׁגְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה - שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ.

יא. רְשׁוּת הַיָּחִיד וּמְקוֹם פְּטוֹר, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן; אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן כַּמָּה מִילִין, מְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. אֲבָל רְשׁוּת הָרַבִּים וְהַכַּרְמְלִית - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הֶעֱבִיר, אוֹ הוֹשִׁיט, אוֹ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב. וּבְכַרְמְלִית - פָּטוּר; שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן], מִפְּנֵי שֶׁהִיא דּוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁמָּא תִּתְחַלֵּף בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר קוֹץ בְּכַרְמְלִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵזְקוּ בּוֹ רַבִּים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ הֶעֱבִירוֹ כַּמָּה אַמּוֹת; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְּטוֹר - כָּךְ מֻתָּר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר כַּרְמְלִית; וּמוֹצִיאִין לוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַכַּרְמְלִית.

יג. כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית - כָּךְ אָסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ לְהַכְנִיס לְכַרְמְלִית מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים; וְאִם הוֹצִיא אוֹ הִכְנִיס, פָּטוּר.

יד. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר; וְכֵן הַמּוֹשִׁיט אוֹ הַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ, וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר. הַמּוֹצִיא חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהִכְנִיסוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

טו. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעָבַר עַל מְקוֹם פְּטוֹר בֵּינֵיהֶן בַּהֲלִיכָתוֹ - חַיָּב, שֶׁהַמְהַלֵּךְ אֵינוֹ כְּעוֹמֵד; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּזוֹרֵק שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בִּמְקוֹם פְּטוֹר - שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹם פְּטוֹר, וְנָטַל חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ מֵאָדָם הָעוֹמֵד שָׁם, וְהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּיַד אָדָם הָעוֹמֵד שָׁם - פָּטוּר; וְכֵן אִם הִכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְעָמַד בִּמְקוֹם פְּטוֹר - פָּטוּר.

טז. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעִקָּרוֹ אַרְבָּעָה, וְאֵין בַּגַּבֵּהּ הַקָּצָר שֶׁלּוֹ שְׁלֹשָׁה - הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבּוֹ - חַיָּב. תֵּל הַמִּתְלַקֵּט [- מיתמר ל-] גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ [שבסיסו ב-] אֹרֶךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבּוֹ - חַיָּב.

יז. נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, וְזָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח עַל גַּבָּיו - חַיָּב; שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ. אִילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק וְנָח עַל נוֹפוֹ - פָּטוּר; שֶׁאֵין הַנּוֹף הוֹלֵךְ אַחַר הָעִקָּר.

יח. נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל [- סל], וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו - פָּטוּר; שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה. הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח [נדבק] הַחֵפֶץ בִּכְתֹל, כְּגוֹן שֶׁזָּרַק חֵלֶב אוֹ בֶּצֶק, וְנִדְבַּק בִּכְתֹל - אִם נִדְבַּק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזוֹרֵק בַּאֲוִיר, שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקוֹם פְּטוֹר הוּא; נִדְבַּק לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְחַיָּב. זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְנָח בְּחֹר כָּל שֶׁהוּא - פָּטוּר.

יט. זָרַק קָנֶה אוֹ רֹמַח מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְקַע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי מִקְצָתוֹ בִּמְקוֹם פְּטוֹר. זָרַק כְּלִי מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָיָה אוֹתוֹ כְּלִי גָּדוֹל, וְיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

כ. בּוֹר תִּשְׁעָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעָקַר חֵלְיָה [גוש עפר] מִקַּרְקָעִיתוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה - אַף עַל פִּי שֶׁעֲקִירַת הַחֵפֶץ וַעֲשִׂיַּת הַמְּחִיצָה בָּאִין כְּאַחַת, פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה

הַמְּחִיצָה עֲשָׂרָה בִּתְחִלָּה. הָיָה הַבּוֹר עֲשָׂרָה, וְהִשְׁלִיךְ לוֹ חֵלְיָה, וּמִעֲטוֹ מֵעֲשָׂרָה - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי הַנָּחַת הַחֵפֶץ וְסִלּוּק הַמְּחִיצָה בָּאִין כְּאַחַת.

כא. הַזּוֹרֵק דַּף [של עץ], וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנַעֲשָׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד - אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי עַל גַּבֵּי הַדַּף, פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי עֲשִׂיַּת הַמְּחִיצָה עִם נִיחַת הַכְּלִי בָּאִין כְּאַחַת.

כב. בּוֹר שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב שְׁמוֹנָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק מַחְצֶלֶת מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחִלְּקָה הַבּוֹר בְּרָחְבּוֹ לִשְׁנַיִם - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי עִם הַנָּחַת הַכְּלִי בָּטְלוּ הַמְּחִיצוֹת, וְנַעֲשָׂה כָּל מָקוֹם מֵהֶן פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

כג. בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, מָלֵא מַיִם, וְזָרַק לְתוֹכוֹ חֵפֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - חַיָּב, שֶׁאֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִין הַמְּחִיצוֹת; הָיָה מָלֵא פֵּרוֹת, וְזָרַק לְתוֹכוֹ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי מִעֲטוּ הַפֵּרוֹת אֶת שִׁעוּרוֹ.

כד. רְקָק [ביצת] מַיִם שֶׁהוּא עוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְרַבִּים מְהַלְּכִין בּוֹ - אִם אֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה רָחָב אֶפְלוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁהֲרֵי [- שאז] רֹב הָעָם מְדַלְּגִין עָלָיו, וְאֵין מְהַלְּכִין בְּתוֹכוֹ - [כי] הוֹאִיל וְאֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה, הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם יֵשׁ בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית כִּשְׁאָר הַיַּמִּים - וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, שֶׁאֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק טו

א. עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כֻּלָּהּ. וְעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הוֹצִיא - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת. וְכֵן עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּפוֹתֵחַ [דלת במפתח] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּפוֹתֵחַ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה בַּחוּץ, וְרֹאשָׁהּ בִּפְנִים - אוֹבְסִין [מאכילין] אוֹתָהּ; וּבְגָמָל - עַד שֶׁיְּהֵא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בִּפְנִים, הוֹאִיל וְצַוָּארוֹ אָרֹךְ.

ב. לֹא יַעֲמֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, לַמָּקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בְּכֵלִים נָאִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יוֹצִיאֵם; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁאֵינָם נָאִים, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם, אוֹ שֶׁהָיָה הַבּוֹר בְּכַרְמְלִית, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֵּלִים נָאִים - מַכְנִיס רֹאשׁוֹ בִּלְבַד וְשׁוֹתֶה בִּמְקוֹמוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ.

ג. עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְקוֹלֵט [מקבל בכלי] מִן הָאֲוִיר מִן הַמַּיִם הַמְקַלְּחִין מִן הַצִּנּוֹר אוֹ מִן הַכֹּתֶל, וְשׁוֹתֶה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע בַּצִּנּוֹר אוֹ בַּכֹּתֶל, וְיִקְלֹט מֵעַל גַּבָּם. וְאִם נָגַע - אִם הָיָה מָקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגַּג - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁנִּמְצָא כְּעוֹקֵר מֵעַל הַגַּג שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְכֵן אִם הָיָה בַּצִּנּוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַצִּנּוֹר בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה בֵּין שֶׁהָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְקָלַט מִמֶּנּוּ מַיִם - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְלָמָּה אֵינוֹ חַיָּב? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָחוּ מַיִם, אֶלָּא הֲרֵי הֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין.

ד. זִיז [בליטה] שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן יוֹצֵא בָּאֲוִיר שֶׁעַל רְשׁוּת הָרַבִּים - אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים תּוֹפֶסֶת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים; לְפִיכָךְ מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל, עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה זִיז אֶחָד יוֹצֵא בָּאֲוִיר; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹצְאִין בַּכֹּתֶל שְׁנֵי זִיזִין, זֶה לְמַטָּה מִזֶּה - אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - אִם יֵשׁ בַּזִּיז הָעֶלְיוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן רֹחַב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהַזִּיז שֶׁתַּחְתָּיו רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְאָסְרוּ זֶה עַל זֶה; שֶׁאֵין שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בִּרְשׁוּת אַחַת.

ו. אֵין בָּעֶלְיוֹן אַרְבָּעָה, וְאֵין בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה - מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם, וְכֵן בְּכָל הַכֹּתֶל, עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים. הָיָה בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה, וּבָעֶלְיוֹן אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה - אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֶלְיוֹן, אֶלָּא כְּנֶגֶד חַלּוֹנוֹ בִּלְבַד; אֲבָל בִּשְׁאָר הַזִּיז שֶׁבִּשְׁנֵי צִדְדֵי הַחַלּוֹן - אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, מִפְּנֵי זֶה שֶׁתַּחְתָּיו שֶׁחָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ.

ז. כָּל זִיז הַיּוֹצֵא עַל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו - כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֵין נוֹתְנִין עָלָיו וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלֵי חֶרֶשׂ וּזְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁאִם יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, יִשָּׁבְרוּ; אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים וָאֲכָלִין - אָסוּר; שֶׁמָּא יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִבִּיאֵם.

ח. שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - זוֹרֵק מִזֶּה לָזֶה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁלּוֹ, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם עֵרוּב; וַאֲפִלּוּ בְּגָדִים וּכְלֵי מַתָּכוֹת, מֻתָּר לִזְרֹק. וְאִם הָיוּ זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְלֹא הָיוּ בְּשָׁוֶה - אָסוּר לִזְרֹק בֶּגֶד וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וְיִבִּיאֵם; אֲבָל כְּלֵי חֶרֶשׂ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, זוֹרֵק.

ט. בּוֹר [מים] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחַלּוֹן עַל גַּבָּיו [בכותל שלידו] - הַבּוֹר וְחֵלְיָתוֹ [עפר שבשפת הבור] מְצֻטָּרְפִין לַעֲשָׂרָה, וּמְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ [מהחלון] בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לַכֹּתֶל בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲבֹר שָׁם. אֲבָל אִם הָיָה מֻפְלָג - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה חֵלְיָתוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, שֶׁנִּמְצָא הַדְּלִי כְּשֶׁיָּצָא מִן הַחֵלְיָה, יָצָא לִמְקוֹם פָּטוּר.

י. אַשְׁפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה, וְחַלּוֹן עַל גַּבָּהּ - שׁוֹפְכִין לָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהִתְפַּנּוֹת; אֲבָל שֶׁל יָחִיד - אֵין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ; שֶׁמָּא תִּתְפַּנֶּה, וְנִמְצְאוּ שׁוֹפְכִין כְּדַרְכָּן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

יא. אַמַּת [תעלת] הַמַּיִם שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בֶּחָצֵר - אִם יֵשׁ בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבְרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן עַד

מתוך מהדורת חזק

עֶשֶׂר אַמּוֹת - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה [של התעלה]; וְאִם אֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁאֵין בָּרְחְבָּהּ אַרְבָּעָה - מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּלֹא מְחִיצָה.

יב. הָיָה בְּרָחְבָּהּ יָתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ מְחִיצָה; שֶׁכָּל יָתֵר עַל עֶשֶׂר פִּרְצָה הִיא, וּמַפְסֶדֶת הַמְּחִיצוֹת [נחשבים כאינם]. וּמַה הוּא לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר? אִם נִשְׁאַר מִצַּד הַפִּרְצָה פַּס [עמוד להיכר] מִכָּאן וּפַס מִכָּאן בְּכָל שֶׁהוּא, אוֹ פַּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים מֵרוּחַ אַחַת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, וְאֵין אָסוּר אֶלָּא לְמַלֹּאת מִן הָאַמָּה בִּלְבַד. אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר פַּס כְּלָל - אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי נִפְרְצָה חָצֵר לַיָּם שֶׁהוּא כַּרְמְלִית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר].

יג. וְהֵיאַךְ מַעֲמִידִין אֶת הַמְּחִיצָה בַּמַּיִם? אִם הָיְתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִן הַמְּחִיצָה יוֹרֵד בְּתוֹךְ מַיִם; וְאִם הָיְתָה הַמְּחִיצָה כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ מַיִם - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהוּא הַמַּיִם שֶׁבֶּחָצֵר מֻבְדָּלִין; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמְּחִיצָה מַגַּעַת עַד הַקַּרְקַע, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. וְלֹא הִתִּירוּ מְחִיצָה תְּלוּיָה, אֶלָּא בַּמַּיִם בִּלְבַד; מִפְּנֵי שֶׁאִסּוּר הַטִּלְטוּל בַּמַּיִם מִדִּבְרֵיהֶם - הֵקֵלּוּ בִּמְחִיצָתוֹ, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר.

יד. אַמַּת הַמַּיִם הָעוֹבֶרֶת בֵּין הַחֲצֵרוֹת, וְהַחַלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת אֵלֶיהָ - אִם אֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר [עומק עשרה ורוחב ארבעה], מְשַׁלְשְׁלִין דְּלִי מִן הַחַלּוֹנוֹת וּמְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵינָהּ מֻפְלֶגֶת מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה; אֲבָל אִם הָיְתָה מֻפְלֶגֶת שְׁלֹשָׁה, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ פַּסִּין [עמודים] יוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים מִכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁנִּמְצֵאת הָאַמָּה כְּאִלּוּ הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הֶחָצֵר.

טו. כְּצוֹצְטְרָה [מרפסת] שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַיָּם, וְחַלּוֹן בְּתוֹכָהּ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה [מהמרפסת] בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחִיצָה עֲשָׂרָה טְפָחִים גְּבוֹהָה עַל גַּבֵּי הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן שֶׁבַּכְּצוֹצְטְרָה, אוֹ תִּהְיֶה הַמְּחִיצָה יוֹרֶדֶת מִן הַכְּצוֹצְטְרָה כְּנֶגֶד הַמַּיִם, וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ יָרְדָה וְנָגְעָה עַד הַמַּיִם. וּכְשֵׁם שֶׁמְּמַלְּאִין מִזּוּ שֶׁעָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה, כָּךְ שׁוֹפְכִין מִמֶּנָּה עַל הַיָּם - שֶׁהֲרֵי עַל הַכַּרְמְלִית הֵן שׁוֹפְכִין.

טז. חָצֵר שֶׁהִיא פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים בִּמְהֵרָה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גֻּמָּה מַחְזֶקֶת סָאתַיִם בְּתוֹךְ הֶחָצֵר, אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּצַד הֶחָצֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נִקְבָּצִין לְתוֹכָהּ, וְצָרִיךְ לִבְנוֹת עָלֶיהָ כִּפָּה [כיסוי בצורת קשת] מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵרָאֶה הָעוּקָה [הגומא] הַזֹּאת מֵרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהֶחָצֵר וְהָאַכְסַדְרָה [מרפסת], מִצְטָרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת; וְכַמָּה הוּא הַמָּקוֹם שֶׁמַּחְזִיק סָאתַיִם? חֲצִי אַמָּה עַל חֲצִי אַמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה.

יז. הָיְתָה הָעוּקָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ מְלוֹאָהּ [עד שתתמלא]; הָיְתָה סָאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ אֲפִלּוּ שִׁשִּׁים סְאָה שֶׁל מַיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם יִתְגַּבְּרוּ וְיָפוּצוּ מֵעַל הַגֻּמָּה לַחוּץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שֶׁהַחֲצֵרוֹת מִתְקַלְקְלוֹת [מתלכלכות] וּסְתָם צְנוֹרוֹת מְקַלְּחִין, וְלֹא יָבוֹאוּ הָרוֹאִים לוֹמַר שֶׁזֶּה מִשְׁתַּמֵּשׁ וְהַמַּיִם יוֹצְאִין מִכֹּחוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה - אִם הָיְתָה מַחְזֶקֶת סָאתַיִם, אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ אֶלָּא סָאתַיִם; הָיְתָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם, אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ כָּל עִקָּר.

יח. בִּיב [חריץ באדמה] שֶׁשּׁוֹפְכִין לוֹ מַיִם, וְהֵם נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין תַּחַת הַקַּרְקַע וְיוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן צִנּוֹר [מרזב] שֶׁשּׁוֹפְכִין עַל פִּיו מַיִם, וְהֵן נִזְחָלִין עַל הַכֹּתֶל וְיוֹרְדִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ הַכֹּתֶל אוֹ אֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ שֶׁתַּחַת הָאָרֶץ מֵאָה אַמָּה, אָסוּר לִשְׁפֹּךְ עַל פִּי הַבִּיב אוֹ עַל פִּי הַצִּנּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יוֹצְאִין מִכֹּחוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֶלָּא שׁוֹפֵךְ חוּץ לַבִּיב, וְהֵן יוֹרְדִין לַבִּיב.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַחַמָּה; אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ נִמְנָע, שֶׁסְּתָם צִנּוֹרוֹת מְקַלְּחִין הֵן, וְאָדָם רוֹצֶה שֶׁיִּבָּלְעוּ הַמַּיִם בִּמְקוֹמָן. הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל פִּי הַבִּיב, וְהַמַּיִם יוֹצְאִין לְכַרְמְלִית - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִשְׁפֹּךְ עַל כֹּתֶל הַסְּפִינָה, וְהֵן יוֹרְדִין לַיָּם.

כ. לֹא יְמַלֵּא [מים] מִן הַסְּפִינָה [בים], אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה יוֹצֵא מִן הַסְּפִינָה עַל הַיָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה; אֲבָל אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מִן הַיָּם, מוֹצִיא זִיז כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוֹר מְמַלֵּא; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְזִיז זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם הֶכֵּר.

כא. הַקּוֹרֵא בְּסֵפֶר [קודש העשוי כמגילה] בְּכַרְמְלִית, וְנִתְגַּלְגֵּל מִקְצַת הַסֵּפֶר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִקְצָתוֹ בְּיָדוֹ - אִם נִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב וּמַנִּיחוֹ [למנוע ביזוי הקודש]; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִשָּׁמֵט כֻּלּוֹ מִיָּדוֹ, וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. נִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ; וְכֵן אִם נִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. הָיָה קוֹרֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אִם נָח בָּהּ, הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב; וְאִם לֹא נָח, אֶלָּא הָיָה תָּלוּי בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא הִגִּיעַ לָאָרֶץ - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ.

כב. הַמַּעֲבִיר [מפנה] קוֹץ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּקוּ בּוֹ רַבִּים - אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם הָיָה בְּכַרְמְלִית - מוֹלִיכוֹ כְּדַרְכּוֹ אֲפִלּוּ מֵאָה אַמָּה. וְכֵן מֵת שֶׁהִסְרִיחַ וְנִתְבַּדָּה יָתֵר מִדַּי, וְלֹא יָכְלוּ שְׁכֵנִים לַעֲמֹד עִמּוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית. הַיּוֹרֵד לִרְחֹץ בַּיָּם, כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה - מְנַגֵּב עַצְמוֹ, שֶׁמָּא יַעֲבִיר מַיִם שֶׁעָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית.

פֶּרֶק טז

א. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה [למגורים] אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה תַּשְׁמִישׁוֹ

לַאֲוִיר [להנות מאווירו] - כְּגוֹן גִּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים, וּכְגוֹן הַמַּקִּיף מָקוֹם מִן הָאָרֶץ לְשָׁמְרוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם יֵשׁ בְּגֹבַהּ הַמְּחִיצוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לְחַיֵּב הַמּוֹצִיא וְהַזּוֹרֵק וְהַמּוֹשִׁיט מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ. וְאֵין מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם [מפורט להלן הלכה ג'] אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית.

ב. וְכֵן עַמּוּד שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב בֵּית סָאתַיִם, מְטַלְטְלִין עַל כֻּלּוֹ; הָיָה רָחָב עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. סֻלָּע שֶׁבַּיָּם - הָיָה גָּבוֹהַּ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מְטַלְטְלִין מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; שֶׁהַכֹּל כַּרְמְלִית. הָיָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה - אִם רָחְבּוֹ מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים עַד בֵּית סָאתַיִם, הוֹאִיל וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ. הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, הוֹאִיל וְאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לַיָּם, וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; שֶׁזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ.

ג. כַּמָּה הִיא בֵּית סְאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה; נִמְצָא בֵּית סָאתַיִם, מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁבּוּרוֹ [חשבונו] חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אַמָּה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמִּדָּה הַזֹּאת - בֵּין שֶׁהָיָה מְרֻבָּע שֶׁהוּא שִׁבְעִים וּשְׁיָרִים [- חמש שביעיות] עַל שִׁבְעִים וּשְׁיָרִים, בֵּין שֶׁהָיָה עָגֹל, בֵּין שְׁאָר הַצּוּרוֹת - הֲרֵי זֶה נִקְרָא 'בֵּית סָאתַיִם'.

ד. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם - אִם הָיָה אָרְכּוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵאָה עַל חֲמִשִּׁים כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל שְׁנַיִם בְּרָחְבּוֹ אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁלֹּא עָשׂוּ בֵּית סָאתַיִם שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לַאֲוִיר כִּשְׁאָר הַחֲצֵרוֹת, אֶלָּא מֵחֲצַר הַמִּשְׁכָּן.

ה. מָקוֹם שֶׁהֵקַף שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה - אִם פָּרַץ בּוֹ פִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְגָדַר בָּהּ לְשֵׁם דִּירָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; וַאֲפִלּוּ פָּרַץ אַמָּה וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, וּפָרַץ [אחר זמן] אַמָּה וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, עַד שֶׁהִשְׁלִימָהּ לְיָתֵר מֵעֶשֶׂר - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין.

ו. מָקוֹם יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהֵקַף לְדִירָה - אִם נִזְרַע רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּגִנָּה, וְאָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִזְרַע מִעוּטוֹ - אִם נִזְרַע מִמֶּנּוּ בֵּית סָאתַיִם, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם הַנִּזְרוּעַ יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִטַּע רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִתְמַלֵּא מַיִם, אֲפִלּוּ הָיוּ עֲמֻקִּים הַרְבֵּה - אִם הָיוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ, הֲרֵי הֵם כִּנְטָעִים וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; וְאִם אֵינָן רְאוּיִין, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

ז. מָקוֹם שֶׁהֵקַף שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית שָׁלֹשׁ סְאִין, וְקֵרוּ [עשו תקרה] בּוֹ בֵּית סְאָה - קֵרוּיוֹ מַתִּירוֹ; שֶׁפִּי תִּקְרָה [כאילו -] יוֹרֵד וְסוֹתֵם. נִפְרַץ בִּמְלֹאוֹ לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנֶגְדּוֹ - חָצֵר מֻתֶּרֶת כְּשֶׁהָיְתָה; וְהַקַּרְפֵּף [המקום שהוקף] אָסוּר כְּשֶׁהָיָה, שֶׁאֵין אֲוִיר הֶחָצֵר מַתִּירוֹ.

ח. הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וּבָא לְמַעֲטוֹ בְּאִילָנוֹת - אֵינוֹ מְעוּט. בָּנָה בּוֹ עַמּוּד בְּצַד הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וְרָחָב שְׁלֹשָׁה אוֹ יָתֵר - הֲרֵי זֶה מְעוּט; פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - אֵינוֹ מְעוּט, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד [- כמחובר] הוּא. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה, וְעָשָׂה מְחִיצָה - מֵעֵט; פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

ט. טָח אֶת הַכֹּתֶל בְּטִיט - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל [הטיט] לַעֲמֹד [להתקיים] בִּפְנֵי עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה מְעוּט. הִרְחִיק מִן הַתֵּל שְׁלֹשָׁה, וְעָשָׂה מְחִיצָה - הוֹעִיל; עָשָׂה מְחִיצָה עַל שְׂפַת הַתֵּל - אֵינוֹ מוֹעִיל; שֶׁהָעוֹשֶׂה מְחִיצָה עַל גַּבֵּי מְחִיצָה, אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלְעָה מְחִיצָה הַתַּחְתּוֹנָה, וַהֲרֵי הָעֶלְיוֹנָה קַיֶּמֶת - הוֹאִיל וְנַעֲשָׂת הָעֶלְיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה, וַהֲרֵי אֵין שָׁם נִרְאֶה אֶלָּא הִיא - הֲרֵי זֶה הוֹעִיל, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.

י. רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי בָּתִּים, יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וַאֲפִלּוּ הָיָה פֶּתַח הַבַּיִת פָּתוּחַ לְתוֹכָהּ; וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשָׁם, וְאַחַר כָּךְ הִקִּיפָהּ - הֲרֵי זוֹ כְּמֻקֶּפֶת לְדִירָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.

יא. רְחָבָה הַפְּתוּחָה לִמְדִינָה [לעיר] מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד אֶחָד פְּתוּחָה לִשְׁבִיל הַמַּגִּיעַ לְנָהָר - עוֹשֶׂה לָהּ [מניח] לְחִי [קרש] מִצַּד הַמְּדִינָה, וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וּמִתּוֹכָהּ לַמְּדִינָה, וּמִן הַמְּדִינָה לְתוֹכָהּ.

יב. יָחִיד שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְעָשָׂה מְחִיצָה סָבִיב לוֹ - אִם יֵשׁ בָּהּ עַד בֵּית סָאתַיִם, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ; וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵינוֹ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם, אֵינוֹ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יָתֵר עֲלֵיהֶן שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבִקְעָה - הֲרֵי הֵן שַׁיָּרָה, וּמֻתָּר לָהֶן לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְכָּן, אֲפִלּוּ כַּמָּה מִילִין; וְהוּא שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִן הַמְּחִיצָה שֶׁהִקִּיפוּ, בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵלִים; אֲבָל אִם נִשְׁאַר בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵלִים, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִין לוֹ - אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה, אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאֵין הַקָּטָן מַשְׁלִים לְשַׁיָּרָה.

יג. שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדֵי צָרְכָּן וְקָנוּ שְׁבִיתָה [שנקלעו שם משהעריב], וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הֵם מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ; קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּיָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וְאַחַר כָּךְ בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא זֶה; שֶׁהַשְּׁבִיתָה [בערב שבת] הִיא הַגּוֹרֶמֶת [להחשב שיירה], לֹא הַדִּיּוּרִין [שניתוספו בשבת].

יד. שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַמֻּקָּפִין שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה זֶה בְּצַד זֶה וּפְתוּחִים זֶה לָזֶה, שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רְחָבִים וְהָאֶמְצָעִי קָצָר, שֶׁנִּמְצָאוּ לַשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פַּסִּין [עמודים המשמשים כמחיצה] מִכָּאן וּמִכָּאן, וְהָיָה יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה - נַעֲשׂוּ כְּשַׁיָּרָה, וְנוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן. הָיָה הָאֶמְצָעִי רָחָב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קְצָרִים, שֶׁנִּמְצָא הָאֶמְצָעִי בְּפַסִּין מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו - הֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מִשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים; לְפִיכָךְ, אִם שָׁבַת יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה - אֵין נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סָאתַיִם בִּמְקוֹמוֹ. הָיָה יָחִיד בָּזֶה

וְיָחִיד בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּאֶמְצָעִי, אוֹ שְׁנַיִם בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּזֶה וְאֶחָד בָּאֶמְצָעִי - נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן.

טו. כָּל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה, אֵינָהּ מְחִיצָה; וְכָל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְנַחַת [לעמוד זמן רב], אֵינָהּ מְחִיצָה; וְכָל מְחִיצָה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לִצְנִיעוּת בִּלְבַד, אֵינָהּ מְחִיצָה. וְכָל מְחִיצָה שֶׁאֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, אֵינָהּ מְחִיצָה גְּמוּרָה; גִּדּוּר [תל אדמה] חֲמִשָּׁה וּמְחִיצָה חֲמִשָּׁה, מִצְטָרְפִין.

טז. כָּל מְחִיצָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד, אֵינָהּ מְחִיצָה. אֲבָל אִם הָיָה פָּרוּץ כְּעוֹמֵד [בשווה] - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פְּרָצָה שֶׁהִיא יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. אֲבָל עֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי הִיא כְּפֶתַח. וְאִם הָיָה לְפִרְצָה זוֹ צוּרַת פֶּתַח, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אֵינָהּ מַפְסֶדֶת הַמְּחִיצָה - וְהוּא, שֶׁלֹּא יְהֵא הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה.

יז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַפְּרָצוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים וָמַעְלָה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפְּרָצוֹת, כָּל פִּרְצָה מֵהֶן פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשָׁה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כְּלֻבּוּד [כמחובר].

יח. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִקִּיף בְּקָנִים, וְאֵין בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהִקִּיף בַּחֲבָלִים, וְאֵין בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה גְּמוּרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא [מונחים לאורך] שְׁתֵּי בְּלֹא עֵרֶב [- רוחב], אוֹ עֵרֶב בְּלֹא שְׁתִּי. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּבַהּ הַקָּנֶה עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֲבִי הַחֶבֶל הָעֶלְיוֹן עֲשָׂרָה אִם הִקִּיף בַּחֲבָלִים - שֶׁאֵין מְחִיצָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֵן.

יט. 'צוּרַת הַפֶּתַח' הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם - הִיא אֲפִלּוּ קָנֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִכָּאן, וְקָנֶה מִכָּאן, וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן; גֹּבַהּ שְׁנֵי הַלְּחָיַיִם [הקנים שמהצדדים] - עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, וְהַקָּנֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁעַל גַּבֵּיהֶם - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בִּשְׁנֵי הַלְּחָיַיִם אֶלָּא יֵשׁ בֵּינֵיהֶן כַּמָּה אַמּוֹת, הוֹאִיל וְגֹבַהּ הַלְּחָיַיִם עֲשָׂרָה, הֲרֵי זוֹ צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁאָמְרוּ - צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּרִיאָה [חזקה דיה] לְקַבֵּל דֶּלֶת, אֲפִלּוּ דֶּלֶת שֶׁל קַשׁ.

כ. פֶּתַח שֶׁצּוּרָתוֹ כִּפָּה [כקשת] - אִם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ רַגְלֵי הַכִּפָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי זֶה צוּרַת פֶּתַח; וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצַּד [סמוך לכותל לא באמצע] - אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים לִהְיוֹת בְּקֶרֶן זָוִית, אֶלָּא בָּאֶמְצַע.

כא. בַּכֹּל עוֹשִׂין מְחִיצָה - בֵּין בְּכֵלִים, בֵּין בָּאֳכָלִים, בֵּין בְּאָדָם; אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה, וּשְׁאָר מִינֵי חַיָּה וָעוֹף - וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ כְּפוּתִים [קשורים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנוּדוּ.

כב. מְחִיצָה הָעוֹמֶדֶת מֵאֵלֶיהָ, הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וּמְחִיצָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה. וְאִם נַעֲשָׂת בִּשְׁגָגָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהוּא, שֶׁתֵּעָשֶׂה שֶׁלֹּא לְדַעַת הַמְטַלְטֵל. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן אָדָם לְזוֹ הַמְּחִיצָה שֶׁתֵּעָשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְטַלְטֵל בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ הָעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה, וְכֵן אִם נַעֲשָׂת בְּמֵזִיד, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ.

כג. מֵתֶר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁבָּת, שֶׁיַּעֲמֹד זֶה בְּצַד זֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵדְעוּ אֵלּוּ הָעוֹמְדִין שֶׁבִּשְׁבִיל לַעֲשׂוֹתָן מְחִיצָה הָעֲמָדוּ; וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתָם אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְחִיצָה זוֹ, אֶלָּא יַעֲמִיד אוֹתָם אַחֵר שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ.

כד. אֵילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עַל הָאָרֶץ [ענפיו נוטים לארץ מכל צד] - אִם אֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - מְמַלֵּא בֵּין בַּדָּיו [ענפיו] וְעָלָיו תֶּבֶן וָקַשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְקוֹשְׁרָן בָּאָרֶץ, עַד שֶׁיַּעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה וְלֹא יִתְנַדְנֵד, וּמְטַלְטֵל תַּחַת כֻּלּוֹ; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה תַּחְתָּיו עַד בֵּית סָאתַיִם; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אֵין מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁתַּחְתָּיו, מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה הוּא.

פֶּרֶק יז

א. מָבוֹי [מקום המוביל בני החצר לרשות הרבים] שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים, הוּא הַנִּקְרָא 'מָבוֹי סָתוּם'; וּמָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתָלִים בִּלְבַד זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעָם נִכְנָסִין בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִין בְּשֶׁכְּנֶגְדָּהּ - הוּא הַנִּקְרָא 'מָבוֹי מְפֻלָּשׁ'.

ב. הֵיאַךְ מַתִּירִין [בטלטול] מָבוֹי הַסָּתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית לְחִי [קרש] אֶחָד, אוֹ עוֹשֶׂה עָלָיו קוֹרָה [למעלה], וְדַיּוֹ. וְתֵחָשֵׁב אוֹתָהּ קוֹרָה, אוֹ אוֹתוֹ לְחִי, כְּאִלּוּ סָתַם רוּחַ רְבִיעִית, וְיֵעָשֶׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; שֶׁדִּין תּוֹרָה, בְּשָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת בִּלְבַד מֻתָּר לְטַלְטֵל, וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הִיא הָרוּחַ הָרְבִיעִית, וּלְפִיכָךְ דַּי לָהּ בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה.

ג. וְהֵיאַךְ מַתִּירִין מָבוֹי מְפֻלָּשׁ? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פֶּתַח מִכָּאן, וּלְחִי אוֹ קוֹרָה מִכָּאן. וּמָבוֹי [מפולש] עָקֹם [מפותל], תּוֹרָתוֹ [דינו] כִּמְפֻלָּשׁ.

ד. מָבוֹי שֶׁהוּא שָׁוֶה [ישר] מִתּוֹכוֹ וּמִדְּרוֹן [שיפוע -] לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שָׁוֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִדְּרוֹן לְתוֹכוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי וְלֹא קוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים.

ה. מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד כֻּלָּה לַיָּם, וְצִדּוֹ אֶחָד כֻּלָּה לְאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים - אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם; שֶׁאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַעֲלֶה הַיָּם שִׁרְטוֹן [תיבש שפתו].

ו. מָבוֹי מְפֻלָּשׁ שֶׁהָיָה כֻּלָּה [- מסתיים] לְאֶמְצַע רְחָבָה [חצר שאחורי הבתים] שֶׁל רַבִּים - אִם לֹא הָיָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד פֶּתַח הָרְחָבָה - הֲרֵי זֶה כְּסָתוּם, וְאֵין צָרִיךְ מִצַּד הָרְחָבָה כְּלוּם. אֲבָל אִם הָיָה כֻּלָּה לְצִדְדֵי הָרְחָבָה, אָסוּר. וְאִם הָיְתָה שֶׁל יָחִיד - אַף לְאֶמְצָעָהּ אָסוּר; פְּעָמִים בּוֹנֶה מִצַּד אֶחָד, וְנִמְצָא כֻּלָּה לְצִדָּהּ שֶׁל רְחָבָה.

ז. אֵין הַמָּבוֹי נִתָּר בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, וְיִהְיֶה אָרְכּוֹ מְאַרְבַּע אַמּוֹת וָמַעְלָה, וְיִהְיֶה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ; אֲבָל מָבוֹי שֶׁאָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ, הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר, וְאֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו כָּל לְחִי בְּמַשֶּׁהוּ, אוֹ בְּפַס [קרש] רָחָב אַרְבָּעָה מֵרוּחַ אַחַת.

ח. חָצֵר שֶׁאָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ - הֲרֵי הִיא כְּמָבוֹי, וְנִתֶּרֶת בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה. וּמָבוֹי שֶׁאֵין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא בַּיִת אֶחָד אוֹ חָצֵר אַחַת, וְכֵן מָבוֹי

מתוך מהדורת חזק

שֶׁאֵין בְּאָרְכּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם, אוֹ בְּפַס אַרְבָּעָה.

ט. מָבוֹי שֶׁאֵין בְּרָחְבּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי וְלֹא קוֹרָה, וּמֵאֵתָר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, הֲרֵי הוּא כְּלָבוּד [כמחובר]. מָבוֹי שֶׁהִכְשִׁירוּ בְּקוֹרָה - אַף עַל פִּי שֶׁמֵּאֵתָר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, הַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - פָּטוּר, שֶׁהַקּוֹרָה מִשּׁוּם הֶכֵּר הִיא עֲשׂוּיָה. אֲבָל אִם הִכְשִׁירוּ בְּלְחִי - הַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - חַיָּב, שֶׁהַלְּחִי הֲרֵי הוּא כְּמִחִיצָה בְּרוּחַ רְבִיעִית.

י. שְׁנֵי כְּתָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָעָם עוֹבְרִים בֵּינֵיהֶם - כֵּיצַד מַכְשִׁיר בֵּינֵיהֶם? עוֹשֶׂה דְּלָתוֹת מִכָּאן וּדְלָתוֹת מִכָּאן, וְאַחַר כָּךְ יֵעָשֶׂה בֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִנְעֹל הַדְּלָתוֹת, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיוֹת לְהִנָּעֵל; הָיוּ [הדלתות] מְשֻׁקָּעוֹת בְּעָפָר, מְפַנֶּה אוֹתָן וּמְתַקְּנָן לְהִנָּעֵל. אֲבָל צוּרַת פֶּתַח, אוֹ לְחִי וְקוֹרָה - אֵינָן מוֹעִילִין בְּהֶכְשֵׁר רְשׁוּת הָרַבִּים.

יא. מֵאֵתָר לְטַלְטֵל בְּמָבוֹי תַּחַת הַקּוֹרָה, אוֹ בֵּין הַלְּחָיַיִם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֲבָל אִם הָיָה סָמוּךְ לְכַרְמְלִית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - אָסוּר לְטַלְטֵל תַּחַת הַקּוֹרָה, אוֹ בֵּין הַלְּחָיַיִם, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְחִי אַחֵר לְהַתִּיר תּוֹךְ הַפֶּתַח; שֶׁהֲרֵי מָצָא מִין אֶת מִינוֹ [הכרמלית את הכרמלית], וְנֶעוֹר [נהיה ככרמלית].

יב. בַּכֹּל עוֹשִׂין לְחָיַיִם - אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וַאֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי הֲנָיָה. עֲבוֹדָה זָרָה עַצְמָהּ אוֹ אֲשֵׁרָה, שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי - כָּשֵׁר; שֶׁהַלְּחִי עָבְיוֹ כָּל שֶׁהוּא. גּוּבַהּ הַלְּחִי, אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים; רָחְבּוֹ וְעָבְיוֹ, כָּל שֶׁהוּא.

יג. בַּכֹּל עוֹשִׂין קוֹרָה, אֲבָל לֹא בַּאֲשֵׁרָה, לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְרֹחַב הַקּוֹרָה שִׁעוּר, וְכָל הַשִּׁעוּרִין אֲסוּרִין מִן הָאֲשֵׁרָה. וְכֵן רֹחַב הַקּוֹרָה, אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח. וְעָבְיָהּ - כָּל שֶׁהוּא; וְהוּא שֶׁתְּהֵיֶה בְּרִיאָה [חזקה] לְקַבֵּל אָרִיחַ, שֶׁהוּא חֲצִי לְבֵנָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּמַעֲמִידֵי [תומכי ה-] קוֹרָה, צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ בְּרִיאִין כְּדֵי לְקַבֵּל קוֹרָה וַחֲצִי לְבֵנָה.

יד. כַּמָּה יִהְיֶה פֶּתַח הַמָּבוֹי, וְיִהְיֶה דַּי לְהַכְשִׁירוֹ בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה? גָּבְהוֹ, אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אַמָּה; וְרָחְבּוֹ, עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח - אֲפִלּוּ הָיָה גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, אוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, אוֹ רָחָב מֵאָה אַמָּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

טו. וְכֵן אִם הָיָה בַּקּוֹרָה שֶׁל מָבוֹי כִּיּוּר [קישוט] וְצִיּוּר, עַד שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהּ - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, כְּשֵׁרָה; שֶׁהַקּוֹרָה מִשּׁוּם הֶכֵּר עֲשׂוּיָה, וְאִם הָיְתָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, אֵינָהּ נִכֶּרֶת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוּר וְכִיּוּר - מִסְתַּכְּלִין בָּהּ, וְנִמְצָא שָׁם הֶכֵּר.

טז. מָבוֹי שֶׁהָיָה גָּבְהוֹ מִן הָאָרֶץ עַד קַרְקָעִית קוֹרָה עֶשְׂרִים אַמָּה, וְעָבֵי הַקּוֹרָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים - כָּשֵׁר; הָיָה גָּבְהוֹ יָתֵר מֵעֶשְׂרִים, וּבָא לְמַעֲטוֹ בְּקוֹרָה שֶׁמַּנִּיחַ אוֹתָהּ לְמַטָּה - צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּרָחְבָּהּ טֶפַח. הָיָה גָּבְהוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - חוֹקֵק בּוֹ [חופר בקרקעו] מֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַעֲמִיק [בקרקע] כְּדֵי לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה.

יז. נִפְרַץ בּוֹ פִּרְצָה מִצִּדּוֹ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ [סמוך ללחי או הקורה] - אִם נִשְׁאַר עוֹמֵד בְּרֹאשׁוֹ פַּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים, מֻתָּר; וְהוּא שֶׁלֹּא תִּהְיֶה הַפִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר. וְאִם לֹא נִשְׁאַר פַּס אַרְבָּעָה - אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַפִּרְצָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, כְּלָבוּד הוּא.

יח. נִפְרַץ הַמָּבוֹי בִּמְלוֹאוֹ [כל הדופן] לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנֶגְדּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָבוֹי מְפֻלָּשׁ; וְהֶחָצֵר - מֻתֶּרֶת; שֶׁהֶחָצֵר שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִין [עוברים] בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוֹ וְיוֹצְאִין בָּזוֹ, הֲרֵי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.

יט. מָבוֹי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁבִילִים מִצַּד זֶה וּשְׁבִילִים מִצַּד הָאַחֵר, שֶׁנִּמְצְאוּ מְפֻלָּשִׁין לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְכֻוָּנִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן מָבוֹי מְפֻלָּשׁ. וְכֵיצַד מַכְשִׁירָן? עוֹשֶׂה צוּרַת פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁבִילִים שֶׁבַּצַּד הָאֶחָד, וְכֵן לַפֶּתַח הַגָּדוֹל, וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׁבִילִים שֶׁבַּצַּד הַשֵּׁנִי לְחִי אוֹ קוֹרָה.

כ. מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ [דפנו] אֶחָד אָרֹךְ וְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי קָצָר, מַנִּיחַ אֶת הַקּוֹרָה כְּנֶגֶד הַקָּצָר. הֶעֱמִיד לְחִי בַּחֲצִי הַמָּבוֹי - מֵחֲצִי הַמָּבוֹי הַפְּנִימִי שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַלְּחִי, מֵאֵתָר לְטַלְטֵל בּוֹ; וְהַחֲצִי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלְּחִי, אָסוּר.

כא. מָבוֹי שֶׁהוּא רָחָב עֶשְׂרִים אַמָּה - עוֹשֶׂה פַּס גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שִׁעוּר מֶשֶׁךְ [אורך] הַמָּבוֹי, וּמַעֲמִידוֹ בָּאֶמְצַע - וְנִמְצָא כִּשְׁנֵי מְבוֹאוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּפֶתַח כָּל אֶחָד מֵהֶן עֶשֶׂר אַמּוֹת. אוֹ מַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן, וּמַעֲמִיד פַּס שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, וּמַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן, וּמַעֲמִיד פַּס שָׁלֹשׁ אַמּוֹת - וְנִמְצָא פֶּתַח הַמָּבוֹי עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְהַצְּדָדִין הֲרֵי הֵן כִּסְתוּמִין, שֶׁהֲרֵי עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ.

כב. לְחִי הַבּוֹלֵט מִדָּפְנוֹ שֶׁל מָבוֹי, כָּשֵׁר; וּלְחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו - אִם סָמְכוּ עָלָיו מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, כָּשֵׁר. וּלְחִי שֶׁהוּא נִרְאֶה מִבִּפְנִים לְחִי, וּמִבַּחוּץ אֵינוֹ נִרְאֶה לְחִי, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה מִבַּחוּץ לְחִי, וּמִבִּפְנִים נִרְאֶה שֶׁהוּא שָׁוֶה וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם לְחִי - הֲרֵי זֶה נִדּוֹן מִשּׁוּם לְחִי. לְחִי שֶׁהִגְּבִיהוּ מִן הַקַּרְקַע שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהִפְלִיגוּ [הרחיקו] מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; אֲבָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים - כָּשֵׁר, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד [כמחובר]. לְחִי שֶׁהוּא רָחָב הַרְבֵּה - בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ פָּחוֹת מֵחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי, בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ כַּחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי - כָּשֵׁר, וְנִדּוֹן מִשּׁוּם לְחִי; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל חֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי, נִדּוֹן מִשּׁוּם עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ.

כג. קוֹרָה שֶׁפָּרַשׂ עָלֶיהָ מַחְצֶלֶת - הֲרֵי בִּטְלָהּ, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ נִכֶּרֶת; לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַמַּחְצֶלֶת מְסֻלֶּקֶת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר, אֵינָהּ מְחִיצָה. נָעַץ שְׁתֵּי יְתֵדוֹת בִּשְׁנֵי כָּתְלֵי מָבוֹי מִבַּחוּץ, וְהִנִּיחַ עֲלֵיהֶן הַקּוֹרָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הַקּוֹרָה עַל גַּבֵּי הַמָּבוֹי, לֹא סָמוּךְ לוֹ.

כד. קוֹרָה הַיּוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵינָהּ נוֹגַעַת בַּכֹּתֶל הַשֵּׁנִי,

מתוך מהדורת חזק

וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת, אַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵין מַגִּיעוֹת זוֹ לְזוֹ - פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה, אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת; הָיָה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

כה. וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמַּתְאִימוֹת [צמודות], לֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ וְלֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ - אִם יֵשׁ בִּשְׁתֵּיהֶן כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. הָיוּ אַחַת לְמַטָּה וְאַחַת לְמַעְלָה - רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה, וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַעְלָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, וְלֹא תַחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה; וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָן שֶׁיֵּרָדָה זוֹ וְעָלְתָה זוֹ בְּכַוָּנָה [מכוונות זו לצד זו -], עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ.

כו. הָיְתָה הַקּוֹרָה עֲקֵמָה [ונוטה מחוץ למבוי], רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא פְּשׁוּטָה [ישרה]; עֲגֻלָּה, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְרֻבַּעַת - אִם הָיָה בְּהֶקֵּפָהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, יֵשׁ בָּהּ רֹחַב טֶפַח. הָיְתָה הַקּוֹרָה בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי, וַעֲקֵמָה חוּץ לַמָּבוֹי, אוֹ שֶׁהָיָה עִיקֵּמָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, אוֹ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה - רוֹאִין: כָּל שֶׁאִלּוּ יִנָּטֵל הָעִקּוּם, וְיִשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ, אֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת; וְאִם לָאו, צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

כז. בְּאֵר [שהוא רשות היחיד שבתוך רה"ר] שֶׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנָה פַּסִּין [עמודים] מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת , שְׁנֵי פַּסִּין דְּבוּקִין בְּכָל זָוִית [- כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה] - הֲרֵי אֵלּוּ כִּמְחִיצָה [- כדי להתיר שאיבת מים להשקות בהמה]; וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ, הוֹאִיל וְאַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת עוֹמְדוֹת, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְמַלֹּאת מִן הַבּוֹר וּלְהַשְׁקוֹת לַבְּהֵמָה [במתחם הפסים]. וְכַמָּה יִהְיֶה גֹּבַהּ כָּל פַּס מֵהֶן? עֲשָׂרָה טְפָחִים; וְרָחְבּוֹ, שִׁשָּׁה טְפָחִים; וּבֵין כָּל פַּס וּפַס, כִּמְלֹא שְׁתֵּי רְבָקוֹת [קבוצות] שֶׁל אַרְבַּע אַרְבַּע בָּקָר, אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצְאָה - שִׁעוּר רֹחַב זֶה, אֵין יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

כח. הָיָה בִּמְקוֹם אֶחָד מִן הַזָּוִיּוֹת, אוֹ בְּכָל זָוִית מֵאַרְבַּעְתָּן, אֶבֶן גְּדוֹלָה, אוֹ אִילָן, אוֹ תֵּל הַמִּתְלַקֵּט [המתרומם] עֲשָׂרָה [טפחים] מִתּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים - רוֹאִין: כָּל שֶׁאִלּוּ יֶחְלַק יֵשׁ בּוֹ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה, נִדּוֹן מִשּׁוּם זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה, וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן וְשִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן - נִדּוֹנִים מִשּׁוּם זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין.

כט. מֻתָּר לְהַקְרִיב אַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת הָאֵלּוּ לַבְּאֵר - וְהוּא [שיהיה מספיק מקום לכך], שֶׁתִּהְיֶה פָּרָה רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ בִּפְנִים מִן הַפַּסִּין וְשׁוֹתָה; אַף עַל פִּי [וזאת בתנאי שזהו מצב שאינו מתערב בכוח, כלומר -] שֶׁלֹּא יֹאחֵז רֹאשׁ הַבְּהֵמָה [בכוח] עִם הַכְּלִי שֶׁבּוֹ הַמַּיִם [כדי לא לאפשר לה לסטות. ואז, במצב שאינו מתערב -], הוֹאִיל וְרֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ בִּפְנִים, מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ לְגָמָל [שצווארו ארוך]. הָיוּ קְרוֹבִים יוֹתֵר מִזֶּה - אָסוּר לְהַשְׁקוֹת מֵהֶן, אֲפִלּוּ לִגְדִי שֶׁהוּא כֵּלוֹ נִכְנָס לִפְנִים. וּמֻתָּר לְהַרְחִיק כָּל שֶׁהוּא [איזה מרחק שירצה], וּבִלְבַד שֶׁיַּרְבֶּה בְּפַסִּים פְּשׁוּטִין [עמודים] שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ [=כל הצדדים], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה [המרווח ש] בֵּין פַּס לַחֲבֵרוֹ יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

ל. לֹא הִתִּירוּ [את העצה של הצבת] הַפַּסִּין הָאֵלּוּ [שסביבי הבאר], אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּלְבֶהֱמַת עוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבַד - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בְּאֵר מַיִם חַיִּים שֶׁל רַבִּים. אֲבָל אָדָם - יֵרֵד לַבְּאֵר וְיִשְׁתֶּה, אוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ מְחִיצָה מַקֶּפֶת לַבְּאֵר גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה. וְאִם הָיָה הַבְּאֵר רָחָב הַרְבֵּה, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לֵירֵד בּוֹ - הֲרֵי זֶה יִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה בֵּין הַפַּסִּין [במתחם הפסים].

לא. וְכֵן בּוֹר הָרַבִּים וּבְאֵר הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵין מְמַלְּאִין מֵהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶן מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים.

לב. הַמְמַלֵּא לִבְהֶמְתּוֹ בֵּין הַפַּסִּין, מְמַלֵּא וְנוֹתֵן בִּכְלִי [בדלי ש] לְפָנֶיהָ [לצורך שתייה]; וְאִם הָיָה אֲבוּס [מתקן גדול להאכלת הבהמה -] רֹאשׁוֹ [חלקו] נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּים, וְהָיָה [האבוס] גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה [שנהפך לרשות משל עצמו] - לֹא יְמַלֵּא וְיִתֵּן לְפָנֶיהָ [את הדלי], שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל הָאֲבוּס, וְיוֹצִיא הַדְּלִי לָאֲבוּס, וּמִן הָאֲבוּס לְקַרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים; אֶלָּא מְמַלֵּא וְשׁוֹפֵךְ [בתוך האבוס], וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֵלֶיהָ.

לג. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְבֵין הַפַּסִּין, חַיָּב; הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּכָל זָוִית וְזָוִית מְחִיצָה גְּמוּרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה [ושטח שהוא -] וְיוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וַהֲרֵי הָרְבּוּעַ נִכָּר וְנִרְאֶה - נַעֲשָׂה כֹּל שֶׁבֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד; וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּבִקְעָה, וְאֵין שָׁם בֵּינֵיהֶם בְּאֵר - שֶׁהֲרֵי בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ פַּס מִכָּאן וּפַס מִכָּאן. וַאֲפִלּוּ הָיוּ רַבִּים בּוֹקְעִין [הולכים] וְעוֹבְרִין בֵּין הַפַּסִּין - לֹא בָּטְלוּ הַמְּחִיצוֹת, וַהֲרֵי הֵן כְּחָצֵר שֶׁהָרַבִּים בּוֹקְעִין בָּהּ; וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ, חַיָּב. וּמֻתָּר לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה בֵּינֵיהֶן, אִם הָיָה שָׁם בֵּינֵיהֶן בְּאֵר.

לד. חָצֵר שֶׁרֹאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין - מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפַּסִּין, וּמִבֵּין הַפַּסִּין לְתוֹכָהּ; הָיוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אֲסוּרִין עַד שֶׁיְּעָרְבוּ [ערוב חצרות]. יָבְשׁוּ הַמַּיִם [שבבור] בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפַּסִּין; שֶׁלֹּא נֶחְשְׁבוּ מְחִיצָה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֶלָּא מִשּׁוּם הַמַּיִם. בָּאוּ לוֹ [לבאר] מַיִם בְּשַׁבָּת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶן; שֶׁכָּל מְחִיצָה שֶׁנַּעֲשֵׂת בְּשַׁבָּת, שְׁמָהּ מְחִיצָה. מָבוֹי שֶׁנִּטְּלָה קוֹרָתוֹ אוֹ לֶחְיוֹ בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַץ לְכַרְמְלִית.

לה. אַכְסַדְרָה [מבנה שאינו במחיצות מלאות] בְּבִקְעָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וַאַף עַל פִּי שֶׁהִיא שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וּתְקָרָה; שֶׁאָנוּ רוֹאִין כְּאִלּוּ פִּי תִּקְרָה יָרֵד וְסָתַם רוּחַ רְבִיעִית. וְהַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ - פָּטוּר, כְּזוֹרֵק לְמָבוֹי סָתוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹרָה. בַּיִת אוֹ חָצֵר שֶׁנִּפְרַץ קֶרֶן זָוִית שֶׁלָּהּ בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן; אַף עַל פִּי שֶׁכָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא

עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת כְּפֶתַח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית. וְאִם הָיְתָה שָׁם קוֹרָה מִלְּמַעְלָה עַל אֹרֶךְ הַפִּרְצָה - רוֹאִין אוֹתָהּ [כאילו -] שֶׁיָּרְדָה וְסָתְמָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן.

לו. הָאֲצֻבַּע שֶׁמְּשַׁעֲרִין בָּהּ בְּכָל מָקוֹם, הִיא רֹחַב הַגּוּדֶל שֶׁל יָד; וְהַטֶּפַח, אַרְבַּע אֲצֻבָּעוֹת. וְכָל אַמָּה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּסֻכָּה וְכִלְאַיִם - הִיא אַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים. וּפְעָמִים מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים דְּחוּקוֹת זוֹ לְזוֹ, וּפְעָמִים מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים שׁוֹחֲקוֹת [אינן דבוקות] וְרוֹוְחוֹת; וְזֶה וָזֶה, לְהַחְמִיר. כֵּיצַד? מֶשֶׁךְ [אורך] מָבוֹי, בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שׁוֹחֲקוֹת; וְגָבְהוֹ, עֶשְׂרִים אַמָּה עֲצֻבוֹת [דחוקות]; רֹחַב הַפִּרְצָה, עֶשֶׂר אַמּוֹת עֲצֻבוֹת. וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, לְעִנְיַן סֻכָּה וְכִלְאַיִם.

יום שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יח

א. הַמּוֹצִיא דָּבָר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיא מִמֶּנּוּ שִׁעוּר שֶׁמּוֹעִיל כְּלוּם [משהו]. וְאֵלּוּ הֵן שִׁעוּרֵי הַהוֹצָאָה: הַמּוֹצִיא אָכְלֵי אָדָם - כִּגְרוֹגֶרֶת [תאנה יבשה], וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כִּגְרוֹגֶרֶת מִן הָאֹכֶל עַצְמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלִפִּין וְהַגַּרְעִינִין וְהָעֲקָצִין [מקום החיבור של הפרי לעץ] וְהַסֹּבִין [פסולת הקמח] וְהַמֹּרֶס [קליפה עבה של תבואה].

ב. יַיִן, כְּדֵי רֹבַע רְבִיעִית; וְאִם הָיָה קָרוּשׁ, כַּזַּיִת. חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, כְּדֵי גְּמִיאָה [בליעה בבת אחת]; וַחֲלֵב טְמֵאָה, כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת [להניח עליה לרפואה]. חֲלֵב אִשָּׁה וְלֹבֶן בֵּיצָה, כְּדֵי לִתֵּן בִּמְשִׁיפָה [בתחבושת לכאב עיניים]. שֶׁמֶן - כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן, שֶׁהוּא אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל, כְּדֵי לָשׁוּף [לשפשף] אֶת הַקֵּילוֹרִית [משחה לכאב עיניים]; וְקִילוֹר, כְּדֵי לָשׁוּף בְּמַיִם; וּמַיִם, כְּדֵי לִרְחֹץ פְּנֵי מְדוֹכָה [כלי לכתישת אוכלין]. דְּבַשׁ, כְּדֵי לִתֵּן עַל רֹאשׁ הַכָּתִית [מכה בגב הבהמה]. דָּם, וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין, וְכָל הַשּׁוֹפְכִין - כְּדֵי רְבִיעִית.

ג. תֶּבֶן תְּבוּאָה, כִּמְלֹא פִּי פָּרָה. תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת, כִּמְלֹא פִּי גָּמָל. וְאִם הוֹצִיא תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת [שהוא מאכל גמל] לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה, כִּמְלֹא פִּי פָּרָה; שֶׁהַאֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחָק, שְׁמָהּ אֲכִילָה. עָמִיר [קש], כִּמְלֹא פִּי טָלֶה. עֲשָׂבִים, כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְצָלִים - אִם הָיוּ לַחִים, כִּגְרוֹגֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אָכְלֵי אָדָם; וְיֵבֵשִׁים, כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין [המינים שונים] זֶה עִם זֶה לֶחָמוּר שֶׁבָּהֶן [לשיעור הקטן שבהם], אֲבָל מִצְטָרְפִין לַקַּל שֶׁבָּהֶן. כֵּיצַד? הוֹצִיא תֶּבֶן תְּבוּאָה וְקִטְנִית - אִם יֵשׁ בִּשְׁנֵיהֶן כִּמְלֹא פִּי פָּרָה, פָּטוּר; כִּמְלֹא פִּי גָּמָל, חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, לְעִנְיַן הַשַּׁבָּת.

ד. הַמּוֹצִיא עֵצִים - כְּדֵי לְבַשֵּׁל כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצַת הַתַּרְנְגוֹלִים, טְרוּפָה [מעורבת] בְּשֶׁמֶן וּנְתוּנָה בְּאִלְפָּס [מחבת]. הַמּוֹצִיא קָנֶה, [שיעורו -] כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קֶלְמוֹס הַמַּגִּיעַ לְרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו; וְאִם הָיָה עָבֶה אוֹ מְרֻסָּס [שבור], שֶׁעִּוּרוֹ כְּעֵצִים.

ה. הַמּוֹצִיא תְּבָלִין, [שיעורן -] כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. פִּלְפֶּלֶת [פלפל], כָּל שֶׁהוּא. עִטְרָן, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ רַע, כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בָּשָׂמִים, כָּל שֶׁהֵן. אַרְגָּמָן טוֹב, כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַגֶּרֶד [עלה שושנה אדומה וסתומה], אַחַת. מִינֵי מַתָּכוֹת הַקָּשִׁים, כְּגוֹן נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל, כָּל שֶׁהֵן. מֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, וּמֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, וּמִמֶּקֶק [רקבון] סְפָרִים, וּמִמֶּקֶק מִטְפְּחוֹתֵיהֶן - כָּל שֶׁהֵן, מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לִגְנִיזָה. גַּחֶלֶת, כָּל שֶׁהוּא; וְהַמּוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת, פָּטוּר.

ו. הַמּוֹצִיא זַרְעוֹנֵי גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין לְאָדָם, שִׁעוּרָן פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת: מִזֶּרַע קִשּׁוּאִין, שְׁנַיִם; וּמִזֶּרַע הַדְּלוּעִין, שְׁנַיִם; מִזֶּרַע פּוֹל הַמִּצְרִי, שְׁנַיִם. הַמּוֹצִיא סֵבִין [פסולת קמח], כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב [בעת ההתכה]. הַמּוֹצִיא מֵרָסָן [קליפות תבואה] - אִם לַאֲכִילָה, שִׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת; לִבְהֵמָה, שִׁעוּרוֹ כִּמְלֹא פִּי גְּדִי; לִצְבִיעָה, כְּדֵי לִצְבֹּעַ בֶּגֶד קָטָן. לוּלְבֵי [ענפים רכים] זְרָדִין [של עצים דקים] וְהֶחָרוּבִין - עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ, כִּגְרוֹגֶרֶת; וּמִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ, כִּמְלֹא פִּי גְּדִי. אֲבָל הַלּוּף וְהַחַרְדָּל וְהַתּוּרְמוּסִין וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין - בֵּין שֶׁיַּמְתִּיקוּ בֵּין שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ, כִּגְרוֹגֶרֶת.

ז. הַמּוֹצִיא גַּרְעִינִין - אִם לַאֲכִילָה, חָמֵשׁ; וְאִם לְהַסָּקָה, חֲרֵי הֵן כְּעֵצִים; וְאִם לְחֶשְׁבּוֹן [למנין], שְׁתַּיִם; וְאִם לִזְרִיעָה, שְׁתַּיִם. הַמּוֹצִיא אֵזוֹב [מין צמח] לַאֲכִילָה, כִּגְרוֹגֶרֶת; לִבְהֵמָה, כִּמְלֹא פִּי גְּדִי; לְעֵצִים, כְּשִׁעוּר הָעֵצִים; לְהַדָּיָה [על טמא מת], כְּשִׁעוּר הַדָּיָה.

ח. הַמּוֹצִיא קְלִפֵּי אֱגוֹזִין, וּקְלִפֵּי רִמּוֹנִים, אִיסְטִיס, וּפוּאָה [- מיני צמחים המשמשים לצבע], וּשְׁאָר הַצּוֹבְעִין - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן, כִּסְבָכָה [כיסוי] שֶׁמַּנִּיחִין הַבָּנוֹת עַל רָאשֵׁיהֶן. וְכֵן הַמּוֹצִיא מֵי רַגְלַיִם בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, אוֹ נָתֵר אֲלֶכְסַנְדְּרִיָּה [מין עפר המסיר כתמים], אוֹ בֹּרִית, קִימוֹנְיָא, וְאַשְׁלָג [חומרי ניקוי], וּשְׁאָר כָּל הַמְנַקִּין - כְּדֵי לְכַבֵּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן, כִּסְבָכָה. הוֹצִיא סַמָּנִין [צבעים] שְׁרוּיִין, כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן דֵּגְמָא לְאוֹרֵג [חתיכת בד קטנה].

ט. הַמּוֹצִיא דְּיוֹ עַל הַקַּלְמוֹס, שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתוֹת [אותיות]; אֲבָל אִם הוֹצִיא הַדְּיוֹ בִּכְפָנֵי עַצְמוֹ, אוֹ בְּקֶסֶת [כלי הדיו] - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ יָתֵר עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה מִמֶּנּוּ עַל הַקַּלְמוֹס כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת. הָיָה בַּקֶּסֶת כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקַּלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת, אוֹ בַּדְּיוֹ לְבַדּוֹ כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקַّלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת - חֲרֵי זֶה סָפֵק [כשיעור -]. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, חַיָּב; כְּתִיבָתָן, זוֹ הִיא הַנִּחָתָן. הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת שְׁנִיָּה וּכְתָבָהּ - פָּטוּר; שֶׁכְּבָר חֲסֵרָה הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה.

י. הַמּוֹצִיא כֹּחַל [לצביעת העין] בֵּין לִרְפוּאָה בֵּין לְתִקְשִׁיט, כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת; וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִתְקַשֵּׁט אֶלָּא בִּכְחִילַת שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיאוֹ לְהִתְקַשֵּׁט - עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּדֵי לִכְחֹל שְׁתֵּי עֵינַיִם. זֶפֶת וְגָפְרִית, כְּדֵי [ליצור מכסה לחבית, וכו'] לַעֲשׂוֹת נֶקֶב [במכסה חבית השמן]. שַׁעֲוָה, כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן [שבחבית לסותמו]. דֶּבֶק, כְּדֵי לִתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁבְשֶׁבֶת [קנה שמורחין ראשו בדבק לתפוס האפרוחים

מתוך מהדורת חזק

בדבק]. **רְבָב** [שומן], כְּדֵי לִמְשֹׁחַ תַּחַת רָקִיק [עוגה מטוגנת בשומן] כְּסֶלַע.

יא. הַמּוֹצִיא אֲדָמָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חוֹתָם הָאִגֶּרֶת. טִיט, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי [שפת] כּוּר [אש הצורפים]. זֶבֶל אוֹ חוֹל דַּק, כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרִשָּׁה [לערבב בסיד]. חוֹל גַּס, כְּדֵי לְעָרֵב עִם מְלֹא כַּף שֶׁל סַיָּדִין סִיד. חַרְשִׂית [חרס לבן כתוש], כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. שֵׂעָר, כְּדֵי לְגַבֵּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. סִיד, כְּדֵי לָסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת [היו סכין אותם בסיד]. עָפָר וָאֵפֶר, כְּדֵי לְכַסּוֹת דַּם צִפּוֹר קְטַנָּה. צְרוֹר אֶבֶן, כְּדֵי לִזְרֹק בִּבְהֵמָה וְתַרְגִּישׁ - וְהוּא, מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּזִים. חֶרֶשׂ [חרס], כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית.

יב. הַמּוֹצִיא חֶבֶל, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן [בית יד] לְקֻפָּה [תיבה]. גֶּמִי, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תִּלּוּי [לולאה] לְנָפָה וְלִכְבָרָה [נפה גדולה]. הוּצִין [עלי התמר], כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן לִכְפִיפָה מִצְּרִית [סל]. סִיב [חוטים שבעץ התמר], כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי מַשְׁפֵּךְ קָטָן שֶׁל יַיִן. מוּכִין [אגודות בדים], כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּדּוּר כֶּאֱגוֹז. עֶצֶם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְוָד [כף רופאים קטנה]. זְכוּכִית - כְּדֵי לִגְרֹד בָּהּ רֹאשׁ הַכַּדְכֹּד [ראש מחט המפרידה בין חוטי השתי], אוֹ עַד שֶׁיִּפְצַע [יוריד השתי מהערב] שְׁתֵּי נִימִין כְּאַחַת.

יג. הַמּוֹצִיא שְׁתֵּי נִימִין מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה, חַיָּב. הוֹצִיא אַחַת מִן הַקֶּשֶׁה שֶׁבַּחֲזִיר [חוטים קשים שבשדרתו], חַיָּב. נִצְרֵי דֶקֶל, וְהֵן חוּטֵי הָעֵץ - שְׁתַּיִם; חוֹרֵי דֶקֶל, וְהֵן קְלִפֵּי הַחֲרִיּוֹת [ענפים] - אַחַת. מִצֶּמֶר גֶּפֶן, וּמִצֶּמֶר כְּלָךְ [משי עבה], וְצֶמֶר גְּמַלִּים וְאַרְנָבִים וְחַיָּה שֶׁבַּיָּם, וּשְׁאָר כָּל הַנִּטְוִין - כְּדֵי לִטְוּוֹת חוּט אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים. הַמּוֹצִיא מִן הַבֶּגֶד, אוֹ מִן הַשַּׂק, אוֹ מִן הָעוֹר - כְּשִׁעוּרָן לְטַמְּאָה [לקבלת טומאה], כָּךְ שִׁעוּרָן לְהוֹצָאָה: הַבֶּגֶד, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה; הַשַּׂק, אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה; הָעוֹר, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

יד. הַמּוֹצִיא עוֹר שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּד כְּלָל, אֶלָּא עֲדַיִן הוּא רַךְ - שִׁעוּרוֹ, כְּדֵי לָצֹר [לעטוף] מִשְׁקֹלֶת [של מאזניים] קְטַנָּה שֶׁמִּשְׁקָלָהּ שֶׁקֶל. הָיָה [העור] מָלוּחַ, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה בְּקֶמַח וְלֹא בְּעַפְצָא [חומר עיבוד] - שִׁעוּרוֹ, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ [לעטוף קמיע שבו שמות הקודש לסגולה]. הָיָה עָשׂוּי בְּקֶמַח, וַעֲדַיִן לֹא נִתְעַבֵּד בְּעַפְצָא - שִׁעוּרוֹ, כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט. נִגְמַר עִבּוּדוֹ - שִׁעוּרוֹ, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

טו. הַמּוֹצִיא קְלָף מְעֻבָּד, כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשַׁת 'שְׁמַע' עַד 'וּבִשְׁעָרֶיךָ'. דּוּכְסוּסְטוֹס [חלקו החיצוני של העור], כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו מְזוּזָה. נְיָר - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין [שטר בו מסמנים גזברי המעשר שפלוני שילם חובו], שֶׁהֵן גְּדוֹלוֹת מֵאוֹתוֹת שֶׁלָּנוּ. הַמּוֹצִיא קֶשֶׁר [סימן של] מוֹכְסִין - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס וְנִפְטַר בּוֹ; שֶׁהֲרֵי רְאָיָה הוּא לְעוֹלָם. הַמּוֹצִיא שְׁטָר פָּרוּעַ, וּנְיָר מָחוּק - כְּדֵי לִכְרֹךְ עַל פִּי צְלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פַּלְיָטוֹן [בושם]; וְאִם יֵשׁ בַּלֹּבֶן [במחיקה] שֶׁלּוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין, חַיָּב.

טז. הַמּוֹצִיא בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חַיִּים, חַיָּב. אֲבָל אָדָם חַי, אֵינוֹ מַשְׁאוֹי; וְאִם הָיָה כָּפוּת אוֹ חוֹלֶה, הַמּוֹצִיא אוֹתוֹ חַיָּב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה [מסייעת] אֶת בְּנָהּ בִּזְמַן שֶׁנּוֹטֵל [רגל] אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת.

יז. הַמּוֹצִיא תִּינוֹק חַי, וְכִיס תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ - חַיָּב מִשּׁוּם הַכִּיס, שֶׁאֵין הַכִּיס טְפֵלָה [בטילה] לַתִּינוֹק; אֲבָל אִם הוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְלֻבָּשׁ בְּכֵלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פָּטוּר, שֶׁהַכֹּל טְפֵלָה לוֹ. הָיוּ כֵלָיו [בגדיו] מְקֻפָּלִין עַל כְּתֵפוֹ - הַנּוֹשֵׂא אוֹתוֹ, חַיָּב.

יח. הַמּוֹצִיא חָגָב חַי, כָּל שֶׁהוּא; וּמֵת, כִּגְרוֹגֶרֶת. צִפֹּרֶת כְּרָמִים [מין ארבה], בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה - כָּל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהּ. הַמֵּת, וְהַנְּבֵלָה, וְהַשֶּׁרֶץ - כְּשִׁעוּר טֻמְאָתוֹ, כָּךְ שִׁעוּר הוֹצָאָתוֹ: מֵת וּנְבֵלָה, בְּכַזַּיִת; וְשֶׁרֶץ, בְּכַעֲדָשָׁה.

יט. הָיָה שָׁם [מבשר המת] כַּזַּיִת מְצֻמְצָם [בדיוק], וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כַּחֲצִי זַיִת - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשִּׁעוּר מִלְּטַמֵּא. אֲבָל אִם הוֹצִיא כַּחֲצִי זַיִת מִכַּזַּיִת וּמֶחֱצָה, פָּטוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת.

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הוֹצָאַת כַּשִּׁעוּר? כְּשֶׁהוֹצִיא סְתָם; אֲבָל הַמּוֹצִיא לְזֶרַע, אוֹ לִרְפוּאָה, אוֹ לְהַרְאוֹת מִמֶּנּוּ דֵּגְמָא, וּלְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא.

כא. הַמַּצְנִיעַ דָּבָר לִזְרִיעָה, אוֹ לִרְפוּאָה, אוֹ לְדֵגְמָא, וְשָׁכַח לְמַה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סְתָם - חַיָּב עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא, שֶׁעַל דַּעַת מַחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא; וּשְׁאָר הָאָדָם, אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֶלָּא בְּשִׁעוּרוֹ. זָרַק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹךְ הָאוֹצָר [מחסן, ונמלך ממחשבתו הראשונה] - אַף עַל פִּי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִכָּר, כְּבָר בָּטְלָה מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה; לְפִיכָךְ, אִם חָזַר וְהִכְנִיסוֹ - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיס כַּשִּׁעוּר.

כב. דָּבָר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְהַצְנִיעַ, כְּגוֹן דַּם הַנִּדָּה - אִם הִצְנִיעוֹ אֶחָד וְהוֹצִיאוֹ, חַיָּב; וּשְׁאָר הָאָדָם, פְּטוּרִין עָלָיו, שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הוֹצָאַת דָּבָר הַכָּשֵׁר [ראוי ומועיל] לְהַצְנִיעַ, וּמַצְנִיעִין כָּמוֹהוּ.

כג. הַמּוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר, פָּטוּר; וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה מִמְּלָאכָה מִן הַמְּלָאכוֹת חֲצִי שִׁעוּר, פָּטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא הַחֲצִי הָאַחֵר - חַיָּב; וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַּ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, קֹדֶם הַנָּחַת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׁרַף, וּפָטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהֶעֱבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה - חַיָּב, שֶׁהַמַּעֲבִיר כְּמִי שֶׁנָּח עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ; אֲבָל אִם זְרָקוֹ - אֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיָּנוּחַ שָׁם עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ.

כד. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר בְּהֶעְלֵם [בשגגה] אֶחָד - לִרְשׁוּת אַחַת, חַיָּב. לִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן רְשׁוּת שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ - פָּטוּר; הָיְתָה בֵּינֵיהֶן כַּרְמְלִית [מקום שאינו רה"י ואינו רה"ר] - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת אַחַת, וְחַיָּב חַטָּאת.

כה. הַמּוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, וְקֹדֶם שֶׁיָּנוּחַ נִתְפַּח וְחָזַר [להיות] כַּשִּׁעוּר, וְכֵן הַמּוֹצִיא כַּשִּׁעוּר, וְקֹדֶם שֶׁיָּנוּחַ צָמַק וְחָזַר פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר.

כו. הַמּוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה קֹדֶם הַנִּחָה, וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לִזְרִיעָה אוֹ לִרְפוּאָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁעוּר - הֲרֵי זֶה חַיָּב, כְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל עֵת הַנִּחָה. הוֹצִיא פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת לִזְרִיעָה, וְקֹדֶם הַנִּחָה חָזַר וְחִשֵּׁב לַאֲכִילָה - פָּטוּר; וְאִם תָּפְחָה קֹדֶם הַנִּחָה וְנַעֲשָׂת כִּגְרוֹגֶרֶת קֹדֶם שֶׁיִּמְלֹךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה, חַיָּב; שֶׁאֲפִלּוּ לֹא חִשֵּׁב, הָיָה מִתְחַיֵּב עַל מַחֲשֶׁבֶת הַהוֹצָאָה.

כז. הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה וְחָזְרָה וְתָפְחָה קֹדֶם הַנִּחָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק [בגמרא] אִם נִדְחָה [מהחיוב], אִם לֹא נִדְחָה. זָרַק כַּזַּיִת אֲכָלִין לְבֵית טָמֵא, וְהִשְׁלִים כַּזַּיִת זֶה לְאֲכָלִין שֶׁהָיוּ שָׁם וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כְּבֵיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִתְחַיֵּב עַל כַּזַּיִת, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁלִים הַשִּׁעוּר לְעִנְיַן טֻמְאָה [רק אוכל כביצה מקבל טומאה], אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב.

כח. הַמּוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - אַף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּכְלִי, פָּטוּר; שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה [בטילה] לוֹ, וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהוֹצָאַת הַכְּלִי, אֶלָּא לְהוֹצָאַת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וַהֲרֵי אֵין בּוֹ כַּשִּׁעוּר. לְפִיכָךְ, אִם הוֹצִיא אָדָם חַי שֶׁאֵינוֹ כָּפוּת בְּמִטָּה - פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַמּוֹצִיא קֶפַת הָרוֹכְלִים [מוכרי בשמים לנשים] - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ כַּפּוֹ - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שֵׁם הוֹצָאָה אֶחָד הוּא.

פֶּרֶק יט

א. כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה, אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת. וְאִם יָצָא - אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן שִׁרְיוֹן [מלבוש ברזל] וְכוֹבַע [מברזל] וּמַגָּפַיִם [מברזל] שֶׁעַל הָרַגְלַיִם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם יָצָא בְּכֵלִים שֶׁאֵינָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן רֹמַח וְסַיִף וְקֶשֶׁת וְאַלָּה [מגן עגול] וּתְרִיס [מגן משולש] - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ב. אֵין יוֹצְאִין בְּסַנְדָּל מְסֻמָּר שֶׁסִּמְּרוֹ לְחַזְּקוֹ; וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יֵצֵא בּוֹ. וּמֻתָּר לָצֵאת בְּאַבְנֵט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְכָל שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט מֻתָּר; וְהוּא, שֶׁלֹּא יְהֵא [האבנט] רָפוּי - שֶׁמָּא יִפֹּל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיָבוֹא לַהֲבִיאוֹ.

ג. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ הִיא, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה; וְשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ. לְפִיכָךְ, אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - חַיָּבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵם חַיָּבִין, וַהֲרֵי הוֹצִיאוּ אוֹתָן שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דַּרְכָּהּ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לָהּ? מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים נוֹתֵן הָאִישׁ טַבַּעְתּוֹ לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָהּ בַּבַּיִת, וּמַנַּחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ בְּעֵת הוֹלָכָה, וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טַבַּעְתָּהּ לְבַעְלָהּ לְתַקָּנָהּ אֵצֶל הָאֻמָּן, וּמַנִּיחַ אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ עַד חֲנוּת הָאֻמָּן; וְנִמְצְאוּ שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁדַּרְכָּן לְהוֹצִיאָן, וּלְפִיכָךְ חַיָּבִין.

ד. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֶיהָ; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא תּוֹצִיאָהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לְהַרְאוֹת לְחַבְרוֹתֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת תָּמִיד; וְאִם יָצְאַת בָּהּ, פְּטוּרָה. אֲבָל הָאִישׁ מֻתָּר לָצֵאת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְהַרְאוֹת; וְנִהֲגוּ כָּל הָעָם שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּטַבַּעַת כְּלָל.

ה. אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּמַחַט נְקוּבָה, חַיֶּבֶת; וְהָאִישׁ, פָּטוּר. וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה, חַיָּב; וְהָאִשָּׁה, פְּטוּרָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֶיהָ, וְאֵינָהּ אֲסוּרָה, אֶלָּא גְּזֵרָה שֶׁמָּא תַּרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתַּכְשִׁיטָיו, וְאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וְהוֹצִיאוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ דָּבָר - חַיָּב; וְכָל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתַּכְשִׁיטָיו, וְהָיָה רָפוּי וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּפֹּל בִּמְהֵרָה וְיָבוֹא לַהֲבִיאוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּתַכְשִׁיטִין שֶׁדַּרְכָּהּ לִשְׁלֹף אוֹתָן וּלְהַרְאוֹתָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְאֵינוֹ נוֹפֵל וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהַרְאוֹתוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ. לְפִיכָךְ, אֶצְעָדָה [צמיד] שֶׁמַּנִּיחִין בַּזְּרוֹעַ אוֹ בַּשּׁוֹק - יוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת; וְהוּא שֶׁתְּהֶיהָ דְּבוּקָה לַבָּשָׂר, וְלֹא תִּשָּׁמֵט. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר, אוֹ בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן, אוֹ בִּרְצוּעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֹאשָׁהּ - שֶׁמָּא תַּחְלֹץ אוֹתָם בִּשְׁעַת טְבִילָה, וְתַעֲבִירֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְלֹא בְּצִיץ שֶׁמַּנַּחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בִּלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב שֶׁיּוֹרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לֶחְיָהּ, בִּזְמַן שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין זֶה בָּזֶה; וְלֹא בַּעֲטֶרֶת שֶׁל זָהָב שֶׁמַּנַּחַת בְּרֹאשָׁהּ, וְלֹא בִּכְבָלִים שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן הַבָּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסְעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶן, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וּתְבִיאֵן בְּיָדָהּ.

ז. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּקַטְלָה [שרשרת זהב] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאַף, וְלֹא בִּצְלוּחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן [בושם] הַקְּבוּעָה עַל זְרוֹעָהּ, וְלֹא בַּכִּיס הַקָּטָן הֶעָגֹל שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ שֶׁמֶן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא 'כּוֹכֶלֶת', וְלֹא בְּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר שֶׁמַּנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ כְּדֵי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלַת שֵׂעָר הַרְבֵּה, וְלֹא בְּכָבוּל שֶׁל צֶמֶר שֶׁמַּקֶּפֶת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ [שהציץ יהא מונח עליה], וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמַּנַּחַת בְּפִיהָ בִּמְקוֹם שֵׁן שֶׁנָּפַל, וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זָהָב שֶׁמַּנַּחַת עַל שֵׁן שֶׁחֹר אוֹ אָדֹם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶּיהָ - אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶם, שֶׁמָּא תַּחְלֹץ וְתַרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ.

ח. כָּל שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר לוֹ לָצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת; חוּץ מִכָּבוּל וּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר, שֶׁמֻּתָּר לָצֵאת בָּהֶן לֶחָצֵר - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעֲלָהּ. וְהַיּוֹצֵאת בִּצְלוּחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן שֶׁאֵין בָּהּ בֹּשֶׂם כְּלָל, חַיֶּבֶת.

ט. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שֵׂעָר הַקְּשׁוּרִין לָהּ עַל רֹאשָׁהּ; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בָּהֶן וְאֵינָן חוֹצְצִין, אֵינָהּ חוֹלַצְתָּן אִם אֵרְעָה לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְזוֹר שֶׁמָּא תְּבִיאֵם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שֶׁלָּהּ, בֵּין שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה. וְלֹא תֵּצֵא הַזִּקְנָה בְּשֶׁל יַלְדָּה, שֶׁשֶּׁבַח הֵם לָהּ, וְשֶׁמָּא תַּחְלֹץ וְתַרְאֵם לְחַבְרוֹתֶיהָ; אֲבָל יַלְדָּה, יוֹצְאָה בְּחוּטֵי זְקֵנָה. וְכָל שֶׁהוּא אָרִיג, יוֹצְאָה בּוֹ עַל רֹאשָׁהּ.

מתוך מהדורת חזק

י. יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּחוּטִין שֶׁבְּצַוָּארָהּ - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בָּהֶן [והם רפויים], וְאֵינָן חוֹצְצִין [בטבילה, ואין חשש שתסירם]; וְאִם הָיוּ צְבוּעִין - אֲסוּרִין, שֶׁמָּא תַּרְאֶה אוֹתָם לְחַבְרוֹתֶיהָ. וְיוֹצֵאָה אִשָּׁה בִּכְלִיל [טס] שֶׁל זָהָב בְּרֹאשָׁהּ, שֶׁאֵין יוֹצֵאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לַחְלֹץ וּלְהַרְאוֹת; וְיוֹצֵאָה בְּצִיץ וּבִלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב, בִּזְמַן שֶׁהֵם קְשׁוּרִין בַּשְּׁבָכָה [כיסוי] שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּלוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם.

יא. יוֹצֵאָה אִשָּׁה בְּמוֹךְ [צמר גפן] שֶׁבְּאָזְנָהּ - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּאָזְנָהּ; וּבְמוֹךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּסַנְדָּלָהּ; וּבְמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לְנִדָּתָהּ [לספוג דם נידתה], וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר, וַאֲפִלּוּ עָשְׂתָה לוֹ בֵּית יָד - שֶׁאִם נָפַל, אֵינָהּ מְבִיאָה אוֹתוֹ מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.

יב. וְיוֹצֵאָה בְּפִלְפֵּל, וּבְגַרְגֵּר מֶלַח, וּבְכָל דָּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה; וְלֹא תִּתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. וְיוֹצְאוֹת הַנָּשִׁים בְּקֵיסָמִין שֶׁבְּאָזְנֵיהֶן [בחורי האזנים למען לא יסתם הנקב], וּבְרֶעָלוֹת [עטיפת הראש] שֶׁבְּצַוָּארָן אוֹ שֶׁבִּכְסוּתָן, וּבְרִדִיד [בד המכסה כל הגוף] הַפָּרוּף [הכרוך]. וּפוֹרֶפֶת [כורכת שפת הרדיד] כַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת עַל הָאֶבֶן וְעַל הָאֱגוֹז, וְיוֹצֵאָה; וְלֹא תַעֲרִים וְתִפְרֹף עַל הָאֱגוֹז כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ [את האגוז] לִבְנָהּ הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תִּפְרֹף עַל הַמַּטְבֵּעַ לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ; וְאִם פָּרְפָה, יוֹצֵאָה בּוֹ.

יג. יוֹצֵא אָדָם בְּקֵיסָם שֶׁבְּשִׁנָּיו וְשֶׁבְּסַנְדָּלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִם נָפַל לֹא יַחֲזִיר; וּבְמוֹךְ וּבִכְסָפוֹג שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה, שֶׁהֲרֵי הַחוּט וְהַמְּשִׁיחָה חֲשׁוּבִין אָצְלוֹ, וְאֵינָם מוֹעִילִין לַמַּכָּה. וְיוֹצֵא בִּקְלַפַּת הַשּׁוּם וּבִקְלִפַּת הַבָּצָל שֶׁעַל הַמַּכָּה, וּבְאֶגֶד [בד כרוך] שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְקוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת; וּבְאִסְפְּלוֹנִית, וּמְלֻגְמָה, וּרְטִיָּה [מיני תחבושות] שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְסֶלַע [מטבע] שֶׁעַל גַּבֵּי הַצִּינִית [מכה בפרסת הרגל], וּבְבֵיצַת הַחַרְגּוֹל [מין ארבה], וּבְשֵׁן הַשּׁוּעָל, וּבְמַסְמֵר הַצָּלוּב [מעץ שתלו עליו אדם], וּבְכָל דָּבָר שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה - וְהוּא שֶׁיֹּאמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.

יד. יוֹצֵאת הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה [אבן סגולה למעוברת], וּבְמִשְׁקָל [תחליף השווה במשקלו ל-]אֶבֶן תְּקוּמָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן וּשְׁקָלוֹ לִרְפוּאָה; וְלֹא אִשָּׁה עֲבָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא שְׁאָר הַנָּשִׁים - שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתַפִּיל. וְיוֹצְאִין בְּקָמֵיעַ [של] מֵמְחֶה [לסגולה]. וְאֵי זֶה הוּא קָמֵיעַ מֵמְחֶה? זֶה שֶׁרִפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שֶׁעָשָׂהוּ אָדָם שֶׁרִפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּקָמֵיעִין אֲחֵרִים. וְאִם יָצָא בְּקָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֵמְחֶה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. וְכֵן הַיּוֹצֵא בַּתְּפִלִּין, פָּטוּר.

טו. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה, יוֹצֵא בְּסַנְדָּל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה, לֹא יֵצֵא בְּיָחִיד. וְלֹא יֵצֵא קָטָן בְּמִנְעָל גָּדוֹל, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחָלוּק גָּדוֹל. וְלֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּמִנְעָל רָפוּי, וְלֹא בְּמִנְעָל חָדָשׁ שֶׁלֹּא יָצְאָה בּוֹ שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין הַקִּטֵּעַ [קטוע רגל] יוֹצֵא בַּקַּב [רגל תותבת] שֶׁלּוֹ. אַנְקַטְמִין [מנעל מיוחד] שֶׁל עֵץ [המשמשים לתותבת] - אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מִן דַּרְכֵּי הַמַּלְבּוּשׁ; וְאִם יָצְאוּ, פְּטוּרִין.

טז. יוֹצְאִין בְּפֶקְרִיוֹן [פאה נכרית] וּבְצִפָּה [צמר] שֶׁבְּרָאשֵׁי בַּעֲלֵי חֲטָטִין [שחין]. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁצְּבָעָן וּכְרָכָן, אוֹ שֶׁיָּצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה, וְלֹא יָצָא בָּהֶן קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן.

יז. יוֹצְאִין בְּשַׂק עָבֶה, וּבְסָגוֹס [בגד שינה] עָבֶה, וּבִירִיעָה [מעור], וּבַחֲמִילָה [בגד עב] - מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים; אֲבָל לֹא בְּתֵבָה, וְלֹא בְּקֵפָּה, וְלֹא בְּמַחְצֶלֶת - מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַכַּר וְהַכֶּסֶת - אִם הָיוּ רַכִּין וְרֵקִין [דקים] כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מֻתָּר לְהוֹצִיאָם מֻנָּחִין עַל רֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת, דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ; וְאִם הָיוּ קָשִׁין - הֲרֵי הֵם כְּמַשֹּׂאוֹי, וַאֲסוּרִין.

יח. יוֹצְאִין בַּדּוּגִין [פענמונים שאינם משמיעים קול] הָאֲרוּגִין בַּבְּגָדִים. וְיוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבְּצַוָּארוֹ [בו חקוק שמו ושם אדונו], אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מַתֶּכֶת, שֶׁמָּא יִפֹּל וְיִבְיָאֶנּוּ. הַמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, וְקִפְּלָהּ מִכָּאן וּמִכָּאן בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתֵפוֹ - אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרְעוּ אוֹ שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ - אָסוּר; וְאִם קִבְּצָן לְהִתְנָאוֹת בָּהּ, כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם בְּמַלְבּוּשָׁן - מֻתָּר.

יט. הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ, חַיָּב. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר [מטפחת גדולה] שֶׁעַל כְּתֵפוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִימָא [חוט] קְשׁוּרָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ [שלא יפול]; וְכָל סוּדָר שֶׁאֵינוֹ חוֹפֶה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אָסוּר לָצֵאת בּוֹ. הָיְתָה סַבְנִית [בגד לעטיפה הראש והכתפיים ביציאה ממרחץ] קְצָרָה שֶׁאֵינָהּ רְחָבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם, וְנִמְצֵאת כְּמוֹ אַבְנֵט, וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהּ.

כ. מֻתָּר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בִּשְׂפָתֶיהָ מְלָל [חוטים בולטים], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חוּטִין אֲרֻכִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן נוֹאֲי לַטַּלִּית - מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּטֵלִין לְגַבֵּי הַטַּלִּית, וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיוּ בֵּין לֹא הָיוּ. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אָצְלוֹ, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיַּשְׁלִים חֶסְרוֹנָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֲבָל טַלִּית הַמְּצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ - מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; שֶׁאֵין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מַשֹּׂאוֹי, אֶלָּא הֲרֵי הִיא מְנוּאֵי הַבֶּגֶד וּמִטַּכְסִיסָיו [שכלוליו], כְּמוֹ הָאִמְרָה [בד התפור בשפת הבגד] וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. וְאִלּוּ הָיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ מַשֹּׂאוֹי - הָיָה חַיָּב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁאֵין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת דּוֹחָה שַׁבָּת.

כא. לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּשַׁבָּת בַּמַּחַט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ, וְלֹא נַגָּר בַּקֵּיסָם שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא גַּרְדִּי [אורג] בָּאִירָא [חתיכת צמר] שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק [מסרק פשתן] בַּמְּשִׁיחָה [חבל דק] שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא שַׁלְחָנִי [חלפן] בַּדִּינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא צַבָּע בַּדֶּגֶמָא שֶׁבְּאָזְנוֹ; וְאִם יָצָא - פָּטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא דֶּרֶךְ אֻמָּנוּתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.

כב. הַזָּב שֶׁיָּצָא בַּכִּיס שֶׁלּוֹ [שלא יתלכלך] - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁאֵין

דֶּרֶךְ כִּיס זֶה לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא כַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ בְּגָדָיו - שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, חַיָּב עָלֶיהָ.

כג. הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? לוֹבְשָׁן כְּדַרְכָּן, מֵנִיחַ שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ וְשֶׁל יָד בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס, וְחוֹלְצָן בַּבַּיִת; וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא וְלוֹבֵשׁ זוּג שֵׁנִי וְחוֹלְצוֹ, עַד שֶׁיְּכַנִּיס אֶת כֻּלָּן. וְאִם הָיוּ הַרְבֵּה, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדֵי לְהַכְנִיסָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ - חֲרֵי זֶה מַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם, וּמַכְנִיסָן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם הָיָה בִּימֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב וּלְשָׁמְרָן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַגּוֹיִם - מְכַסָּן בִּמְקוֹמָן, וּמַנִּיחָן וְהוֹלֵךְ.

כד. הָיָה מִתְיָרֵא לְהַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלִּסְטִים - נוֹטֵל אֶת כֻּלָּן כְּאַחַת, וּמוֹלִיכָן פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ נוֹתְנָן לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ בָּהֶן רְצוּעוֹתֵיהֶן, וְהָיוּ מְקֻשָּׁרִין קֶשֶׁר תְּפִלִּין - שֶׁוַּדַּאי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הָיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקֻשָּׁרוֹת, אֵינוֹ נִזְקָק לָהֶן.

כה. הַמּוֹצֵא סֵפֶר תּוֹרָה - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו; וּבַסַּכָּנָה, מַנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. אִם הָיוּ גְּשָׁמִים יוֹרְדִין, מִתְעַטֵּף בָּעוֹר [כלומר - בספר, הנחשב ל'לבוש' בשעת הדחק], וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ [את עצמו ואת הספר - בכיסוי נוסף], וְנִכְנָס בּוֹ [לביתו, כשהוא לבוש בו].

כו. לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחַטּוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא הַלַּבְלָר [סופר] בְּקַלְמוֹסוֹ, עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה - שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיוֹצִיא. וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה - שֶׁמָּא יִהְיֶה שָׁם דָּבָר שָׁכוּחַ, וְיֵצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת. וּמֻתָּר לָצֵאת בִּתְפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה; הוֹאִיל וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּיו בְּכָל עֵת, אֵינוֹ שׁוֹכְחָן. שֶׁכַּח וְיָצָא בָּהֶן לְרִשׁוּת הָרַבִּים, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ - מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ.

פֶּרֶק כ

א. אָסוּר לְהוֹצִיא מַשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרֶךָ" - אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד חֲמוֹר, וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ - אֵינוֹ לוֹקֶה, לְפִי שֶׁאִסּוּרוֹ בָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה; לְפִיכָךְ, הַמְחַמֵּר [מזרז] אַחַר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא - פָּטוּר.

ב. וַהֲלֹא לָאו מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה, אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ, עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ" - שֶׁלֹּא יַחְרֹשׁ בָּהּ [הוא עצמו], וְכַיּוֹצֵא בַּחֲרִישָׁה; וְנִמְצָא לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין [להזהיר החורש על הענשתו], וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.

ג. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׁכִּיר בְּהֵמָה גַּסָּה לְגוֹי - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת; וַחֲרֵי הוּא מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ. וְאָסְרוּ חֲכָמִים לִמְכֹּר בְּהֵמָה גַּסָּה לְגוֹי, [גזירה] שֶׁמָּא יַשְׁאִיל אוֹ יַשְׁכִּיר. וְאִם מָכַר - קוֹנְסִין אוֹתוֹ [לפדותה] עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ, וּמַחְזִירָהּ; וַאֲפִלּוּ שְׁבוּרָה, אֵין מוֹכְרִין. וּמֻתָּר לוֹ לִמְכֹּר עַל יְדֵי סַרְסוּר [מתווך], שֶׁהַסַּרְסוּר אֵינוֹ מַשְׁכִּיר וְאֵינוֹ מַשְׁאִיל.

ד. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם סוּס - שֶׁאֵין הַסּוּס אֶלָּא לִרְכִיבַת אָדָם, לֹא לְמַשֹּׂאוֹי, וְהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. וּכְדֶרֶךְ שֶׁאָסְרוּ לִמְכֹּר לְגוֹי, כָּךְ אָסְרוּ לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לְגוֹי. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם פָּרָה לִשְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֵט אוֹתָהּ בְּפָנָיו; וְלֹא יִמְכֹּר סְתָם, אֲפִלּוּ שׁוֹר שֶׁל פְּטָם [מפוטם שאינו ראוי למלאכה] - שֶׁמָּא יַשְׁהֶה אוֹתוֹ וְיַעֲבֹד בּוֹ.

ה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְכֹּר לָהֶן בְּהֵמָה דַּקָּה, מוֹכְרִין; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִמְכֹּר, אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶן חַיָּה גַּסָּה, כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַּסָּה - אֶלָּא עַל יְדֵי סַרְסוּר.

ו. מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא הָיָה עִמּוֹ נָכְרִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ כִּיסוֹ; וְהָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה - מַנִּיחַ כִּיסוֹ עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת, וּכְשֶׁתִּרְצֶה לַעֲמֹד נוֹטְלוֹ מֵעָלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲמֹד וְהוּא [הכיס] עָלֶיהָ, עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שָׁם לֹא עֲקִירָה וְלֹא הַנָּחָה. וְאָסוּר לוֹ לְהַנְהִיגָהּ, וַאֲפִלּוּ בְּקוֹל, כָּל זְמַן שֶׁהַכִּיס עָלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַמֵּר בְּשַׁבָּת. וּגְזֵרַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, אֶלָּא אִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי.

ז. הָיָה עִמּוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - מַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְאֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאֶחָד מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. הָיָה עִמּוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְאֵין עִמּוֹ בְּהֵמָה - נוֹתְנוֹ לַשּׁוֹטֶה; שׁוֹטֶה וְקָטָן - נוֹתְנוֹ לַשּׁוֹטֶה; חֵרֵשׁ וְקָטָן - נוֹתְנוֹ לְאֵי זֶה מֵהֶם שֶׁיִּרְצֶה. לֹא הָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה, וְלֹא נָכְרִי, וְלֹא אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - מְהַלֵּךְ בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת [עוצר כל סוף ד' אמות]. וַאֲפִלּוּ מְצִיאָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ, מְהַלֵּךְ בָּהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. אֲבָל קֹדֶם שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ - אִם יָכוֹל לְהַחְשִׁיךְ עָלֶיהָ [להמתין לידה עד מוצ"ש], מַחְשִׁיךְ; וְאִם לָאו, מוֹלִיכָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.

ח. מֻתָּר לִמְשֹׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמֶתֶג וָרֶסֶן שֶׁלָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - וְהוּא שֶׁתְּהֶיה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הָרֶסֶן, כְּגוֹן שִׁיר לַסּוּס וְאַפְסָר לַגָּמָל וַחֲטָם לַנָּאקָה וְסוּגַר לַכֶּלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמֶתֶג שֶׁאֵין מִשְׁתַּמֶּרֶת בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוּס, אוֹ בְּמֶתֶג שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ אֶלָּא מִשְׁתַּמֶּרֶת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשִׁיר שֶׁל סוּס אוֹ חָתוּל בְּסוּגַר - חֲרֵי זֶה מַשֹּׂאוֹי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעֻלָּה אוֹ שְׁמִירָה פְּחוּתָה - מַשֹּׂאוֹי הוּא לָהּ.

ט. לֹא יִקְשֹׁר גְּמַלִּים זֶה בָּזֶה, וְיִמְשֹׁךְ; וַאֲפִלּוּ הָיוּ קְשׁוּרִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשַׁבָּת. אֲבָל מַכְנִיס הוּא חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ - וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טֶפַח; וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַחֶבֶל שֶׁמִּפִּי הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ, גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ יוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִמְשֹׁךְ הַגְּמַלִּים הַקְּשׁוּרִים זֶה בָּזֶה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמִי שֶׁמּוֹלִיכָן לַשּׁוּק שֶׁמּוֹכְרִין בּוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ שֶׁמִּשְׁחַקִּין בָּהֶן שָׁם; וּמִפְּנֵי זֶה, לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג [פעמון] שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה פָּקוּק, שֶׁאֵין לוֹ קוֹל.

י. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוּג שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ

[מטבע הקשורה בה לסימן], וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלָהּ, וְלֹא בְּסֶלָם [מתקן מונע החזרת ראש] שֶׁבְּצַוָּארָהּ. וְאֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדַּעַת [כיסוי שעליו], אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְלֹא יֵצֵא גָּמָל בִּמְטֻלְטֶלֶת [חתיכת בד] הַתְּלוּיָה לוֹ בְּדַבַּשְׁתּוֹ אוֹ בִּזְנָבוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה בִּזְנָבוֹ וְחוֹטַרְתּוֹ [גבנוניתו]; וְלֹא יֵצֵא הַגָּמָל עָקוּד יָד [- קשורה ידו], וְלֹא עָקוּד רֶגֶל. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמָה.

יא. אֵין הַתַּרְנְגוֹלִין יוֹצְאִין בְּחוּטִין וְלֹא בִּרְצוּעוֹת שֶׁבְּרַגְלֵיהֶן. וְאֵין הַכְּבָשִׂים יוֹצְאִין בַּעֲגָלָה שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה [שמטרתה שלא ינזקו]. וְאֵין הַכְּבָשׂוֹת יוֹצְאוֹת בְּעֵצִים שֶׁמַּנִּיחִין לָהֶן בְּחָטְמָן כְּדֵי שֶׁיִּתְעַטְּשׁוּ הַתּוֹלָעִין שֶׁבְּמֹחָן. וְאֵין הָעֵגֶל יוֹצֵא בְּעֹל קָטָן שֶׁמַּנִּיחִין לוֹ עַל צַוָּארוֹ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע וְיִהְיֶה נוֹחַ לַחֲרִישָׁה. וְלֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בִּשְׁבָכָה [מחסום] שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ בְּפִיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִשֹּׁךְ אוֹ לֹא תֹאכַל. וְלֹא תֵצֵא הַפָּרָה בְּעוֹר הַקֵּפֶד [קיפוד] שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ עַל דַּדֶּיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִינַק מִמֶּנָּה הַשֶּׁרֶץ כְּשֶׁהִיא יְשֵׁנָה; וְלֹא תֵצֵא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ, בֵּין לְנוֹאִי בֵּין לְשַׁמֵּר. עֵז [הזקוקה לשמירה מיוחדת] שֶׁחָקַק לָהּ בְּקַרְנֶיהָ [-עשה חור כדי להשחיל בו את האפסר], יוֹצְאָה בְּאַפְסָר הַקָּשׁוּר בַּחֲקָק בְּשַׁבָּת; וְאִם תִּחָבוֹ בִּזְקָנָהּ - אָסוּר, שֶׁמָּא תִּנְתַּחֲנוּ [תנתקנו], וִיבִיאֻנוּ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. הַזְּכָרִים יוֹצְאִים בְּעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל זַכְרוּתָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת; וּבְעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל לִבֵּיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ עֲלֵיהֶן זְאֵבִים; וּבְמַטְלְנִיּוֹת [בדים] הַמְרֻקָּמוֹת שֶׁמְּיַפִּין אוֹתָם בָּהֶן. וְהָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת, וְאַלְיָה שֶׁלָּהֶן קְשׁוּרָה לְמַעְלָה עַל גַּבָּן, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים, אוֹ קְשׁוּרָה לְמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים; וְיוֹצְאוֹת מְלֻפָּפוֹת [כרוכות] בְּמַטְלְנִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצֶּמֶר שֶׁלָּהֶן נָקִי. הָעִזִּים יוֹצְאוֹת וְדַדֵּיהֶן קְשׁוּרוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּיבַשׁ מֵהֶן הֶחָלָב; אֲבָל אִם קְשָׁרָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הֶחָלָב עַד שֶׁיִּחְלֹב אוֹתוֹ לָעֶרֶב, הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֵצְאוּ.

יג. אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּאֻכָּף, אַף עַל פִּי שֶׁקָּשׁוּר לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת; וְלֹא הַסּוּס בִּזְנַב שׁוּעָל [שתולים לו נגד עין הרע], וְלֹא בִּזְהוֹרִית [משי אדום] שֶׁבֵּין עֵינָיו [לנוי]. וְלֹא תֵצֵא בְּהֵמָה בְּקֶלַסְטֵר [סל] שֶׁבְּפִיהָ, וְלֹא בְּסַנְדָּל שֶׁבְּרַגְלָהּ, וְלֹא בְּקָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה לִבְהֵמָה; אֲבָל יוֹצְאָה הִיא בְּאֶגֶד [תחבושת] שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְכַבְשִׁישִׁין [לוחות עץ] שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר, וּבִשְׁלִיָּה הַמְּדֻלְדֶּלֶת [תלויה] בָּהּ; וּפוֹקֵק לָהּ זוּג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וּמְטַיֵּלֶת בּוֹ בֶּחָצֵר. וְנוֹתֵן מַרְדַּעַת עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבָּת, וּמְטַיֵּל בֶּחָצֵר; אֲבָל אֵין תּוֹלִין לָהּ קְלַסְטֵר בְּפִיהָ בְּשַׁבָּת.

יד. כְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, כָּךְ הוּא מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ; וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת, וּלְדַעַת עַצְמָן עוֹשִׂין - מִצְוָה עָלָיו לְשָׁמְרָן וּלְמָנְעָן מֵעֲשֹׂת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ, וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר".

טו. עֶבֶד וְאָמָה שֶׁאָנוּ מְצַוִּין עַל שְׁבִיתָתָן - הֵם עֲבָדִים שֶׁמָּלוּ וְטָבְלוּ לְשֵׁם עַבְדּוּת, וְקִבְּלוּ מִצְוֹת שֶׁהָעֲבָדִים חַיָּבִין בָּהֶן. אֲבָל עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ וְלֹא טָבְלוּ, אֶלָּא קִבְּלוּ שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ בִּלְבַד - הֲרֵי הֵן כְּגֵר תּוֹשָׁב; וּמֻתָּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעַצְמָן בְּפַרְהֶסְיָא, כְּיִשְׂרָאֵל בְּחֹל. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג.

טז. הוֹאִיל וְגֵר תּוֹשָׁב עוֹשֶׂה מְלָאכָה לְעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת, וְגֵר צֶדֶק הֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, כְּמִי נֶאֱמַר "וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר"? זֶה גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ וּשְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֶּן אֲמָתוֹ; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲבָל לְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה; וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה הַגֵּר עַבְדּוֹ, הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ז־כ"ב ניסן ה'תשע"ב

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה וְחֻקּוֹת הַגּוֹיִם

פֶּרֶק ב

א. עִקַּר הַצִּוּוּי בַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁלֹּא לַעֲבֹד אֶחָד מִכָּל הַבְּרוּאִים - לֹא מַלְאָךְ, וְלֹא גַּלְגַּל, וְלֹא כּוֹכָב, וְלֹא אֶחָד מֵאַרְבַּע הַיְסוֹדוֹת, וְלֹא אֶחָד מִכָּל הַנִּבְרָאִים מֵהֶם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד יוֹדֵעַ שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים, וְהוּא עוֹבֵד הַנִּבְרָא הַזֶּה עַל דֶּרֶךְ שֶׁעָבַד אֱנוֹשׁ וְאַנְשֵׁי דּוֹרוֹ תְּחִלָּה - הֲרֵי זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וְעִנְיָן זֶה, הוּא שֶׁהִזְהִירָה תּוֹרָה עָלָיו וְאָמְרָה: "וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה, וְרָאִיתָ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְגוֹ' אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים"; כְּלוֹמַר, שֶׁמָּא תָּשׁוּט בְּעֵין לִבְּךָ [תחשוב בליבך], וְתִרְאֶה שֶׁאֵלּוּ הֵן הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם, וְהֵם שֶׁחָלַק ה' אוֹתָם לְכָל הָעוֹלָם לְהִיוֹתָן חַיִּים וְהוֹיִם וְנִפְסָדִים כְּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְתֹאמַר שֶׁרָאוּי לְהִשְׁתַּחֲווֹת לָהֶן וּלְעָבְדָן. וּבְעִנְיָן זֶה צִוָּה וְאָמַר: "הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם" - כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא תִּטְעוּ בְּהִרְהוּר הַלֵּב לַעֲבֹד אֵלּוּ, לְהִיוֹתָן סַרְסוּר [סוכן] בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַבּוֹרֵא.

ב. סְפָרִים רַבִּים חִבְּרוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בַּעֲבוֹדָתָהּ, הֵיאַךְ עִקַּר עֲבוֹדָתָהּ וּמַה מִּשְׁפָּטֶיהָ וּמַעֲשֶׂיהָ. צִוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא לִקְרוֹת בְּאוֹתָן הַסְּפָרִים כְּלָל, וְלֹא נְהַרְהֵר בָּהּ, וְלֹא

בְּדָבָר מִדְּבָרֶיהָ. וַאֲפִלּוּ לְהִסְתַּכֵּל בִּדְמוּת הַצּוּרָה - אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִם". וּבְעִנְיָן זֶה נֶאֱמַר: "וּפֶן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר, אֵיכָה יַעַבְדוּ" - שֶׁלֹּא תִּשְׁאַל עַל דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ הֵיאַךְ הִיא, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אַתָּה עוֹבֵד; שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְךָ לְהִפָּנוֹת אַחֲרֶיהָ וְלַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אָנִי".

ג. וְכָל הַלָּאוִין הָאֵלּוּ בְּעִנְיָן אֶחָד הֵן, וְהוּא שֶׁלֹּא יִפָּנֶה [יתענין ויחקור] אַחַר עֲבוֹדָה זָרָה; וְכָל הַנִּפְנֶה אַחֲרֶיהָ בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה [כגון גילה פסל מכוסה על מנת לראותו], הֲרֵי זֶה לוֹקֶה. וְלֹא עֲבוֹדָה זָרָה בִּלְבַד הוּא שֶׁאָסוּר לְהִפָּנוֹת אַחֲרֶיהָ בְּמַחֲשָׁבָה, אֶלָּא כָּל מַחֲשָׁבָה שֶׁגּוֹרֶמֶת לוֹ לְאָדָם לַעֲקֹר עִקָּר מֵעִקְּרֵי הַתּוֹרָה - מֻזְהָרִים אָנוּ שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹתָהּ עַל לִבֵּנוּ, וְלֹא נִסְיַח דַּעְתֵּנוּ לְכָךְ וְנִחְשֹׁב וְנִמָּשֵׁךְ אַחַר הִרְהוּרֵי הַלֵּב; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְצָרָה, וְלֹא כָּל הַדֵּעוֹת יְכוֹלוֹת לְהַשִּׂיג הָאֱמֶת עַל בֵּרְיוֹ; וְאִם יִמָּשֵׁךְ כָּל אָדָם אַחַר מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ, נִמְצָא מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם לְפִי קִצָּר דַּעְתּוֹ. כֵּיצַד? פְּעָמִים יָתוּר אַחַר עֲבוֹדָה זָרָה; וּפְעָמִים יַחְשֹׁב בְּיִחוּד הַבּוֹרֵא, שֶׁמָּא [אחד] הוּא שֶׁמָּא אֵינוֹ [אחד], מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה, מַה לְּפָנִים [קודם שנברא העולם] מַה לְּאָחוֹר [אחרית הימים]; וּפְעָמִים בַּנְּבוּאָה, שֶׁמָּא הִיא אֱמֶת שֶׁמָּא אֵינָהּ; וּפְעָמִים בַּתּוֹרָה, שֶׁמָּא הִיא מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁמָּא אֵינָהּ. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַמִּדּוֹת שֶׁיָּדוּן בָּהֶן עַד שֶׁיֵּדַע הָאֱמֶת עַל בֵּרְיוֹ, וְנִמְצָא יוֹצֵא לִידֵי מִינוּת. עַל עִנְיָן זֶה הִזְהִירָה תּוֹרָה, וְנֶאֱמַר בָּהּ: "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים" - כְּלוֹמַר, לֹא יִמָּשֵׁךְ כָּל אֶחָד מִכֶּם אַחַר דַּעְתּוֹ הַקָּצָרָה, וִידַמֶּה שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ מַשֶּׂגֶת הָאֱמֶת. כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: "אַחֲרֵי לְבַבְכֶם", זוֹ מִינוּת; "וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם", זוֹ זְנוּת. וְלָאו זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא גּוֹרֵם לָאָדָם לְטָרְדוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא, אֵין בּוֹ מַלְקוּת.

ד. מִצְוַת עֲבוֹדָה זָרָה, [שקולה] כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי תִשְׁגּוּ, וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת וְגוֹ'" - וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ [ממרע"ה], שֶׁבַּעֲבוֹדָה זָרָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת בַּעֲבוֹדָה זָרָה - כּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּבְכָל הַנְּבִיאִים, וּבְכָל מַה שֶׁנִּצְטַוּוּ הַנְּבִיאִים, מֵאָדָם [הראשון] וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם". וְכָל הַכּוֹפֵר בַּעֲבוֹדָה זָרָה, מוֹדֶה בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ; וְהִיא עִקַּר כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן.

ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי הוּא כְּגוֹי לְכָל דָּבָר, וְאֵינוֹ כְּיִשְׂרָאֵל שֶׁעוֹבֵר עֲבֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סְקִילָה; וּמְשֻׁמָּד לַעֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי הוּא מְשֻׁמָּד לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְכֵן הַמִּינִים מִיִּשְׂרָאֵל, אֵינָן כְּיִשְׂרָאֵל לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים. וְאֵין מְקַבְּלִים אוֹתָם בִּתְשׁוּבָה לְעוֹלָם - שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן, וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים". וְהַמִּינִים, הֵם הַתָּרִים אַחַר מַחְשְׁבוֹת לִבָּם בְּסִכְלוּת, בַּדְּבָרִים שֶׁאָמַרְנוּ, עַד שֶׁנִּמְצָאוּ עוֹבְרִים עַל גּוּפֵי תּוֹרָה לְהַכְעִיס, בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ [בזלזול] בְּיָד רָמָה, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵין בָּזֶה עָוֹן. וְאָסוּר לְסַפֵּר עִמָּהֶן וּלְהָשִׁיב עֲלֵיהֶן תְּשׁוּבָה כְּלָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "רְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ". וּמַחֲשֶׁבֶת מִין, לַעֲבוֹדָה זָרָה [ואם שוחט בהמה - דינה כתקרובת ע"ז].

ו. כָּל הַמּוֹדֶה בַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִיא אֱמֶת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבָדָהּ, הֲרֵי זֶה מְחָרֵף וּמְגַדֵּף אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא; וְאֶחָד הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֶחָד הַמְגַדֵּף אֶת הַשֵּׁם [- שווים שניהם בחומרתם] - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיָד רָמָה, מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר - אֶת ה' הוּא מְגַדֵּף". לְפִיכָךְ תּוֹלִין עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹלִין אֶת הַמְגַדֵּף, וּשְׁנֵיהֶם נִסְקָלִין. וּמִפְּנֵי זֶה כָּלַלְתִּי דִּין הַמְגַדֵּף בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁשְּׁנֵיהֶן כּוֹפְרִין בָּעִקָּר הֵן.

ז. וְאִלּוּ הֵן דִּינֵי הַמְגַדֵּף: אֵין הַמְגַדֵּף חַיָּב סְקִילָה, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם הַמְיֻחָד שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁהוּא אָלֶף דָּלֶת נוּן יוּד, וִיבָרֵךְ [- יקלל] אוֹתוֹ בְּשֵׁם מִן הַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָם נִמְחָקִין [ז' שמות הם] - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנֹקֵב שֵׁם ה' - מוֹת יוּמָת", עַל הַשֵּׁם הַמְיֻחָד חַיָּב סְקִילָה; וְעַל שְׁאָר הַכִּנּוּיִים [כגון חנון רחום וכו'], בְּאַזְהָרָה [לאו]. וְיֵשׁ מִי שֶׁמְּפָרֵשׁ, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל שֵׁם יוּד הֵי וָאו הֵי; וַאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁעַל שְׁנֵיהֶם הוּא נִסְקָל.

ח. אַזְהָרָה שֶׁל מְגַדֵּף מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל". בְּכָל יוֹם וָיוֹם דָּנִין אֶת הָעֵדִים בַּכִּנּוּי 'יַכֶּה יוֹסִי יוֹסִי אֶת יוֹסִי' [משתמשים בשם 'יוסי' (גי' אלקים) כתחליף לשם ה' - בגלל הקושי בהתבטאות נוראה שכזו]. נִגְמַר הַדִּין - מוֹצִיאִין אֶת כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וְשׁוֹאֲלִים אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּעֵדִים וְאוֹמְרִים לוֹ: 'אֱמֹר מַה שֶּׁשָּׁמַעְתָּ בְּפֵרוּשׁ'! וְהוּא אוֹמֵר, וְהַדַּיָּנִים עוֹמְדִים עַל רַגְלֵיהֶם, וְקוֹרְעִין [בגדיהם] וְלֹא מְאַחִין [לא תופרים מקום הקריעה לעולם]. וְהָעֵד הַשֵּׁנִי אוֹמֵר: 'אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ שָׁמַעְתִּי'. וְאִם הָיוּ עֵדִים רַבִּים, צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן לוֹמַר: 'כָּזֶה שָׁמַעְתִּי'.

ט. מְגַדֵּף שֶׁחָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר [כדי אמירת "שלום עליך רבי"], אֵינוֹ כְּלוּם, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁגִּדֵּף בְּעֵדִים, נִסְקָל. מִי שֶׁגִּדֵּף אֶת הַשֵּׁם בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, קַנָּאִין פּוֹגְעִין בּוֹ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא הָרַגוּהוּ קַנָּאִים, וּבָא לְבֵית דִּין - אֵינוֹ נִסְקָל; עַד שֶׁיְּבָרֵךְ בְּשֵׁם מִן הַשֵּׁמוֹת הַמְיֻחָדִים.

י. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בִּרְכַּת הַשֵּׁם, חַיָּב לִקְרֹעַ; וַאֲפִלּוּ עַל בִּרְכַּת הַכִּנּוּי חַיָּב לִקְרֹעַ; וְהוּא, שֶׁיִּשְׁמָעֶנָּה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ, אוֹ הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַשּׁוֹמֵעַ. אֲבָל הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַגּוֹי, אֵינוֹ חַיָּב לִקְרֹעַ; וְלֹא קָרַע אֶלְיָקִים וְשֶׁבְנָא, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁרַבְשָׁקֵה מְשֻׁמָּד הָיָה. כָּל הָעֵדִים וְהַדַּיָּנִים סוֹמְכִים אֶת יְדֵיהֶם אֶחָד אֶחָד עַל רֹאשׁ הַמְגַדֵּף, וְאוֹמֵר לוֹ: 'דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ'. וְאֵין בְּכָל הֲרוּגֵי בֵּית דִּין, מִי שֶׁסּוֹמְכִים עָלָיו, אֶלָּא מְגַדֵּף בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְסָמְכוּ כָּל הַשֹּׁמְעִים אֶת יְדֵיהֶם".

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ג

א. כָּל הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; וְאִם

הָיוּ שָׁם עֵדִים וְהַתְרָאָה, נִסְקָל. וְאִם עָבַד בִּשְׁגָגָה, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן].

ב. עֲבוֹדוֹת הַרְבֵּה קָבְעוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, לְכָל צֶלֶם וְצֶלֶם וּלְכָל צוּרָה וְצוּרָה, וַעֲבוֹדַת זֶה אֵינָהּ כַּעֲבוֹדַת זֶה - כְּגוֹן פְּעוֹר, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ שֶׁיִּפְעַר אָדָם עַצְמוֹ לוֹ [ויעשה צרכיו לפניו]; וּמַרְקוּלִיס, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ שֶׁיִּזְרֹק לוֹ אֲבָנִים, אוֹ יְסַקֵּל [יפנה] מִלְּפָנָיו אֲבָנִים. וְהַרְבֵּה עֲבוֹדוֹת כְּגוֹן אֵלּוּ תִּקָּנוּ לִשְׁאָר צְלָמִים. לְפִיכָךְ, הַפּוֹעֵר עַצְמוֹ לְמַרְקוּלִיס, אוֹ שֶׁזָּרַק אֶבֶן לְפְעוֹר - פָּטוּר; עַד שֶׁיַּעֲבֹד אוֹתוֹ דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵיכָה יַעַבְדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם, וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אָנִי". וּמִפְּנֵי זֶה הָעִנְיָן, צְרִיכִין בֵּית דִּין לֵידַע דַּרְכֵי הָעֲבוֹדוֹת; שֶׁאֵין סוֹקְלִין עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, עַד שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁזּוֹ הִיא דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ.

ג. וְאַזְהָרָה שֶׁל עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, הוּא שֶׁכָּתוּב: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר עֲבוֹדוֹת, חוּץ מִמִּשְׁתַּחֲוֶה וְזוֹבֵחַ וּמְקַטֵּר וּמְנַסֵּךְ; אֲבָל הָעוֹבֵד בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ לְאֶחָד מִכָּל מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה - חַיָּב, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּכָךְ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנִּסֵּךְ לִפְעוֹר אוֹ שֶׁזָּבַח לְמַרְקוּלִיס - חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּזְבַחַ לֵאלֹהִים יָחֳרָם" [- יומת]. וְזִבִּיחָה בְּכְלַל עֲבוֹדוֹת הָיְתָה [ויעבוד אלוקים אחרים"], וְלָמָּה יָצָאת? [פורטה במיוחד] לוֹמַר לְךָ: מַה זְּבִיחָה מְיֻחֶדֶת שֶׁעוֹבְדִין בָּהּ לַשֵּׁם [בבית המקדש], וְחַיָּב הַזּוֹבֵחַ לְאֵל אַחֵר סְקִילָה עָלֶיהָ, בֵּין הָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בִּזְבִיחָה, אוֹ אֵינָהּ בִּזְבִיחָה; אַף כָּל עֲבוֹדָה שֶׁהִיא מְיֻחֶדֶת לַשֵּׁם - אִם עָבַד בָּהּ לְאֵל אַחֵר, בֵּין שֶׁהָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ בֵּין שֶׁאֵינָהּ בְּכָךְ - חַיָּב עָלֶיהָ. לְכָךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר", לְחַיֵּב עַל הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, אֲפִלּוּ אֵין דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתוֹ בְּכָךְ. וְהוּא הַדִּין לִמְקַטֵּר, וּמְנַסֵּךְ; וְזוֹרֵק וּמְנַסֵּךְ - אֶחָד הוּא.

ד. סָפַת לָהּ צוֹאָה [הניח לה בפיה], אוֹ שֶׁנִּסֵּךְ לָהּ עָבִיט [כלי] שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם - חַיָּב. שָׁחַט לָהּ חָגָב - פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ; וְכֵן אִם שָׁחַט לָהּ בְּהֵמָה מְחֻשֶּׁרֶת אֵבֶר - פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ בְּמַקֵּל - שָׁבַר מַקֵּל בְּפָנֶיהָ - חַיָּב, וְנֶאֱסֶרֶת. זָרַק מַקֵּל לְפָנֶיהָ - חַיָּב, וְאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת; שֶׁאֵין זְרִיקַת הַמַּקֵּל כְּעֵין זְרִיקַת הַדָּם, שֶׁהֲרֵי הַמַּקֵּל [נשאר] כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְהַדָּם מִתְפַּזֵּר. הַמְקַבֵּל עָלָיו אֶחָד מִכָּל מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה בֶּאֱלוֹהַּ, חַיָּב סְקִילָה; אֲפִלּוּ הִגְבִּיהַּ לְבֵנָה וְאָמַר לָהּ: 'אֵלִי אַתְּ', וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּדִבּוּר זֶה - חַיָּב; וַאֲפִלּוּ חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, וְאָמַר: 'אֵין זֶה אֵלַי' - אֵין חֲזָרָתוֹ כְּלוּם, אֶלָּא נִסְקָל.

ה. הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כְּדַרְכָּהּ, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן - חַיָּב. כֵּיצַד? הַפּוֹעֵר עַצְמוֹ לִפְעוֹר כְּדֵי לְבַזּוֹתוֹ, אוֹ זָרַק אֶבֶן לְמַרְקוּלִיס כְּדֵי לְבַזּוֹתוֹ - הוֹאִיל וַעֲבוֹדָתוֹ בְּכָךְ - חַיָּב, וּמֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ.

ו. הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה מֵאַהֲבָה, כְּגוֹן שֶׁחָשַׁק בְּצוּרָה זוֹ מִפְּנֵי מְלַאכְתָּהּ שֶׁהָיְתָה נָאָה בְּיוֹתֵר, אוֹ שֶׁעַבָּדָהּ מִיִּרְאָתוֹ לָהּ, שֶׁמָּא תָּרַע לוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵן מְדַמִּים עוֹבְדֶיהָ שֶׁהִיא מְטִיבָה וּמְרֵעָה - אִם קִבְּלָהּ עָלָיו בֶּאֱלוֹהַּ, חַיָּב סְקִילָה; וְאִם עֲבָדָהּ כְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ אוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת {אוֹ מִיִּרְאָה}, פָּטוּר. הַמְגַפֵּף [מחבק] עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַמְנַשֵּׁק לָהּ, וְהַמְכַבֵּד [במטאטא] וְהַמְרַבֵּץ [מזלף מים] לְפָנֶיהָ, וְהַמַּרְחִיץ לָהּ, וְהַסָּךְ [שמן ובשמים] וְהַמַּלְבִּישׁ וְהַמַּנְעִיל, וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּדִבְרֵי כָבוֹד הָאֵלּוּ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָעָבְדֵם"; וּדְבָרִים אֵלּוּ, בִּכְלַל עֲבוֹדָה הֵן. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ לוֹקֶה עַל אַחַת מֵהֶן, לְפִי שֶׁאֵינָן בְּפֵרוּשׁ; וְאִם הָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּאֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, וְעָשָׂהוּ לְעָבְדָהּ - חַיָּב.

ז. יָשַׁב לוֹ קוֹץ בְּרַגְלוֹ בִּפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה - לֹא יָשׁוּחַ וְיִטְּלֶנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ; נִתְפַּזְּרוּ לוֹ מָעוֹת בְּפָנֶיהָ - לֹא יָשׁוּחַ וְיִטְּלֵם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ; אֶלָּא יֵשֵׁב, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל.

ח. פַּרְצוּפוֹת [פרצופי פנים] הַמְקַלְּחוֹת מַיִם [מפיהם] בִּפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה - לֹא יַנִּיחַ פִּיו עַל פִּיהֶן וְיִשְׁתֶּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְנַשֵּׁק לַעֲבוֹדָה זָרָה.

ט. הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זָרָה לְעַצְמוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֲשָׂאָהּ בְּיָדוֹ [אלא אומן עשאה לבקשתו], וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבְדָהּ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה". וְכֵן הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זָרָה בְּיָדוֹ לַאֲחֵרִים - אֲפִלּוּ עָשָׂה אוֹתָהּ לְגוֹי - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם". לְפִיכָךְ, הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זָרָה בְּיָדוֹ לְעַצְמוֹ, לוֹקֶה שְׁתַּיִם.

י. אָסוּר לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת [אדם] לְנוֹאִי, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי, אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" - כְּלוֹמַר, צוּרוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב שֶׁהֵן לְנוֹאִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ בָּהֶן הַטּוֹעִים וִידַמּוּ שֶׁהֵם לַעֲבוֹדָה [זרה]. וְאֵין אָסוּר לָצוּר לְנוֹאִי, אֶלָּא צוּרַת הָאָדָם בִּלְבַד. לְפִיכָךְ אֵין צָרִין, לֹא בְּעֵץ וְלֹא בְּסִיד וְלֹא בְּאֶבֶן, צוּרַת הָאָדָם; וְהוּא שֶׁתְּהֶיה הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת, כְּגוֹן הַצִּיּוּר וְהַכִּיּוּר [קישוטים] שֶׁבִּטְרַקְלִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְאִם צָר, לוֹקֶה. אֲבָל אִם הָיְתָה הַצּוּרָה מֻשְׁקַעַת, אוֹ צוּרָה שֶׁל סַמָּנִין [צבע], כְּגוֹן הַצּוּרוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַלּוּחוֹת וְהַטַּבְלִיּוֹת, אוֹ צוּרוֹת שֶׁרוֹקְמִין בְּאָרִיג - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת.

יא. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם שֶׁהוּא צוּרַת אָדָם - אִם הָיְתָה הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת - אָסוּר לְהַנִּיחָהּ [בביתו], וּמֻתָּר לַחְתֹּם בָּהּ [כי יוצרת חקיקה]; וְאִם הָיְתָה הַצּוּרָה שׁוֹקַעַת - מֻתָּר לְהַנִּיחָהּ, וְאָסוּר לַחְתֹּם בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַנָּחְתָּם תֵּעָשֶׂה בּוֹ הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת. וְכֵן אָסוּר לָצוּר דְּמוּת חַמָּה וּלְבָנָה כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וּמַלְאָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי" - לֹא תַעֲשׂוּן כִּדְמוּת שַׁמָּשִׁין הַמְשַׁמְּשִׁים לְפָנַי בַּמָּרוֹם, וַאֲפִלּוּ עַל הַלּוּחַ [שאינו בולטות]. צוּרוֹת הַבְּהֵמוֹת וּשְׁאָר נֶפֶשׁ חַיָּה חוּץ מִן הָאָדָם, וְצוּרוֹת אִילָנוֹת וּדְשָׁאִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּר לָצוּר אוֹתָם, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הַצּוּרָה בּוֹלֶטֶת.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ד

א. מַדִּיחֵי עִיר מִיִּשְׂרָאֵל [לעבודה זרה] - הֲרֵי אֵלּוּ נִסְקָלִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא הִדִּיחוּ אֶת יוֹשְׁבֵי עִירָם עַד שֶׁעָבְדוּ אוֹתָהּ. וְאַנְשֵׁי הָעִיר הַמֻּדָּחִין, נֶהֱרָגִין בְּסַיִף; וְהוּא שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ שֶׁקִּבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם בֶּאֱלוֹהַּ. וְאַזְהָרָה לְמַדִּיחֵי מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ".

ב. אֵין הָעִיר נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת, עַד שֶׁיִּהְיוּ מַדִּיחֶיהָ שְׁנַיִם אוֹ יֶתֶר עַל שְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל"; וְיִהְיוּ מַדִּיחֶיהָ מֵאוֹתוֹ שֵׁבֶט וּמֵאוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִקִּרְבֶּךָ, וַיַּדִּיחוּ אֶת יוֹשְׁבֵי עִירָם"; וְעַד שֶׁיַּדִּיחוּ רֻבָּהּ, וְיִהְיוּ הַמֻּדָּחִין מִמֵּאָה וְעַד רֻבּוֹ שֶׁל שֵׁבֶט. אֲבָל אִם הֻדַּח רֻבּוֹ שֶׁל שֵׁבֶט, דָּנִין אוֹתָם כִּיחִידִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹשְׁבֵי הָעִיר" - לֹא כְּפָר קָטָן, וְלֹא כְּרַךְ גָּדוֹל; וְכָל פָּחוֹת מִמֵּאָה כְּפָר קָטָן, וְרֻבּוֹ שֶׁל שֵׁבֶט כְּרַךְ גָּדוֹל. וְכֵן אִם הִדִּיחוּהָ נָשִׁים אוֹ קְטַנִּים, אוֹ שֶׁהִדִּיחָהּ יָחִיד, אוֹ שֶׁהֻדַּח מִעוּטָהּ, אוֹ שֶׁהֻדְּחוּ מֵאֲלֵיהֶן, אוֹ שֶׁהָיוּ מַדִּיחֶיהָ מְחוּצָה לָהּ - אֵין דָּנִין בָּהּ דִּין עִיר הַנִּדַּחַת, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כִּיחִידִים שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה: סוֹקְלִין כָּל מִי שֶׁעָבַד, וּמְמוֹנָן לְיוֹרְשֵׁיהֶן כִּשְׁאָר הֲרוּגֵי בֵּית דִּין.

ג. אֵין דָּנִין דִּין עִיר הַנִּדַּחַת אֶלָּא בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה, אֶל שְׁעָרֶיךָ" - יְחִידִים נֶהֱרָגִין בְּבֵית דִּין שֶׁל כָּל שַׁעַר וְשַׁעַר [של כ"ג שבכל עיר], וְאֵין הַמְרַבִּין נֶהֱרָגִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל.

ד. אֵין אַחַת מֵעָרֵי מִקְלָט נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאַחַת עָרֶיךָ"; וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם נַעֲשֵׂית עִיר הַנִּדַּחַת, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַלְּקָה לִשְׁבָטִים. וְאֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת בַּסְּפָר [בגבול], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ גּוֹיִם וְיַחְרִיבוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵין בֵּית דִּין אֶחָד עוֹשֶׂה שָׁלֹשׁ עֲיָרוֹת הַנִּדָּחוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ מְרֻחָקוֹת, עוֹשֶׂה.

ה. אֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת, עַד שֶׁיַּדִּיחוּהָ מַדִּיחֶיהָ בִּלְשׁוֹן רַבִּים וְיֹאמְרוּ לָהֶן: 'נֵלֵךְ וְנַעֲבֹד', אוֹ 'נֵלֵךְ וְנִזְבַּח', אוֹ 'נֵלֵךְ וּנְקַטֵּר', אוֹ 'נֵלֵךְ וּנְנַסֵּךְ', אוֹ 'נֵלֵךְ וְנִשְׁתַּחֲוֶה', אוֹ 'נֵלֵךְ וּנְקַבֵּל בֶּאֱלוֹהַּ'; וְהֵם שׁוֹמְעִים, וְעָבְדוּ אוֹתָהּ דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ, אוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת [המנויות], אוֹ שֶׁקִּבְּלוּ אוֹתָהּ בֶּאֱלוֹהַּ. עִיר הַנִּדַּחַת שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ בָהּ וּבְמַדִּיחֶיהָ כָּל הַתְּנָאִים הָאֵלּוּ, הֵיאַךְ עוֹשִׂים לָהֶן? מַתְרִין וּמְעִידִין בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁעָבַד מֵהֶן עֲבוֹדָה זָרָה, וְסוֹקְלִין אוֹתָן כִּיחִידִין; וּמְמוֹנָן לְיוֹרְשֵׁיהֶן.

ו. וְהֵיאַךְ דִּין עִיר הַנִּדַּחַת, בִּזְמַן שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת עִיר הַנִּדַּחַת? בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שׁוֹלְחִין וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין, עַד שֶׁיֵּדְעוּ בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהֻדְּחָה כָּל הָעִיר אוֹ רֻבָּהּ, וְחָזְרוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה. אַחַר כָּךְ שׁוֹלְחִין לָהֶן שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, לְהַזְהִיר אוֹתָן וּלְהַחֲזִירָן. אִם חָזְרוּ וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, מוּטָב; וְאִם עָמְדוּ בְּאִוַּלְתָּן - בֵּית דִּין מְצַוִּין לְכָל יִשְׂרָאֵל לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן לַצָּבָא, וְהֵן צָרִין עֲלֵיהֶן וְעוֹרְכִין עִמָּהֶם מִלְחָמָה, עַד שֶׁתִּתְבַּקַּע הָעִיר. כְּשֶׁתִּבָּקַע הָעִיר, מִיָּד מַרְבִּין לָהֶם בָּתֵּי דִּינִין וְדָנִים אוֹתָן. כָּל מִי שֶׁבָּאוּ עָלָיו שְׁנֵי עֵדִים שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה אַחַר שֶׁהִתְרוּ בּוֹ, מַפְרִישִׁין אוֹתוֹ: אִם נִמְצְאוּ כָּל הָעוֹבְדִים מְעוּטָהּ - סוֹקְלִין אוֹתָן, וּשְׁאָר הָעִיר נְצוֹל; נִמְצְאוּ רֻבָּהּ - מַעֲלִין אוֹתָן לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וְגוֹמְרִין שָׁם דִּינָם, וְהוֹרְגִין כָּל אֵלּוּ שֶׁעָבְדוּ בְּסַיִף. וּמַכִּין אֶת כָּל נֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר בָּהּ לְפִי חֶרֶב, טַף וְנָשִׁים, אִם הֻדְּחָה כֻּלָּהּ; וְאִם נִמְצְאוּ הָעוֹבְדִים רֻבָּהּ, מַכִּים אֶת כָּל הַנָّשִׁים וְהַטַּף שֶׁל עוֹבְדִים לְפִי חֶרֶב. וּבֵין שֶׁהֻדְּחָה כֻּלָּהּ בֵּין שֶׁהֻדְּחוּ רֻבָּהּ, סוֹקְלִין אֶת מַדִּיחֶיהָ. וּמְקַבְּצִין כָּל שְׁלָלָהּ אֶל תּוֹךְ רְחוֹבָהּ [ככר מרכזית]. אֵין לָהּ רְחוֹב, עוֹשִׂין לָהּ רְחוֹב; הָיָה רְחוֹבָהּ חוּצָה לָהּ, בּוֹנִין חוֹמָה חוּץ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּכָּנֵס לְתוֹכָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶל תּוֹךְ רְחוֹבָהּ". וְהוֹרְגִין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר בָּהּ. וְשׂוֹרְפִין אֶת כָּל שְׁלָלָהּ עִם הַמְּדִינָה בָּאֵשׁ; וּשְׂרֵפָתָהּ מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ".

ז. נִכְסֵי הַצַّדִּיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְהֵם שְׁאָר יוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁלֹּא הֻדְּחוּ עִם רֻבָּהּ - נִשְׂרָפִין בִּכְלַל שְׁלָלָהּ; הוֹאִיל וְיָשְׁבוּ שָׁם, מָמוֹנָן אָבֵד. וְכָל הַנֶּהֱנֶה מִמְּנָהּ בְּכָל שֶׁהוּא - לוֹקֶה אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם".

ח. וְעִיר הַנִּדַּחַת שֶׁהוּזְּמוּ עֵדֶיהָ, כָּל הַמַּחְזִיק בִּנְכָסֶיהָ זָכָה; וּמֵתָּר לַהֲנוֹת בּוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּזְּמוּ. וְלָמָּה זָכָה בָהּ? שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּבָר הִפְקִיר מָמוֹנוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ. וְאֵינָהּ נִבְנֵית לְעוֹלָם; וְכָל הַבּוֹנֶה אוֹתָהּ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבָּנֶה עוֹד". וּמֵתָּר לַעֲשׂוֹתָהּ גְּנוֹת וּפַרְדֵּסִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבָּנֶה עוֹד", לֹא תִּבָּנֶה מְדִינָה [עיר] כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה.

ט. שַׁיָּרָה הָעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִם עָבְרָה בָּעִיר הַנִּדַּחַת וְהֻדְּחָה עִמָּהּ - אִם שָׁהָת שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם - נֶהֱרָגִין בְּסַיִף, וּמָמוֹנָם אָבֵד; וְאִם לָאוּ - הֵן בִּסְקִילָה, וּמָמוֹנָם לְיוֹרְשֵׁיהֶן.

י. נִכְסֵי אַנְשֵׁי מְדִינָה [עיר] אַחֶרֶת שֶׁהָיוּ מֻפְקָדִין בְּתוֹכָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶן אַחֲרָיוּת - אֵין נִשְׂרָפִין, אֶלָּא יַחְזִרוּ לְבַעֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלָלָהּ", וְלֹא שְׁלַל חֲבֵרְתָּהּ. נִכְסֵי הָרְשָׁעִים שֶׁהֻדְּחוּ שֶׁהָיוּ מֻפְקָדִין בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - אִם נִקְבְּצוּ עִמָּהּ [בעת שריפת כל שללה], נִשְׂרָפִין בִּכְלָלָהּ; וְאִם לָאוּ, אֵין מְאַבְּדִין אוֹתָן, אֶלָּא יִנָּתְנוּ לְיוֹרְשֵׁיהֶן.

יא. בְּהֵמָה, חֲצִיָּהּ שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת וְחֲצִיָּהּ שֶׁל עִיר אַחֶרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּתוֹכָהּ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. וְעִסָּה שֶׁהִיא כֵּן - מֻתֶּרֶת, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר לַחְלֹק הָעִסָּה.

יב. בְּהֵמָה שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת שֶׁנִּשְׁחֲטָה - אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, כְּשׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁנִּשְׁחַט. שְׂעַר הָרֹאשׁ, בֵּין שֶׁל אֲנָשִׁים בֵּין שֶׁל נָשִׁים שֶׁבָּהּ - מֻתָּר בַּהֲנָאָה; אֲבָל שֶׁל פֵּאָה נָכְרִית - הֲרֵי הוּא מִכְּלַל שְׁלָלָהּ, וְאָסוּר.

יג. פֵּרוֹת הַמְחֻבָּרִים שֶׁבְּתוֹכָהּ - מֻתָּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּקְבֹּץ . וְשָׂרַפְתָּ", מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא קִבּוּץ וּשְׂרֵפָה; יָצְאוּ פֵּרוֹת הַמְחֻבָּרִין, שֶׁהֵן מְחֻסָּרִין תְּלִישָׁה וְקִבּוּץ וּשְׂרֵפָה. וְהוּא הַדִּין, לִשְׂעַר הָרֹאשׁ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הָאִילָנוֹת עַצְמָן שֶׁהֵן מֻתָּרוֹת, וַהֲרֵי הֵן שֶׁל יוֹרְשֵׁיהֶן. הַהֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ - קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ יְמוּתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֶבַח רְשָׁעִים, תּוֹעֵבָה"; קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת,

יִפָּדוּ וְאַחַר כָּךְ שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ - שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂרֻלָּה", וְלֹא שְׂלַל שָׁמַיִם.

יד. הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר [מעשר בהמה] שֶׁבְּתוֹכָהּ - תְּמִימִין, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל הֶם קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ וְיָמוּתוּ; וּבַעֲלֵי מוּמִין, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל "בְּהֶמְתָּהּ", וְנֶהֱרָגִין. הַתְּרוּמוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ - אִם הִגִּיעוּ לְיַד כֹּהֵן - יֵרָקְבוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נָכְסָיו; וְאִם עֲדַיִן הֵן בְּיַד יִשְׂרָאֵל - יִנָּתְנוּ לְכֹהֵן שֶׁל מְדִינָה אַחֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְסֵי שָׁמַיִם, וּקְדֻשָּׁתָן קְדֻשַּׁת הַגּוּף.

טו. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּתוֹכָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ יִגָּנְזוּ.

טז. כָּל הָעוֹשֶׂה דִּין בְּעִיר הַנִּדַּחַת - הֲרֵי זֶה כְּמַקְרִיב עוֹלָה כָּלִיל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ"; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמְּסַלֵּק חָרוֹן אַף מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יָשׁוּב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ", וּמֵבִיא עֲלֵיהֶם בְּרָכָה וְרַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים, וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ".

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ה

א. הַמֵּסִית אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה נִסְקָל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד הַמּוּסָת וְלֹא הַמֵּסִית עֲבוֹדָה זָרָה; אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוֹרָהוּ לַעֲבֹד. בֵּין שֶׁהָיָה הַמֵּסִית הֶדְיוֹט, בֵּין שֶׁהָיָה נָבִיא, בֵּין שֶׁהָיָה הַמּוּסָת יָחִיד אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, אוֹ יְחִידִים - מִיתָתוֹ בִּסְקִילָה.

ב. הַמֵּסִית אֶת רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר - הֲרֵי זֶה מַדִּיחַ, וְאֵינוֹ נִקְרָא 'מֵסִית'. הָיָה זֶה שֶׁהִדִּיחַ רֹב הָעִיר נָבִיא, מִיתָתוֹ בִּסְקִילָה. וְהַנִּדָּחִים, הֲרֵי הֵן כִּיחִידִים, וְאֵינָם כְּאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת, עַד שֶׁיִּהְיוּ הַמַּדִּיחִים שְׁנַיִם. וְאֶחָד הָאוֹמֵר: 'אָמְרָה לִי עֲבוֹדָה זָרָה: עִבְדוּהָ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'אָמַר לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עִבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה' - הֲרֵי זֶה נָבִיא שֶׁהִדִּיחַ; וְאִם הֵדִּחוּ אַחֲרָיו רֹב הָעִיר, נִסְקָל. הַמֵּסִית שֶׁהֵסִית, בֵּין בִּלְשׁוֹן רַבִּים בֵּין בִּלְשׁוֹן יָחִיד - הֲרֵי זֶה נִסְקָל. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'אֶעֱבֹד עֲבוֹדָה זָרָה', 'אֵלֵךְ וְאֶעֱבֹד', 'נֵלֵךְ וְנַעֲבֹד בַּעֲבוֹדָה פְּלוֹנִית', 'שֶׁדֶּרֶךְ אוֹתָהּ עֲבוֹדָה זָרָה לְהֶעָבֵד בָּהּ; 'אֶזְבַּח', 'אֵלֵךְ וְאֶזְבַּח', 'נֵלֵךְ וְנִזְבַּח'; 'אַקְטִיר', 'אֵלֵךְ וַאַקְטִיר', 'נֵלֵךְ וּנְקַטֵּר'; 'אַנְסֵךְ', 'אֵלֵךְ וַאֲנַסֵּךְ', 'נֵלֵךְ וּנְנַסֵּךְ'; 'אֶשְׁתַּחֲוֶה', 'אֵלֵךְ וְאֶשְׁתַּחֲוֶה', 'נֵלֵךְ וְנִשְׁתַּחֲוֶה' - הֲרֵי זֶה מֵסִית. הֵסִית לִשְׁנַיִם, הֲרֵי הֵן עֵדָיו [הניסתים עצמם]; וְהֵן מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וּמְעִידִין עָלָיו שֶׁכָּךְ אָמַר לָהֶן, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

ג. וְאֵין הַמֵּסִית צָרִיךְ הַתְרָאָה. אָמַר לְאֶחָד - הוּא [האחד הניסת] אוֹמֵר: 'יֵשׁ לִי חֲבֵרִים רוֹצִים בְּכָךְ', וּמַעֲרִים עָלָיו עַד שֶׁיֵּסֵת בִּפְנֵי שְׁנַיִם, כְּדֵי לְהָרְגוֹ. אִם לֹא רָצָה הַמֵּסִית לְהָסִית לִשְׁנַיִם, מִצְוָה לְהַכְמִין לוֹ [להחביא עדים]; כָּל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אֵין מְכַמְּנִין עֲלֵיהֶן - חוּץ מִזֶּה. כֵּיצַד מְכַמְּנִין לוֹ? הַמּוּסָת מֵבִיא שְׁנַיִם, וּמַעֲמִידָן בְּמָקוֹם אָפֵל כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַמֵּסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּבָרָיו, וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם. וְהוּא אוֹמֵר לַמֵּסִית: 'אֱמֹר מַה שֶּׁאָמַרְתָּ לִי בִּיחִוד'; וְהוּא אוֹמֵר לוֹ, וְהַמּוּסָת מְשִׁיבוֹ: 'הֵיאַךְ נַנִּיחַ אֶת אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְנֵלֵךְ וְנַעֲבֹד אֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים'? אִם חָזַר בּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁתַק - פָּטוּר; וְאִם אָמַר לוֹ: 'כָּךְ הִיא חוֹבָתֵנוּ, וְכָךְ יָפֶה לָנוּ' - הָעוֹמְדִים שָׁם בְּרִחוּק מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

ד. מִצְוָה בְּיַד הַמּוּסָת לְהָרְגוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בָרִאשׁוֹנָה לַהֲמִיתוֹ וְגוֹ'". וְאָסוּר לַמּוּסָת לֶאֱהֹב אֶת הַמֵּסִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ". וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בַּשּׂוֹנֵא: "עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ", יָכוֹל אַתָּה עוֹזֵב [עוזר] לָזֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו". וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ", יָכוֹל אֵין אַתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו". וְאָסוּר לַמּוּסָת לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחְמֹל"; וְאִם יָדַע לוֹ חוֹבָה - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִשְׁתֹּק מִמֶּנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו". וְאַזְהָרָה לְהֶדְיוֹט הַמֵּסִית מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן, וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת".

ה. הַמֵּסִית אֲחֵרִים לְעָבְדוּ, וְאָמַר לָהֶם: 'עִבְדוּנִי' - אִם עָבְדוּ אוֹתוֹ, נִסְקָל; וְאִם לֹא עָבְדוּהוּ - אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ לוֹ 'הֵן', אֵינוֹ נִסְקָל. אֲבָל אִם הֵסִית לַעֲבוֹדַת אִישׁ אַחֵר, אוֹ לִשְׁאָר מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה - אִם קִבֵּל מִמֶּנּוּ, וְאָמַר: 'הֵן, נֵלֵךְ וְנַעֲבֹד' - אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָבַד, שְׁנֵיהֶם נִסְקָלִין, הַמֵּסִית וְהַמּוּסָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאבֶה לוֹ, וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו" - הָא שָׁמַע וְאָבָה [- רצה], חַיָּב.

ו. נָבִיא הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כֵּיצַד? זֶה הָאוֹמֵר: 'אָמְרָה לִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'כּוֹכָב פְּלוֹנִי', שֶׁמִּצְוָה לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ', אוֹ 'שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ'. אֲפִלּוּ כִּוֵּן אֶת הַהֲלָכָה לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא וּלְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר - אִם הִתְרוּ בּוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, הֲרֵי זֶה נֶחְנָק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים - וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא". וְאַזְהָרָה שֶׁלּוֹ, מִכְּלַל שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ".

ז. וְאָסוּר לַעֲרֹךְ דִּין וּתְשׁוּבָה עִם מִתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין שׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ אוֹת וּמוֹפֵת; וְאִם עָשָׂה מֵעַצְמוֹ - אֵין מַשְׁגִּיחִין עָלָיו, וְאֵין מְהַרְהֲרִין בּוֹ. וְכָל הַמְחַשֵּׁב בָּאוֹתוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁמָּא אֱמֶת הֵן - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא". וְכֵן נָבִיא הַשֶּׁקֶר [המתנבא מה שלא שמע] - מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה' וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָּרַע [במצוות ה'], שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ הַנָּבִיא אֲשֶׁר יָזִיד לְדַבֵּר דָּבָר בִּשְׁמִי, אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו לְדַבֵּר, וַאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים - וּמֵת הַנָּבִיא הַהוּא".

ח. אֶחָד הַמִּתְנַבֵּא מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה, אוֹ מִי שֶׁשָּׁמַע דִּבְרֵי נָבִיא חֲבֵרוֹ וְאָמַר שֶׁדָּבָר זֶה לוֹ נֶאֱמַר וְהוּא נִתְנַבֵּא בּוֹ - הֲרֵי זֶה נָבִיא שֶׁקֶר, וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק.

ט. כָּל הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מֵהַרְיֹגֵת נָבִיא שֶׁקֶר מִפְּנֵי מַעֲלָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא, לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ". וְכֵן הַמּוֹנֵעַ עַצְמוֹ מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה, אוֹ הַפּוֹחֵד וְיָרֵא מִדְּבָרָיו - הֲרֵי הוּא בִּכְלַל "לֹא תָגוּר מִמֶּנּוּ". וְאֵין דָּנִין נָבִיא שֶׁקֶר, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד.

י. הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהַנִּשְׁבָּע בָּהּ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר:

"וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ"; אֶחָד הַנִּשְׁבָּע בָּהּ לְעַצְמוֹ, וְאֶחָד הַנִּשְׁבָּע בָּהּ לְגוֹי. וְאָסוּר לְהַשְׁבִּיעַ לַגּוֹי בְּיִרְאָתוֹ [אלוה שלו]. וַאֲפִלּוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ שְׁבוּעָה - אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַזְכִּירוּ".

יא. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'שְׁמֹר לִי בְּצַד עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית', וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה הַכְּתוּבָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - מֵתֶר לְהַזְכִּיר שְׁמָהּ, כְּגוֹן: פְּעוֹר, וּבֵל, וּנְבוֹ, וְגַד, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאָסוּר לִגְרֹם לַאֲחֵרִים שֶׁיִּדְּרוּ וְשֶׁיְּקַיְּמוּ [ישבעו] בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה; וְאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא הַנּוֹדֵר בִּשְׁמָהּ וְהַמְקַיֵּם בִּשְׁמָהּ, וְהוּא הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמָהּ.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ו

א. הָעוֹשֶׂה אוֹב [שואל אל המתים] אוֹ יִדְּעוֹנִי [מנבא עתידות בכישוף] בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; וְאִם הָיוּ שָׁם עֵדִים וְהַתְרָאָה, נִסְקָל. הָיָה שׁוֹגֵג, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן]. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה הָאוֹב? זֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמַקְטִיר קְטֹרֶת יְדוּעָה, וְאוֹחֵז שַׁרְבִּיט שֶׁל חֲדַס בְּיָדוֹ וּמְנִיפוֹ, וְהוּא מְדַבֵּר בַּלָּאט [בלחש] בִּדְבָרִים יְדוּעִים אֶצְלָם, עַד שֶׁיִּשְׁמַע הַשּׁוֹאֵל [הבא לשאול באוב] כְּאִלּוּ אֶחָד מְדַבֵּר עִמּוֹ [עם בעל האוב] וּמְשִׁיבוֹ עַל מַה שֶּׁהוּא שׁוֹאֵל בִּדְבָרִים מִתַּחַת הָאָרֶץ בְּקוֹל נָמוּךְ עַד מְאֹד, וּכְאִלּוּ אֵינוֹ נִכָּר לָאֹזֶן אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה מַרְגִּישׁ בּוֹ. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ גֻּלְגֹּלֶת שֶׁל מֵת וּמַקְטִיר לָהּ וּמְנַחֵשׁ בָּהּ [בלחשים ומעשים משונים], עַד שֶׁיִּשְׁמַע כְּאִלּוּ קוֹל יוֹצֵא מִתַּחַת שֶׁחְיוֹ שָׁפֵל עַד מְאֹד, וּמְשִׁיבוֹ. כָּל אֵלּוּ, מַעֲשֵׂה אוֹב הֵן; וְהָעוֹשֶׂה אֶחָד מֵהֶן, נִסְקָל.

ב. כֵּיצַד מַעֲשֵׂה הַיִּדְּעוֹנִי? מַנִּיחַ עֶצֶם עוֹף שֶׁשְּׁמוֹ 'יַדּוּעַ' בְּפִיו, וּמַקְטִיר קְטֹרֶת וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂיּוֹת אֲחֵרוֹת, עַד שֶׁיִּפֹּל כְּנִכְפֶּה [החולה במחלת הנפילה] וְיִדַּבֵּר בְּפִיו דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לִהְיוֹת. וְכָל אֵלּוּ, מִינֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵן. וְאַזְהָרָה שֶׁלָּהֶן מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֹבֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים".

ג. הַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ [שם אליל] בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; בְּשׁוֹגֵג, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה. וְאִם עָשָׂה בְּעֵדִים וְהַתְרָאָה - נִסְקָל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ, מוֹת יוּמָת; עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאֶבֶן". וְאַזְהָרָה שֶׁלּוֹ מִנַּיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ". כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מַדְלִיק אֵשׁ גְּדוֹלָה, וְלוֹקֵחַ מִקְצָת [חלק מ-] זַרְעוֹ [ילדיו] וּמוֹסְרוֹ לַכּוֹמְרִין עוֹבְדֵי הָאֵשׁ, וְאוֹתָן הַכּוֹמְרִין נוֹתְנִין הַבֵּן לְאָבִיו אַחַר שֶׁנִּמְסַר בְּיָדָן לְהַעֲבִירוֹ בָּאֵשׁ בִּרְשׁוּתָן, וַאֲבִי הַבֵּן הוּא שֶׁמַּעֲבִיר בְּנוֹ עַל הָאֵשׁ בִּרְשׁוּת הַכּוֹמְרִין, וּמַעֲבִירוֹ בְּרַגְלוֹ [האב מהלך ברגלו וזרעו בידיו] מִצַּד לְצַד אַחֵר בְּתוֹךְ הַשַּׁלְהֶבֶת; לֹא שֶׁהוּא שׁוֹרְפוֹ לַמֹּלֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹרְפִין בְּנֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן לַעֲבוֹדָה זָרָה אַחֶרֶת, אֶלָּא בְּהַעֲבָרָה בִּלְבַד הָיְתָה עֲבוֹדַת זֶה שֶׁשְּׁמוֹ 'מֹלֶךְ'. לְפִיכָךְ, הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה אַחֶרֶת חוּץ מִמֹּלֶךְ, פָּטוּר.

ד. אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת אוֹ סְקִילָה, עַד שֶׁיִּמְסֹר לַמֹּלֶךְ וְיַעֲבִירוֹ בְּרַגְלוֹ בָּאֵשׁ דֶּרֶךְ הַעֲבָרָה [עובר ברגליו ונושא זרעו בידיו]; מָסַר וְלֹא הֶעֱבִיר, הֶעֱבִיר וְלֹא מָסַר, אוֹ שֶׁמָּסַר וְהֶעֱבִיר שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַעֲבָרָה - פָּטוּר. וְאֵינוֹ חַיָּב, עַד שֶׁיִּמְסֹר מִקְצָת זַרְעוֹ וְיַנִּיחַ מִקְצָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ" - מִקְצָת זַרְעוֹ, לֹא כֻּלּוֹ.

ה. אֶחָד זֶרַע כֶּשֶׁר, וְאֶחָד זֶרַע פָּסוּל, אֶחָד בָּנָיו וּבְנוֹתָיו, וְאֶחָד בְּנֵיהֶם וּבְנֵי בְּנֵיהֶם - עַל כָּל יוֹצְאֵי יְרֵכוֹ הוּא חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זַרְעוֹ. אֲבָל אִם הֶעֱבִיר אֶחָיו אוֹ אַחְיוֹתָיו אוֹ אֲבוֹתָיו, אוֹ שֶׁהֶעֱבִיר עַצְמוֹ - פָּטוּר. הֶעֱבִיר אֶחָד מִזַّרְעוֹ, וְהוּא יָשָׁן אוֹ שֶׁהָיָה סוּמָא - פָּטוּר.

ו. מַצֵּבָה שֶׁאָסְרָה תּוֹרָה - הִיא בִּנְיָן שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מִתְקַבְּצִין אֶצְלָהּ, וַאֲפִלּוּ לַעֲבֹד אֶת ה', שֶׁכֵּן הָיָה דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָקִים לְךָ מַצֵּבָה, אֲשֶׁר שָׂנֵא ה' אֱלֹהֶיךָ". וְכָל הַמֵּקִים מַצֵּבָה, לוֹקֶה. וְכֵן אֶבֶן מַשְׂכִּית [אבן יפה ו'שכיית חמדה'] הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עָלֶיהָ לַשֵּׁם, לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ". מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ הָיָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה, לְהַנִּיחַ אֶבֶן לְפָנֶיהָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ, לְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין כֵּן לַה'. וְאֵינוֹ לוֹקֶה, עַד שֶׁיִּפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו עַל הָאֶבֶן, וְנִמְצָא כֻּלּוֹ מֻטָּל עָלֶיהָ - שֶׁזּוֹ הִיא הִשְׁתַּחֲוָיָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר הָאֲרָצוֹת; אֲבָל בַּמִּקְדָּשׁ, מֵתֶר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה' עַל הָאֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ" - "בְּאַרְצְכֶם" אֵין אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים, אֲבָל אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים הַמְפֻצָּלוֹת [מסותתות] שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וּמִפְּנֵי זֶה נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיעַ מַחְצָלוֹת בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת הָרְצוּפוֹת בַּאֲבָנִים, אוֹ מִינֵי קַשׁ וָתֶבֶן, לְהַבְדִּיל בֵּין פְּנֵיהֶם וּבֵין הָאֲבָנִים. וְאִם לֹא מָצָא דָּבָר מַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הָאֶבֶן - הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר וּמִשְׁתַּחֲוֶה, אוֹ שׁוֹחֶה עַל צִדּוֹ וּמַטָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַדְבִּיק פָּנָיו בָּאֶבֶן.

ח. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לַה' עַל הָאֲבָנִים הַמְפֻצָּלוֹת בְּלֹא פִּשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם - אֵינוֹ לוֹקֶה, אֶלָּא מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן]. אֲבָל לַעֲבוֹדָה זָרָה - אֶחָד הַמִּשְׁתַּחֲוֶה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, אוֹ הִשְׁתַּחֲוָיָה בְּלֹא פִּשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם - מִשָּׁעָה שֶׁיִּכְבֹּשׁ פָּנָיו בַּקַּרְקַע לָהּ, נִסְקָל.

ט. הַנּוֹטֵעַ אִילָן אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ אוֹ בְּכָל הָעֲזָרָה, בֵּין אִילָן סְרָק בֵּין אִילַן מַאֲכָל - אַף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂאוֹ לְנוֹאִי לַמִּקְדָּשׁ, וְיֹפִי לוֹ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ"; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה הָיָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה זָרָה - נוֹטְעִין אִילָנוֹת בְּצַד מִזְבֵּחַ שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַבְּצוּ שָׁם הָעָם.

י. וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת אַכְסַדְּרִיּוֹת [מרפסות הפתוחות מרוח רביעית] שֶׁל עֵץ בַּמִּקְדָּשׁ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בַּחֲצֵרוֹת; אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּנְיָן, וְאֵינוֹ עֵץ נָטוּעַ - הַרְחָקָה יְתֵרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל עֵץ"; אֶלָּא כָּל הָאַכְסַדְּרִיּוֹת וְהַסְּכָכוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ - שֶׁל אֶבֶן הָיוּ, לֹא שֶׁל עֵץ.

יום שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ז

א. מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְאַבֵּד עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָהּ - שֶׁנֶּאֱמַר: "אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת", וְנֶאֱמַר: "כִּי אִם כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם - מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתֹּצוּ". וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִצְוָה לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ עַד שֶׁנְּאַבֵּד אוֹתָהּ מִכָּל אַרְצֵנוּ [אף ממקומות שלא כבשנום]; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֵין אָנוּ מְצַוִּין לִרְדֹּף אַחֲרֶיהָ, אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁנִּכְבֹּשׁ אוֹתוֹ, נְאַבֵּד כָּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא" - בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַתָּה מְצֻוֶּה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶן, וְאֵין אַתָּה מְצֻוֶּה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶן בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

ב. עֲבוֹדָה זָרָה עַצְמָהּ, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְתִקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ [כגון בשר שמקריבים לה], וְכָל הַנַּעֲשֶׂה בִּשְׁבִילָהּ - אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ". וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, לוֹקֶה שְׁתַּיִם - אַחַת מִשּׁוּם "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ", וְאַחַת מִשּׁוּם "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם".

ג. בְּהֵמָה שֶׁהִקְרִיבוּהָ לַעֲבוֹדָה זָרָה, כֻּלָּהּ אֲסוּרָה; אֲפִלּוּ פִּרְשָׁהּ, וְעַצְמוֹתֶיהָ, וְקַרְנֶיהָ, וּטְלָפֶיהָ, וְעוֹרָהּ - הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בָּעוֹר סִימָן שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁזֶּה הָעוֹר תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה הוּא, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שִׁקּוּרְעִין קֶרַע עָגֹל כְּנֶגֶד הַלֵּב וּמוֹצִיאִין הַלֵּב - חֲרֵי כֹּל אוֹתָן הָעוֹרוֹת שֶׁהֵן כָּךְ, אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. מַה בֵּין עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל? עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ", מִשֶּׁפְּסָלוֹ נַעֲשָׂה לוֹ אֱלוֹהַּ; וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה עַד שֶׁתֵּעָבֵד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׂם בַּסָּתֶר", עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ דְּבָרִים שֶׁבַּסֵּתֶר, שֶׁהֵן עֲבוֹדָתָהּ. וּמִשַּׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה, בֵּין שֶׁל גּוֹי בֵּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֵינָן אֲסוּרִין עַד שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן לַעֲבוֹדָה זָרָה.

ה. הָעוֹשֶׂה עֲבוֹדָה זָרָה לַאֲחֵרִים - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא לוֹקֶה, שְׁכָרוֹ מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ עֲשָׂאָהּ לְגוֹי, שֶׁהִיא אֲסוּרָה מִיָּד; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עַד שֶׁתִּגָּמֵר, וּמַכּוֹשׁ הָאַחֲרוֹן [מכה אחרונה] שֶׁגּוֹמְרָהּ - אֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה. הַלּוֹקֵחַ גְּרוּטָאוֹת [שברי מתכות] מִן הַגּוֹיִם, וּמְצָא בָּהֶן עֲבוֹדָה זָרָה - אִם נָתַן מָעוֹת וְלֹא מָשַׁךְ, יַחְזִירֵם לַגּוֹי; וְכֵן אִם מָשַׁךְ וְלֹא נָתַן מָעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמִּשִּׁיכָה בְּגוֹי קוֹנָה, כְּמִקַּח טָעוּת הוּא; מָשַׁךְ וְנָתַן מָעוֹת, יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח [לאבדם]. וְכֵן גּוֹי וְגֵר שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן גּוֹי - יָכוֹל הַגֵּר לוֹמַר לַגּוֹי: 'טֹל אַתָּה עֲבוֹדָה זָרָה, וַאֲנִי מָעוֹת', 'אַתָּה יֵין נֶסֶךְ, וַאֲנִי פֵּרוֹת'; וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַגֵּר, אָסוּר.

ו. צוּרוֹת שֶׁעָשׂוּ אוֹתָן גּוֹיִם לְנוֹאִי, מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה; וְצוּרוֹת שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרִין. כֵּיצַד? כָּל הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָאוֹת בַּכְּפָרִים - אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁחִזְקָתָן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לַעֲבוֹדָה זָרָה. וְהַנִּמְצָאוֹת בַּמְּדִינָה [בעיר] - אִם הָיוּ עוֹמְדִין עַל פֶּתַח הַמְּדִינָה, וְהָיָה בְּיַד הַצּוּרָה צוּרַת מַקֵּל אוֹ צִפּוֹר אוֹ כַּדּוּר אוֹ סַיִף אוֹ עֲטָרָה וְטַבַּעַת - חֲזָקָתוֹ שֶׁהוּא לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְאָסוּר בַּהֲנָאָה; וְאִם לָאו - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת לְנוֹאִי, וּמֻתָּר.

ז. צְלָמִים הַנִּמְצָאִים מֻשְׁלָכִים בַּשְּׁוָקִים אוֹ בְּתוֹךְ הַגְּרוּטָאוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שִׁבְרֵי צְלָמִים. אֲבָל הַמּוֹצֵא יַד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ רַגְלָהּ אוֹ אֵבֶר מֵאֵבָרֶיהָ מֻשְׁלָךְ, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה - הוֹאִיל וְיָדַע בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה הָאֵבֶר מִן הַצּוּרָה הַנַּעֲבֶדֶת, הֲרֵי הִיא בְּאִסּוּרָהּ, עַד שֶׁיּוּדַע לוֹ שֶׁבִּטְּלוּהָ הַגּוֹיִם.

ח. הַמּוֹצֵא כֵּלִים וַעֲלֵיהֶן צוּרַת חַמָּה וּלְבָנָה וּדְרָקוֹן [מין נחש] - אִם הָיוּ כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב אוֹ בִּגְדֵי שָׁנִי [בגדי משי צבועים שני], אוֹ שֶׁהָיוּ חֲקוּקִים עַל הַנִּזְמִים וְעַל הַטַּבָּעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין; וְעַל שְׁאָר הַכֵּלִים - מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁחֶזְקָתָן לְנוֹאִי. וְכֵן שְׁאָר הַצּוּרוֹת הַנִּמְצָאוֹת עַל הַכֵּלִים, חֶזְקָתָן לְנוֹאִי וּמֻתָּרִין.

ט. עֲבוֹדָה זָרָה, וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ, וְכָל הַתִּקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ - אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן. כֵּיצַד? עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּצוּרוֹת שֶׁל נוֹאִי, אֲפִלּוּ אַחַת בְּכַמָּה אֲלָפִים - יוֹלִיךְ הַכֹּל לְיָם הַמֶּלַח; וְכֵן אִם נִתְעָרֵב כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בְּכַמָּה כּוֹסוֹת, אוֹ חֲתִיכָה מִן הַבָּשָׂר שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתָהּ [בית ע"ז] בְּכַמָּה חֲתִיכוֹת - יוֹלִיךְ הַכֹּל לְיָם הַמֶּלַח; וְכֵן עוֹר לָבוּב [שיש בו חור נגד הלב, סימן היכר ש'הוקרב' לע"ז -] שֶׁנִּתְעָרֵב בְּכַמָּה עוֹרוֹת, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה. עָבַר וּמָכַר עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹ אֶחָד מִמְּשַׁמְּשֶׁיהָ, אוֹ תִּקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ - הֲרֵי הַדָּמִים אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְאוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן כַּעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ" - כֹּל שֶׁאַתָּה מֵבִיא מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּמִכָּל מְשַׁמְּשֶׁיהָ וְתִקְרָבְתָּהּ, הֲרֵי הוּא כָּמוֹהָ.

י. עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ אֲשֵׁרָה שֶׁנִּשְׂרְפָה, אֶפְרָהּ אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְגַחֶלֶת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסוּרָה; וְהַשַּׁלְהֶבֶת מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ. סְפֵק עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר; וּסְפֵק סְפֵקָהּ, מֻתָּר. כֵּיצַד? כּוֹס שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנָּפַל בְּאוֹצָר [מחסן] מָלֵא כּוֹסוֹת - כֻּלָּן אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה וְכָל מְשַׁמְּשֶׁיהָ אוֹסְרִים בְּכָל שֶׁהֵן; פֵּרַשׁ כּוֹס אֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת, וְנָפַל לְכוֹסוֹת שְׁנַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין. טַבַּעַת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמֵאָה טַבָּעוֹת, וְנָפְלוּ שְׁתַּיִם מֵהֶן לַיָּם הַגָּדוֹל - הִתְּרוּ הַכֹּל; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַטַּבַּעַת הָיְתָה בִּכְלַל הַשְּׁתַּיִם שֶׁנָּפְלוּ. נִתְעָרְבָה בְּמֵאָה וְנֶחְלְקוּ, אַרְבָּעִים לְמָקוֹם אֶחָד וְשִׁשִּׁים לְמָקוֹם אַחֵר, וְנָפְלוּ הָאַרְבָּעִים כֻּלָּן לְטַבָּעוֹת אֲחֵרוֹת - כֻּלָּן מֻתָּרוֹת; שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַטַּבַּעַת הָאֲסוּרָה - בָּרֹב הִיא; נָפְלוּ הַשִּׁשִּׁים לְטַבָּעוֹת אֲחֵרוֹת, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת.

יא. הָאֲשֵׁרָה [אילן הנטוע לעבודה זרה] - בֵּין שֶׁהָיְתָה נֶעֱבֶדֶת, בֵּין שֶׁהָיְתָה עֲבוֹדָה זָרָה מֻנַּחַת תַּחְתֶּיהָ - אָסוּר לֵישֵׁב בְּצֵל קוֹמָתָהּ, וּמֻתָּר לֵישֵׁב בְּצֵל הַשָּׂרִיגִים [ענפים] וְהָעָלִים שֶׁלָּהּ. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, אָסוּר לוֹ לַעֲבֹר תַּחְתֶּיהָ; וְאִם אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, עוֹבֵר תַּחְתֶּיהָ כְּשֶׁהוּא רָץ.

יב. אֶפְרוֹחִים שֶׁקִּנְּנוּ בָּהּ, וְאֵינָן צְרִיכִין לְאִמָּן [שגדולים הם]

- מֵתָּרִין; וְהַבֵּיצִים וְהָאֶפְרוֹחִים שֶׁצְּרִיכִין לְאִמָּן - אֲסוּרִין, שֶׁהֲרֵי הָאֲשֵׁרָה כְּמוֹ בָּסִיס לָהֶן. וְהַקֵּן עַצְמוֹ שֶׁבְּרֹאשָׁהּ - מֵתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף מֵבִיא עֵצָיו מִמָּקוֹם אַחֵר.

יג. נָטַל מִמֶּנָּה עֵצִים, אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה. הִסִּיק בָּהֶן אֶת הַתַּנּוּר - יֵצֵן [יקורר], וְאַחַר כָּךְ יַסִּיק בְּעֵצִים שֶׁל הֶתֵּר וְיֹאפֶה בּוֹ. אָפָה בּוֹ אֶת הַפַּת, וְלֹא צִנְּנוֹ - הַפַּת אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. נִתְעָרְבָה בַּאֲחֵרוֹת - יוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתָהּ הַפַּת לְיָם הַמֶּלַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בָּהּ, וּשְׁאָר הַכִּכָּרוֹת מֻתָּרוֹת.

יד. נָטַל מִמֶּנָּה כַּדְכֹּד [מחט האורגים עשויה מעץ] וְאָרַג בּוֹ אֶת הַבֶּגֶד, אָסוּר בַּהֲנָאָה; נִתְעָרֵב בִּבְגָדִים אֲחֵרִים, יוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתוֹ הַבֶּגֶד לְיָם הַמֶּלַח, וּשְׁאָר הַבְּגָדִים מֻתָּרִין. וּמֻתָּר לִטַּע תַּחְתֶּיהָ יְרָקוֹת - בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה שֶׁהֵן צְרִיכִין לְצֵל, בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים; מִפְּנֵי שֶׁצֵּל הָאֲשֵׁרָה שֶׁהוּא אָסוּר עִם הַקַּרְקַע שֶׁאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת, גּוֹרְמִין לִירָקוֹת אֵלּוּ לִצְמֹחַ, וְכָל שֶׁדָּבָר אָסוּר וְדָבָר מֻתָּר גּוֹרְמִין לוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּכָל מָקוֹם. לְפִיכָךְ, שָׂדֶה שֶׁזִּבְּלָהּ בִּזְבֶל עֲבוֹדָה זָרָה, מֻתָּר לִזְרֹעַ אוֹתָהּ; וּפָרָה שֶׁפִּטְּמָהּ בְּכַרְשִׁינֵי [מין קטניות] עֲבוֹדָה זָרָה, תֹּאכַל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. בָּשָׂר אוֹ יַיִן אוֹ פֵּרוֹת שֶׁהֻכְּנִיסוּ לְהַקְרִיבָן לַעֲבוֹדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסְרוּ בַּהֲנָאָה אַף עַל פִּי שֶׁהִכְנִיסוּ אוֹתָן לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, עַד שֶׁיַּקְרִיבוּם לְפָנֶיהָ; הִקְרִיבוּם לִפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה, נַעֲשׂוּ תִּקְרֹבֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ וְהוֹצִיאוּם, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְעוֹלָם. וְכָל הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח - אָסוּר בַּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, לוֹקֶה.

טז. הַמּוֹצֵא כְּסוּת וְכֵלִים וּמְעוֹת בְּרֹאשׁ עֲבוֹדָה זָרָה - אִם מְצָאָן דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וְאִם מְצָאָן דֶּרֶךְ כָּבוֹד, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. כֵּיצַד? מָצָא כִּיס מָעוֹת תָּלוּי בְּצַוָּארָהּ, כְּסוּת מְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ, כְּלִי כָּפוּי עַל רֹאשָׁהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מָצָא בְּרֹאשָׁהּ דָּבָר שֶׁכִּיּוֹצֵא בּוֹ קָרֵב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ [בבית המקדש], הֲרֵי זֶה אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁמְּצָאָן חוּץ לִמְקוֹם עֲבוֹדָתוֹ; אֲבָל אִם מְצָאָם בִּפְנִים - בֵּין דֶּרֶךְ כָּבוֹד בֵּין דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, בֵּין דָּבָר הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ בֵּין דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ - כָּל הַנִּמְצָא בִּפְנִים אָסוּר, אֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח. וּפְעוֹר וּמַרְקוּלִיס - כָּל הַנִּמְצָא עִמָּהֶן בֵּין בִּפְנִים בֵּין בַּחוּץ, אָסוּר בַּהֲנָאָה. וְכֵן אַבְנֵי מַרְקוּלִיס - כָּל אֶבֶן הַנִּרְאֵית שֶׁהִיא עִמּוֹ [- סמוכה לו], אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה.

יז. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה לָהּ מֶרְחָץ אוֹ גִּנָּה - נֶהֱנִין בָּהֶם שֶׁלֹּא בְּטוֹבָה [אין מחזיקין להם טובה], וְאֵין נֶהֱנִין בָּהֶם בְּטוֹבָה. הָיָה לָהּ וְלַאֲחֵרִים - נֶהֱנִין בָּהֶן וַאֲפִלּוּ בְּטוֹבַת הַכּוֹמְרִין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן שָׂכָר.

יח. מֶרְחָץ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה - מֻתָּר לִרְחֹץ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲשֵׂית שָׁם לְנוֹאֵי לֹא לַעֲבוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהֵיהֶם" - בִּזְמַן שֶׁנּוֹהֲגִין בָּהּ מִנְהַג אֱלֹהוּת, וְלֹא בִּזְמַן שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, כְּגוֹן זוֹ שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת עַל הַבִּיב [חריץ ליציאת שופכין], וְהַכֹּל מַשְׁתִּינִין בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיְתָה דֶּרֶךְ עֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ, אָסוּר לִכָּנֵס בּוֹ.

יט. סַכִּין שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁשָּׁחַט בָּהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל; וְאִם הָיְתָה בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת [נוטה למות] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן, וַהֲרֵי זֶה הַתִּקּוּן מֵהֲנָאַת מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה. וְכֵן אָסוּר לַחְתּוֹךְ בָּהּ בָּשָׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְתַקֵּן; וְאִם חָתַךְ דֶּרֶךְ הֶפְסֵד וְהַשְׁחָתָה, מֻתָּר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ז־כ"ב ניסן ה'תשע"ב

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה קנד.

הַמִּצְוָה הַקְּנִ"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׁבּוֹת בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת" (שמות כג, יב). וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּמִצְוָה זוֹ כַּמָּה פְּעָמִים. וּבֵאֵר לָנוּ יִתְעַלֶּה (שמות כ, י), שֶׁהַשְּׁבִיתָה הַזֹּאת מִן־הַמְּלָאכָה הִיא חוֹבָה לָנוּ וְלִבְהֶמְתֵּנוּ וְלַעֲבָדֵינוּ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת וְגַם בְּמַסֶּכֶת יוֹם טוֹב (ביצה).

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ב

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה" (שמות כ, י). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, פֵּרֵשׁ בּוֹ הַכָּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכָרֵת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדַּיָּן, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת — חַיָּב סְקִילָה. כָּל־זֶה אִם הוּא מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ב

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכב.

הַמִּצְוָה הַשְּׁכִ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוֹטְאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת־הַדִּין לַפֹּעַל בַּשַּׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַעֵרוּ אֵשׁ" (שם לה, ג), הַכַּוָּנָה בְּכָךְ: לֹא תִּשְׂרוֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִיתוֹת. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "'לֹא תְבַעֵרוּ אֵשׁ'"

שְׁרֵפָה בַּכְּלָל (האיסור על כל המלאכות) הָיְתָה וְיָצָאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרֵפָה מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת־הַשַּׁבָּת, אַף כָּל־שְׁאָר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשַּׁבָּת". וּכְבָר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְעָרָה לְלָאו יָצָאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיֵּם (לימוד זה להלכה) אֶלָּא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחַלֵּק יָצָאת, וְהוּא שֶׁיְּהֵא חַיָּב עַל כָּל־מְלָאכָה וּמְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וּבְגְמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "'בְּכֹל מִשְׁבֹּתֵיכֶם' רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִכָּאן לְבָתֵּי־דִינִין שֶׁלֹּא יִהְיוּ דָנִין בַּשַּׁבָּת".

יום שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסָף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֵתָר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֵלּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וּבְגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:) אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שלישי עמ' א

פטור, כיון שזהו דם השותת שאין הנפש יוצאת בו לדעתו.

שנינו במשנה: דם התמצית אין חייבים עליו, **רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב בְּדַם הַתַּמְצִית.** הגמרא מבררת את דינו של דם התמצית לגבי קרבנות: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן כַּפָּרָה,** שיש להזות מדם הקרבנות על קרנות המזבח רק מאותו דם שהנפש יוצאת בו, ולא מדם התמצית, **שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא יז יא) 'כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר', ויש לדרוש מלשון הפסוק שרק **דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ, מְכַפֵּר,** וְאילו דם **שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ, אֵינוֹ מְכַפֵּר.**

הגמרא מסייעת מברייתא לדברי רבי אלעזר: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** – שנינו כן בברייתא, כדברי רבי אלעזר, **דְּתַנְיָא** בסיפרא (אחרי מות פ"ז), נאמר בפסוק (ויקרא יז ז) 'וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ', ולכאורה יכלה התורה לכתוב רק 'דָּם', וּמַה **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע נאמר 'כָּל דָּם', הטעם הוא **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי קרבנות (שם יז יא) 'כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר', והיינו שיש להזות על המזבח מדם הנפש של הקרבנות, **וְאֵין לִי** לרבות כרת באכילת דם **אֶלָּא בְּדַם קָדָשִׁים, שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ, שֶׁהוּא** הדם **הַמְכַפֵּר** המוזכר בפסוק, אבל **דַּם חוּלִּין וְדַם הַתַּמְצִית,** שאינו מכפר בקרבנות, **מִנַּיִן** שאף בו יש כרת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר 'כָּל דָּם'. ומסיים רב נחמן בר יצחק את ראייתו: הרי **סְתָם סִיפְרָא מַנִּי** – כדעת מי היא, **כְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא,** ומוכח שהוא סובר שרק לגבי איסור אכילת דם ריבתה התורה את דם התמצית, ואילו לגבי כפרת קדשים יש צורך דוקא בדם שהנפש יוצאת בו.

משנה

משנתינו עוסקת באדם המסופק אם מעל, האם יש עליו חיוב אשם תלוי, והאם הוא יכול להביא ולהתנות באשם ודאי קודם שנודע לו שחטא: **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב עַל סְפֵק מְעִילָה** – אדם שמסתפק אם מעל בממון הקדש, להביא **אָשָׁם תָּלוּי, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים.** ומכל מקום **מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא,** שֶׁאף שמביא אשם תלוי, **אֵינוֹ מֵבִיא** עמו **אֶת מְעִילָתוֹ** – את הממון שהוא משלם להקדש על מעילתו, **עַד שֶׁיִּתְוַדַּע** לו בבירור שמעל, שֶׁבאותו זמן **יָבִיא עִמּוֹ אָשָׁם וַדַּאי,** אבל בעודו מסופק אין מוטל עליו חיוב תשלום הממון.

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן, מַה לָּזֶה שֶׁמֵּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת, כלומר, אין סברא שיביא עתה אשם תלוי, וכשיוודע לו חטאו יביא גם אשם ודאי, בזמן שיכול להביא רק אשם אחד, **אֶלָּא מֵבִיא** עתה דמי **מְעִילָה וְחוּמְשָׁהּ, וְיָבִיא** קרבן **אָשָׁם** הקנוי **בִּשְׁנֵי סְלָעִים,** כדין אשם מעילות שנאמר בו (ויקרא ה טו) 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם', ויעשה תנאי **וְיֹאמַר** כך, **אִם וַדַּאי מָעַלְתִּי,** הרי זו – ממון זה שהבאתי הוא דמי **מְעִילָתִי,** ובהמה זו היא **אֲשָׁמִי. וְאִם סָפֵק מָעַלְתִּי,** ואיני חייב להביא את דמי המעילה, הרי **הַמַּעוֹת נְדָבָה,** וקונים מהם קרבנות עולה בזמן שאין קרבנות אחרים על המזבח, וְהבהמה תהא קרבן **אָשָׁם תָּלוּי.** והטעם שיכול להתנות כן הוא כיון **שֶׁמִּמִּין** – מאותו סוג בהמה **שֶׁהוּא מֵבִיא עַל הוֹדַע** – על חטא ידוע, והיינו אשם ודאי, הוא **מֵבִיא** גם **עַל לֹא הוֹדַע** – על חטא שאינו ידוע לו, והיינו אשם תלוי, שבשניהם מביא איל בן שתי שנים הקנוי בשני סלעים.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, נִרְאִין דְּבָרָיו של רבי טרפון **בִּמְעִילָה מְעוּטָה,** שבכך שהוא נותן את המעות מיד, הוא מרויח שהוא יכול להתנות שאם ודאי מעל יבא קרבנו אשם ודאי, ולא יצטרך להביא קרבן אחר כשיוודע לו חטאו, אבל **הֲרֵי שֶׁיָּבוֹא** לִידוֹ של אדם **סְפֵק מְעִילָה בְּמֵאָה מָנֶה,** האם **לֹא יָפֶה** לו יותר **שֶׁיָּבִיא** עתה **אָשָׁם** תלוי **בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, וְלֹא יָבִיא** את הממון של אותו **סְפֵק מְעִילָה** שהוא **בְּמֵאָה מָנֶה,** ורק אם יוודע לו שחטא בודאי יצטרך להביא את ממון המעילה עם אשם ודאי. נמצא **שמוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי טַרְפוֹן בִּמְעִילָה מְעוּטָה,** שמוטב לו להביא עתה גם את דמי מעילתו, ולהתנות על קרבנו שיהא אשם תלוי או ודאי.

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתיחדי עם פלוני, ונסתרה, דהיינו שעברה על ציוויו והתיחדה עמו – היא הנקראת סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדין אשת איש שזינתה, אלא אם כן תיבדק כסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני. סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה – סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מזיקים לה המים – סימן הדבר שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת בבנים זכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא מגרשה ומפסידה כתובתה כדין אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה, חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על הבועל, וכן אינה אוכלת בתרומה, כדין אשת איש שזינתה.

משנה. בעל **הַמְּקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ** ואומר לה אל תתייחדי עם איש פלוני, והיא עברה על ציוויו והתיחדה עמו מרצון, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** אינה נאסרת על בעלה כדין סוטה וכן אינו משקה אותה את המים המאררים, אלא אם כן **מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם** – ציווה עליה בפני שני עדים בשרים והעידו שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו שנים שהתיחדה עם אותו פלוני, אלא **וּמַשְׁקֶה עַל פִּי עֵד אֶחָד** – אף אם העיד עד אחד שהתיחדה עמו **אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ** – או שהבעל עצמו אומר שראה שהתיחדה עמו – הרי היא סוטה, שאסורה לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** חולק **וְאוֹמֵר** שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את המים המאררים – אלא אם כן **מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם** – שהעידו שנים שציוה עליה בפניהם שלא להתיחד עם אותו פלוני, **וּמַשְׁקֶה עַל פִּי שְׁנַיִם** – וכן שהעידו שנים שהתיחדה עמו בפניהם.

כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה על ציוויו. דנה המשנה **כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ** – מהו הציווי שמצווה עליה, אם **אוֹמֵר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי**, אין זה נחשב קינוי, ואף שעברה על ציוויו **וְדִבְּרָה עִמּוֹ**, ואפילו אם התיחדה עם אותו פלוני **עֲדַיִן הִיא מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ** – לשמש עם בעלה, **וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בְּתְרוּמָה** אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני, והיא עברה על ציוויו **וּנְכְנְסָה עִמּוֹ** – עם אותו פלוני **לְבֵית הַסֵּתֶר** – מקום מסתור, **וְשָׁהֲתָה עִמּוֹ** באותו מקום **כְּדֵי טוּמְאָה** – זמן של העראה, **אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ** – לשמש עם בעלה, **וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה** אם בעלה כהן, כדין אשת איש שזינתה, כל זמן שלא השקה אותה והוכח שהיא טהורה. **וְאִם** לפני שהספיק להשקותה **מֵת** הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה, **חוֹלֶצֶת** לאחי בעלה, אך **וְלֹא מִתְיַיבֶּמֶת**, ובגמרא יתבאר טעם הדבר.

גמרא. שואלת הגמרא, **מִכְּדֵי תַּנָּא מְנָזִיר סָלִיק** – הרי התנא סיים לעסוק במסכת נזיר, **מַאי תָּנָא דְּקָא תָּנָא סוֹטָה** – איזה דבר שנה התנא בנזיר שדומה לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה הגמרא, **כְּדְרַבִּי** – על פי דברי רבי, **דְּתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר לָמָּה נִסְמְכָה** בתורה **פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה**, כדי ללמדך **וּלוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ** – בנִיוולה, **יִזֵּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן** – יקבל על עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש, שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן **וְלִיתְנֵי** תחילה מסכת **סוֹטָה וַהֲדַר לִיתְנֵי** מסכת **נָזִיר** כפי סדר פרשיות התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום **שאֲיַידֵי דְּתָנָא** מאחר ששנה את מסכת **כְּתוּבוֹת וְתָנָא** בה את פרק **הַמַּדִּיר** שעוסק בעניני נדרים, **תָּנָא** סמוך לו את מסכת **נְדָרִים, וְאַיְּדֵי דְּתָנָא** את מסכת **נְדָרִים, תָּנָא** סמוך לו את מסכת **נָזִיר** משום **דְּדָמֵי לִנְדָרִים** – שנזירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. **וְקָתָנֵי** את מסכת **סוֹטָה** סמוך למסכת נזיר, **כִּדְרַבִּי** – ללמדך שכל הרואה סוטה בקילקולה יזיר עצמו מן היין.

מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר **הַמְּקַנֵּא** לאשתו, ולא אמר – רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, **שהַיְּעַבֵּד אֵין לְכַתְּחִילָּה לֹא** – לכתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, **שקָסְבַר תַּנָּא הַיְּדָן שאָסוּר לְקַנְּאוֹת** – כיון שהקינוי גורם לריב בין הבעל לאשה על שחושד בה.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, **כִּי הֲוָה פָּתַח** רֵישׁ לָקִישׁ **בְּסוֹטָה** – לדרוש בפרשת סוטה, **אָמַר הָכִי, אֵין מְזַוְּגִין לוֹ לְאָדָם אִשָּׁה אֶלָּא לְפִי מַעֲשָׂיו** – צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. **שֶׁנֶּאֱמַר** "**כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים** למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם" הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְקָשִׁין לְזִוּוּגָן** – איש לאשה **כִּקְרִיעַת יַם סוּף** אשר נשתנו בה סדרי בראשית, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיָּתָה** – מושיב את האיש ואשה שהיו ביחידות בתוך אותו בית, **מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשָׁרוֹת**" – והוציא את ישראל שהיו אסורים במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר, הרי שהוקש זיווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש לקיש, **אִינִי, וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַרְבָּעִים יוֹם קוֹדֶם יְצִירַת הַוָּלָד הזכר, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, בַּיִת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, שָׂדֶה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי** – ומבואר שאין הזיווג נקבע לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – מה שאמר רבי יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הוולד נקבע הזיווג משמים, זהו **בְּזִוֻּג רִאשׁוֹן** שהוא לפי מזל, **וְהָא** – מה שאמר ריש לקיש שנקבע הזיווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו **בְּזִוֻּג שֵׁנִי** שהוא לפי מעשיהם.

שנינו במשנה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ'** רבי יהושע אומר וכו'. מדייקת הגמרא, **עַד כָּאן לֹא פְּלִיגֵי** רבי אליעזר ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, **אֶלָּא בְּקִינּוּי וּסְתִירָה** – שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי, ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, **אֲבָל בְּטוּמְאָה** – אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתירה, ובא עד אחד והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתיחדה עמו, כולם מודים שה**עֵד אֶחָד מְהֵימָן** – ואין בודקים אותה במים המאררים, אלא יוצאת בלא כתובה ואסורה לבעל ולבועל, שהרי לא נחלקו בכך. **וּתְנַן נַמִּי** – וכן מפורש במשנה לקמן, **עֵד אֶחָד אוֹמֵר אֲנִי רָאִיתִי שֶׁנִּיטְמֵאת** - שנבעלה לאותו פלוני כשהתיחדה עמו, **לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה** את המים המאררים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא, **מִדְּאוֹרַיְיתָא מְנָלָן דִּמְהֵימָן עֵד אֶחָד** – מהו המקור בתורה שנאמן עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששנינו בברייתא **דְּתָנוּ רַבָּנָן** נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאה **וְעֵד אֵין בָּהּ**" – ואף שנכתב 'עד' בלשון יחיד, **בִּשְׁנַיִם הַכָּתוּב מְדַבֵּר** – כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּאֶחָד** – שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן, **שתַּלְמוּד לוֹמַר** - שהרי נאמר בתורה "**לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ** לכל עוון ולכל חטאת",

---

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

להיטמא, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין איסור בדבר ומנין שחובה עליו להיטמא. ומשיבה, סובר רבי עקיבא שדבר זה נלמד מהפסוק "**מִכִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ**" **נַפְקָא**, וכיון שכך, 'לָהּ יִטַּמָּא' **לָמָּה לִי** – לשם מה חזרה התורה וכתבה 'לה יטמא', **לְחוֹבָה** – ללמדנו שמצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שסובר שאין חיוב להטמא מה דורש מהפסוק 'לה יטמא', שהרי למדנו שאין איסור בדבר מהפסוק 'כי אם לשארו'. ומשיבה, דורש 'לָהּ מִיטַּמָּא' **וְאֵין מִיטַּמֵּא לְאִיבָרֶיהָ** – שאסור לכהן להטמא לאברים של קרוביו, אלא רק לכל גופם.

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ב עמוד א

רש״י

הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ. לשְׁנָא דִּקְרָא נָקֵט, וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ (בְּמִלְּכָּר כ). וּלְקַמָּן בְּגֹמֶר מִפְּרַשׁ מַאי לְשׁוֹן קִנּוּי, וּבְמַתְנִיתִין מִפְרַשׁ כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ, אוֹמֵר לָהּ אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי: **מְקַנֵּא לָהּ ע״פ שְׁנַיִם.** אִם בָּא לְהַשְׁקוֹתָהּ צָרִיךְ לְהָבִיא שְׁנֵי עֵדִים שֶׁאָמַר לָהּ בִּפְנֵיהֶם אַל תִּסְתְּרִי עִמּוֹ, וְאִם לֹא קִנֵּא לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו בְּסִתִּירָתָהּ וְאֵינוֹ מַשְׁקֶה: **וּמַשְׁקֶה ע״פ עֵד אֶחָד אוֹ ע״פ עַצְמוֹ.** וְאַפִּלּוּ אֵין עֵדִים שֶׁנִּסְתְּרָה, אֶלָּא עֵד אֶחָד אוֹ הוּא עַצְמוֹ אוֹמֵר רְאִיתִיהָ שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר שֶׁקִּנֵּאתִי לָהּ, נֶאֱסֶרֶת בִּסְתִירָה עַד שֶׁתִּשְׁתֶּה. וּלְקַמָּן יְלַפֵּינָן מִקְּרָאֵי שֶׁסְּתִירָתָהּ אוֹסֶרֶתְהּ עָלָיו מִסָּפֵק: **ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר.** צָרִיךְ ב׳ עֵדִים אַף לִסְתִירָתָהּ: **וְדִבְּרָה עִמּוֹ.** שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סָתֵר: **עֲדַיִן [הִיא] מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.** לְשַׁמֵּשׁ עִם בַּעְלָהּ: **וּמֻתֶּרֶת בִּתְרוּמָה.** אִם אִשֵּׁת כֹּהֵן הִיא: **כְּדֵי טֻמְאָה.** כְּדֵי הַעֲרָאָה: **אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ.** מִסָּפֵק כְּדֵי לְפַיְּנָן לְקַמָּן (דף כח.) שְׁלִשָּׁה וְנִטְמְאָה אֲמוּרִים בְּפָרָשָׁה, וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמְאָה, וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה, תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמְאָה, אֶחָד שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל, וְאֶחָד שֶׁאֲסוּרָה לַבּוֹעֵל אִם יְמוּת בַּעְלָהּ אוֹ יִגָּרְשֶׁנָּה, וְאֶחָד שֶׁאֲסוּרָה לִתְרוּמָה: **וְאִם מֵת.** קֹדֶם שֶׁהִשְׁקָה וְאֵין לוֹ בָּנִים וְהִיא זְקוּקָה לְיָבָם: **חוֹלֶצֶת.** לְנָשֵׂא לְשׁוּק וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וּבַגְּמָרָא יָלִיף לָהּ: **גמ׳ מִכְּדֵי תַּנָּא מִנָּזִיר קָא סָלִיק.** כֵּן סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, סוֹטָה אַחַר נָזִיר: **מַאי תָּנָא דְּתָנָא סוֹטָה.** מַאי תָּנָא בְּנָזִירוּת דְּדָמֵי לְסוֹטָה דְּתָנָא סוֹטָה בְּתַרְהּ: **בְּקִלְקוּלָהּ.** בְּנִוּולָהּ וּבְבֻשְׁתָּהּ שֶׁמְּנַוְּלִין אוֹתָהּ כִּדְקָתָנֵי מַתְנִי׳ (לְקַמָּן דף ז:) קוֹשֵׁר חֶבֶל לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ: **יַיִן עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן.** שֶׁהַיַּיִן מְבִיא לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ וְהוּא גָּרַם לָהּ: **וְלִיתְנֵי סוֹטָה וְהַדַּר נָזִיר.** שֶׁכָּךְ הִיא סְמִיכַת פָּרָשָׁתֵיהוּ: **וְתָנָא הַמַּדִּיר.** פֶּרֶק הוּא בְּכִתְבוֹת הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִידֵּי דְּאִיירֵי בְּנָדָרִים תָּנָא נְדָרִים אַחַר כְּתֻבּוֹת, וְאִידֵּי דְּתָנָא נְדָרִים תָּנָא נָזִיר בְּתַרְהּ, שֶׁאַף הַנְּזִירוּת בָּאָה עַל יְדֵי נֶדֶר, וְהַדַּר תָּנָא סוֹטָה בְּתַרְהּ: **לְכַתְּחִלָּה לֹא.** מִדְּלֹא תָּנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְקַנֵּא אָדָם לְאִשְׁתּוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם: **אָסוּר לְקַנְּאוֹת.** שֶׁמֵּבִיא עַצְמוֹ לִידֵי תְּגָר וְאֶת אִשְׁתּוֹ לִידֵי נִוּוּל וְאַפִּי׳ הִיא טְהוֹרָה: **כִּי [הָיָה] פָּתַח.** כְּשֶׁהָיָה בָּא לִדְרוֹשׁ בְּפָרָשַׁת סוֹטָה: **מְוַוְּגִין אִשָּׁה לְפִי מַעֲשֶׂיהָ.** צְנוּעָה לְצַדִּיק וּפְרוּצָה לְרָשָׁע: **כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרָל הַצַּדִּיקִים.** לֹא יִדְּוֹג מִמְּשֻׁלֶּלֶת רֶשַׁע בְּגוֹרָל צַדִּיק: **וְקָשִׁין.** לְפָנַי הַמְּקוֹם: **לְזַוְּגָם.** הֵנַּחַ דִּלְפִי מַעֲשֶׂיהָ: **כְּקְרִיעַת יַם סוּף.** שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית: **מוֹשִׁיב יְחִידִים בְּיָתָה.** אָדָם יָחִיד וְאִשָּׁה יְחִידָה, וְהוּא מְוַוְּגָם יַחַד וּמְיַשֵּׁב מֵהֶם בַּיִת: **מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכוֹשָׁרוֹת.** הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ כָּשֵׁר, לֹא חֲמָה וְלֹא צִינָה, מַקִּישׁ זוּגוֹ יְחִידִים לִיצִיאַת מִצְרַיִם: **אֵינִי.** מִי הָוֵי זוּגוֹ לְפִי רֶשַׁע וּזְכוּתוֹ מַכְרִיזִין אֶת זוּגוֹ, וְאִם תֹּאמַר הַכֹּל גָּלוּי לְפָנָיו, הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דף טז:) מַלְאָךְ הַמְמֻנֶּה עַל הַהֵרָיוֹן נוֹטֵל טִפָּה וּמֵבִיאָהּ לִפְנֵי הַמְּקוֹם וְאוֹמֵר לְפָנָיו, גִּבּוֹר אוֹ חַלָּשׁ, חָכָם אוֹ טִפֵּשׁ, עָשִׁיר אוֹ עָנִי. אֲבָל צַדִּיק וְרָשָׁע לֹא קָאָמַר לֵיהּ, דְּאִין זֶה בִּידֵי שָׁמַיִם: **עַד כָּאן לֹא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּקִנּוּי וּסְתִירָה.** כְּלוֹמַר עַד כָּאן לֹא שָׁמְעִנוּ מִפְּלוּגְתַּיְיהוּ דְּבָעִינָן שְׁנֵי עֵדִים אֶלָּא בְּקִנּוּי לְר״א וּבְסְתִירָה לְר׳ יְהוֹשֻׁעַ: **אֲבָל בְּטֻמְאָה.** אִם יֵשׁ עֵדִים בְּקִנּוּי וּסְתִירָה וְיֵשׁ עֵד אֶחָד שֶׁקִּלְקְלָה בְּסִתִּירָתָהּ נֶאֱמָן וְאֵינָהּ שׁוֹתָה אֶלָּא יוֹצֵאתָה בְּלֹא כְּתֻבָּה וַאֲסוּרָה לַבַּעַל וְלַבּוֹעֵל וְלִתְרוּמָה: **שֶׁנִּטְמֵאת.** בְּאוֹתָהּ סְתִירָה: **מְנָלָן דְּמֵהֵימָן עֵד אֶחָד.** בְּטֻמְאָה שֶׁל סְתִירָה אַחַר קִנּוּי: **וְעֵד אֵין בָּהּ בִּשְׁנַיִם הַכָּתוּב מְדַבֵּר.** וְקָאָמַר עֵדִים שְׁנַיִם אֵין בְּטֻמְאָה זוֹ אֶלָּא עֵד א׳, וּקְרָא בְּטֻמְאָה קְמִשְׁתָּעֵי, וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע, וְעֵדִים שְׁנַיִם אֵין בָּהּ אֶלָּא א׳, וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה לֹא נֶאֱנָסָה, וּמִמֵּילָא שֶׁמַּעְיָנָן דְּמֵהֵימָן מִדִּכְתִיב וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה, לְהַחְמִיר עָלֶיהָ בָּא הַכָּתוּב לְדוּנָהּ כְּמִזִּידָה, וּמַרִישָׁא דִּקְרָא נַמֵּי שֶׁמַּעְתִּ דְּמֵהֵימָן דְּקָאָמַר וּמַעֲלָה בוֹ מַעַל וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ, וְאֵין מַעִיד בְּדָבָר אֶלָּא זֶה. וּלְקַמָּן (דף ג.) מְפָרֵשׁ דְּהַאי קְרָא בָּתַר קִנּוּי כְּתִיב, דִּכְתִיב בְּתַרֵיהּ וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְגוֹ׳ וְדַרְשִׁינָן לֵיהּ לְקַמָּן שֶׁכְּבָר עָבַר: **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד.** דְּקָאָמַר קְרָא דְּאַפִּלּוּ עֵד אֶחָד אֵין בָּהּ. וּלְקַמָּן פָּרִיךְ אֶלָּא בְּמַאי מִתַּסְּרָא דְּקָאָמַר קְרָא וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה, אֵלְמָא פְּשִׁיטָא דִּנְטִמְאַת מִדִּמְהַדַּר בָּתַר אֹנֶס וְרָצוֹן: **ת״ל לֹא יָקוּם עֵד א׳ וְגוֹ׳.** מֵהַאי קְרָא שֶׁמַּעְיָנָן דְּכָל עֵד הָאֲמוּר בְּתוֹרָה שְׁנַיִם הֵם כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזִיל:

ממשמע

תוספות

המקנא. איידי דתנא נדרים תנא נמי נזיר דדמיא לנדרים. תימה והא ברישׁ מסכת נזיר (דף ב.) אמר דלא תנא ליה אלא אגב סוטה כדרבי וי״ל דלא קבעה בסדר נשים אלא אגב סוטה ומשום דדמיא לנדרים קבעה בתר נדרים מ״ר. ותימה אמאי לא [קאמר ד] קבעה אגב נדרים דהא בפ״ד [דנזיר] תנא משניות טובא דמיירי בנדרי נשים ובהפרת בעל ויש לומר דעדיפא ליה למימר משום סוטה דפרשיות נמי נסמכו וברישׁ מסכת שבועות (דף ב:) דייק נמי בכה״ג: **המקנא** דיעבד אין. וא״ת וכי כל היכא דתני ה״א בתחילתן לשון דיעבד הוא והא קתני בסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) ההולך לשחוט את פסחו ובעבודה זרה פרק השוכר (דף סט.) המניח עובד כוכבים בחנותו דמסיק בשמעתתא קמייתא דשחיטת חולין (דף ג.) דמיירי לכתחילה ובפרק ב׳ דשחיטת חולין (דף לז.) השוחט את המסוכנת ובפרק קמא דביצה (דף ו:) השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות ויש לומר דכל היכא דאיכא למיתלי בלישנא דייק הכי כגון הכא ובריש פ״ב דשחיטת חולין (דף כז.) והתם נמי בפ׳ קמא (דף טו:) השוחט במגל יד ובפ׳ קמא דביצה (דף ז:) השוחט חיה ועוף יחפור בדקר ובפ׳ חבית (סכת דף קמז.) הרוחץ במי מערה או במי טבריא ותימה היכי דייק מהכא דאסור לקנאות אמאי לא מתרץ המקנא שבא [לימלך] כדמתרץ בפ״ק דביצה (דף ז:) ועל כרחך אית לן למימר דהכא מנשמנה יתירא דייק כדפרש״י: **הא** בזוג ראשון הא בזוג שני. תימה בפ׳ ואלו מגלחין (מו״ק דף יח:) דאמר שמואל מותר לארס בחולו של מועד שמא יקדמנו אחר קפריך ליה מהכא ארבעים יום קודם יצירת הולד אמאי לא מוקי התם מלתיה דשמואל בזוג שני: **קודם** יצירת הולד. נראה לרבי קודם יצירת הזכר בין אם לא נולדה הנקיבה עדיין בין אם נולדה: **אבל** בטומאה עד אחד מהימן. תימה אדרבה איכא למימר איפכא אבל בטומאה בעינן בי תרי ומשום דאוסרתה איסור עולם ואי לאו ממתני׳ דמייתי מהיכא פשיטא ליה למימר הכי וי״ל דעדיפא ליה טומאה מקינוי וסתירה אף על גב דאוסרתה איסור עולם משום דרגלים לדבר: כל

הַמְקַנֵּא

לְאִשְׁתּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וּמַשְׁקֶה עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וּמַשְׁקֶה עַל פִּי שְׁנַיִם. כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ, אוֹמֵר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תִּדַּבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי וְדִבְּרָה עִמּוֹ, עֲדַיִן הִיא מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. נִכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר וְשָׁהֲתָה עִמּוֹ כְּדֵי טוּמְאָה, אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, וְאִם מֵת חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת: **גמ׳** מִכְּדֵי תַּנָּא מִנָּזִיר סָלִיק מַאי תָּנָא דְּתָנָא סוֹטָה, כִּדְרַבִּי דְּתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר לְמָה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַיִן עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן. וְלִיתְנֵי סוֹטָה וַהֲדַר לִיתְנֵי נָזִיר, אֵיידֵי דְּתָנָא כְּתוּבוֹת וְתָנָא הַמַּדִּיר תָּנָא נְדָרִים, וְאֵיידֵי דְּתָנָא נְדָרִים תָּנָא נָזִיר דְּדָמֵי לְנְדָרִים וְקָתָנֵי סוֹטָה כִּדְרַבִּי. הַמְקַנֵּא דִּיעֲבַד אֵין לְכַתְּחִילָּה לֹא, קָסָבַר תַּנָּא דִּידָן אָסוּר לְקַנְּאוֹת. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק כִּי הֲוָה פָּתַח רֵישׁ לָקִישׁ בְּסוֹטָה אָמַר הָכִי, אֵין מְזַוְּגִין לוֹ לְאָדָם אִשָּׁה אֶלָּא לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְקָשִׁין לְזַוְּגָן כִּקְרִיעַת יַם סוּף שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בְּיָתָה מוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשָׁרוֹת. אֵינִי, וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אַרְבָּעִים יוֹם קוֹדֶם יְצִירַת הַוָּלָד בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי בַּיִת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי שָׂדֶה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. לֹא קַשְׁיָא, הָא בְּזַוֵּג רִאשׁוֹן הָא בְּזַוֵּג שֵׁנִי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ׳: עַד כָּאן לֹא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּקִנּוּי וּסְתִירָה אֲבָל בְּטוּמְאָה עֵד אֶחָד מְהֵימֵן וּתְנַן נַמִּי עֵד אֶחָד אוֹמֵר אֲנִי רָאִיתִי שֶׁנִּטְמֵאת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. מִדְּאוֹרַיְיתָא מְנָלָן דִּמְהֵימֵן עֵד אֶחָד, דְּתָנוּ רַבָּנָן "וְעֵד אֵין בָּהּ" בִּשְׁנַיִם הַכָּתוּב מְדַבֵּר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּאֶחָד, תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ.

ממשמע

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (במלבר לה) מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין קף לז.) בדרישה מן התלמידים ולא יומת על פי עד אחד (דברים יז) דרשינן בפרק ראשון דמכות (דף ו:) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד רואה מחלון זה ואחד רואה מחלון זה אבל קשיא דגבי שבועת העדות כתיב והוא עד (ויקרא ה) ומחייבין אפילו אחד כדתנן (שבועות קף לא:) כפר אחד והודה אחד הכופר חייב וי״ל דשבועת העדות לא חייבה תורה אלא בתביעה כדילפינן התם מקראי הילכך כל היכא דמפסידו ממון מיחייב דבהפסד ממון תליא מילתא:

מאי טעמא דר׳ יהושע. בירושלמי מפיק ליה מהני קראי מאי טעמא דרבי יהושע כי מצא בה ערות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו הקינוי ולפינן דבר דבר מה דבר האמור להלן על פי שנים אף כאן ע״פ שנים תני רבי יוסי בר׳ יהודה וכו׳ משקה ע״פ שנים נאמר כי מצא ואין מציאה בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי אליעזר דבר דבר שהוא מרגיל לבא לידי ערוה עוד בירושלמי כתיב ועבר עליו רוח קנאה וגו׳ שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה עבר וקינא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קינויו קינוי אם תאמר לעיכוב אין קינויו קינוי אמר רבי מנא אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב: רבי

רש״י

ממשמע שנאמר עד. ולא נאמר עדים אינו יודע דאחד קאמר, אלא מדאיצטריך למכתב אחד שמע מנה דעד שנים משמע, דאינו אלא לשון עדות וסתם עדות שנים: **ואמר רחמנא תרי לית בה.** לעיל קאי לפרושי מסקנא דמלתיה היכי מידרש ועד אין בה: **אלא טעמא כו׳.** קושיא היא, כלומר טעמא דכתיב לא יקום עד אחד, דההוא מוכח לך דהאי ועד אין בה בתרי קאמר, הא לאו הכי הוה אמינא עד דכתיב הכא בסוטה חד הוא וקאמרינן אפלו אחד אין בה: **איצטריך.** לא יקום עד אחד לגלויי עליה דהאי ולאשמעינן דחד מהימן, דאי לאו הכי הוה אמינא כל סתם עד אחד הוא ובסוטה לא הוה אמינא דמתסרא ואפי׳ בעד א׳ וכל שכן בלא עד, והכי הוה דרשינן ליה ועד אין בה דקא אמר רחמנא הכי קאמר ועד אחד אין נאמן בה אלא שנים: **ופרכינן אין נאמן בה.** בתמיה: **אלא מאי בעי.** קרא עד דאיכא תרי בתמיה, אמאי אתא קרא לאהאי לשתוק קרא מניה כו׳: **דבר דבר מממון.** כתיב בבואאפת כי מצא בה ערות דבר (דברים כד) וכתיב בדיני ממונות ע״פ שני עדים יקום דבר (שם יט): **איצטריך.** לא יקום לגלויי עליה דהאי עד דבשנים הכתוב מדבר, דאי לא גלי עליה הוה אמינא עד חד משמע ואין נאמן בה, קאתא קרא לאשמועינן. ודקשיא לך לימה לי קרא, סלקא דעתך אמינא סוטה שאחר קנוי וסתירה בא עד אחד והעיד שנטמאה באותה סתירה שאני וראוי להאמינו כאן שהרי רגלים לדבר: **ומי מצית אמרת.** דאי לא גלי רחמנא דכל עד שנים הם דאנא (ודהוה) אמינא דהאי עד אין בה אין נאמן בה קאמר א״כ בא הכתוב להקל עליה: **והא מדכתיב והיא לא נתפשה מכלל.** דפשיטא לך דנטמאה, והיכי קאמר והיא לא נתפשה אועד אין בה, נהי דרישא דקרא איכא למימר שנים עדים, ושכב איש אותה בעדים ועד אחד אין נאמן בה, אלא והיא לא נתפשה היכי קאי מאאין נאמן בה, הא אמרת דלא מחזקי לה בנבעלת: **בה.** בטמאה קאי דהא מנה סליק, והיא נטמאה ועד אין בה, ודרשינן אין בה תרי אלא חד: **בה.** עד אחד נאמן ולא בקנוי: **סתירה עדיפא.** לאחמורי בה: **שכן אוסרתה.** על הבעל ועל הבועל מספק: **בטמאה.** ודאית כדדרשינן לקמן מגיד לך הכתוב שעל הספק אסורה, בפרק כשם שהמים בודקין (קף כח.): **שכן עקר גרם לה.** שע״י הקנוי סתירתה אוסרתה: **מתני׳.** דקתני לר״א בשנים וסתירה על פי עצמו: **דלא כי האי תנא.** דקתני לר״א סתירה בשנים וקנוי על פי עצמו: **לדברי ר״י בר׳ יהודה אין לדברי ר׳ אליעזר סוף.** ולקמן מפרש לה: **מאי ניהו.** אין לדבר סוף דקאמר: **ואמר קנאי.** כשכועס עליה אומר קנאתי לה מפלוני ומביא עדים שנסתתרה עמו סתירה כל שהוא, דכיון דלא קנא לה לא נזהרה בו: **הא למשנתנו יש סוף.** לדברי רבי אליעזר בתמיה: **והא זמנין**

ממשמע שנאמר לא יָקוּם עֵד בְּאִישׁ אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֶחָד מַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֶחָד זֶה בָּנָה אָב כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳עֵד׳ הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם עַד שֶׁיְּפֹרוֹט לְךָ הַכָּתוּב אֶחָד, וְאָמַר רַחֲמָנָא תְּרֵי לֵית בָּהּ אֶלָּא חַד. ״וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה״ אֲסוּרָה אֶלָּא טַעְמָא דִּכְתִיב לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ, הָא לָאו הָכִי הֲוָה אָמֵינָא עֵד דְּסוֹטָה חַד הוּא, וְאִי אֲפִילּוּ חַד לֵיכָּא, אֶלָּא בְּמַאי מִיתַּסְרָא, אִיצְטְרִיךְ סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא ׳עֵד אֵין בָּהּ׳ אֵין נֶאֱמָן בָּהּ, אֵין נֶאֱמָן בָּהּ וְאֶלָּא מַאי בָּעֵי עַד דְּאִיכָּא תְּרֵי לִישְׁתּוֹק קְרָא מִינֵיהּ דְּאִתְיָא ׳דָּבָר׳ ׳דָּבָר׳ מִמָּמוֹן, וַאֲנָא יָדַעְנָא מִידֵּי דַּהֲוָה אַכָּל עֲדֵיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אִצְטְרִיךְ סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא סוֹטָה שַׁאנִי דְּרַגְלִים לַדָּבָר שֶׁהֲרֵי קִינּוּא לָהּ וְנִסְתְּרָה לִיתְהֵימַן בָּהּ עַד אֶחָד וּמִי מָצִית אָמְרַתְּ דְּאֵין נֶאֱמָן בָּהּ וְשָׁרְיָא וְהָא מִדְּכְתִיב וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה מִכְּלָל דְּאֲסוּרָה, אִצְטְרִיךְ סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא אֵין נֶאֱמָן בָּהּ עַד דְּאִיכָּא תְּרֵי וּבְתְרֵי נַמִּי הִיא דְּלֹא נִתְפָּשָׂה קָא מַשְׁמַע לָן: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ׳: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר קְרָא ׳בָּהּ׳, בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוּי, בָּהּ וְלֹא בִּסְתִירָה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוּי. וְאֵימָא ׳בָּהּ׳ וְלֹא בִּסְתִירָה, סְתִירָה אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה. קִינּוּי נַמִּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה, דִּכְתִיב וְקִנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה, הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא בָּהּ. וּמָה רָאִיתָ, מִסְתַּבְּרָא סְתִירָה עֲדִיפָא שֶׁכֵּן אוֹסַרְתָּהּ כְּטוּמְאָה. אַדְּרַבָּה קִינּוּי עָדִיף שֶׁכֵּן עִיקֵּר גָּרַם לָהּ, אִי לָאו סְתִירָה קִינּוּי מִי אִיכָּא, וְאִי לָאו קִינּוּי, סְתִירָה מַאי אַהֲנֵי, אֲפִילּוּ הָכִי סְתִירָה עֲדִיפָא דְּאַתְחִלְתָּא דְּטוּמְאָה הִיא. מַתְנִיתִין דְּלֹא כִּי הַאי תַּנָּא דְּתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ, מְקַנֵּא עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, וּמַשְׁקֶה לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם. הֵשִׁיבוּ חֲכָמִים, לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַדָּבָר סוֹף. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַדָּבָר סוֹף. מַאי דְּכְתִיב ׳בָּהּ׳ וְלֹא בִּסְתִירָה. וְאֵימָא ׳בָּהּ׳ וְלֹא בְּקִינּוּי, קִינּוּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב וְקִנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה. סְתִירָה נַמִּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה, הַהוּא לְכַמָּה שִׁיעוּר סְתִירָה כְּדֵי טוּמְאָה הוּא דְּאָתָא. הֵשִׁיבוּ חֲכָמִים, לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַדָּבָר סוֹף, מַאי נִיהוּ, דְּזִמְנִין דְּלֹא קָנֵי וְאָמַר קַנַּאי. הָא לְמִשְׁנָתֵינוּ יֵשׁ לַדָּבָר סוֹף, זְמָנִין דְּלֹא אִיסְתַּתַּר אִיסְתַּתַּר, אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אַף לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַדָּבָר סוֹף. אַף לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא מִיבַּעְיָא לְמִשְׁנָתֵינוּ, אַדְּרַבָּה לְמִשְׁנָתֵינוּ אִיכָּא עִיקָּר הָתָם לֵיכָּא עִיקָּר, אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אַף לְמִשְׁנָתֵינוּ אֵין לַדָּבָר סוֹף. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא לֹא לֵימָא אִינִישׁ לְאִיתְּחִיהּ בַּזְּמַן הַזֶּה לֹא תִּיסַּתְּרֵי בַּהֲדֵי פְּלוֹנִי דִּילְמָא קַיְימָא לָן כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר קִינּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ וּמִיסְתַּתְּרָא וְלֵיכָּא הָאִידְנָא מֵי סוֹטָה לְמִיבְדְּקָהּ וְקָאָסַר לָהּ עִילָּוֵיהּ אִיסּוּרָא דִּלְעוֹלָם. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מַה לְּשׁוֹן קִינּוּי, דָּבָר הַמִּטִּיל קִנְאָה בֵּינָהּ לְבֵין אֲחֵרִים, אַלְמָא קָסְבַר קִינּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ וְכוּלֵּי עָלְמָא לֹא יָדְעֵי דְּקַנֵּי לָהּ וְאָמְרִי מַאי דַּקְמָא דְּקָא בְּדָלָה וְאָתוּ לְמֵיעֲבַד קִנְאָה בַּהֲדָהּ. וְרַב יֵימַר בַּר רַבִּי שֶׁלְּמְיָא מִשְׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי אָמַר, דָּבָר הַמִּטִּיל קִנְאָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ, אַלְמָא קָסְבַר קִינּוּי עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים וְכוּלֵּי עָלְמָא יָדְעֵי דְּקַנֵּי לָהּ וְאִיהוּ הוּא דְּאָתֵי לְמֵיעֲבַד קִנְאָה בַּהֲדָהּ

דְּלֹא אִסְתַּתַּר. וְאוֹמֵר רְאִיתִיךָ שֶׁנִּסְתַּתַּרְתָּ: וְלֹא מִיבַּעְיָא לְמִשְׁנָתֵינוּ. בְּתִמְיָהּ: **אִיכָּא עִקָּר.** שֶׁכְּבָר הִתְחִיל בְּעֵדִים שֶׁלֹּא ע״י כַּעַס: **הָכָא לֵיכָּא עִקָּר.** וְלִכְשֶׁיִּכְעוֹס נָקֵל לוֹמַר קִנְּאתִי וְהוּא יִמְצָא לָהּ סְתִירוֹת הַרְבֵּה: **לֹא לֵימָא אִינִישׁ.** אֲפִלּוּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ: **וּמִסְתַּתְּרָא.** וְנִסְתֶּרֶת וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו: **קִנְאָה.** כְּעַס כְּמוֹ הֵם קִנְּאוּנִי בְּלֹא אֵל (דְּבָרִים לב) כִּי קִנְאָה חֲמַת גֶּבֶר (מִשְׁלֵי ו): **מַאי דַּקְמָא.** מַה יֵּשׁ לְפָנֵינוּ, מָה אַירַע עַכְשָׁיו שֶׁזּוֹ בּוֹדֶקֶת מִן הָאֲנָשִׁים: **וְכוּלֵּי עָלְמָא יָדְעֵי דְּקַנֵּי לָהּ.** שֶׁהָעֵדִים מְגַלִּין הַדָּבָר וְאֵינָן שׁוֹנְאִין אוֹתָהּ: **וְאִיהוּ דְּאָתֵי לְמֵיעֲבַד קִנְאָה בַּהֲדָהּ.** שֶׁזּוֹ מַקְנִיטָתוֹ עַל שֶׁהוֹשְׁדָהּ:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

ויש להקשות, הרי מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יָקוּם עֵד בְּאִישׁ – בלשון יחיד, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֶחָד, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״אֶחָד״ – לשם מה נאמר ״עד אחד״, אלא זֶה בָּנָה אָב – התורה באה ללמדנו בזה שבכָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בתורה ״עֵד״ אין פירושו עד אחד, אלא הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ לָךְ הַכָּתוּב אֶחָד – אלא אם כן נאמר בפירוש ״עד אחד״. מסיימת הגמרא, מאחר וְאָמַר רַחֲמָנָא תְּרֵי לֵית בָּהּ - שהרי ״ועד אין בה״ היינו שאין שני עדים שנבעלה אֶלָּא חַד, ואף על פי כן נאמר ״וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה״ – שאם לא נאנסה אלא עשתה כן מרצון, אֲסוּרָה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר שזינתה אם קינא לה ונסתרה.

מקשה הגמרא על הברייתא, אֶלָּא טַעְמָא – ההוכחה ש״ועד אין בה״ היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מִדִּכְתִיב ״לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ״, הָא לָאו הָכִי הָוֶה אָמִינָא עֵד דְּסוֹטָה חַד הוּא – אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה. וקשה, שהרי וְאִי אֲפִילּוּ חַד לִיכָּא, אֶלָּא כְּמַאי מִיתַּסְרָא – אם אין אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן מהפסוק. מתרצת הגמרא, אִיצְטְרִיךְ – הברייתא הוצרכה ללמוד זאת מהפסוק, שלולי כן סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שהפסוק ״עֵד אֵין בָּהּ״ בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה – אֵין נֶאֱמָן בָּהּ ואינה נאסרת על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר שעד אחד אֵין נֶאֱמָן בָּהּ לומר שנבעלה, וְאֶלָּא מַאי בָּעֵי עֵד דְּאִיכָּא תְּרֵי – אלא צריך שני עדים, אם כן לִישְׁתּוֹק קְרָא מִינֵּיהּ – והיינו יודעים זאת, משום דְּאָתְיָא דיני עריות נלמדים בגזירה שווה ״דָּבָר״ ״דָּבָר״ מִמָּמוֹן, וַאֲנָא יָדַעְנָא שצריך שני עדים מִידֵּי דַּהֲוָה אַכָּל עֲדֵיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה – כשם שצריכים שני עדים לכל עדות בדיני ערוה בתורה. מתרצת הגמרא, אִיצְטְרִיךְ – הוצרכה התורה להשמיענו דבר זה, משום שסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא סוֹטָה שַׁאנִי – דין סוטה שונה משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל מקום לגבי סוטה דְּרִגְלַיִם לְדָבָר – שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה, שֶׁהֲרֵי קִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה, ולפיכך היינו סבורים שלֵיתְהֵימַן בָּהּ עֵד אֶחָד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא ללמוד מהפסוק שבכל מקום ״עד״ היינו שנים. חוזרת הגמרא ומקשה, וּמִי מָצִית אָמְרַתְּ דְּאִין נֶאֱמָן בָּהּ וְשָׁרְיָא – האם ניתן לפרש את הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה, וְהָא מִדִּכְתִיב בהמשך הפסוק ״וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׂה״ – שמחמירים עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מִכְּלָל דַּאֲסוּרָה – מוכח שהפסוק בא לאוסרה ולא להתירה. מתרצת הגמרא, אִיצְטְרִיךְ – ללמוד מהפסוק ״לא יקום וגו׳״ ש״עד״ היינו שני עדים, שלולי כן סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אֵין נֶאֱמָן בָּהּ עַד דְּאִיכָּא תְּרֵי. וּבְתֵרֵי נַמִּי הִיא דְּלֹא נִתְפָּשָׂה – והמשך הפסוק ״והיא לא נתפשה״ בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה טמאה אלא אם הבעילה הייתה במזיד. קָא מַשְׁמַע לָן מהפסוק ״לא יקום וגו׳״ שכל מקום שנאמר ״עד״ היינו שנים, וחידשה התורה שעד אחד נאמן לאוסרה.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר מְקַנֵּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ׳. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שצריך שני עדים על הקינוי והסתירה. ומשיבה, אָמַר קְרָא ״ועד אין בה״, ודרשה הגמרא מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע, שדוקא ״בָּהּ״ – להעיד שנטמאה עד אחד נאמן וְלֹא בְּקִינּוּי, וכן ״בָּהּ״ וְלֹא בְּסָתִירָה – אלא על הקינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הסובר שלגבי הסתירה מועיל עד אחד, אוֹמֵר שדורשים רק ״בָּהּ״ וְלֹא בְּקִינּוּי. שואלת הגמרא, וְאֵימָא ״בָּהּ״ וְלֹא בְּסָתִירָה ונצריך שני עדים גם שנסתרה. ומשיבה, סְתִירָה אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב ״וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה״ – התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים מהדיקש שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קִינּוּי נַמִּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה, דִּכְתִיב ״וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה״, ומדוע בקינוי מודה רבי אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הָא מִיעֵט רַחֲמָנָא ״בָּהּ״, שרק על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים שעל הקינוי צריך שני עדים. שואלת הגמרא, וּמָה רָאִיתָ – הרי גם קינוי וגם סתירה הוקשו לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ״בה״ שבקינוי צריך שני עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך. ומשיבה, מִסְתַּבְּרָא סְתִירָה עֲדִיפָא להחמיר בה שלא יצטרכו שני עדים שֶׁכֵּן אוֹסַרְתָּהּ כְּטוּמְאָה – שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אַדְּרַבָּה, קִינּוּי עֲדִיף להחמיר בו שלא יצטרכו שני עדים, שֶׁכֵּן עִיקָּר גָּרַם לָהּ – שהרי הקינוי הוא הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאִי לָאו סְתִירָה קִינּוּי מִי אִיכָּא – שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת הקינוי. שואלת הגמרא, וְאִי לָאו קִינּוּי, סְתִירָה מַאי אַהֲנֵי – הרי גם בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, אֲפִילּוּ הָכִי סְתִירָה עֲדִיפָא להחמיר בה, משום דְּאַתְחַלְתָּא דְּטוּמְאָה הִיא – היחוד הוא התחלת הטומאה.

שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מַתְנִיתִין דְּלֹא כִּי הַאי תַּנָּא – אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דְּתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַמְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ, מְקַנֵּא עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, וּמַשְׁקֶה לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם – וזה להיפך ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר. המשך הברייתא, הֵשִׁיבוּ חֲכָמִים לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אם נחשב קינוי גם על פי עד אחד ועל פי עצמו אֵין לְדָבָר סוֹף – שכל בעל יאמר שקינא לאשתו. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה בדעת רבי אליעזר, שלקנוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה, אָמַר קְרָא ״בָּהּ״, וממעטים בָּהּ – על טומאה נאמן עד אחד וְלֹא בִּסְתִירָה. שואלת הגמרא, וְאֵימָא – שידרוש גם ״בָּהּ״ וְלֹא בְּקִינּוּי – ומדוע בקינוי מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קִינּוּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב ״וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה״ – וכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, סְתִירָה נַמִּי אִיתְּקַשׁ לְטוּמְאָה דִּכְתִיב ״וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה״. ומשיבה, הַהוּא לְכַמָּה שִׁיעוּר סְתִירָה כְּדֵי טוּמְאָה הוּא דְּאָתָא - מהיקש זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו לידי טומאה.

שנינו בברייתא, הֵשִׁיבוּ חֲכָמִים, לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לְדָבָר סוֹף. שואלת הגמרא, מַאי נִיהוּ – מדוע לדבריו אין לדבר סוף. ומשיבה דְּזִמְנִין דְּלֹא קָנֵי וְאָמַר קַנַּאי – פעמים שהבעל לא קינא לאשתו, ומתוך שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן. מקשה הגמרא, הָא לְמִשְׁנָתֵינוּ יֵשׁ לַדָּבָר סוֹף – משמע מדברי חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי זִמְנִין דְּלֹא אִסְתַּתַּר וְאָמַר אִסְתַּתַּר – פעמים שלא נסתרה האשה ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַף לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵין לַדָּבָר סוֹף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אַף לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, משמע שוְלֹא מִיבַּעְיָא לְמִשְׁנָתֵינוּ – על שיטת רבי אליעזר במשנה פשוט שיש להשיב, וחידשו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב, והרי אַדְּרַבָּה – מסתבר להיפך, שלְמִשְׁנָתֵינוּ אִיכָּא עִיקָּר – שקינא לה בפני עדים, ולכך מסתבר להאמין לו, אבל הָתָם – לשיטת רבי יוסי לֵיכָּא עִיקָּר – שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך כעסו יאמר שקינא לה. מתרצת הגמרא, אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר – כך נאמרו הדברים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וַאַף לְמִשְׁנָתֵינוּ אֵין לַדָּבָר סוֹף, ואכן עיקר תשובת חכמים היא על שיטת רבי יוסי ברבי יהודה, וחידשו שאף למשנתנו יש תשובה לשיטת רבי אליעזר. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, לֹא לֵימָא אִינִישׁ לְאִיתְּתֵיהּ בְּזַמַּן הַזֶּה שאין בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה, לֹא תִּיסַּתְּרִי בַּהֲדֵי פְּלוֹנִי – אל תתיחדי עם פלוני, ואפילו בינו לבינה בלא עדים לא יאמר כך לאשתו, משום דִּילְמָא קַיְימָא לָן כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה – שמא הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דְּאָמַר בשם רבי אליעזר קִינּוּי עַל פִּי עַצְמוֹ, וּמִיסְתַּתְּרָא – והאשה תתיחד עם אותו פלוני בפני שנים, והרי היא סוטה וְלֵיכָּא הָאִידְנָא מִי סוֹטָה לְמִיבְדְּקָהּ – ואין בזמן הזה מי סוטה לבודקה, וְקָאֲסַר לָהּ עֵילָוֵיהּ אִיסּוּרָא דְּלְעוֹלָם – ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא יקנא הבעל לאשתו בזמן הזה, וממילא לא תיחשב סוטה להיאסר עליו.

המשך בעמוד לג

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

אומרת הגמרא, **אַלְמָא** קָסָבְרֵי ריש לקיש ואביי **דְּאָסוּר** לבעל **לְקַנְאוֹת** לאשתו – שהרי אמרו שקינוי גורם קנאה וכעס. שואלת הגמרא, **וּמַאן דְּאָמַר שמוּתָּר** לבעל **לְקַנְאוֹת** – וצריך לומר שלדבריו קינוי אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן **מַהוּ לְשׁוֹן קִינּוּי**. משיבה הגמרא, **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֵין קִינּוּי אֶלָּא לְשׁוֹן הַתְּרָאָה** – שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – מצינו קינוי מלשון התראה, שנאמר "**וַיְקַנֵּא** ה' **לְאַרְצוֹ** ויחמול על עמו" - שהתרה בחגבים שלא ישחיתו את הארץ.

תְּנִיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה בַּסֵּתֶר וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְרִיז עָלָיו ומתפרסם הדבר **בְּגָלוּי**, וכגון אשה פרוצה שמזנה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה** וקנא את אשתו", **וְאֵין עֲבֵירָה** – אין מתפרש הלשון 'ועבר' **אֶלָּא לְשׁוֹן הַכְרָזָה** – שמשמים רוצים להכריז על מעשיה ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו ש'ועבר' הוא לשון הכרזה, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה**" - והיינו על ידי הכרזת קול. **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁנֶּאֱמַר** "**אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטֶה אִשְׁתּוֹ**", ומכך **שתִּשְׁטֶה כְּתִיב** ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור לקנאות.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִפְּנֵי מָה הֶאֱמִינָה תּוֹרָה לַעַד אֶחָד בְּסוֹטָה – שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום **שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר** – יש לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, **שֶׁהֲרֵי** שני עדים מעידים **שקִינֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה**, ומלבד זאת **וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא טְמֵאָה**. מקשה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי** מניין לתנא שאין עד אחד נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, **וְהָא כִּי כְּתִיבָה קִינּוּי בָּתַר סְתִירָה וְטוּמְאָה הוּא דִּכְתִיבָה** – הרי הפסוק בתורה שמדבר על קינוי – 'ועבר עליו רוח קנאה', כתוב אחרי הפסוק 'והיא נסתרה ועד אין בה' שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן העד אחד גם אם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ** 'וְעָבַר' **וּכְבָר עָבַר** – הפסוק 'ועבר עליו רוח קנאה' מתפרש בלשון עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, **אֶלָּא מֵעַתָּה** ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק "**וְעָבַר לָכֶם כָּל חָלוּץ**" **הָכִי נַמִּי** נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת המילה 'ועבר' לפי הענין, **הָתָם** - לגבי בני גד ובני ראובן **מִדִּכְתִיב** בהמשך "**וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה'** וְאַחַר תָּשֻׁבוּ" – ו'תשובו' הוא לשון להבא, **מַשְׁמַע** שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון **דְּלְהַבָּא. אֶלָּא הָכָא** – לגבי סוטה **אי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כִּדְכְתִיבִי** ש'וְעָבַר' הוא מלשון להבא, ומתפרש הפסוק **בָּתַר טוּמְאָה וּסְתִירָה** שכבר נאסרה עליו, אם כן קשה **קִינּוּי לָמָּה לִי** – למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר קינא לה הבעל.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ ממרום **רוּחַ** לקנאות, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**". מבארת הגמרא, **מַאי רוּחַ** – איזה רוח מביאה את האדם לידי קינוי. **רַבָּנַן אָמְרֵי רוּחַ טוּמְאָה** – על ידי השטן הרוצה להחטיאו, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. **רַב אַשִּׁי אָמַר רוּחַ טָהֳרָה** – ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר רוּחַ טָהֳרָה** – מסתבר כדברי רב אשי, שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה. משום **דְּתַנְיָא** – שנינו בברייתא, מה שנאמר "**וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" אין כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא **רְשׁוּת** – מותר לו לקנא לה, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא** חולק **וְאוֹמֵר חוֹבָה** על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא את הראיה מהברייתא, **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** שאדם מקנא משום שנכנסת בו **רוּחַ טָהֳרָה, שַׁפִּיר** - מובן שנחלקו האם חייב לקנאות או רשות בידו, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** שאדם מקנא משום **רוּחַ טוּמְאָה** שנכנסה בו, וכי שייך לומר **רְשׁוּת וְחוֹבָה לְעִיּוּלֵי לְאִינִישׁ רוּחַ טוּמְאָה בְּנַפְשֵׁיהּ** – לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי שנכנסה בו רוח טהרה.

גּוּפָא, חוזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "**וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" **רְשׁוּת** – מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם פלוני, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** - חייב הבעל לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו, שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' **לָהּ יִטַּמָּא**", אין כוונת התורה שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא **רְשׁוּת** – מותר לו להיטמא להם, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא** חולק **וְאוֹמֵר חוֹבָה** – מצווה עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק "**לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם, אלא **רְשׁוּת** – מותר לשעבדם לעולם, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** - מצוות עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.

מקשה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי, וְאָמְרִי לָהּ** – ויש אומרים שהקשה כן **רַב מְשַׁרְשְׁיָא לְרָבָא, לֵימָא** – האם נאמר שרַבִּי יִשְׁמָעֵאל **וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ הָכִי פְּלִיגִי** – חולקים לגבי כל מצוות עשה שבתורה, **דְּמַר אָמַר רְשׁוּת וּמַר אָמַר חוֹבָה** – שלרבי ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ** אביי **הָכָא בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי** – דוקא בשלשה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את מחלוקתם הראשונה, "**וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" **רְשׁוּת דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, **סָבַר לָהּ כִּי הַאי תַּנָּא** – סובר רבי ישמעאל כתנא שלהלן, **דְּתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כְּלַפֵּי** – מאחר **שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה** "**לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ**" ואסור לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, **יָכוֹל** – היינו יכולים לומר שגם **כְּגוֹן זוֹ** – שרואה את אשתו מתיחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי שלא תשנא אותו. **תַּלְמוּד לוֹמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" – מותר לו לקנאות ואינו עובר על 'לא תשנא'. ולכך סובר רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על 'לא תשנא', אבל בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד שמותר לקנאות. ומשיבה, **קִינּוּי אַחֲרִינָא כְּתִיב** – חזרה התורה וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו והיא לא נטמאה", ומכך שכפלה התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות שחובה עליו לקנא, אלא **אֲיִדֵּי דְּכָעֵי לְמִיכְתַּב** – כיון שהוצרכה התורה לכתוב 'והוא נטמאה' 'והיא לא נטמאה' – ללמדנו שגם אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, **כְּתִיב נַמִּי** – חזרה וכתבה שוב 'או עבר עליו רוח קנאה **וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**'. ודרך התורה לכפול כן **לְכַדְתָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית שוב, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁכִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור על כל הענין בשביל החידוש שמתחדש שם. ולכך סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש ממה שחוזרה התורה על הפסוק 'וקנא לאשתו' שחייב לקנאות, שהרי הייתה צריכה התורה לכתוב 'והיא לא נטמאה' כפי שהתבאר, ולכן חזרה שוב גם על ענין הקינוי.

מבארת הגמרא את מחלוקתם השנייה של רבי ישמעאל ורבנן. "**לָהּ יִטַּמָּא**" **רְשׁוּת** – מותר לכהן להיטמא לקרוביו, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** – מצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה עליו להיטמא, אלא **אֲיִדֵּי דְּכְתִיב** – מאחר שכתוב "**אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו**" – שאסרה התורה על הכהנים להיטמא למתים, **אִיצְטְרִיכָא לְמִיכְתַּב** 'לָהּ יִטַּמָּא' – הוצרכה התורה לכתוב 'לה יטמא', ללמדנו שמותר לכהן להיטמא לאחותו ולכל קרוביו, אך אין זו חובה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** מניין לו שחייב

המשך בעמוד צח

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ג עמוד א

רש״ל

אַלְמָא קָסְבְרֵי דְּאָסוּר לְקַנְּאוֹת. כֵּיוָן דְּאָמְרֵי לָשׁוֹן הֶטְלֵת קִנְאָה הוּא אַלְמָא אָסוּר: וּלְמ״ד מֻתָּר לְקַנְּאוֹת מַאי לָשׁוֹן קִנּוּי: **וַיְקַנֵּא ה׳ לְאַרְצוֹ.** הִתְרָה בְּיֶלֶק וְחָסִיל וְגָזָם שֶׁלֹּא יַשְׁחִיתוּ עוֹד אֶת אַרְצוֹ, דִּבְשִׁלּוּחַ גּוֹבְאֵי מִשְׁתְּעֵי פָּרְשָׁה לְעֵיל. לְאַרְצוֹ עַל אַרְצוֹ, כְּמוֹ וַיִּשְׁאָלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ (בְּרֵאשִׁית כו) עַל אִשְׁתּוֹ הָאֵתֶם תְּרִיבוּן לַבַּעַל (שׁוֹפְטִים ו): **אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה.** כְּגוֹן אִשָּׁה פְּרוּצָה עוֹבֶרֶת בִּסְתָּר: **וְהַקָּבָ״ה מַכְרִיז בְּגָלוּי.** שֶׁנּוֹתֵן בְּלֵב בַּעֲלָהּ לְקַנְּאוֹת לָהּ וְהַדָּבָר מִתְפַּרְסֵם בְּגָלוּי: וְאֵין עֲבֵרָה גְּרִסִינָן: **לְשׁוֹן הַכְרָזָה.** הַקָּבָ״ה מִתְכַּוֵּן לְהַעֲבִיר קוֹל: **רַגְלַיִם לְדָבָר.** שֶׁנִּטְמֵאת: **וְהָא כִּי כְּתִיב קִנּוּי בָּתַר סְתִירָה וְטִמְאָה.** דְּאִתְּתִימְן בָּהּ עֵד אֶחָד כְּתִיב, וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְגוֹ׳, וְסָמִיךְ לֵיהּ וְעָבַר עָלָיו וְגוֹ׳, אַלְמָא בְּלֹא קִנּוּי נַמִּי עֵד אֶחָד מְהֵימְן בְּטֻמְאָה: **וְעָבַר לָכֶם כָּל חָלוּץ.** בִּבְנֵי גַּד וּבִבְנֵי רְאוּבֵן כְּתִיב, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מְצַוֶּה אוֹתָם לַעֲבוֹר עִם יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַיַּרְדֵּן: **תָּשׁוּבוּ.** מוֹכִיחַ דְּלִהְבָּא הוּא: **נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ.** מִמָּרוֹם, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ רוּחַ טָהֳרָה אוֹ רוּחַ טֻמְאָה ע״י שֶׁקָּן הַבָּא לְהַחְטִיאוֹ לְהַקְנִיט אֶת אִשְׁתּוֹ: **רַבָּנָן.** דְּבֵי רַב אֶשֵׁי אָמְרֵי רוּחַ טֻמְאָה: **רוּחַ טָהֳרָה.** שֶׁשּׁוֹנֵא אֶת הַפְּרִיצוּת: **וּמִסְתַּבְּרָא כְּמ״ד.** דְּרוּחַ דְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל טָהֳרָה הִיא: **דְּתַנְיָא.** דְּקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל רְשׁוּת. פְּלוּגְתָּא דְּר׳ יִשְׁמָעֵאל וְר׳ עֲקִיבָא לְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמֵיהוּ: **שַׁפִּיר.** אִי רְשׁוּת אִי חוֹבָה: **ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה.** שֶׁאָסוּר לְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ: **כְּכָל הַתּוֹרָה.** בְּכָל עֲשֵׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, א״כ אֵין לְךָ מִצְוֹת עֲשֵׂה לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל חוֹבָה: **דְּתַנְיָא.** לֹא גְּרִסִינָן, אֶלָּא הֲדַר וְנָקִיט לְמִלְּתַיְיהוּ לְפָרוּשֵׁי כָּל חֲדָא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ: **כְּלַפֵּי.** כְּמוֹ אַחֲרֵי שֶׁאֲמַרְהָ תּוֹרָה שֶׁאָסוּר לְהָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי שִׂנְאָה וְתָגֵר: **יָכוֹל אַף זֶה כֵּן.** שֶׁיִּרְאֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עוֹבֶרֶת עַל דָּת יְהוּדִית נִסְתָּרֶת עִם שְׁכֶנְיָהּ לֹא יְקַנֵּא לָהּ. כְּלַפֵּי לָשׁוֹן כְּנֶגֶד: **תַּלְמוּד לוֹמַר וְקִנֵּא.** אם רָצָה לְקַנֵּא הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ, וּמִשּׁוּם דְּאִי לֹא כְּתִיב קְרָא הָוָה אָמִינָא דְּאָסוּר הוּא, דְּא״ר יִשְׁמָעֵאל הָכָא רְשׁוּת אֲבָל בְּכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁבַּתּוֹרָה לֹא אָמַר הָכִי: **קִנּוּי אַחֲרִינָא כְּתִיב.** וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמְאָה, חַד לְרְשׁוּת וְחַד לְחוֹבָה: **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל.** אָמַר לְךָ, אֵידֵי דְּבָעֵי לְמִכְתַּב וְהִיא נִטְמְאָה וְהִיא לֹא נִטְמְאָה, שֶׁסָּפֵק הוּא בְּיָדֵינוּ וְאַעֲפ״כ אָסְרָה הַכָּתוּב מִסָּפֵק, כְּתַב נַמִּי וְקִנֵּא אַחֲרִינָא. וְאַף ע״ג דְּמִצִּי לְמִכְתַּב הָכִי, וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נִטְמְאָה אוֹ לֹא נִטְמְאָה, אֲפִלּוּ הָכִי אוֹרְחֵיהּ דְּקָרֵא לַחֲזוֹר וְלִשְׁנוֹת אֶת הָאָמוּר מִפְּנֵי דָּבָר אַחֵר הַמִּתְחַדֵּשׁ בְּכִפֵּילָתוֹ: **אִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב לָהּ יִטַּמֵּא.** לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לִטַּמֵּא לְקָרוֹבִים הֵלָּלוּ: **מִכִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ נִפְקָא.** לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמֵּא בְּעַמָּיו, כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְגוֹ׳ וּלְאַחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה, וּמִמֵּילָא שְׁמָעִינָן דְּמִטַּמֵּא לְאֵלּוּ: **לָהּ יִטַּמֵּא.** אם מֻתָּרָה, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא לְאִיבְּרֶיהָ. אם אֶחָד מֵאֵלּוּ מֻכֶּה שְׁחִין וְאִיבְּרָיו נוֹפְלִין, אֵין מִטַּמֵּא לָהֶן, דְּקַיְּימָא לָן בְּהָעוֹר וְהָרְטֵב (חֻלִּין דף קכח:) אַבֵּר מִן הַחַי מְטַמֵּא כְּאַבֵּר מִן הַמֵּת, וְאִיצְטְרִיךְ לָהּ לְמֵעוּטֵי אֵיבְרֵיהָ:

תוספות

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכי לית להו דאמר בשלהי מסכת מכות (דף כג:) שש מאות וי״ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר להו או לר׳ עקיבא טפי להו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר׳ ישמעאל מקרא עביד ליה ר׳ עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי׳ דר׳ אליעזר אמר חובה ואין להקשות הא אמרינן לעיל המקנא דיעבד אין אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא דתני כי דך לישנא סבירא ליה הכי אבל ר׳ אליעזר לא סבירא ליה הכי והכי נמי אמרי׳ בפ׳ קמא דקידושין (דף כלא.) וגאל את ממכר אחיו ר׳ אליעזר אומר חובה ובפרק השולח (גיטין דף לח:) נמי [אמר] אמרינן לעולם בהם תעבודו חובה ואין להקשות נמי מפ״ב דמכות (דף יב.) דאמר ר׳ עקיבא ורצח גואל הדם רשות מי כתיב ירצח והכא אמרינן וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי קינויין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר התם רשות ומפרש טעמא אתיא דר׳ יהושע כבית הילל דבית הילל אומרים אפי׳ הקדיחה תבשילו לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא יקנא רצה לגרש יגרש והא ר׳ עקיבא מיקל התם טפי מבית הילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפי׳ הכי אמר חובה והתם בירושלמי פליג רבי אליעזר עליה דר׳ יהושע ואמר חובה ואמר אתיא דר׳ אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא א״כ מצא בה ערות דבר מצא בה דברים כעורים לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערוה לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר חובה והא תניא משום בית שמאי אין לי אלא היוצאת משום ערוה מנין היוצאת משום דראשה פרוע וצדדיה מפורמין וזרועותיה חלוצות [מנין] ת״ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת כאן בעדים וכאן שלא בעדים ותימה לפי הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה למיתני סוטה בתר גיטין ובתר סוטה נזיר כסדר פרשיות ובתר נזיר נדרים ובתר נדרים כתובות:

לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה לרבי היכא דאיכא למדרש כי הכא אמאי לא דרשינן לה כדאמר גבי קל וחומר מילתא דאתיא מקל וחומר טרח וכתב לה קרא ואפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשינן וכן בפרק כל שעה (פסחים דף כל.) כל היכא דאיכא למדרש לא מוקמינן ליה בלאו יתירא:

לה יטמא מצוה. וג״מ לעוסק במצוה כדאמרינן בסוף פרק משוח מלחמה (לקמן דף מז.) ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות כדאמרי׳ בפרק טבול יום (זבחים ק.) מעשה ביוסף הכהן וכו׳:

ורבי

אַלְמָא קָסְבְרֵי דְּאָסוּר לְקַנְּאוֹת, וּמַאן דְּאָמַר מוּתָּר לְקַנְּאוֹת, מַהוּ לָשׁוֹן קִנּוּי, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֵין קִנּוּי אֶלָּא לָשׁוֹן הַתְּרָאָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ׳וַיְקַנֵּא ה׳ לְאַרְצוֹ׳. תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה בַּסֵּתֶר וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְרִיז עָלָיו בְּגָלוּי, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה׳ וְאֵין עֲבֵירָה אֶלָּא לָשׁוֹן הַכְרָזָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה׳. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ׳ תִּשְׂטֶה כְּתִיב. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִפְּנֵי מָה הֶאֱמִינָה תּוֹרָה עַד אֶחָד בְּסוֹטָה, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר שֶׁהֵרֵי קִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה וְעֵד אֶחָד מְעִידָהּ שֶׁהִיא טְמֵאָה. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי וְהָא כִּי כְּתִיבָה קִנּוּי בָּתַר סְתִירָה וְטוּמְאָה הוּא דִּכְתִיבָה, אָמַר לֵיהּ ׳וְעָבַר׳ וּכְבָר עָבַר. אֶלָּא מֵעַתָּה ׳וְעָבַר לָכֶם כָּל חָלוּץ׳ הָכִי נַמִּי, הָתָם מִדִּכְתִיב ׳וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה׳ וְאַחַר תָּשֻׁבוּ׳ מַשְׁמַע דְּלְהָבָא, אֶלָּא הָכָא אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כְּדִכְתִיבִי, ׳וְעָבַר׳ בָּתַר טוּמְאָה וּסְתִירָה, קִנּוּי לָמָה לִי. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַסָה בּוֹ רוּחַ שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳. מַאי רוּחַ, רַבָּנָן אָמְרֵי רוּחַ טוּמְאָה, רַב אַשִׁי אָמַר רוּחַ טָהֳרָה, וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר רוּחַ טָהֳרָה, דְּתַנְיָא ׳וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא רוּחַ טָהֳרָה שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רוּחַ טוּמְאָה, רְשׁוּת וְחוֹבָה לְעַיּוּלֵי לְאִינִישׁ רוּחַ טוּמְאָה בְּנַפְשֵׁיהּ. גּוּפָא, ׳וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. ׳לָהּ יִטַּמָּא׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. ׳לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי, וְאָמְרִי לָהּ רַב מְשַׁרְשִׁיָא לְרָבָא, לֵימָא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ הָכִי פְּלִיגִי, דְּמַר אָמַר רְשׁוּת וּמַר אָמַר חוֹבָה. אָמַר לֵיהּ, הָכָא בִּקְרָאֵי פְּלִיגֵי, ׳וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, סָבַר לָהּ כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, כְּלַפֵּי שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה ׳לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ׳ יָכוֹל כְּגוֹן זוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳. וְרַבִּי עֲקִיבָא, קִינּוּי אַחֲרִינָא כְּתִיב. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֵיידֵי דְּבָעֵי לְמִיכְתַּב ׳וְהִוא נִטְמָאָה׳ ׳וְהִיא לֹא נִטְמָאָה׳ כְּתִיב נַמִּי ׳וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ׳. לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִשְׁנֵית, לֹא נִשְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ. ׳לָהּ יִטַּמָּא׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֵיידֵי דִּכְתִיב ׳אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו׳ אִיצְטְרִיכָא לְמִיכְתַּב ׳לָהּ יִטַּמָּא׳. וְרַבִּי עֲקִיבָא, מִ׳כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ׳ נַפְקָא, ׳לָהּ יִטַּמָּא׳ לָמָּה לִי, לְחוֹבָה. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, ׳לָהּ׳ מִיטַּמֵּא וְאֵין מִיטַּמֵּא לְאֵיבְרֵיהָ.

ורבי

אם

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

ורבי עקיבא א״כ לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (מיל קף מג:) לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידיה לא איצטריך לה לאיברים מאי הוי דריש בלה יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדרבי עקיבא ואיידי דכתב יטמא כתב לה:

למשרי אחד מכל האומות. מהכא נפקא לן דבאומות הלך אחר הזכר [לענין יוחסין]:

כתיב נמי (ובאחיכם) [בהם] לכדתנא דבי רבי ישמעאל. וא״ת הא אצטריך דדרשינן בפרק איזהו נשך (כ״מ קף עג:) מנין אם ראיתו נוהג שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו וכו׳ וי״ל אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים הוא כדי לייסרן:

מה עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם. תימה דהוה מצי למפרך מה לעדות האחרונה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה:

ת״ל ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון דהוא קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א׳ דטומאה מסתמא בעל שתיק ולא מכחיש ליה א״כ מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו טומאה בעלמא בלא קנוי וסתירה בכי האי גוונא היה מהימן כדאיתא בפרק האומר (קידושין קף סו.) אשתו זינתה בעד אחד וכו׳ תינח לרבא דאמר התם הוה דבר שבערוה אלא לאביי דאמר מהימן מאי איכא למימר אלא ע״כ אית לן למימר דלאביי לא איצטריך קרא אלא היכא דמכחיש אע״ג דקינא לה:

נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר. תימה למה לי ג״ש אפילו בלא ג״ש מהיכא תיתי ליה דליתהימן בה עד אחד מעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא: כמה

וְרַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן, לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא ׳לָהּ׳ וְלִישְׁתּוֹק, ׳טַמָּא׳ לָמָּה לִי, שְׁמַע מִינָּהּ. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אַיְּידֵי דְּכָתַב ׳לָהּ׳ כָּתַב נַמִּי ׳טַמָּא׳ לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנִית, לֹא נִישְׁנִית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ. ׳לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ׳ רְשׁוּת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חוֹבָה. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אַיְּידֵי דְּכָתִיב ׳לֹא תִחְיֶה כָּל נְשָׁמָה׳ אִיצְטְרִיךְ נַמִּי לְמִיכְתַּב ׳לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ׳ לְמִישְׁרֵי אֶחָד מִכָּל הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן, שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ, דְּתַנְיָא מִנַּיִן לְאֶחָד מִן הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ׳ יָכוֹל אַף הַכְּנַעֲנִי שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן הָאוּמּוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם׳ מִן הַנּוֹלָדִים בְּאַרְצְכֶם וְלֹא מִן הַגָּרִים בְּאַרְצְכֶם. וְרַבִּי עֲקִיבָא, מ׳מֵהֶם תִּקְנוּ׳, נִפְקָא, ׳לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ׳ לָמָּה לִי, לְחוֹבָה. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, ׳בָּהֶם׳ וְלֹא בְּאַחֵיכֶם. וְרַבִּי עֲקִיבָא, בְּאַחֵיכֶם מִסִּיפָא דִּקְרָא נַפְקָא ׳וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ׳. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אַיְּידֵי דְּכָתִיב ׳וּבְאַחֵיכֶם׳ כְּתִיב נַמִּי ׳בָּהֶם׳ לִכְדִתְנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנִית, לֹא נִישְׁנִית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ. אָמַר רַב חִסְדָּא, זְנוּתָא בְּבֵיתָא כִּי קָרְיָא לְשׁוּמְשְׁמָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, תּוּקְפָּא בְּבֵיתָא כִּי קָרְיָא לְשׁוּמְשְׁמָא. אִידִי וְאִידִי בְּאִיתְתָא אֲבָל בִּגְבַרָא לֵית לָן בָּהּ. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, בִּתְחִילָּה קוֹדֶם שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה שְׁכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ׳, כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ נִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ׳. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה מְקַדְּמָתוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ׳ וְכָל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, מְלַפֵּפְתּוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לְיוֹם הַדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלִפְתוּ אָרְחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בְתֹהוּ וְיֹאבֵדוּ׳. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קְשׁוּרָה בּוֹ כְּכֶלֶב שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ׳, ׳לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ׳ בָּעוֹלָם הַזֶּה, ׳לִהְיוֹת עִמָּהּ׳ לָעוֹלָם הַבָּא. תְּנַן הָתָם, שֶׁהָיָה בַּדִּין וּמָה עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם, אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם. עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁאוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִתְקַיֵּים בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְעֵד אֵין בָּהּ׳ כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. וְקָל וָחוֹמֶר לְעֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה מַעֲתָה, וּמָה עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁאוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם מִתְקַיֶּמֶת בְּעֵד אֶחָד, עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּתְקַיֵּים בְּעֵד אֶחָד, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר׳ וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר ׳עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר׳ מַה ׳דָּבָר׳ הָאָמוּר לְהַלָּן עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, אַף כָּאן עַל פִּי שְׁנַיִם. הָאי, מ׳כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר׳ נַפְקָא, מ׳בָּהּ׳ נַפְקָא, ׳בָּהּ׳ וְלֹא בְּקִנּוּי, ׳בָּהּ׳ וְלֹא בִּסְתִירָה מִיבְּעֵי לֵיהּ, הָכִי נַמִּי קָאָמַר, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳בָּהּ׳ בָּהּ וְלֹא בְּקִנּוּי ׳בָּהּ׳ וְלֹא בִּסְתִירָה, וְטוּמְאָה בְּעֶלְמָא בְּלֹא קִנּוּי וּבְלֹא סְתִירָה דְּלֹא מְהֵימַן עַד אֶחָד מְנָלָן, נֶאֱמַר כָּאן ׳כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר׳ וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ׳עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר׳ מַה ׳דָּבָר׳ הָאָמוּר לְהַלָּן עֵדִים שְׁנַיִם אַף כָּאן עֵדִים שְׁנַיִם. תָּנוּ רַבָּנָן, אִי זוֹ הִיא עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה, זוֹ עֵדוּת סְתִירָה. עֵדוּת אַחֲרוֹנָה, זוֹ עֵדוּת טוּמְאָה.

רש״י

אִם כֵּן. דְּלֹאו לְחוֹבָה אִתְּיָא אֶלָּא לְהַךְ דִּרְשָׁא: **לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא לָהּ וְלִשְׁתּוֹק.** דְּמִשְׁמַע לְנַפְשָׁא לֹא שַׁמָּא בְּעֵמְיוּ כִּי אִם לִשְׁאָרוֹ וְגוֹ׳ וְלַאֲחוֹתוֹ הַבְּתוּלָה לָהּ, כְּלוֹמַר לְגוּפָהּ שָׁלֵם וְלֹא לְאַיְבְרֵיהָ: **לֹא תִחְיֶה כָּל נְשָׁמָה.** בְּשִׁבְעָה אֻמּוֹת כְּתִיב, הַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמוֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִיזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: **לְמִישְׁרֵי אֶחָד מִן הָאֻמּוֹת.** מִשְּׁאָר שִׁבְעִים אֻמּוֹת: **שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית.** כָּל ז׳ אֻמּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם כְּנַעַן: **וְהוֹלִיד בֵּן.** דְּהָלַךְ אַחַר הָאָב וּמֻתָּר לְהַחֲזִיקוֹ לְךָ לְעֶבֶד: **דְּתַנְיָא.** דְּלֹקְחֵי אִתְּיָא קְרָא: **בְּעֶבֶד.** גִּרְסִי׳ בְּבֵי״ת: **וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים וְגוֹ׳.** לְעֵיל מַנִּיחַ כְּתִיב מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה, אֲשֶׁר סְבִיבוֹת אַרְצְכֶם וְלֹא מִבְּנֵי אַרְצְכֶם דְּשִׁבְעָה אֻמּוֹת. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים, כָּל תּוֹשָׁב הָיֵינוּ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם אַחֵר וְנִתְיַשֵּׁב כָּאן, וְקָאָמַר קְרָא שֶׁמֵּהֶם לִקְנוֹת מִבְּנֵיהֶם אֲשֶׁר יִהְיוּ לָהֶם מִבְּנוֹת אַרְצָךְ: **מִן הַנּוֹלָדִים בְּאַרְצְכֶם.** בְּנִים הַנּוֹלָדִים בְּאַרְצְכֶם וְהֵם בְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים, דְּהַיְינוּ אֲחֵרִים שֶׁנִּשְׂאוּ בְּאַרְצְכֶם נָשִׁים אֹתָהּ רַשַּׁאי לִקְנוֹת: **וְלֹא מִן הַגָּרִים בְּאַרְצְכֶם.** וְלֹא מִן הַבָּנִים הַנּוֹלָדִים לִבְנֵי אַרְצְכֶם בְּמָקוֹם אַחֵר מִבְּנוֹת שְׁאָר אֻמּוֹת וְהֵבִיאוּם לִבְנֵיהֶם לָגוּר שָׁם: **וְלֹא כַּאֲחֵיכֶם.** עִבּוּדַת עֶבֶד: הַ״ג וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אַיְּדֵי דִּכְתִיב וּבַאֲחֵיכֶם כְּתִיב נַמִּי בָּהֶם כִּדְתַנְיָא כו׳: **קַרְיָא.** תּוֹלַעַת שֶׁל שׁוּמְשְׁמִין הָאוֹכְלָתָן, כָּךְ הַזְּנוּת מְחָרֶבֶת אֶת הַבַּיִת: **תּוּקְפָּא.** כַּעַס: **אִידֵי וְאִידֵי.** תּוֹקְפָא וּזְנוּתָא דְּאַמְרִינָן דְּמְחָרֶבֶת אֶת הַבַּיִת: **בְּאִתְּתָא.** כְּשֶׁהָאִשָּׁה מְזַנָּה אוֹ כַּעֲסָנִית, לְפִי שֶׁהָאִשָּׁה מִתְעַסֶּקֶת בִּזְנוּנֶיהָ וְאֵינָהּ עוֹשָׂה מְלַאכְתָּהּ וְלֹא מְשַׁמֶּרֶת בֵּיתָהּ וּמַפְקֶרֶת אֶת שֶׁל בַּעְלָהּ לְמַנְאֲפִים: **קֹדֶם שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל.** בְּעֲרָיוֹת: **עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.** בְּבֵיתוֹ: **נִסְתַּלְּקָה מֵהֶם.** מִלְּבֹא לְבֵיתָם דְּאֵינוֹ יְכוֹל לִרְאוֹת בַּעֲבֵירוֹת שֶׁבְּבֵיתוֹ: **מְקַדְּמָתוֹ.** לְפָנָיו מִיתָתוֹ מַכְרֶזֶת לְפָנָיו: **מְלַפֵּפְתּוֹ.** כּוֹרַכְתּוֹ: **תְּנַן הָתָם.** בְּפ׳ מִי שֶׁקִּנֵּא (לקמן לח.) אַמֵּאי דִּקְתָנֵי אָמַר עֵד אֶחָד רְאִיתִיךָ שֶׁנִּטְמֵאתָ לֹא הָיְתָה שׁוֹתֶה: **שֶׁהָיָה בַּדִּין.** שֶׁלֹּא לְהַאֲמִינוֹ אִי לָאו דִּכְתִיב קְרָא: **הָרִאשׁוֹנָה.** סְתִירָה: **אֵין אוֹסַרְתָּהּ אִסּוּר עוֹלָם.** שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה וְתִמָּצֵא טְהוֹרָה מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וְלִתְרוּמָה: **אֵין מִתְקַיֶּמֶת בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם.** כִּדְבָעֵינָן לְמִיגְמַר דָּבָר דָּבָר מִפִּמּוֹן: **הָאַחֲרוֹנָה.** טְמֵאָה שֶׁהִיא אַחַר הַסְּתִירָה: **כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ.** כָּל עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נֶאֱמָן כִּדְדַרְשִׁינָן לְעֵיל וְעֵד אֵין בָּהּ תְּרֵי אֶלָּא חַד, וְקָא אָמַר אִסּוּרָהּ וְאִטַּמְּאָה קָאֵי דְּהָא מִנָּהּ סָלִיק וְהֵיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ: **קָל וָחֹמֶר.** שֶׁתִּתְקַיֵּים בְּעֵד אֶחָד: **תַּלְמוּד לוֹמַר.** בְּאִשָּׁה מְקַלְקֶלֶת כִּי מְצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וּלְהַלָּן כו׳: וּפְרַכִינָן לְמָה לִי לְמִכְתַּב לְמִילְפָהּ בִּגְזֵרָה שָׁוָה: **בָּהּ וְלֹא בְּקִנּוּי כו׳ מִיבְּעֵי לֵיהּ.** דְּכֵיוָן דִּכְתִיב בָּהּ מִיעוּטָא הוּא וְלֹא גַּמְרִי׳ שְׁאָר עֵדְיוֹת דְּאִשָּׁה מִנָּהּ וְקָמוּ לְהוּ בְּמִלְתַּיְיהוּ בְּכָל עֵדְיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה: **הָכִי נַמִּי קָאָמַר.** וּגְזֵרָה שָׁוָה לְמִלְּתָא אַחֲרִיתִי נָקֵט, וּמַתְנִיתִין חֲסוּרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי תָּנָא

וכמה

לֵיהּ ת״ל בָּהּ וְלֹא בְּקִנּוּי וּסְתִירָה וּגְזֵרָה שָׁוָה לְטֻמְאַת אִשָּׁה דְּעֶלְמָא שֶׁלֹּא קִנֵּא לָהּ בַּעְלָהּ וּבָא עַד אֶחָד וְאָמַר רְאִיתִיךָ שֶׁנִּטְמֵאתָ דְּלֹא מְהֵימַן וְהָכָא הוּא דִּמְהֵימַן מִשּׁוּם דְּרִגְלַיִם לְדָבָר:

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שואלת הגמרא **וְרַבִּי עֲקִיבָא**, מניין לו שמצווה על הכהן להיטמא לקרוביו, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין מיטמא לאברים. ומשיבה, **אִם כֵּן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מיטמא לאיברים, **לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא לֵהּ' וְלִישְׁתּוֹק** – היתה התורה כותבת 'כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'יִטַּמָּא' **לָמָּה לִי** – למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', **שְׁמַע מִינָּהּ** - ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** מה ידרוש מהייתור של 'יטמא'. ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחייב להיטמא, אלא **שאיירי דְּכָתַב לֵהּ כָּתַב נַמִּי יִטַּמָּא** – מאחר שחזר הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מיטמא לאיברים – חזר וכתב גם 'יטמא'. **לְכִדְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** – וכפי שהתבאר לעיל.

מבארת הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן. "**לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" רְשׁוּת** – מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם, **דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** – חייב לעבוד בו לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו לעולם, אלא **אִיירֵי דִּכְתִיב** לגבי שבעה אומות "**לֹא תִחְיֶה כָּל נְשָׁמָה**" - שחובה להורגם, **אִיצְטְרִיךְ נַמִּי לְמִיכְתַּב "לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ"** כדי **לְמִישְׁרֵי** – להתיר **אֶחָד מִכָּל הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן,** שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבודו', ללמדנו **שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ** כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב, והאב אינו משבעה אומות.

מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחרי האב, **דְּתַנְיָא, מִנַּיִן לְאֶחָד מִן** שאר **הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד** – לקנות את הבן לעבד, **תַּלְמוּד לוֹמַר "וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ"** – כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, **יָכוֹל** – שמא נאמר **שאף הַכְּנַעֲנִי שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן** שאר **הָאוּמּוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לִקְנוֹתוֹ בְּעֶבֶד** כיון שאמו אינה משבעה אומות, **תַּלְמוּד לוֹמַר "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם"**, שדווקא **מִן הַנּוֹלָדִים בְּאַרְצְכֶם** – בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם לעבדים, **וְלֹא מִן הַגָּרִים בְּאַרְצְכֶם** – אך אסור לקנות בנים שנולדו לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים, והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם משבעה אומות – אסור להחיותם.

חוזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא ושואלת, אם כן **וְרַבִּי עֲקִיבָא** כיצד למד מפסוק זה שחובה להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות. ומשיבה, **מ'מֵהֶם תִּקְנוּ' נַפְקָא** – ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות נלמד מהפסוק "מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו", **"לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" לָמָּה לִי**, על בורחך **לְחוֹבָה** – ללמדנו שחייב לעבוד בעבדו הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכך, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש **'בָּהֶם'** – עבד כנעני מותר להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, **וְלֹא בַּאֲחֵיכֶם** – אך אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבודו' שחובה לעבוד בו ואסור לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי. ומשיבה, **בַּאֲחֵיכֶם** – דין זה שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני, **מִסֵּיפָא דִּקְרָא נַפְקָא** – נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם תעבודו', שכתוב **"וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ"** – הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי. שואלת הגמרא, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – מדוע הוצרך ללמוד זאת מ'לעולם בהם תעבודו'. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל וגו'". ומכל מקום סובר רבי ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבודו' לא בא ללמדנו שחובה להשתעבד בעבד כנעני, אלא **שאיירי דִּכְתִיב** 'וּבַאֲחֵיכֶם' **כְּתִיב נַמִּי בָּהֶם** – מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאחיכם בני ישראל וגו'" – שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבדו' – שאותו מותר להעביד עבודת פרך. **לְכִדְתַנְיָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** – וכפי שהתבאר לעיל.

אָמַר רַב חִסְדָּא, זְנוּתָא בְּבֵיתָא – זנות בבית, גורם להחרבת הבית **כִּי קָרְיָא לִשְׁמִשְׁמָא** – כמו שהתולעת אוכלת והורסת את השומשום. **וְאָמַר רַב חִסְדָּא תּוּקְפָּא בְּבֵיתָא** – גם כעס בבית גורם להחרבת הבית **כִּי קָרְיָא לִשְׁמִשְׁמָא.** ומבארת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי בְּאִיתְתָא** – החרבת הבית אינה נגרמת אלא כאשר האשה מזנה או כועסת, משום שמתעסקת בזנותה ואינה עושה את מלאכות הבית ואינה שומרת עליו, **אֲבָל בִּגְבָרָא לֵית לָן בַּהּ** – זנות וכעס של הבעל אינם גורמים להחרבת הבית. **וְאָמַר רַב חִסְדָּא בַּתְּחִילָּה קוֹדֶם שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל** באיסורי עריות **הָיְתָה שְׁכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד** – עם כל איש ואשה בביתם, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ"** - כלומר בתוך ביתך. **כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ** בעריות **נִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ"** – אם חוטאים בעריות 'ושב מאחריך', שמסתלקת השכינה. **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בָּעוֹלָם הֲוֵה,** אותה מצווה **מְקַדֶּמְתּוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו** – מקדימה ומכריזה עליו כשמגיע **לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ". וְכָל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה אַחַת בָּעוֹלָם הֲוֵה,** העבירה **מְלַפַּפְתּוֹ** – נכרכת סביבו **וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לְיוֹם הַדִּין** להעיד עליו שעבר, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר "לְפָתוּ אֹרְחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וַיֹּאבֵדוּ"** – שהעבירה תהיה כרוכה בו ותלך עמו לגהינום שהוא מקום תהו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** העבירה שעבר **קְשׁוּרָה בּוֹ כְּכֶלֶב,** כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** אצל יוסף כאשר אשת פוטיפר ניסתה לשכנעו לעבור איתה עבירה, **"וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ"**, ודורשים, שלא רצה **לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ** – עמה **בָּעוֹלָם הַזֶּה**, כדי שלא יצטרך **לִהְיוֹת עִמָּהּ** – עם העבירה **לָעוֹלָם הַבָּא.**

הגמרא לעיל הביאה מהמשנה שעד אחד נאמן להעיד על אשה שזינתה, לאחר שקינא לה הבעל ונסתרה. מביאה עכשיו הגמרא את המשך המשנה שם.

תְּנַן הָתָם, שֶׁהָיָה בַדִּין – היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שלא יהיה נאמן עד אחד להעיד שזינתה, שהרי **וּמָה עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה** - להעיד שנסתרה עם פלוני שקינא לה הבעל שלא תסתר עמו, **שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם** - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, ומכל מקום **אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת** העדות **בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם** - שאם אין שני עדים שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה. **עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה** - להעיד שזינתה, **שֶׁאוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם** על בעלה, **בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם.** אין הדין כן משום **שתַּלְמוּד לוֹמַר** – אמרה התורה **"וְעֵד אֵין בָּהּ"** - ודורשים שאין שני עדים שזינתה, אך **כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ** אפילו עד אחד נאמן. דנה המשנה, **וְקַל וָחוֹמֶר לְעֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה מֵעַתָּה** – אם כן נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי **וּמָה עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה** – להעיד שזינתה, **שֶׁאוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם** על בעלה, ומכל מקום **מִתְקַיֶּמֶת בְּעֵד אֶחָד, עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה** – להעיד שנסתרה, **שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם** – שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, **אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּתְקַיֵּים** עדות זו **בְּעֵד אֶחָד.** אין הדין כן משום **שתַּלְמוּד לוֹמַר** אמרה התורה לגבי ערוה **"כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר",** ודורשים גזירה שווה 'דבר דבר', **מַה דָּבָר הָאָמוּר לְהַלָּן** – לגבי ממון, מאמינים רק **עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, אַף כָּאן** – לגבי ערוה מאמינים רק **עַל פִּי שְׁנַיִם,** ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן.

מקשה הגמרא על המשנה, **הַאי מ'כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר' נַפְקָא** – האם דין זה – שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שווה, והרי

המשך בעמוד כא

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שואלת הברייתא, **וְכַמָּה** זמן הוא **שִׁיעוּר סְתִירָה** - שאם התייחדה האשה לזמן זה נאסרת על בעלה בדין סוטה. ומשיבה, **כְּדֵי** זמן שיכולה לבא בו לידי **טוּמְאָה**, כלומר זמן שיש בו **כְּדֵי בִּיאָה** – שיכול לבוא עליה בזמן זה, והיינו **כְּדֵי הַעֲרָאָה** – תחילת ביאה. מבארת הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, **כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל** – כפי הזמן שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס** – כפי הזמן שנדרש למזוג כוס של רביעית הלוג יין במים. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ** – את הכוס של רביעית הלוג יין. **בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי לְגוֹמְעָהּ** – לשתות ביצה. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי לִגְמוֹעַ שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יְרֻמְיָה אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי לִקְשׁוֹר גַּרְדִּי נִימָא** – שיקשור האורג חוטים שיוצאים מהבד. **חָנִין בֶּן פִּנְחָס אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט** אשה **יָדָהּ לְתוֹךְ פִּיהָ לִיטּוֹל קֵיסָם** הנמצא בין שיניה. **פְּלֵימוֹ אוֹמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט** אשה **יָדָהּ לַסַּל לִיטּוֹל** ממנו **כִּכָּר, וַאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה** מן המקרא **לַדָּבָר** זה, שהשיעור הוא כדי שתיטול ככר מהסל, מכל מקום יש **זֵכֶר** – רמז **לַדָּבָר**, שנאמר "**כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם**", הרי שהוקשה אשה זונה לככר לחם.

מקשה הגמרא על התנא של הברייתא, **וְכָל הָנֵי לְמָה לִי** – מדוע האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה, שהוא כדי העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר השיעורים. מתרצת הגמרא, **צְרִיכֵי** – הוצרך התנא לכתוב כך, משום **דְּאִי תָּנָא** רק '**כְּדֵי טוּמְאָה**', **הֲוָה אָמֵינָא** שזמן סתירה הוא **כְּדֵי טוּמְאָתָהּ וְאַרְצוּתָהּ** – שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה בדברים וגם לבוא עליה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לפיכך אמר התנא '**כְּדֵי בִּיאָה**' – שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. **וְאִי תָּנָא** רק '**כְּדֵי בִּיאָה' הֲוָה אָמֵינָא** שהשיעור הוא **כְּדֵי גְּמַר בִּיאָה** – שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול לבוא עליה ביאה גמורה, **קָא מַשְׁמַע לָן** שזמן סתירה הוא אף אם לא נתייחדה עמו אלא **כְּדֵי הַעֲרָאָה** – דהיינו זמן שנדרש לתחילת ביאה. **וְאִי אָשְׁמְעִינַן** רק '**כְּדֵי הַעֲרָאָה**', **הֲוָה אָמֵינָא** שהשיעור הוא **כְּדֵי הַעֲרָאָה וְאַרְצוּתָהּ** – שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, **קָא מַשְׁמַע לָן** - לפיכך אמר התנא תחילה שהשיעור הוא '**כְּדֵי טוּמְאָה**', ללמדנו שמה שאמר לאחר מיכן 'כדי ביאה', היינו שאף אם לא התיחדה עמו אלא לזמן של ביאה עצמה בלא ריצוי – נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר 'כדי טומאה'. ומפרש התנא **וְכַמָּה** זמן הוא **כְּדֵי [הַעֲרָאָה], כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל.**

וּרְמִינְהִי – הקשו בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר לגבי סוטה '**וְנִסְתְּרָה**', **וְכַמָּה** זמן הוא **שִׁיעוּר סְתִירָה, לֹא שְׁמַעְנוּ** – לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אך **כְּשֶׁהוּא** – הפסוק **אוֹמֵר** '**וְהִיא נִטְמָאָה**', **הֲוֵי אוֹמֵר** – אנו למדים ששיעור סתירה הוא **כְּדֵי טוּמְאָה**, והיינו **כְּדֵי בִּיאָה**, כלומר **כְּדֵי הַעֲרָאָה**. וזמן תחילת ביאה הוא **כְּדֵי חֲזָרַת דֶּקֶל, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר כְּדֵי לְגוֹמְעָהּ** – לשתות את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, **קָא סָלְקָא דַּעְתִּין** – הבנו בתחילה שהֲיֵינוּ **הַקָּפַת דֶּקֶל הֲיֵינוּ חֲזָרַת דֶּקֶל** – מה שאמר רבי ישמעאל בברייתא הראשונה 'כדי הקפת דקל', וזהי אותה פעולה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה 'כדי חזרת דקל', ואם כן קשה שהרי **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי** ישמעאל שהשיעור הוא **כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל, וּפְלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲלֵיהּ** – ושם נחלק עליו רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו **הָכָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** כדעת רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא **כְּדֵי חֲזָרַת דֶּקֶל.** מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי**, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא כדי **הַקָּפָה** של דקל, היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת **בְּרֶגֶל** סביב הדקל, ונחלק עליו רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה שהשיעור הוא כדי **חֲזָרָה** של דקל, היינו **בְּרוּחַ** – כפי הזמן שחולף ממתי שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחוזר למקומו. **בְּעֵי רַב אַשִׁי,** מהי כוונת רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי זמן של **חֲזָרָה** של הדקל **בְּרוּחַ,** האם **כִּי הֵיכִי דְּאָזֵיל וְהָדַר אָתֵי** – כפי הזמן שנדחף הענף על ידי הרוח וחוזר למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. **אוֹ דִּילְמָא כִּי הֵיכִי דְּאָזֵיל וְאָתֵי וְהָדַר קָאֵי בְּדוּכְתֵּיהּ** – כפי הזמן שחולף ממתי שהרוח מתחילה לנענעו, עד שנח מהנענוע ונעמד במקומו. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ.** ממשיכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שהשיעור הוא **כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס,** ואילו **הָכָא** – בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא **כְּדֵי חֲזָרַת דֶּקֶל.** מתרצת הגמרא **אִידִּי וְאִידִּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא** – מזיגת כוס וחזרת דקל הם אותו שיעור של זמן. מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה בין הברייתות, שהרי **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שהשיעור הוא **כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ** – זמן שנדרש כדי לשתות כוס של רביעית יין, ואילו **הָכָא** – בברייתא השניה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס** – זמן שנדרש כדי למזוג כוס של רביעית יין במים. מיישבת הגמרא, **אֵימָא** – צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור הוא **כְּדֵי לִמְזוֹג וְלִשְׁתּוֹת** – כפי הזמן שנדרש למזוג כוס רביעית יין ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלֵימָא** – נתרץ שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום **שאִידִּי וְאִידִּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא** - מזיגה ושתייה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא כדי מזיגה ושתיה, משום **שאִם כֵּן** – שהשיעור הוא רק כדי מזיגה אלא שהוא אותו שיעור זמן כמו שתיה, **הַיְינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – נמצא שאין חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר השיעור הוא כדי מזיגה, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא כדי מזיגה ושתייה.

מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בן עזאי, **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר בֶּן עַזַּאי** שהשיעור הוא **כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה,** ואילו **הָכָא** – בברייתא השניה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ** – את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, **אִידִּי וְאִידִּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא** – צליית ביצה ושתיית כוס רביעית יין הם אותו שיעור זמן.

מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהשיעור הוא **כְּדֵי לְגוֹמְעָהּ** – את הביצה, ואילו **הָכָא** – בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה.** מתרצת הגמרא, **אֵימָא** – צריך לומר בדעת רבי עקיבא שהשיעור הוא **כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה וּלְגוֹמְעָהּ.** שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלֵימָא** – נתרץ שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, משום **שאִידִּי וְאִידִּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא** – צליית וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא כדי צליה וגמיעה, משום **שאִם כֵּן** – שהשיעור הוא רק כדי צליה אלא שהוא אותו שיעור זמן כמו גמיעה, **הַיְינוּ בֶּן עַזַּאי** – נמצא שאין חילוק בין רבי עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא כדי צליית ביצה, אלא מוכח שכוונת רבי עקיבא לשיעור של צלייה וגמיעה.

מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירא, **הָתָם** – בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא** שהשיעור הוא **כְּדֵי לִגְמוֹעַ שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ,** ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא **כְּדֵי לְגוֹמְעָהּ** – לגמוע ביצה אחת. מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה שהשיעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר כדי גמיעת ביצה אחת. אלא **לְדִבְרָיו דְּרַבִּי עֲקִיבָא קָאָמַר, דְּקָאָמַר** רבי עקיבא **שמְשַׁעֲרִין בִּצְלִיאָה וּבִגְמִיעָה** של ביצה אחת, וכפי שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא, מדוע אתה משער בצלייה וגמיעה של ביצה אחת, **אֵימָא** - תאמר **שִׁיעוּר** של **גְּמִיעָה לְחוּדָהּ,** כלומר **כְּדֵי לִגְמֹעַ שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ, דְּהַיְינוּ צְלִיאָה וּגְמִיעָה** – ששיעור זה שווה לצלייה וגמיעה של ביצה אחת.

שנינו בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יְרֻמְיָה אוֹמֵר** שהשיעור הוא **כְּדֵי שֶׁיִּקְשׁוֹר גַּרְדִּי נִימָא** – שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד. **בְּעֵי רַב אַשִׁי** לפי איזה שיעור זמן משערים, **דִּמְרַחֵק** – קשירת שני חוטים שרחוקים אחד מהשני, **אוֹ דִּמְקָרֵב** – קשירת שני חוטים שקרובים אחד

המשך בעמוד קט

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ד עמוד א

רש״י

כְּדֵי טֻמְאָה. וּמַהוּ כְּדֵי בִּיאָה. וּמַהוּ כְּדֵי הַעֲרָאָה, דְּהַיְינוּ נְשִׁיקַת אֲבֵר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְכַמָּה שִׁעוּרָהּ כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל שֶׁיּוּכַל הָאָדָם לֵילֵךְ סְבִיבוֹת הַדֶּקֶל, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי כֻּלְּהוֹן: **כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס.** לְמָזוֹג בְּמַיִם, וּסְתָם כּוֹס רְבִיעִית. וּלְקַמָּן אֲמַרִ׳ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַחֲכָמִים הִלְּוּ בְּעִצְמוֹ שֵׁעַר כַּמָּה שֶׁהוּא שׁוֹהֶה בַּהֲעָרָאָתוֹ: **לִיטּוֹל קֵיסָם.** מִבֵּין שִׁנָּיהּ: **וְאַף ע״פ שֶׁאֵין רְאָיָה.** גְּמוּרָה לַדָּבָר, דִּקְרָא לְאוֹ הוֹשֶׁטֶת יָד לְסֹל כְּתֻב בִּיהּ, יֵשׁ זָכָר וְרָמוּ מִקְצַת דְּדִיקְשָׁה אִשָּׁה נוֹנָה לְכִבֹּר לָחֶם: **וְכָל הָנֵי לָמָּה לִי.** לְמִיתְנֵי בְּרִישָׁא׳ לִיתְנֵי שִׁעוּר סְתִירָה כְּדֵי טֻמְאָה כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל: **דְּאִי תָּנָא כְּדֵי טֻמְאָה הָוָה אָמֵינָא.** בְּכָל שִׁעוּר הַצְּרִיךְ לְבֹא לִידֵי כָּךְ דְּהַיְינוּ טֻמְאָה וְאַרְצוּתָהּ, שֶׁיְּתָּתָה אוֹתָהּ וּיְדַבֵּר עַל לִבָּהּ עַד שֶׁתִּתְרַצֶּה: **קמ״ל.** דְּמַאי טֻמְאָה בִּיאָה לְחוּדָהּ, דְּאִיכָּא לְמֵימַר קֹדֶם הַסְתִּירָה נִתְרַצִּית לוֹ: **קמ״ל כְּדֵי הַעֲרָאָה.** דְּקִי״ל בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת נ״ל.) הַעֲרָאָה בְּגִמַר בִּיאָה לְכָל הָעֲרָיוֹת: **וְאִי תָּנָא כְּדֵי הַעֲרָאָה.** וְלֹא תָּנָא בְּרִישָׁא כְּדֵי טֻמְאָה, הָוָה אָמֵינָא כְּדֵי הַעֲרָאָה וְאַרְצוּתָהּ, וַאֲפִ׳ תָּנָא כְּדֵי בִּיאָה כְּדֵי הַעֲרָאָה לֹא הָוָה מִימְעֵיט אַרְצוּתָהּ, דְּאֲנָא אָמֵינָא הַעֲרָאָה לְמַעוּטֵי גְּמַר בִּיאָה וּמִיהוּ אַרְצוּתָהּ בָּעֵינַן, דְּהָכִי הֲוֵי מִשְׁמַע כַּמָּה שִׁעוּר סְתִירָה כְּדֵי בִּיאָה וְאֲנָא אָמֵינָא כָּל צָרְכֵי בִּיאָה דְּהַיְינוּ אַרְצוּתָהּ וּגְמַר בִּיאָה, וְהָדַר מְפָרֵשׁ מַה הִיא בִּיאָה הַעֲרָאָה, אֲבַתֵּי אַרְצוּתָהּ לֹא אִימְעֵיט, הִלְכָּךְ תָּנָא בְּרִישָׁא כְּדֵי טֻמְאָה דְּמִשְׁמַע טֻמְאָה וְאַרְצוּתָהּ וְהָדַר פָּרִישׁ וּמַה הִיא טֻמְאָה כְּדֵי בִּיאָה, וְעַל בְּרְחִיךְ אִימְעֵיט אַרְצוּתָהּ דְּהָא בִּיאָה כֻּלְּהּ גְּמַר בִּיאָה מִשְׁמַע וְלֹא מִיעֵט אֶלָּא אַרְצוּתָהּ, וְהָדַר תָּנָא וּמַה הִיא בִּיאָה הַעֲרָאָה לְמַעוּטֵי דְּלֵא בָּעֵינַן גְּמַר בִּיאָה, וּמִמֵּילָא שְׁמַעִי׳ מִנָּהּ נַמִּי (דְּאִי) לֹא תָּנָא כְּדֵי בִּיאָה אַבַּתֵּי לֹא הָוָה מִמְעֵטָא אַרְצוּתָהּ, דִּכְדֵי טֻמְאָה גְּמַר בִּיאָה וְאַרְצוּתָהּ מִשְׁמַע, וְהַעֲרָאָה דְּפָרִישׁ בַּתְרָהּ לֹא מִמְעֵטָא אֶלָּא גְּמַר בִּיאָה, הִלְכָּךְ אִיצְטְרִיכוּ כֻּלְּהוּ: **וְכַמָּה.** הוּא שִׁעוּר הַעֲרָאָה לְחוּדָהּ, כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל. וְהָא לֵיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי, הוֹאִיל וְסוֹף סוֹף שִׁעוּרָא כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל הוּא לִיתְנֵי כַּמָּה שִׁעוּר סְתִירָה כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל, דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְתָנָא לְפָרוּשֵׁי אִסּוּר סְתִירָה מִשּׁוּם מַאי אוֹ גְּמַר בִּיאָה אוֹ הַעֲרָאָה, מִשּׁוּם הָכִי תָּנָא כְּדֵי טֻמְאָה כְּדֵי בִּיאָה כְּדִפְרִישִׁית: **כְּדֵי חֲזֶרֶת** דֶּקֶל. קס״ד הַשְׁתָּא דְּהַיְינוּ הַקָּפָה: **בָּרוּחַ.** שֶׁהָרוּחַ דּוֹחֵפָתוֹ לְהֶעָנֵף וְהוּא חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ: **קָאֵי בְּדוּכְתֵּיהּ.** נָח מִנִּיעֲנוּעוֹ: **אִימָא כְּדֵי לִמְזוֹג וְלִשְׁתּוֹת.** וְהַאי כְּדֵי לְשִׁתּוֹתוֹ דְּקָאֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא מוֹסִיף ר׳ יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר שְׁתִיָּה נַמִּי בָּעֵינַן עִם הַמְּזִיגָה, וּכְדֵי מְזִיגָה דְּתָנָא הָכָא בְּבַרְתֵּרְיֵיתָא מְזִיגָה וּשְׁתִיָּה קָאָמַר, דִּסְתָם מְזִיגָה לְמִשְׁתְּיֵיהּ מִיָּד הוּא, שֶׁאַחַר שֶׁמְּזוֹגוֹ מִתְקַלְקֵל אִם מְשַׁהֶה אוֹתוֹ: **א״כ** הַיְינוּ **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.** דְּתָא ר׳ אֱלִיעֶזֶר בְּקַמְיֵיתָא כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס קָאָמַר וְקָא פָּלִיג ר׳ יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ, וּבְבַרְתֵּרְיֵיתָא (נַמִּי) דְּקָ) אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חֲזֶרֶת דֶּקֶל וְאוֹקִימְנָא דְּהַיְינוּ כְּדֵי מְזִיגָה, וְאִי מְזִיגָה דְּקָאָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בְּתַרְיהּ בְּלָא שְׁתִיָּה קָאָמַר, הַיְינוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר: **הָכָא אָמַר כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ.** וְלִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי א״כ הַיְינוּ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, דִּבְקַמְיֵיתָא אָמַר כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ לְבוֹס, וְאָמַר בֶּן עַזַּאי בְּתַרְיהּ כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה כְּדֵי לִמְזוֹג וְלִשְׁתּוֹת, וְקָאָמַר לֵיהּ בֶּן עַזַּאי כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה דְּהוּא כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה כְּדֵי לִמְזוֹג וְלִשְׁתּוֹת וּבְבַרְתֵּרְיֵיתָא דְּקָאָמַר ר״ע בְּקַמְיֵיתָא מַנִּיהּ קָא מוֹסִיף לָהּ, דְּאָמַר לִצְלוֹת וְלִגְמוֹעַ, לְדִידְךָ אִדְקַמְשָׁעַרְתְּ בִּצְלִיָּה וּגְמִיעָה דְּשִׁלֹּשׁ דְּהוּא כִּצְלִיאָה וּגְמִיעָה בַּחֲדָא: **דְּמִרַחֵק.** שֵׁנִי רָאשֵׁי הַנִּימָא הַנִּפְסָקוֹת מְרוּחָקוֹת זֶה מִזֶּה, דְּאִיבָּא שֶׁהִיָּה טְפֵי: **דְּמִהַדֵּק.** הַקֵּיסָם בְּדֹחַק בְּתוֹךְ הַסֵּל: **בְּחִדְתָּא אוֹ בְּעַתִּיקָא.** סַל יָשָׁן חֶלֶק הוּא וְנוֹחַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחָדָשׁ, שֶׁהַחָדָשׁ יוֹצֵאוּן לְתוֹכוֹ רָאשֵׁי קֵיסָמִין שֶׁל אֲרִיגָה: **בְּקָרִירָא אוֹ בַּחֲמִימָא.** לֶחֶם חַם נִמְעָךְ וְנִשְׁמָט מִן הַיָּד וְצָרִיךְ לְהוֹצִיאוֹ בְּנַחַת וְשׁוֹהֶה בְּהוֹצָאָתוֹ:

תוספות

כמה שיעור סתירה. בירושלמי כל אלין שיעורין אחר [התרת סינר]:
בן עזאי אומר. האי דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא אע״ג דרבי עקיבא היה רבו דאמור בפרק הרואה (כריתות סב.) בן עזאי עד כאן העזת פניך ברבך משום דצלייה קודמת לגמיעה והאי דמקדים ליה באידך ברייתא משום דמסיק שיעורין דשייבי בכוס אבל תימה אמאי מקדים רבי ישמעאל למילתייהו דרבי אליעזר ורבי יהושע מיהו י״ל דסדר אכילה ושתיה סמיך:
אי הכי היינו רבי אליעזר. ה״ה דהוה מצי למימר אי הכי היינו בן עזאי אלא ברייתא קמייתא [קמייתא דברייתא] נקט א״נ יתרץ בבן עזאי כדי למזוג ולשתותו:
אם כן היינו בן עזאי. ה״ה דהוה מצי למימר היינו רבי יהודה בן בתירא אלא ברייתא קמייתא [קמייתא דברייתא] נקט:
דמרחק או דמקרב. בחזרת דקל לא קמבעי ליה בגדול או בקטן משום דידע שיעוריה דהיינו כדי מזיגת הכוס וכן בצליית ביצה במדורה גדולה או קטנה משום דפי׳ כבר דהיינו כדי שתיית הכוס אבל בהקפת דקל תימה אמאי לא קמיבעי ליה:

וְכַמָּה שִׁעוּר סְתִירָה, כְּדֵי טוּמְאָה, כְּדֵי בִּיאָה, כְּדֵי הַעֲרָאָה, כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּדֵי לִגְמוֹעָה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, כְּדֵי לִגְמוֹעַ שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִרְמְיָה אוֹמֵר, כְּדֵי לְקִשּׁוּר גַּרְדִּי נֵימָא. חָנִין בֶּן פִּנְחָס אוֹמֵר, כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתוֹךְ פִּיָּהּ לִיטּוֹל קֵיסָם. פְּלֵימוֹ אוֹמֵר, כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לַסֵּל לִיטּוֹל כִּכָּר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר ׳כִּי בְעֵד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם׳. וְכָל הָנֵי לָמָּה לִי, צְרִיכִי. דְּאִי תָּנָא ׳כְּדֵי טוּמְאָה׳ הָוָה אָמֵינָא כְּדֵי טוּמְאָתָהּ וְאַרְצוּתָהּ, קָא מַשְׁמַע לָן ׳כְּדֵי בִּיאָה׳. וְאִי תָּנָא ׳כְּדֵי בִּיאָה׳ הָוָה אָמֵינָא כְּדֵי גְּמַר בִּיאָה, קָא מַשְׁמַע לָן ׳כְּדֵי הַעֲרָאָה׳. וְאִי אָשְׁמְעִינַן ׳כְּדֵי הַעֲרָאָה׳ הָוָה אָמֵינָא כְּדֵי הַעֲרָאָה וְאַרְצוּתָהּ, קָא מַשְׁמַע לָן ׳כְּדֵי טוּמְאָה׳, וְכַמָּה כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל. וּרְמִינְהִי, ׳וְנִסְתְּרָה׳ וְכַמָּה שִׁעוּר סְתִירָה, לֹא שָׁמַעְנוּ. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ׳וְהִיא נִטְמָאָה׳, הֲוֵי אוֹמֵר כְּדֵי טוּמְאָה, כְּדֵי בִּיאָה, כְּדֵי הַעֲרָאָה, כְּדֵי חֲזֶרֶת דֶּקֶל, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, כְּדֵי לִגְמוֹעָה. קָא סָלְקָא דַּעְתִּין הַיְינוּ הַקָּפַת דֶּקֶל הַיְינוּ חֲזֶרֶת דֶּקֶל, הָתָם אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כְּדֵי הַקָּפַת דֶּקֶל וּפְלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲלֵיהּ, הָכָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּדֵי חֲזֶרֶת דֶּקֶל. אָמַר אַבָּיֵי, הַקָּפָה בְּרֶגֶל, חֲזָרָה בְּרוּחַ. בָּעֵי רַב אַשִׁי, חֲזָרָה בְּרוּחַ, כִּי הֵיכִי דְּאָזִיל וְהָדַר אָתֵי אוֹ דִּילְמָא כִּי הֵיכִי דְּאָזִיל וְאָתֵי וְהָדַר קָאֵי בִּדוּכְתֵּיהּ, תֵּיקוּ. הָתָם אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס, הָכָא אָמַר כְּדֵי חֲזֶרֶת דֶּקֶל, אִידִי וְאִידִי חַד שִׁעוּרָא הוּא. הָתָם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּדֵי לִשְׁתּוֹתוֹ, הָכָא אָמַר כְּדֵי מְזִינַת הַכּוֹס, אֵימָא כְּדֵי לִמְזוֹג וְלִשְׁתּוֹת. וְלֵימָא אִידִי וְאִידִי חַד שִׁעוּרָא הוּא, אִם כֵּן הַיְינוּ בֶּן עַזַּאי. הָתָם אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. הָתָם אָמַר בֶּן עַזַּאי כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה, הָכָא אָמַר כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה, אֵימָא כְּדֵי שִׁעוּרָא הוּא. הָתָם אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא כְּדֵי לִגְמוֹעָה, הָכָא אָמַר כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה, אֵימָא כְּדֵי לִצְלוֹת בֵּיצָה וּלְגוֹמְעָה. וְלֵימָא אִידִי וְאִידִי חַד שִׁעוּרָא הוּא, אִם כֵּן הַיְינוּ בֶּן עַזַּאי. הָתָם אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא כְּדֵי לִגְמוֹעַ שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ, הָכָא אָמַר כְּדֵי לִגְמוֹעָה, לְדִבְרֵיהוּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא קָאָמַר, דְּקָאָמַר מְשַׁעֲרִין בִּצְלִיאָה וּבִגְמִיעָה. אֵימָא שִׁעוּר גְּמִיעָה לְחוּדָהּ, כְּדֵי לִגְמַע שָׁלֹשׁ בֵּיצִים זוֹ אַחַר זוֹ דְּהַיְינוּ צְלִיאָה וּגְמִיעָה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִרְמְיָה אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁיִּקְשׁוֹר גַּרְדִּי נֵימָא: בָּעֵי רַב אַשִׁי, דְּמִרַחֵק אוֹ דְּמִקָּרֵב, תֵּיקוּ: חָנִין בֶּן פִּנְחָס אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתוֹךְ פִּיָּהּ לִיטּוֹל קֵיסָם: בָּעֵי רַב אַשִׁי, דְּמִהַדֵּק אוֹ דְּלֵא מִהַדֵּק, תֵּיקוּ: פְּלֵימוֹ אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לַסֵּל לִיטּוֹל כִּכָּר: בָּעֵי רַב אַשִׁי, דְּמִהַדֵּק אוֹ דְּלֵא מִהַדֵּק, בְּחִדְתָּא אוֹ בְּעַתִּיקָא, בַּחֲמִימָא אוֹ בְּקָרִירָא,

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

נעקר מן העולם. תימה לר״י לפי׳ רש״י דפי׳ דעובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי אריא נטילת ידים אפי׳ כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הכא דעונשו מיתה ובפ׳ במה אשה יוצאה (נכת קף סכ:) אמרינן דעונשו עניות כדאמר שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות המזלזל בנטילת ידים ובפ׳ עושין פסין (מיקוכין קף כלח:) מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים וכו׳ עד מה אעשה שחבירי חייבו עליה מיתה ונראה דזלזול שמזלזל בה תמיד עונשו עקירה ע״י עניות דקשה ממיתה ע״י נחש ונעקר מן העולם דאמר (בסוכה) (קף מה:) וסנהדרין (קף סג.) כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם ובפרק קונם יין (נדריס קף סכ.) כל המשמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם לאו בחדא מהיתא נינהו דעניות אלא מיתה חטופה או משונה. מ״ר:

היא תצודנו לדינה של גיהנם. ואמר נמי בפ״ק דחגיגה (קף ט:) כל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם וק״ק מפ׳ הזהב (כ״מ קף נט.) דאמר הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה״ב וי״ל דהתם מיירי כשעשה תשובה והכי משמע בפ׳ ג׳ דיבמות (קף כב:) היכא דלא הוליד ממזר דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא דאמר בפרק חלק (סנהדרין קף קז.) אמר דוד כל הכי נטרוד דהוא גברא א״ל קבל עליך יסורים וחנק נמי כיסורין דכל המומתים מתוודין והאי דאמר נטרד מן העולם פי׳ מן העולם עם אותו עון דכך הוא חמור אשת איש האוסרה על בעלה כמו על אחותו פנויה והוליד ממנה ממזר ריב״א. א״נ היכא דלא באו עליו יסורים נטרד מן העולם: כל

רש״י

בִּדְחִטֵּי אוֹ בִּדְשַׂעֲרֵי, בְּרַכִּיבָא אוֹ בְּאַקּוּשָׁה, תֵּיקוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר (רַב) יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ שִׁיעֵר, וְהָאִיבָּא בֶּן עַזַּאי דְּלֵא נְסִיב, אִיבְּעֵית אֵימָא נְסִיב וּפִירֵשׁ הֲוָה, וְאִיבְּעֵית אֵימָא מֵרַבִּיהּ שְׁמִעַ לֵיהּ, וְאִיבְּעֵית אֵימָא סוֹד ה׳ לִירֵאָיו. דָּרַשׁ רַב עֻוִירָא, זִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי וְזִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, כָּל הָאוֹכֵל לֶחֶם בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם כְּאִילּוּ בָּא עַל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם׳, אָמַר רָבָא, הַאי ׳בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם׳, ׳בְּעַד כִּכַּר לֶחֶם עַד אִשָּׁה זוֹנָה׳ מִיבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כָּל הַבָּא עַל אִשָּׁה זוֹנָה, לַסּוֹף מְבַקֵּשׁ כִּכַּר לֶחֶם. אָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כָּל הַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִּׁי אָמַר רַב, מַיִם רִאשׁוֹנִים צָרִיךְ שֶׁיַּגִּבְיהֵם יָדָיו לְמַעְלָה, מַיִם אַחֲרוֹנִים צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַנּוֹטֵל יָדָיו וְיַחְזִרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ כָּל הָאוֹכֵל פַּת בְּלֹא נִיגּוּב יָדַיִם כְּאִילּוּ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיֹּאמֶר ה׳ כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם טָמֵא וגו׳. וּמַאי ׳וְאִשָּׁה אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד׳, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ לְכַסּוֹף נִכְשָׁל בְּאִשַּׁת אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאִשָּׁה אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד׳. אָמַר רָבָא, הַאי ׳נֶפֶשׁ יְקָרָה׳, נֶפֶשׁ גְּבוֹהָה מִיבָּעֵי לֵיהּ. וְעוֹד, הִיא תָּצוּד מִיבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא אָמַר רָבָא כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, אֲפִילּוּ לָמַד תּוֹרָה דִּכְתִיב בָּהּ ׳יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים׳ מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים, הִיא תְּצוּדֶנּוּ לְדִינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּתִיב הָכָא ׳תּוֹעֲבַת ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב׳ וּכְתִיב הָתָם ׳וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ׳. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ אָמַר, כְּאִילּוּ כָּפַר בָּעִיקָּר, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וָרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ וגו׳. רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, כְּאִילּוּ בָּא עַל כָּל הָעֲרָיוֹת, כְּתִיב הָכָא ׳תּוֹעֲבַת ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב׳, וּכְתִיב הָתָם ׳כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל וגו׳. עוּלָּא אָמַר, כְּאִילּוּ בָּנָה בָּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳הִרְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא׳ אַל תִּיקְרֵי בַּמֶּה אֶלָּא בָּמָה. מַאי ׳יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה׳ אָמַר רַב, כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, אֲפִילּוּ הִקְנָהוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ ׳הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל ה׳ אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ׳ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. קַשְׁיָא לְהוּ לְדְבֵי רַבִּי שִׁילָא, הַאי ׳יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה׳ יָדֵי מִיבָּעֵי לֵיהּ, אֶלָּא אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא, אֲפִילּוּ קִיבֵּל תּוֹרָה כְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ ׳מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ׳ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, הַאי ׳יָד לְיָד׳, יָד מִיָּד מִיבַּעְיָא לֵיהּ, אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

אפילו

בִּדְחִטֵּי אוֹ בִּדְשַׂעֲרֵי. שֶׁל חִטִּין חֶלֶק וְנִשְׁמָט יוֹתֵר מִשֶּׁל שְׂעוֹרִים: **רַכִּיבָא.** נִשְׁמָט יוֹתֵר מֵאַקּוּשָׁא: **רַכִּיבָא.** שֶׁנְּלוֹשָׁה הָעִסָּה רַכָּה: **כָּל אֶחָד וְאֶחָד.** מִן הַתַּנָּאִים הַלָּלוּ: **בְּעַצְמוֹ שִׁיעֵר.** כַּמָּה שֶׁהָיָה שׁוֹהֶה בְּבֵיאָתוֹ: **וְהָאִיבָּא בֶּן עַזַּאי דְּלֵא נְסִיב.** כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת (קף סג:) אֲבָל מָה אֲעֵשֶׂה שֶׁנַּפְשִׁי חָשְׁקָה בְּתוֹרָה, אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שֶׁיִּתְקַיֵּם עַ״י אֲחֵרִים. בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ: **כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה וְגו׳.** הַשִּׁתָּא דְּרִישׁ לֵיהּ מִסִּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ, בִּשְׁבִיל כִּכַּר לֶחֶם אָדָם מִתְחַיֵּיב בְּעֹנֶשׁ שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה: **בְּמִלֵּיהּ דְּרָבָא גַּרְסִי׳ בְּעַד כִּכַּר לֶחֶם עַד אִשָּׁה זוֹנָה מִבָּעֵי לֵיהּ.** דְּמַשְׁמַע בִּשְׁבִיל כִּכַּר לֶחֶם רַב הָעֹנֶשׁ עַד כְּדֵי עֹנֶשׁ אִשָּׁה זוֹנָה, וְה״ד נַמִּי אִי הֲוָה כְּתִיב עַד אִשָּׁה זוֹנָה בְּעַד כִּכַּר לֶחֶם לֹא הֲוָה קַשְׁיָא לְרָבָא מִידִּי, דְּוַדַּאי מִסִּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ מִדְּרִישׁ קָרָא, אֶלָּא עַד וּבְעַד קָא קַשְׁיָא לֵיהּ, דְּגַבֵּי כִּכַּר לֶחֶם הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב בְּעַד וְגַבֵּי אִשָּׁה זוֹנָה הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב עַד: **הַמְזַלְזֵל.** שֶׁאוֹכֵל תָּמִיד בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם: **נֶעֱקָר.** דְּעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים חַיָּיב מִיתָה דִּכְתִיב בְּתוֹרָה (קהלת י:) **מַיִם רִאשׁוֹנִים.** שֶׁלִּפְנֵי הַמְזוֹן: **שֶׁיַּגְבִּיהֵם יָדָיו.** רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁיִּהוּ הַמַּיִם מִשְׁפָּעִין לְצַד זְרוֹעוֹתָיו. וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **שֶׁמָּא יֵצְאוּ מַיִם חוּץ לַפֶּרֶק וְיַחְזִרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם.** כִּדְתָנֵן בְּמַסֶּכֶת יָדַיִם (פ״ב מ״ג) שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן הַמַּיִם עַל יָדָיו שְׁנֵי פְּעָמִים, הָרִאשׁוֹנִים מְטַהֲרִין אֶת הַיָּדַיִם וְהַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמַּיִם הַטּוּפְחִים עַל יָדָיו שֶׁנִּטְמְאוּ בַּתְּחִלָּה מֵחֲמַת יָדַיִם, וּתְנַן הָתָם הַיָּדַיִם מִטַּמְּאוֹת וּמִטַּהֲרוֹת עַד הַפֶּרֶק, כְּלוֹמַר מִן הַפֶּרֶק וּלְמַטָּה גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת וּפוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה וּמִטַּהֲרוֹת בְּנְטִילָה עַד הַפֶּרֶק, שֶׁעַד הַפֶּרֶק צָרִיךְ נְטִילָה. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֶת הַשְּׁנִיִּים עַד הַפֶּרֶק וְחָזְרוּ לַיָּד טְהוֹרִים, שֶׁהֲרֵי טִיהֲרוּ הַשְּׁנִיִּים אֶת הָרִאשׁוֹנִים. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק וְאֶת הַשְּׁנִיִּים עַד הַפֶּרֶק וְחָזְרוּ לַיָּד טְמֵאָה, כְּלוֹמַר יָצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים חוּץ לַפֶּרֶק וְעַל הַשְּׁנִיִּים לֹא הִקְפִּיד לִטּוֹל עַד מָקוֹם שֶׁיָּצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא עַד הַפֶּרֶק כְּמִשְׁפָּטָם וְחָזְרוּ הָרִאשׁוֹנִים לַיָּד טְמֵאָה, שֶׁהֲרֵי נִטְמְאוּ תְּחִלָּה מֵחֲמַת הַיָּדַיִם וְהַשְּׁנִיִּים לֹא טִהֲרוּ אֶת הַיּוֹצְאִים, הִלְכָּךְ צָרִיךְ שֶׁיִּגְבִּיהֵם רָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו לְמַעְלָה שֶׁמָּא יֵצְאוּ מַיִם הָרִאשׁוֹנִים וְיַחְזְרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם: **אַחֲרוֹנִים.** שֶׁל אַחַר הַסְּעוּדָה שֶׁחַיָּיבוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁמֶּלַח סְדוֹמִית יֵשׁ שֶׁמְּסַמֵּא אֶת הָעֵינַיִם: **צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה.** כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד הַזּוֹהֲמָא שֶׁל תִּבְשִׁיל שֶׁבְּיָדָיו, שֶׁהֲרֵי לְהַעֲבִיר הַזּוֹהֲמָא הִוּ: **כָּל הָאוֹכֵל בְּלִי נִגּוּב יָדַיִם.** דָּבָר מָאוּס הוּא וְחָשׁוּב כְּטֻמְאָה שֶׁנֶּאֱמַר כָּכָה יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם טָמֵא, אַלְמָא דְּבָר מָאוּס קְרֵי טֻמְאָה: **מַאי וְאִשָּׁה אִישׁ וְגו׳.** סִיפֵיהּ דִּקְרָא דְּלֵעֵיל הוּא, כִּי בְעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם: **לְסוֹף נִכְשָׁל בְּאִשַּׁת אִישׁ.** וְהָכִי קָאָמַר, בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם, וְאִשָּׁה אִישׁ זוֹנָה נֶפֶשׁ הַיְקָרָה הַגָּבוֹהָה הִיא תְּצוּדֶנָּה, רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ וְצֵד אוֹתָהּ וּמוֹגִיעָהּ: **הִיא תָּצוּד מִבָּעֵי לֵיהּ.** כֵּיוָן דְּמִסִּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ קָדְרִשַׁת לֵיהּ, הָכִי אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִכְתַּב, וְאִשָּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה הִיא תְּצוּד אוֹתָהּ, אֲבָל הַשִּׁתָּא מִשְּׁמַע שֶׁאִשֶּׁת אִישׁ צָדָה אֶת הַנֶּפֶשׁ הַיְקָרָה: **מִכֹּהֵן גָּדוֹל.** דְּאֲפִלּוּ מִמְּזַר תַּלְמִיד חָכָם קוֹדֵם לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ לְפִתּוּחַ רִאשׁוֹן וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן, וּמַהַאי קְרָא יִלְפִּינָן לֵיהּ בְּהוֹרָיוֹת (קף יג.): **וָרָם לְבָבֶךָ.** מַעֲלָה אֲנִי עָלֶיךָ בְּאִלּוּ שְׁכַחְתָּנִי: **כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת.** גַּבֵּי עֲרָיוֹת כְּתִיב: **בָּמָה.** עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: **אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאַפּוֹ.** שֶׁמַּחֲזִיק עַצְמוֹ כְּבַעַל נֶפֶשׁ, דְּהַיְינוּ גַּאֲוָה, שֶׁחֲשׁוּבָה נַפְשׁוֹ בְּעֵינָיו: **מַאי יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה.** סִיפֵיהּ דִּקְרָא דְּאֵיירֵי בֵּיהּ לְעֵיל הוּא, תּוֹעֲבַת ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה: **ה״נ כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ אֲפִלּוּ הִקְנָהוּ כּוֹ׳.** וְל״ג כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, דְּלֹא מִשְּׁתָעֵי קְרָא אֶלָּא בְּגִסֵּי הָרוּחַ: **הִקְנָהוּ לְהַקָּבָ״ה כּוֹ׳.** הִשְׁלִיטוֹ בְּשִׁבְחוֹ עַל הַכֹּל, כְּאַבְרָהָם שֶׁקָּרָאהוּ קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהַיְינוּ יָד לְיָד, אֲפִלּוּ דּוֹמֶה לְאַבְרָהָם שֶׁאָמַר הֲרִימוֹתִי יָדִי: **קַשְׁיָא לְהוּ לְדְבֵי רַבִּי שִׁילָא.** אַהֲדָא דְּרִשָׁה דְּרַב: הָכִי גַּרְסִינָן, הַאי יָד לְיָד יָדֵי לֹא יִנָּקֶה מִיבַּעְיָא לֵיהּ: **אֲפִלּוּ הוּא כְּמֹשֶׁה.** שֶׁקִּבֵּל מִיָּד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיָדוֹ תּוֹרָה: **יָד מִיָּד מִיבַּעְיָא לֵיהּ.** דְּהָא קְרָא בְּמִקְבָּל מוֹקְמִינָן לֵיהּ וְלֹא בְּנוֹתֵן, וַהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב יָד מִיָּד לֹא יִנָּקֶה, יָד שֶׁקִּבְּלָה מִיָּד אַף הוּא לֹא יִנָּקֶה:

אפלו

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וכן יש להסתפק האם משערים **בִּדְחִטֵּי אוֹ בִּדְשַׂעֲרֵי** – בכבר העשוי מחיטים שהוא חלק ונשמט מהיד, או בכבר העשוי משעורים שנדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים **בְּרַכִּיכָא אוֹ בְּאַקּוּשָׁא** – בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשמט מהיד, או בעיסה קשה שנדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, **תֵּיקוּ**.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר (רב) יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, **בְּעַצְמוֹ שִׁיעֵר** – שיער כפי הזמן שהיה שוהה בעצמו בתחילת ביאה. שואלת הגמרא, **וְהָאִיכָּא בֶּן עַזַּאי דְּלֹא נְסִיב** – שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי הזמן שהוא עצמו שהה בביאה. עונה הגמרא, **אִיבְּעֵית אֵימָא** – אם תרצה תשיב **שְׁנָסִיב וּפֵרֵשׁ הֲוָה** – נשא אשה ובא עליה, אלא שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. **וְאִיבְּעֵית אֵימָא, מַרְבִּיהּ שְׁמִיעַ לֵיהּ** – אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן הביאה. **וְאִיבְּעֵית אֵימָא**, התקיים בו מה שנאמר "**סוֹד ה' לִירֵאָיו**" – שידע כמה זמן היה שוהה אם היה נשוי. **דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, וְמִנִּין אָמַר לָהּ** – פעמים אמר דרשה זו **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, כָּל הָאוֹכֵל לֶחֶם בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם** לפני האכילה, מענישים אותו **כְּאִילּוּ בָּא עַל אִשָּׁה זוֹנָה. שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם"**, ונדרש הפסוק מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, **אָמַר רָבָא הַאי** – הרי לשון הפסוק 'בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לֶחֶם' אינו מתפרש כפי שדרש רב עוירא, שהרי לדבריו 'בְּעַד כִּכַּר לֶחֶם עַד אִשָּׁה זוֹנָה' מִיבָּעֵי לֵיהּ – צריך היה לכתוב, משום ש'בְּעַד' מתפרש על המעשה שעשה, ו'עַד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עוירא דרש את הפסוק להיפך. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** יש לדרוש את הפסוק כך, **כָּל הַבָּא עַל אִשָּׁה זוֹנָה, לַסּוֹף** – סופו שמְבַקֵּשׁ **כִּכַּר לֶחֶם**, שמגיע לידי עניות. **אָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר כָּל הַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם** – שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת **וְנֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם.**

אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִּׁי אָמַר רַב, כשנוטל אדם **מַיִם רִאשׁוֹנִים** - נטילת ידים שלפני הסעודה, **צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ יָדָיו** בשעת הנטילה **לְמַעְלָה.** וכשנוטל **מַיִם אַחֲרוֹנִים** – נטילת ידים שבסוף הסעודה, **צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁפֵּיל יָדָיו לְמַטָּה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי** – וכן שנינו בברייתא, **הַנּוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ שֶׁיַּגִּיעַ יָדָיו לְמַעְלָה**, שאם לא יעשה כן, יש חשש **שֶׁמָּא יֵצְאוּ הַמַּיִם** שנטמאו בנטילה הראשונה **חוּץ לַפֶּרֶק** – מחוץ למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, **וְיַחְזִרוּ** לאצבעותיו כשיטול פעם שנייה, **וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם.. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ כָּל הָאוֹכֵל פַּת בְּלֹא נִיגּוּב יָדַיִם** – שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה, הרי זה דבר מאוס, ונחשב **כְּאִילּוּ אוֹכֵל לֶחֶם טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר** לאחר שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה בסימן שכך יהיה לישראל בגלות, "**וַיֹּאמֶר ה' כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לַחְמָם טָמֵא וְגוֹ'**" - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.

שואלת הגמרא, **וּמַאי** – מה דורשים מהמשך הפסוק "**וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יִקָּרָה תָּצוּד**". עונה הגמרא, **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, יש לדרוש כך, **כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נַפּוּת שֶׁל חֶרְסוֹן**, גאווה, **לְבַסּוֹף נִכְשָׁל בְּאֵשֶׁת אִישׁ** – באיסור אשת איש, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יִקָּרָה תָּצוּד'** – ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה שמתגאה, תרדוף אחר אשת איש זונה. מקשה הגמרא, **אָמַר רָבָא, הַאי** – הרי לשון הפסוק 'נֶפֶשׁ יִקָּרָה' אינו מתפרש כפי שדרש רבי יוחנן, שהרי לדבריו, **נֶפֶשׁ גְּבוֹהָה** - שהוא לשון גאווה **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה צריך לכתוב. **וְעוֹד, הֵיא תָּצוּד מִיבָּעֵי לֵיהּ** – אם כוונת הפסוק, שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצוד', ואילו מלשון הפסוק משמע שהאשת איש צדה את הנפש היקרה. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** הפסוק נדרש כך, **כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ** ולא עשה תשובה, **אֲפִילּוּ** אם **לָמַד תּוֹרָה הִכְתִּיב בָּהּ "יִקָּרָה הִיא מִפְּנִינִים"** - ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר **מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנָס לִפְנֵי וְלִפְנִים** - לקודש הקודשים, אף על פי כן **הִיא** – העבירה שבא על אשת איש **תְּצוּדֶנּוּ לְדִינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם** – תביא אותו לגיהנום. ומתפרש הפסוק כך, 'ואשת איש' – מי שבא על אשת איש, אפילו שהוא 'נפש יקרה' – שלמד תורה, עבירה זו 'תצוד' אותו לגיהינום.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נַפּוּת הָרוּחַ – בעל גאווה, נחשב **כְּאִילּוּ שֶׁעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים**, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, **שֶׁכְּתִיב הָכָא** – לגבי בעל גאווה "**תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב**", **וּכְתִיב הָתָם** – לגבי עבודה זרה "**וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ**". **וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידֵיהּ** – בעצמו **אָמַר**, שבעל גאווה נחשב **כְּאִילּוּ שֶׁכָּפַר בָּעִיקָּר** – בד', **שֶׁנֶּאֱמַר "וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ"** – שעל ידי גאווה נחשב כאילו שכח את ד'. **רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא אָמַר** בעל גאווה הרי הוא **כְּאִילּוּ שֶׁבָּא עַל כָּל הָעֲרָיוֹת**, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, **שֶׁכְּתִיב הָכָא** – לגבי בעל גאווה, "**תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב**", **וּכְתִיב הָתָם** - לגבי עריות, "**כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל וְגוֹ'**". **עוּלָּא אָמַר** שבעל גאווה הרי הוא **כְּאִילּוּ בָּנָה בָּמָה** – עבודה זרה, **שֶׁנֶּאֱמַר "הִבָּדְלוּ לָכֶם מֵעַל הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא"**, ודורשים, **אַל תִּיקְרֵי** את הפסוק 'כי בַּמֶּה נחשב הוא', **אֶלָּא** 'כי בָּמָה נחשב הוא', דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש – נחשב כאילו עבד עבודה זרה בבמה.

שואלת הגמרא, **מַאי** – מה דורשים מהפסוק "**יָד לָיָד לֹא יִנָּקֶה**". עונה הגמרא, **אָמַר רַב** יש לדרוש כך, **כָּל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ** [– כל שיש בו גסות רוח], **אֲפִילּוּ** אם אותו אדם **הִקְנָהוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וָאָרֶץ** – שיבח את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו והשליטו על שמים וארץ **כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ דִּכְתִיב בֵּיהּ "הֲרִימֹתִי יָדִי אֶל ה' אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ"**, אף על פי כן **לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.** מקשה הגמרא, **קַשְׁיָא לְהוּ לְדִבְרֵי** – בני הישיבה של **רַבִּי שִׁילָא, הַאי** – הרי לשון הפסוק 'יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה' לא מתפרש כמו שדרש רב, שהרי לדבריו 'יָדִי מִיבָּעֵי לֵיהּ' – היה צריך להיות כתוב, כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. **אֶלָּא אָמְרִי דִּבְרֵי רַבִּי שִׁילָא** יש לדרוש את הפסוק כך, **אֲפִילּוּ** אם הבעל גאוה **קִיְּבֵל תּוֹרָה** מידי הקדוש ברוך הוא **כְּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ** – על קבלת התורה "**מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ**", אף על פי כן **לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, הַאי** – הרי לשון הפסוק 'יָד לְיָד' לא מתפרש כמו שדרשו תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם 'יָד מִיבַּעֵיָא לֵיהּ' – היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידיו מידו של הקדוש ברוך הוא. **אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

לשני, ונדרש פחות זמן לקושרם. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ.**

שנינו בברייתא, **חָנִין בֶּן פְּנָחָם אוֹמֵר** שהשיעור הוא **כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לְתוֹךְ פִּיָּהּ לִיטּוֹל** את **הַקֶּיֶסֶם. בְּעֵי רַב אַשִּׁי** לפי איזה שיעור זמן משערים, **דְּמַהֲדַק אוֹ דְּלֹא מַהֲדַק** – להוציא קיסם שנמצא דחוק בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ.**

שנינו בברייתא, **פְּלִימוֹ אוֹמֵר** שהשיעור הוא **כְּדֵי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָהּ לַסֵּל לִיטּוֹל כִּכָּר** ותיטלו. **בְּעֵי רַב אַשִּׁי** לפי איזה שיעור זמן משערים, **דְּמַהֲדַק אוֹ דְּלֹא מַהֲדַק** – להוציא ככר שנמצא דחוק בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים **בְּחַדְתָּא אוֹ בְּעַתִּיקָא** – בסל חדש או בישן, סל חדש אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הככר. וכן יש להסתפק האם משערים **בַּחֲמִימָא אוֹ בְּקִרִּירָא** – בככר חם או קר, ככר חם צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימעך ויפול מידו, אך ככר קר נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

אֲפִילּוּ עוֹשֶׂה אותו אדם **צְדָקָה בַּסֵּתֶר** – ו׳יד ליד׳ הוא מלשון נתינה, שנותן צדקה מידו ליד העני, **דִּכְתִיב** על כך "מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְּפֶה אָף וְגו׳", אף על פי כן **לֹא** יִנָּקֶה מִדִּינָהּ **שֶׁל גֵּיהִנֹּם**.

שואלת הגמרא, **אַזְהָרָה לְנַסֵּי הָרוּחַ** – שלא להתגאות, **מִנַּיִן**. ומשיבה, **אָמַר רָבָא אָמַר זְעִירִי** מהפסוק "שִׁמְעוּ וְהַאֲזִינוּ אַל תִּגְבָּהוּ", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מֵהָכָא** – שהאזהרה היא מהפסוק "וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ את ה׳ אלהיך", כלומר שהמתגאה בא לידי שכחת ה׳, **וּכְתִיב** "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ" – שמוזהר האדם שלא לשכוח את ה׳, וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה לשכחת ה׳. **וְכִדְרַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אֵילְעָא** – מה שאמרנו שהלשון 'השמר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי אילעא, **דְּאָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אֵילְעָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה לשון של **הִשָּׁמֶר, פֶּן, וְאַל, אֵינוֹ אֶלָּא** לומר שהעובר על ציווי זה, הרי הוא עובר **בְּלֹא תַעֲשֶׂה**.

דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִמְנִין אָמַר לָהּ – פעמים אמר דרשה זו **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי, וְזִמְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמִּי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, לַסּוֹף מִתְמַעֵט** – סופו שמתמעט מחשיבותו, **שֶׁנֶּאֱמַר** "רוּמּוּ מְעַט" – ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט. ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, **וְשָׁמָּא תֹּאמַר יֶשְׁנוֹ בָּעוֹלָם** – שחי ככל האדם, **תַּלְמוּד לוֹמַר** "וְאֵינֶנּוּ" - שמת קודם זמנו. **וְאִם חוֹזֵר בּוֹ** ונעשה עניו, הרי הוא **נֶאֱסָף** - מת **בִּזְמַנּוֹ כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ** והאבות, **שֶׁנֶּאֱמַר** "וְהִמְכּוּ כְּכֹל יִקְפְּצוּן" - ודורשים את המילה 'והומכו', שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו 'ככל יקפצון' – שימות מות ישרים **כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דִּכְתִיב בְּהוּ** 'בַּכֹּל' 'מִכֹּל' 'כֹּל', והיינו כ'כל' יקפצון, כמו האבות שכתוב בהם 'כל'. **וְאִם לָאו** – אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק "**וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת יְמָלוּ**" – שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן.

שואלת הגמרא, **מַאי** 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת' – מה כוונת הפסוק שבעל גאוה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה **רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר** – אחד מהם אמר שיפול **כִּי סָאסָא דְּשִׁיבֹּלְתָּא** – כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו. **וְחַד אָמַר כְּשִׁיבֹּלֶת עֲצָמָהּ** שנופלת בזמן הלקיטה. מקשה הגמרא, **בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כִּי סָאסָא דְּשִׁיבֹּלְתָּא** – כראש השיבולת, **הַיְינוּ דִּכְתִיב** - מובן מה שנכתב בפסוק שהמתגאה יפול 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת', **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כִּי שׁוּבַלְתָּא עֲצָמָהּ**, קשה **מַאי** 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת' – והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב אַסִּי וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ** ללקט שיבולות, **גְּבוֹהָה גְּבוֹהָה הוּא מְלַקֵּט** – דרכו להתחיל ללקט את השיבולים הגבוהים שבולטים למעלה, ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכורתים ושוברים תחילה את השיבולת שראשה גבוה.

מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מרום וקדוש אשכון **וְאֵת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ**", נחלקו **רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא** בביאור המילה 'ואת', **חַד אָמַר אִתִּי דַּכָּא** – ה׳ מגביה את הדכא ושפל רוח אליו שישכנו עמו. **וְחַד אָמַר אֲנִי אֶת דַּכָּא** – ה׳ מרכין את שכינתו לשכון אתם. אומרת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֲנִי אֶת דַּכָּא** – שמוריד שכינתו אליהם, **שֶׁהֲרֵי** מצינו במתן תורה **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי** הנמוך, **וְלֹא גָּבַהּ הַר סִינַי לְמַעְלָה** – ולא הגביה ה׳ את הר סיני להשרות עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה׳ את השכינה לעניו. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ** לאהוב את השפלות והענוה, **שֶׁהֲרֵי** במתן תורה **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי** שהיה עניו. (**וְהִנִּיחַ כָּל אִילָנוֹת טוֹבוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בַּסְּנֶה** – באילן שלא נותן פירות).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ רָאוּי לְנִדְעוֹ - לשברו ולעקרו **כַּאֲשֵׁרָה** – כמו שצריך לשבור ולעקור מהשורש עץ שעבדו אותו לעבודה זרה. ונלמד מכך שבשניהם נאמר לשון גדיעה, **כְּתִיב הָכָא** – לגבי בעל גאוה, "וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים", **וּכְתִיב הָתָם** – לגבי עבודה זרה, "וַאֲשֵׁירֵהֶם תִּגְדָּעוּן". **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אֵין עָפָר נִנְעָר** – אינו קם לתחיית המתים, **שֶׁנֶּאֱמַר** "הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר", ומדייקים מכך ששֹׁכְנֵי עָפָר לֹא נֶאֱמַר, **אֶלָּא** 'שֹׁכְנֵי עָפָר', שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית המתים, אלא רק **מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו** – שהשפיל עצמו כעפר. **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ שְׁכִינָה מְיַלֶּלֶת** – מקוננת ובוכה **עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר** "וְנָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יֵדָע", ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'ממרחק' עוד לפני שבא הפורענות, 'יידע' השכינה בוכה ומתאוננת עליו.

דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שדרש זאת **רַבִּי אֶלְעָזָר, בָּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִדַּת בָּשָׂר וָדָם גָּבוֹהַּ רוֹאֶה אֶת הַגָּבוֹהַּ** – החשוב והמכובד מחשיב ומקרב את השווה לו בחשיבותו, אבל **וְאֵין גָּבוֹהַּ רוֹאֶה** – מחשיב ומקרב **אֶת הַשָּׁפָל, אֲבָל מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן,** אלא **הוּא גָּבוֹהַּ** ואף על פי כן **וְרוֹאֶה אֶת הַשָּׁפָל, שֶׁנֶּאֱמַר** "כִּי רָם ה׳ וְשָׁפָל יִרְאֶה".

אָמַר רַב חִסְדָּא וְאִיתֵימָא מַר עוּקְבָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם יחד, שֶׁנֶּאֱמַר "מְלַשְׁנִי בְּסֵתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית, גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכָל" **אַל תִּקְרֵי אוֹתוֹ** לא אוכל **אֶלָּא אִתּוֹ לֹא אוּכָל** – כלומר שה׳ אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. **אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ** – את הדרשה שלא יכול ה׳ לדור איתו יחד בעולם, **אַמַּסְפֵּרֵי** – על מספרי **לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר** בתחילת הפסוק 'מְלַשְׁנִי בְּסֵתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית'. **אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אֲפִילּוּ רוּחַ קִימְעָא** – פורענות קלה שבאה לעולם **עוֹכַרְתּוֹ** – טורפת ומאבדת אותו מהעולם, **שֶׁנֶּאֱמַר** "וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרָשׁ וכו׳ ויגרשו מימיו רפש וטיט" – בעלי גאווה הם כמו הים אשר משליך רפש סביבו ועוכר את מימיו. ודורשים, **וּמַה יָּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת** לוגים של מים, אף על פי כן אנו רואים **שרוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ** – מערבבת את מימיו, **אָדָם שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית אַחַת** של דם שעל ידה הוא מתקיים, **עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה** שרוח קלה של פורענות עוכרת ומאבדת אותו מהעולם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב, תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ אֶחָד מִשְּׁמוֹנֶה בִּשְׁמִינִית – כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא תהיה בו מידה קטנה של גאוה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל להוכיחם. **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וּמְעַטְּרָא לֵיהּ** – אותה מעט גאוה מוסיפה נוי לתלמיד חכם **כִּי סָאסָא לְשִׁבֹּלְתָּא** – כמו ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. **אָמַר רָבָא בְּשַׁמְתָּא** – בנידוי יהיה **דְּאִית בֵּיהּ** – תלמיד חכם שיש בו גאוה, **וּבְשַׁמְתָּא** – ובנידוי יהיה **דְּלֵית בֵּיהּ** – תלמיד חכם שאין בו מעט גאוה. דעה חולקת, **אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק לֹא מִינָּהּ וְלֹא מִקָּצָתָהּ** - שלא תהיה בתלמיד חכם אפילו מעט גאוה, **מִי זוּטָר דִּכְתִיב בֵּיהּ** – וכי קטן הוא בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה "**תּוֹעֲבַת** ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב".

אָמַר חִזְקִיָּה אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת ומתקבלת, **אֶלָּא אִם כֵּן מֵשִׂים לִבּוֹ כְּבָשָׂר** – שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, **שֶׁנֶּאֱמַר** "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ [וְגו׳] יָבוֹא כָל בָּשָׂר" **לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגו׳** - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. **אָמַר רַבִּי זֵירָא, בָּשָׂר כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא** – כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו נגע צרעת כתוב גם שנרפא. אבל כאשר כתוב על **אָדָם** שיש בו נגע **לֹא כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא**. ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אין רפואה למכאוביו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, למה נקרא האדם בשם **אָדָם,** משום שנרמז בראשי התיבות של שם זה, שהאדם יש בו **אֵפֶר** – יסודו מעפר, **דָּם** – שגורם למחלות רבות ומ"**רָה** - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכך אין לו להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בשם **בָּשָׂר**, שנרמז בראשי התיבות, שלאחר מות האדם יש לו **בּוּשָׁה** - ביום הדין, **סְ"רוּחָה** - גופו סרוח **וּר"מָה** - שגופו מאכל לתולעים. **אִיכָּא דְּאָמְרִי** שבאות 'ש' בשם בשר נרמזת המילה **שָׁאוֹל** - שסופו של האדם להיות בקבר. ואין לפרש שנרמזת המילה סרוחה, משום **דִּכְתִיב** בשר **בְּשִׁין** ולא בשין.

אָמַר רַב אַשִׁי כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ לַסּוֹף נִפְחָת - מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, **שֶׁנֶּאֱמַר** "הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ה עמוד א

אֲפִילּוּ עוֹשֶׂה צְדָקָה בַּסֵּתֶר, דִּכְתִיב 'מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אַף וְגוֹ' לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. אַזְהָרָה לְגַסֵּי הָרוּחַ מִנַּיִן, אָמַר רָבָא אָמַר זְעִירִי, 'שִׁמְעוּ וְהַאֲזִינוּ אַל תִּגְבָּהוּ'. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מֵהָכָא 'וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ' וּכְתִיב 'הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ' וּכְדְרַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אִילְעָא, דְּאָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אִילְעָא, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'הִשָּׁמֶר פֶּן וְאַל' אֵינוֹ אֶלָּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה. דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַסִּי וְזִמְנִין אָמַר לַהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמִּי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, לַסּוֹף מִתְמַעֵט, שֶׁנֶּאֱמַר 'רוֹמּוּ מְעַט' וְשֶׁמָּא תֹּאמַר יֶשְׁנוֹ בָּעוֹלָם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאֵינֶנּוּ'. וְאִם חוֹזֵר בּוֹ, נֶאֱסָף בִּזְמַנּוֹ כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהֻמְּכוּ כַּכֹּל יִקָּפְצוּן', כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דִּכְתִיב בְּהוּ 'בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל' וְאִם לָאו 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת יִמָּלוּ'. מַאי 'וּכְרֹאשׁ שִׁבּוֹלֶת', רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר כִּי סָאסָא דְּשִׁיבַּלְתָּא וְחַד אָמַר כְּשִׁיבּוֹלֶת עַצְמָהּ, בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר כִּי סָאסָא דְּשִׁיבַּלְתָּא, הַיְינוּ דִּכְתִיב 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת'. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר 'כִּי שׁוּבַּלְתָּא עַצְמָהּ' מַאי 'וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת'. אָמַר רַב אַסִּי וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ גְּבוֹהָה גְּבוֹהָה הוּא מְלַקֵּט :

'וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ' רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר אִתִּי דַּכָּא וְחַד אָמַר אֲנִי אֶת דַּכָּא, וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר 'אֲנִי אֶת דַּכָּא' שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי וְלֹא גָּבַהּ הַר סִינַי לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי (וְהִנִּיחַ כָּל אִילָנוֹת טוֹבוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בַּסְּנֶה). אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, רָאוּי לְגָדְעוֹ כַּאֲשֵׁירָה, כְּתִיב הָכָא 'וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְדוּעִים' וּכְתִיב הָתָם 'וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן'. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אֵין עֲפָרוֹ נִנְעָר, שֶׁנֶּאֱמַר 'הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר' שׁוֹכְבֵי בֶּעָפָר לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא שֹׁכְנֵי עָפָר, מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ שְׁכִינָה מְיַלֶּלֶת עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְגָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יְיֵדָע'. דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִדַּת בָּשָׂר וָדָם גָּבוֹהַּ רוֹאֶה אֶת הַגָּבוֹהַּ וְאֵין גָּבוֹהַּ רוֹאֶה אֶת הַשָּׁפָל אֲבָל מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, הוּא גָּבוֹהַּ וְרוֹאֶה אֶת הַשָּׁפָל, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי רָם ה' וְשָׁפָל יִרְאֶה'. אָמַר רַב חִסְדָּא וְאִיתֵּימָא מַר עוּקְבָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר 'מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב אוֹתוֹ לֹא אוּכָל' אַל תִּקְרֵי אוֹתוֹ אֶלָּא אִתּוֹ לֹא אוּכָל. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר 'מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית'. אָמַר רַבִּי אֲלֶכְּסַנְדְּרִי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ אֲפִילּוּ רוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ' וּמָה יָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת, רוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ. אָדָם שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית אַחַת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב, תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בִּשְׁמִינִית. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וּמְעַטְּרָא לֵיהּ כִּי סָאסָא לְשִׁבּוֹלְתָּא. אָמַר רָבָא, בְּשַׁמְתָּא דְּאִית בֵּיהּ וּבְשַׁמְתָּא דְּלֵית בֵּיהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לֹא מִינַּהּ וְלֹא מִקְצָתָהּ, מִי זוּטַר דִּכְתִיב בֵּיהּ 'תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב'. אָמַר חִזְקִיָּה, אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן מֵשִׂים לִבּוֹ כְּבָשָׂר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ [וְגוֹ'] יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי זֵירָא, בָּשָׂר כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא, אָדָם לֹא כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָדָ"ם - אֵ"פֶר דָּ"ם מָ"רָה, בָּשָׂ"ר – בּ"וּשָׁה סְ"רוּחָה רִ"מָּה, אִיכָּא דְּאָמְרִי, שְׁאוֹל דִּכְתִיב בְּשִׁין. אָמַר רַב אַשִׁי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, לַסּוֹף נִפְחָת, שֶׁנֶּאֱמַר

'ולשאת

רש"י

אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה צְדָקָה בַּסֵּתֶר. שֶׁנּוֹתֵן מִיָּדוֹ לְיָדוֹ שֶׁל הֶעָנִי, וְהָכִי מַשְׁמַע יָד הַנּוֹתֶנֶת לְיָד אַף הוּא לֹא יִנָּקֶה: **דִּכְתִיב בֵּיהּ מַתָּן בַּסֵּתֶר כּוּ'.** לָאו דְּשַׁיָּיךְ הַאי קְרָא בִּקְרָא דִּלְעֵיל, אֶלָּא רְבוּתָא הִיא שֶׁאע"פ שֶׁמְּכַפֶּה אַף וְחֵמָה אֵינוֹ מְכַפֵּר עַל גַּסּוּת הָרוּחַ: **אַזְהָרָה.** שֶׁלֹּא יְהֵא גַּס רוּחַ: **וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ.** אַלְמָא מִגַּבַּהּ לֵב בָּא לִידֵי שִׁכְחָה שֶׁשּׁוֹכֵחַ אֶת בּוֹרְאוֹ, וּבְשִׁכְחָה הוּא מֻזְהָר הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח: **מִתְמַעֵט.** מַחֲשִׁיבוּתוֹ: **רוֹמּוּ מְעַט.** כֵּיוָן שֶׁרוּמוֹ מִתְמַעֵט: **יֶשְׁנוֹ בָּעוֹלָם.** מִתְקַיֵּם: **וְהֻמְּכוּ.** וְאִם חָזַר וְנַעֲשָׂה עָנָיו שֶׁמֵּמִיךְ אֶת עַצְמוֹ: **כַּכֹּל.** כְּאוֹתָן שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן כֹּל: **יִקָּפְצוּן.** מִן הָעוֹלָם, יָמוּתוּ מוֹת יְשָׁרִים. אַבְרָהָם כְּתִיב בֵּיהּ וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל, יִצְחָק כְּתִיב בֵּיהּ וָאוֹכַל מִכֹּל, יַעֲקֹב כְּתִיב בֵּיהּ כִּי חַנַּנִי אֱלֹהִים וְכִי יֶשׁ לִי כֹל, וְהָכִי מְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה (דְּבִשְׁלָמָא בַּכֹּל מִכֹּל [כֹּל] רְבוּתָא הוּא שֶׁנִּתְבָּרְכוּ בַּכֹּל, אֲבָל וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּקָאָמַר): **כְּסָאסָא דְּשִׁבָּלְתָּא.** גָּבְהוֹ שֶׁל שִׁבּוֹלֶת שֶׁקּוֹרִין זָקָן הַשִּׁבּוֹלֶת, וְהוּא נִשְׁבָּר וְנוֹפֵל מֵאֵלָיו: **גְּבוֹהָה גְּבוֹהָה הוּא מְלַקֵּט.** וְהַיְינוּ וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת שֶׁרֹאשָׁהּ נִרְאֵית לְמַעְלָה מֵחַבְרוֹתֶיהָ: **אִתִּי דַּכָּא.** אֲנִי מַגְבִּיהוֹ עַד שֶׁשּׁוֹכֵן אֶצְלִי, וְהַיְינוּ אֶשְׁכּוֹן אֶת דַּכָּא: **אֲנִי אֶת דַּכָּא.** אֲנִי מַרְכִּין שְׁכִינָתִי אֶצְלוֹ: **יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ.** לֶאֱהוֹב אֶת הַנְּמִיכוּת: **כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת.** כְּגוֹן תָּבוֹר וְכַרְמֶל שֶׁבָּאוּ שָׁם, כִּדְכְתִיב לָמָּה תְּרַצְּדוּן הָרִים גַּבְנֻנִּים (תְּהִלִּים סח): **כַּאֲשֵׁרָה.** יִגָּדַע וְיִשָּׁרֵשׁ אַחֲרֶיהָ כַּאֲשֵׁרָה שֶׁצָּרִיךְ גִּדּוּעַ אַחֲרֶיהָ כִּדְכְתִיב וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם (דְּבָרִים יב): **נִנְעָר.** מֵקִיץ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים: **שׁוֹכְבֵי בֶּעָפָר לֹא נֶאֱמַר.** דְּלִישְׁתַּמַּע עַל כָּל הַמֵּתִים: **שָׁכֵן לֶעָפָר.** מַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לֶעָפָר: **מְיַלֶּלֶת.** מְקוֹנֶנֶת: **וְגָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יְיֵדָע.** רֵישֵׁיהּ דִּקְרָא כִּי רָם ה' וְשָׁפָל יִרְאֶה, וְגָבֹהַּ – וְהַגָּבֹהַּ מִמֶּרְחָק מִקֹּדֶם שֶׁתָּבֹא עָלָיו פּוּרְעָנוּת יָמִים רַבִּים – יְיֵדָע. שְׁכִינָה מִתְאוֹנֶנֶת וּמִשְׁתַּבֶּרֶת עָלָיו, כְּמוֹ וַיֵּדַע אַלְמְנוֹתָיו (יְחֶזְקֵאל יט) וַיּוֹדַע בָּהֶם אַנְשֵׁי סֻכּוֹת (שׁוֹפְטִים ח) יִוָּדַע כְּמֵבִיא לְמַעְלָה (תְּהִלִּים עד), לְשׁוֹן שֶׁבֶר: **רוֹאֶה אֶת [הַשָּׁפָל] (הַגָּבֹהַּ).** לְקָרְבוֹ וּלְהִשְׁתַּדֵּל עִמּוֹ, וְחָשׁוּב בְּעֵינָיו, כְּמוֹ (הוֹשֵׁעַ ט) כְּבִכּוּרָה בִּתְאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ רָאִיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם, נָתַתִּי עֵינַי לְקָרְבָם וּלְחַבְּבָם: **וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע.** מִשּׁוּם רֵישָׁא דִּקְרָא מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ וְגוֹ': **רוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ.** פּוּרְעָנוּת קַלָּה טוֹרַפְתּוֹ וּמְאַבַּדְתּוֹ: **וְהָרְשָׁעִים.** גַּסֵּי הָרוּחַ, דִּקְרָאֵי דִּלְעֵיל מִשְׁתָּעֵי בִּשְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְגוֹ' כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב עִם אוֹתָן שְׁפָלִים בַּעֲוֹן בִּצְעוֹ וְגוֹ' דְּרָכָיו רָאִיתִי וְגוֹ' בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם וְגוֹ', אֲבָל הָרְשָׁעִים שֶׁאֵינָן שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כַּיָּם הַמְגָרֵשׁ וּמַשְׁלִיךְ רֶפֶשׁ וָטִיט לִשְׂפָתָיו סְבִיבָיו: **כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת.** לוֹגֵי מַיִם אָנוּ רוֹאִים שֶׁרוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ עוֹכֶרֶת אֶת מֵימָיו: **אָדָם שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית אַחַת.** שֶׁבִּרְבִיעִית דָּם הוּא מִתְקַיֵּם. שִׁיעוּר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁרְבִיעִית דַּם מֵת מְטַמֵּא בְּאֹהֶל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נֶפֶשׁ וְקָרֵינָא בֵּיהּ עַל כָּל נַפְשׁוֹת מֵת לֹא יָבֹא: **אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בִּשְׁמִינִית.** מִשְׁקָל קָטָן הוּא וְהַיְינוּ עוּכְלָא, כְּלוֹמַר צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ מְעַט גַּאֲוָה, שֶׁלֹּא יְהוּ קַלֵּי הָרֹאשׁ מִסְתּוֹלְלִין בּוֹ וִיהֵא דְּבָרָיו מִתְקַבְּלִין עֲלֵיהֶן בְּעַל כָּרְחָם: **וּמְעַטְּרָא לֵיהּ כִּי סָאסָא לְשִׁבַּלְתָּא.** גַּסּוּת מוּעָט נָאֶה וְהוֹגֶנֶת לוֹ לְתַלְמִיד חָכָם וּמְעַטַּרְתּוֹ כְּסָאסָא הַמְעַטֶּרֶת אֶת הַשִּׁבּוֹלֶת: **בְּשַׁמְתָּא דְּאִית בֵּיהּ.** גַּסּוּת הָרוּחַ: **וּבְשַׁמְתָּא דְּלֵית בֵּיהּ.** גַּסּוּת פּוּרְתָּא, לְפִי שֶׁאֵין בְּנֵי עִירוֹ יְרֵאִים מִמֶּנּוּ וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְהוֹכִיחָם: **לֹא מִמֶּנָּה וְלֹא מִמִּקְצָתָהּ.** לֹא יַחְפּוֹץ אָדָם לֹא בְּכֻלָּהּ וְלֹא בְּמִקְצָתָהּ, דְּמִי זוּטַר מַאי דִּקְרֵי לֵיהּ קְרָא תּוֹעֲבַת ה': **כְּבָשָׂר.** שֶׁהוּא רַךְ וְלֹא כְּאֶבֶן שֶׁהוּא קָשֶׁה: **לְהִשְׁתַּחֲווֹת.** לְהִתְפַּלֵּל, אוֹתָם שֶׁהֵם בָּשָׂר יָבוֹאוּ וְיִתְפַּלְלוּ כִּי הֵם נִשְׁמָעִים לְפָנַי, אֲבָל גַּסֵּי הָרוּחַ לֹא יָבוֹאוּ: **בָּשָׂר כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא.** וּבָשָׂר כִּי יִהְיֶה בוֹ בְעוֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ, נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם, לֹא כְּתִיב בְּחַד מִנַּיְיהוּ וְנִרְפָּא. לְפִי דַּרְכְּךָ אַתָּה לָמֵד, שֶׁמִּי שֶׁהוּא רַךְ וְעָנָיו כְּבָשָׂר קָרוֹב לְהִתְרַפְּאוֹת מִיִּסּוּרִין הַבָּאִין עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁהוּא קָשֶׁה כַּאֲדָמָה אֵין רְפוּאָה לְמַכּוֹתָיו: **אָדָם.** לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָדָם, שֶׁהוּא אֵפֶר דָּם מָרָה. כְּלוֹמַר כֻּלּוֹ הֶבֶל, לְכָךְ אַל יִתְגָּאֶה. מָרָה הִיא לִיחְלוּחִית מָרָה הַיּוֹצְאָה מִן הַמְּרִירָה שֶׁבַּכָּבֵד וּמִתְגַּבֶּרֶת בְּאָדָם הַכֹּל לְפִי הֶחֳדָשִׁים וְשִׁנּוּי הָעִתִּים וּלְפִי הַמַּאֲכָל שֶׁאוֹכֵל, וְעַל יָדֶיהָ בָּאִין חֳלָיִים וּנְגָעִים וּמַכְאוֹבוֹת. יֵשׁ שֶׁקּוֹרִין בְּדִבְרֵי הָרוֹפְאִים מְרִירָה שְׁחוֹרָה וְיֵשׁ שֶׁקּוֹרִין מְרִירָה אֲדֻמָּה: **שָׁאוּל.** מְקוֹם שְׁאוֹל בֵּיתוֹ: **נִפַּחַת.** מִתְמַעֵט מֵחֲשִׁיבוּתוֹ וְנַעֲשֶׂה פָּחוּת בָּאֲנָשִׁים:

תוספות

כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער. תימה אמאי לא חשיב האי במשנת חלק והא דאמר פרק בתרא דכתובות (דף קיא.) מתים שבחו"ל אינן חיים ותו גרסינן התם ע"ה אינן חיים אא"כ יהנו תלמידי חכמים ומלוי [בריבית] רביות מצינו באגדה שאינן חיים לעולם הבא. תוס' ר"י:

אדם שאין בו אלא רביעית דם. פר"ח הוא דם הצלול שממנו משתית הלב אין בו אלא משקל כ"ה סלעים שהיא רביעית הלוג:

הא

ולשאת

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

רש״י

הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נקט הכא לישנא דריש מס׳ מכות (דף כ.) כיצד העדים נעשים זוממין כיצד אין העדים נעשים זוממין מבעי ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא לה מבעי ליה והתם מתרץ שפיר אבל הכא אפילו לפי התירוץ הוה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה ונראה דלהכי לא פריך הכא משום דמצי למימר אל תדברי דרישא פירושו סתירה דהיינו קינוי גמור ואתי שפיר לישנא דכיצד מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא וה״פ הכא אלמא פירוש דמתני׳ דדיבור סתירה הוא מדקתני כיצד מקנא ולשון נקי הוא כדתנן בפרק קמא דכתובות (דף יג.) ראוה מדברת ומפרש בגמ׳ מאי מדברת נסתרה א״כ תיקשי סיפא דקתני דיברה עדיין מותרת לביתה ואי פירוש דדיבור דמתניתין סתירה אמאי מותרת אלא דיבור ממש הוא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרוצי דדיבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא התם סוף דבר שתדבר עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירתה כלום פירוש בתמיה דבורה אתא מימר לך אפי׳ דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לביתה לשון נקי מיהו דסיפא אית לן למימר על כרחך דיבור ממש:

לאחר ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף פח.) בשמעתין דשומרת יבם דפריך התם והא בעינן לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אמר רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ב״ד שוייה כאחר אבל באחר דקרא אין האח בכלל והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר איש הרי אח אמור הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לבן דמשמע טעמא דכתיב איש הא לאו הכי לא הוי אח בכלל אחר וכ״ש גבי יבם דבא מכח נשואי אחיו דלאו אחר הוא והכי אמרינן נמי בפ״ק דקידושין (דף יג:) אמר קרא פן יָמות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני דיבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר (קידושין דף סז:) דנפקא לן מדהכא בפרק האומר דלא תפסי קדושין באחות אשה אימר דאיצטריך קרא דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבומי כדאמרי׳ בשמעתין ואכתי אחות אשה מנלן ועוד תקשה דהכא אע״ג דכתיב איש אחר ממעטינן יבם ובערכין מרבינן יבם מאיש וממעטינן בן מאחר וא״ת מאיש ממעטינהו בפ׳ האומר (נ״ז ע״ב) קרובים ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא והא האי קרא בסוטה ודאי ע״י עדים כתיב דילפינן דבר דבר מממון בסוף מסכת גיטין (דף נ.) וסוטה ודאי אמר בפ״ק דיבמות (דף יח:) דפטורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כערוות תריץ דלאחר לא איצטריך למיכתב אלא ליוצאת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית מטומאה דכתיב בה:

אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר׳ אברהם בר מרדכי ז״ל והא סוטה ודאית ואיילונית היכא דהכיר בה ואשת סריס דבעו גט מבעל היכא דאיתיה ואפ״ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להכא כיון דטומאה [כתיב בה] סתם הרי היא כערוה גמורה דגזירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היכא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ״ה אימעוט בפ״ק דיבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעוט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכח נשואי אחיו הרי הוא במקום בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא ליסתריה לביתיה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור: מי

'וְלִשְׁאֵת וְלַסַּפַּחַת', וְאֵין 'שְׁאֵת' אֶלָּא לְשׁוֹן גְּבוֹהַּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעַל [כָּל] הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל [כָּל] הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת', וְאֵין סַפַּחַת אֶלָּא טְפֵילָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'סְפִחֵנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם'. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גְּדוֹלִים נְמוּכֵי הָרוּחַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אָדָם מַקְרִיב עוֹלָה שְׁכַר עוֹלָה בְּיָדוֹ, מִנְחָה שְׁכַר מִנְחָה בְּיָדוֹ, אֲבָל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּם שֶׁנֶּאֱמַר 'זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה'. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵין תְּפִילָּתוֹ נִמְאֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה'. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כָּל הַשֵּׁם אוֹרְחוֹתָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׁם דֶּרֶךְ אֲרֹנוּ בְּיֵשַׁע אֱלֹהִים' אַל תִּקְרֵי 'וְשָׁם' אֶלָּא 'וְשָׁם דֶּרֶךְ': [כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ כו']: הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אֲמַרְתְּ אָמַר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי זֶה, אַלְמָא 'דִּבּוּר' סְתִירָה הוּא, וַהֲדַר תָּנֵי דִּיבְּרָה עִמּוֹ עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבֵיתָהּ וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, אַלְמָא 'דִּבּוּר' לֹא כְּלוּם הוּא. אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר אַל תְּדַבְּרִי וְדִבְּרָה, אַל תְּדַבְּרִי וְנִסְתְּרָה (וְלֹא כְּלוּם), אַל תִּסְתְּרִי וְדִבְּרָה עִמּוֹ עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבֵיתָהּ וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, נִכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר וְשָׁהָתָה כְּדֵי טוּמְאָה אֲסוּרָה לְבֵיתָהּ וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה: וְאִם מֵת חוֹלֶצֶת: אַמַּאי, תִּתְיַיבֵּם נַמִּי יְבוּמֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף, אָמַר קְרָא 'וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר' לְאִישׁ אַחֵר וְלֹא לַיָּבָם. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה חֲלִיצָה נַמִּי לֹא תִּבְעֵי. אָמַר לֵיהּ, אִילּוּ אִיתֵיהּ לְבַעַל, מִי לֹא בָּעֵיא גֵּט, הַשְׁתָּא נַמִּי תִּבְעֵי חֲלִיצָה. וְאִית דְּאָמְרֵי אָמַר רַב יוֹסֵף, רַחֲמָנָא אָמַר 'וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר' דְּלֹא לִיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ, וְאַתְּ אָמְרַתְּ תִּתְיַיבֵּם נַמִּי יְבוּמֵי. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה לְאַחֵר לֹא תִּינָּשֵׂא דְּלֹא תִּיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ,

מי

לְאִישׁ אַחֵר תִּנָּשֵׂא וְלֹא לַיָּבָם, שֶׁאֵינוֹ אַחֵר אֶצֶל נְשׂוֹאֵין שֶׁל זוֹ, שֶׁמִּכֹּחַ נְשׂוֹאֵי רִאשׁוֹן הָיָא נִזְקֶקֶת לוֹ: **אִי הָכִי חֲלִיצָה נַמִּי לֹא תִּיבְעֵי.** דְּהָא פְּטָרָהּ רַחֲמָנָא וְשַׁרְיֵיהּ לְאִישׁ אַחֵר בְּכָל עִנְיָן שֶׁתֵּצֵא מִבֵּיתוֹ אַחֵר שֶׁנִּמְצָא בָּהּ עֶרְוַת דָּבָר: **אִלּוּ אִיתֵיהּ לַבַּעַל.** מִי מִשְׁתַּרְיָא בְּלֹא גֵּט, הָא כְּתִיב וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת, אֲפִי׳ מְצָא בָּהּ עֶרְוַת דָּבָר כְּרִיתוּת בָּעֵיא, הַשְׁתָּא נַמִּי בָּעֵיא חֲלִיצָה, דִּיבָּם בִּמְקוֹם בַּעַל קַאֵי: **אִית דְּאָמְרֵי.** דְּהָכֵי שָׁנֵי רַב יוֹסֵף לְעֵיל, רַחֲמָנָא אָמַר כּוֹ׳ עַזּוּהּ לְבַעֲלָהּ לְגָרְשָׁהּ מִבֵּיתוֹ כְּשֶׁמְּצָא בָּהּ עֶרְוַת דָּבָר כִּי הַיְכִי דְּלֹא תִּסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ, כְּדְּאָמַר לְעֵיל זְנוּתָא בְּבֵיתָא כִּי קָרְיָא לְשׁוּמְשְׁמָא:

מי

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ה עמוד ב

רש״י

״וְלִשְׁאַת וְלִסַּפַּחַת״ ודורשים, וְאֵין שְׁאֵת אֶלָּא מִלְּשׁוֹן גָּבוֹהַּ, כמו שֶׁנֶּאֱמַר ״וְעַל [כָּל] הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל [כָּל] הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת״, הרי ש׳שאת׳ הוא לשון של התנשאות והתרוממות. וְאֵין סַפַּחַת אֶלָּא מלשון טְפִילָה, כמו שֶׁנֶּאֱמַר ״סְפָחֵנִי נָא אֶל אַחַת ממשמרות הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם״, הרי ש׳ספחת׳ הוא מלשון דבר הנטפל ונספח, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא יהיה חשוב אלא נטפל לאחרים.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גְּדוֹלִים נְמוּכֵי רְוָחַ – השפלים והענוים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אָדָם שמַקְרִיב עוֹלָה, שֶׁכַּר של הקרבת קרבן עוֹלָה בְּיָדוֹ, וכן המקריב מִנְחָה שֶׁכַּר של הקרבת קרבן מִנְחָה בְּיָדוֹ, אך אין להם שכר יותר ממה שהקריבו בפועל. אֲבָל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפֵלָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הִקְרִיב את כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר ״זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה״, ונדרש משום ש׳זבחי׳ משמע הרבה זבחים. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵין תְּפִילָּתוֹ של מי שדעתו שפלה נִמְאֶסֶת לפני ה׳, שֶׁנֶּאֱמַר ״לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה״ – שלא יבוזו לתפילתו. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הַשָּׁם אוֹרְחוֹתָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה - שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקיימה, זוֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בְּיֶשַׁע אֱלֹהִים״, אַל תִּקְרֵי ״וְשָׂם״ אֶלָּא וְשָׁם דֶּרֶךְ, שמחשב את דרכיו.

שנינו במשנה. [כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ כו׳] אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו׳. מקשה הגמרא, הָא גּוּפָא קַשְׁיָא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אָמְרַתְּ – אמר התנא שקינוי היינו שאָמַר לָהּ בעלה בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי זֶה, אַלְמָא – ממה שאמר שכך הוא לשון קינוי, משמע שמה שאמר התנא שאסר עליה ׳דִּבּוּר׳, סְתִירָה הוּא - שציווה עליה לא להתיחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד דיבור. ואילו וַהֲדַר תָּנֵי - המשיך התנא ואמר שאם עברה האשה על ציווי זה וּדִיבְּרָה עִמּוֹ – עם אותו פלוני, עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה – שאינה נאסרת כדין סוטה, אַלְמָא - משמע ש׳דיבור׳ שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה נאסרת כדין סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי ׳דִּבּוּר׳ לֹא כְּלוּם הוּא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת שהרי לא התיחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא ׳דיבור׳ והתכוון

תוספות

ליחוד ובהמשך אמר ׳דיבור׳ והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת הגמרא, אָמַר אַבָּיֵי הָכִי קָאָמַר, אם אמר לה אַל תְּדַבְּרִי עם פלוני וּדִבְּרָה עמו, או שאמר לה אַל תְּדַבְּרִי וְנִסְתְּרָה – התייחדה עמו, (וְלֹא כְּלוּם), וכן אם אמר לה אַל תִּסְתְּרִי עם פלוני וְדִבְּרָה עִמּוֹ דיבור בעלמא אך לא התיחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ – לשמש עם בעלה, וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה - אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קינוי, ואם עברה על ציוויו וּנְכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֵּתֶר וְשָׁהֲתָה שם עמו כְּדֵי טוּמְאָה, נחשבת סוטה, ודינה שֶׁאֲסוּרָה לְבַעְלָהּ וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.

שנינו במשנה, וְאִם מֵת בעלה של הסוטה ואין לו בנים, הסוטה חוֹלֶצֶת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, אַמַּאי יכולה רק לחלוץ, תִּתְיַיבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יוֹסֵף דין זה נלמד ממה שאָמַר קְרָא לגבי אשה שגירשה בעלה מפני שמצא בה ערוות דבר, ״וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״, ודורשים מהייתור של ׳איש אחר׳, שאשה שנמצא בה דבר ערוה יכולה להנשא רק לְאִישׁ אַחֵר, אך וְלֹא לַיָּבָם. מקשה הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה - שאמרה התורה שתלך לאיש אחר, חֲלִיצָה נַמִּי לֹא תִּיבָּעֵי שהרי התירה התורה למי שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אִילּוּ אִיתֵּיהּ לְבַעַל - אם בעלה היה בחיים, מִי לֹא כָּעֵיָא גֵּט – האם לא הייתה צריכה גט כדי להנשא לאחר, הַשְׁתָּא נַמִּי שמת ואחיו עומד במקומו, תִּיבָּעֵי חֲלִיצָה – היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.

וְאִית דְּאָמְרִי אָמַר רַב יוֹסֵף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה שסוטה אינה מתיבמת, באופן אחר, רַחֲמָנָא אָמַר – התורה ציותה למי שמצא באשתו דבר ערוה ״וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״ – כלומר שיגרשנה כדי דְּלֵא לִיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ – שלא תחריב את ביתו, וְאַתְּ אָמְרַתְּ תִּתְיַיבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי – ודאי שאין לומר שמצווה לאחיו לייבמה ולגרום שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף אֶלָּא מֵעַתָּה לְאַחֵר לֹא תִּינָּשֵׂא – יהיה אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי דְּלֵא תִּיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ, ואילו התורה אמרה ׳והייתה לאיש אחר׳. אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי,

---

המשך ביאור למס׳ כריתות ליום שישי עמ׳ א

לְחַשִּׁיבָה, פָּטוּר, כיון שֶׁכָּל הַיּוֹם מְכַפֵּר, וכיון שלאחר החטא היתה עדיין שהות של יום הכיפורים, התכפר לו חטאו.

הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חיוב להביא חַטַּאת הָעוֹף מִסָּפֵק, שאין יודעים אם חייבת היא או לא, כגון שהפילה ולא ידוע אם היתה זו צורת נפל המחייבת בקרבן, וְאחר כך עָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיֶּבֶת לְהָבִיא את קרבנה לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁחטאת זו אינה באה כלל לכפר על חטא, אלא הִיא רק מַכְשֶׁרֶת את האשה לֶאֱכוֹל בַּזְּבָחִים, וממילא אין יום הכיפורים פוטר ממנה.

חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, שאין ידוע אם חייבת להביאה או לא, כגון שלא ידוע מה הפילה, אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה – אם לאחר שנמלקה נוֹדַע שאין צריך להביאה, והיינו שהפילה צורה שאינה מחייבת קרבן, אף שהתברר עתה שלא היתה חייבת כלל בקרבן, והוא חולין, מכל מקום גזרו חכמים שתהיה החטאת אסורה בהנאה, וּתְקֻבַּר, שאף שמצד הדין היא חולין, וכן אין בה איסור חולין שנשחטו בעזרה, כיון שלא אסרה תורה אלא בשחיטה ולא במליקה, מכל מקום גזרו בה חכמים איסור הנאה, שמא יבואו לומר שמותר להנות מכל חטאת העוף שבאה על ספק, אף שלא נודע שאין בה צורך, ובאמת חטאת כזו היא אסורה שהרי יתכן שקודש היא.

גמרא

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי אליעזר וחכמים. מבררת הגמרא: מַאי טַעְמֵיהּ – מה טעמו דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שאמר שיכול אדם להביא אשם תלוי בנדבה. מבארת הגמרא: מדבר זה למד רבי אליעזר שאשם תלוי בא בנדבה, משום דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חוֹבָה הִיא – שאם עולה בדעתך שאשם תלוי אינו בא בנדבה, אלא כדי לכפר על אותו ספק חטא, אם כן כשמִתְיַדַּע לֵיהּ – כשנודע לו שחטא לאחר שכבר הביא אשם, אַמַּאי מַיְיתֵי – מדוע חייב הוא להביא חַטָּאת, והרי כבר נתכפר במה שהביא אשם תלוי, אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ – מוכח מכאן, שאשם תלוי נְדָבָה הִיא, ואינו בא לכפר, אלא הוא בא לדורון, ולכן יכול הוא להביא אשם תלוי אף אם אינו חושש כלל שחטא.

ממשיכה הגמרא: וְטעמם של רַבָּנַן הוא, שרק עוֹלָה וּשְׁלָמִים, הוּא דְּאָתוּ – רק הם באים בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אֲבָל חַטָּאת וְאָשָׁם חוֹבָה נִינְהוּ – הם קרבנות חובה, ואינם באים בנדבה, וְאָשָׁם תָּלוּי שחייבה התורה להביא על ספק חטא, באמת אינו מכפר על החטא, ולכן לאחר שנודע לו שחטא עליו להביא חטאת, אלא הֵיינוּ טַעְמָא דְּמַיְיתֵי מִקַּמֵּי דְּמִתְיַדַּע לֵיהּ – זהו הטעם שעליו להביאו קודם שנודע לו שחטא, כדי לְהָגֵן עָלָיו מהיסורים, עד שיוודע לו שחטא ויביא חטאת, דְּהַתּוֹרָה חָסָה עַל גּוּפָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שלא יתייסרו, ומשום כך חייבתו תורה להביא אשם תלוי, להגן עליו, ובאמת אשם תלוי הוא חובה.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, אמנם חכמים דחו את ראייתו של רבי אליעזר, אך מכל מקום מנין להם שאין אשם תלוי בא בנדבה, דִּילְמָא – שמא אָשָׁם תָּלוּי, כיון שמצאנו שהוא קל כל כך, שמביאים אותו על ספק, יהיה דינו כְּעוֹלָה וּשְׁלָמִים, מָה – כמו שעוֹלָה וּשְׁלָמִים דְּאָתוּ – שהם באים בְּחוֹבָה, וְאָתוּ גם בִּנְדָבָה, אָשָׁם תָּלוּי נַמִּי – גם כן, נאמר דְּאמנם אָתֵי בְּחוֹבָה, אך אָתֵי נַמִּי בִּנְדָבָה, ומנין להם שהוא בא רק בחובה ואינו בא בנדבה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב אשי, אין לדמות אשם תלוי לעולה ושלמים, כיון שעוֹלָה וּשְׁלָמִים אף שבאים הם גם כן בחובה, עִיקָּר הפרשה שלהם בתורה בִּנְדָבָה כְּתִיבִי – נאמרה בנדבה, אבל אָשָׁם תָּלוּי, עִיקָּר הקרבן שלו, בְּחוֹבָה כְּתִיב – נאמר בתורה לענין חובה, ואין לנו ללמוד מעולה ושלמים שיוכל להביא אף בנדבה.

הגמרא מביאה ברייתא, ודנה בשיטת מי נאמרה ברייתא זו: תָּנֵי – שנה רַבִּי חִיָּא ברייתא זו קַמֵּיהּ דְּרָבָא – לפני רבא,

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

סברא זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, וממילא היא אסורה על היבם באיסור אשת אח. אך אין זו סברא לאסור אותה להינשא לאחר, משום שמִי קָא רָמִינַן לָהּ עֲלֵיהּ בְּעֵל כָּרְחֵיהּ – וכי אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב יוֹסֵף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי הַכָּתוּב קְרָאוֹ - למי שנושא אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - 'אַחֵר', כלומר, שֶׁאֵין הבעל השני בֶּן זוּגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן - שאינו דומה לו, משום שֶׁזֶּה – הראשון הוֹצִיא רְשָׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזֶה - ואילו השני הִכְנִיס רְשָׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. וְאַתְּ אָמְרַתְּ תִּתְיַבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא 'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, אֶלָּא מַעֲתָּה – לדבריך, גם אם הלכה אותה אשה שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה וּנְשֵׂאת לְאַחֵר, וּמֵת האחר בְּלֹא בָנִים, לֹא תִּתְיַבֵּם לאחיו של האחר, משום דְּהַכָּתוּב קְרָאוֹ – אם ישא אשה רשעה זו 'אַחֵר'. מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין יבום, כיון שלְגַבֵּיהּ דְּהַאי - לגבי האח של הבעל השני מִיהָא בְּשֵׁם טוֹב הֲוָה קַיְימָא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא 'אחר'.

רָבָא אָמַר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד מִקַּל וָחוֹמֶר, שאִם נֶאֱסְרָה מחמת שנעשתה סוטה בְּמוּתָּר לָהּ – לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בְּאָסוּר לָהּ – לאחיו שהיתה אסורה עליו בחיי בעלה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתייבמת. שואלת הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבא אֶלָּא מַעֲתָּה - לדבריך, צריך להיות הדין בכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקִּידֵּשׁ אֶת הָאַלְמָנָה שאסורה לו, וּמֵת בלי בנים, וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן הֶדְיוֹט שמותר באלמנה, שלֹא תִּתְיַבֵּם לכהן הדיוט. משום שיש לומר קל וחומר בעין זה, אִם נֶאֱסְרָה כשהיתה נשואה בְּמוּתָּר לָהּ – לבעלה הכהן הגדול, אם כן בְּאָסוּר לָהּ – לאחיו שהיתה אסורה עליו בחיי בעלה לֹא כָּל שֶׁכֵּן שתיאסר להתיבם לו. דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי האלמנה נֶאֱסְרָה עליו, הָא אֲסִירָא וְקַיְימָא - מעולם לא היתה מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה בְּמוּתָּר לָהּ, הרי הכהן גדול אָסוּר לָהּ הוּא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אֶלָּא כך הקשה אביי לרבא, לדבריך צריך להיות הדין באֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנְסָה ונאסרה בזה על בעלה, וּמֵת בעלה בלי בנים, וְיֵשׁ לוֹ אָח חָלָל - שמותר לו לישא אשה שפסולה לכהונה, שלֹא תִּתְיַבֵּם לאח החלל, משום שיש לומר את אותו קל וחומר, אִם נֶאֱסְרָה מחמת שנאנסה בְּמוּתָּר לָהּ – לבעלה שהיתה מותר לו, אם כן בְּאָסוּר לָהּ – לאחיו שהיתה אסורה לו בחיי בעלה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור סוטה נוהג גם באח, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שאֹנֶס בְּיִשְׂרָאֵל מִישְׂרָא שָׁרֵי - כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאנסה נאסרת לבעלה, אך אשת ישראל וכן אשת כהן חלל שנאנסה מותרת, וְגַבֵּי דְּהַאי (מִיהָא) לֵיכָּא אִיסּוּרָא – וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת, לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו.

משנה. וְאֵלּוּ הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים וַאֲסוּרוֹת מִלֶּאֱכוֹל בִּתְרוּמָה לעולם, משום שלא ניתן לבודקן על ידי המים המרים. הָאוֹמֶרֶת לבעלה מְטַמֵּאָה אֲנִי לְךָ – שמודה האשה שזינתה תחתיו, וְשֶׁבָּאוּ עֵדִים שמעידים עליה שֶׁהִיא מְטַמֵּאָה – שזינתה, וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה – שאינה רוצה לשתות את המים ולהיבדק, וְשֶׁבַּעֲלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ את המים. וְשֶׁבַּעֲלָהּ בָּא עָלֶיהָ כשהיו בְּדֶרֶךְ לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם זינתה.

גמרא. אָמַר רַב עַמְרָם, הָא מִילְּתָא - הדין שלהלן אָמַר לָן רַב שֵׁשֶׁת, וְאַנְהַר לָן עֵינִין מִמַּתְנִיתִין - והאיר את עניינו בכך שהביא ראיה לדבריו ממשנתנו. סוֹטָה שֵׁשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם שיודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא מעידים על כך, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ - אין שתית המים מועילה לבודקה אם זינתה. מבאר רב ששת, מַאי טַעְמָא שאין שתית המים מועילה לבודקה, משום דְּאָמַר קְרָא "וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ", ודורשים, שדוקא אם 'ועד אין בה', כלומר דְּלֵיכָּא דְּיָדַע בָּהּ – שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה הפרשה "והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו'", ושנבדקת על ידי המים המרים. לְאַפּוּקֵי הָא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה, דְּהָא אִיכָּא דְּיָדַע בָּהּ - שהרי יש מי שיודע שזינתה. וְאַנְהַר לָן עֵינִין מִמַּתְנִיתִין - והביא רב ששת ראיה לדינו ממשנתנו, דְּקָתָנֵי וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא מְטַמֵּאָה אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש לברר, דְּאִתּוּ עֵדִים אֵימַת - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אִי נַיְמָא מִקַּמֵּי דְּתִשְׁתֵּי - אם נאמר שבאו לפני ששתתה הסוטה את המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה חידוש כלל, שהרי זוֹנָה הִיא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים. אֶלָּא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לְבָתַר דִּשְׁתֵּאי – אחרי שכבר שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע לה דבר על ידי שתיית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא שאם יש עדים שיודעים שזינתה אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שַׁפִּיר - מובן הדבר שאף ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבודקה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שהַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם כן, כיון ששתתה והוכח שלא זינתה, תִּינַּלֵּי מִילְּתָא לְמִפְרַע דְּסַהֲדֵי שַׁקְרֵי נִינְהוּ – יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר, ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים שזינתה – אין המים בודקים אותה.

דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ – ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְהָא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה ולא אירע לה דבר, הוא משום שאֵימוּר זְכוּת תּוֹלֶה לָהּ – יתכן שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר, וכדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.

שואלת הגמרא, בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח ממשנתנו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו בְּמִתְנַוְּנָה דְּרַבִּי, דִּתְנַן רַבִּי אוֹמֵר זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מתנפחת וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת - אינה יולדת עוד ואינה מבריאה ומתחזקת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה – מכחישה וְהוֹלֶכֶת, וּלְסוֹף - סופה שֶׁהִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה שבאה על ידי שתיית המים, שבטנה צבה וירכה נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רַב שֵׁשֶׁת סָבַר בֵּין לְרַבִּי וּבֵין לְרַבָּנָן שחולקים על רבי, הַוְיָא מִתְנַוְּנָה - הרי היא מכחישה והולכת מזמן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה, ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתנו לגבי סוטה שבאו עדים שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר שתית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה זכות היא מתנוונת. וְרַב יוֹסֵף סָבַר, לְרַבִּי הַוְיָא מִתְנַוְּנָה - רק לרבי היא מכחישה והולכת, אך לְרַבָּנָן לֹא הַוְיָא מִתְנַוְּנָה - אלא מפני הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה דבר הוא משום שהיתה לה זכות.

מקשה הגמרא על רב ששת, מַתִּיב רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, שנינו במשנה שם רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים - חולק על רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, וְאִם אַתָּה אוֹמֵר זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא מַדְּחֶה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת - הסוטות לא יפחדו מלשתות את המים. ועוד, וְאַתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הָיוּ – ויאמרו עליהן שבאמת זינו אֶלָּא שֶׁתָּלָה לָהֶן זְכוּת – מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידם.

המשך בעמוד קנד

מִי קָא רָמִינַן לָהּ עֲלֵיהּ בְּעַל כָּרְחֵיהּ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב יוֹסֵף, הַכָּתוּב קְרָאוֹ 'אַחֵר' שֶׁאֵין זֶה בֶּן זוּגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, שֶׁזֶּה הוֹצִיא רְשָׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזֶה הִכְנִיס רְשָׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאַתְּ אָמְרַתְּ תִּתְיַבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי, אֶלָּא מֵעַתָּה נִשֵּׂאת לְאַחֵר, וּמֵת בְּלֹא בָּנִים, לֹא תִּתְיַבֵּם דְּהַכָּתוּב קְרָאוֹ 'אַחֵר', גַּבֵּיהּ דְּהַאי מִיהָא בְּשֵׁם טוֹב הֲוָה קַיְימָא. רָבָא אָמַר, קַל וָחוֹמֶר, אִם נֶאֶסְרָה בְּמוּתָּר לָהּ, בְּאָסוּר לָהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי, אֶלָּא מֵעַתָּה, כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁקִּידֵּשׁ אֶת הָאַלְמָנָה וּמֵת וְיֵשׁ לוֹ אָח כֹּהֵן הֶדְיוֹט לֹא תִּתְיַבֵּם, אִם נֶאֶסְרָה בְּמוּתָּר לָהּ, בְּאָסוּר לָהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. נֶאֶסְרָה, הָא אֲסִירָא וְקַיְימָא. מוּתָּר לָהּ, אָסוּר לָהּ הוּא. אֶלָּא אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֶנְסָה וּמֵת וְיֵשׁ לוֹ אָח חָלָל לֹא תִּתְיַבֵּם, אִם נֶאֶסְרָה בְּמוּתָּר לָהּ, בְּאָסוּר לָהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אוֹנֶס בְּיִשְׂרָאֵל מִישְׁרָא שָׁרֵי, וְגַבֵּי דְּהַאי (מִיהָא) לֵיכָּא אִיסּוּרָא:

מִשְׁנָה וְאֵלּוּ אֲסוּרוֹת מִלֶּאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לָךְ, וְשֶׁבָּאוּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ:

גְּמָרָא אָמַר רַב עַמְרָם, הָא מִילְּתָא אָמַר לָן רַב שֵׁשֶׁת וְאַנְהַר לָן עַיְינִין מִמַּתְנִיתִין, סוֹטָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, מַאי טַעֲמָא, דְּאָמַר קְרָא 'וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ' דְּלֵיכָּא דְּיָדַע בָּהּ, לְאַפּוּקֵי הָא, דְּהָא אִיכָּא דְּיָדַע בָּהּ, וְאַנְהַר לָן עַיְינִין מִמַּתְנִיתִין, דְּקָתָנֵי וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, דְּאָתוּ עֵדִים אֵימַת, אִי נֵימָא מִקַּמֵּי דְּתִשְׁתֵּי, זוֹנָה הִיא, אֶלָּא לְבָתַר דְּשָׁתַאי, אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, תִּיגַּלֵּי מִילְּתָא לְמַפְרֵעַ דְּסַהֲדֵי שַׁקָּרֵי נִינְהוּ. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, וְהָא אֵימוּר זְכוּת תּוֹלָה לָהּ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי בְּמִתְנַוְּונָה דְּרַבִּי, דִּתְנַן רַבִּי אוֹמֵר זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת אֶלָּא מִתְנַוְּונָה וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף שֶׁהִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה. רַב שֵׁשֶׁת סָבַר, בֵּין לְרַבִּי וּבֵין לְרַבָּנַן הַוְיָא מִתְנַוְּונָה, וְרַב יוֹסֵף סָבַר, לְרַבִּי הַוְיָא מִתְנַוְּונָה, לְרַבָּנַן לֹא הַוְיָא מִתְנַוְּונָה. מֵתִיב רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵין זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים, וְאִם אַתָּה אוֹמֵר זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים, מַדְחֶה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת וְאַתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הָיוּ אֶלָּא שֶׁתָּלָה לָהֶן זְכוּת, וְאִם אִיתָא, יֵשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם נַמִּי אַתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הָיוּ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם. לְרַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמְרַתְּ, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מִדִּזְכוּת לֹא תַּלְיָא, עֵדִים נַמִּי לֹא תָּלוּ. מֵתִיב רַב, וְאֵלּוּ שֶׁמְּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת,

האומרת

רש״י

מִי קָא רָמִינַן עֲלֵיהּ. לְמִינְסְבָהּ בְּעַל כָּרְחֵיהּ, דְּאִלּוּ לַיָּבָם אַמְרִינַן לֵיהּ מִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה, אֲבָל בְּהָא אָסוּר לְמֵימַר לֵיהּ. וּמִמֵּילָא אַשְׁמוּעִינַן קְרָא דְּאָסוּר לְיַבְּמָהּ, דְּלֹא שַׁיָּיךְ בָּהּ יִבּוּם, וְהַוְיָא כְּאֵשֶׁת אָח שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם מִצְוָה: **הַכָּתוּב קְרָאוֹ אַחֵר.** לְמִי שֶׁנּוֹשְׂאָהּ, וְאַתְּ אָמְרַתְּ תִּתְיַבֵּם וּתְרְמִי עֲלֵיהּ בְּעַל כָּרְחֵיהּ: **נִשֵּׂאת לְאַחֵר.** שֶׁגֵּרְשָׁהּ רִאשׁוֹן שֶׁמָּצָא בָּהּ עֶרְוַת דָּבָר וְנִיסֵּת כּוּ׳ לֹא תִּתְיַבֵּם, דְּהַשְׁתָּא נַמִּי אַחֵר הוּא וְאֵין [זֶה] בֶּן זוּגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן אִם יִשָּׂאֶנָּה, וְקָרְמִית לָזֶה עֲלֵיהּ בְּמִצְוַת יִבּוּם: **גַּבֵּיהּ דְּהַאי.** אַחֵר, אָחִיו שֶׁל זֶה: **בְּשֵׁם טוֹב הֲוָה קַיְּימָא.** וְאִיכָּא לְמֵימַר הַדְרָה בָּהּ, וְאֵין קָרוּי אַחֵר אֶלָּא הַנּוֹשְׂאָהּ מִתּוֹךְ אַלְמָנוּת אוֹ גֵּרוּשִׁין עַל מִי שֶׁקִּלְקְלָה תַּחְתָּיו: **רָבָא אָמַר.** הַאי דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין וְלֹא מִתְיַיבֶּמֶת, ק״ו דְּאִם נֶאֱסֶרֶת בִּסְתִירָה זוֹ בַּמּוּתָּר לָהּ, בְּבַעְלָהּ שֶׁהָיָה מוּתָּר לָהּ וְנִתְקַלְקְלוּ עַכְשָׁיו הַנְּשׂוּאִין לֵיאָסֵר עָלָיו: **בְּאָסוּר לָהּ.** דְּהַיְינוּ יְבָמָהּ שֶׁהוּא אָסוּר לָהּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁנֶּאֶסְרוּ נִשּׂוּאֵי הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא לְהִתְיַבֵּם מִכֹּחַ אוֹתָן הַנִּשּׂוּאִין: **שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הָאַלְמָנָה.** שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו: **לֹא תִּתְיַבֵּם.** מִכֹּחַ ק״ו זֶה, אִם נֶאֶסְרָה כּוּ׳, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי נֶאֶסְרָה וּמַאי מוּתָּר לָהּ הֲלֹא אָסוּר הָיָה מִתְּחִלָּתוֹ: **אֶלָּא.** הָכִי פָּרִיךְ, אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֶנְסָה וְנֶאֶסְרָה עָלָיו, דְּאֵשֶׁת כֹּהֵן אֲסוּרָה אֲפִלּוּ בְּאוֹנֶס אֲבָל אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל מוּתֶּרֶת דִּכְתִיב (במדבר ה) וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׂה הָא נִתְפָּשָׂה מוּתֶּרֶת, וּמִדִּכְתִיב וְהִיא מִיעוּטָא הוּא וּמַשְׁמַע דְּיֵשׁ אַחֶרֶת שֶׁאֲפִלּוּ נִתְפָּשָׂה אֲסוּרָה: **וְיֵשׁ לוֹ אָחִיו.** מֵאָבִיו וְהוּא חָלָל שֶׁנּוֹלַד לְאָבִיו מִן הַגְּרוּשָׁה וְנִתְחַלֵּל מִן הַכְּהֻנָּה, וּמוּתָּר בְּנָשִׁים הַפְּסוּלוֹת לִכְהֻנָּה כִּדְכְתִיב בְּכֹהֲנִים הַנּוֹשְׂאִין פְּסוּלוֹת וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ (ויקרא כא) אַלְמָא זַרְעוֹ חָלָל: **לֹא תִּתְיַבֵּם.** מק״ו זֶה אִם נֶאֶסְרָה בִּבְעִילָה זוֹ לְבַעְלָהּ שֶׁהָיָה מוּתָּר לָהּ, בִּיבָמָהּ הָאָסוּר לָהּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא כ״ש שֶׁנֶּאֶסְרוּ עָלָיו נִשּׂוּאֵי אָחִיו שֶׁלֹּא לְיַבְּמָהּ מִכֹּחַ נִשּׂוּאִין: **לֵיכָּא אִסּוּרָא.** וְאֶצְלוֹ הוּא הֶתֵּר גָּמוּר וְאֵין זֶה ק״ו, אֲבָל בִּזְנוּתָהּ בְּרָצוֹן שֶׁהַבַּעַל וְהַיָּבָם שָׁוִין בְּאִסּוּר זֶה אִם הָיְתָה תַּחְתָּיו הָוֵי ק״ו, שֶׁהֲרֵי מֵחֲמַת נִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים הִיא נִזְקֶקֶת לַיִּבּוּם, וְאִם עַל הַבַּעַל נִתְקַלְקְלָה ק״ו לַיָּבָם: מתני׳ **לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.** אִם הוּא כֹּהֵן: **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** דְּשׁוּב אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ כִּדְלְקַמָּן (דף כח.) וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן, בִּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנֻקֶּה שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ מֵאַחַר שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו אָז הָאִשָּׁה הַהִיא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ, אֵין הָאִישׁ מְנֻקֶּה מֵעָוֹן אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ: גמ׳ **וְאַנְהַר לָן עַיְינִין.** הֵבִיא לָנוּ רְאָיָה לִדְבָרָיו מִמַּתְנִיתִין: **סוֹטָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם.** שֶׁרָאוּ שֶׁנִּטְמְאָה מִזֶּה: **וְעֵד אֵין בָּהּ.** אע״ג דְּדָרְשִׁינַן לְעֵיל לְעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּסוֹטָה וּלְסוֹטָה וַדָּאִית שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה עוֹד, אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ וְדָרְשִׁינַן לֵיהּ נַמִּי הָכִי, וְעֵד אֵין בָּהּ הוּא דְּאָמַר וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְכָל הַפָּרָשָׁה, הָא יֵשׁ בָּהּ עֵד אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ: **וְאַנְהֲרִינְהוּ לְעַיְינִין.** מִשּׁוּם דִּקְרָא לָאו רְאָיָה הוּא כָּל כָּךְ דְּהָא דָּרְשִׁינֵיהּ לְסוֹטָה וַדָּאִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵד אֶחָד לְפָנֵינוּ וּלְלַמֵּד שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה: **זוֹנָה הִיא.** וּפְשִׁיטָא דַּאֲסוּרָה בִּתְרוּמָה דְּהָא תָּנָא לֵיהּ הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי: **אֶלָּא לְבָתַר דִּשְׁתַאי.** וְאִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּלֹא מַחְזְקִינָן לְהוּ כְּשַׁקָּרֵי עַל אֲשֶׁר לֹא בְּדָקוּהָ הַמַּיִם: **שַׁפִּיר.** וּמִשּׁוּם הָכִי לֹא מַחְזְקִי׳ לְהוּ כְּשַׁקָּרֵי, דְּמִשּׁוּם דַּהֲווּ יָדְעֵי בָּהּ לֹא בָּדְקֵי לָהּ מַיָּא: **זְכוּת תַּלְיָא לָהּ.** דְּאָמַר לְקַמָּן (דף כ.) זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים: **וְקָמִיפַּלְגֵי.** רַב שֵׁשֶׁת וְרַב יוֹסֵף: **בְּמִתְנַוְּונָה.** דְּקָאָמַר לְקַמָּן (דף כב:) גַּבֵּי אִשָּׁה שֶׁתָּלָה לָהּ זְכוּת: **זְכוּת תּוֹלָה.** שֶׁלֹּא יִצְבֶּה בִּטְנָהּ מִיָּד, אֲבָל אֵינָהּ יוֹלֶדֶת לְעוֹלָם וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת: **אֶלָּא מִתְנַוְּונָה וְהוֹלֶכֶת.** מַכְחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת: **בְּאוֹתָהּ מִיתָה.** צָבוּי בִּטְנָהּ וְנָפוּל יָרֵךְ: **רַב שֵׁשֶׁת סָבַר.** לֹא פְּלִיגֵי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלָּא שֶׁסּוֹף שֶׁהִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה לְחוּד, אֲבָל בְּמִתְנַוְּונָה לֹא אִיפְלוּג דְּכָל מִי שֶׁזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ מְנֻוְּונָה הִיא, וְזוֹ הוֹאִיל וְלֹא נִתְנַוְּונָה לֹא תָּלָה לָהּ זְכוּת אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִבָּדֵק כְּלָל מִשּׁוּם עֵדִים: **וְרַב יוֹסֵף סָבַר.** רְאוּיָה לִבָּדֵק הִיא אֶלָּא זְכוּת תּוֹלָה לָהּ, וְאִי מִשּׁוּם דְּלֹא נִתְנַוְּונָה הָא מַנִּי רַבָּנַן הִיא דַּאֲמוּר לְקַמָּן זְכוּת תּוֹלָה לָהּ דְּקָסָבְרֵי לֹא הַוְיָא מִתְנַוְּונָה כְּלָל: **מַדְחֶה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי הַנָּשִׁים.** שֶׁלֹּא יְהוּ יְרֵאוֹת מֵהֶם לְהוֹדוֹת שֶׁהִיא טְמֵאָה וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַקָּדוֹשׁ עַל הַמַּיִם: **וְאִי אִיתָא.** דְּיֵשׁ לָהּ עֵדִים לֹא מִיבַּדְקָה, הַשְׁתָּא נַמִּי עַל יְדֵי זוֹ נַמִּי אִיכָּא לַעַז עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ כּוּ׳: **מִדִּזְכוּת לֹא תַּלְיָא.** מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא דְּחָיֵישׁ הוּא לְלַעַז עַל הַטְּהוֹרוֹת, עֵדִים נַמִּי לֹא תָּלוּ: **שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.** מִנְחוֹת קְנָאוֹת שֶׁלָּהּ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעוֹרִים נִשְׂרָפוֹת לְמַטָּה עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן, שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִקְרֵב וְלֹא לִפְדּוֹת וְלֵיצֵא לְחֻלִּין:

האומרת

תוספות

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למיפרך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתייבם דלא נסתריה לביתיה:

אשת כהן שנאנסה. וא״ת אמאי לא תני לה בפרק יש מותרות (יבמות דף פה.) גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן יש לומר הא תני ליה חייבי לאוין וזו מחייבי לאוין כדאמר בפרק הבא על יבמתו (שם דף נו:) הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו׳ והכי מתרץ התם דפריך מפצוע דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא כשרה ונעשה פצוע דכא ויש לו אח כשר דדמי למתני׳ מאי הוי ליה לתרוצי:

האומרת טמאה אני לך. אי קשיא בשלהי מס׳ נדרים (דף צ:) דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו׳ תריץ דהכא מיירי אחר קינוי וסתיר׳ דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מהימן דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי לאחר ששתתה דדוקא קודם ששתתה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א׳ או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר קינוי וסתירה ליכא חילוק בין אחד לשנים מיהו מסתברא דה״ה לעד אחד כדעולא דאמר בפרק מי שאמר [שקנא] (לקמן דף לא:) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר זכות תולה מדחה אתה את המים. וא״ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנוונה א״כ אהיכא קאי ר״ש דאמר מדחה אתה והלא יראו דמתנוונת והיאך יוכלו להוציא שם רע על הטהורות ששתו כשלא יתנוונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא יהא ניכר לאלתר כשעומדת בעזרה נתנוונה יוציאו שם רע [ד]והבועל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונת אי נמי לא יתלו נוונוה במים המרים וכן היא לא תתלה במים המרים אלא בחולי אחר:

כי

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק [ד]במסכת נזיר (דף כד.): האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה בנזיר והיפר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה חטאת תמות ואע״ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דקי״ל דבעל מיגז גייז ואפ״ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותרעה בעדר דנפקא לחולין ותנן נמי התם בפרק בית שמאי (פס דף נ.): מי שנדר בנזיר והלך להביא בהמתו אם עד שלא נגנבה בהמה נדר הרי הוא נזיר ואם משנגנבה בהמה נדר אינו נזיר והכי נמי הוו עדים בעולם קודם הקדש ולאו אדעתא דהכי הקדיש ועוד אמאי נשרפת כיון דקי״ל בבית הלל דאמרי בפרק יש נוחלין (כ״ב דף קכ.) ובפרק ב״ש במסכת נזיר (דף נא.): דיש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין: **דכי** קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ואין להקשות והא אשם תלוי אע״ג דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש דלא חזי לכפר מידי היכא דלא חטא ואפ״ה תנן בפרק בתרא דכריתות (דף כג.): המביא אשם תלוי ונודע שלא חטא ירעה עד שיסתאב דהא מפרש התם טעמא משום דלבו נוקפו גמר ומקדיש: **גזירה** שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין. ואי תקשה כל הני דתנן תצא ותרעה בעדר נגזור שמא יאמרו מוציאין מקדושת הגוף לחולין תריץ התם לא מוכחא מילתא וליכא היכירא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר קדושת הפה היה אבל הכא איכא היכירא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ״ע בפרק שתי מדות (מנחות דף נ.) ובפרק התודה (פס דף עט.):

קרב הקומץ ולא הספיק כו׳. נראה דהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמאה דאמר נמי כיפרה ספיקה דהכי אמר בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) גבי חטאת העוף הבא על הספק אם משמיצה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה:

נמצאו עדים זוממין. נראה דאקדושה בכלי קאי וקודם קמיצה דלאחר הקמיצה איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמינן נמי התם הא דתנן משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר בנודע לה שלא ילדה ובדין הוא דמותרת בהנאה ומאי טעמא תקבר מדרבנן:

וטהורה ולא שתולה לה זכות. מהכא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרי׳ ימתין עד שלש שנים שמא זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למיקרי בה ונקתה ונזרעה זרע וכן הראני רבי בירושלמי ונקה האיש מעון אינה [אינו] חרושש שמא תלה זכות ואתיא כמ״ד הזכות תולה ואינה ניכרת:

יש

רש״י

הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי. שֶׁהוֹדִרָתָהּ לְבֵית דִּין עַל קַלְקוּלָהּ, שֶׁהָיוּ מְאַיְּמִין עָלֶיהָ כִּדְתָנֵי מַתְנִי׳: **מִקַּמֵּי דְּתִקְדּוּשׁ.** בִּכְלֵי שָׁרֵת: **תִּיפּוּק לְחֻלִּין.** בְּפִדְיוֹן, שֶׁלֹּא הָיְתָה קְדֻשַּׁת הַגּוּף אֶלָּא קְדֻשַּׁת פֶּה וְכָל הַמִּנְחוֹת נִפְדּוֹת כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קֻדְּשוּ בִּכְלֵי: **אֶלָּא לְבַתַּר דְּקַדּוּשׁ.** דִּכְלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶם שֶׁלֹּא לְצֵאת עוֹד לְחֻלִּין בִּדְתָנֵן כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהֶם יִקְדַּשׁ, וְלִקְרַב אֵינָהּ רְאוּיָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא לְהַזְכִּיר עֲוֹנָהּ שֶׁל זוֹ שֶׁתִּבְדֵּק וְהֲרֵי הִיא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת, וְלִנְדָבָה נַמִּי לֹא חַזְיָא לְהַקְרִיבָהּ דְּמִנְחַת שְׂעוֹרִים אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא לְסוֹטָה וְלָעֹמֶר: **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ.** אִם שְׁתִתָּה עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים, אַלְמָא בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְּנָה בִּכְלֵי רְאוּיָה הָיְתָה לִכְלֵי שָׁרֵת, דְּהַהִיא שַׁעְתָּא בַּת מִיקַּדְּשָׁא וּמִיקָּרֵב הִיא מִסְּפֵק כִּשְׁאָר מִנְחַת סוֹטָה, הִלְכָּךְ כִּי קָדֵישׁ בִּכְלֵי שַׁפִּיר קַדֵּישׁ וּמִשּׁוּם הָכֵי כִּי אָתוּ עֵדִים אֵיפְסֵלָא מֵהַקְרָבָה מִכָּאן וּלְהַבָּא וְלֹא נַפְקָא לְחֻלִּין וְנִשְׂרֶפֶת: **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ.** הוֹאִיל וְלֹא לְבַדֵּק עוֹמֶדֶת וְלֹא רְאוּיָה הִיא לְמִנְחָה: **תִּינָּלֵי מִלְּתָא לְמַפְרֵעַ.** דְּלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לִכְלִי, וְאֵין כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין אֶלָּא הָרָאוּי לָהֶם כְּדִאָמַר בְּזִבְחִים (דף פג.): **וְתֵיפּוּק לְחֻלִּין.** בְּלֹא פִּדְיוֹן, שֶׁקֻּדֶּשֶׁת פֶּה שֶׁלָּהּ וּקְדֻשַּׁת כְּלֵי שֶׁלָּהּ הַכֹּל בְּטָעוּת, שֶׁהֵיינוּ סְבוּרִים שֶׁהִיא טְעוּנָה מִנְחָה וְאֵינוֹ כֵּן, וְהֶקְדֵּשׁ טָעוּת אֵינוֹ הֶקְדֵּשׁ: **שֶׁנִּתְּנָה בָּעֲזָרָה.** לְאַחַר שֶׁקֻּדְּשָׁה בִּכְלִי, וְעַל זְנוּת זֶה בָּאוּ הָעֵדִים וְלֹא עַל טְמֵאָה שֶׁל סְתִירָה רִאשׁוֹנָה, הִלְכָּךְ כִּי קֻדְּשָׁה בִּכְלֵי בַּת מִקְדַּשׁ וּמִקְרַב הָוְאִי, דְּלֹא הָווּ לָהּ עֵדִים: **שֶׁנִּצְרְכָה לִנְקָבֶיהָ.** וְהִנִּיחוּהָ וְהָלְכָה וְנִזְנְתָה: **דְּאַתּוּ פִּרְחֵי כְּהֻנָּה בְּכִפָּה.** שֶׁל רֹאשָׁהּ תְּלוּיִים לָהּ שֶׁלֹּא תִּשָּׁמֵט מִמֶּנָּהּ: **לְעוֹלָם כְּדַאֲמְרִינָן מֵעַקָּרָא.** בְּדִבְרָהּ סַלְקָא דַּעְתַּיְהוּ בְּרֵישָׁא שֶׁעַל טְמֵאַת סְתִירָה רִאשׁוֹנָה בָּאוּ, וַאֲפִלּוּ הָכֵי לֹא קַשְׁיָא לְרַב שֵׁשֶׁת, דְּהָא דְּקָאָמַר דְּכֵיוָן דְּלֹא חַזְיָא לְקִדּוּשׁ תֵּיפּוּק לְחֻלִּין, אִין הָכֵי נַמִּי מִדְּאוֹרַיְיתָא יָצְאַת לְחֻלִּין, וּמִדְּרַבָּנָן הִיא נִשְׂרֶפֶת לְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּהֲלָכוֹת לֵידַע שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁהָיוּ לָהּ עֵדִים לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקִדֵּשׁ, וְאָתוּ לְמִימַר מוֹצִיאִין דָּבָר שֶׁקֻּדַּשׁ בִּכְלֵי שָׁרֵת לְחֻלִּין: **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת.** שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשוּ בִּכְלֵי וְתִפְדֶּה וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ אֶת הַמִּנְחָה: **קָדֵשׁ הַקֹּמֶץ.** שֶׁקָּמְצָהּ וְנָתַן הַקֹּמֶץ בִּכְלֵי שָׁרֵת קָדֵשׁ בְּקִדֻּשַׁת קֹמֶץ, שֶׁהַמִّנְחָה טְעוּנָה אַרְבַּע עֲבוֹדוֹת כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה עֲבוֹדוֹת שֶׁל דַּם הַזִّבְחִים, קְמִיצָה מִתּוֹךְ כְּלֵי שָׁרֵת כְּנֶגֶד שְׁחִיטָה, שֶׁהַסִּכִּין שֶׁל כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדֵּשׁ אֶת הַדָּם, וּמַתַּן כְּלֵי לְהַקְדִּישׁ הַקֹּמֶץ בִּכְלֵי שָׁרֵת שֵׁנִי כְּנֶגֶד קַבָּלַת דָּם, הוֹלָכָה כְּנֶגֶד הוֹלָכָה, וְהַקְטָרַת הַקֹּמֶץ כְּנֶגֶד זְרִיקַת הַדָּם: **שֶׁמֵּת הוּא.** וְשׁוּב אֵינָהּ שׁוֹתָה; דְּאַמַּאן בְּעֵינָן לְמִשְׁרְיָיהּ: **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת.** שֶׁאֵירַע בָּהֶן פְּסוּל בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה וְתִשָّרֵף לְמִטָּה: **וְלֹא הִכְפִּיק.** כֹּהֵן לֶאֱכוֹל

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי – שהודתה שזינתה, **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה** – שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתן. ויש לברר לגבי המקרה השני במשנה, **רְאָתוּ עֵדִים אֵימַת** - מתי באו העדים והעידו שזינתה, **אֵילֵימָא מִקַּמֵּי דְּתִקְדּוּשׁ** – לפני שהניח הכהן את המנחה בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, **תֵּיפּוּק** - תצא המנחה **לְחוּלִּין** על ידי שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת דמים שאפשר לפדותו. **אֶלָּא** ודאי שהעידו **לְבָתַר דְּקִדּוּשׁ** – אחרי שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ** – את האשה שיש עדים שיודעים שזינתה, **אַלְמָא בַּת מִקְדַּשׁ וּמִקְרַב הִיא** - נמצא שמנחתה היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרבה על גבי המזבח, **וְכִי קָדוּשׁ מֵעִיקָּרָא** - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו העדים, **שַׁפִּיר קָדוּשׁ** – חלה עליה קדושת הגוף כדין, **וּמִשּׁוּם הָכִי** – ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, **מְנָחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת** כיון שלא ניתן להקריבה. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** כרב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה **אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ**, אם כן, לאחר שבאו העדים לפני בית דין, **תִּינַּלֵּי מִילְּתָא לְמַפְרַע דְּכִי קָדוּשׁ מֵעִיקָּרָא בְּטָעוּת קָדוּשׁ** – יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, **וְתֵיפּוּק לְחוּלִּין** - ותצא המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שמנחתה נשרפת.

מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מַדִּיסְקַרְתָּא**, אין כוונת המשנה שהעידו שזינתה בזמן שנסתרה לראשונה עם אותו פלוני, אלא **כְּגוֹן** שהעידו **שֶׁזִּינְּתָה בַּעֲזָרָה** לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, **דְּכִי קָדוּשׁ מֵעִיקָּרָא שַׁפִּיר קָדוּשׁ** – שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה כדין, כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעזרה ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, **מַתְקִיף לָהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא**, כיצד יתכן שזינתה בעזרה לאחר שהביאה מנחתה, **וַהֲלָא** הדין הוא **שִׁפְּרְחֵי כְּהוּנָּה מְלַוִּין אוֹתָהּ** משהגיעה לעזרה, וודאי שהיו מונעים ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעידים העדים **שֶׁזִּינְּתָה מִפִּרְחֵי כְּהוּנָּה עַצְמָן. רַב אַשִׁי אָמַר** לתרץ, **כְּגוֹן שֶׁנִּצְרְכָה לִנְקָבֶיהָ** – ובאותו זמן אין הפרחי כהונה נלווים לה, **דְּאָטוּ פִּרְחֵי כְּהוּנָּה בְּכִיפָּה תָּלֵי לָהּ** – וכי הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.

תירוץ נוסף על קושיית רב, **רַב פָּפָּא אָמַר, לְעוֹלָם כְּדַאֲמַרִינַן מֵעִיקָּרָא** – כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה הראשונה שמחמתה נעשית סוטה, **וּדְקָאָמְרַתְּ** שלדעת רב ששת קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר שההקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה, ואם כן **תֵּיפּוּק** המנחה **לְחוּלִּין**. דין זה **מִדְּרַבָּנָן** הוא, שאמרו לשורפה **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ** הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, **שמוֹצִיאִין מִכְּלֵי שָׁרֵת לְחוֹל** – שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.

מקשה הגמרא על רב פפא, **מַתִּיב רַב מָרִי**, שנינו בברייתא, אם **נִטְמֵאת מְנָחָתָהּ** של הסוטה **עַד שֶׁלֹּא קִדְּשָׁהּ בִּכְלִי** - לפני שהניחוה בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שנטמאו לפני שקדשו, **וְתִפָּדֶה** המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה **מִשֶּׁקִּדְּשָׁהּ בִּכְלִי** - שחלה עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שנטמאו לאחר שקדשו, **וְתִשָּׂרֵף**. אם **קָדַשׁ הַקּוֹמֵץ** – הניח הכהן את הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, **וְלֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבוֹ** – להקטיר את הקומץ, **עַד שֶׁמֵּת הוּא** – הבעל, וממילא אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, **אוֹ עַד שֶׁמֵּתָה הִיא** – הסוטה, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שאירע בהן פסול בין הקמיצה להקטרה, **וְתִשָּׂרֵף**. אבל אם כבר **קָרַב הַקּוֹמֵץ** - הקטירו את קומץ המנחה, **וְלֹא הִסְפִּיק** הכהן **לֶאֱכוֹל** את **הַשְּׁיָרִים עַד שֶׁמֵּת הוּא אוֹ עַד שֶׁמֵּתָה הִיא**, ולא ישקו אותה, **חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת** שנטמאו השיריים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, **וְתֵאָכֵל** המנחה לכהנים כדינה. והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השיריים אף על פי שלא ישקו את האשה, הוא משום **שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאת מִתְּחִילָּה** - שהרי מקריבים את המנחה מספק שמא זינתה האשה, **כִּיפְּרָה סְפֵיקָהּ וְהָלְכָה לָהּ** – עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות, כלומר, שהוקרבה כדין והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה, ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמת הוא או מתה היא, מכל מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השיריים לכהנים. ואם **בָּאוּ לָהּ עֵדִים** לפני שהוקטר הקומץ, והעידו **שֶׁהִיא טְמֵאָה** – שזינתה, **מְנָחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת**. ואם **נִמְצְאוּ עֵדֶיהָ** – העדים שהעידו שנסתרה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו **זוֹמְמִין** – שהוזמו ונמצאו שקרנים, **מְנָחָתָהּ חוּלִּין** - המנחה יוצאת לחולין, כיון שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום שהתברר שההקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה זוממין חוזרת המנחה להיות חולין ולא גוזרים מפני הרואים. מתרצת הגמרא, **עֵדִים זוֹמְמִין קָאָמַרְתְּ** – אתה מקשה מעדים שנמצאו זוממים, **עֵדִים זוֹמְמִין קָלָא אִית לָהוּ** – מתפרסם הדבר שהוזמו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה כדין. והגזירה היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים בקיאים בדין של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שההקדש היה בטעות.

תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ – בברייתא מבואר כדינו של רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, ונקתה ונזרעה זרע", והמילים 'וטהורה היא' מיותרות שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, '**טְהוֹרָה**' - דווקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טהורה, מתקיים בה המשך הפסוק 'ונקתה ונזרעה זרע', **וְלֹא** אם ניצלה משום **שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים בְּמְדִינַת הַיָּם**. 'וּטְהוֹרָה' - מהיתור של האות וי"ו בתחילת המילה דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, **וְלֹא** אם ניצלה משום **שֶׁהָתְלָתָה לָהּ זְכוּת**. ומ'**הִיא**' דורשים, **וְלֹא שֶׁיִּשְׁאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מוֹזְרוֹת בַּלְּבָנָה** - למעט סוטה שניצלה משום שהיה מפורסם ברבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלבנה מספרות זאת האחת לחברתה.

שואלת הגמרא, **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאומר שאין זכות תולה לאשה, אלא אם זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, **נְהִי דְּוָי"ו** – את הייתור של האות וי"ו במילה 'וטהורה' **לֹא דָּרִישׁ** – שאינו דורש את הייתור של האות וי"ו, ולכן חולק על התנא של הברייתא וסובר שגם אם יש לה זכות המים בודקים אותה. אך קשה עליו **וְהָא אִיכָּא**

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך ״ש״ס לובלין – מכון המאור״

– אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יֵשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על הנשים הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיודעים שזינתה ולא העידו לֹא שְׁכִיחָא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים שמפני כך לא אירע לה דבר.

משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם פלוני ונסתרה עמו, אך אומרת שלא זינתה, כֵּיצַד עוֹשֶׂה לָהּ בעלה לבדוק אם זינתה, מוֹלִיכָהּ לְבֵית דִּין שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם – שנמצא בו, וּמוֹסְרִין לוֹ – הבית דין לבעל שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני שחוששים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ – והרי היא אסורה עליו משעה שנסתרה. דעה חולקת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לא היו צריכים שנים ללוותו, משום שֶׁבַּעְלָהּ נֶאֱמָן שלא יבוא עָלֶיהָ. ובגמרא יתבאר טעם מחלוקתם.

גמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני תלמידי חכמים ללוותו, תְּרֵי וְאִיהוּ – שני השלוחים והבעל, הָא תְּלָתָא – נמצא ששלושה הולכים עם הסוטה לירושלים. לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב – נאמר שממשנתנו יש ראיה לדינו של רב לגבי ייחוד, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שמותר לאשה להתייחד עם שני אנשים, אֶלָּא בָּעִיר, אֲבָל בַּדֶּרֶךְ – מחוץ לעיר, אסורה להתייחד עַד דְּאִיכָּא שְׁלֹשָׁה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש לחשוש שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ אֶחָד מֵהֶן לִנְקָבָיו וילך להתפנות בריחוק מקום משום צניעות, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן – השני מִתְיַיחֵד עִם הָעֶרְוָה - האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל והאשה שני שלוחים ולא די בשליח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לֹא - אין ראיה מהמשנה לדברי רב, וְהָכָא – במשנה הַיְינוּ טַעְמָא שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור יחוד, אלא כִּי הֵיכִי דְּלֶיהֱווּ עֲלֵיהּ סַהֲדֵי – שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.

מדייקת הגמרא, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אִין - שלחו בית דין דווקא תלמידי חכמים, אבל כּוּלֵּי עָלְמָא – סתם אנשים, לֹא היו שולחים. לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ לְאִידָךְ דְּרַב - נאמר שממשנתנו יש ראיה לדין אחר שאמר רב לגבי ייחוד, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שמותר לאשה להתייחד עם שני אנשים, אֶלָּא כְּשֵׁרִין - עם אנשים שמוחזקים כשרים, אֲבָל פְּרוּצִין - עם אנשים שפרוצים בעריות, אֲפִילּוּ עם עֲשָׂרָה נַמִּי לֹא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים אחד מהשני, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מַעֲשֶׂה הָיָה וְהוֹצִיאוּהָ עֲשָׂרָה בְּמִטָּה – עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת איש מהעיר במיטה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים בדבר. וממה שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים, מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לֹא - אין ראיה מהמשנה לדברי רב אלו, וְהָכָא – במשנה הַיְינוּ טַעְמָא ששלחו דווקא תלמידי חכמים, משום דְּיָדְעֵי לְאַתְרוּיֵי בֵּיהּ – שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּעְלָהּ וְכוּ', אין מוסרים לו שלוחים כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּעְלָהּ נֶאֱמָן, ולומד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת – שאסורה על בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ – שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו – שאסורה על הבעל באיסור לאו שהוא איסור יותר קל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שיהיה הבעל נאמן שלא יבוא עליה. שואלת הגמרא, וְרַבָּנָן הסוברים שהבעל לא נאמן וצריך שני שליחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא, רבנן סוברים שהִיא הַנּוֹתֶנֶת – החילוק שהבאת בין חומר האיסור בנדה לחומר האיסור בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו אומרים, שנִּדָּה דְּכָרֵת – כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת, חֲמִירָא לֵיהּ וּמְהֵימָן – האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא עליה. אך סוֹטָה דְּלָאו – כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא על לאו, לֹא חֲמִירָא לֵיהּ וְלֹא מְהֵימָן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.

מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, וְרַבִּי יְהוּדָה מִקַּל וָחוֹמֶר מַיְיתֵי לָהּ – וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, וְהָא רַבִּי יְהוּדָה מִקְּרָאֵי מַיְיתֵי לָהּ – והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק. דְּתַנְיָא בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה ״וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן״, מבואר שמִּן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לבדו מֵבִיא אֶת אִשְׁתּוֹ הסוטה לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווהו. אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים – מדרבנן מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, משום שחוששים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. רַבִּי יוֹסֵי חולק וְאוֹמֵר, אף מדרבנן אין צריך שנים שילווהו, אלא בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה, ולומד זאת מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת, בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שנאמן. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יוסי, לֹא – אין ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה – מה שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר – שתהיה מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא עליה באיסור, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר – אין ללמוד משם שיהיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. וְאוֹמֵר – וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק ״מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְגוֹ'״, דהיינו, שיש מתיקות לאדם דווקא בדבר האסור לו, ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשיכה הברייתא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לבדו מֵבִיא אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ״. ואם כן קשה, שבברייתא הזו מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן והולך לבדו, ואילו בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא, אָמַר לְהוּ קַל וָחוֹמֶר בְּרֵישָׁא – בתחילה אמר להם רבי יהודה שהבעל נאמן מקל וחומר, וּפַרְכוּהָ – ופרכו לו את הקל וחומר, וַהֲדַר אָמַר לְהוּ קְרָא – וחזר ודרש להם כן מהפסוק.

שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא – שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם חולקים. מתרצת הגמרא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ אֲבָל אָמְרוּ – שתנא קמא הוסיף 'אבל אמרו חכמים', שמדרבנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי יהודה לא סבר תקנה זו.

המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.

משנה. הָיוּ הבעל והשליחים מַעֲלִין אוֹתָהּ – את האשה לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל של שבעים ואחד דיינים שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וּמְאַיְּימִין עָלֶיהָ – מפחידים אותה ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא תצטרך להיבדק, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּאַיְּימִין עַל עֵדֵי נְפָשׁוֹת – כמו שמצינו שמפחידים עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. וְאוֹמֵר לָהּ הדיין כדי לפתוח בפניה דרך להודות, בִּתִּי, יתכן שאכן זנית תחת בעלך, שֶׁהַרְבֵּה יַיִן עוֹשֶׂה – גורם לבא לידי עבירה, וכן הַרְבֵּה שְׂחוֹק עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה יַלְדוּת עוֹשָׂה, הַרְבֵּה שְׁכֵנִים הָרָעִים עוֹשִׂין. ואם אכן זנית, אל תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על ידי שתיית המים, אלא תודי בכך. וכן אומר לה, עֲשִׂי – אם אכן זנית, תודי לִשְׁמוֹ הַגָּדוֹל שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדוּשָּׁה – למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שֶׁלֹּא יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם – שכך היו עושים. כמו כן וְאוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁאֵינָם כְּדַי לְשׁוֹמְעָן – שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדיקים שחטאו והודו כפי שיתבאר בגמרא, הִיא – משמיעם בפניה וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ – ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אִם השתכנעה האשה להודות וְאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי – שזינתה תחת בעלה, הרי היא שׁוֹבֶרֶת כְּתוּבָּתָהּ – כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, וְיוֹצֵאת מבעלה בגט. וְאִם אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה וְאָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי, היו מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמִּזְרָח – השער החיצוני של הר הבית, שֶׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִקָּנוֹר – ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנור, שֶׁשָּׁם הוא המקום שבו היו מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת, וּמְטַהֲרִין אֶת הַיּוֹלְדוֹת – שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן טהרתם, וּמְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָעִין – מזים את הדם על ידם ורגלם. וְכֹהֵן אוֹחֵז בִּבְגָדֶיהָ – בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אִם נִקְרְעוּ בגדיה מחמת המשיכה, נִקְרְעוּ ואינו מקפיד על כך, וְאִם נִפְרְמוּ – ואף אם נפרמו לקרעים רבים, נִפְרְמוּ, וכך מושך הכהן את בגדה עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבָּהּ. וכן, וְסוֹתֵר אֶת שְׂעָרָהּ – מתיר הכהן את שערה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוולה ויגרום לה שתודה. רַבִּי יְהוּדָה חולק וְאוֹמֵר, שאִם הָיָה לִבָּהּ נָאֶה לֹא הָיָה מְגַלֵּהוּ, וְאִם הָיָה שְׂעָרָהּ נָאֶה לֹא הָיָה סוֹתֵר, כדי שלא יתגרו בה הכהנים. אם הָיְתָה מִתְכַּסָּה בִּלְבָנִים – אם היתה לבושה בגדים לבנים, מְכַסָּה בִּשְׁחוֹרִים – מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולה. וכן אם הָיָה עָלֶיהָ כְּלֵי זָהָב - תכשיטי זהב,

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ז עמוד א

רש״י

לֹא שְׁכִיחָא. וְלֹא מִסְּקֵי אִינְשֵׁי אַדַּעְתַּיְיהוּ לְמַחְשַׁדְינְהוּ לְטַהוֹרוֹת בְּהָכֵי. וְהָא דִּשְׁנֵי לְעֵיל לְר׳ שִׁמְעוֹן מִדִּזְכוּת לֹא תְּלָה עֵדִים נַמִּי לֹא תְּלוּ, מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי לֹא הֲוָה קַיְימָא לָן דְּרָשָׁא דְּהַאי קְרָא: **מַתְנִי׳ שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** שֶׁצְּרִיךְ לְהַשְׁקוֹתָהּ בִּירוּשָׁלַיִם בְּב״ד הַגָּדוֹל כְּדִלְקַמָּן: **נַאֲמָן עָלֶיהָ.** שֶׁלֹּא יָבֹא: **גמ׳ לֹא שָׁנוּ.** הָא דִּתְנַן בְּקִדּוּשִׁין אֲבָל אִשָּׁה מִתְיַיחֶדֶת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים: **שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ כּוֹ׳.** הָכָא נַמִּי הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין בָּהּ לֹא סָגֵי בְּתָרֵי, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ הַבַּעַל אוֹ שְׁלִיחַ ב״ד לִנְקָבָיו כּוֹ׳: **דְּלֵיהֲוֵי עָלֵיהּ סָהֲדֵי.** אִם יָבֹא עָלֶיהָ יְעִידוּ עָלָיו (ובלב״ד הַגָּדוֹל וְלֹא יַשְׁקוּהָ: **ל״ש.** דְּאִשָּׁה מִתְיַחֶדֶת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים: **וְהוֹצִיאוּהָ עֲשָׂרָה.** לְאִשֶּׁת אִישׁ חוּץ לְעִיר בְּמִטָּה בְּחֶזְקַת מִטָּה לְקַלְקֵל עִמָּהּ: דְּיָדְעֵי לְאַתְרוּיֵי **בַּיִת.** וְלוֹמַר לוֹ מִן הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֵין הָאִישׁ מְנֻקֶּה מֵעָוֹן, שֶׁבָּא עָלֶיהָ מִשֶּׁנֶּאֱסְרָה עָלָיו, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ: **כַּעֲלָה נָאֲמָן עָלֶיהָ.** וְאֵין צָרִיךְ לְהַעֲמִיד עֵדִים אֲצֵלוֹ: **סוֹטָה שֶׁהִיא בָּלָאוּ.** דְּלֹא יוּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן וְגוֹ׳, דְּאַמְרִינָן בִּיבָמוֹת בְּפ״ק (קף יח:) מַה אֲנִי מְקַיֵּם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמֵאָה לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה: **וְהִיא הַנּוֹתֶנֶת.** הַמִּדָּה הַזֹּאת שֶׁהֵבֵאתָ רְאִיָּה לְדִבְרֶיךָ, הִיא הַנּוֹתֶנֶת אֶת הַדִּין שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁצְּרִיךְ עֵדִים: **נָדָה שֶׁהִיא בְּכָרֵת.** חֲמוּרָה עָלָיו וְאֵינוֹ בָּא עָלֶיהָ: **שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר.** לִכְשֶׁתִּטְהַר, לְפִיכָךְ אֵין יִצְרוֹ תּוֹקְפוֹ שֶׁמֻּבְטָח הוּא לְאַחַר זְמַן: **שֶׁאֵין לָהּ הֶתֵּר.** אִם תִּמְצָא טְמֵאָה, וּלְפִיכָךְ לִבּוֹ רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ: **גְּנוּבִים.** כְּלוֹמַר דָּבָר הָאָסוּר לוֹ יִצְרוֹ רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ: **וּפְרֻרוּהָ.** כִּדְאָמַר שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר: **הֵיינוּ ת״ק.** דִּבְרֵיהֶן: **אֲבָל אָמְרוּ.** לְר׳ יְהוּדָה לֵית לֵיהּ: מתני׳ **וּמְאַיְּמִין עָלֶיהָ.** שֶׁתְּהֵא מוֹדָה: **עַל עֲדֵי נְפָשׁוֹת.** כִּדְאַמְרִינָן בִּסְנְהֶדְרִין, הֲווּ יוֹדְעִין שֶׁלֹּא כִּדְיָנֵי מְמוּנוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת כּוֹ׳, בְּפֶרֶק אֶחָד דִּינֵי מְמוּנוֹת (קף לז.): **הַרְבֵּה יַלְדוּת עוֹשָׂה.** וְגוֹרֵם לְנַעֲרָה יַלְדָּה שֶׁתְּבֹא לִידֵי קַלְקוּל, וְשֶׁמָּא אֱמֶת הַדָּבָר, אֵל תְּבִיאֵי עַצְמֵךְ לִידֵי מִיתָה מְגַלֶּלֶת זוֹ: **שֶׁכֵּנִים רָעִים.** יוֹדְעִים לְפַתּוֹת וּמְצוּיִין לָהּ תָּמִיד: **שֶׁאֵינָהּ כְּרָאוּי לִשְׁמָעָן.** אֵינָהּ רְאוּיָה לָהּ, שֶׁאוֹמֵר לְפָנֶיהָ דִּבְרֵי הוֹרָאוֹת צַדִּיקִים הָרִאשׁוֹנִים, אֶלָּא כְּדֵי שְׁתּוֹדָה עַל קַלְקוּלָהּ כִּדְאַמְרִי׳ לְקַמָּן יְהוּדָה הוֹדָה וְלֹא בוֹשׁ: **שׁוֹבֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ.** כּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר עַל כְּתֻבָּתָהּ, זִנִּיתִי וְהִפְסַדְתִּי כְּתֻבָּתִי, וְנוֹתֶנֶת בַּיִד בַּעֲלָהּ שֶׁלֹּא תִתְבַּעְנוּ לְאַחַר זְמַן. וְאֵינָהּ נֶהֱרֶגֶת, שֶׁלֹּא הִתְרוּ בָּהּ עֵדִים בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה: **לְשַׁעַר מִזְרָח.** שַׁעַר הַחִיצוֹן שֶׁבּוֹ נִכְנָסִין לְהַר הַבַּיִת, וּמִשָּׁם לְשַׁעַר נִקָּנוֹר הוּא שַׁעַר הָעֶלְיוֹן שֶׁבַּחוֹמָה שֶׁבֵּין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים: **שֶׁשָּׁם מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת.** מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשַּׁת עֶזְרָה עֲבִי חֵלֶל אוֹתוֹ הַשַּׁעַר, מִפְּנֵי הַמְּצוֹרָעִין שֶׁמְּכַנְּסִין יְדֵיהֶן לְבֵהוֹנוֹת לְתֵּן מִדַּם הָאָשָׁם עַל בֹּהֶן יְדוֹ, וּמְחֻסָּר כִּפּוּרִים שֶׁנִּכְנָס לְעֶזְרָה בְּכָרֵת, לְפִיכָךְ לֹא קִדְּשׁוּהָ שֶׁיּוּכַל לַעֲמוֹד לַעֲמוֹד בְּחֵלֶל הַשַּׁעַר, שֶׁאִם הָיָה כֹּהֵן מוֹצִיא אֶת דַּם הָאָשָׁם חוּץ לָעֶזְרָה הֲרֵי הוּא נִפְסָל בְּיוֹצֵא, לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ חֵלֶל הָעֶזְרָה, וּבִיאַת מִקְצַת שָׂרָא רַחְמְנָא: **נִקָּנוֹר.** אָדָם גָּדוֹל הָיָה, וְהַבִּיא דַּלְתּוֹת נְחֹשֶׁת מַאֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם לְאוֹתוֹ שַׁעַר וְנֶעֱשׂוּ בּוֹ נִסִּים כִּדְתָנַן בְּסֵדֶר יוֹמָא (קף לז:), וְנִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ: **שֶׁשָּׁם מַשְׁקִין סוֹטוֹת.** דְּבָעֵינָן לִפְנֵי ה׳ כִּדְלִיף לְקַמָּן: **וּמְטַהֲרִין אֶת הַיּוֹלְדוֹת.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי הִיא: **אוֹחֵז בִּבְנָדֶיהָ.** בְּבֵית הַצָּוָאר שֶׁלָּהּ: **אִם נִקְרְעוּ.** אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ: **וְאִם נִפְרְמוּ.** אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרִימָה גְּדוֹלָה מִקְרִיעָה שֶׁנִּקְרְעָה לְקָרָעִים הַרְבֵּה דְּמִינְצִיי״ר בְּלַע״ז כְּמוֹ הַאי דְּפָרִים סִלְקָא (שבת קף עד:): **עַד שֶׁמְּגַלֶּה אֶת לִבָּהּ.** וּלְקַמָּן יָלִיף לָהּ מִקְּרָא: **וְסוֹתֵר אֶת שְׂעָרָה.** מִקְּלִיעָתוֹ, וּלְקַמָּן יָלִיף לָהּ:

תוספות

יש לה עדים במדינת הים לא שכיחא. וה״ה בא עליה בעלה בדרך נמי לא שכיח: **כי** היכי דידעי לאתרויי ביה. והכי אמרינן נמי בפ׳ אלו הן הגולין (מכות קף ט:) גבי גולין לעיר מקלט ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יהרגנו בדרך ודייק בגמרא מאי לאו דאתרו ביה דאי קטיל בר קטלא הוא אלמא גבי התראה בעינן תלמידי חכמים: **נדה** שהיא בכרת בעלה נאמן עליה. תימה דמשמע בפרק אין מעמידין (פ״ז קף לז:) דיחוד דעריות דאורייתא אם כן יחוד דנדה מנלן דשרי ויש לומר דוקא יחוד דעריות דאין להן היתר דומיא דבן עם אמו אסרה תורה אבל נדה לא: **היא** הנותנת. האי היא הנותנת לא דמי כלל להההוא דפרק קמא דעירובין (קף י.): **אמר** להו ק״ו ופרכוה. יש לומר דוקא בפירכא שכן יש היתר לאיסורה[ו] פרכוהו אבל בהיא הנותנת לא פרכוהו ולכך הוצרכה[ו] לפירכא אחריתי דאשכחן בדוכתי סגיאין דחמירא להו לאינשי עבירה קלה ומסתפו מינה טפי מעבירה חמורה כגון בפ״ק דכתובות (קף ל:) דחמירא להו אבילות דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שהיא בכרת ובפ׳ הנזקין (גיטין קף נד.) באתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית דליכא אלא לאו משבת שהוא בסקילה ובריש פ״ק דביצה (קף כ:) אמר האי דקיל צריך הרחקה טפי דאמר מ״ש גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון וגבי יום טוב כרבי יהודה שבת דחמיר סתם לן כר״ש י״ט דקיל סתם לן כרבי יהודה אלמא זימנין בדילי מקילתא טפי מחמירתא וזימנין איפכא והשתא צריך ליישב הברייתא לפי הירושלמי והתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא (פ״ז) ר׳ יהודה אומר נאמן עליה בעלה מקל וחומר ומה נדה שחייב על ביאתה כרת וכו׳ ר׳ יוסי אומר הכתוב האמינו שנא׳ והביא האיש את אשתו וגו׳ ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה אומר בעלה נאמן וכו׳ אמרו לו לא אם אמרת בנדה שיש לה היתר וכו׳ אמר להם רבי יהודה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו וגו׳ אמרו לו ובלבד בעדים והשתא אית לן למימר דבההיא תוספתא פרכוהו והדר אמר להו קרא כההיא דירושלמי אבל [ב]מדרבי יוסי איכא לתמוה [למימר איפכא] דמעיקרא אמר להו קרא והדר אמר להו קל וחומר: **ואומר** מים גנובים. נראה דהאי ואומר פירושו הכי כלומר מאי תלי בהכי שאין היתר לאיסורה חדא דיצרו תוקפו מאחר שאין היתר לאיסורה אין מתון בדבר אם לא עבשיו אימתי וא״ת לא יתקפנו יצרו על אשתו הואיל ובעלה כבר מים גנובים ימתקו:

מה יֵשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם, לֹא שְׁכִיחָא: **מִשְׁנָה** כֵּיצַד עוֹשֶׂה לָהּ, מוֹלִיכָהּ לְבֵית דִּין שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ: **גְּמָרָא** תְּרֵי וְאִיהוּ הָא תְּלָתָא, לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּעִיר אֲבָל בַּדֶּרֶךְ עַד דְּאִיכָּא שְׁלֹשָׁה, שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ אֶחָד מֵהֶן לְנִקְבָיו וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן מִתְיַיחֵד עִם הָעֲרָוָה. לֹא, הָכָא הַיְינוּ טַעְמָא כִּי הֵיכִי דְּלֵיהֲוֵי עָלֵיהּ סָהֲדֵי. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין, כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא, לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ לְאִידָךְ דְּרַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כְּשֵׁרִין אֲבָל פְּרוּצִין אֲפִילּוּ עֲשָׂרָה נַמִּי לֹא. מַעֲשֶׂה הָיָה וְהוֹצִיאוּהָ עֲשָׂרָה בְּמִטָּה. לֹא, הָכָא הַיְינוּ טַעְמָא דְּיָדְעֵי לְאַתְרוּיֵי בִּיהּ: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בַּעְלָהּ וְכוּ׳: תַּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּעְלָהּ נֶאֱמָן מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאוּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וְרַבָּנָן, הִיא הַנּוֹתֶנֶת, נִדָּה דִּכְרֵת חָמִירָא לֵיהּ וּמְהֵימְנָן, סוֹטָה דְּלָאוּ, לֹא חָמִירָא לֵיהּ וְלֹא מְהֵימְנָן. וְרַבִּי יְהוּדָה מִקַּל וָחוֹמֶר מַיְיתֵי לָהּ, וְהָא רַבִּי יְהוּדָה מִקְּרָאֵי מַיְיתֵי לָהּ, דְּתַנְיָא ׳וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן׳ מִן הַתּוֹרָה הָאִישׁ מֵבִיא אֶת אִשְׁתּוֹ אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאוּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמְרוּ לוֹ לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר, וְאוֹמֵר ׳מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְגוֹ׳. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִן הַתּוֹרָה הָאִישׁ מֵבִיא אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ׳. אָמַר לְהוּ קַל וָחוֹמֶר בְּרֵישָׁא וּפַרְכוּהָ, וַהֲדַר אָמַר לְהוּ קְרָא. רַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא, אֵיכָא בֵּינַיְיהוּ אֲבָל אָמְרוּ: **מִשְׁנָה** הָיוּ מַעֲלִין אוֹתָהּ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וּמְאַיְּמִין עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ שֶׁמְּאַיְּמִין עַל עֲדֵי נְפָשׁוֹת וְאוֹמְרִים לָהּ בִּתִּי, הַרְבֵּה יַיִן עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה שְׂחוֹק עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה יַלְדוּת עוֹשֶׂה, הַרְבֵּה שְׁכֵנִים הָרָעִים עוֹשִׂין, עֲשִׂי לִשְׁמוֹ הַגָּדוֹל שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדוּשָׁה שֶׁלֹּא יִמְּחֶה עַל הַמַּיִם. וְאוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁאֵינָהּ כְּדַאי לְשׁוֹמְעָן, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. אִם אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי, שׁוֹבֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ וְיוֹצֵאת. וְאִם אָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי, מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִקָּנוֹר שֶׁשָּׁם מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת וּמְטַהֲרִין אֶת הַיּוֹלְדוֹת וּמְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָעִין, וְכֹהֵן אוֹחֵז בִּבְגָדֶיהָ, אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ וְאִם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ עַד שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת לִבָּהּ וְסוֹתֵר אֶת שְׂעָרָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הָיָה לִבָּהּ נָאֶה לֹא הָיָה מְגַלֵّהוּ, וְאִם הָיָה שְׂעָרָהּ נָאֶה לֹא הָיָה סוֹתֵר, הָיְתָה מִתְכַּסָּה בִּלְבָנִים מְכֻסָּה בִּשְׁחוֹרִים, הָיָה עָלֶיהָ כְּלֵי זָהָב

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ז עמוד ב

וְקַטְלִיאוֹת נְזָמִים וְטַבָּעוֹת, מַעֲבִירִין מִמֶּנָּה כְּדֵי לְנַוְּולָהּ. וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חֶבֶל מִצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ, וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּא לִרְאוֹת חוּץ מֵעֲבָדֶיהָ וְשִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלִּבָּהּ גַּס בָּהֶן. וְכָל הַנָּשִׁים מוּתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְנִוַּסְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמַּתְכֶנָה':

גְּמָרָא מְנָהָנֵי מִילֵּי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אָתְיָא תּוֹרָה תּוֹרָה, כְּתִיב הָכָא 'וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה' וּכְתִיב הָתָם 'עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ' מַה לְהַלָּן בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד אַף כָּאן בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד: וּמְאַיְּימִין עָלֶיהָ וְכוּ': וּרְמִינְהוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּאַיְּימִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה כָּךְ מְאַיְּימִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתֶּה, אוֹמְרִים לָהּ בִּתִּי אִם בָּרוּר לָךְ הַדָּבָר שֶׁטְּהוֹרָה אַתְּ, עִמְדִי עַל בּוּרְיֵיךְ וּשְׁתִי, לְפִי שֶׁאֵין מַיִם הַמָּרִים דּוֹמִין אֶלָּא לְסַם יָבֵשׁ שֶׁמּוּנָּח עַל בָּשָׂר חַי, אִם יֵשׁ שָׁם מַכָּה מְחַלְחֵל וְיוֹרֵד, אֵין שָׁם מַכָּה אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם. לֹא קַשְׁיָא, כָּאן קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִילָּה, כָּאן לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִילָּה: וְאוֹמֵר לְפָנֶיהָ וְכוּ': תָּנוּ רַבָּנָן אוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁל הַגָּדָה וּמַעֲשִׂים שֶׁאֵירְעוּ בַּכְּתוּבִים הָרִאשׁוֹנִים, כְּגוֹן 'אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְלֹא כִחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם'. יְהוּדָה הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ, מֶה הָיָה סוֹפוֹ, נָחַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. רְאוּבֵן הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ, מֶה הָיָה סוֹפוֹ, נָחַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּמַה שְּׂכָרָן, מַה שְּׂכָרָן כִּדְקָא אָמְרִינַן, אֶלָּא מַה שְּׂכָרָן בָּעוֹלָם הַזֶּה 'לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם'. בִּשְׁלָמָא בִּיהוּדָה, אַשְׁכְּחָן דְּאוֹדֵי דִּכְתִיב 'וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי', אֶלָּא רְאוּבֵן מְנָלַן דְּאוֹדֵי, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב 'יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת' 'וְזֹאת לִיהוּדָה', כָּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגוּלְגָּלִין בָּאָרוֹן עַד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי גָּרַם לִרְאוּבֵן שֶׁהוֹדָה, יְהוּדָה 'וְזֹאת לִיהוּדָה' מִיָּד 'שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה', עַל אֵיבָרֵיהּ לְשָׁפָא וְלֹא הֲוָה קָא מְעַיְּילִין לֵיהּ לִמְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא 'וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ', וְלֹא הֲוָה קָא יָדַע מִשְׁקַל וּמִטְרַח בִּשְׁמַעְתָּא בַּהֲדֵי רַבָּנַן 'יָדָיו רָב לוֹ', לֹא הֲוָה קָא סָלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּא אַלִּיבָּא דְּהִילְכְתָא 'וְעֵזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה'. בִּשְׁלָמָא יְהוּדָה דְּאוֹדֵי, כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּישָּׂרֵף תָּמָר, אֶלָּא רְאוּבֵן לָמָּה לֵיהּ דְּאוֹדֵי, וְהָאָמַר רַב שֵׁשֶׁת חָצִיף עָלַי (בַּר יִשְׂרָאֵל) דִּמְפָרֵיט חֶטְאֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלֹא לֵיחָשְׁדוּ אֲחוֹהִי: אִם אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי וְכוּ': שָׁמְעַתְּ מִינַּהּ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר. אָמַר אַבַּיֵי, תְּנִי מְקָרַעַת. אָמַר לֵיהּ רָבָא, וְהָא שׁוֹבֶרֶת קָתָנֵי, אֶלָּא אָמַר רָבָא, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עָסְקִינַן: וְאִם אָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מִזְרָח: מַעֲלִין אוֹתָהּ,

התם

רש"י

וְקַטְלִיאוֹת. תַּכְשִׁיט הוּא כְּמִין חֲצִי עִגּוּל פָּתוּחַ, וְסוֹגֶרֶת בּוֹ אֶת חֲלוּקָהּ וּמַקִּיף אֶת גְּרוֹנָהּ מִן הַצְּדָדִין: **חֶבֶל הַמִּצְרִי.** עָשׂוּי מִצּוֹרֵי דֶּקֶל, מֵסִיב הַגָּדֵל סָבִיב הַדֶּקֶל וְכָרוּךְ עָלָיו: **וְקוֹשֵׁר לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ.** כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׁמְטוּ בְּגָדֶיהָ לָאָרֶץ: **שֶׁלִּבָּהּ גַּס בָּהּ.** כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה בְּנֵי בֵּיתוֹ דַּעְתּוֹ מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו וְלֹא תִּירָא וְלֹא תּוֹדֶה, וְאָנוּ מְבַקְשִׁין שֶׁתּוֹדֶה וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַמַּיִם: **וְכָל הַנָּשִׁים מֻתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ.** לְקַמָּן פָּרִיךְ וְהָא תָּנָא רֵישָׁא כָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה וַאֲפִלּוּ אֲנָשִׁים: **וְנִוַּסְּרוּ כָּל הַנָּשִׁים.** מִקְרָא הוּא בִּיחֶזְקֵאל: גמ' **מְנָא הָנֵי מִלֵּי.** דְּבַעְיָא ב"ד הַגָּדוֹל, נְהִי דְּבִירוּשָׁלַיִם בָּעֵינָן לְהַשְׁקוֹתָהּ כִּדְכְתִיב וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה', אֲבָל ב"ד הַגָּדוֹל דְּהַיְינוּ שִׁבְעִים וְאֶחָד מְנָלַן דְּלֹא נִתְכַּשְּׁרוּ בָּהּ אֶחָד מִשְּׁנֵי בָּתֵּי דִּינִין שֶׁהָיוּ שָׁם שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת וְאֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעֲזָרָה כִּדְאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף פו:): **מַה לְהַלָּן.** בְּזָקֵן מַמְרֵא: **בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד.** דִּכְתִיב (דְּבָרִים יז) מִן הַמָּקוֹם הַהוּא, מָקוֹם מְיֻחָד, דְּהַיְינוּ לִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁאֲפִלּוּ מְצָאָן אַבֵּי פָּגֵי וְהִמְרָה עֲלֵיהֶן יַלְפִינָן מִנֵּיהּ דְּאֵין הַמְרָאָתוֹ הַמְרָאָה (סַנְהֶדְרִין דַּף יד:): **עִמְדִי עַל בּוּרְיֵיךְ.** הַסָּמְכִי עַל נְקִיּוּתֵיךְ: **קֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִלָּה.** כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּחֶה הַשֵּׁם מְאַיְּמִין שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת, וּלְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה אוֹמְרִים לָהּ דִּבְרֵי תַּנְחוּמִין לִשְׁתּוֹת אִם נְקִיָּה הִיא כְּדֵי לְהַתִּירָהּ לְבַעֲלָהּ, שֶׁלֹּא תִּירָא מִן הַמַּיִם וְתֹאמַר טְמֵאָה אֲנִי וְהִיא טְהוֹרָה וְתוֹצִיא לַעַז עַל עַצְמָהּ וְעַל בָּנֶיהָ: **בַּכְּתוּבִים הָרִאשׁוֹנִים.** בַּדְּבָרִים הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה שֶׁנַּעֲשׂוּ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים, כְּגוֹן הַגָּדָה זוֹ דַּאֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְיוֹדוּ עַל חֶטְאָם וְלֹא כִחֲדוּ עֲוֹנָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם. וּמִי הֵם, רְאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בִלְהָה כִּדְלְקַמָּן, וִיהוּדָה בְּמַעֲשֵׂה תָּמָר צָדְקָה מִמֶּנִּי: **לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ.** יְהוּדָה זָכָה לְמַלְכוּת בְּתוֹסֶפְתָּא דִּבְרָכוֹת (פ"ז), רְאוּבֵן נָטַל חֵלֶק תְּחִלָּה בְּאֶרֶץ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: **וְלֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם.** דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא, אֵימָתַי לֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם, כְּשֶׁבָּא מֹשֶׁה לְבָרְכָן: **יְחִי רְאוּבֵן וְזֹאת לִיהוּדָה.** אֵין לְךָ בְּבִרְכַּת כָּל הַשְּׁבָטִים מַתְחֶלֶת וְזֹאת חוּץ מִזּוֹ: **עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מִתְגַּלְגְּלִין בָּאָרוֹן.** עַצְמוֹת כָּל הַשְּׁבָטִים הֶעֱלוּ מִמִּצְרַיִם, וְהוּא שֶׁאָמַר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם (שְׁמוֹת יג) עִם עַצְמוֹתֵיכֶם, וְהָיוּ עַצְמוֹת כָּל הַשְּׁבָטִים שֶׁלָּדֶן קַיֶּימֶת, וִיהוּדָה אֵיבָרָיו מִתְפָּרְקִין וּמִתְגַּלְגְּלִין בַּאֲרוֹנוֹ מִפְּנֵי שֶׁנִּדָּה אֶת עַצְמוֹ בְּעֶרְבוֹנוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְחָטָאתִי לְךָ כָּל הַיָּמִים (בְּרֵאשִׁית מג) אֲפִי' לָעוֹלָם הַבָּא. וּמֵהָכָא נַפְקָא לָן (מַכּוֹת דַּף יא:) נִדּוּי שֶׁל חָכָם אֲפִלּוּ עַל תְּנַאי הוּא בָא: **מִי גָּרַם לִרְאוּבֵן שֶׁיּוֹדֶה.** בְּמַעֲשֵׂה יְצוּעֵי אָבִיו: **יְהוּדָה.** שֶׁהוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תָּמָר. וְכֵן הָיָה מְסוֹרֶת בִּידֵיהֶם. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה דְּר' תַּנְחוּמָא, כְּשֶׁאָמַר יְהוּדָה צָדְקָה מִמֶּנִּי עָמַד רְאוּבֵן וְאָמַר בִּלְבַלְתִּי יְצוּעֵי אָבִי, וְעַכְשָׁיו יְחִי רְאוּבֵן שֶׁלָּדוֹ קַיֶּימֶת כְּאִלּוּ הוּא חַי, וְזֹאת לִיהוּדָה שֶׁהוּא מִתְגַּלְגֵּל: **לְשָׁפָא.** לַמָּקוֹם שֶׁנִּתְּקוּ מִשָּׁם, כְּמוֹ דְּשָׁף מִדּוּכְתֵּיהּ (חֻלִּין דַּף מב:): **לִמְתִיבְתָּא.** לִשָּׂא וְלִתֵּן עִם שְׁאָר הַחֲכָמִים: **לְמִשְׁקַל וּמִטְרַח.** לִשָּׂא וְלִתֵּן: **יָדָיו רָב לוֹ.** יְהֵא לוֹ נִצָּחוֹן לָרִיב רִיבוֹ, וְהַאי דִּכְתִיב יָדָיו לְשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחַמְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה: **אַלִּבָּא דְּהִלְכְתָא.** לֹא הָיָה זוֹכֶה לוֹמַר דָּבָר הַמִּתְקַבֵּל: **מַאן דִּמְפָרֵיט חֲטָאֵיהּ.** לָרַבִּים נִרְאֶה שֶׁאֵינוֹ [בּוֹשׁ וְ]נִכְלָם בַּדָּבָר: **דְּלֹא לֵיחַשְׁדוּ אֲחוֹהִי.** שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁאָר אֶחָיו נֶחְשָׁדִין מֵאֲבִיהֶם: **שְׁמַע מִנָּהּ כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר.** וּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא בְּבָבָא בַּתְרָא (דַּף קע:) דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר אֶלָּא יִקְרְעוּ אֶת הַשְּׁטָר, דְּאִם כֵּן צָרִיךְ זֶה לִשְׁמוֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים: **תָּנֵי מְקָרַעַת.** שְׁטָר כְּתֻבָּתָהּ: **בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה.** אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁתִּקְּנוּ לִבְתוּלָה מָאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מָנֶה וּכְשֶׁמְּגָרְשָׁהּ מוֹצִיאָה גִּטָּהּ וְגוֹבָה בָּהּ, וּכְשֶׁנִּתְאַלְמְנָה מְבִיאָה עֵדֵי מִיתָה וְגוֹבָה, וְהָתָם כֵּיוָן דְּלֹא אֶפְשָׁר מוֹדֵי רַבִּי יְהוּדָה שֶׁכּוֹתְבִין שׁוֹבֵר, דְּטוֹב לוֹ שֶׁיְּהֵא בְּיָדוֹ קְצָת רְאָיָה שֶׁפָּרַע כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּחֲזוֹר וְתָבִיא עֵדֵי מִיתָה אֲחֵרִים בְּבֵית דִּין אַחֵר וְתִתְבָּעֶנּוּ:

התם

תוספות

מה להלן בשבעים ואחד. תימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא בפ"ק דסנהדרין (דף ב.) בהדי הני דהוו בב"ד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד: **מה** להלן בבית דין של שבעים ואחד. קשיא כיון דילפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורם כמו גבי זקן ממרא ולכך היו מעלין אותה ללשכת הגזית א"כ פסקו המים המרים מיום שגלתה סנהדרין וישבה לה בחנות כדאמר בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.) לפי שלא רצו לדון דיני נפשות לפי שהמקום גורם ובפרק בתרא דמכילתין (לקמן דף מז.) אמרינן דרבן יוחנן בן זכאי הפסיקן וקודם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (שם מא.) דרבן יוחנן בן זכאי תלמיד יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן ונראה דאיום לא היה מעכב ואם לא היו מאיימין כלל אעפ"כ היתה שותה הילכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י בשם רבי שמואל היינו בחלוקת יחזקאל שראובן ויהודה שכנים: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר בלא שובר אם היא אומרת אבדה כתובתי במה יכוף אותה להחזיר כתובתה בשלמא לוה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה והיכא דלא אפשר דברי הכל כותבין וי"ל שהיה יכול לעכב את הגט אצלו עד שתחזיר לו הכתובה אבל תמיה לפום מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר יקרע הגט ויכתוב עליו גיטא דנן דקרענוהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריתי כדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פט:) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף יח.) וי"ל דהכא מיירי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (כתובות דף פט:) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט:

אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (ב"ב ד' קעא:) אמר ה"נ מסתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלה וחדי א"ל אביי אלא מאי כותבין אבד שוברו יאכל הלה וחדי א"ל רבא אין עבד לוה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין ונראה דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דחייה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר:

ששם

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וְקַטְלִיאוֹת – תכשיט המקיף את הצואר מלפניה, **נְזָמִים וְטַבָּעוֹת**, **כַּעֲבִירִין** – מסירים אותם **מִמֶּנָּה כְּדֵי לְנַוְּלָהּ**, בשביל שתודה. **וְאַחַר כָּךְ** – אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, **מַכִּיא חֶבֶל מִצְרִי** – העשוי מסיב הגדל סביב הדקל, **וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ** בשביל שלא יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. **וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת** את הסוטה בבזיונה ובבושתה **בָּא לִרְאוֹת**, **חוּץ מֵעֲבָדֶיהָ וְשִׁפְחוֹתֶיהָ**, **שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁלִּבָּהּ גַּם בָּהֶן** היא לא תודה בפניהם. **וְכָל הַנָּשִׁים מוּתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ** בשעת ניוולה, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְנִוַּסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמָּתֶכֶנָה**" – על ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא לידי זימה וזנות.

גמרא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול בירושלים. שואלת הגמרא, **מְנָהֲנִי מִילֵּי** – שלגבי סוטה צריך בית דין של שבעים ואחד דיינים. ומשיבה, **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אָתְיָא** – לומדים בגזירה שווה "תורה" "תורה", **כְּתִיב הָכָא** – לגבי סוטה "**וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה**" **וּכְתִיב הָתָם** – לגבי זקן ממרא "**עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ**", ולומדים **מַה לְּהַלָּן בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד** – שזקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית דין הגדול, **אַף כָּאן** – השקאת הסוטה היא **בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד.**

שנינו במשנה, **וּמְאַיְּימִין עָלֶיהָ וְכוּ'** כדי שאם זינתה תודה ולא ישקו אותה. מקשה הגמרא, **וּרְמִינְהוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּאַיְּימִין עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה כָּךְ מְאַיְּימִין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתֶּה, שֶׁאוֹמְרִים לָהּ בְּתִי, אִם בָּרוּר לָךְ הַדָּבָר שֶׁטְּהוֹרָה אַתְּ** ולא נבעלת בסתירה, **עָמְדִי עַל בּוּרְיֵיךְ** – תסמכי על כך שאת נקייה מעוון, **וּשְׁתִי** את המים ולא תינזקי מהם, **לְפִי שֶׁאֵין מַיִם הַמָּרִים דּוֹמִין אֶלָּא לְסַם יָבֵשׁ שֶׁמּוּנָּח עַל בָּשָׂר חַי, אִם יֵשׁ שָׁם מַכָּה** והבשר פתוח, הרי הסם **מָחֲלִיל וְיוֹרֵד** לגוף, אך אם **אֵין שָׁם מַכָּה, אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם** – שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה מבואר שמאימים עליה רק כדי שלא תשתה.

מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא, כָּאן** – מה שמבואר במשנה שמאימים עליה כדי שלא תשתה, היו עושים כן **קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִילָּה** שכתוב בה שם השם בתוך המים, ולכן היו מאימים עליה שלא תשתה בשביל למנוע את מחיקת השם. **כָּאן** – מה שמבואר בברייתא שמאימים עליה גם כדי שתשתה, היו עושים כן **לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִילָּה** ונמחק כבר שם השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.

שנינו במשנה, **וְאוֹמֵר לְפָנֶיהָ** דברים שאינם כדאי לשומען **וְכוּ'**. **תָּנוּ רַבָּנָן** מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, **אוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁל הַגָּדָה וּמַעֲשִׂים שֶׁאֵירְעוּ** וכתובים **בַּכְּתוּבִים** – בתורה, אשר נעשו בימים **הָרִאשׁוֹנִים. כְּגוֹן**, דברי הגדה על הפסוק "**אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וְלֹא כִחֲדוּ מֵאֲבוֹתָם**" – שהחכמים ספרו את חטאם והודו עליו ולא הסתירו אותם. החכמים הם יהודה וראובן, **שִׁיהוּדָה הוֹדָה** שבא על תמר **וְלֹא בוֹשׁ** להודות, **וּמָה הָיָה סוֹפוֹ**, שזכה **וְנָחַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּרְאוּבֵן הוֹדָה** על מעשה בלהה **וְלֹא בוֹשׁ** להודות, **וּמָה הָיָה סוֹפוֹ**, זכה **וְנָחַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.** וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה, כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, **וּמַה שָׁכָרָן** – מה השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא ומקשה על הברייתא, **מַה שָׁכָרָן** – מה כוונת הברייתא ששאלה מה שכרן, **כְּדְקָא אָמְרִינַן** – והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא. מתרצת הגמרא, **אֶלָּא** כוונת הברייתא בשאלתה, **מַה שָׁכָרָן** שקיבלו **בָּעוֹלָם הַזֶּה.** משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר עליהם "**לָהֶם לְבַדָּם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עָבַר זָר בְּתוֹכָם**".

שואלת הגמרא על הברייתא, **בִּשְׁלְמָא בִּיהוּדָה אַשְׁכְּחָן דְּאוֹדֵי, דִּכְתִיב** כששלחה אליו תמר את הסימנים "**וַיַּכֵּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי**", הרי שהודה. **אֶלָּא רְאוּבֵן מְנָלָן דְּאוֹדֵי** – היכן מצאנו שהודה מעצמו במעשה בלהה. משיבה הגמרא, **דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב** "**יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת**" "**וְזֹאת לִיהוּדָה**" – מפני מה שונה ברכת יהודה ומתחילה ב"וזאת ליהודה", לומר לך שכָּל **אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה** שהעלו ישראל ממצרים **מְגוֹלְגָּלִין בָּאָרוֹן** – מתגלגלים ומתפרקים בארון, **עַד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים** לפני הקב"ה **וְאָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי גָּרַם לִרְאוּבֵן שֶׁהוֹדָה** על מעשה בלהה, **יְהוּדָה** – שכיון שראה את יהודה מודה על מעשה תמר הודה הוא על מעשה בלהה, ועל זה אמר משה "**וְזֹאת לִיהוּדָה**" – שיהודה אבריו מפורקים ואילו ראובן שלדו קיים. **מִיָּד "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה"** – התקבלה תפילתו של משה על יהודה, **וְעַל אֵיבָרָיו לִשָּׁפָא** – וחזרו אבריו למקום חיבורם. **וְלֹא הֲוָה קָא מְעַיְּילִין לֵיהּ לְמִתִּיבְתָּא דְּרַקִּיעָא** – אך עדיין לא הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה, עד שהתפלל משה "**וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֵנוּ**", והכניסוהו לישיבה של מעלה. **וְלֹא הֲוָה קָא יָדַע מִשְׁכַּל וּמִטְרַח בִּשְׁמַעְתָּא כַּהֲדֵי רַבָּנָן** – אך עדיין לא היה יודע יהודה לשאת ולתת בדברי תורה עם החכמים, עד שהתפלל משה "**יָדָיו רָב לוֹ**" – שיהיה לו כח לנצח במלחמתה של תורה, ואחר שהתפלל כך, ידע לשאת ולתת בדברי תורה. אך **לֹא הֲוָה קָא סָלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּא אַלִּיבָּא דְּהִילְכְתָּא** – עדיין לא היה זוכה יהודה לומר דברים שיתקבלו להלכה, עד שהתפלל משה "**וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה**". הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.

מקשה הגמרא, **בִּשְׁלְמָא יְהוּדָה דְּאוֹדֵי** – מובן שהודה, **כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּישְׁרֵף תָּמָר** - שעל ידי הודאתו נמנעה שריפתה, **אֶלָּא רְאוּבֵן לָמָה לֵיהּ דְּאוֹדֵי** – מפני מה הודה, והרי **וְהָאָמַר רַב שֵׁשֶׁת חָצִיף עָלַי (בַּר יִשְׂרָאֵל) דְּמְפָרֵיט חֲטָאֵיהּ** - המודה ברבים שחטא הרי הוא חצוף, שמראה שלא מתבייש בדבר. מתרצת הגמרא, שראובן הודה **כִּי הֵיכִי דְּלֹא לֵיחְשְׁדוּ אֲחוֹהִי** - כדי שלא יחשוד יעקב בשאר האחים שהם חטאו ובלבלו את מיטתו.

שנינו במשנה, **אִם אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי וְכוּ'**, כותבת ונותנת לבעל שטר שכתוב בו זניתי והפסדתי את כתובתי. **שָׁמַעְתָּ מִינָּהּ** – נלמד מדברי המשנה **שכּוֹתְבִין שׁוֹבֵר** – ולא כשיטת רבי יהודה בבבא בתרא, שיכול הלווה לומר שאינו פורע את חובו עד שיחזיר לו המלווה את שטר ההלואה כדי שלא יוכל לתבוע אותו שוב, ואינו מסתפק בכך שיכתוב המלוה שובר שפרע לו הלווה את החוב, מפני שיכול לטעון שאינו יכול לשמור את השטר כל ימיו שלא יאכלו אותו העכברים וכדומה. וממה שמבואר במשנה שהאשה כותבת לבעל שאינו חייב לה כתובה, ולא מצריכים את האשה להחזיר לבעל את כתובתה, משמע כשיטת רבי יוסי שחולק שם. **אָמַר אַבָּיֵי** אין ראיה מהמשנה שסוברת כרבי יוסי, משום **שתְּנִי מִקְרָעַת** - ניתן לשנות במשנה 'מקרעת כתובתה', דהיינו שצריכה לקרוע את כתובתה ואכן לא די בכתיבת שובר. שואלת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רָבָא** לאביי, **וְהָא שׁוֹבֶרֶת קָתָנֵי** – הרי שנינו במשנה 'שוברת כתובתה' ולא ניתן לשנות שקורעת. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** אין ראיה מהמשנה שסוברת כרבי יוסי, משום **שבְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָּה עֲסָקִינַן** - המשנה דיברה על מקום שנהגו שלא לכתוב כתובה לאשה, אלא סומכים על תקנת חכמים שאם מת הבעל או גירשה חייב לה כתובה, ובמקום כזה שאין כתובה לקרוע, גם לפי רבי יהודה תכתוב לו שובר

שנינו במשנה, **וְאִם אָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מִזְרָח.** מקשה הגמרא, **מַעֲלִין אוֹתָהּ** - וכי היא הייתה מחוץ לעזרה שיש צורך להעלותה לשם,

שמואל־ב כב יא־כז

כב יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: יב וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכָּות חַשְׁרַת־מַיִם עָבֵי
שְׁחָקִים: יג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גַּחֲלֵי־אֵשׁ: יד יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: טו וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם
בָּרָק וַיָּהֻמֵם (וַיַּהֲם קרי): טז וַיֵּרָאוּ אַפִּקֵי יָם יִגָּלוּ מֹסְדוֹת תֵּבֵל בִּגְעָרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: יז יִשְׁלַח
מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: יח יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עֹז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי: יט יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי
יְהוָה מִשְׁעָן לִי: כ וַיֹּצֵא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי־חָפֵץ בִּי: כא יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי:
כב כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָו (משפטיו קרי) לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר
מִמֶּנָּה: כד וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: כה וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו: כו עִם־חָסִיד
תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם: כז עִם־נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל:

רש"י

(יב) וישת חשך סביבותיו. לסוכה, כענין שנאמר (שמות יד כ): ויהי הענן והחשך, מפסיק בין מצרים לישראל: **חשרת מים עבי שחקים.** מאין היה החשך, עבי שחקים היו, שהן חושרין מים על הארץ: **חשרת.** לשון כברה הוא, שהוא נופל על הארץ דק דק (תענית ט ב). וכן הוא אומר באגדות הרבה: חושרין אותו בכברה. ויש לפתור 'חשרת', לשון 'קשר', שמתקשרין השמים בעבים על ידי המים, כמו 'וחשוריהם' האמור באופני המכונה (מלכים־א ז לג), שהם זרועות העץ המהדקין וקושרין עיגוליה יחד: **(יג) מנגה נגדו.** שלא תאמר בחשך הוא שרוי, אלא הנוגה לפנים מן המחיצה, ומאותו נוגה אשר לפניו, בערו גחלי אש, שנשתלחו חצים על מצרים: **(טז) יגלו מוסדות תבל.** שנבקע התהום, כשנבקע ים סוף נבקעו כל מימות שבעולם (ילקוט שמעוני רמז קסא): **מנשמת.** מכח נשיבת רוח אפו: **(יח) כי אמצו.** כאשר אמצו: **(כא) כצדקתי.** כשיצאו אחריו למדבר וסמכו על הבטחתו: **(כו) עם חסיד תמים נבר.** כנגד שלשה אבות, ששלם הקב"ה גמול צדקתם לבניהם: **(כז) ועם עקש.** פרעה: **תתפל.** לשון נפתל ועקש, ובספר תהלים (יח כז) כתוב: תתפתל. דבר אחר: **ישלח ממרום יקחני.** על עצמו אמר, כשהיה נחפז ללכת מפני שאול בסלע המחלקות והיה קרוב להתפש, ומלאך בא אל שאול לאמר: מהרה ולכה כי פשטו פלשתים: **וישב וגו' כצדקתי.** שלא הרגתיו בכרתי כנף מעילו:

מצודת דוד

(יא) וירכב. לבוא: **וירא.** היה נראה בא על כנפי רוח, ודימה נשיבת הרוח, לעפיפת כנפי העוף: **(יב) וישת חושך.** שם החושך סביבות סוכתו, להיות מוכן להחשיך להאויב: **חשרת.** החושך ההוא בא מחשרת רבוי המים הנקשרים בעבים הפרושים מתחת השחקים: **(יג) מנוגה נגדו.** מחמת האורה שלפניו אשר חפצו להאיר להושיע לי, לזה בערו גחלי אש בהקמים עלי: **(טז) ויראו.** היו נראים קרקעות מי הים, כי נבקעו המים: **יגלו וגו'.** כי נבקע הארץ: **בגערת.** בעבור גערת ה' בהקמים עלי: **מנשמת.** מנשיבת רוח אפו, והכל הוא בדרך משל: **(יז) ישלח ממרום.** ישלח עזרתו ממרום, ויקחני מיד האויב, ויוציאני מיד הרבים הקמים עלי, השוטפים כמים רבים: **(יח) כי אמצו.** כאשר התחזקו ממני, אז יצילני מידם: **(יט) יקדמוני.** האויב היה מקדים לבוא עלי בעת יקרני מקרה רע, בחושבו כאשר החילותי לנפול לא אוסיף לקום, אבל ה' היה לי למשען, ואף כי נפלתי, הנה קמתי: **(כ) למרחב.** למקום רחב, להנצל מיד: **יחלצני.** יוציאני מן המיצר, כי חפץ בי: **(כא) כצדקתי.** כפי צדקתי, כי לא הרעותי את אחד מהם: **כבור ידי.** כפל הדבר במלות שונות: **(כב) מאלהי.** ממצות אלהי: **(כג) לנגדי.** להתבונן בהם: **וחקתיו.** ואף החוקות, הם הדברים שטעמיהם נעלמים: **לא אסור.** אפילו מאחת ממנה, לא אסיר את עצמי: **(כה) וישב.** ולכך וישב ה' לי וגו': **לנגד עיניו.** אשר הוא לנגד עיניו, ולא נגד בני אדם ולהתיהר: **(כו) עם חסיד וגו'.** רצה לומר: כן דרכך להתנהג בחסד עם החסיד: **(כז) עם נבר.** עם איש ברור ונקי, תתנהג בברירות, רצה לומר: תשלם לאיש כמעשהו:

מצודת ציון

(יא) כרוב. מלאך. ורבותינו ז"ל אמרו (חגיגה יג ב): כרביא, והוא התרגום של נער, כי דמות אדם להנה: **ויעף.** ענין פריחה: **(יב) וישת.** ענין שימה, כמו (תהלים עג ט): שתו בשמים פיהם: **חשרת.** ענין קשור, כמו (מלכים־א ז לג): וחשוקיהם וחשוריהם: **(יג) מנגה.** ענין הארה וזריחה: **(טו) ויהם.** מלשון מהומה: **(טז) אפיקי.** כן יקרא המים הנגרים בחוזק ורודפים, וכן (איוב ו טו): כאפיק נחלים: **מנשמת.** מלשון נשימה ונשיבת הפה: **(יז) ימשני.** ענין הוצאה, כמו (שמות ב י): מן המים משיתהו: **(יח) אמצו.** ענין חוזק: **(יט) אידי.** ענין מקרה רע, כמו (איוב לא ג): הלא איד לעול: **משען.** ענין סעד: **(כ) יחלצני.** ענין הוצאה ושליפה, כמו (תהלים פא ח): בצרה קראת ואחלצך: **(כא) יגמלני.** מלשון גמול ותשלום שכר: **כבור.** מלשון ברור ונקי: **(כו) גבור.** ענינו כמו גבר, וכן נאמר בתהלים (יח כו), והוא תרגום של איש: **(כז) נבר תתבר.** מלשון ברור ונקי: **עקש תתפל.** ענין שניהם עקמימות, כמו (דברים לב ה): דור עקש ופתלתול, והוא בדרך ההופך:

תהלים מז א־י מח א־ו

מז. א לַמְנַצֵּחַ | לִבְנֵי־קֹרַח מִזְמוֹר: ב כָּל־הָעַמִּים תִּקְעוּ־כָף הָרִיעוּ לֵאלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה: ג כִּי־יְהוָה עֶלְיוֹן
נוֹרָא מֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־כָּל־הָאָרֶץ: ד יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ: ה יִבְחַר־לָנוּ אֶת־נַחֲלָתֵנוּ
אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר־אָהֵב סֶלָה: ו עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה יְהוָה בְּקוֹל שוֹפָר: ז זַמְּרוּ אֱלֹהִים זַמֵּרוּ זַמְּרוּ
לְמַלְכֵּנוּ זַמֵּרוּ: ח כִּי מֶלֶךְ כָּל־הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל: ט מָלַךְ אֱלֹהִים עַל־גּוֹיִם אֱלֹהִים יָשַׁב |
עַל־כִּסֵּא קָדְשׁוֹ: י נְדִיבֵי עַמִּים | נֶאֱסָפוּ עַם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם כִּי לֵאלֹהִים מָגִנֵּי־אָרֶץ מְאֹד נַעֲלָה:

מח. א שִׁיר מִזְמוֹר לִבְנֵי־קֹרַח: ב גָּדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר־קָדְשׁוֹ: ג יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ
כָּל־הָאָרֶץ הַר־צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב: ד אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׂגָּב: ה כִּי־הִנֵּה הַמְּלָכִים
נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו: ו הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמֵהוּ נִבְהֲלוּ נֶחְפָּזוּ:

רש"י

(ב) תקעו כף. התערבו יחד זה עם זה להריע לאלהים בקול רנה: **(ד) ידבר עמים תחתינו.** יתן דבר בעובדי כוכבים תחת נפשנו להיו' חמתו מתקררת בהם ואלו נצולים כענין שנאמ' ונתתי כפרך מצרים וגו' (ישעיה מג), ומנחם חבר ידבר ל' הנהגה: **(ה) יבחר לנו וגו'.** ויחזירנו לתוכה ואז יתעלה בתרועה וקול שופ' שנתקע לפניו בשיר על עולות וזבחים שלמים ונאמר זמרו אלהים וגו': **(ט) מלך אלהים על גוים.** כך יאמרו הכל: **ישב על כסא קדשו.** עכשיו הכסא שלם ובגדולה ניכרת ויגידו כי נאספו לעירו: **(י) נדיבי עמים.** שהתנדבו עצמם לטבח ולהרוג על קדושת שמו: **עם אלהי אברהם.** שהיה נדיב לב הראשון תחלה לגרים עתה נודע כי לאלהים מגיני ארץ היכולת בידו להיות למגן על כל הבוטחים בו: **(ב) בעיר אלהינו.** לעתיד לבא כשיבנה את עירו יהיה בשבילה גדול ומהולל: **(ג) יפה נוף.** עיר שהוא נוף יפה לשון נוף של אילן, דבר אחר כלת של יופי שכן קורין בכרכי הים לכלה ננפי, ומנחם חברו כמו שלשת הנפת קונטריא"ה בלע"ז (יהושע יז), אבל דונש פתר אותו לשון נוף של אילן ונקרא הר ציון יפה נוף כי הוא הר הזתים (סא"א): **משוש כל הארץ.** ומה היא משושה ירכתי צפון, אנגלא"ש בלע"ז, ירך המזבח צפונה ששם שוחטין חטאות ואשמות ומי שהיה עצב על עבירות שבידו מביא חטאות ואשמות ומתכפר לו והוא יוצא משם שמח ועל ידי הקרבנות טובה באה: **(ד) נודע למשגב.** כשישכון בה לעתיד יאמרו כן: **(ה) המלכים נועדו.** להלחם עליה במלחמת גוג ומגוג: **עברו יחדו.** למלחמה: **(ו) המה ראו.** את הקב"ה יוצא ונלחם בגוים ההם כן תמהו: **נחפזו.** פור"נט אטורדי"ץ בלע"ז, כמו ובחפזותה:

מצודת דוד

(ב) תקעו כף. לשמוח בעת מלוך ה' על כל הארץ: **(ג) כי ה' וגו'.** כי אז ידעו שה' עליון נורא וכו' ר"ל שהוא עליון על הכל ונורא עליהם: **(ה) יבחר לנו.** ר"ל יחזיר לנו את נחלתינו ויבחר אותה לנו לשבת בה כמאז: **את גאון יעקב.** זה בה"מ אשר אהוב הוא לעולם: **(ו) עלה.** אז יתעלה ויתרומם אלהים בתרועה כי יתקעו על הקרבנות: **ה' בקול שופר.** מוסב על עלה, לומר עלה ה' בקול שופר וכפל הדבר במ"ש: **(ז) זמרו אלהים.** זמרו לאלהים: **זמרו.** כפל הדבר להתמדתו: **(ח) זמרו משכיל.** זמרו זמר העשוי בהשכל: **(ט) על כסא קדשו.** להראות ממשלתו על כל: **(י) נדיבי עמים.** הנדיבים שבכל העמים יהיו נאספים לא"י וחוזר ומפרש שהם עם אלהי אברהם: **מגיני ארץ.** הם השרים שהם למגן ולחוזק לתשושי כח ור"ל כל שרי העמים המה לאלהים ובידו להוציא את ישראל מתחת ידיהם ולהביאם אל ארצם: **מאוד נעלה.** הוא מאוד מעולה ומרומם וכל אשר יחפוץ יעשה: **(ב) בעיר אלהינו.** ר"ל כשתשרה שכינתו בירושלים הר קדשו אז הוא גדול ומהולל בפי כל: **(ג) יפה נוף.** מחוז יפה ומשוש לכל הארץ הוא הר ציון העומד בצפון ירושלים והיא קרית מלך רב וגדול הוא דוד וכה"א קרית חנה דוד (ישעיה כט): **(ד) אלהים.** כשאלהים שוכן בארמנותיה אז נודע לכל שהוא לה למשגב: **(ה) המלכים נועדו.** המלכים אשר עשו יום מיועד ויעברו אז לבא על ירושלים למלחמה: **(ו) המה ראו.** והמה כאשר ראו שאלהים בארמנותיה כן תמהו וכו':

מצודת ציון

(ב) תקעו כף. ענין הכות כף אל כף לשמחה וכן תקעו כף עליך (נחום ג): **(ד) ידבר.** ינהג כמו ורעו כבשים כדברם (ישעיה ה): **(ה) גאון.** מל' גאוה ורוממות: **(י) נדיבי.** הותרן בממון יקרא נדיב: **נעלה.** מלשון עלוי ושבח והרמה: **(ג) נוף.** מחוז: **משוש.** כולם שמחים בראותם נוי תפארתו: **ירכתי.** ענין צד כירך הזה שהוא בצד האדם: **קרית.** מל' קריה ועיר: **רב.** גדול: **(ד) בארמנותיה.** מלשון ארמון והיכל: **(ה) נועדו.** ענין הזמנה כמו בלתי אם נועדו (עמוס ג): **(ו) נחפזו.** מלשון חפזון ובהלה:

יהל אור

ו עלה אלקים בתרועה. רבות אמור תוך פכ"ט קצ"ט א'. נשא תוך פי"ב דרמ"ט ב'. בהעלותך פט"ו רס"ד ג'. זח"ב יתרו ע"ט א'. ח"ג ס"פ תצא רפ"ג א':

ב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּשְּׁבִיעִית, וּמְתַקְּנִין אֶת הַמְּקֻלְקָלוֹת בַּמּוֹעֵד. וּמְתַקְּנִין אֶת קִלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחוֹטְטִין אוֹתָן. וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוֹבוֹת וְאֶת מִקְוְוֹת הַמַּיִם, וְעוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הָרַבִּים, וּמְצַיְּנִין אֶת הַקְּבָרוֹת, וְיוֹצְאִין אַף עַל הַכְּלָאִים.
ג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מוֹשְׁכִים אֶת הַמַּיִם מֵאִילָן לְאִילָן, וּבְלִבַד שֶׁלֹּא יַשְׁקֶה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה; זְרָעִים שֶׁלֹּא שָׁתוּ לִפְנֵי הַמּוֹעֵד — לֹא יַשְׁקֵם בַּמּוֹעֵד; וַחֲכָמִים מַתִּירִין בָּזֶה וּבָזֶה.
ד צָדִין אֶת הָאֵישׁוּת וְאֶת הָעַכְבָּרִים מִשְּׂדֵה הָאִילָן וּמִשְּׂדֵה הַלְּבָן, שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ, בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

פירוש ברטנורא

ב האמה. חריצים שעושים בקרקע שבהן המים הולכים סביב השדה ומשדה לשדה, קרויין אמה, לפי שהן רוחב אמה ברום אמה: **בתחלה.** אם לא היתה מעולם אין עושין אותה בתחלה במועד, משום טרחא: **ובשביעית.** מפני שנראה כחופר בקרקע בשביעית: **ומתקנים את המקולקלת.** אם נפל לתוכה עפר ואינה מקלחת, מתקנים אותה, אבל אין עושים אותה בתחלה במועד. והלכה כחכמים: **ומתקנים קלקולי המים.** מים המכונסים בגומות לשתות מהן: **וחוטטין.** מנקין ומנקרין ומוציאין מתוכן צרורות וקסמין ועפרורית שנפל בהן: **ומציינין.** עושין ציונין על הקברות. שהיו ממחין סיד ושופכין על הקבר, והוא סימן להולכי דרכים שלא יעברו במקום טומאה: **ויוצאין.** שלוחי ב"ד במועד לעיין השדות שנזרעו כלאים, לעקור אותם. לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה, ובימי המועד נשכרים בזול, מפני שהן בטלים:
ג מושכים את המים. שתחת אילן, זה לאילן אחר, דליכא טרחא. אבל לא ישקה כל השדה. ובשדה בית הבעל איירי, דלא פסדי, שמי גשמים מספיקין לו, אלא שכשמשקין אותו הוי הרווחה טפי: **שלא שתו.** דלא פסדי: **בזה ובזה.** אפילו לא שתו ואפילו שדה הבעל, דמשום הרווחה שרו חכמים.והלכה כרבי אליעזר ב"י, דסתם מתניתין משקין בית השלחין דלעיל כוותיה. ומיהו שדה לחה שהקרקע שלה כמו טיט מותר להשקותה במועד אפילו לראב"י דכזרעים ששתו לפני המועד דמו:
ד האישות. תנשמת. והיא בריה שאין לה עינים, ומפסדת את השדות: **ובשדה הלבן.** שחורשין וזורעין אותו לתבואה ואין בו אילנות: **בשדה האילן כדרכו.**

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אֵין עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה – תעלה סביב השדה, להמשיך את המים לתוכה; ונקראת "אמה", לפי שכרגיל היתה רחבה אמה ועמוקה אמה, **בַּתְּחִלָּה** – היינו כשלא היתה לפני כן אסור לעשותה בתחילה, **בַּמּוֹעֵד** – בחול המועד, משום שיש בעשייתה טורח הרבה, **וּבַשְּׁבִיעִית** – בשנת השמיטה, מפני שנראה כעודר בקרקע, שאסור בשביעית. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּשְּׁבִיעִית** – שלדעתם אינו נראה כעודר, הואיל והוא זורק את העפר לחוץ (גמרא). **וּמְתַקְּנִין אֶת הַמְּקֻלְקָלוֹת בַּמּוֹעֵד** – אמות המים שנתקלקלו ונסתמו בעפר מותר לתקן אותן בחול המועד, כדי שהמים יקלחו בהן; אבל מודים חכמים שאין עושים את אמת המים בתחילה במועד. והלכה כחכמים. **וּמְתַקְּנִין אֶת קִלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים** – צינורות המים שברשות הרבים שנתקלקלו, אפילו אין רבים צריכים להם (גמרא), מותר לתקנם בחול המועד, **וְחוֹטְטִין אוֹתָן** – ומנקים אותם מהרפש ומהצרורות שנצטברו בהם. יש מפרשים שמדובר כאן בצינורות של מי שתיה (ברטנורא); ויש מפרשים, שמדובר בביבי שופכין (המאירי). **וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוֹבוֹת** – שנתקלקלו בימות הגשמים, **וְאֶת מִקְוְוֹת הַמַּיִם** – מנקים את המקוואות מן הרפש של ימות הגשמים, **וְעוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הָרַבִּים** – בגמרא מבואר, שפותחים בורות של מים מכונסים, שיהיו מצויים לעם לשתות. ובירושלמי מבואר, שפיסקה זו באה לרבות, שבית הדין עוסקים בדיני ממונות ובדיני נפשות ובדיני מלקות, ובפדיית ערכים וחרמים והקדשות ובהשקאת סוטה ובשריפת פרה וברציעת עבד עברי ובטהרת מצורע, שכל הדברים הללו צרכי רבים הם. **וּמְצַיְּנִין אֶת הַקְּבָרוֹת** – שופכים סביבם סיד לציון ולסימן, כדי שלא יאהילו עליהם כוהנים ונושאי טהרות, **וְיוֹצְאִין אַף עַל הַכְּלָאִים** – שליחי בית דין יוצאים אף לראות, אם עקרו את הכלאים, ואם לא עקרו, יעקרום הם. בגמרא מבואר, שהואיל והיו שליחי בית דין נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, לפיכך היו שולחים אותם בימי חול המועד, מפני שבטלים אז ממלאכה ונשכרים בזול.

כל הסיפא מ"ומתקנין את הדרכים" ואילך, נישנתה כבר במסכת שקלים (א, א), שעושים דברים אלו בחמשה עשר באדר, אלא שמשנתנו באה להשמיע, שמותר לעשותם בחול המועד. מכל מקום בגמרא שואלים על מה ששנינו כאן "ויוצאין אף על הכלאים" – והלא כבר יצאו בחמשה עשר באדר (כמו ששנינו במסכת שקלים א, א)? ומתרצים, שבחול המועד פסח יוצאים על האפילות, היינו הזרעים שנתאחרה זריעתם, שאין הכלאים ניכרים בהם עד חמשה עשר בניסן.

באור משנה ג

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מוֹשְׁכִים אֶת הַמַּיִם מֵאִילָן לְאִילָן – מים רבים שהתכנסו תחת אילן אחד מותר למשוך אותם בחול המועד לאילן אחר, שאין בזה טירחה, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַשְׁקֶה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה** – יש מפרשים, שמדובר כאן בשדה בית הבעל (שדה המסתפקת במי גשמים), שאין הפסד כשאין משקים אותה, ואף על פי כן אם התכנסו הרבה מים תחת אילן אחד ויש בהם כדי להשקות אילנות אחרים הסמוכים לו, מותר למשוך את המים מאילן לאילן, שטירחה מועטת כזו התירוה חכמים אף שלא במקום הפסד, אבל לא ישקה את כל השדה, משום שיש בזה טירחה יתירה (רש"י; ברטנורא). ויש מבארים, שמשנתנו מוסיפה לעסוק בשדה בית השלחין (כהמשך למשנה א), היינו בשדה אילן הזקוקה להשקאה, ואין בה לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות בלבד, וכיון שיש בה הפסד התירו למשוך בה את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה, שהשקאת כל השדה איננה אלא משום הרווחה יתירה, ואסור לטרוח לשם כך בחול המועד. אבל בשדה בית הבעל, הואיל ואין בה הפסד, אף טירחה מועטת אסורה ולכן אסור אפילו למשוך בה את המים מאילן לאילן (מגיד משנה בשם ה"ר יצחק אבן גיאת; נימוקי יוסף; המאירי). **זְרָעִים שֶׁלֹּא שָׁתוּ לִפְנֵי הַמּוֹעֵד** – שלא השקו אותם לפני החג, **לֹא יַשְׁקֵם בַּמּוֹעֵד** – אפילו בבית השלחין, שבכגון זה אין הפסד אם לא ישקם בחול המועד, הואיל ולא השקום גם קודם לכן (רש"י). והרמב"ם כותב הטעם: "מפני שהם צריכים למים רבים ויש בהשקאה טירחה יתירה" (הל' יום טוב ח, ד). ויש מפרשים: זרעים שהגיעה עונת השקאתם קודם המועד ולא שתו, וכבר התחילו להיפסד, ולא חס עליהם בחול אלא הניחם שלא באונס, אין משקים אותם במועד. ברם, אם לא הגיעה עונת השקאתם עד המועד, מותר להשקותם, אף על פי שלא שתו קודם המועד (המאירי). **וַחֲכָמִים מַתִּירִין בָּזֶה וּבָזֶה** – להשקות כל שדה האילן, ולהשקות זרעים שלא שתו לפני המועד, שלדעת חכמים אף משום הרווחה מותר להשקות בחול המועד. והלכה כרבי אליעזר בן יעקב. ובגמרא אמרו, שבשדה לחה ("מטוננת") אף רבי אליעזר בן יעקב מודה, שמותר להשקותה במועד, שדינה כזרעים ששתו לפני המועד.

באור משנה ד

צָדִין – מותר לצוד בחול המועד, **אֶת הָאֵישׁוּת** – בגמרא מבואר: ברייה שאין לה עיניים, ויש סוברים שהיא החפרפרת (החולד), והיא מזיקה מאד לשדות, **וְאֶת הָעַכְבָּרִים** – עכברי השדה המכרסמים את

מִשְּׁדֵה הָאִילָן כְּדַרְכּוֹ, וּמִשְּׁדֵה הַלָּבָן שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ. וּמְקָרִין אֶת הַפִּרְצָה בַּמּוֹעֵד; וּבַשְּׁבִיעִית בּוֹנֶה כְּדַרְכּוֹ.
ה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים בַּתְּחִלָּה לְהָקֵל, אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר. וְעוֹד אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מְלַקֵּט אָדָם עַצְמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲבָל הוּא לוֹ. לֹא יְעוֹרֵר אָדָם עַל מֵתוֹ וְלֹא יַסְפִּידֶנּוּ, קֹדֶם לְרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם.

פירוש ברטנורא

דמפסדי טפי, ולהפסד מרובה חששו. לפיכך חופר גומא כדרכו ותולה בה מצודה: **שלא כדרכו.** נועץ שפוד בקרקע בחוזק ומנענע אילך ואילך ומוציא, ונמצאת גומא נעשית מאליה. אבל לא ע"י חפירה. והלכה כחכמים. ובשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, חופר כדרכו, שמא יצאו משדה לבן ויחריבו האילנות: **ומקרין את הפרצה.** מסדרין את האבנים זו על זו כדרך בנין, ואינו טח בטיט. ובפרצה של גינה מיירי, אבל כותל חצר שנפל, בונה כדרכו, מפני הגנבים:

ה רואין את הנגעים במועד להקל. שאם טהור הוא אומר לו הכהן טהור אתה, ששמחה היא לו: **אבל לא להחמיר.** שאם טמא הוא, ישתוק, ולא יטמאנו ויצריכנו לצאת חוץ למחנה: **לא להקל ולא להחמיר.** מתוך שנזקק לראותו אם הוא טהור כדי להקל עליו, הוא נזקק להחמיר, שאם הוא טמא צריך לומר לו טמא אתה, כדכתיב (ויקרא י"ג) לטהרו או לטמאו, שאין כהן רשאי לשתוק, ומוטב לו שלא יראהו הכהן כלל: **מלקט אדם עצמות אביו ואמו.** במועד, כדי לקברם במקום הגון: **ששמחה היא לו.** כשרואה אותם [שקוברן בקברי אבותיו]. ואין הלכה כר"מ בשתיהן: **לא יערער על מתו.** לא יביא ספדן לערער על מתו שמת זה ימים רבים, לחזור על קרובי המת כדרך שחוזר הספדן שצועק ואומר בואו בכו עמי כל מרי לב. ומי שלבו דוה עליו הולך ומספיד על קרובו: **לא יספידנו.** לא ישכור ספדן על מתו שמת לו באותה שעה: **קודם לרגל שלשים יום.** תמיד. דאמרי טעמא בגמרא שדרך בני אדם לכנוס מעות לצורך הרגל קודם לרגל ל' יום מכי שמע שדורשים בהלכות הרגל, ושמא יתן המעות שכנס לצורך הרגל לספדן וימנע משמחת הרגל. ואית דאמרי שאין המת משתכח מן הלב אלא לאחר ל' יום אחר הספדו:

משניות מבוארות – קהתי

הצמחים ומפסידים אותם, **מִשְּׁדֵה הָאִילָן וּמִשְּׁדֵה הַלָּבָן** – ומשדה תבואה, **שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ** – שלא כדרך שצדים אותם בחול אלא בשינוי; ויש גורסים: כדרכו – בלא שינוי, **בַּמּוֹעֵד** – בחול המועד, משום שגורמים הפסד לשדות, **וּבַשְּׁבִיעִית** – ובשנת השמיטה; ואף על פי שצידתם נעשית על ידי חפירת גומות אין גוזרים שמא יהא נראה כחורש בשביעית. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשְּׁדֵה הָאִילָן כְּדַרְכּוֹ** – הואיל ובשדה האילן גורמים האישות והעכברים הפסד גדול מותר לצודם בחול המועד כדרך שצדים אותם בחול, **וּמִשְּׁדֵה הַלָּבָן** – אבל משדה תבואה, שאינם גורמים שם אלא הפסד קטן, **שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ** – אין צדים אותם בחול המועד אלא בשינוי. בברייתא בגמרא מבואר: "כיצד כדרכו? חופר גומא ותולה בה מצודה. כיצד שלא כדרכו? נועץ שפוד ומכה בקורדום ומרדד האדמה מתחתיה" (ונמצאת גומא נעשית מאליה). כן מובאת ברייתא: "כשאמרו "משדה לבן שלא כדרכו" לא אמרו אלא בשדה לבן הסמוכה לעיר, אבל בשדה לבן הסמוכה לשדה האילן – אפילו כדרכו, שמא יצאו העכברים משדה הלבן ויחריבו את האילנות". **וּמְקָרִין אֶת הַפִּרְצָה בַּמּוֹעֵד** – אם נעשתה פירצה בגינתו מותר לסתמה ולגדרה בגדר ארעי בחול המועד, כגון לסדר אבנים זו על זו בלא טיט. ברם, כותל חצר שנפל, בונהו כדרכו, מפני הגנבים (גמרא). **וּבַשְּׁבִיעִית** – בשנת השמיטה, אם יש פירצה בגינתו, **בּוֹנֶה כְּדַרְכּוֹ** – אף על פי שנראה כמכוון לשמור את הפרי, מכל מקום בונה כדרכו (גמרא), הואיל ואינו מתכוון אלא לשמירת הקרקע שלא יידרס (המאירי).

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד בדברים שאין לעשותם בחול המועד, מפני שגורמים צער לאדם.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים בַּתְּחִלָּה לְהָקֵל – כתוב בתורה (ויקרא יג, א-ח): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת... והיה בעור בשרו לנגע צרעת... וראהו הכהן וטמא אותו. ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו... והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים. וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו... והסגירו הכהן שבעת ימים שנית. וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור, וטהרו הכהן... ואם פשה תפשה המספחת בעור... ונראה שנית אל הכהן... וטמאו הכהן צרעת היא"; ואומר רבי מאיר: רואין את הנגעים – מותר לכהן לראות את הנגעים בחול המועד, בתחילה – כלומר אפילו בתחילה, שעדיין אין שום טומאה עליו; ויש שאין גורסים תיבת "בתחילה" (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר), להקל – שאם הכהן רואה בו סימני טהרה, יאמר לו שהוא טהור, **אֲבָל לֹא לְהַחְמִיר** – שאם הוא רואה בו סימני טומאה, לא יסגירנו ולא יטמאנו אלא ישתוק, כדי שלא יצערנו במועד, שלדעת רבי מאיר הרשות ביד הכהן לשתוק. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחְמִיר** – כלומר אין רואים כלל את הנגעים בחול המועד , שמתוך שנזקק הכהן לראותו כדי להקל עליו, הרי הוא נזקק להחמיר, שאם הוא רואה בו סימני טומאה, צריך הוא לומר לו שהוא טמא, שלדעת חכמים אין הכהן רשאי לשתוק, שנאמר (ויקרא יג, נט): "לטהרו או לטמאו", הלכך מוטב שלא יראנו הכהן כלל במועד, כדי שלא יצערנו אם הוא טמא. **וְעוֹד אָמַר רַבִּי מֵאִיר** – קולה אחרת: **מְלַקֵּט אָדָם עַצְמוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ** – בחול המועד; שנוהגים היו לקבור תחילה את המת בקבר ארעי, ולאחר שנתעכל הבשר היו מלקטים את העצמות וקוברים אותן בארון בקבר המשפחה, וסובר רבי מאיר, שמותר ללקט עצמות המתים, אפילו של אביו ואמו, בחול המועד, **מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ** – שמביא עצמות אבותיו לקבר המשפחה. ובגמרא מבואר: מפני ששמחה היא לו – ששמחת הרגל עליו, ולכן אין לחוש שמא יצטער בליקוט העצמות (עיין ברטנורא ותוספות רבי עקיבא איגר). **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲבָל הוּא לוֹ** – יום ליקוט העצמות, הלכך אסור ללקט במועד. **לֹא יְעוֹרֵר אָדָם עַל מֵתוֹ** – מי שמת לו מת בחול המועד, לא יעורר אחרים שהם מרי נפש, שיבכו עמו, שאין להרבות במספד ובבכי במועד, **וְלֹא יַסְפִּידֶנּוּ** – ולא יחזר אחר ספדן שיספוד מתו שמת לו מלפני זמן, **קֹדֶם לְרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם** – הטעם מבואר בגמרא, לפי שאין המת משתכח מן הלב עד שלשים יום, כלומר שההספד מחדש עליו את הצער כיום שמת לו המת, ושוב אינו משתכח ממנו עד שלושים יום, ונמצא מצטער ברגל (נימוקי יוסף; המאירי). ויש מבארים הטעם (לפי הגמרא), שדרך בני אדם לחסוך מעות לצורך הרגל שלושים יום קודם לרגל, וחוששים שמא יתן לספדן אותן המעות שחסך לצורך הרגל, ויימנע משמחת הרגל. ויש מפרשים: לא יעורר אדם על מתו – אם מת לו מת חודש או חדשיים קודם המועד לא ישכור ספדן לחזור על קרוביו לומר "בכו עמי כל מרי נפש", ולא יספידנו – שאם מת לו מת בתוך שלשים יום לפני הרגל לא ישכור ספדן להספידו; והפיסקה "קודם לרגל שלושים יום" מוסבה על שניהם. והטעם שאמרו בגמרא "לפי שאין המת משתכח מן הלב שלושים יום", פירושו: הואיל והמת אינו נשכח מן הלב שלושים יום, אם מספידו פחות משלושים יום לפני הרגל יבוא להספידו ברגל, שעדיין לא שכחו (רש"י).

ו אֵין חוֹפְרִין כּוּכִין וּקְבָרוֹת בַּמּוֹעֵד, אֲבָל מְחַנְּכִים אֶת הַכּוּכִין בַּמּוֹעֵד. וְעוֹשִׂין נִבְרֶכֶת בַּמּוֹעֵד, וְאָרוֹן עִם הַמֵּת בֶּחָצֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ נְסָרִים.

ז אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד, לֹא בְּתוּלוֹת וְלֹא אַלְמָנוֹת; וְלֹא מְיַבְּמִין, מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ. אֲבָל מַחֲזִיר הוּא אֶת גְּרוּשָׁתוֹ. וְעוֹשָׂה אִשָּׁה תַּכְשִׁיטֶיהָ בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא תָּסוּד, מִפְּנֵי שֶׁנִּוּוּל הוּא לָהּ.

ח הַהֶדְיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ, וְהָאֻמָּן מַכְלִיב. וּמְסָרְגִין אֶת הַמִּטּוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מְמַתְּחִין.

פירוש ברטנורא

ו אין חופרין כוכין וקברות במועד. להקבר בו מת שימות לאחר המועד. כוכין, במערה שתחת הקרקע. וקברות, בבנין: **אבל מחנכין.** שאם היה ארוך מקצרו. ואם היה קצר מאריך ומרחיב בו: **נברכת.** של כובסין, מקום מתוקן לכבס בו הבגדים, ולית ביה טרחא כולי האי: **וארון עם המת בחצר.** שמת שם, מותר לנסר הנסרים ולעשות לו ארון .אבל בחצר אחרת לא, שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה. ולא שנו אלא באדם שאינו מפורסם, אבל אדם מפורסם עושין לו ארון ואפילו בשוק. ולדידן שאנו מתי מספר, כל אדם הוי מפורסם: **ר"י אוסר.** להביא עצים לעשות נסרים בתחלה לצורך הארון אלא א"כ מנוסרות קודם יו"ט. ואין הלכה כר"י:

ז מפני ששמחה היא לו. ואין מערבים שמחה אחרת בשמחת הרגל, דכתיב (דברים ט"ז) ושמחת בחגך, בחגך ולא באשתך: **אבל מחזיר הוא את גרושתו.** דאינה שמחה כ"כ אלא באשה חדשה שלא היתה לו מעולם: **ועושה אשה תכשיטיה.** כגון לתת כחול בעיניה, ולהשוות שער ראשה שלא יתפזר, ומעברת צבע אדום על פניה, ומעברת סכין על פניה של מטה, וכן כל כיוצא בזה: **שניוול הוא לה.** צער הוא לה. ואין הלכה כר"י:

ח ההדיוט תופר כדרכו. הדיוט מקרי כל שאינו יודע לכוין שפה לבגד שתהא שוה ומכוונת בו, אלא מעקם לכאן ולכאן ועושהו רחב במקום זה וקצר במקום אחר: **מכליב.** עושה תפירות כעין שיני הכלב, שאינן שוין זו כנגד זו אלא אחת למעלה ואחת למטה: **מסרגין את המטות.** אורגין אותן בחבלין שתי וערב:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

אֵין חוֹפְרִין כּוּכִין וּקְבָרוֹת בַּמּוֹעֵד – בחול המועד, לצורך מתים שימותו, שטירחה יתירה היא (רש"י). בגמרא מבואר: כוכין – בחפירה (קברים שחופרים בקירות המערות), קברות – בבניין (קברים שבונים על גבי הקרקע – רמב"ם). ולפי פירוש זה כוונת משנתנו היא: אין חופרין כוכין ואין בונים קברות. **אֲבָל מְחַנְּכִים אֶת הַכּוּכִין בַּמּוֹעֵד** – כלומר כוכים שנעשו מערב יום טוב, מותר לתקנם בחול המועד, כגון להאריכם או להרחיבם, שאין זו טירחה כל כך ("תפארת ישראל"). משנתנו נקטה כאן "כוכין", והוא הדין לקברות ("תוספות יום טוב"). **וְעוֹשִׂין נִבְרֶכֶת בַּמּוֹעֵד** – יש מפרשים: נברכת – בריכה של כובסים (רש"י; רמב"ם; ברטנורא), ועושים אותה בחול המועד לצורך דברים שמותר לכבס (תוספות), וכיון שעוסקת המשנה בחפירת קרקע נקטה גם ענין זה ("נימוקי יוסף"). ויש מפרשים: בריכה הראויה לרחיצת המת והתכריכים (שם), או כדי שירחצו בה מלווי המת את ידיהם (המאירי). ויש מבארים: חפירת קבר, כמו שעושים בזמנינו, והם היו עושים אותה כקבר ארעי למת, עד שיחפרו לו כוך או יבנו לו קבר (הראב"ד). ויש מבארים, שהואיל ולגבי כוכין נקטה המשנה ענין "חינוך", לפיכך מוסיפה היא ללמד לגבי קברות ענין עשיית נברכת, והיא תוספת בניין שמוסיפים בקברות (רמב"ן). **וְאָרוֹן עִם הַמֵּת בֶּחָצֵר** – מנסרים לוחות עץ ועושים ארון למת בחול המועד, כשהמת נמצא באותה חצר שעושים בה את הארון, מפני שהכל יודעים שהארון נעשה בשביל המת. אבל בחצר אחרת אסור לעשות את הארון, שמא יחשדוהו שעושה אותו לצורך אחר. ברם, אם המת הוא אדם מפורסם עושים לו ארון אפילו בשוק (ירושלמי). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר** – לעשות ארון למת אפילו באותה חצר שהמת נמצא בה, **אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ נְסָרִים** – קרשים מוכנים מערב יום טוב, אבל לנסר עצים בחול המועד אסור.

בענין ששנינו "אבל מחנכין את הכוכין במועד" מבאר הרמב"ן, שמותר לתקן את הכוכים אף על פי שאין צריכים להם, לפי שעשאום כצרכי רבים והרי הם כחטיטת בורות שהתירוה בחול המועד (עיין "תוספות יום טוב").

הרב מברטנורא מבאר את הרישא: אין חופרין כוכין וקברות במועד – להיקבר בו מת שימות לאחר המועד. וכן כותבים הרי"ף ורבנו חננאל. אבל בעל "נימוקי יוסף" כותב: אין חופרין וכו' – לצורך מתים שימותו במועד, שדרכם היה לחפור כוכים וקברות להיות מזומנים למי שמת לו מת, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שיצטרכו לזה במועד, כגון בעיר ירושלים, שאי אפשר שלא ימותו בה בכל יום רבים, גדולים וקטנים, ומה גם בארבעת ימי חול המועד, מכל מקום כיון שאינו יודע בשעה שחופר לאיזה מת הוא עושה, אסור. אבל מחנכין את הכוכין – אותם שנעשו מערב יום טוב, ונשאר בהן מעט לתקן, כגון להאריך או להרחיב או לקצר, מותר לגמור, כיון שבוודאי יצטרכו בחול המועד.

באור משנה ז

אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד – בחול במועד – **לֹא בְּתוּלוֹת וְלֹא אַלְמָנוֹת; וְלֹא מְיַבְּמִין** – אשת האח שמת בלא בנים (דברים כה, ה), **מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ** – ואין מערבים בשמחת המועד שמחה אחרת (גמרא), ויש מבארים הטעם (שם): מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. וכן כותב הרמב"ם (הל' יום טוב ז, טז): "אין נושאין נשים ולא מייבמין במועד, כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנישואין. ויש למדים זה מן הפסוק "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד) – בחגך ולא באשתך. **אֲבָל מַחֲזִיר הוּא אֶת גְּרוּשָׁתוֹ** – במועד, שאינה שמחה כל כך. **וְעוֹשָׂה אִשָּׁה תַּכְשִׁיטֶיהָ בַּמּוֹעֵד** – כגון לכחול את עיניה, ולסרק את שערותיה, ולהעביר צבע על פניה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא תָּסוּד** – לא תתן סיד על בשרה במועד כדי להסיר את השערות, **מִפְּנֵי שֶׁנִּוּוּל הוּא לָהּ** – שכל זמן שהסיד על גופה הרי זה גורם לה צער, לפי שהיא מתנוולת בו. ובגמרא אמרו, שמודה רבי יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד, שטופלתו במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו, שמחה היא לה לאחר זמן, כלומר שאם תיהנה עוד במועד ממה שטופלת עצמה בסיד, אף לדעת רבי יהודה מותרת היא לסוד. וכן פוסק הרמב"ם (הל' יום טוב ז, כ).

באור משנה ח

הַהֶדְיוֹט – שאינו מומחה במלאכת התפירה, **תּוֹפֵר** – בחול המועד, **כְּדַרְכּוֹ** – בחול. בגמרא מבואר, שהדיוט נקרא "כל שאינו יכול להוציא מלוא מחט בבת אחת", שכן האומן תוחב את המחט תחיבות הרבה כמלוא אורך המחט ומושכה ממקום התפר ונמצאו תפירות הרבה במשיכה אחת,וכל שאינו יודע לתפור בדרך זו נקרא הדיוט לענין תפירה. ויש אומרים: "כל שאינו יכול לכוון אימרא בחפת חלוקו", כלומר שאינו יכול לעשות שפה בשולי החלוק שתהא שווה ומכוונת אלא עושה אותה רחבה במקום אחד וצרה במקום אחר. **וְהָאֻמָּן** – המומחה בתפירה, **מַכְלִיב** – יש מפרשים בגמרא: מפסיע, כלומר תופר דרך דילוג, שאינו עושה את התפירות זו אחר זו, אלא מניח רווחים ביניהן. ויש מפרשים (שם): שיני כלבתא, כלומר שעושה את התפירות כעין שיני הכלב, אחת למעלה ואחת למטה, ולא בשורה אחת, וכיון שתפירה כזאת אינה מלאכת אומן, אף המומחה מותר לעשותה בחול המועד. **וּמְסָרְגִין אֶת הַמִּטּוֹת** – מותר לארוג בחול המועד את החבלים שבתחתית המיטות שתי וערב. יש מוכיחים מסוגיית הגמרא שדווקא לצורך המועד מותר (עיין גמרא ותוספות מועד קטן י', א). אבל יש כותבים שהטעם הוא משום שהוא דבר האבד (הרא"ש), ונמצא שמותר בכל

ט מַעֲמִידִין תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵחַיִם בַּמּוֹעֵד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הָרֵחַיִם בַּתְּחִלָּה.
י עוֹשִׁין מַעֲקֶה לַגַּג וְלַמַּרְפֶּסֶת מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אֻמָּן. שָׁפִין אֶת הַסְּדָקִין וּמַעֲגִילִין אוֹתָן בַּמַּעֲגִילָה בַּיָּד וּבָרֶגֶל, אֲבָל לֹא בַּמַּחְלְצַיִם. הַצִּיר וְהַצִּנּוֹר וְהַקּוֹרָה וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתֵּחַ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ — מְתַקְּנָן בַּמּוֹעֵד, וּבְלִבַּד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד. וְכָל כְּבָשִׁין שֶׁהוּא יָכוֹל לֶאֱכוֹל מֵהֶן בַּמּוֹעֵד — כּוֹבְשָׁן.

פרק שני

א מִי שֶׁהָפַךְ אֶת זֵיתָיו, וְאֵרְעוֹ אֵבֶל אוֹ אֹנֶס אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ פּוֹעֲלִים — טוֹעֵן קוֹרָה רִאשׁוֹנָה וּמַנִּיחָהּ לְאַחַר הַמּוֹעֵד; דִּבְרֵי

פירוש ברטנורא

ממתחין. אם היה ארוג זה ימים רבים ורפו החבלים, ממתחין, אבל לא מסרגין. ואין הלכה כר' יוסי:
ט מעמידין. בונין ומושיבין ומתקנים תנור שצריך לו במועד. ולפי שתנורים שלהם מטלטלין היו ממקום למקום להכי תני מעמידין: **אין מכבשין.** מנקרין ומכין בפטיש על הרחים כשהן חלקות יותר מדאי ואין טוחנות יפה. ואין הלכה כרבי יהודה:
י ולמרפסת. הלוך שלפני עליה שבני העליה הולכים בו ויורדים דרך סולם לחצר: **ושפין את הסדקין.** גגות שאינן משופעין טוחין אותן בטיט, וכשיש סדקים בטחיית הטיט הדלף יורד בבית ואיכא פסידא. שפין, טחין: **מעגלה.** עץ עגול שבו מחליקין הגגות: **במחלצים.** כלי אומנות של ברזל רחבה כעין כף ולה בית יד: **הציר.** רגל הדלת הסובבת בתוך חור האסקופה התחתונה של פתח: **צינור.** החור שבאסקופה: **והקורה.** קורות הבית ממש שנשברו אפילו קודם יו"ט: **ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד.** שלא יאמר אמתין עד המועד שאין לי מלאכה אחרת ואעשה את זאת: **כבשים.** כגון דגים וירקות וכיוצא בהן שכובשין במלח וחומץ: **שיכול לאכלן במועד.** שיהו נכבשין מהר וראויין לאכול מיד:
ב א מי שהפך. דרך בני אדם שמהפכין הזיתים בתוך המעטן שהם צבורים בו, כשרוצים להכניסן לבית הבד. ואי לא מסיק להו לבד לטחון לאחר שהפכן פסדי: **וארעו אבל.** שאסור במלאכה: **או שהטעהו פועלים.** שלא באו למלאכתו. והגיע המועד: **טוען.** על הזיתים קורה של בית הבד פעם ראשונה ומכביד, כדי שיזובו

משניות מבוארות – קהתי

אופן. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף מְמַתְּחִין** — את החבלים אם נתרפו, אף על פי שאפשר עוד להשתמש בחבלים כמות שהם בלא מתיחה, כגון למלאותם בכרים ובכסתות, מכל מקום מותר למתוח אותם בחול המועד ("תפארת ישראל"). ברם, רוב המפרשים אינם גורסים תיבת "אף", והם מבארים, שרבי יוסי חולק על תנא קמא וסובר שממתחין את החבלים שנתרפו, אבל אין מסרגין. ואין הלכה כרבי יוסי.

באור משנה ט

מַעֲמִידִין תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵחַיִם בַּמּוֹעֵד — בחול המועד. יש מפרשים: מעמידין וכו' — בונים ומושיבים ומתקנים תנור וכיריים, מפני שהם צורך המועד, לאפות ולבשל בהם. וריחיים היינו ריחיים של יד, לטחון לצורך המועד (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שהואיל והתנורים שלהם היו מיטלטלים ממקום למקום, וכשהיו צריכים לאפות או לבשל בהם היו קובעים אותם במקום אחד וטחים אותם בטיט עם מושב הקרקע שתחתיהם, כדי שיחזיקו חומם, לפיכך באה המשנה ללמדנו, שמותר להעמידם ולקבוע אותם בחול המועד, ואף אם היו מורכבים מחוליות, מותר להרכיבם, או לתקנם ולחברם על ידי טיחה, לצורך אפייה ובישול במועד. אבל לעשותם לכתחילה, אפילו לצורך המועד אסור (תוספות). הכירה רחבה למעלה כלמטה ויש בה מקום לשפיתת שתי קדירות, והתנור צר למעלה ורחב למטה והוא יותר גדול מכירה, ומשתמשים בו לאפייה (עיין שבת ג, ב). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הָרֵחַיִם בַּתְּחִלָּה** — כשהריחיים חדשים, אין מנקרים במועד את אבני הריחיים, כשהן חלקות ואינן טוחנות יפה, כדי לחדדן, לפי שיש בעבודה זו טורח הרבה. אבל בריחיים ישנים, הואיל ודי בניקור מועט מותר לעשותו במועד. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה י

עוֹשִׁין — בחול המועד, **מַעֲקֶה לַגַּג וְלַמַּרְפֶּסֶת** — מרפסת היינו גזוזטרה שלפני העלייה (הקומה העליונה שבבית), וממנה יורדים בני העלייה במדרגות לחצר, **מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט** — כגון באבנים בלא טיט (רמב"ם), **אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אֻמָּן** — מעקה גמור. **שָׁפִין אֶת הַסְּדָקִין** — טחים בטיט את הסדקים שבגג, כדי שלא ייכנסו המים לבית, **וּמַעֲגִילִין אוֹתָן בַּמַּעֲגִילָה** — מגלגלים בעץ עגול על טיח הטיט כדי להחליקו, **בַּיָּד וּבָרֶגֶל** — כלומר או שמגלגל ביד או ברגל על הטיח, **אֲבָל לֹא בַּמַּחְלְצַיִם** — בכלי של הבונים, שמחליקים בו את הטיט. בגמרא שואלים: אם במעגילה מותר, הרי אין צורך לומר שמותר ביד או ברגל? ומפרשים, שדווקא ביד או ברגל מותר, וכוונת התנא של משנתנו כך היא: שפין את הסדקים ומעגילין אותן כעין מעגילה ביד או ברגל (כלומר שמגלגלים על הטיח ביד או ברגל כמו שעושים במעגילה), אבל לא במחלצים (וכל שכן שאסור במעגילה שהיא מלאכת אומן, ויש בה טירחה יתירה — נימוקי יוסף). **הַצִּיר** — של הדלת, **וְהַצִּנּוֹר** — החור שציר הדלת מסתובב בו, **וְהַקּוֹרָה** — שמעל הדלת, **וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתֵּחַ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ** — אפילו נשברו מערב יום טוב (המאירי; טור; מרדכי), **מְתַקְּנָן בַּמּוֹעֵד** — מותר לתקנם בחול המועד, לפי שהיא מלאכת דבר האבד, שהרי אי אפשר להשאיר את הדלת שבורה, מפני הגנבים, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד** — שלא יתכוון בערב יום טוב להשהות את מלאכת התיקון, כדי לעשותו בחול המועד, בשעה שהוא פנוי משאר עסקיו. **וְכָל כְּבָשִׁין** — דברים שנוהגים לכבוש בחומץ ובמלח, **שֶׁהוּא יָכוֹל לֶאֱכוֹל מֵהֶן בַּמּוֹעֵד** — שנכבשים מהר ויהיו ראויים עוד לאכילה במועד, **כּוֹבְשָׁן** — מותר לכבוש אותם בחול המועד.

באור משנה א

מִי שֶׁהָפַךְ אֶת זֵיתָיו — דרכם היה לצבור את הזיתים במעטן, שהוא כלי המיוחד לזיתים, כדי שיתחממו ויתבשלו. ולאחר זמן היו מהפכים אותם בקנה העשוי לכך (עיין משנה שבת יז, ג), כדי שיתרככו כולם יפה, ואחר כך היו נותנים אותם לבית הבד לעצור את שמנם, ואם לא נתנו אותם, לאחר שהפכום, לבית הבד, היו נפסדים. וזהו ששנינו במשנתנו: מי שהפך את זיתיו — במעטן, והכינם לעצירת שמנם, **וְאֵרְעוֹ אֵבֶל** — לפני החג (המאירי), ולא יכול היה לעצרם, שאבל אסור במלאכה, **אוֹ אֹנֶס** — או שאירעו אונס אחר, שמנע ממנו את האפשרות לדרוך את זיתיו, **אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ פּוֹעֲלִים** — שהבטיחוהו לבוא למלאכתו ולא באו, והגיע המועד, **טוֹעֵן קוֹרָה רִאשׁוֹנָה** — מותר לו לטעון במועד את קורת בית הבד על הזיתים פעם ראשונה, כדי שיזוב מקצת שמנם ושוב לא יהא הפסד גדול, **וּמַנִּיחָהּ** — את הקורה על הזיתים, ויש גורסים: ומניחם — כלומר את הזיתים, **לְאַחַר הַמּוֹעֵד** — עד לאחר החג. **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה** — בגמרא למדים ממשנתנו שדברים המותרים במועד אסור לאבל לעשותם בעצמו בימי אבלו, אבל אחרים עושים לו, שכן שנינו במשנתנו שאם ארעו אבל והתעכב עד המועד, שטוען קורה ראשונה במועד, אבל בימי אבלו אינו טוען אפילו קורה

רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זוֹלֵף וְגוֹמֵר וְגָף כְּדַרְכּוֹ.

ב **וְכֵן מִי שֶׁהָיָה יֵינוֹ בְּתוֹךְ הַבּוֹר, וְאֵרְעוֹ אֵבֶל אוֹ אֹנֶס אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ פּוֹעֲלִים — זוֹלֵף וְגוֹמֵר וְגָף כְּדַרְכּוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹשֶׂה לוֹ לְמוּדִים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחְמִיץ.**

ג **מַכְנִיס אָדָם פֵּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים, וְשׁוֹלֶה פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמִּשְׁרָה, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֹּאבַד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן אֶת מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד. וְכֻלָּן אִם כִּוְּנוּ מְלַאכְתָּן בַּמּוֹעֵד — יֹאבֵדוּ.**

פירוש ברטנורא

קצת ולא יפסידו אבל לא בפעם שניה משום דתו לא פסדי. ומהכא שמעינן דדברים המותרים במועד אסור לאבל לעשותם בידו בימי אבלו, מדקתני וארעו אבל ומחמת האבל עכב עד המועד, טוען קורה ראשונה במועד, אבל בימי אבלו היה אסור לטעון בידו אפילו קורה ראשונה. אבל אחרים טוענים לו: **זולף.** שופך הזיתים על גבי בית הבד. וכל מידי דשפיך קרוי זילוף: **וגומר.** סחיטתם ועיצורם בבית הבד: **וגף.** סותם פי החביות. והלכה כרבי יוסי:

ב **בתוך הבור.** חפירה שתחת הגת מסויידת בסיד לקבל היין: **למודים.** נסרים של עץ. כלומר מכסה אותו שם בנסרים שלא יחמיץ, ולא ישלהו מן הבור. והלכה כר' יוסי:

ג **ושולה פשתנו.** כל מה שמעלה מן המים קרוי שולה: **אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו.** ב"ד מאבדים אותו ממון, ועושים אותו הפקר:

משניות מבוארות – קהתי

ראשונה (ועיין רש"י שמפרש "וארעו אבל" בשאר ימות השנה). **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זוֹלֵף** – שופך את הזיתים על גבי בית הבד (רש"י; ברטנורא), ויש מפרשים: זולף – מוציא את השמן מן הבור (המאירי; רמב"ם), **וְגוֹמֵר** – סחיטת הזיתים עד שיצא מהם כל שמנם, **וְגָף** – וסותם את החביות במגופות, **כְּדַרְכּוֹ** – כדרך שהוא עושה בחול. ויש שאין גורסים תיבת "וגף". והלכה כרבי יוסי.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד שאותו דין ששנינו בזיתים נוהג גם בדריכת ענבים.

וְכֵן מִי שֶׁהָיָה יֵינוֹ בְּתוֹךְ הַבּוֹר – שלתוכו יורד היין מן הגת, כלומר שכבר נדרכו ענביו קודם החג, ויצא היין מן הגת וירד לבור, **וְאֵרְעוֹ אֵבֶל אוֹ אֹנֶס אוֹ שֶׁהִטְעוּהוּ פּוֹעֲלִים** – כמו שבארנו במשנה הקודמת, והגיע המועד, ואם לא יוציא את היין מן הבור עלול היין להחמיץ, **זוֹלֵף** – הריהו שופך ומוציא את היין מן הבור בחול המועד, **וְגוֹמֵר** – את דריכת הענבים, ונותן את כל היין לתוך חביות, **וְגָף** – וסותם את החביות במגופות, **כְּדַרְכּוֹ** – בחול; **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי** – בגמרא אמרו, שבזיתים באה המשנה להשמיע רבותא, שאפילו בזיתים שהפסדם מרובה, מכל מקום סובר רבי יהודה שאינו עושה בהם במועד כדרכו. ובענבים באה משנתנו להשמיע רבותא לדעת רבי יוסי, שאפילו בענבים שהפסדם אינו רב כל כך, מכל מקום הוא סובר שזולף וגומר כדרכו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹשֶׂה לוֹ לְמוּדִים** – נסרים של עץ, כלומר שאינו מוציא את היין מן הבור אלא נותן נסרים על פי הבור לכסות את היין שבתוכו, **בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחְמִיץ** – וגומר את דריכת הענבים לאחר החג. והלכה כרבי יוסי.

באור משנה ג

מַכְנִיס אָדָם פֵּרוֹתָיו – בחול המועד, מן הגנות ומן הפרדסים, **מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים** – שלא יגנבו אותם; ובגמרא אמרו, שיעשה זה בצנעא עד כמה שאפשר; **וְשׁוֹלֶה פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמִּשְׁרָה** – מוציא את הפשתן ממי המשרה, ששורים אותה בהם עד שתתרכך, **בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֹּאבַד** – שאם תישאר הפשתן במי המשרה יותר מדי, עשויה היא להרקיב. **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְכַוֵּן אֶת מְלַאכְתּוֹ בַּמּוֹעֵד** – שלא ישהה את מלאכתו, כדי לעשותה במועד, בשעה שהוא פנוי מעסקיו האחרים. **וְכֻלָּן** – כל אותן המלאכות שהתירו במועד משום דבר האבד, **אִם כִּוְּנוּ מְלַאכְתָּן בַּמּוֹעֵד** – אם השהה את המלאכה בכוונה לעשותה בחול המועד, **יֹאבֵדוּ** – מניחים לדברים שיאבדו ואין מתירים לו שום מלאכה מפני אבידתם (המאירי; הרמ"ך בשם הגאונים). ויש מפרשים: יאבדו – בית דין מאבדים את הדברים ומפקירים אותם לכל משום קנס (רמב"ם הל' יום טוב ז, ד). ורש"י כותב: יאבדו – שאסור ליהנות מהם (עיין "תוספות יום טוב"; ועיין "מגיד משנה" על הרמב"ם שם).

המשך ביאור למס' כריתות ליום רביעי עמ' ב

מֵאִיר סָבַר כֵּיוָן דְּלֹא צָרִיךְ לֵיהּ לֹא מַקְדִּישׁ לֵיהּ. כלומר, כל מה שהקדיש היה משום שסבר שצריך לו, ואם לא היה צריך לו לא היה מקדיש, אם כן עתה שהתברר שלא חטא והתגלה למפרע שלא היה צריך לו, אין הקרבן קדוש. **וְרַבָּנָן סָבְרִי, מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ** – שמתיירא שמא חטא, **גּוֹמֵר** בדעתו **וּמַקְדִּישׁ** את הבהמה מלכתחילה לקרבן, גם על הצד שיתברר שלא חטא, ולפיכך חלה עליה קדושה, והיא יוצאת לחולין רק לאחר שיפול בה מום ותימכר, ובדמיה צריך להביא קרבן אחר.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה במחלוקת רבי מאיר וחכמים: **תָּנָא** – שנינו בברייתא, המקדיש בהמה לאשם תלוי, והתברר שאינו חייב להביאו, **בֵּין** אם התברר כן על ידי **שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא** וממילא חייב חטאת ולא אשם תלוי, **וּבֵין** אם התברר כן על ידי **שנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא, פְּלִיגִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנָן** האם הקרבן יוצא לחולין או ירעה עד שיסתאב. מבארת הגמרא: **בְּנוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא** הוזכרה בברייתא מחלוקתם, כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ** [–חוזק דעתו] **דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאַף עַל גַּב דְּיָדַע** לבסוף **דְּחָטָא** והתברר שלמעשה מחויב הוא בקרבן, מכל מקום **כֵּיוָן דִּבְעִידְּנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ** – בזמן שהפריש בהמה זו לקרבן [**לֹא יָדַע** שחטא אלא היה מסופק בכך, **הֵצֵא וְתִרְעֶה בָּעֶדֶר.** משום שלא הקדיש אותה על דעת שתוקרב לחטאת על הודאי, אלא רק לאשם תלוי הבא על הספק. **וּבְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא,** הוזכרה מחלוקתם כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן, דְּאַף עַל גַּב** שהתברר **דְּלֹא חָטָא,** ולכאורה על דעת כן לא הקדיש את הבהמה, שהרי הוא פטור מקרבן, מכל מקום **כֵּיוָן דִּבְעִידְּנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ** – בזמן שהפריש אותה לקרבן **לֹא יָדַע** זאת], **לִבּוֹ נוֹקְפוֹ הֲוָה** [–היה], **הִלְכָּךְ גָּמַר וּמַקְדִּישׁ** – הוא מחליט בדעתו להקדיש אותה באופן מוחלט, גם על הצד שיתברר שאינו מחויב בקרבן זה.

הגמרא מביאה אופן שבו מודה רבי מאיר לחכמים שהמופרש לאשם תלוי ירעה עד שיסתאב: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לְחַכָּמִים**

רש"י

גמ' מפני שמעשרת. לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות: **והא כתיב וכליל על מזבחך.** בההוא קרא גופיה: **הא לא שכיחא.** ומסתברא דכי כתיב עושר אדלא שכיחא דאם לא כן נמצאו הכל עשירים: **דמורי.** שמורה הוראות בישראל: **אליבא דהילכתא.** להורות כדת וכהלכה: **ולמנסך את המים אומר לו הגבה ידך.** ונראה שתערה הצלוחית לתוך ספל של כסף שעל המזבח שהוא נקוב כמין חוטם דק שהיין מקלח ויוצא בו והוא הניסוך: **שפעם אחת נסך על רגליו.** לא עירה הצלוחית לתוך הספל ושפך המים על רגליו לפי שהיה צדוקי ואינו מודה בניסוך המים: **באתרוגיהן.** למה לי למיתני באתרוגיהן אם לא בא ללמדנו שניסוך המים אינו אלא בשעת נטילת לולב:

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כב עמ' ב: **גמרא** שנינו במשנה 'חדשים לקטורת בואו והפיסו': **תָּנָא, מֵעוֹלָם לֹא שָׁנָה אָדָם בָּהּ** - לא הקטיר אדם קטורת פעמיים בחייו. מבארת הגמרא: **מַאי טַעֲמָא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִפְּנֵי שֶׁהקטורת מַעֲשֶׁרֶת,** וכיון שכך, היו מקפידים לברור את אלו שלא זכו כדי שגם הם יתעשרו.

הגמרא מבארת את המקור לכך שקטורת מעשירה: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵּי, מַאי טַעֲמָא** - מנין שהקטורת מעשרת, **אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב** בה (דברים לג י) **'יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ' וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ** (שם יא) **'בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ',** ומכאן שהקטורת מביאה ברכה בנכסיו של המקטיר, **אִי הָכִי, עוֹלָה נַמִּי** תעשיר את העוסק בה, **דְּהָכְתִיב** בהמשך הפסוק הראשון **'וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ',** והכוונה לעולה שהיא עולה כליל, וגם על זה נאמר 'ברך ה' חילו', ואם כן גם על הקרבת ה'עולה' יעשו גורל רק לכהנים 'חדשים', מאותו בית אב שלא זכו מעולם. משיבה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** אביי לרב פפא, **הָא** - הקרבת עולה **שְׁכִיחָא** - מצויה, שכן היא נעשית כמה פעמים ביום, שהרי היא באה גם בנדבה, **וְהָא** - הקטרת קטורת **לֹא שְׁכִיחָא,** שהיתה נעשית רק פעמיים ביום, ומסתבר שברכת העשירות מתייחסת רק לעבודה שאינה שכיחה.

אגב כך שהביאה הגמרא את הפסוק 'ישימו קטורה באפך', מביאה הגמרא מאמר בענין תחילת פסוק זה: **אָמַר רָבָא, לֹא מַשְׁכַּחַת צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן** - לא נמצא תלמיד חכם **דְּמוֹרֵי** הוראה בישראל, **אֶלָּא דְּאָתֵי** - שבא **מִשַּׁבָּט לֵוִי, אוֹ מִשַּׁבָּט יִשָּׂשכָר.** שבט **לֵוִי,** מ**דִּכְתִיב** בברכת משה לשבט לוי (דברים לג י) **'יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב',** ושבט **יִשָּׂשכָר** מ**דִּכְתִיב** (דברי הימים א' יב לג) **'וּ[מִ]בְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל'.** שואלת הגמרא: **וְאַיְמָא** משבט **יְהוּדָה נַמִּי, דִּכְתִיב** (תהילים ס ט) **'יְהוּדָה מְחֹקְקִי',** והיינו שהם אומרים את החוקים ומורים הוראה. השיב רבא: **אַסּוּקֵי שְׁמַעְתָּא אַלִּיבָּא דְּהִילְכְתָא קָאֲמִינָא** - כוונתי היתה ששאר שבטים לא זכו להורות כדת וכהלכה.

גמרא הגמרא לומדת מתוך דברי המשנה את זמן ניסוך המים בחג הסוכות: **אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְאִיתֵימָא רָמִי בַּר חָמָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין מְנַסְּכִין מַיִם בְּחַג** הסוכות **אֶלָּא בְּתָמִיד שֶׁל שַׁחַר,** אבל בתמיד של בין הערבים לא היו מנסכים מים. מבארת הגמרא: **מִמַּאי** - מהיכן יודעים זאת, **מִדְּקָתָנֵי** במשנה, **'וּבַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג בְּיַד אֶחָד צְלוֹחִית שֶׁל מַיִם'** והיינו שבשבת זו היו שנים עשר כהנים, ומשמע שבשאר ימי הסוכות היה התמיד קרב בפחות משנים עשר כהנים, **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** שאף **בְּתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם** היו **מְנַסְּכִין** את המים, אם כן **בְּי**מות ה**חוֹל** של חג הסוכות **נַמִּי מַשְׁכַּחַת לָהּ** - נמצא שיהיו שנים עשר כהנים עסוקים בהקרבת התמיד [תשעה מוליכים את התמיד עצמו, שנים נוספים לגזרי עצים, ואחד לצלוחית המים].

הגמרא מסייעת לכך ממשנה נוספת: **אָמַר רַב אַשִׁי, אַף אָנָן נַמִּי תְּנִינָא** במשנה הדנה בניסוך המים (סוכה מח:), **וְלַכהן הַמְנַסֵּךְ** היה **אוֹמֵר לוֹ 'הַגְבַּהּ יָדֶיךָ'** כדי שיראו שהנך יוצק את המים לתוך הספל שעל המזבח, והזקיקו לומר כן משום **שֶׁפַּעַם אֶחָד** היה צדוקי ש**נִּסֵּךְ** את המים **עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן, שְׁמַע מִינָּהּ** - יש ללמוד ממשנה זו שבאה להשמיענו שניסוך המים הוא דווקא בזמן שנוטלים הלולב דהיינו בשחרית.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת לֵיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

וכן **אוֹצִיא דַּם שְׁרָצִים**, שלא יהא איסור באכילתו, כיון **שֶׁאֵין בָּהֶם טוּמְאָה חֲמוּרָה**, שהרי אינם מטמאים את האדם לטמא בגדים. וכן **אוֹצִיא דַּם בֵּיצִים, שֶׁאֵין הם מִן בָּשָׂר**, ואינם דומים לעוף ובהמה המוזכרים בפסוק. ואוציא **דַּם דָּגִים וְדַם חֲגָבִים, שֶׁכּוּלוֹ הֶיתֵּר**, ובגמרא להלן (ע"ב) תבואר כוונת הברייתא בזה. ממשיכה הברייתא ומבררת: מדוע נאמר 'לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה', הרי היה די לכתוב אחד מהם כדי למעט את כל מיני הדמים המוזכרים למעלה, ומדוע כתבה התורה את שניהם. מבארת הברייתא: **אִי** – אם היה כתוב רק עוף, היינו סבורים למעט חלק ממיני הבהמה, וכך היינו דורשים, **מָה עוֹף** האמור בפסוק, **שֶׁאֵין בּוֹ** – בנוצותיו משום איסור **כִּלְאַיִם**, וכמו שיבואר להלן (ע"ב), **אַף** לגבי **בְּהֵמָה** אין איסור אכילת דם אלא במין זה **שֶׁאֵין בָּהּ כִּלְאַיִם**, כגון שור ועז, אבל בכבשים שיש בצמרם משום איסור כלאים, לא יהיה בהם איסור אכילת דם, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְלַבְּהֵמָה'**. ממשיכה הברייתא: **וְאִי** – ואם היתה התורה כותבת רק בהמה, היינו ממעטים חלק ממיני העופות, וכך היינו אומרים, **מָה בְּהֵמָה** שאסרה התורה את דמה, **שֶׁאֵינָהּ** בְּאיסור לקיחת **אֵם עַל הַבָּנִים**, כלומר, שאין בה מצות שילוח הקן, **אַף עוֹף** אין חייבים על דמו אלא במין כזה **שֶׁאֵינוֹ** בְּאיסור **אֵם עַל הַבָּנִים**, כגון עוף טמא, אבל עוף טהור שיש בו מצות שילוח הקן, לא יהא איסור באכילת דמו, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה'**, ללמד שכל מיני העופות והבהמות ישנם בכלל איסור אכילת דם, והאוכלם חייב כרת.

הגמרא מבררת מדוע אין דורשים את הפסוקים באופן אחר. שואלת הגמרא: **וְאִימָא** – שמא נאמר שהפסוק נדרש בדרך של כלל ופרט, שנאמר (ויקרא ז כו) 'וְכָל דָּם לא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה', ויש לדרוש כך, 'כָּל דָּם' זהו **כְּלָל** הכולל את הדם של כל בעלי החיים, 'עוֹף וּבְהֵמָה' זהו **פְּרָט**, שפירטה התורה רק שני מינים, ואחת המדות שהתורה נדרשת בהם היא, **'כְּלָל וּפְרָט, אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט'**, ונאמר **שעוֹף וּבְהֵמָה, אֵין** – אכן יש בהם איסור אכילת דם, אבל **מִידֵּי אַחֲרִינָא** – דם של בעלי חיים אחרים, **לֹא** – אינם אסורים. משיבה הגמרא: נאמר בפסוק שאחריו (שם ז כז) 'כָּל נֶפֶשׁ **אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם** וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ', ובפסוק זה **חָזַר** הכתוב **וְכָלַל** את כל מיני הדם של בעלי החיים, וזו מדה שהתורה נדרשת בה, **שכְּלָל וּפְרָט וּכְלָל** האמורים בתורה, **אִי אַתָּה דָּן** – אין למדים מה'כלל' **אֶלָּא** דברים שהם **כְּעֵין הַפְּרָט** – דומים לפרט, והיינו כמו שהתבאר בברייתא שלומדים מפסוק זה כל דבר הדומה לבהמה ועוף, וממעטים דם חגבים ודגים וכדומה, שאינם דומים לבהמה ועוף המוזכרים בפסוק.

תמהה הגמרא: **וְהָא לֹא דָּמֵי כְּלָלָא בַּתְרָא לִכְלָלָא קַמָּא** – והרי אין הכלל האחרון דומה לכלל הראשון, שהרי **כְּלָלָא קַמָּא** – בכלל הראשון נאמר רק איסור **לָאו**, ואילו **כְּלָלָא בַּתְרָא** – בכלל האחרון, נאמר עונש **כָּרֵת**, ואם כן אי אפשר לדרוש את הפסוקים בדרך של כלל ופרט וכלל, אלא כ'כלל ופרט', שאין בכלל אלא מה שבפרט. מתרצת הגמרא: **הַאי תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – התנא של ברייתא זו הוא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, וסובר **דִּכְלָלֵי וּפְרָטֵי דְּרִשִׁינַן מִן הָדֵין נִוּונָא** – שיש לדרוש כללים ופרטים אף באופן כזה, **וְאַף עַל גַּב דְּלֹא דָּמֵי כְּלָלָא בַּתְרָא לִכְלָלָא קַמָּא** – ואף שאין הכלל האחרון דומה לראשון, ולכן הוא דורש את הפסוקים בדרך של 'כלל ופרט וכלל'.

הגמרא מבארת עתה את הדרשה שבברייתא: **אָמַר מַר**, שיש לדרוש את הפסוקים כ'**כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל**', **וְאִי אַתָּה דָּן** לרבות מה'כלל' **אֶלָּא** דברים שהם **כְּעֵין הַפְּרָט**, והיינו כעין בהמה ועוף המוזכרים בפסוק, **מָה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ** שהוא **דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טוּמְאָה קַלָּה וְטוּמְאָה חֲמוּרָה, וְיֵשׁ בָּהּ אִיסּוּר וְהֶיתֵּר, וְיֵשׁ בָּהֶן מִין בָּשָׂר, אַף כֹּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טוּמְאָה קַלָּה וְטוּמְאָה חֲמוּרָה וכו'** ויש בו איסור והיתר והוא מין בשר, יש בו איסור דם.

מבררת הגמרא: לשון **'אַף כֹּל'** דִּקְתָנֵי בברייתא, **לְאִיתּוּיֵי מַאי** – מה היא באה לרבות, והרי בהמה ועוף נאמרו בפירוש, וחיה אף היא בכלל בהמה (חולין עא.), ואינה צריכה ריבוי מיוחד. מבארת הגמרא: **אָמַר רַב אַדָּא בַּר אָבִין**, לימוד זה בא **לְאָתּוּיֵי** – לרבות את **דָּמוֹ שֶׁל** בעל חיים ששמו **כּוּי**, שהוא בא מתיש וצבייה, שאף הוא אסור.

מבררת הגמרא את התירוץ: **מַאי קָסְבַר** תנא זה, **אִי קָסְבַר כּוּי סְפֵיקָא הוּא** – אם הוא סובר שכוי הוא ספק חיה ספק בהמה, אם כן קשה, **וכי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵיסַר סְפֵיקָא** – האם צריך הפסוק לאסור בפירוש ספק זה, והרי בין אם נדמה אותו לחיה ובין אם נדמה אותו לבהמה, דמו אסור. מבארת הגמרא: **אֶלָּא**, התנא של הברייתא **קָסְבַר שכּוּי בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא**, ואינו מין חיה ולא מין בהמה אלא מין שלישי, ולולא ריבוי התורה היינו סוברים שדמו מותר.

הגמרא מבררת מנין לומדים ששאר האיסורים נוהגים בכוי, למאן דאמר שהוא בריה בפני עצמה. מבררת הגמרא: **אַשְׁכְּחָן דָּמוֹ** – מצאנו בברייתא זו מקור לכך שדמו של הכוי אסור, כמבואר לעיל שהוא נדרש בדרך של 'כלל ופרט וכלל', אך **חֶלְבּוֹ** של הכוי, **מְנָלָן** שהוא אסור באכילה, והרי בתורה לא נאמר אלא חלב שור ושה. מבארת הגמרא: איסור חלב בכוי נדרש מִלשון 'כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לא תֹאכֵלוּ' (ויקרא ג יז), שכוונת התורה בלשון 'כל' לרבות אף חלבו של הכוי.

ממשיכה הגמרא ומבררת: **נִבְלָתוֹ מְנָלָן** שהיא אסורה באכילה, ורק אם נשחט הכוי מותר הוא באכילה. מבארת הגמרא: למדים זאת מֵהפסוק (דברים יד כא) 'לא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה', ובלשון 'כל' באה התורה לרבות אף את נבלת הכוי, שאסורה באכילה. **גִּיד הַנָּשֶׁה** של הכוי, **מְנָלָן** שהוא אסור באכילה. מבארת הגמרא: **בְּכַף הַיָּרֵךְ תִּלֶּה רַחֲמָנָא** – תלתה התורה את איסור גיד הנשה בכך שיש לבעל חי כף ירך, שנאמר (בראשית לב לג) 'עַל כֵּן לא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ', והיינו שהבשר שסביב עצם הקולית שברגל גבוה ועגול, **וְהָא** – והרי לכוי **אִית לֵיהּ** – יש לו **כַּף הַיָּרֵךְ**, וממילא אנו יודעים שגיד הנשה שלו אסור באכילה.

טוּמְאָתוֹ – שבשר נבלתו של הכוי מטמא, **וְדִינֵי שְׁחִיטָה** – שינהגו בו כל פרטי דיני שחיטה, **מְנָלָן**. מבארת הגמרא: דבר זה **סְבָרָא** הוא, **מִכֹּל דִּלְכָל מִילֵּי** – שלענין כל הדינים **רַבְּיֵהּ רַחֲמָנָא** – ריבתה אותו התורה שיהא דינו **כְּבְהֵמָה**, יש להבין **שטוּמְאָתוֹ וּשְׁחִיטָתוֹ נַמִּי** [–גם כן] **כִּבְהֵמָה**.

הגמרא מקשה סתירה ממשנה על ברייתא זו: **אָמַר מַר** בברייתא, **אוֹצִיא** מכלל האיסור את **דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טוּמְאָה חֲמוּרָה**, שהרי לאחר מיתתו מטמא האדם את הנוגע בו ואף את הנושאו להיעשות אב הטומאה, **וְאֵין בָּהֶן טוּמְאָה קַלָּה**. ומשמע לכאורה שהיינו מפני שאין בשר האדם נחשב כאוכל המקבל טומאה.

מקשה הגמרא: **וּרְמִינְהִי** – קשה על ברייתא זו ממה ששנינו במשנה (עוקצין פ"ג מ"ב), **הַחוֹתֵךְ** חתיכת בשר **מִן הָאָדָם** כשהוא חי, הדין הוא שכדי שיהיה לחתיכת בשר זו שם 'אוכל' המקבל טומאה, **צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה** – שיחשוב עליה לאכילה, **וְהֶכְשֵׁר** – שתוכשר לקבלת טומאה על ידי שיבואו עליה מים. **וְקַשְׁיָא לָן** – והוקשה לנו על משנה זו, **מַחֲשָׁבָה לָמָּה לִי** – מדוע יש צורך במחשבה כדי לתת לבשר האדם שם אוכל, **תַּעֲשֶׂה חֲתִיכָה שֶׁלּוֹ מַחֲשָׁבָה** – הרי מעשה החיתוך עצמו מוכיח שהחותך מחשיב את הבשר לאכילה. **וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ** ביישוב קושיא זו, שמדובר במשנה **בְּחוֹתְכוֹ** לְצורך אכילת **כֶּלֶב, וּמַחֲשָׁבָה** לְצורך **כֶּלֶב לָאו מַחֲשָׁבָה הִיא** – אינה מחשבה הנותנת לבשר שם אוכל, ואינו מקבל טומאת אוכלין.

לפני שתסיים הגמרא את קושייתה מהמשנה על הברייתא, היא מבררת את דברי ריש לקיש. תמהה הגמרא: **וְלָא** – וכי מחשבה לצורך אכילת כלב אינה מחשיבה את הדבר למאכל, **וְהָתְנַן** במשנה (טהרות פ"ח מ"ו), **כְּלָל אָמְרוּ בַּטּוּמְאָה, כָּל הַמְיוּחָד לֶאֱכוֹל אָדָם** – לאכילת אדם, **טָמֵא, עַד שֶׁיְּפַסֵּל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב**, ומוכח שדבר הראוי לאכילת כלב נחשב באוכל ומקבל טומאה.

מתרצת הגמרא: **הַהוּא** – שיעור זה, של ראוי לאכילת כלב, נאמר כדי **לְאַסּוּקֵי טוּמְאָה מִינֵּיהּ** – להעלות ולהוציא מהמאכל את טומאתו, **דְּכֵיוָן דְּמֵעִיקָּרָא הֲוָה חֲזִי לְאָדָם** – שכיון שמתחילתו,

המשך בעמוד קנד

רש"י

אוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה — שאין שרצים מטמאין אדם לטמא בגדים. **שכולו היתר** — מפרש לקמן (עמוד ב). **לעוף ולבהמה** — למה נאמרו שניהם? שהרי מאחד מהן הייתי דן בעין הפרט. **אי מה עוף כו'** — כלומר, אם לא נאמר אלא עוף הייתי אומר: מה עוף שאין בו כלאים. מפרש לקמן — כלאי הצמר, דנורצת העוף אין בהן משום כלאים. **אף בהמה שאין בצמרה כלאים** — כגון שור ועז — חייבין על דמן. אבל לא על דם צאן, שהרי בצמרן כלאים. **אף עוף שאינו באם על הבנים** — כגון עוף טמא שאינו טעון שילוח — חייבין על דמו, אבל עופות טהורין לא. **דבי רבי ישמעאל דדייני כללי ופרטי כי האי גוונא** — בשלהי "אלו טרפות" (חולין סו,א), ואף על גב דלא דמי כללא קמא לכללא בתרא. **לאתויי כוי** — וחיה לא איצטריך לרבות, דחיה בכלל בהמה, בפרק "בהמה המקשה" (חולין עא,א) כדמפרש רבי יוחנן לקמיה. **איצטריך קרא למיסר ספיקא** — בתמיה. דלמאי מדמינן ליה? אי לחיה — דמה אסור, אי לבהמה — דמה אסור! **נבלתו מנלן** — איסור אכילת נבלתו מנלן? **בכף הירך תלייה רחמנא** — דכל דאית ליה כף שקורין פולפ"א נוהג בו גיד הנשה. והאי דאינו נוהג בעוף, בפרק "גיד הנשה" (שם צב,א) מפרש, דלא עגיל כף דידיה. **טומאתו** — שתטמא נבלתו. "צריכין מחשבה והכשר" גרסינן במסכת עוקצין. **תעשה חתיכה שלו מחשבה** — דכיון דחתכיה אוחשביה, דאי נגעה ביה טומאה מקבל טומאה. **נבלת בהמה בכל מקום** — ואפילו בשווקים שיש שם רוב עם צריכה מחשבה לאכילה לקבל טומאת אוכלין, הואיל דאין דרך לאוכלה. **וכן נבלת עוף טהור בכפרים** — שהעם מועטים, צריכין מחשבה לטומאת אוכלין. **ואין צריכין הכשר** — משום דמטמאין טומאה חמורה, דנבלת בהמה מטמאה במשא, ונבלת עוף טהור מטמא בגדים אבית הבליעה. ואמרינן לקמן דכל שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. הכא לא גרסינן "והחלב". ואף על גב דתנינא לה גבי שווקים, דמשמע: הא בכפרים צריך מחשבה — לא תנן ליה ברישא, דלא מיתני ליה אינו צריך הכשר, דאי בחלב נבלה — צריך הכשר, דאינה מטמאה טומאה חמורה, ואי בחלב דשחוטה, כיון דבכפרים קאי — לא מיתכשר בדם שחיטה, דהכשר דקודם מחשבה לאו הכשר הוא, כדאמרינן ב"העור והרוטב" (חולין קכח,א): עולשין שליקטן לבהמה ונמלך עליהן לאדם — צריכים הכשר שני. משנה זו בשילהי מסכת עוקצין. **נבלת בהמה טהורה בכל מקום** — ואפילו בכפרים, שהעם מועט — אינן צריכין מחשבה, דסתמא למאכל גוים עומדת, וכן נבלת עוף טהור. **וחלב בהמה וחיה בשווקים** — שהעם מרובין. **אינן צריכין מחשבה ולא הכשר** — דנבלת בהמה ועוף מטמאין טומאה חמורה. וחלב — בחלב שחוטה קמיירי, שהרי הוכשר בדם שחיטה. **והא היא גופה טמאה היא** — טומאת נבילות. **בפחות מכזית** — ליכא טומאת נבילות, וכי חשיב עליה לאכילה — מצטרף לבהדי אוכלין פחות מכביצה לטומאת אוכלין. **אי הכי** — דפחות מכזית הוא, ולא אתי לעולם לידי טומאת נבילות, ניבעי נמי הכשר, דהא תנא דבי רבי ישמעאל

כו'!

לאפוקי

תוספות

אוציא דם שרצים שאין בהן טומאה חמורה — ואף על גב דמטמא במגע, במשא מיהא לא מטמא, ולא בגדים.

אוציא דם ביצים של עוף שאינו מין בשר — תימה לרבינו ברוך, דלא מיירי הכל בחד צד, ויש בהן איסור והיתר ודם ביצים וחגבים הוה מצי למעט שאין בהן טומאה חמורה. אלא האי פשוט יותר להם להיתר שאומר תלמודא. **כוי** בריה בפני עצמה — בפרק "אותו ואת בנו" (חולין פ,א) דקתני: כוי בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו חכמים אי מין חיה או מין בהמה היא. והחיא בריה לא הוי כמו בריה דהכא, שהרי בריה דהתם הוי או מין בהמה או מין חיה, מדקאמר: ולא הכריעו בו חכמים כו'. אבל הכא רוצה לומר: בריה בפני עצמה שאינה לא חיה ולא בהמה, דאי הוי או בהמה או חיה לא איצטריך לרבויי דמו. וכן החיא (יומא עד,א): "כל חלב" לרבות כוי וחצי שיעור, וקאמר: כוי בריה בפני עצמה — אינו אומר שיהא ספק או חיה או בהמה, דאם כן לא צריך קרא לאסור חלבו.

בחותכו לכלב — הוא הדין דהוה מצי לשנויי: בחותכו לרפואה. אלא הא קא משמע לן, דאפילו בחותכו לכלב בעי מחשבה. **כגון** דאיכא פחות מכזית נבילה וצירפה — אבל כזית וצירפה ליכא למימר: ומהניא מחשבה שיטמא האי כביצה אוכלין אחרים אפילו לא יגעו האוכלין רק בצירוף, ולא צריך שיגעו בנבילה. דאם כן לא מיישב מה בהמה שיש לה טומאה קלה, דמשמע שיש נבילה שאין עליה רק טומאת אוכלין, ואי הוה בה כזית — הוה ביה טומאה חמורה. ועוד יש לומר: דמשמע דנקט במתניתין דמייתי עלה: בהמה כו' בכל מקום ונבלת עוף טהור כו', משמע: נבלת בהמה דומיא דנבלת עוף, כלומר דצריכה מחשבה כמו על עוף, ולכך נקט פחות מכזית.

רב

אוֹצִיא דַּם שְׁרָצִים - שֶׁאֵין בָּהֶם טוּמְאָה חֲמוּרָה, אוֹצִיא דַּם בֵּיצִים - שֶׁאֵין מִין בָּשָׂר, דַּם דָּגִים דַּם חֲגָבִים - שֶׁכּוּלּוֹ הֶיתֵּר. "לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה" - אִי מָה עוֹף שֶׁאֵין בּוֹ כִּלְאַיִם, אַף בְּהֵמָה שֶׁאֵין בָּהּ כִּלְאַיִם! תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלַבְּהֵמָה"; אִי מַה בְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ בָּאֵם עַל הַבָּנִים, אַף עוֹף שֶׁאֵינוֹ בָּאֵם עַל הַבָּנִים! תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה". וְאֵימָא: "כָּל דָּם" - כְּלָל, "עוֹף וּבְהֵמָה" - פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט - אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט, עוֹף וּבְהֵמָה אִין, מִידֵי אַחֲרִינָא לָא! - "נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם" - חָזַר וְכָלַל, כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט. - וְהָא לָא דָּמֵי כְּלָלָא בַּתְרָא לִכְלָלָא קַמָּא, כְּלָלָא קַמָּא - לָאו, כְּלָלָא בַּתְרָא - כָּרֵת! - הַאי תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כְּלָלֵי וּפְרָטֵי דָּרְשִׁינַן מִן הָדֵין גַּוְונָא, וְאַף עַל גַּב דְּלָא דָּמֵי כְּלָלָא בַּתְרָא לִכְלָלָא קַמָּא. אָמַר מָר: כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט, מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טוּמְאָה קַלָּה וְטוּמְאָה חֲמוּרָה, וְיֵשׁ בָּהּ אִיסּוּר וְהֶיתֵּר וְיֵשׁ בָּהֶן מִין בָּשָׂר, אַף כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טוּמְאָה קַלָּה וְטוּמְאָה חֲמוּרָה וכו'. "אַף כָּל" דְּקָתָנֵי לְאִיתּוּיֵי מַאי? אָמַר רַב אַדָּא בַּר אָבִין: לְאָתוּיֵי דָּמוֹ שֶׁל כּוֹי. מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר: כּוֹי סְפֵיקָא הוּא, אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵיסַר סְפֵיקָא? אֶלָּא קָסָבַר: כּוֹי בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ הוּא. אַשְׁכַּחַן דָּמוֹ, חֶלְבּוֹ מְנָלַן? - מִ"כָּל חֵלֶב". נִבְלָתוֹ מְנָלַן? - מִ"כָּל נְבֵלָה". גִּיד הַנָּשֶׁה מְנָלַן? - בְּכַף הַיָּרֵךְ תְּלִיהּ רַחֲמָנָא, וְהָא אִית לֵיהּ כַּף הַיָּרֵךְ. טוּמְאָתוֹ וּשְׁחִיטָה מְנָלַן? -

סְבְרָא, מִדְּלְכָל מִילֵּי רַבְּיֵהּ רַחֲמָנָא כִּבְהֵמָה, טוּמְאָתוֹ וּשְׁחִיטָתוֹ נַמִי כִּבְהֵמָה. אָמַר מָר: אוֹצִיא דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טוּמְאָה חֲמוּרָה וְאֵין בָּהֶן טוּמְאָה קַלָּה. וּרְמִינְהִי: הַחוֹתֵךְ מִן הָאָדָם צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה וְהֶכְשֵׁר; וְקַשְׁיָא לָן: מַחֲשָׁבָה לָמָּה לִי? תֵּעָשֶׂה חֲתִיכָה שֶׁלּוֹ מַחֲשָׁבָה! וַאֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּחוֹתְכוֹ לְכֶלֶב, וּמַחֲשָׁבָה לְכֶלֶב לָאו מַחֲשָׁבָה הִיא. - וְלָא? וְהָתְנַן, כָּלַל אָמְרוּ בְּטוּמְאָה: כָּל הַמְיוּחָד לֶאֱכוֹל אָדָם - טָמֵא עַד שֶׁיִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב! - הַהוּא לְאַסּוּקֵי טוּמְאָה מִינַּיהּ, דְּכֵיוָן דְּמֵעִיקָּרָא הָוָה חֲזִי לְאָדָם, לְאַסּוּקֵי מִטּוּמְאָה - עַד שֶׁיִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב; הָכָא לְאַחוּתֵי לֵיהּ טוּמְאָה, אִי חָזֵי לְאָדָם - חָזֵי לְכֶלֶב, אִי לָא חָזֵי לְאָדָם - לָא חָזֵי לְכֶלֶב. מִכָּל מָקוֹם קָתָנֵי מַחֲשָׁבָה, וּמַחֲשָׁבָה - לְטוּמְאָה קַלָּה הִיא! - הָנֵי מִילֵּי מֵחַיִּים, אֲבָל לְאַחַר מִיתָה - טָמֵא הוּא טוּמְאָה חֲמוּרָה. - דִּכְוָותָהּ גַּבֵּי בְּהֵמָה לְאַחַר מִיתָה, אִי בָּשָׂר - מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה, וְאִם דָּם - מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה, דִּתְנַן: דַּם נְבֵילוֹת - בֵּית שַׁמַּאי מְטַהֲרִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַמְּאִין! - לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לִכְדִתְנַן: נִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּכָל מָקוֹם, נִבְלַת עוֹף הַטָּהוֹר בַּכְּפָרִים - צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה וְאֵין צָרִיךְ הֶכְשֵׁר. נִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מָקוֹם, וְנִבְלַת עוֹף טָהוֹר וְחֵלֶב בַּשְּׁוָקִים - אֵין צְרִיכִין לֹא מַחֲשָׁבָה וְלֹא הֶכְשֵׁר; וַאֲמַר לֵיהּ רַב לְרַבִּי חִיָּיא: מַחֲשָׁבָה לָמָּה לִי לְטוּמְאָה קַלָּה? הֵיא גּוּפָהּ טוּמְאָה הִיא! אָמַר לֵיהּ: כְּגוֹן דְּאִיכָּא פָּחוֹת מִכַּזַּיִת נְבֵילָה וְצָרְפָהּ לְפָחוֹת מִכְּבֵיצָה אוֹכְלִין, דְּהַאי וְהַאי הָוֵי כְּבֵיצָה. - אִי הָכִי, לִיבְעֵי נַמִי הֶכְשֵׁר! דְּהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "עַל כָּל זֶרַע אֲשֶׁר יִזָּרֵע", מַה זְּרָעִים מְיוּחָדִין שֶׁאֵין סוֹפָן לְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר - אַף כָּל שֶׁאֵין סוֹפָן לְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה צָרִיךְ הֶכְשֵׁר! אָמַר לֵיהּ: הָנֵי מִילֵּי בְּאוֹכְלִין דְּעָלְמָא, דְּלֵית בּוֹ פָּחוֹת מִכַּזַּיִת נְבֵלָה. אֲבָל הָכָא, דְּאִיכָּא בְּגַוֵּיהּ פָּחוֹת מִכַּזַּיִת נְבֵלָה, כֵּיוָן דְּאִילּוּ מְצָרֵף לֵיהּ כַּזַּיִת - לָא בָּעֵי הֶכְשֵׁר;

לאפוקי

תוספות

רב חנניא אמר אפילו תימא כו׳ — לא ניחא ליה לאוקמי כדאוקמא רבי חייא, דדוחק הוא לומר כיון דאילו מצרף ליה לכזית משום הכי לא בעי הכשר. דהכי נמי מצי למימר עתה כיון דאי לא מחפה בבצק לא בעי הכשר כו׳. ולא רצה לתרץ כדרבי חייא, אלא משני: השתא נמי מטמא במשא. ועוד, דדוחק הוא במילתיה דרבי חייא, דטומאה חמורה וטומאה קלה בתרי דוכתי, טומאה חמורה בכזית וטומאה קלה פחות מכזית. אבל רב חנניא משכח ליה בחד דוכתא — בכזית ובחיפהו בבצק, דחמורה במשא וקלה במגעו. והא דקאמר: אפילו תימא דהוי כזית — אין הלשון מכוון, דמשמע דמודה שפיר בפחות מכזית, וליתא כדפירשנו.

דכוותה גבי דם מהלכי שתים בשלא כינסו — פירוש: דבהדהיא בריייתא דדם דגים, קתני: דם מהלכי שתים אסור. ומי אסור בשלא בעין? והא תניא כו׳ דם שבין השינים מוצצו ואינו חושש, ופירש הקונטרס: אפילו מצות פרוש אין בו. ולכך פירש הקונטרס, דאם לא כן מאי פריך? הכי נמי בדם שבין השינים — משום דאינו נראה ולא פירש. אבל התם שפירש — אסור אפילו לא כינסו כדקאמר: דם שעל גבי הכבר גוררו. לכך פירש הקונטרס: דם שעל הכבר גוררו כו׳, אף על גב דליכא איסור — מצות פרוש יש בו. ומיהא פריך, דקאמר רב אסור, והכא משמע דליכא רק מצות פרוש אף על גב דנראה ופירש. אבל קשה: שהרי מצות פרוש — איסור מעליא הוא, ואם כן לא פריך רק מספיא, ומאי פריך? שאני התם בדם שבין השינים משום דם דלא פירש, אבל דם מהלכי שתים שפירש — אסור אפילו לא כינסו, ודכוותה דם שעל הדג דמותר אפילו פירש. או שמא הא דקאמר: מוצצו ובולעו — היינו משום שהוא נודע דמדהתם אתו. והא דקאמר בדם מהלכי שתים שהוא אסור, מיירי בשלא נודע מהיכא אתי, אבל אצבעו מטפטף דם — שרי, משום דמדהתם קאתי, וליכא לספוקי לא בדם בהמה ולא בדם חיה! ותירץ רבינו ברוך, דהכי פריך: דכוותה גבי דם מהלכי שתים בשלא כינסו מי אסור? פירוש: אי אמרת בשלמא דדם דגים שרי אף בכינסו, ודכוותה מהלכי שתים אסור נינהו, ואם כן חידושא דמהלכי שתים אסור אף בכינסו, כלומר, דבכינסו נמי איצטריך לאשמועינן איסור דמהלכי שתים — ניחא דלא תני היתר ממהלכי שתים, כגון לא פירש, שהרי עיקר מילתיה הוי מכינסו. אלא כיון דאמר דכינסו אסור בדם דגים, ואם כן הא דתני דם מהלכי שתים אסור מיירי בלא כינסו, דבהא איירי מדקאמר דדם דגים מותר דבכינסו אסור. וכיון דהא דתני איסור דם מהלכי שתים בשלא כינסו, הוה ליה למיתני צד היתר שבו, כמו דתנא דם דגים דנקט דהיתר, אם איתא דיש בו היתר בדם מהלכי שתים. אלא שמע מינה דאין בו היתר כלל, ואפילו לא פירש. ולכך פריך: והא תניא כו׳ ושבין השינים מוצצו ואינו חושש, ואם כן שמע מינה דמותר, ואם כן הוה ליה לאיפלוגי גבי דם מהלכי שתים! ומשני: אלא כי תניא מתניתא — דאית ביה קשקשין כו׳, וניחא דלא תני היתר גבי מהלכי שתים, דלא שייך ביה קשקשין. ומהכא משמע דבדם דגים ליכא איסורא רק בכינסו ובלא קשקשין. **מיתיבי** דם הטחול כו׳ הרי אלו בלא תעשה — ומיהא פריך: אבל כרת ליכא. [שייך לדף כב,א] **לא** קרעו אינו עובר עליו — מוקמא ליה בלב עוף דליכא כזית, ומכל מקום איכא איסורא למאן דאמר (יומא עג,ב) חצי שיעור אסור מן התורה. ומשום הכי אסור, אבל אינו לוקה כיון דלית ביה כזית. **כי** קתני בדם דיליה — ולא גרסינן: "כי קתני אין חייבין עליו", דהא גבי לב לא קתני ליה. ואם תאמר: אמאי לא פריך ממתניתין, ופריך מברייתא? שהרי בהדיא קתני מתניתין: דם הטחול דם הלב — אין חייבין עליו! ויש לומר: דאיכא לאוקומי בלב עוף. [אבל בריייתא ליכא לאוקמי בעוף], שהרי קתני: הרי אלו בלא תעשה.

דם

לְאַפּוּקֵי מֵת, אַף עַל גַּב דִּמְמַלְּיָא לֵיהּ - לָא מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין, מִשּׁוּם דְּבָטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם. רַב חֲנַנְיָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא דְּהָוֵי כְּזַיִת, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁחִיפָּהוּ בְּבָצֵק. - אִי הָכִי, הֶכְשֵׁר נַמִּי נִיבְּעֵי! - הָנֵי מִילֵּי בְּאוֹכְלִין אַחֲרִינֵי, דְּלָא מְטַמּוּ לָא בְּמַגָּע וְלָא בְּמַשָּׂא. אֲבָל הָכָא, נְהִי דְּלָא מְטַמֵּא בְּמַגָּע, דְּקַמְחַפֵּי בְּבָצֵק - בְּמַשָּׂא מִיהַת לִיטַּמֵּא, דְּהָא טָעוּן לֵיהּ; לְאַפּוּקֵי מֵת, דְּאַף עַל גַּב דְּחִיפָּהוּ בְּבָצֵק - מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה, דְּטוּמְאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת. אָמַר מָר: יָצְאוּ שְׁרָצִים שֶׁאֵין בָּהֶן טוּמְאָה. וְלָא? שֶׁרֶץ מְטַמֵּא בְּמַגָּע! - בְּמַשָּׂא לָא מְטַמֵּא. אָמַר מָר: יָצָא דַּם דָּגִים וְדַם חֲגָבִים שֶׁכּוּלָּן הֶיתֵּר. מַאי כּוּלּוֹ הֶיתֵּר? אִילֵימָא דְּחֶלְבּוֹ מוּתָּר - הָרֵי חַיָּה דְּחֶלְבָּהּ מוּתָּר, וְדָמָהּ אָסוּר! וְאֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֵית בְּהוּ אִיסּוּר גִּיד הַנָּשֶׁה - וַהֲרֵי עוֹף דְּלֵית בֵּיהּ אִיסּוּר גִּיד הַנָּשֶׁה וְדָמוֹ אָסוּר! אֶלָּא מַאי כּוּלּוֹ הֶיתֵּר? דְּלָא בָּעֵי שְׁחִיטָה. אָמַר מָר: מָה עוֹף שֶׁאֵין בּוֹ כְּלָאִים, אַף בְּהֵמָה - תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּהֵמָה". כִּלְאַיִם דְּמַאי? אִילֵימָא כִּלְאַיִם דְּהַרְבָּעָה וְכִלְאַיִם דַּהֲרִישָׁה - וְהָתְנַן: חַיָּה וְעוֹף כֵּיוָצֵא בָהֶן! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁצִּימְרוֹ אֵין חַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: דַּם שְׁרָצִים לוֹקִין עָלָיו בְּכַזַּיִת. מֵיתִיבִי: דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַלֵּב, דַּם הַכְּלָיוֹת, דַּם אֵבָרִים - הָרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה; דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, דַּם שְׁרָצִים וּרְמָשִׂים - אָסוּר, וְאֵין חַיָּיבִין עָלָיו! - מַאי אֵין חַיָּיבִין עָלָיו - כָּרֵת, אַלְּוָא מִחַיַּיב. - חָדָא, דְּהַיְינוּ רֵישָׁא! וְעוֹד, תַּנָּא מְלָּאוּ נַמִּי קָא מְמַעֵט לֵיהּ, דְּקָתָנֵי: יָצָא דַּם שְׁרָצִים שֶׁאֵין בָּהֶן טוּמְאָה חֲמוּרָה! אָמַר רַבִּי זֵירָא: הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁרֶץ - לוֹקֶה, מִשּׁוּם דָּם - אֵינוֹ לוֹקֶה. אָמַר רַב: דַּם דָּגִים שֶׁכִּינְסוֹ - אָסוּר. מֵיתִיבִי: דַּם דָּגִים, דַּם חֲגָבִים - מוּתָּר וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה! - הַהִיא בְּשֶׁלֹּא כִּינְסוֹ, כִּי קָא אָמַר רַב - בְּשֶׁכִּינְסוֹ. - דִּכְוָותָהּ גַּבֵּי מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם בְּשֶׁלֹּא כִּינְסוֹ מִי אָסוּר? וְהָא תַּנְיָא: דַּם שֶׁעַל גַּבֵּי כֹּבֶר - גּוֹרְרוֹ וְאוֹכְלוֹ, שֶׁל בֵּין הַשִּׁינַּיִם - מוֹצְצוֹ וּבוֹלְעוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ! אֶלָּא כִּי תַּנְיָא הַהִיא מַתְנִיתָא - דְּאִית בֵּיהּ קַשְׁקַשִּׁים, כִּי קָאָמַר רַב אָסוּר - דְּלֵית בֵּיהּ קַשְׁקַשִּׁים. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, אֲפִילּוּ מִצְוַת פְּרוּשׁ אֵין בּוֹ. מֵיתִיבִי: דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַלֵּב, דַּם הַכְּלָיוֹת, דַּם אֵבָרִים - הָרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה; דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, דַּם שְׁרָצִים וּרְמָשִׂים - אָסוּר וְאֵין חַיָּיב עָלָיו! - כִּי תַּנְיָא אָסוּר

דפירש

רש״י

לאפוקי מת — כלומר, להכי אמרינן לעיל: יצאו מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה, דאף על גב דממלי לפחות מכביצה אוכלין מפחות מכזית מן המת — לא מצטרף בהדיה לטומאת אוכלין, דבטלה דעתו אצל כל אדם. **שחפהו בבצק** — פחות מכביצה, וזה משלימו לכביצה. דאף על גב דהוא גופיה טמא מהני ליה צירוף. דהשתא לא מטמא במגע, דהא מכוסה הוא, וכי אמר דמצטרף בהדי בצק — לטומאת אוכלין, דאיכא כביצה אוכלין טמאין, ומטמאין אוכלין אחרים הנוגעים בהן. **אי הכי** — דמכוסה הוא ואין סופו לטמא טומאה חמורה, הכשר נמי ניבעי! **לאפוקי מת** — להכי קתני לעיל: מהלכי שתים אין בהן טומאה קלה, דאם חיפהו בבצק — טומאה חמורה בוקעת ועולה. דכל אהל שעל המת שאין בו חלל טפח — טומאה בוקעת ועולה, כדאמרינן ב״הערור והרוטב״ (חולין קכה,א). **אמר מר יצאו שרצים כו׳** — נראה בעיני דלא גרסינן להא מילתא. דקא משני ליה: במשא מיהא לא מטמא, דהא עוף נמי לא מטמא במשא, ואמר לעיל דמטמא טומאה חמורה. **חיה ועוף כיוצא בהן** — בבבא קמא בפרק ״שור שנגח את הפרה״ (נד,ב): אחד השור ואחד כל בהמה לנפילת הבור כו׳ ולכלאים ולשבת, וכן חיה ועוף כיוצא בהן. **לוקין עליו** — קא סלקא דעתך משום דם. [**בלא תעשה** — ולא בכרת שאינו דם הנפש]. **ואין חייבין עליו** — מלקות. **חדא דהיינו רישא** — דאם כן מה הפרש בין דם (מהלכי שתים) [שרצים] לדם האברים, ואמאי פלגינהו לתרתי מילי. **ועוד האי תנא דלעיל מלאו נמי ממעט ליה** — דקתני: יצא דם שרצים מכלל דם״לא תאכלו״. **התרו בו משום שרץ לוקה** — כדאמרינן בפרק קמא (כריתות ד,ב): ״וזה לכם הטמא״ — לימד על דם השרץ ובשרו שמצטרפין לכזית לאכילה. אלמא דם שרצים כבשרן. **שכנסו בכלי אסור** — דמיחלף בדם בהמה, והרואה אומר מותר לאכול דם. **דם דגים וחגבים מותר לכתחלה** — היינו סיפא דהך ברייתא דקתני לעיל: דם הטחול דם הלב כו׳. **דכוותה גבי מהלכי שתים** — דקתני בהך מציעתא אסור ואין חייבין עליו, מוקמת נמי בשלא כנסו, דהא הכי תרצת לסיפא דברייתא. **דם שעל הכבר** — אף על גב דלאו כבנסו דמי, וליכא איסורא, מיהו מצות פרוש יש בו. אבל של בין השינים דאכתי מחובר הוא — אפילו מצות פרוש אין בו, ומרוצצו ואינו חושש, ולא בכנסו דמי. **דאית ביה בדם קשקשים** — מותר לכתחלה, דלא אתי לאיחלופי בדם בהמה חיה ועוף. **מהלכי שתים** — אדם. **מצות פרוש אין בו** — דאינו מצוה לפרוש ממנו אפילו משום מצות פרישה בעלמא.

דפירש

ולפי המבואר בדברי רבי חייא מסיימת הגמרא את ישוב הברייתא שאמרה שרק בבהמה יש טומאה קלה ולא באדם, שבאמת מדובר לאחר מיתה, ומכל מקום אין בבהמה טומאה חמורה של נבילה כיון שמדובר בפחות מכזית, ויש בו טומאה קלה כיון שצירפו לאוכלים וביחד הם בשיעור כביצה, ודין זה שמחמת הצירוף יש בהם טומאה קלה הוא רק בבהמה, **לְאַפּוּקֵי** אדם **מֵת** – להוציא מכלל דין זה את האדם המת, שאף באופן שאין בו טומאה חמורה, והיינו כשיש בו פחות מכזית, אין בבשרו טומאה קלה, **וַאַף עַל גַּב דִּמְמַלֵּא לֵיהּ** – אף שצירף לאותו בשר אוכל בשיעור המשלימו לכביצה, **לֹא מְטַמֵּא טוּמְאַת אוֹכְלִין, מִשּׁוּם דְּבָטְלָה דַּעְתּוֹ** של החושב על בשר המת לאכילה **אֵצֶל כָּל אָדָם,** ואין בשר המת נחשב כאוכל, ומה שאמרו במשנה בעוקצין שבשר אדם מטמא טומאת אוכלים, היינו בבשר אדם חי.

הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה אופן צריך מחשבה כדי שהנבלה תטמא: **רַב חֲנַנְיָא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא דְּהָוֵי כַּזַּיִת** – יכול אתה לבאר את המשנה בעוקצין אף באופן שיש בבשר כזית וראוי הוא לטמא טומאה חמורה של נבילה, ואף על פי כן הוצרכה המשנה לנקוט שיש בבשר טומאה קלה, **דְּהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – כאן, במשנה, במה מדובר, **כְּגוֹן שֶׁחִיפָּהוּ בְּבָצֵק** – שכיסה את הכזית מהבשר בבצק, והבצק משלימו לכביצה, ואף שיש על הבשר טומאת נבילה, מכל מקום אינו יכול לטמא דברים אחרים במגעו, כיון שהוא מכוסה כולו בבצק ואינו נוגע בהם, ורק משום שהוא מצטרף לבצק להחשב כמאכל ויש בו טומאה קלה, הרי כל המאכל ביחד [של הבשר עם הבצק] מטמא במגעו טומאה קלה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, שהבשר מכוסה בבצק ואינו עתיד לטמאות כלל טומאה חמורה, **הֶכְשֵׁר נַמִּי נִיבְעֵי** – יהא צורך שיוכשר הבשר לקבל טומאה על ידי מגע משקים, ככל מאכל שאינו מטמא טומאה קלה אלא אחרי שבאו עליו משקים, ואילו במשנה מבואר שדי במחשבה ואין צורך בהכשר. מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי** – דבר זה, שלטומאה קלה צריך הכשר, היינו **בְּאוֹכָלִין אַחֲרִינֵי** – במאכלים אחרים, **דְּלֹא מְטַמּוּ** – שאינם מטמאים טומאה חמורה **לֹא בְּמַגָּע וְלֹא בְּמַשָּׂא,** וכיון שכך, צריכים הם הכשר לקבלת טומאה, **אֲבָל הָכָא,** בבשר נבילה המחופה בבצק, **נְהִי דְּלֹא מְטַמֵּא בְּמַגָּע** – אף שאינו מטמא דברים אחרים על ידי מגעו, **דְּקָמְחַפֵּי** – שהרי הוא מכוסה **בְּבָצֵק** ואינו נוגע בהם, **בְּמַשָּׂא מִיהַת לִיטַמֵּא** – מכל מקום הוא מטמא את הנושאו, **דְּהָא טָעוּן לֵיהּ** – שהרי הוא נושאו אף כשהוא מכוסה בבצק, וטומאה זו היא טומאה חמורה, וכיון שיש בו צד טומאה חמורה, אינו צריך הכשר לטמא טומאה קלה. לעיל (ע"א) ביארה הגמרא שמה שחילקה הברייתא שבאדם אין טומאה קלה ובבהמה יש, מדובר לאחר מיתה, ולפי דברי רב חנניא מתבאר כיצד שייך בבהמה לאחר מיתה טומאה קלה, כעת מבארת הגמרא מדוע אין זה שייך באדם: **לְאַפּוּקֵי** – להוציא מכלל זה את בשר האדם **הַמֵּת, דְּאַף עַל גַּב דְּחִיפָּהוּ בְּבָצֵק, מְטַמֵּא** את הנוגע בבצק **טוּמְאָה חֲמוּרָה,** כיון **דְּטוּמְאָה** של מת **בּוֹקַעַת וְעוֹלָה בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת,** כל זמן שאין רווח טפח בין המת לבין הכיסוי שעל גביו בוקעת הטומאה ומטמאת את הנוגע בכיסויו.

(הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא: **אָמַר מַר** בברייתא, **יָצְאוּ שְׁרָצִים** מכלל איסור אכילת דם, **שֶׁאֵין בָּהֶן טוּמְאָה** [חֲמוּרָה]. תמהה הגמרא: **וְלֹא** – וכי אין טומאה חמורה בשרצים, והרי שֵׁרֵץ **מְטַמֵּא** אדם **בְּמַגָּע.** מתרצת הגמרא: מכל מקום **בְּמַשָּׂא לֹא מְטַמֵּא,** ובכך שונה הוא מנבלת בהמה המטמאת במשא).

אָמַר מַר בברייתא, **יָצְאוּ דַּם דָּגִים וְדַם חֲגָבִים** מכלל איסור אכילת דם, כיון **שֶׁכּוּלָּן הֶיתֵּר.**

מבררת הגמרא: **מַאי** – מה כוונת הברייתא במה שאמרה ש'**כּוּלָּן הֶיתֵּר',** מה הוא הדבר שבשאר בעלי חיים הוא אסור ובדגים וחגבים הוא מותר. **אִילֵּימָא** – אם תאמר שכוונת הברייתא לכך **דְּחֶלְבָּהּ מוּתָּר,** ולכן גם לא אסרה בו התורה את הדם, לא יתכן לומר כן, **דְּהָרֵי חַיָּה** טהורה **דְּחֶלְבָּהּ מוּתָּר, וְאַף עַל פִּי כֵן דָּמָהּ אָסוּר.**

וְאֶלָּא אם תאמר שכוונת הברייתא **מִשּׁוּם דְּלֵית בְּהוּ** – שאין בדגים וחגבים **אִיסּוּר גִּיד הַנָּשֶׁה, וַהֲרֵי עוֹף דְּלֵית בֵּיהּ אִיסּוּר גִּיד הַנָּשֶׁה, וְאַף עַל פִּי כֵן דָּמוֹ אָסוּר.**

מבארת הגמרא: **אֶלָּא מַאי 'כּוּלּוֹ הֶיתֵּר'** שאמרה הברייתא, **דְּלֹא בָּעֵי שְׁחִיטָה** – שאין דגים וחגבים צריכים שחיטה כדי להיות מותרים באכילה, ובדבר זה הם שונים מבהמה חיה ועוף שהם טעונים שחיטה, וממילא אף לגבי איסור דם הם שונים מבהמה חיה ועוף, ולא אסרה בהם התורה את הדם.

אָמַר מַר בברייתא, אם היתה התורה כותבת איסור דם רק בעוף, לא היינו למדים מכך בהמה, אלא היינו אומרים **מָה עוֹף שֶׁאֵין בּוֹ** איסור **כְּלָאִים, אַף בְּהֵמָה** יש בה איסור דם רק באותם שאין בהם משום כלאים, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְלַבְּהֵמָה'.**

מבררת הגמרא: **כְּלָאִים דְּמַאי** – לאיזה איסור כלאים כוונת הברייתא, **אִילֵּימָא כְּלָאִים דְּהַרְבָּעָה** – שאסרה התורה להרביע מין בשאינו מינו, **וְכִלְאַיִם דַּחֲרִישָׁה** – שאסרה התורה לחרוש בשני מיני בעלי חיים, **וְהָתְנַן** במשנה (ב"ק נד:) לגבי איסור כלאים שאף **חַיָּה וָעוֹף כַּיּוֹצֵא בָהֶן** – כמו שור ושאר הבהמות, שיש בהם איסור כלאים. מבארת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי,** כוונת הברייתא לומר **שֶׁצִּימְרוֹ** של העוף, והיינו נוצותיו, **אֵין חַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם כִּלְאַיִם** אם טווים אותו יחד עם פשתן, משום שאינו בכלל 'צמר' שאסרה תורה, מה שאין כן בצמר של כבשים שיש בהם משום כלאים.

הגמרא מבררת את האיסור שיש בדם שרצים: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, דַּם שְׁרָצִים, לוֹקִין עָלָיו** – על אכילתו, **בְּכַזַּיִת.**

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַחֵלֶב, דַּם הַכְּלָיוֹת, דַּם אֵבָרִים, הֲרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה,** ואין בהם חיוב כרת. **דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, דַּם שְׁרָצִים וּרְמָשִׁים, אָסוּר** לאוכלו, **וְאֵין חַיָּיבִין עָלָיו,** והבינה הגמרא שאין חייבים עליו אפילו מלקות, וזהו שלא כדברי רב המחייב מלקות באכילת דם שרצים. מתרצת הגמרא: **מַאי** – מה כוונת הברייתא במה שאמרה **שֶׁאֵין חַיָּיבִין עָלָיו,** היינו **כָּרֵת, (אֶלָּא) [אֲבָל לְאוֹ] מְחַיֵּיב,** ולוקים עליו, וכדברי רב. וסברה עתה הגמרא שהמיעוט מהפסוק של 'לעוף ולבהמה' הוא רק לענין כרת.

דוחה הגמרא את התירוץ: **חָדָא** – קושיא אחת, **דְּהַיְינוּ רֵישָׁא** – שאם אינו חייב כרת אך עובר בלאו, אם כן דינו שוה לדם אברים האמור ברישא של הברייתא, שלוקים עליו, ומדוע חילקה הברייתא בין דם האברים לדם שקצים ורמשים, הרי דינם שוה. **וְעוֹד** קשה, **דְּתַנְיָא מִלְּאוֹ נַמִּי קָא מְמַעֵט לֵיהּ** – שהרי בברייתא שהובאה לעיל (כא.) מבואר שדם שרצים ממועט אף מאיסור לא תעשה, **דְּקָתָנֵי** בברייתא, שממה שנאמר (ויקרא ז כו) 'וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה' אנו למדים שדווקא מה שדומה לעוף ובהמה יש בו איסור, **יָצָא דַּם שְׁרָצִים שֶׁאֵין בָּהֶן טוּמְאָה חֲמוּרָה,** ואין הוא בכלל האיסור האמור בפסוק זה, ואם כן אף לאו אין בו.

מאחר שדחתה הגמרא את התירוץ הקודם, מתרצת הגמרא באופן אחר את הקושיא מהברייתא על רב: **אָמַר רַבִּי זֵירָא,** מה שאמר רב שלוקים על דם השרץ, כוונתו היא שאם **הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם** איסור אכילת **שֶׁרֶץ, לוֹקֶה,** כיון שדמו של השרץ אסור כבשרו אך אף רב סובר שאם התרו בו **מִשּׁוּם** איסור אכילת **דָּם, אֵינוֹ לוֹקֶה,** וכמבואר בברייתא שאין בזה אפילו לאו.

הגמרא מבארת את דין אכילת דם דגים: **אָמַר רַב, דַּם דָּגִים שֶׁכִּינְּסוֹ** בכלי בפני עצמו, **אָסוּר** באכילה.

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **דַּם דָּגִים וְדַם חֲגָבִים, מוּתָּר** באכילה, **וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה,** ושלא כדברי רב האוסר דם דגים. מתרצת הגמרא: **הַהִיא** – ברייתא זו, עוסקת **בְּשֶׁלֹּא כִּינְּסוֹ** לדם בפני עצמו, אלא אכלו כשהוא עם הדג, וכיון שניכר הדבר שזהו דם של דג, שהוא מותר באכילה, אין בכך איסור אפילו לכתחילה, **כִּי קָא** – ומה שאָ**מַר רַב** שאסור, זהו **בְּשֶׁכִּינְּסוֹ,** שכיון שאין ניכר שזהו דם דג אסרוהו חכמים, מחשש שיבואו להתיר גם דם בהמה האסור.

מקשה הגמרא: אם אתה מעמיד את הברייתא בדם שאינו כנוס, אם כן **הַכְוָתָהּ** – בדומה לכך, **גַּבֵּי** דם **מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם** שאמרה הברייתא

המשך בעמוד קנה

דְּפֵירַשׁ – באופן שפרש הדם מגוף האדם, **וּכִי קָאָמַר רַב** [**שֵׁשֶׁת**] שדם אדם מותר לכתחילה, היינו **בְּדֶלֶא פֵּירַשׁ** עדיין הדם מגופו. וחילוק זה הוא **כְּדְתַנְיָא** בברייתא, **דָּם** אדם **שֶׁעַל גַּבֵּי כְּכָר, גּוֹרְרוֹ** לדם **וְאוֹכְלוֹ** לכבר. אבל דם **שֶׁל בֵּין הַשִּׁנַּיִם, מוֹצִין וּבוֹלֵעַ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.**

הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב ששת: **אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ לְהָא דְּרַב שֵׁשֶׁת עַל הָדָא דְּתַנְיָא** – יש ששנו את דברי רב ששת על ברייתא זו, שכך שנינו בה, **יָכוֹל** היית לומר לגבי **חֵלֶב** מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם [–חֶלְבָּן אשה] **שיְהֵא הואוֹכְלוֹ עוֹבֵר בְּלָאו,** ומבארת הברייתא את הסברא לומר כן, **וְדִין הוּא** – והיה מקום ללמוד זאת בקל וחומר, **מַה בְּהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁהִקַּלְתָּה בְּמַגֵּעָהּ** – שאין בה טומאת נדה וזבה, **הֶחְמַרְתָּה בַּחֶלְבָהּ,** לאוסרו, אם כן **מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם** – נשים, **שֶׁהֶחְמַרְתָּה בְּמַגָּעָן** לומר שהן מטמאות בזמן נדותן וזיבותן, **אֵינוֹ דִּין** – האם אין זה קל וחומר **שֶׁתַּחְמִיר בַּחֶלְבָן** לאוסרו. **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר הפסוק **'וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא'** (ויקרא יא כט), ויש לדרוש ממנו שרק **זֶה טָמֵא,** והיינו השרצים המנויים בפסוק, **וְאֵין חֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֶלָּא טָהוֹר.** מבררת הברייתא: שמא **אוֹצִיא** מכלל האיסור רק **אֶת הַחֵלֶב** של מהלכי שתים, כיון **שֶׁאֵין** איסורו **שָׁוֶה בְּכֹל,** שהרי חֵלֶב בהמות טהורות מותר, **וְלֹא אוֹצִיא** מכלל האיסור את **הַדָּם** של מהלכי שתים, **שֶׁשָּׁוֶה בְּכֹל,** שהרי אף דם בהמות טהורות אסור, ונאמר שדם אדם יהיה אסור. **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא',** ללמד שרק **זֶה טָמֵא, וְאֵין דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא, אֶלָּא טָהוֹר.**

(אמר ליה) [אָמַר עֲלָהּ] – ועל ברייתא זו אמר **רַב שֵׁשֶׁת,** בחלב של מהלכי שתים, **אֲפִילּוּ מִצְוַת פְּרוֹשׁ אֵין בּוֹ,** אלא מותר הוא לכתחילה.

שנינו במשנה: דם הלב וכו' אין חייבים עליו.

הגמרא מבארת את אופן אכילת לב של בעלי חיים: **תְּנַן הָתָם,** במסכת חולין (קט.), **חֵלֶב, קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ.** ואם **לֹא קְרָעוֹ,** ואכלו כמות שהוא, **אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו** משום איסור אכילת דם.

הגמרא מבררת באילו בעלי חיים נאמר דין זה: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ** – לא נשנה דין זה, שהאוכל את דם הלב אינו עובר, **אֶלָּא בְּלֵב** של **עוֹף, הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ** [–בדמו] **כַּזַּיִת,** ולכן אינו חייב עליו, **אֲבָל לֵב** של **בְּהֵמָה, דְּיֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת, אָסוּר** לאוכלו ללא הוצאת דמו, **וְחַיָּיבִין עָלָיו כָּרֵת,** כדין האוכל דם אסור.

מקשה הגמרא על רב: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַלֵּב, דַּם הַכְּלָיוֹת וְדַם אֵבָרִים, הֲרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה,** אך אין בדם כרת. **דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם וְדַם שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, אָסוּר** לאוכלם, **וְמִכֹּל מָקוֹם אֵין חַיָּיבִין עָלָיו** מן התורה, ומבואר בברייתא שבדם הלב יש רק איסור לא תעשה, ושלא כדברי רב האומר שיש בו חיוב כרת.

מתרצת הגמרא: **כִּי קָתָנֵי** – מה ששנינו בברייתא **שאֵין חַיָּיבִין עָלָיו,** היינו **עַל דָּם דִּילֵיהּ** – על הדם שבלוע בבשר הלב עצמו, **כִּי קָאָמַר רַב** – ומה שאמר רב שיש חיוב כרת על דם הלב, היינו על דם **דְּאָתֵי לֵיהּ מֵעָלְמָא** – שנכנס לחלל הלב ממקומות אחרים שבגוף, וכמו שיבואר להלן.

מקשה הגמרא על התירוץ: כיצד ניתן לומר שהברייתא עוסקת בדם הבלוע בלב עצמו, והרי **דָּם דִּילֵיהּ** – הדם שבלוע בבשר הלב עצמו **הַיְינוּ דַם אֵבָרִים,** וכבר מנתה זאת הברייתא כדבר בפני עצמו, ומוכח ש'דם הלב' האמור בברייתא היינו דם שבא לחלל הלב משאר הגוף, ואף בו אין חיוב כרת.

חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן עצמו: **וְלִימַעְמְיָךְ** – והלא אף לדבריך, ש'דם הלב' היינו הדם שבא לחלל הלב, ואם כן אין להקשות קושיא זו על דם הלב, אך עדיין קשה, **מִי לֹא קָתָנֵי** – וכי לא מנתה הברייתא את **דַּם הַכְּלָיוֹת,** וְאף על פי שכבר **קָתָנֵי 'דַם אֵבָרִים',** שהוא ודאי כולל את דם הכליות, **אֶלָּא** בהכרח עליך לתרץ ולומר, **תָּנֵי וְהָדַר תָּנֵי** – שנה התנא את הפרטים, של דם שבכל אבר ואבר, ואחר כך חזר ושנה את כולם ביחד כ'דם האברים', ואם כן **הָכָא נַמִי** – אף לגבי דם הלב יש לומר כן, **דתָּנֵי וְהָדַר תָּנֵי,** ולעולם 'דם הלב' הוא הדם שבלוע בבשר הלב.

הגמרא מבררת את האמור בתירוץ, שיש דם הבלוע בבשר הלב, ויש דם הנמצא בחלל הלב. מבררת הגמרא: דם 'דאתי ליה **מֵעָלְמָא',** **מֵהֵיכָא אָתֵי לֵיהּ** – מהיכן בא דם זה ללב. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, בְּשָׁעָה שֶׁהַנֶּשָׁמָה יוֹצֵאָה** מגוף הבהמה, **מִישַׁרֵף שָׁרִיף** – מושכת הבהמה את הדם בנשימתה מבית השחיטה אל הלב, ודם זה שאינו מבשר הלב, אלא הוא בא מבית השחיטה, דינו ככל דם הנפש שחייבים עליו כרת.

שנינו במשנה: **דָּם שֶׁהַנֶּשָׁמָה יוֹצֵאָה בּוֹ, חַיָּיבִין עָלָיו.** בשעת שחיטת הבהמה יוצא תחילה דם שחור, ואחר כך דם אדום, ושתיהם יוצאים בשתיתה, בלא קילוח, ואחר כך מתחיל הדם לקלח בחוזק למרחוק, ואחר כך שוב שותת הדם בשפיכה. הגמרא מבארת מה הוא הדם שהנשמה יוצאת בו: **אִיתְּמַר** – נאמרה מחלוקת זו בבית המדרש, **אֵיזֶהוּ דַם הַקָּזָה שֶׁהַנֶּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ** הדם בחוזק, וזהו הדם השלישי, כמבואר לעיל. **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, מִטִּיפָּה הַמַּשְׁחֶרֶת** האחרונה **וְאֵילָךְ,** כלומר ממתי שמסתיים הדם השחור ומתחיל לצאת דם אדום, זהו דם שהנשמה תלויה בו.

הגמרא מקשה על ריש לקיש מברייתא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **אֵיזֶהוּ דַם הַקָּזָה שֶׁהַנֶּשָׁמָה יוֹצֵאָה בּוֹ, כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ. יָצָא** מכלל **זֶה דַּם הַתְּמִצִּית** – דם המתמצה ונשפך מגוף הבהמה בסוף, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת** – נשפך בנחת, ואינו מקלח. **וּמַאי לָאו** – האם אין כוונת הברייתא **שאֲפִילּוּ** דם **רִאשׁוֹן** היוצא בתחילה, קודם הקילוח, **וְדם אַחֲרוֹן** היוצא לאחר הקילוח, **דְּשׁוֹתֵת הוּא, כְּדַם הַתְּמִצִּית דָּמֵי** – דינו דומה לדם התמצית, שאין זה דם הנפש, **וּתְיוּבְתָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ** – והרי זו קושיא על דברי ריש לקיש האומר שהדם האדום ששותת לפני תחילת הקילוח הוא דם שהנשמה יוצאת בו.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – אין זו כוונת הברייתא, אלא **לְמַעוּטֵי דָם הַמַּשְׁחִיר** היוצא בתחילה, שהוא שותת, **אֲבָל דָּם** אדום **רִאשׁוֹן,** וְכן הדם **הָאַחֲרוֹן, אַף עַל גַּב דְּהוּא שׁוֹתֵת** ואינו מקלח, **הַיְינוּ דַם הַנֶּפֶשׁ,** ורק הדם השחור ששותת בתחילה אינו דם הנפש.

ממשיכה הגמרא להקשות על ריש לקיש: **מֵיתִיבִי, אֵיזֶהוּ 'דָם רִאשׁוֹן'** שהנפש יוצאת בו, **כָּל זְמַן שֶׁהדם מְקַלֵּחַ, יָצָא** מכלל האיסור דם **רִאשׁוֹן** שיוצא לפני הקלוח, **וְדם אַחֲרוֹן,** שלאחר הקילוח, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת, וּתְיוּבְתֵּיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ** – וקשה מכאן על דברי ריש לקיש האומר שהדם האדום שקודם הקילוח נחשב כדם שהנשמה יוצאת בו. מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ** ריש לקיש, **תַּנָּאֵי הִיא** – מחלוקת תנאים היא, מה נחשב כדם הנפש, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **אֵיזֶהוּ דַם הַנֶּפֶשׁ, כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר,** דם הנפש הוא **מִטִּיפָּה הַמַּשְׁחֶרֶת וְאֵילָךְ,** והיינו כדברי ריש לקיש.

הגמרא מביאה ברייתא בענין שם 'משקה' שיש לדם להכשיר את הזרעים לקבל טומאה: **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל דרשה זו, נאמר בפסוק (במדבר כג כד) **'וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה',** הרי שהדם שיוצא מן החללים, לאחר מיתתם, הוא הקרוי משקה, **פְּרָט לְדַם קִילּוּחַ** שהנפש יוצאת בו שֶׁאינו קרוי משקה, ולכן **אֵינוֹ מַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים** לקבלת טומאה.

הגמרא מביאה ספק התלוי במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש: **בְּעָא מִינֵּיהּ** – שאל ממנו **רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא** שאלה זו, אדם שהִקִּיז **דָּם לִבְהֵמָה,** וְקִיבֵּל את **דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת,** ושתה את שתיהן, **מַהוּ** – על איזו מהן חייב, והוסיף רבי ירמיה ואמר, **עַל הכוס הָרִאשׁוֹן** של הדם שיצא מהבהמה, פשוט לי שלדִבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב, כיון שיש בו את דם הקילוח של הבהמה, שהנשמה יוצאת בו, אך הספק שלי הוא **עַל** הכוס **הָאַחֲרוֹן, מִי מִיחַיַּיב** – האם הוא חייב עליו **אוֹ לֹא.**

אָמַר לֵיהּ רבי זירא, דין זה של הכוס האחרונה יהא תלוי **בְּפֵלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאִיתְּמַר, הִקִּיז דָּם לִבְהֵמָה וְקִיבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כּוֹסוֹת,** שבכוס הראשונה יש את דם הנפש ובכוס השניה את דם שלאחר הקילוח, **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר,** אם שתה את שתי הכוסות בשתי העלמות **חָיַיב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** כיון שאף הדם שבכוס האחרונה נחשב דם שהנשמה יוצאת בו, וכמו שאמר לעיל שמטיפה המשחרת ואילך יש איסור, ואפילו בדם השותת, **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת** על הכוס הראשונה שיש בה דם קלוח, אבל על השניה

המשך בעמוד צז

רש"י

דפירש — שפירש מן האדם, בכלי או על גבי כבר. **חלב מהלכי שתים** — חלב דאשה. **היקלת כמגעה** — שאין בה זיבות ונדות. **שאינו שוה בכל** — דבטהורה מותר ובבהמה טמאה אסור. **לא שנו** — דאינו עובר עליו, אלא בלב עוף, דאין בדמו בזית. **דם דיליה** — הנבלע בבשר הלב, כשאר דם הנבלע באברים. **דאתי ליה מעלמא** — אותו הנמצא בחלל הלב. **מישרף שריף** — מושך הדם מבית השחיטה בנשימתו, וכונסו בלבו. **שריף** — בלעו הומי"ר. גליון: מישרף. והוא דם הנפש, ואדם הנפש אמרינן בריש פירקין שחייבין עליו כרת. עד כאן הגהה. **דם הקזה** — בתחלה שחור ואחר כך יוצא אדום, ושתיהן בשתיתה בלא קילוח ברחוק. ואחר כך מקלח, וסוף כשהדם מתמעט — שותת ויורד בסמוך. **כל זמן שמקלח** — היינו אמצעי. **מטיפה המשחרת ואילך** — משכלה משחיר הראשון והתחיל להאדים הוא דם הנפש. **ראשון ואחרון** — מאדים שלפני הקילוח ושל אחרון מדנקט טעמא מפני שהוא שותת והני נמי שותתין. **לא למעוטי דם המשחיר** — מפני שהוא נמי כדם התמצית. **ודם חללים ישתה** — דם היוצא מן החללים, כלומר לאחר מיתה — קרוי משקה. פרט לדם קילוח שאינו לאחר מיתה, דזהו דם הנפש, ואינו קרוי משקה ואינו מכשיר את הזורעים. **על הראשון דברי הכל חייב** — דדם קילוח מעורב בו. **חטאת אחת** — על הראשון, שדם הקילוח מעורב בו. **דם** — הוה מצי למיכתב, מה תלמוד לומר "כל דם ונברתה" וגו'. **לפי שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר** — דמשמע דאינו חייב אלא על דם הראוי לכפרה, לזריקה על המזבח, ואין לו כרת אלא בדם קדשים, והוא שהנפש יוצאה בו שהוא לכפרה, דכתיב: "בנפש יכפר", דמשמע: אין כפרה אלא בדם הנפש. **ודם התמצית** — בקדשים. **רבי יהודה היא** — אלמא סבירא ליה דדם התמצית לא מכפר, מדאיצטריך לרבויי "מכל". **משנה שאינו מביא את מעילתו** — אינו צריך להביא את הממון. **מביא מעילה** — הממון וחומשו. גיליון — היינו דכתיב: "ואת אשר חטא מן הקדש", שמביא שוה מה שנהנה וחומשו במעות ומוסרו לכהן הגובר, והמעות יפלו לנדבה לקץ המזבח. **תוספות. בשני סלעים** — הנקח בשני סלעים, דכתיב (ויקרא ה): "בערכך כסף" וגו'. **שממין שמביא כו'** — הילכך יכול להביא ולהתנות.

גמרא

תוספות

דם חללים פרט לדם קילוח כו' — פירש רש"י: דם חללים — שכבר נתחללה, כלומר שכבר מתה מקודם לכן, מכשיר. פרט לדם קילוח דעתה נתחללה. ורש"י לא פירש כן פרק "השוחט" (חולין לו,א), ופירש: פרט לדם קילוח — כלומר, דם שנעשה בו חלל מכשיר, פרט לדם קילוח שהוא לאחר שנעשית חלל. וקשה: שהרי בשמעתין משמע דדם קילוח הוא דם שהנשמה יוצאה בו. ומשמע לפי הסוגיא דשמעתא, דגבי אדם ובהמה אין דינן שוה, דגבי אדם דם שלאחר יציאת נשמה — מכשיר, אבל לא אותו שיוצא בשעת יציאת נשמה. וגבי בהמה, דם שלאחר יציאת נשמה אינו מכשיר, כדאמרינן פסחים (טז,ב): הנח לדם התמצית, דאפילו בחולין לא מכשיר, ולא דם מיתה ולא דם מגפתה, רק דם שחיטה דמצינו מ"תשפכנו כמים".

קבל דמו בשני כוסות — בכוס ראשון יש דם קילוח, ובכוס שני זה שאחר קילוח חייב שתי חטאות, אם אכל בשתי העלמות. אם

דְּפִירַשׁ, כִּי קָאָמַר רַב - בִּדְלָא פִּירַשׁ, כִּדְתַנְיָא: דָּם שֶׁעַל גַּבֵּי כֵּבָר - גּוֹרְרוֹ וְאוֹכְלוֹ, שֶׁל בֵּין הַשִּׁנַּיִם - מוֹצֵץ וּבוֹלֵעַ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ לְהָא דְּרַב שֵׁשֶׁת עַל הָדָא, דְּתַנְיָא: יָכוֹל חֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם יְהֵא אוֹכְלוֹ עוֹבֵר בְּלָאו? וְדִין הוּא, מַה בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁהֵקַלְתָּה בְּמַגְּעָהּ - הֶחְמַרְתָּה בַּחֲלָבָהּ, מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם שֶׁהֶחְמַרְתָּה בְּמַגְּעָן - אֵינוֹ דִּין שֶׁתַּחְמִיר בַּחֲלָבָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא" - זֶה טָמֵא, וְאֵין חֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא אֶלָּא טָהוֹר. אוֹצִיא אֶת הֶחָלָב שֶׁאֵין שָׁוֶה בַּכֹּל, וְלֹא אוֹצִיא הַדָּם שֶׁשָּׁוֶה בַּכֹּל! תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא" - זֶה טָמֵא, וְאֵין דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם טָמֵא אֶלָּא טָהוֹר. אָמַר לָהּ רַב שֵׁשֶׁת: אֲפִילּוּ מִצְוַת פְּרוּשׁ אֵין בּוֹ. תְּנַן הָתָם: הַלֵּב קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, לֹא קְרָעוֹ - אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּלֵב עוֹף, הוֹאִיל וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת, אֲבָל לֵב בְּהֵמָה דְּיֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת - אָסוּר וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. מֵיתִיבִי: דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַלֵּב, דַּם הַכְּלָיוֹת, דַּם אֵבָרִים - הֲרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה; דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, דַּם שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים - אָסוּר וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו! - כִּי קָתָנֵי אֵין חַיָּבִין עָלָיו - עַל דַּם דִּילֵיהּ, כִּי קָאָמַר רַב - דְּאָתֵי לֵיהּ מֵעֵלְמָא. - דַּם דִּילֵיהּ הֵיינוּ דַּם אֵבָרִים! - וְלִימַעֲמִיךְ: מִי לָא קָתָנֵי דַּם כְּלָיוֹת וְקָתָנֵי דַּם אֵבָרִים? אֶלָּא תָּנֵי וְהָדַר תָּנֵי, הָכָא נַמִּי - תָּנֵי וְהָדַר תָּנֵי. מֵעֵלְמָא מֵהֵיכָא אָתֵי לֵיהּ? אָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּשָׁעָה שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאָה מִישְׁרַף שָׁרִיף. "דָּם שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאָה בּוֹ חַיָּבִין עָלָיו". אִיתְּמַר: אֵיזֶהוּ דַּם הַקָּזָה שֶׁהַנְּשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ, רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִטִּיפָּה הַמַּשְׁחֶרֶת וָאֵילָךְ. מֵיתִיבִי: אֵיזֶהוּ דַּם הַקָּזָה שֶׁהַנְּשָׁמָה יוֹצֵאָה בּוֹ? כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ, יָצָא דַּם הַתַּמְצִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת; מַאי לָאו אֲפִילּוּ רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן, דְּשׁוֹתֵת הוּא - כְּדַם הַתַּמְצִית דָּמֵי? תִּיוּבְתָּא דְּרֵישׁ לָקִישׁ! - לָא, לְמַעוּטֵי דָּם הַמַּשְׁחִיר, אֲבָל דָּם רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן, אַף עַל גַּב דְּהוּא שׁוֹתֵת - הֵיינוּ דָּם הַנֶּפֶשׁ. מֵיתִיבִי: אֵיזֶהוּ דָּם רִאשׁוֹן? כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ, יָצָא רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת; תִּיוּבְתֵּיהּ דְּרֵישׁ לָקִישׁ! - אָמַר לְךָ: תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ דַּם הַנֶּפֶשׁ? כָּל זְמַן שֶׁמְּקַלֵּחַ, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִטִּיפָּה הַמַּשְׁחֶרֶת וָאֵילָךְ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה" - פְּרָט לְדַם קִילּוּחַ, שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר אֶת הַזְּרָעִים. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא: הִקִּיז דָּם לִבְהֵמָה וְקִיבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, מַהוּ? עַל הָרִאשׁוֹן - דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּב, עַל הָאַחֲרוֹן מִי מִיחַיַּיב אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ: פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ. דְּאִיתְּמַר: הִקִּיז דָּם לִבְהֵמָה וְקִיבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת - רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. "רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּדַם הַתַּמְצִית". אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן כַּפָּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר", דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ - מְכַפֵּר, וְשֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ - אֵינוֹ מְכַפֵּר. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף אָנָן נַמִּי תְּנִינָא, דְּתַנְיָא: "דָּם", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "כָּל דָּם"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר", אֵין לִי אֶלָּא דַּם קָדָשִׁים שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ שֶׁהוּא מְכַפֵּר, דַּם חוּלִּין וְדַם הַתַּמְצִית מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּל דָּם"; סְתָם סִיפְּרָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא. **משנה** רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב עַל סְפֵק מְעִילָה אָשָׁם תָּלוּי, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. וּמוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא אֶת מְעִילָתוֹ עַד שֶׁיִּתְוַדַּע לוֹ, שֶׁיָּבִיא עִמּוֹ אָשָׁם וַדַּאי. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: מַה לָּזֶה מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת? אֶלָּא מֵבִיא מְעִילָה וְחוּמְשָׁהּ, וְיָבִיא אָשָׁם בִּשְׁנֵי סְלָעִים, וְיֹאמַר: אִם וַדַּאי מְעִילָתִי - זוֹ מְעִילָתִי וְזוֹ אֲשָׁמִי, וְאִם סָפֵק מְעִילָתִי - הַמְּעוֹת נְדָבָה וְאָשָׁם תָּלוּי, שֶׁמִּמִּין שֶׁהוּא מֵבִיא עַל הַוַּדַּאי - מֵבִיא עַל הַוַּדַּאי. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: נִרְאִין דְּבָרָיו בִּמְעִילָה מְעוּטָה, הֲרֵי שֶׁיָּבוֹא לִידֵּי סְפֵק מְעִילָה בְּמֵאָה מָנֶה, לֹא יָפֶה לוֹ שֶׁיָּבִיא אָשָׁם בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, וְלֹא יָבִיא סְפֵק מְעִילָה בְּמֵאָה מָנֶה? מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי טַרְפוֹן בִּמְעִילָה מְעוּטָה.

גמרא

תוספות

אם עד שלא נמלקה הודע כו' ועושה ודאי — פירוש: ותאכל כשאר חטאת. ואם תאמר: מאי איריא שנודע לה קודם שנמלקה? אפילו לאחר שנמלקה נמי תאכל לכהנים. דאי משום דלא הויא ידיעה בשעת מליקה — הא אמרינן בפרק קמא דמכילתין (כריתות ז,א): מודה רבי יוסי במחוסר כפרה, דכיון דאינו מביא רק לאישתרויי בקדשים — דלא בעי ידיעה בתחלה! ואי טעמא הוי גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבא על הספק נאכלת — הניחא לרבי יוחנן דאמר לקמן בפרק "המביא" (כו,ב) דאם משנמלקה נודע לו שילדה ודאי — אסור, גזירה כו'. אלא לרב דאמר לקמן דאפילו נודע לו משנמלקה, כיון שנודע לו קודם הזאה מותר באכילה, אם כן אמאי לא נקט משנמלקה? ויש לומר: דהוא הדין לאחר מליקה. ולא אתא לאפוקי רק אחר הזאה, דאז ודאי אתו למימר חטאת העוף הבא על הספק נאכלת. ומי

גמרא תְּנוּ רַבָּנַן: "וְאִם נֶפֶשׁ" - לְחַיֵּב עַל סְפֵק מְעִילוֹת אָשָׁם תָּלוּי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. לֵימָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן, וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן? אָמַר רַב פַּפָּא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן, דְּאִם כֵּן, צָפוֹן בְּבֶן בָּקָר לָא מַשְׁכַּחַתְּ לְהוּ. אֶלָּא הָכָא הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבָּנַן דְּפָטְרִי - דְּגָמִירִי "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" מֵחַטָּאת, מַה לְּהַלָּן דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת - וְעַל סְפֵיקוֹ אָשָׁם תָּלוּי, אַף כָּל שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל סְפֵקוֹ חַטָּאת - וְעַל שִׁגְגָתוֹ אָשָׁם תָּלוּי; לְאַפּוּקֵי מְעִילָה דְּאִין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת, דְּתַנְיָא: הִזִּיד בִּמְעִילָה - רַבִּי אוֹמֵר: בְּמִיתָה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּאַזְהָרָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: כִּי קָלְפִינַן "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" מֵחַטָּאת חֵלֶב - לְהָכִי הוּא דְּיָלְפִינַן: מַה לְּהַלָּן בִּקְבוּעָה - אַף כָּאן בִּקְבוּעָה, לְאַפּוּקֵי עוֹלֶה וְיוֹרֵד דְּלָא. וְרַבָּנַן סָבְרִי: אֵין גְּזֵירָה שָׁוָה לְמֶחֱצָה. - מִכְּלָל דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: יֵשׁ גְּזֵירָה שָׁוָה לְמֶחֱצָה?! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אֵין גְּזֵירָה שָׁוָה לְמֶחֱצָה. אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר קְרָא: "וְאִם נֶפֶשׁ" - וי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן, וְיִלְמַד עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן. וְרַבָּנַן סָבְרִי: תַּחְתּוֹן הוּא דְּגָמַר מֵעֶלְיוֹן לְאָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: אֵין הֶיקֵּשׁ לְמֶחֱצָה. - מִכְּלָל דְּרַבָּנַן סָבְרִי: יֵשׁ הֶיקֵּשׁ לְמֶחֱצָה? וְהָא קַיְימָא לָן דְּאִין הֶיקֵּשׁ לְמֶחֱצָה! - דְּכוּלֵּי עָלְמָא אֵין הֶיקֵּשׁ לְמֶחֱצָה, וְהָכָא הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבָּנַן - דְּגָמִירִי "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" "מִצּוֹת" אַפְּקֵיהּ מֵהֶקֵּישָׁא. וְרַבִּי עֲקִיבָא, אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים נָפְקָא לֵיהּ מִ"זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם" - תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָאֲשָׁמוֹת, לְאָשָׁם דִּבְכֶסֶף שְׁקָלִים. וְרַבָּנַן, אַף עַל גַּב דִּכְתִיב "זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם", אִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב "וְאִם נֶפֶשׁ", וי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מֵעֶלְיוֹן; וְאִי מִ"זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם", הָוָה אָמִינָא: כִּי אָמִינָא תּוֹרָה אַחַת לְכָל אֲשָׁמוֹת - הָנֵי מִילֵּי בִּשְׁאָר אֲשָׁמוֹת וַדָּאִין, אֲבָל אָשָׁם תָּלוּי, כֵּיוָן דְּעַל סְפֵק חֵלֶב קָאָתֵי - אֵימָא לָא יְהֵא סְפֵיקוֹ חָמוּר מִוַּדָּאוֹ, מַה וַּדָּאוֹ חַטָּאת בַּת דַּנְקָא - אַף סְפֵיקוֹ אָשָׁם בַּר דַּנְקָא, אַהָכִי כְּתַב רַחֲמָנָא: "וְאִם נֶפֶשׁ", וי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן. - הָא נִיחָא לְמַאן דְּדָרֵישׁ "זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם", אֶלָּא לְמַאן דְּלָא דָּרֵישׁ "זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם" מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - יָלֵיף "בְּעָרְכְּךָ" "בְּעָרְכְּךָ" מֵאָשָׁם מְעִילָה. - אָשָׁם שִׁפְחָה חָרוּפָה לָא כָּתַב בָּהּ "בְּעָרְכְּךָ"! - יָלְפִינַן בְּ"אַיִל" "אַיִל". "מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא כו' וְאִם סָפֵק". מַאי קָאָמַר? אָמַר רָבָא, תְּנֵי: אִם בִּסְפֵיקוֹ עוֹמֵד לְעוֹלָם - יְהֵא אָשָׁם תָּלוּי, שֶׁמִּמִּין שֶׁהֵבִיא עַל הוֹדַע מְבִיאוֹ עַל שֶׁלֹּא הוֹדַע. סוֹף סוֹף כִּי מִתְיַדַּע לֵיהּ בָּעֵי לְאִיתוּיֵי אָשָׁם וַדַּאי! אָמַר רָבָא, מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד: אָשָׁם וַדַּאי לָא בָּעֵי יְדִיעָה לְכַתְּחִלָּה. **משנה** הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטַּאת הָעוֹף, עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי - תַּעֲשֶׂינָה וַדַּאי, שֶׁמִּמִּין שֶׁהִיא מְבִיאָה מְבִיאָה עַל הוֹדַע מְבִיאָה עַל לֹא הוֹדַע. חֲתִיכָה שֶׁל חוּלִּין וַחֲתִיכָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל - פָּטוּר, רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב אָשָׁם תָּלוּי; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי. אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אין

רש"י

גמרא ואם נפש אדם — באשם תלוי כתיב, ולעיל מיניה באשם מעילות קמיירי ב"ויקרא". **לחייב על ספק מעילות אשם תלוי** — קא סלקא דעתין מדכתבינהו גבי הדדי. **עליון** — מעילות. **מתחתון** — אשם תלוי. גליון הכי גרסינן: אלא הכא היינו טעמא דרבי עקיבא דכתיב ואם נפש. **לימא בהא קא מיפלגי** — דמר סבר הקישא עדיף, ומר סבר גזרה שוה עדיף. **לא דכולי עלמא הקישא עדיף** — שהרי אין משיבין על הקיש. ואמרי לך רבנן: היינו היקש, דתחתון למד מעליון לכסף שקלים. **ורבי עקיבא סבר אשם לכסף שקלים נפקא ליה מזאת תורת** — אלא היקש להכי אתא — ללמוד עליון מתחתון, והכי פירש רחמנא. והוא הוא שבקונטרס, אלא ע"כ מבואר היטב, עד כאן הגליון. **אם כן** — דלרבנן אין למדין — לא אשכחן צפון בבן בקר, דחטאת ועולה יהו טעונין שחיטה בצפון. דצפון כתיב בבן צאן ב"ויקרא", ובמסכת זבחים (מא,א) יליף בן בקר בהאי דינא בעליון מתחתון. באשם תלוי כתיב "מצות", ובחטאת כתיב "מצות". **חטאת חלב** — היינו סתם חטאת, ולהכי נקט חלב — משום דסמוכה לחלב, דכתיב ב"ויקרא": "כל חלב וכל דם לא תאכלו", וסמיך ליה: "נפש כי תחטא" וגו'. **במיתה** — בידי שמים. **לאפוקי עולה ויורד** — כגון שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו, דלא מייתי על ספיקו אשם תלוי. **וי"ו מוסיף על ענין ראשון כו'** — הילכך אתא היקש ואפקיה מגזירה שוה להא מילתא, ועל כרחיך גזרה שוה זו למחצה. **בעליון כתיב כסף שקלים** — והקישא לתחתון מעליון הוא דאתא, ולא למילף עליון מתחתון (לשווייה גזרה שוה למחצה). **ורבי עקיבא אין היקש למחצה** — לא גרסינן לה, דלאו היינו היקש למחצה. ובשחיטת קדשים בפרק "איזהו מקומן" (מח,א) איתא לכולה הא שמעתא, ולא גרסינן להא, אלא הכי גרסינן: ורבי עקיבא אשם בכסף שקלים מנא ליה כו'. הילכך על כרחיך הקישא לאפוקי מגזירה שוה אתא, למידהוי גזירה שוה למחצה, דאי לאו להכי אתא היקישא למאי תדרוש ליה. **הניחא למאן דדריש תורת** — בשמעתא קמייתא דמנחות (ג,ב): "וזאת תורת המנחה" — תורה אחת לכל המנחות. **הניחא למאן דדריש** — מצי רבי עקיבא למימר הכי: לא איצטריך היקישא לאשם בכסף שקלים, ומהכא נפקא. וכי איצטריך היקישא — לספק מעילות לאשם תלוי. **בערכך בערכך** — אשם תלוי מאשם מעילות. **אשם שפחה חרופה יליף מאיל איל** — אשם נזיר דכתיב בספרים שבוש הוא, דהא באשם נזיר (במדבר ו) כבש בן שנתו כתיב, ואמרינן בפרק "ארבעה מחוסרי כפרה" (כריתות י,ב) מדאיל בן שתי שנים בשני

סלעים — כבש בן שנתו בסלע. **מאי קאמר** — "ואם ספק"? הא פשיטא דספק הוא לו! **סוף סוף** — כי הביא במעילה מועטת מעילתו ואשמו בתנאי, אכתי לא נפיק מידי שני אשמות, דכי מתידע ליה דודאי מעל — בעי איתויי אשם ודאי. דקא סלקא דעתין אשם דומיא דחטאת, וחטאת שהביא על ספיקה אשם תלוי, כי מתידע ליה ודאי — בעי איתויי חטאת. **מדברי שניהם** — דרבי עקיבא ורבי טרפון, דמודו במעילה מועטת. **לא בעי ידיעה בתחלה** — הילכך, כי אתייה מספק על תנאי — עולה לו לאשם ודאי כי מתיידע ליה. **משנה חטאת העוף** — ספק ילדה מין פטור או מין חיוב, מביאה קינה. העולה מביאה ומתנה: אם מין חיוב הוא — זו עולתה, ואם לאו — תהא נדבה. אבל חטאת מביאה מספק ואינה נאכלת. **תעשה ודאי** — ויאכל לכהנים. **רבי עקיבא מחייב** — רבי עקיבא לטעמיה, דמחייב אשם תלוי בספק מעילות. **שניהן מביאין אשם אחד** — בשותפות, ויאמר זה לזה: אם אכלת חתיכה של קדש — יהא חלקי מחול [לך], ויהא אשם כולו עליך.

גמרא

שנינו במשנה: רבי עקיבא מחייב על ספק מעילה אשם תלוי, וחכמים פוטרים. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בפסוק לגבי אשם תלוי (ויקרא ה יז) 'וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשִׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ', ויש לדרוש ממה שנאמר '**וְאִם נֶפֶשׁ**', שבא הפסוק **לְחַיֵּב עַל סְפֵק מְעִילוֹת אָשָׁם תָּלוּי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים** חולקים **וּפוֹטְרִים** בספק מעילות אפילו מאשם תלוי.

מבררת הגמרא: **לֵימָא בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי** – שמא נאמר שבדבר זה נחלקו רבי עקיבא וחכמים, **דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן,** וכיון שנאמרה בתורה תחילה פרשת מעילות (שם ה יד–טז) שהמועל בהקדש חייב אשם, ונאמרה אחריה פרשת אשם תלוי (שם ה יז–יח), שהמסופק אם חטא מביא אשם תלוי, לומדים את הפרשה העליונה של מעילות מהתחתונה של אשם תלוי, שבספק מעילות יש אשם תלוי. **וְאִילוּ רַבָּנַן סָבְרִי שֵׁאֵין לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַّחְתּוֹן,** וכיון שלא נאמר בפירוש דין אשם תלוי בספק מעילה, אין חייבים בו אשם תלוי.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – לדברי הכל, בכל התורה **לְמִדִּין עֶלְיוֹן מִתַּחְתּוֹן,** והראיה לכך, **דְּאִם כֵּן** – שהרי אם נאמר שלדעת חכמים אין לומדים עליון מתחתון, **צָפוּן בְּכֵן בָּקָר לֹא מְשֻׁכַּחַת לְהוּ** – לא היו חכמים לומדים דין זה, שקדשי קדשים הבאים מבן הבקר נשחטים בצד צפון של המזבח, שהרי דין זה נלמד (זבחים מח.) בלימוד של עליון מתחתון, **אֶלָּא, הָכָא הֵיינוּ טַעְמָא דְּרַבָּנַן דְּפָטְרִי** – כאן, בברייתא, זהו טעמם של חכמים שפוטרים ספק מעילות מאשם תלוי, **דִּגְמִירִי** – כיון שהם לומדים דין זה בגזירה שוה 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת' **מֵחַטָּאת,** שגם לגבי אשם תלוי וגם לגבי חטאת נאמרה תיבת 'מצות', ויש לדרוש, **מַה לְּחַלָּן,** לגבי חיוב חטאת, מדובר **בְּדָבָר שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת (וְעַל סְפֵיקוֹ אָשָׁם תָּלוּי), אַף כָּל דבר שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל (ספקו) [שִׁגְגָתוֹ] חַטָּאת, (ועל שגגתו) [מֵבִיא עַל סְפֵיקוֹ] אָשָׁם תָּלוּי, לְאַפּוּקֵי** – להוציא מכלל זה ספק **מְעִילָה, דְּאֵין חַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת, דְּתַנְיָא** – שהרי שנינו כן בברייתא, אדם **שֶׁהִזִּיד בִּמְעִילָה, רַבִּי אוֹמֵר, בִּמִּיתָה** – חייב מיתה בידי שמים, **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּאַזְהָרָה** – אינו עובר אלא על איסור לאו, ועל כל פנים לדברי שניהם אין חיוב כרת, ולכן סוברים חכמים שאין חייבים על ספיקו אשם תלוי.

רב פפא מבאר עתה את טעמו של רבי עקיבא: **וְרַבִּי עֲקִיבָא** המחייב ספק מעילה באשם תלוי, **סָבַר** שאמנם דורשים את דין אשם תלוי בגזירה שוה מחטאת, אך **כִּי יָלְפִינַן** – מה שלומדים אשם תלוי בגזירה שוה של 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת' **מֵחַטָּאת חֵלֶב, לְהָכִי הוּא דְּיָלְפִינַן** – לענין זה בלבד לומדים אותו, **מַה לְּחַלָּן** – כמו שחטאת חלב באה **בִּקְבוּעָה** – אין חילוק בהבאתה בין עני לעשיר, אלא כולם מביאים שעירת עיזים או כבשה, **אַף כָּאן,** באשם תלוי, חיובו הוא **בִּקְבוּעָה,** כלומר בחטא שעונש שגגתו קבוע, **לְאַפּוּקֵי עוֹלָה וְיוֹרֵד דְּלֹא** – להוציא ולמעט חטאים שמביאים על שגגתם קרבן עולה ויורד, שהעשיר מביא יותר מהעני, כגון שבועת העדות ושבועת ביטוי, וטומאת מקדש וקדשיו, שאין מביאים על ספיקם אשם תלוי.

ממשיכה הגמרא ומבארת: **וְאִילוּ רַבָּנַן סָבְרִי, אֵין גְּזֵירָה שָׁוָה** נדרשת **לְמֵחֲצָה,** אלא כיון שהשוותה התורה חטאת קבועה לאשם תלוי, יש לדמותם לכל ענין, ואף לענין זה שאין חיוב אשם תלוי אלא על דבר שחייבים על זדונו כרת, ולא במעילה שאין על זדונה כרת.

תמהה הגמרא: **מִכְּלָל** – משמע מדבריך, **דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר שֵׁיש גְּזֵירָה שָׁוָה לְמֵחֲצָה,** והרי אין הדבר כן, אלא לדברי הכל אין גזירה שוה נדרשת למחצה. מתרצת הגמרא, **אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – לדברי הכל, בכל התורה **אֵין** דורשים **גְּזֵירָה שָׁוָה לְמֵחֲצָה,** והיה ראוי ללמוד מחטאת שאין אשם תלוי בא על ספק מעילה, **אֶלָּא הֵיינוּ טַעְמָא** – זהו טעמו **דְּרַבִּי עֲקִיבָא** הסובר שכאן באה הגזירה שוה רק למחצה, כיון **דְּאָמַר קְרָא** בפרשת אשם תלוי (שם ה יז) **'וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא', וְי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן,** והיינו על פרשת האמור בתחילת הפרשה מעילות **וְיִלְמַד עֲלֵיהוֹן מִתַּחְתּוֹן** – תלמד פרשת מעילות מפרשת אשם תלוי, שבספק מעילות יש חיוב אשם תלוי, והיקש זה מוכיח שכאן נאמרה הגזירה שוה רק למחצה, ובאה רק למעט חיוב אשם תלוי מדברים ששגגתן בקרבן עולה ויורד, ולא ללמד שאין אשם תלוי בספק מעילה, אף שאין בזדונה כרת.

ממשיכה הגמרא לבאר: **וְאִילוּ רַבָּנַן סָבְרִי, תַּחְתּוֹן הוּא דְּנָמֵר מֵעֶלְיוֹן** – יש ללמוד את פרשת אשם תלוי מפרשת מעילות, **לְענין** זה **שֶׁאָשָׁם** תלוי נקנה דוקא **בְּכֶסֶף שְׁקָלִים** – בשני שקלי כסף, וכמו שכתבה התורה לגבי אשם ודאי של מעילות, שנאמר (שם ה טו) 'נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם', ו'שקלים' זו לשון רבים, ויש ללמוד מכך שהאשם נקנה בשני שקלים. וכיון שיש דבר אחר ללמוד מהוי"ו המוסיף, סוברים חכמים שעדיף ללמוד את זה מאשר ללמוד ממנו אשם תלוי במעילה, שאז נצטרך לדרוש את הגזירה שוה למחצה. **וְאִילוּ רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר שֵׁאֵין הֶיקֵּשׁ לְמֵחֲצָה,** וכמו שלומדים את התחתון מעליון לחייב הבאת אשם תלוי דווקא בשני שקלי כסף, כך יש ללמוד עליון מתחתון שיש חיוב אשם תלוי בספק מעילות.

תמהה הגמרא: **מִכְּלָל** – משמע מדבריך **דְּרַבָּנַן סָבְרִי שֵׁיש הֶיקֵּשׁ לְמֵחֲצָה, וְהָא קָיְימָא לָן** – והרי מקובל בידינו **דְּאֵין הֶיקֵּשׁ לְמֵחֲצָה.** מתרצת הגמרא: אלא **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** סוברים, שבכל התורה **אֵין הֶיקֵּשׁ לְמֵחֲצָה, וְהָכָא,** לגבי ספק מעילה, **הֵיינוּ טַעְמָא דְּרַבָּנַן** שאין ההיקש מלמד שיש אשם תלוי על ספק מעילה, כיון **דִּגְמִירִי** – שהם לומדים אשם תלוי בגזירה שוה של 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת' מחטאת קבועה, שאין אשם תלוי בא אלא על דבר שחייבים על זדונו כרת, וכמו שהתבאר לעיל, וגזירה שוה זו **אַפְקֵיהּ מֵהֶקֵּישָׁא** – הוציאה את הדין הזה מכלל ההיקש של שתי הפרשיות זו לזו, ומלמדת שאין חיוב אשם תלוי בספק מעילות, כיון שאין בזדונו כרת, ונשאר ההיקש רק כדי ללמד את הדין שאשם תלוי צריך להקנות בכסף שקלים כמו אשם ודאי של מעילות.

ממשיכה הגמרא ומבארת: **וְרַבִּי עֲקִיבָא,** שסובר שההיקש בא ללמד שיש בספק מעילה חיוב אשם תלוי, ולא ללמד שאשם תלוי צריך לקנותו בכסף שקלים, דין **אָשָׁם** תלוי שנקנה **בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, נָפְקָא לֵיהּ** – הוא לומד **מֵהפסוק** (שם ז א) **'זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם',** ולשון זו באה ללמד **שתּוֹרָה אַחַת** – דין שוה הוא **לְכָל הָאֲשָׁמוֹת,** ללמד **לְכל אָשָׁם דִּבְכֶסֶף שְׁקָלִים** הוא בא, ואף אשם תלוי בכלל.

מבארת הגמרא את דעת חכמים: **וְרַבָּנַן,** הלומדים דין זה מהיקש, סוברים שאי אפשר ללמוד זאת מפסוק זה לבדו, **דְּאַף עַל גַּב דִּכְתִיב 'זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם', אִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** – הוצרכה התורה לכתוב גם **'וְאִם נֶפֶשׁ'** ומכך אנו דורשים שוי"ו **מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן, וְיִלְמַד תַּחְתּוֹן מֵעֶלְיוֹן,** וְהטעם לכך, **דְּאִי** היינו באים ללמוד דין זה שיש לקנות אשם בכסף שקלים רק **מִ'זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם', הָוָה אָמְינָא** – היינו יכולים לומר, **כִּי אָמְינָא** – מה שאנו לומדים מפסוק זה שיש **תּוֹרָה אַחַת לְכָל אֲשָׁמוֹת,** שנקנות בכסף שקלים, **הָנֵי מִילֵּי** – זהו דוקא **בִּשְׁאָר אֲשָׁמוֹת וַדָּאִין,** נוסף על אשם מעילות שבו נאמר דין זה בפירוש, וכגון אשם גזילות, **אֲבָל אָשָׁם תָּלוּי, כֵּיוָן דְּעַל כֶּסֶף חֵלֶב קָאָתֵי** – כיון שהוא בא על ספק דבר ששגגתו חטאת, כגון אכילת חלב, **אִימָּא** – שמא נאמר שלא **יֵהָא כַּפֵּיקוֹ חָמוּר מִוַּדָּאוֹ, מַה וַּדָּאוֹ** – וכשם שכשידוע לו בבירור שעבר בשוגג על איסור אכילת חלב, אינו מביא אלא **חַטָּאת בַּת דַּנְקָא** – חטאת הקנויה אפילו במטבע קטנה ביותר, ששמה 'דנקא', **אַף כַּפֵּיקוֹ** מביא **אָשָׁם** תלוי **כַּר דַּנְקָא,** ואינו צריך לקנות אשם בכסף שקלים, **אַהָכִי כָּתַב רַחֲמָנָא** – לכן הוצרכה התורה לכתוב בפרשת אשם תלוי **'וְאִם נֶפֶשׁ', וְי"ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן,** ללמד שאף את אשם תלוי יש לקנות בכסף שקלים, כמו באשם ודאי האמור בפרשה הקודמת.

מקשה הגמרא: **הָא נִיחָא** – ביאור זה, שרבי עקיבא אינו לומד את ההיקש כלל, מובן **לְמַאן דְּדָרֵישׁ** – לדעת מי שסובר שניתן לדרוש מהפסוק **'זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם'** שיש דין שוה לכל האשמות, **אֶלָּא לְמַאן דְּלָא דָרֵישׁ 'זֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם', מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – כיצד

המשך בעמוד קנו

אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד, כיון שהוא סובר שאי אפשר לעשות תנאי בקרבנות, אלא או שפטור מלהביא אשם תלוי, וכדעת תנא קמא, או שמביאו לבדו, וכדעת רבי עקיבא.

המשנה דנה עתה באוכל ספק חלב: היו לפניו **חֲתִיכַת חֵלֶב** האסורה באכילה **וַחֲתִיכַת** שומן של בהמת **חוּלִּין**, המותרת באכילה, **וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל**, לדברי הכל **מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, שהרי אם אכל את החלב עבר על עבירה ששגגתה חטאת, ובספק עבירה כזו חייבה התורה אשם תלוי. ואם אחרי שאכל את החתיכה הראשונה חזר **וְאָכַל** גם **אֶת הַשְּׁנִיָּה**, ונמצא שאכל בודאי חתיכה של חלב, אלא שאינו יודע איזו מהן, **מֵבִיא** חַטָּאת, כדין העובר על איסור לא תעשה בשוגג.

אם **אָכַל** אדם **אֶחָד אֶת** החתיכה **הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא** אדם **אַחֵר וְאָכַל אֶת** החתיכה **הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, כיון שכל אחד מהם מסופק האם עבר על איסור אכילת חלב (**דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא**). ואף בזה נחלקו האם יכולים להביא קרבן אחד או לא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת**, ומתנים ביניהם שיהא הקרבן כולו קנוי לאותו אחד שאכל את החלב. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹמֵר אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת**, כיון שאין עושים תנאי בקרבנות.

המשנה דנה עתה באוכל דבר איסור, ואינו יודע איזה איסור הוא: היו לפניו **חֲתִיכַת חֵלֶב** שחייבים על אכילתה בשוגג חטאת, ועל ספיקה אשם תלוי, **וַחֲתִיכַת** שומן של **קוֹדֶשׁ**, שלדעת רבי עקיבא חייב על ספיקה אשם תלוי, ולחכמים פטור, **וְאָכַל** חתיכה **אַחַת מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל**, לדברי הכל **מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, שהרי מחמת ספק אכילת החלב לבדו מתחייב הוא באשם תלוי. ואם חזר **וְאָכַל** גם **אֶת** החתיכה **הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא** גם **חַטָּאת** וְגם **אָשָׁם וַדַּאי**, שהרי ידוע לו שעבר על שני איסורים בשוגג, ואכילת חלב מחייבת חטאת, ואכילת קודש מחייבת אשם.

באופן זה, שהיו שם חתיכה של חלב וחתיכה של קודש, **וְאָכַל אֶחָד אֶת** החתיכה **הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, וכפי שהתבאר באופן שאכל אדם אחד חתיכה אחת, שחייב אשם תלוי. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר**, אין הם חייבים להביא אשם תלוי, כיון ששניהם יחד עברו על איסור המחייב חטאת ועל איסור המחייב אשם, וכיון שאפשר לעשות תנאי בקרבנות, לכן **שְׁנֵיהֶן מְבִיאִין חַטָּאת וְאָשָׁם**, ועושים תנאי, שהחטאת תהיה קנויה לאותו שאכל את החלב, והאשם לאותו שאכל את הקדש. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק אף כאן **וְאוֹמֵר, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין חַטָּאת וְאָשָׁם אֶחָד**, ולכן כל אחד מהם צריך להביא אשם תלוי, כדין אדם שאינו יודע אם אכל חלב או קדש.

עתה מבארת המשנה את דינו של המסופק אם אכל חלב רגיל או חלב קודש: היו לפניו **חֲתִיכַת חֵלֶב** של חולין שחייבים עליה חטאת, **וַחֲתִיכַת חֵלֶב** של **קוֹדֶשׁ** שחייבים עליה גם חטאת משום חלב וגם אשם מעילה, **אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אֵיזוֹ מֵהֶן אָכַל, מֵבִיא חַטָּאת**, שהרי ודאי אכל חלב המחייבו בחטאת, ואינו מביא אשם על הקודש, כיון שאין אשם תלוי בא על ספק מעילה, כדעת חכמים שבמשנה לעיל (כב:). **רַבִּי עֲקִיבָא** חולק **וְאוֹמֵר**, שמלבד החטאת מביא אדם זה **אַף אָשָׁם תָּלוּי**, על ספק המעילה שיש לו, שהרי יתכן שאכל חלב של קדש, וכשיטתו לעיל שספק מעילה מחייב באשם תלוי. ואם חזר **וְאָכַל** גם **אֶת** החתיכה **הַשְּׁנִיָּה** של החלב, **מֵבִיא שְׁנֵי חַטָּאוֹת**, על שתי אכילות החלב, **וְאָשָׁם וַדַּאי** על חלב הקודש שאכל.

באופן זה, שהיו שם חתיכת חלב של חולין וחתיכת חלב של הקדש, **אָכַל** אדם **אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת**, שהרי כל אחד מהם ודאי אכל חלב, אך אינם מביאים אשם תלוי, כיון שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילה, וכדעת חכמים במשנה לעיל (כב:). **רַבִּי עֲקִיבָא** חולק [כשיטתו במשנה שם] **וְאוֹמֵר, זֶה וְזֶה מְבִיאִין** גם **אָשָׁם תָּלוּי**, משום ספק מעילה. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת**, שהרי כל אחד מהם ודאי אכל חלב, **וּשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד**, ומתנים שאותו שלא אכל את הקודש יקנה לחבירו את חלקו באשם. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק על רבי שמעון **וְאוֹמֵר, שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד**, אלא לדעת רבי עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי, ולחכמים שניהם פטורים.

המשנה מבררת את דינו של המסופק אם אכל חלב סתם או חלב של נותר: היו לפניו **חֲתִיכַת חֵלֶב** סתם, **וַחֲתִיכַת חֵלֶב** של **נוֹתָר**, שהאוכלו חייב שתי חטאות, משום חלב ומשום נותר, **אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל, מֵבִיא חַטָּאת** על חלב, שודאי אכלו, **וְאָשָׁם תָּלוּי** על נותר, שאינו יודע אם אכלו, ואף לדברי חכמים יש אשם תלוי בנותר. **אָכַל** גם **אֶת הַשְּׁנִיָּה, מֵבִיא שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת**, שתים משום חלב ואחת משום נותר. **אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה, זֶה מֵבִיא חַטָּאת** על החלב **וְאָשָׁם תָּלוּי** על הנותר, **וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת** כיון ששניהם חייבים בודאי על אכילת חלב, **וּשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין** עוד **חַטָּאת אַחַת**, ומתנים שתהיה חטאת זו שייכת לאותו שאכל את החלב של נותר. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל חַטָּאת שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא, אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין אוֹתָהּ** על ידי תנאי, ולכן על כל אחד להביא חטאת ואשם תלוי.

גמרא

שנינו במשנה: חתיכת חלב וחתיכת חולין, אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. רבי שמעון אומר, שניהם מביאין חטאת אחת. רבי יוסי אומר, אין שנים מביאין חטאת אחת.

הגמרא מקשה על משמעות המשנה, שנאמרו שלש שיטות בדין זה: **אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן**, הרי לְדעת **רַבִּי יוֹסֵי**, משמע שרק **חַטָּאת הוּא דְּלָא מַיְּיתוּ שְׁנֵיהֶן** – אין שניהם מביאים חטאת אחת, כיון שאינה באה על תנאי, אך יש לדייק מדבריו, **הָא** – אבל **אָשָׁם תָּלוּי, מַיְּיתוּ שְׁנֵיהֶם** – חייבים שניהם להביא, כיון שלכל אחד יש ספק אם הוא אכל חלב או לא, ואם כן **הַיְינוּ** – זו היא דעת **תַּנָּא קַמָּא**, ומה הוסיף רבי יוסי בדבריו. מנסה רבא ליישב: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר **שְׁתֵּי חֲתִיכָה** אחת **מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – שיש מחלוקת ביניהם בכך שלדעת רבי יוסי יש חיוב אשם תלוי רק באופן שהיו לפניו שתי חתיכות ואכל אחת מהן, וממילא בנדון של משנתנו שהשני אכל את החתיכה השניה שהיתה לבדה לפניו, לא יתחייב אשם תלוי, ואילו תנא קמא סובר שאף בחתיכה אחת לבדה, שיש בה ספק אם היא חלב או שומן, חייב אשם תלוי. דוחה רבא: **וְהָתַנְיָא** בברייתא לגבי אופן זה של משנתנו, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי**, הרי שלדברי שניהם יש חיוב אשם תלוי על שניהם אף שלגבי השני אין זו חתיכה אחת משתי חתיכות, ומה התחדש בדברי רבי יוסי.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב נחמן לרבא, באמת אין מחלוקת בין תנא קמא לרבי יוסי, ואדרבה, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – דבר זה באה המשנה להשמיענו, **דְּמַאן תַּנָּא קַמָּא** – שמי הוא תנא קמא של משנתנו המחייב כל אחד מהם באשם תלוי, זהו **רַבִּי יוֹסֵי**.

שנינו במשנה: **חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת קֹדֶשׁ [כו']**, **חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חֵלֶב קוֹדֶשׁ כו'**, **חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חֵלֶב נוֹתָר כו'**, אכל אחת מהן ואין יודע איזה מהן אכל, מביא חטאת ואשם תלוי. אכל את השניה, מביא שלש חטאות.

מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן**, באופן שאכל גם את החלב הרגיל וגם את החלב של הנותר, מדוע נפטר בשלש חטאות, **וְלֵיתֵי נַמִּי** – מדוע לא נחייבנו להביא גם **אָשָׁם וַדַּאי דְּנוֹתָר** – על אכילת נותר, דְּבשר הנותר **קֹדֶשׁ הוּא**, וחייבים אשם על אכילתו. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רב נחמן, מדובר במשנה באופן **דְּלֵית בֵּיהּ** – שאין באותו בשר נותר **שָׁוֶה פְּרוּטָה**, וכיון שאין מעילה בפחות משוה פרוטה אין האוכל בשר זה חייב אשם מעילות, אלא רק חטאת משום אכילת נותר.

המשיך רבא והקשה לרב נחמן: **וְהָא מֵעִיקָּרָא** – והרי בתחילת

המשך בעמוד סא

רש"י

אין שנים מביאין אשם אחד — דלית ליה תנאי בקרבנות, אלא אם כדברי חכמים — פטורין, ואם כדברי רבי עקיבא — כל אחד מביא אשם תלוי. **זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי** — דלא בעי חתיכה משתי חתיכות. **חטאת אחת** — ובתנאי, כדפרישית. אבל אשם תלוי מייתי כל אחד ואחד משום חתיכת החלב. **חתיכת חלב וחתיכת** — שומן דקדש, אכל כו'. **מביא אשם תלוי** — משום ספק חלב. **זה מביא כו'** — משום חלב. ובהא לא פליג רבי עקיבא לחיוביה שני אשמות תלויין בהן, לפי שאין כאן אלא עבירה אחת, ספק חלב ספק קדש. **חטאת ואשם** — בשותפות, ויתנו: אם אני אכלתי חלב ואתה הקדש — יהא חלקי באשם מחול לך, וחלקך בחטאת מחול לי. **מביא חטאת** — דממה נפשך חלב אכל. **רבי עקיבא אומר** — אשם תלוי (על) עם החטאות, משום מעילות. **חתיכת חלב וחתיכת חלב נותר כו'** — מביא שתים, אחת משום חלב ואחת משום נותר. **כל חטאת שהיא באה על חטא** — לאפוקי חטאת העוף של יולדת, ששתים מביאות אותה, ובתנאי כדאמרינן בפרק קמא (כריתות ז,ב): אמר רבי יוסי אימתי שהלכו זה למזרח וזה למערב כו'. **גמרא** הכי גרסינן: **היינו תנא קמא וכי תימא חתיכה אחת משתי חתיכות כו'** — דרבי יוסי הכי קאמר: אין שנים מביאין חטאת אחת, אלא הראשון מביא אשם תלוי, והשני פטור, דבעינן חתיכה אחת משתי חתיכות. **וניתי אשם ודאי** — מעילה בהדי אשם וחטאת. **והא מעיקרא בדאית בה שוה פרוטה עסקינן דקתני** — רישא: חתיכה של קדש וחתיכה של חלב כו' אכל את השניה — מביא חטאת ואשם. **יש שאוכל אכילה אחת** — בפרק "אמרו לו" (כריתות יג,ב) דקתני נותר וקתני אשם מעילות, אלמא איכא נותר שוה פרוטה! **בגסה** — אכילה גסה, שאכל הרבה. ואף על גב דאיסור הנאה הוא. כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהן, דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלו לא ירדו. **בימות החמה** — מסרחת בשר נותר, דהא שני ימים או יום ולילה נשתהא, ולא שויא אכילה (דקה) פרוטה. **איסור חל על איסור** — דמיחייב חטאת אנותר, דחייל איסור נותר אאיסור חלב. **פטור** — איום הכיפורים, דלא אתי איסור יום הכיפורים וחייל אאיסור נבלה. ואפילו נתנבלה היום, הוה איסורא בין השמשות דאתמול משום אבר מן החי, ולא אתי איסור יום הכיפורים וחייל. **כוליא בחלבה** — דליכא איסור חל על איסור, דאחלב חייב משום חלב, ואנותר משום כוליא. **דאיסור עולין** — דלגבוה סלקא. **ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' לרבות אימורין** — שאם אכלן בטומאת הגוף חייב כרת. והא אימורין כגון כליות, קאי עלייהו באיסור עולין.

ומי אית ליה לרבי שמעון וכו' — ואם תאמר: מאי פריך? דוקא גבי יום הכיפורים לא חל על איסור נבלה. אבל איסור נותר חל שפיר על איסור חלב, שהרי איסור נבלה ואיסור טרפה חל על איסור חלב, כדאיתא פרק "השוחט" (חולין לז,א) — כל שכן איסור נותר, דחמיר טפי מנבלה, ונמצא דחל על איסור חלב! ויש לומר: דסבירא ליה, כיון דחזינן גבי יום הכיפורים דאיסור חמור לא חל על איסור קל — הוא הדין גבי נותר דאינו חמור, לא יחול על איסור חלב אף על גב דהותר מכללו. ואם תאמר: מאי פריך? דלמא שאני גבי יום הכיפורים, משום הכי לא חל על איסור נבלה — משום דאינו רק איסור כולל, אבל הכא גבי נותר הוי איסור מוסיף, ונימא: אף על גב דלית ליה לרבי שמעון איסור כולל, איסור מוסיף מיהא אית ליה! והכי אשכחן לרבי יוסי נמי, דלית ליה איסור כולל, ואיסור מוסיף אית ליה. כדאמרינן לעיל (כריתות יד,ב) וכן פרק "עשרה יוחסין" (קדושין עז,ב) דקאמר: כהן גדול הבא על אחותו אלמנה — אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו, וקאמר רב ששת: הא מני — רבי שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור, דתניא: האוכל בנבלה ביום הכיפורים פטור. ומאי מייתי? דלמא שאני גבי יום הכיפורים דאיסור כולל הוא, אבל באיסור מוסיף מודה רבי שמעון, כמו רבי יוסי, דלית ליה איסור כולל כדהיא דחמותו ונעשית אשת איש כו', ואומר: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף! ויש לומר דתלמודא ידע דרבי שמעון לית ליה אף איסור מוסיף, דתניא פרק "ארבעה אחין" (יבמות לב,א): הבא על אשת אחיו שהיא אחות אשתו — אינו חייב אלא אחת, בין נשא מת ואחר כך נשא חי, בין נשא חי ואחר כך נשא מת. ואם תאמר: אם כן, הכא ובההיא דקידושין (עז,ב) אמאי לא הביא אותה תלמודא? ויש לומר: דהכא (מביא דהתם והכא) איסור חמור על איסור קל הוא. ואי משום דהכא איסור מוסיף גבי נותר וגבי יום הכיפורים איסור כולל, הכי מייתי: כיון דאשכחנא לרבי שמעון דלית ליה איסור כולל, בין באיסור קל ובין באיסור חמור, אם כן בעלמא נמי אשכחנא דלית ליה איסור מוסיף — [אם כן] אפילו באיסור חמור על איסור קל נמי לית ליה, ואם כן אמאי חייל איסור נותר על איסור חלב רק שהותר מכללו? וכן נמי פרק "עשרה יוחסין" (שם) איצטריך ליה לאוכחי דאין איסור חמור חל על איסור קל. דלאיכא דאמרי תני התם, ואגב הכי אייתי ליה נמי ללשון ראשון דהתם.

תוספות

אין שְׁנַיִם מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד. חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חוּלִּין, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא חַטָּאת. אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת. חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת קוֹדֶשׁ, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל - מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם וַדַּאי. אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: זֶה וְזֶה מְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וּשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד. חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חֵלֶב נוֹתָר, אָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵין יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל - מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי; אָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - מֵבִיא שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה - זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וְאָשָׁם תָּלוּי. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: זֶה מֵבִיא חַטָּאת וְזֶה מֵבִיא חַטָּאת וּשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין חַטָּאת אַחַת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל חַטָּאת שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא - אֵין שְׁנַיִם מְבִיאִין אוֹתָהּ.

גמרא אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: לְרַבִּי יוֹסֵי, חַטָּאת הוּא דְּלָא מַיְיתוּ שְׁנֵיהֶן, הָא אָשָׁם תָּלוּי מַיְיתוּ שְׁנֵיהֶם; הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! וְכִי תֵּימָא: חֲתִיכָה מִשְּׁתֵּי חֲתִיכוֹת אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, וְהָתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי! אָמַר לֵיהּ: הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּמַאן תַּנָּא קַמָּא - רַבִּי יוֹסֵי. "חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת קֹדֶשׁ, חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חֵלֶב קוֹדֶשׁ כו'", חֲתִיכַת חֵלֶב וַחֲתִיכַת חֵלֶב נוֹתָר" כו'. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: וְלֵיתֵי נַמִי אָשָׁם וַדַּאי, דְּנוֹתָר דְּקֹדֶשׁ הוּא! אָמַר לֵיהּ: דְּלֵית בֵּיהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה. - וְהָא מֵעִיקָּרָא דְּאִית בֵּיהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה עָסְקִינַן, דְּקָתָנֵי אָשָׁם וַדַּאי! אָמַר לֵיהּ: הַהִיא חֲתִיכָה דְּלָא נוֹתָר הִיא שַׁוְיָא פְּרוּטָה. - וְהָא יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת, דְּקָתָנֵי בֵּיהּ נוֹתָר, וְקָתָנֵי: מֵבִיא אַרְבַּע חַטָּאוֹת וְאָשָׁם אֶחָד! אָמַר לֵיהּ: הַהִיא בְּגַסָּה, וְהַהִיא בְּדַקָּה, וְלָא קַשְׁיָא, הַהִיא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, הָכָא בִּימוֹת הַחַמָּה. "אָכַל אֶחָד אֶת הָרִאשׁוֹנָה" כו'. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: וּמִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיסּוּר חֵל אִיסּוּר? וְהָא תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הָאוֹכֵל נְבֵלָה בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים - פָּטוּר! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: כְּגוֹן דַּאֲכַל כּוּלְיָא בְּחֶלְבָהּ נַמִי, הָא קָאֵי עֲלֵהּ בְּאִיסּוּר עוֹלִין, הֵיכִי אָתֵי אִיסּוּר נוֹתָר חָיֵיל עֲלֵהּ? וְכִי תֵּימָא: סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּנוֹתָר אִיסּוּר חָמוּר הוּא, וְחָיֵיל עַל אִיסּוּר קַל דְּעוֹלִין - וְהָא נְבֵלָה דְּאִיסּוּר קַל הוּא, וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים דְּאִיסּוּר חָמוּר הוּא, וְלָא קָאָתֵי אִיסּוּר יוֹם כִּיפּוּרִים דְּחָמוּר וְחָיֵיל עַל נְבֵלָה דְּקַל הוּא! אֶלָּא, בְּקָדְשִׁים גַּלֵּי רַחֲמָנָא דְּאָתֵי אִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר.

דתניא:

אשר לה' לרבות האימורין — והקשה רבינו אלחנן: הא איצטריך קרא ד"אשר לה'" למדרש: הניתר לטהורים חייבין עליו משום טומאה (מנחות כה,ב)! ויש לומר: דשקולים ויבאו שניהם בחד קרא. **בוולדות** קדשים וקסבר בהווייתן הן קדושים — דאיסור חלב ואיסור מעילה בהדי הדדי קא אתו. ואף על גב דבקדשים קלים ליכא מעילה עד לאחר זריקה, כדתנן פרק קמא דמעילה (ז,ב), מכל מקום איסורא מיהא איכא. ואם תאמר: הא איסור חלב קדים ממעי אמו. דהכי אמר רבי יוחנן פרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א): תלש חלב מבן תשעה חי — חלבו כחלב בהמה, דחדשים גרמי ולא אוירא! ויש לומר: דנהי דלא בעי אוירא דולד שיצא לחוץ, אלא מכל מקום בעינן אוירא דחֵלֶב, שיוצא החלב לחוץ, וממעי אמו לא חייל.

הדרן עלך דם שחיטה

המביא אשם. יפלו דמיו לנדבה — פירוש: יביא בדמיו עולה, והנסכים משל ציבור. דמותרות אשם לקיץ המזבח, ולכך יביא עולה.

אם משנשחט הדם ישפך — לרבי מאיר אתי שפיר, דחולין בעזרה נינהו. אלא אפילו לרבנן דאמרי דעבדי מיניה עולת נדבה — היינו דוקא לדמיו, אבל איהו גופיה מודו דזבח פסול הוא. אי נמי, כיון דבשעת שחיטה לא היה ראוי לעולה, שעדיין לא נודע לו — לכך לא יקריבהו עולה אחר שחיטה. במפריש

דְּתַנְיָא: "אֲשֶׁר לַה'" - לְרַבּוֹת אֶת הָאֵימוּרִין. וְאֵימוּרִין קָאֵי עֲלֵיהוּ בְּאִיסּוּר עוֹלִין, וְחֵלֶב קָאֵי עֲלֵיהוּ בְּאִיסּוּר כָּרֵת, וְקָאָתֵי אִיסּוּר טוּמְאָה חָיֵיל עֲלֵיה. תֵּדַע שֶׁכֵּן הוּא, דְּהָא רַבִּי סְבִירָא לֵיהּ אִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר, (וְאִימָא) וְהָנֵי מִילֵּי - אִיסּוּר חָמוּר עַל אִיסּוּר קַל, אֲבָל אִיסּוּר קַל חָל עַל אִיסּוּר וְהוּא אִיסּוּר חָמוּר - לָא; וּבְקָדָשִׁים שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּאָמַר: אִיסּוּר קַל עַל אִיסּוּר חָמוּר נַמִי חָיֵיל. דְּהָא אִיסּוּר מָעֲלָה קַל הוּא - מִיתָה, וְאִיסּוּר קָדָשִׁים אִיסּוּר חָמוּר - כָּרֵת, וְאָתֵי אִיסּוּר מִיתָה חָיֵיל עַל אִיסּוּר כָּרֵת. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "כָּל חֵלֶב לַה'" - לְרַבּוֹת אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים לִמְעִילָה, וּמְעִילָה - אִיסּוּר מִיתָה, וְקָא חָיֵיל עַל אִיסּוּר חֵלֶב דְּאִיסּוּר כָּרֵת הוּא; שְׁמַע מִינָּהּ: בְּקָדָשִׁים גַּלֵּי קְרָא. - וְהָא תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין פִּיגּוּל בְּעוֹלִין וְאֵין נוֹתָר בְּעוֹלִין! - אֶלָּא תַּנָּאֵי הִיא וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּקָדָשִׁים אִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּקָדָשִׁים נַמִי אֵין אִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר. וּלְמַאן דְּאָמַר: בְּקָדָשִׁים נַמִי אֵין אִיסּוּר חֵל עַל אִיסּוּר, "כָּל חֵלֶב לַה'" מַאי עֲבִיד לֵיהּ? - מוֹקִים לֵיהּ בְּוַלְדֵי קָדָשִׁים, דְּקָסְבְרִי: וַלְדֵי קָדָשִׁים בַּהֲוָיְיתָן יְהוּ קְדוֹשִׁים, דְּתַרְוַיְיהוּ בַּהֲדָדֵי אָתוּ.

הדרן עלך דם שחיטה

הַמֵּבִיא אָשָׁם תָּלוּי וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא, אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִקְרַב, שֶׁאִם אֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא זֶה - הֲרֵי הוּא בָּא עַל חֵטְא אַחֵר. אִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - יִשָּׁפֵךְ הַדָּם וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. נִזְרַק הַדָּם וְהַבָּשָׂר קַיָּם - יֵאָכֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ הַדָּם בַּכּוֹס - יִזְרֵק וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל. אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵן, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, מִשֶּׁנִּשְׁחַט - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר, נִזְרַק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. שׁוֹר הַנִּסְקָל אֵינוֹ כֵן, עַד שֶׁלֹּא נִסְקַל - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, מִשֶּׁנִּסְקַל - מוּתָּר בַּהֲנָאָה. עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינוֹ כֵן, עַד שֶׁלֹּא נֶעֱרְפָה - תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר, מִשֶּׁנֶּעֱרְפָה - תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ, שֶׁעַל סָפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּה, כִּיפְּרָה סְפֵקָהּ וְהָלְכָה לָהּ. **גְּמָרָא** בְּמַאי פְּלִיגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר: כֵּיוָן דְּלָא צָרִיךְ לֵיהּ - לָא מַקְדִּישׁ לֵיהּ, וְרַבָּנַן סָבְרִי: מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ גּוֹמֵר וּמַקְדִּישׁ. תָּנָא: בֵּין שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא וּבֵין נוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא פְּלִיגִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן; בְּנוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאַף עַל גַּב דְּיָדַע דְּחָטָא, כֵּיוָן דְּבַעְיָדְנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ [לָא יָדַע - תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר; וּבְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא - לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן, דְּאַף עַל גַּב דְּלָא חָטָא, כֵּיוָן דִּבְעִידְנָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ לָא יָדַע] לִבּוֹ נוֹקְפוֹ הָוֶה, הִלְכָּךְ גָּמַר וּמַקְדִּישׁ. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר לַחֲכָמִים במפריש

וחלב — דאימורין, קאי עליה בברת. **תדע שכן** — דבקדשים איסור חל על איסור לדברי הכל. **דהא רבי סבירא ליה** — בעלמא איסור חל על איסור, והני מילי איסור חמור על הקל, אבל קל על החמור — לא. ובקדשים שמעינן ליה דאפילו קל על החמור. והא דאיסור חמור על הקל לא איתפרש לי היכא. **איסור מיתה** — קל הוא, דאין חייבין על שגגתה חטאת. **לרבות אימורי קדשים קלים למעילה** — כדכתיב (ויקרא ג): "כל חלב לה'" (הוא), אלמא ד"חטאה בשגגה מקדשי ה'" (שם ה) קרינא בהו. **אין פיגול חל על העולין** — שהאוכל אימורי פיגול, כגון כליות — אינו חייב כרת, אלמא אפילו איסור חמור לא חייל אאיסור קל. תנא דמתניתין אליבא דרבי שמעון סבר איסור חל על איסור בקדשים. והאי תנא דסבר אין פיגול בעולין, סבר בקדשים נמי אין איסור חל על איסור. **ולהאי תנא** — דאין פיגול בעולין, האי "כל חלב לה'", דמשמע דמעילה חיילא אאימורים — אלמא איסור קל חל אאיסור חמור בקדשים, מאי עביד ליה? דבשלמא מ"אשר לה'" לרבות אימורין לאיסור טומאה לא פרכינן, דמצי לתרוצי דלאו רבי שמעון היא, אלא רבנן דפליגי עליה דרבי שמעון, דאית להו בחולין איסור חל על איסור על ידי כולל, כגון נבלה ביום הכפורים. וטומאת הגוף נמי איסור כולל הוא, מגו דמתסר בבשר — אתסר נמי בחֵלֶב. אלא האי קרא דמעילה דאמר דאיסור קל חל על איסור החמור קשיא לן, דהא לא אשכחן ליה בחולין, אלמא דשני לן בין חולין לקדשים! **מוקי ליה** — באימורי ולדות קדשים. **דקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושין** — ו"הויה" לישנא דקרא דאיתרבי מיניה ולדות קדשים, דגרסינן בבכורות בפרק שני (יד,ב): "רק קדשיך" — אלו התמורות, "אשר יהיה לך" — אלו הוולדות. וההיא דרשא דגבי טומאת הגוף דלעיל "אשר לה'" לרבות האימורים — לית ליה, ומוקי ליה לדרשא אחרינא בתורת כהנים לרבות את הלן ואת היוצא.

הדרן עלך דם שחיטה

המביא אשם יצא וירעה בעדר — עם שאר צאנו כחולין גמורין. **וחכמים אומרים כו'** — מפרש טעמא בגמרא. **ישפך** — לאמה. **לבית השריפה** — דאף על גב דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה בעלמא, האי בשריפה, דהוי כזבח פסול. **נזרק הדם** — קודם שנודע לו. **יאכל** — הבשר. שהרי גמר כל הכפרה, והוה ליה אשם תלוי כשר, שהרי על הספק בא מתחלה, וכפר הספק והלך. **יזרק** — הדם, שכל העומד ליזרק — כזרוק דמי, והוה ליה כנודע לו לאחר זריקת דם. **אינו כן** — בההוא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא נשחט — יצא וירעה בעדר. דטעמייהו דרבנן באשם תלוי — כיון דלבו נוקפו גמר ומקדישו מספק. אבל אשם ודאי, דאמרו לו: אכלת קדש, ונודע שלא חטא, דהוזמו העדים. אי נמי, כסבור קדש אכל ונמצא חולין — איגלאי מילתא דהקדש טעות הוא, דכי אקדשיה אדעתא דחטאת אקדשיה. **הרי זה יקבר** — בגמרא מפרש מאי שנא דהאי בשריפה והאי בקבורה. **נזרק הדם הכשר יצא לבית השריפה** — מפרש בגמרא: מי ששנה זו לא שנה זו. **שור הנסקל אינו כן** — כאשם תלוי, דהכא לא פליגי רבנן, כי אם נודע דלא הרג — יצא וירעה בעדר. **עגלה ערופה אינו כן** — כאשם תלוי לרבנן. דאם עד שלא נערפה נמצא ההורג — תצא ותרעה בעדר. **כיפרה כפיקה** — בשעת עריפה, שהרי עדיין ספק היה והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה, ותקבר כדין כל העגלות הערופות. **גמרא** **שלבו נוקפו** — שמתירא מספק החטא שחטא, ומייתי. אבל חטאת, כיון דהשתא איגלאי מילתא דבעידנא דאפרשיה לא הוה צריך לחטאת לאיתויי, הילכך אמרינן

מבארת הגמרא היכן ריבתה זאת התורה: **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא ז כ) 'וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ', ומהלשון 'אֲשֶׁר לַה'' יש **לְרַבּוֹת אֶת הָאֵימוּרִין** [–איברי הקרבן המוקטרים על המזבח, כמו החלב והאליה], שהאוכלם בטומאה חייב כרת, **וְלכאורה קשה**, הרי **אֵימוּרִין, קָאֵי עֲלַיְיהוּ בְּאִיסּוּר עוֹלִין** – חייב עליהם האדם מחמת איסור לאכול דברים העולים על גבי המזבח, **וְחֵלֶב** שבאימורין **קָאֵי עֲלַיְיהוּ** גם **בְּאִיסּוּר כָּרֵת, וְאף** על פי כן אמרה התורה **דְּקָאָתֵי** – שבא **אִיסּוּר טוּמְאָה וְחָיֵיל עֲלֵיהּ**, ומחייבו בכרת משום טומאה, ומוכח שלגבי איסורי קדשים איסור חל על איסור, ולכן במשנתנו חל איסור נותר על איסור עולין.

מוסיפה הגמרא להוכיח שאין מחלוקת בדבר זה: **תֵּדַע שֶׁכֵּן הוּא** – ראיה לדבר, שלדברי הכל בקדשים איסור חל על איסור, **דֶּהָא רַבִּי סְבִירָא לֵיהּ** – שהרי רבי סובר בכל מקום **דְּאִיסּוּר חָל עַל אִיסּוּר, (וְאִימָא) וְהָנֵי מִילֵּי** – והיינו רק **בְּאִיסּוּר חָמוּר** שחל **עַל אִיסּוּר קַל, אֲבָל אִיסּוּר קַל (חָל) עַל אִיסּוּר (וְהוּא אִיסּוּר) חָמוּר**, סובר רבי שלא חל, ומכל מקום **בְּקָדָשִׁים שָׁמְעִינַן לֵיהּ** – שמענו לרבי **דְּאָמַר שֶׁאִיסּוּר קַל עַל אִיסּוּר חָמוּר נַמִּי חָיֵיל** – גם כן חל. ומבארת הגמרא היכן מצינו זאת: **דְּהָא אִיסּוּר מְעִילָה קַל הוּא**, שיש בו במזיד **מִיתָה** בידי שמים ואין חייבים חטאת על שגגתו, **וְאִיסּוּר קָדָשִׁים אִיסּוּר חָמוּר** הוא, שיש על זדונו **כָּרֵת** ועל שגגתו חטאת, **וְאף** על פי כן סובר רבי **דְּאָתֵי** – שבא **אִיסּוּר מִיתָה** של מעילה **וְחָיֵיל עַל אִיסּוּר כָּרֵת** של קדשים, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי אוֹמֵר**, נאמר בפסוק לגבי הקטרת האימורים של קרבן שלמים 'וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל חֵלֶב לַה'' (שם ג טז), ולשון זו באה **לְרַבּוֹת אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים לְמַעִילָה** – שיש בהם איסור מעילה, שנאמר במעילה 'נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגֻגָה מִקָּדְשֵׁי ה'' (שם ה טו), ומלשון הפסוק 'כל חלב לה'' לומדים שאף חלב בכלל 'קדשי ה'' שיש בהם מעילה, **וּמְעִילָה** יש בה **אִיסּוּר מִיתָה** בידי שמים שהוא איסור קל, שהרי אין חייבים על שגגתו חטאת, **וְקָא חָיֵיל** – וחל איסור זה **עַל אִיסּוּר חֵלֶב, דְּאִיסּוּר כָּרֵת הוּא**, והוא חמור יותר, שהרי חייבים על שגגתו חטאת. **שְׁמַע מִינָּהּ** – ומוכח מברייתא זו שלדעת רבי **בְּקָדָשִׁים גַּלֵּי קְרָא** – גילתה התורה שאיסור חל על איסור.

הגמרא מקשה מדברי רבי שמעון עצמו בברייתא אחרת. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שלדעת רבי שמעון חל איסור נותר על איסור עולין, **וְהָא תַּנְיָא** בברייתא לא כך, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין פִּיגּוּל בָּעוֹלִין** – באברים העולים על גבי המזבח, **וְאֵין** איסור **נוֹתָר בָּעוֹלִין**, ומוכח שאפילו איסור חמור אינו חל על איסור קל.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא תַּנָּאֵי הִיא וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – מחלוקת תנאים היא בדעת רבי שמעון, **דְּאִיכָּא דְּאָמְרֵי** – שיש שאמרו בדעתו **שֶׁבְּקָדָשִׁים אִיסּוּר חָל עַל אִיסּוּר**, וזו היא דעת התנא של משנתינו, **וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי** – ויש שאמרו בדעת רבי שמעון **שֶׁבְּקָדָשִׁים נַמִּי** – גם כן **אֵין אִיסּוּר חָל עַל אִיסּוּר**, וכמו בכל האיסורים שבתורה, וזו דעת התנא שבברייתא.

מקשה הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** – ולדעת התנא בברייתא, האומר שלרבי שמעון **בְּקָדָשִׁים נַמִּי אֵין אִיסּוּר חָל עַל אִיסּוּר**, הפסוק 'כָּל חֵלֶב לַה'', **מַאי עָבִיד לֵיהּ** – מה הוא דורש מפסוק זה, והרי אינו יכול לדורשו כפי שדרש רבי בברייתא שאיסור מעילה חל על אימורי קדשי קלים, אף שהם כבר אסורים מדין חלב, שהרי לדבריו אף בקדשים אין איסור חל על איסור. מתרצת הגמרא: **מוֹקִים לֵיהּ** – תנא זה יעמיד את הפסוק **בְּוֹלְדֵי קָדָשִׁים** – ולדות שנולדות מבעלי חיים הקדושים למזבח, (דקסברי) [וְקָסָבַר] – ותנא זה סובר **שוֹלְדֵי קָדָשִׁים**, אף שלא הוקדשו בפני עצמם, מכל מקום **בַּהֲוָיְיתָן יְהוּ קְדוֹשִׁים**, כלומר, נדרשים הם מלשון הפסוק (דברים יב כו) 'רַק קָדָשֶׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ', ומ'יִהְיוּ לְךָ' דרשו שולד הנמצא במעי בהמת קרבן הרי הוא קדוש כמותה, וכבר במעי אמו הוא קדוש, ונמצא אם כן **דְּתַרְוַיְיהוּ בַּהֲדָדֵי אָתוּ** – ששני האיסורים, חלב וקדשים, חלים בבת אחת, ובאופן כזה יכולים לחול שני איסורים, וריבתה התורה שאף באימורים יש איסור מעילה.

הדרן עלך דם שחיטה

פרק ששי - המביא אשם

משנה

משנתינו דנה לגבי כמה חיובים הנוהגים בבהמות, ומבארת מה דינה של הבהמה שהובאה לקיום החיוב, כאשר מתברר שהחיוב התבטל: **הַמֵּבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא** באותו חטא שהסתפק בו, שמחמתו הביא את הקרבן, **אִם** נודע לו **עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט** [–לפני שחיטת הקרבן], **יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר** עם שאר הבהמות, ומותר הוא בהנאה כחולין גמורים, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים**, אין ההקדש מתבטל, ומכיון שאי אפשר להקריבו, **יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – עד שיפול בו מום, **וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה** – ישמשו דמיו לקניית עולת נדבה. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יִקְרַב** הקרבן עצמו לאשם תלוי, משום **שֶׁאִם אֵינוֹ בָּא עַל חֵטְא זֶה חָרֵי הוּא בָּא עַל חֵטְא אַחֵר.** כלומר, על אף שעתה התברר שלא התחייב אשם תלוי, אך בודאי יש לאדם להסתפק שמא חטא פעם בחטא כלשהו, ומחמת ספק זה יכול הוא להקריב קרבן זה לאשם תלוי.

אך **אִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט** [–לאחר שכבר נשחט הקרבן] **נוֹדַע לוֹ** שלא חטא, **יִשָּׁפֵךְ הַדָּם** לאמת המים שבעזרה, **וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה** – למקום שבו נשרפים הקרבנות שנפסלו, וישרף שם.

ואם כבר **נִזְרַק הַדָּם** על המזבח קודם שנודע לו שלא חטא, הקרבן כשר (**וְהַבָּשָׂר קַיָּים**), **וַיֹּאכַל** הבשר לכהנים, כדין אשם תלוי. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ** אם **הַדָּם** של הקרבן **בַּכּוֹס** – בכלי בו קיבלוהו מצוואר הבהמה ועדיין לא נזרק על המזבח, **יִזָּרֵק** עליו עתה, **וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל** לכהנים.

המשנה מבארת מה דינו של המביא אשם ודאי להקרבה ונודע לו שלא חטא: **אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן** – דינו שונה מאשם תלוי בכך שחכמים אינם חולקים בו, שאם סבר אדם שחטא והביא אשם להקרבה, ונודע לו שלא חטא **עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט**, לפי כולם **יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר**. ואם נודע לו שלא חטא **מִשֶּׁנִּשְׁחַט** – לאחר שכבר נשחט, **חֲרֵי זֶה יִקָּבֵר**. ואם **נִזְרַק הַדָּם** ורק לאחר מכן נודע לו, **הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה.**

דין נוסף: **שׁוֹר הַנִּסְקָל** – שנגמר דינו להיסקל, **אֵינוֹ כֵּן** – דינו שונה מדין אשם תלוי בכך שחכמים אינם חולקים בו, שאם נודע שאינו חייב סקילה **עַד שֶׁלֹּא נִסְקַל, יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר.** ואם נודע הדבר **מִשֶּׁנִּסְקַל** – לאחר שכבר נסקל, **מוּתָּר** בשרו **בַּהֲנָאָה**, כמו שור רגיל שמת.

דין נוסף: **עֶגְלָה עֲרוּפָה** – עגלה שהובאה לעריפה, **אֵינוֹ כֵּן** – דינה שונה מדין אשם תלוי בכך שחכמים אינם חולקים בו, שאם הביאו עגלה לעריפה, ונמצא הרוצח **עַד שֶׁלֹּא נֶעֱרְפָה** העגלה, ואין כבר צורך בהבאתה, **תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֵדֶר.** אבל אם נמצא הרוצח **מִשֶּׁנֶּעֱרְפָה** – לאחר שכבר נערפה, **תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ** – במקום בו נערפה, ואסורה בהנאה. והטעם לכך הוא משום **שֶׁעַל סָפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּה**, דהיינו כיון שדין הבאתה הוא באופן שיש ספק מי הרוצח, ואכן בשעה שהביאוה וערפוה לא היה ידוע מי הוא הרוצח, על כן **כִּיפְּרָה כְּפֵקָה וְהָלְכָה לָהּ.** כלומר, עשתה את מה שהיה עליה לעשות, שכיפרה את הספק. ואף שעכשיו התברר מי הוא הרוצח, מכל מקום אסורה כיון שנערפה כדין.

גמרא

הגמרא מבארת במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. מבררת הגמרא: **בְּמַאי פְּלִיגִי** – במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. משיבה הגמרא: **רַבִּי**

המשך בעמוד קכח

בְּמַפְרִישׁ שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת תלויים לְאַחֲרִיּוּת כדי שאם יאבד הראשון יביא את השני, וְנִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵהֶן על ידי שהקריבו, ולאחר מכן נודע לו שלא חטא, דְּשֵׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. מפרש רב ששת: מַאי טַעְמָא – מה הטעם שבאופן זה מודה רבי מאיר, משום שעַד כָּאן לֹא (פליגי) [פְּלִיגִי] – לא חלק רַבִּי מֵאִיר עֲלֵיהוֹן דְּרַבָּנָן – על חכמים, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא נַגְּלֵי דַּעְתֵּיהּ – לא גילה המקדיש את דעתו דְּלִבּוֹ נוֹקְפוֹ שמא חטא, ואין סיבה לומר שהקדיש את הקרבן גם על הצד שיתברר שאינו מחויב בו, ולכן במקרה כזה הוא יוצא לחולין, אֲבָל הָכָא – כאן, מִכְּדֵי חַד הוּא דְּאִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַפְרוּשֵׁי – הרי אשם אחד הוא היה צריך להפריש, מַאי טַעְמָא אַפְרִישׁ תְּרֵי – ומדוע הפריש שנים, אלא בהכרח שעשה כן משום דְּסָבַר – חשב לעצמו, אִי מִירְכַּם חֲדָא – אם יאבד אחד מהם מִיכַּפַּרְנָא בְּאִידָךְ חַבְרֵיהּ – אתכפר בשני, וְכֵיוָן דְּגַלֵּי דַּעְתֵּיהּ – שגילה דעתו דְּלִבּוֹ נוֹקְפוֹ הָיָה – שחושש הוא לכפרתו, הוֹאִיל וְכָךְ הָיָה, אומדים בדעתו שגָּמַר וְהִקְדִּישׁוֹ על דעת שתחול עליו הקדושה גם אם יתברר שאינו חייב בו.

הגמרא מביאה אופן שבו מודים חכמים לרבי מאיר שהמופרש לאשם תלוי יוצא לחולין: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּאָשָׁם תָּלוּי שֶׁהוּזַּמּוּ עֵדָיו, כגון שהעידו עליו שנים שאכל ספק חלב, והפריש על פי דבריהם אשם תלוי, ובאו אחרים והעידו שהראשונים היו איתם באותו זמן במקום אחר, ומכח עדותם התבטלה העדות הראשונה, דְּיֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר. מפרשת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מה הטעם שבזה מודים חכמים, משום דעַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ – על רבי מאיר, אֶלָּא הֵיכָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ לקרבן עַל פִּי עַצְמוֹ – מכח מה שהסתפק בעצמו, וְאָמְרִינַן לִבּוֹ נוֹקְפוֹ, וגמר בדעתו להקדישו גם אם אינו חייב בו, אֲבָל הֵיכָא דְּרַק עַל פִּי עֵדִים אַפְרְשֵׁיהּ, ובינו לבין עצמו ידע שבאמת לא אכל ספק חלב, לֹא הֲוָה סָמוּךְ עֵילָּוֵי דְּעֵדִים – אינו סומך על דברי העדים, משום דְּסָבַר, דְּלְמָא אָתוּ אֲחֵרִים וּמְזַמֵּי לְהוּ – אולי יבואו עדים אחרים ויזימו אותם, ואינו גומר בדעתו להקדיש את הבהמה על הצד שיתברר שלא חטא.

רבא מקשה ממשנתינו על רב: מֵתִיב רָבָא, שנינו במשנתנו שׁוֹר הַנִּסְקָל אֵינוֹ כֵּן – אין בו מחלוקת כפי שנחלקו באשם תלוי, אלא אִם נודע שאינו חייב סקילה עַד שֶׁלֹּא נִסְקַל, יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר. ולכאורה הֵיכִי דָּמֵי – במה מדובר, אִילֵימָא דְּאָתוּ בְּנֵי תְּרֵי – אם נאמר שבאו שנים, אָמְרִי – ואמרו הָרַג שור זה אדם, וּבְנֵי תְּרֵי – ושנים אחרים אָמְרִי – אמרו לֹא הָרַג, מַאי חֲזִית דְּצָיֵית לְבַתְרָאֵי – מה ראית לקבל את דברי האחרונים, צָיֵית לְהוּ לְקַמָּאֵי – קבל את דברי הראשונים, שהרי אין סיבה לומר שהאחרונים יותר נאמנים. אֶלָּא לָאו – אלא ודאי מדובר במשנה בְּעֵדֵי הֲזָמָה – שהזימו האחרונים את הראשונים, ולכן התקבלו דבריהם באופן מוחלט, וְדִכְוָותֵיהּ – ובדומה זה יש לבאר לגַבֵּי אָשָׁם תָּלוּי, שמדובר בְּעֵדֵי הֲזָמָה, ובכל זאת פְּלִיגִי – חולקים חכמים על רבי מאיר, וסוברים שחלה קדושה על הקרבן מתוך שלבו נוקפו, ואם כן מוכח שלא כדברי רב, הסובר שכאשר התחייב באשם תלוי על ידי עדים זוממים אין לבו נוקפו ובזה לא חלקו חכמים.

אביי מיישב את קושיית רבא: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבא, וְדִלְמָא – ואולי לגבי שׁוֹר הַנִּסְקָל לא מדובר בעידי הזמה, אלא הֵיכִי דָּמֵי, כְּגוֹן שֶׁבָּא הָרוּג בְּרַגְלָיו – שבא לפנינו אותו אדם שעליו העידו שהשור הרגו, ומשום כך נפטר השור, שהרי התברר ששקר העידו עליו, וְדִכְוָותֵיהּ – ובדומה לזה יש לבאר לגַבֵּי אָשָׁם תָּלוּי, שמדובר כְּגוֹן דְּהוּכְּרָה חֲתִיכָה, כלומר, שהיו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ועדים מעידים שאכל אחת מהם ואינם יודעים אם אכל את החתיכה האסורה, והפריש אשם תלוי על פיהם, ולאחר מכן הוכרה החתיכה הנותרת שהיא של חלב, וממילא מתברר שאכל את החתיכה המותרת ולא חטא, באופן זה חלקו חכמים שהקרבן שהפריש ירעה עד שיסתאב, אֲבָל הֵיכָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ לְאָשָׁם תָּלוּי עַל פִּי עֵדִים והוזמו, לֹא חלקו חכמים על רבי מאיר, אלא מודים שיוצא הקרבן לחולין, וכדברי רב.

מכך שרבא הקשה על דברי רב יהודה בשם רב, מבואר שחולק עליו וסובר שחכמים חולקים אף באשם תלוי שהוזמו עדיו. הגמרא מביאה שאף רבי אלעזר ורבי יוחנן נחלקו בזה. אומרת הגמרא: בִּפְלוּגְתָּא – במחלוקת רב יהודה ורבא נחלקו אמוראים נוספים, שכך נאמר בבית המדרש, אָשָׁם תָּלוּי שֶׁהוּזַּמּוּ עֵדָיו, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הבהמה שהוקדשה הֲרֵי הִיא כְּמִנְחַת קְנָאוֹת, דְּתַנְיָא בברייתא לגבה, שאם נִמְצְאוּ עֵדֶיהָ [–העדים שאמרו שהאשה נסתרה] זוֹמְמִין, מִנְחָתָהּ תֵּצֵא לְחוּלִין, ואין בה שום קדושה משום שמתברר שהוקדשה בטעות. וכן בהמת האשם תלוי שהוזמו עדיו יוצאת לחולין מאותה סיבה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אין האשם תלוי יוצא לחולין באופן זה, אלא יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן, מדוע סובר כן, נַדְמֵיהּ לְמִנְחַת קְנָאוֹת – הלא באמת יש לדמות אשם תלוי למנחת קנאות כדברי רבי אלעזר, ולהוציאו לחולין, ומדוע רבי יוחנן חולק על כך. משיבה הגמרא: לֹא דָּמֵי – אינם דומים, משום שמִנְחַת קְנָאוֹת לֹא לְכַפָּרָה קָאָתְיָא – היא באה, אֶלָּא לְבָרֵר את הָעָוֹן היא באה, כלומר לברר האם אכן האשה זינתה כפי שנחשדת, ולכן כאשר מתברר שכלל לא נסתרה ואין סיבה לחשוד בה ממילא גם אין צורך במנחתה, ועל דעת כן בודאי לא הוקדשה ולכן יוצאת לחולין. אֲבָל אָשָׁם תָּלוּי דְּלִכַּפָּרָה על החטא שאולי חטא בו אֲתֵי, מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ, הוא גּוֹמֵר וּמַקְדִּישׁוֹ גם על הצד שלא חטא.

אגב שהוזכר לעיל שור הנסקל שהוזמו עדיו, מביאה הגמרא דין נוסף שנאמר בו: אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדַאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוּזַּמּוּ עֵדָיו לאחר שנגמר דינו לסקילה, כָּל הַמַּחֲזִיק בּוֹ לקנותו, זָכָה בּוֹ, מכיון שהוא הפקר לאחר גמר דינו. אָמַר רָבָא, מִסְתַּבְּרָא טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן [–מסתבר טעמו ונראה שאמר דבריו רק באופן זה], כְּגוֹן דְּאָמְרִי לֵיהּ נְרַבַּע שׁוֹרוֹ – שאמרו העדים שהשור נרבע על ידי אדם אחר, שמתוך שהאמין להם, הפקיר את שורו כיון שיודע שסופו להיסקל, אֲבָל אם אָמְרוּ העדים שהוא עצמו רָבַע את שׁוֹרוֹ, הוּא בְּעַצְמוֹ מֵידַע יְדִיעַ – יודע את האמת דְּלֹא רָבַע, וְלֹא מַפְקַר לֵיהּ – ואינו מפקיר את השור, וְטָרַח וּמַיְיתֵי עֵדִים – אלא טורח ומביא עדים שיזימו את הראשונים ויפטרו את שורו מסקילה.

הגמרא מבררת האם בכך שרבא פסק כן, נמצא שהוא חולק על דברי ריש לקיש לגבי עיר הנדחת: וּמַאי שְׁנָא – ומה שונה דין זה מֵהָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר אִיתַי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, עִיר הַנִּדַּחַת – עיר שהעידו על רוב תושביה שעבדו עבודה זרה, שהדין הוא שכל הממון שבה נאסר בהנאה, שֶׁהוּזַּמּוּ עֵדֶיהָ – ואחר כך הוזמו העדים שהעידו על כך, כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהּ לקנות את הממון שבה, זָכָה בָּהּ – בממון, משום שלאחר שנגמר דינה להיחשב 'עיר הנדחת' הפקירו תושביה את ממונם מתוך מחשבה שממילא עתיד להיאסר בהנאה. ולכאורה, הרי גם שם יודעים התושבים שלא חטאו, ולפי רבא היה לנו לומר שלא יפקירו את ממונם אלא יטרחו למצוא עדים שיזימו את המעידים עליהם.

משיבה הגמרא: עִיר הַנִּדַּחַת דְּרַבִּים נִינְהוּ – שתושביה רבים, כָּל חַד אָמַר בְּדַעְתֵּיהּ – כל אחד מהם אומר לעצמו אֲנָא לֹא חָטֵאי אַחֲרִינָא חָטָא – אמנם אני לא חטאתי אבל האחרים כן חטאו, וּמַפְקַר מָמוֹנֵיהּ – ולכן הוא מפקיר את ממונו, כיון שיודע שכאשר רוב התושבים חטאו נאסר גם ממונם של תושבי העיר שלא חטאו. אֲבָל הָכָא – כאן, באדם שהעידו עליו שרבע את שורו, דְּבִדְדִידֵיהּ תַּלְיָא מִילְּתָא – שבו בלבד תלוי הדבר האם באמת רבע, הוּא בְּעַצְמוֹ מֵידַע יָדַע דְּלֹא רָבַע, וְלֹא מַפְקַר לֵיהּ, ובודאי באופן זה טָרַח וּמַיְיתֵי עֵדִים.

הגמרא מביאה מקרה נוסף בו סובר ריש לקיש שהמחזיק בנכסים זוכה בהם: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ, וְאָמַר הַלָּה – המקבל, אִי אֶפְשִׁי בָּהּ – אינני רוצה בה, כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהּ לקנותה, זָכָה בָּהּ. משום שיצאה המתנה מרשות הנותן ולא נכנסה לרשות המקבל, נמצא שהיא הפקר.

מבררת הגמרא: וּמַאי שְׁנָא – ובמה זה שונה מֵהָא – מהדין דְּאָמַר

המשך בעמוד קנו

אמרינן מספיקא לא אקדשיה. **לאחריות** — שאם יאבד האחד יקריב לחבירו. **מכדי חד הוה ליה לאפרושי** — כלומר, דהא ידענן דגלי דעתיה דלבו נוקפו, דלא הוה ליה לאפרושי אלא חד והוא הפריש תרי. **באשם תלוי שהוזמו עדיו** — שאמרו לו שנים: אכלת ספק חלב בשוגג, והפריש אשם תלוי על פיהם, ובאו עדים אחרים והזימום ואמרו: הלא אותו היום עמנו הייתם — לא סמך אעדים, דהא יודע בעצמו שלא אכל, וסבר: מייתינא סהדי ומזמי להו, ויצא אשמו לחולין. **אלא לאו בעדי הזמה** — בשור הנסקל, דמודים חכמים לרבי מאיר דאינו באשם תלוי משום דליכא למימר לבו נוקפו, הילכך יצא וירעה בעדר. **ודכוותיה** — הא דפליג באשם תלוי — בעדי הזמה פליגי, דאף על גב דהוזמו עדים אמרי רבנן דקדוש הוא דלבו נוקפו. **דלמא שור הנסקל** — דנודע שלא הרג, והיכי דמי — כגון שבא הרוג, אותו האיש שאמרו עליו ששור זה הרגו בא לפנינו ברגליו בריא ושלם — בהא מודו רבנן דיצא השור וירעה בעדר. **ודכוותיה פליגי באשם דהוכרה חתיכה** — הנותרת, ונמצא שהיא חלב ואותה שאכל היתה שומן — בההיא פליגי רבנן ואמרי דקדוש הוא, דאמרינן מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדישו. **אכל גבי עדים** — דאיכא למימר לא נקפו לבו, דסבר: מייתינא סהדי ומזמי להו — בההיא לא פליגי רבנן. **בפלוגתא** — כי היכי דפליגי רבא ורב יהודה לעיל דאמר: מודין חכמים באשם תלוי שהוזמו עדיו, ופליג עליה רבא ואותביה שור הנסקל — הכי נמי פליגי רבי יוחנן וריש לקיש. **מנחת קנאות** — מנחת סוטה. **נמצאו עדיה זוממין** — אותן שאמרו שנסתרה עם האיש. **לברר עון** — אם אמת אם שקר. **והוזמו עדיו** — לאחר שנגמר דינו ליסקל. **זכה בו** — דהפקר הוא משנגמר דינו. **נרבע שורו** — וגמרו דינו בסקילה על פיהם. דודאי מסתמא אפקריה מיניה, דסבר עדי אמת הן, הילכך הפקר הוא. **וטרח ואייתי עדים** — להזימום. **עיר הנדחת כו'** — ואף על גב דכל חד וחד ידע שלא חטא, ואיכא למימר ממוניה הוא ולא אפקריה. ותיובתא דרבא. **אחריני חטאו** — ואמרינן ב"חלק" (סנהדרין קיא,ב): צדיקים שבעיר הנדחת יוצאין ממנה ערומין וממונם אבד. **ואמר הלה** — מקבל. **כל המחזיק בה זכה** — דהפקר היא. **מקבל מתנה** — שטר מתנת קרקע, שאמר המקבל לאחר שבא שטר המתנה לידו: הכי גרסינן: **תבטל מבוטלת אי אפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין** — הכי גרסינן לה ב"השולח גט" [גטין לב,א]. וטעמא מפרש התם — משום ד"תבטל" "מבוטלת" "אי אפשי בה" — להבא משמע, והוא כבר קבלה, לפיכך לא אמר כלום, ואם יש עליו בעל חוב — גובה אותה הימנו. ומהא ליכא לאותוביה לריש לקיש, דכי אמר ריש לקיש — במתנת מטלטלין, דכיון דאתי לידיה והפקירה — הויא הפקר, אבל זה לא הפקיר את השדה, אלא אינו חפץ שתהא המתנה קיימת, אלא סיפא תמיה לן אדריש לקיש, דקתני: "בטילה היא" "אינה מתנה" — דבריו קיימין, דלשעבר משמע, והכי קאמר: בשקבלתיה, לאו לשם מתנה קיבלתיה. והודאת בעל דין כמאה עדים, לפיכך דבריו קיימין.

מאי

במפריש שני אשמות לאחריות — אית ספרים דגרסי: ונתכפר באחד מהן. ואינו צריך, דאפילו שניהם עדיין חיים, אם נודע לו שלא חטא או חטא — ירעו עד שיסתאבו. **אם** עד שלא נסקל יצא וירעה בעדר כו' מאי חזית וכו' — ואם תאמר: מאי פריך? הא אמרינן סנהדרין (טו,א): כמיתת בעלים כך מיתת השור, וכיון דאין הבעלים נהרגים בעדות מוכחשת — השור לא יהרג! ואי לאוסרו בהנאה — בלא עדות אחרונים נמי אינו אסור בהנאה, לפירוש רבינו תם שמפרש בעלמא קדושין (נז,ב) דשור הנסקל אינו אסור מחיים בהנאה עד לאחר שיגמר דינו שישחט! ויש לומר: דמייתי ליה משום סיפא, דקתני: משנסקל מותר בהנאה. אמאי? ציית לקמאי לאוסרו בהנאה! אלא לאו בעדי הזמה כו'. אבל לא מצי למיפרך מפשטיה דמתניתין, דתני: ובשור הנסקל אינו כן, דהיינו על פי עדים, ודכוותה באשם תלוי על פי עדים, וקשה לרב יהודה! איכא למימר: דמתניתין מיירי בעדי הכחשה, כלומר שהוכחשו העדים שמביא על פיהם אשם, דבההיא לא סמיך אעדים שיבאו אחרי הראשונים להכחישן. אבל רב יהודה מיירי שהוזמו העדים, ואעדים סמיך בהזמה, ולכך צריך לתלמודא למידק כדדייק: היכי דמי? אילימא דאתו בי תרי ואמרי הרג כו'. מפי רבי.

דאמרו לו נרבע שורו — מכאן קשה לפירוש רבינו אפרים, שהיה אומר: רובע ונרבע אינו אסור בהנאה, דלא גמרינן ליה משור הנסקל. ומנין ליה? שהרי צריך קרא גבי רובע ונרבע בעשרים ושלשה, ולא גמרינן ליה משור הנסקל. והכא משמע דאסור בהנאה, מדקאמר: כל המחזיק בו זכה בו! ויש ליישב: דודאי מותר בהנאה. והא דקאמר הכא: כל המחזיק בו זכה בו, דמשמע דאפקריה משום שהוא אסור בהנאה — לאו הכי פירושו. אלא זכה בו — בדמי השור, במה ששוה בחייו יותר מאחר מיתה, דלא אפקריה רק שיעשה לו מיתת בית דין, אבל לא מדמי הנבלה. אבל קשה מההיא דשילהי "האיש מקדש" (קדושין נז,א) קאמר תלמודא: לא מצינו בעלי חיים נאסרים. ופריך: והרי רובע ונרבע דמחיים! ועוד דבתוספתא [דבבא קמא פרק רביעי] איכא בההיא: נרבע אסור בהנאה.

אלמא

בְּמַפְרִישׁ שְׁנֵי אֲשָׁמוֹת לְאַחֲרָיוּת וְנִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵהֶן, דְּשֵׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה; מַאי טַעְמָא? עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבִּי מֵאִיר עֲלֵיהוֹן דְּרַבָּנַן, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא גַּלֵּי דַּעְתֵּיהּ דְּלִבּוֹ נוֹקְפוֹ; אֲבָל הָכָא, מִכְּדֵי חַד הוּא דְּאִיבְּעֵי לֵיהּ לְאַפְרוּשֵׁי, מַאי טַעְמָא אַפְרִישׁ תְּרֵי? דְּסָבַר: אִי מִירְכַּס חָדָא מִיכַּפְּרְנָא בְּאִידָךְ חַבְרֵיהּ, וְכֵיוָן דְּגַלֵּי דַּעְתֵּיהּ דְּלִבּוֹ נוֹקְפוֹ הָיָה, הוֹאִיל וְכָךְ הָיָה - גָּמַר וְהִקְדִּישׁוֹ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, בְּאָשָׁם תָּלוּי שֶׁהוּזְּמוּ עֵדָיו, דְּיֵצֵא וְיִרְעֶה בְּעֵדֶר; מַאי טַעְמָא? עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ, אֶלָּא הֵיכָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ עַל פִּי עַצְמוֹ וְאָמְרִינַן לִבּוֹ נוֹקְפוֹ, אֲבָל הֵיכָא דְּעַל פִּי עֵדִים אַפְרְשֵׁיהּ - לָא הָוָה סָמוּךְ עֵילְוֵי דְּעֵדִים, דְּסָבַר: דִּלְמָא אָתוּ אֲחֵרִים וּמְזַמִּי לְהוּ. מְתִיב רָבָא: שׁוֹר הַנִּסְקָל אֵינוֹ כֵּן, אִם עַד שֶׁלֹּא נִסְקַל - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר; הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּאָתוּ בֵּי תְּרֵי אָמְרֵי הָרֵג, וּבֵי תְּרֵי אָמְרֵי לֹא הָרֵג - מַאי חָזֵית דְּצָיֵית לְבַתְרָאֵי? צָיֵית לְהוּ לְקַמָּאֵי! אֶלָּא לָאו בְּעֵדֵי הַזְּמָה; וְדִכְוָותֵיהּ גַּבֵּי אָשָׁם תָּלוּי - בְּעֵדֵי הַזְּמָה, וּפְלִיגִי! אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְדִלְמָא שׁוֹר הַנִּסְקָל הֵיכִי דָּמֵי - כְּגוֹן שֶׁבָּא הָרוּג בְּרַגְלָיו, וְדִכְוָותֵיהּ גַּבֵּי אָשָׁם תָּלוּי - כְּגוֹן דְּהוּכְּרָה חֲתִיכָה, אֲבָל הֵיכָא דְּאַפְרְשֵׁיהּ לְאָשָׁם תָּלוּי עַל פִּי עֵדִים - לָא! בִּפְלוּגְתָּא, אָשָׁם תָּלוּי שֶׁהוּזְּמוּ עֵדָיו - רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הֲרֵי הִיא כְּמִנְחַת קְנָאוֹת, דְּתַנְיָא: נִמְצְאוּ עֵדֶיהָ זוֹמְמִין - מִנְחָתָהּ תֵּצֵא לְחוּלִין. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן, נַדְמִייֵהּ לְמִנְחַת קְנָאוֹת! - לָא דָּמֵי, מִנְחַת קְנָאוֹת לָא לְכַפָּרָה קָאַתְיָא אֶלָּא לְבָרֵר עָוֹן, אֲבָל אָשָׁם תָּלוּי דִּלְכַפָּרָה אָתֵי, מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ גּוֹמֵר וּמַקְדִּישׁוֹ. אָמַר רַבִּי כְּרוּסְפְּדַאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוּזְּמוּ עֵדָיו, כָּל הַמַּחֲזִיק בּוֹ זָכָה בּוֹ. אָמַר רָבָא: מִסְתַּבְּרָא טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן - כְּגוֹן דְּאָמְרִי לֵיהּ נְרִבַּע שׁוֹרוֹ, אֲבָל אָמְרוּ רָבַע שׁוֹרוֹ - הוּא בְּעַצְמוֹ מֵידַע יְדִיעַ דְּלָא רְבַע, וְלָא מַפְקַר לֵיהּ, וְטָרַח וּמַיְיתֵי עֵדִים. - וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר אִיתַּי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עִיר הַנִּדַּחַת שֶׁהוּזְּמוּ עֵדֶיהָ, כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ? - עִיר הַנִּדַּחַת דְּרַבִּים נִינְהוּ, כָּל חַד אָמַר בְּדַעְתֵּיהּ: אָנָא לָא חַטֵּאי, אַחֲרִינָא חָטָא, וּמַפְקַר מָמוֹנֵיהּ. אֲבָל הָכָא דִּבְדִידֵיהּ תַּלְיָא מִילְּתָא, הוּא בְּעַצְמוֹ מֵידַע יָדַע דְּלָא רָבַע, וְלָא מַפְקַר לֵיהּ, וְטָרַח וּמַיְיתֵי עֵדִים. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ וְאָמַר הַלָּה "אִי אֶפְשִׁי בָהּ" - כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּאָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְקַבֵּל מַתָּנָה שֶׁאָמַר לְאַחַר שֶׁבָּאת מַתָּנָה לְיָדוֹ: "מַתָּנָה זוֹ תִּיבָּטֵל", "מְבוּטֶלֶת", "אִי אֶפְשִׁי בָהּ" - דְּבָרָיו קַיְּמִין. "בְּטֵילָה" "אֵינָהּ מַתָּנָה" - לֹא אָמַר כְּלוּם;

מאי

בריתות. פרק שישי – המביא אשם דף כד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

אלמא חולין שנשחטו בעזרה בשריפה ורמינהי אשם ודאי אינו כן — פירש רבינו יצחק דלרבנן לא פריך, שהרי אשם תלוי אף כי נודע לו קודם שחיטה — אינו חולין אלא קדוש לדמיו, ואם כן לאחר שחיטה פשיטא דבשריפה הוי, ואמאי קרי ליה חולין בעזרה? אלא לרבי מאיר דוקא פריך, דאמר: אף אשם תלוי, כי נודע לו קודם שחיטה — ירעה בעדר עם שאר צאנו, דחולין גמורין הוי, ואפילו הכי קאמר: הבשר יצא לבית השריפה. וניחא דקרי ליה חולין בעזרה, ולכך פריך שפיר. ומשני: תברא כו', אמר רבה אידי ואידי — לרבי מאיר אתי שפיר. והא דקאמר גבי ודאי יקבר — משום דחולין גמורים הוי, שהרי הפרישו על הודאי, וכי איגלאי מילתא שטעה — חולין הוי, אבל אשם תלוי לא הפרישו אלא על הספק. ואף על גב דרבי מאיר לית ליה לבו נוקפו וגמר ומקדישו, היינו דוקא קודם שחיטה, אבל לאחר שחיטה — גמר בלבו ומקדישו, ולכך בשריפה.

רב אשי אמר לא קשיא — רישא משום דמיחזי כזבח פסול, דהיכא דנזרק נראה כזבח פסול, ולכך ישרף. אבל רישא, דמשנשחט ולא נזרק עדיין — יקבר, דכיון דלא נזרק לא נראה כזבח פסול. אבל אשם תלוי דבא על הספק — גם לפני זריקה ישרף, דמיחזי יותר כזבח פסול. **קסבר** רבי יוסי כלי שרת מקדשין הפסול בתחלה ליקרב — ואם תאמר: דבפרק "המזבח מקדש" (זבחים פז,א) בעי רבי שמעון בן לקיש מרבי יוחנן: כלי שרת מהו שיקדשו לכתחלה? ופשט ליה: אין מקדשין. ונימא דלא כרבי יוסי! ויש לומר: דבעלמא בשאר פסולין אית ליה אין מקדשין. והכא שאני, דאין זה פסול כל כך, שהיה תחלתו קרבן ובא על נקיפת לב, ואינו חולין, ועדיין שם אשם עליו. ורבנן דאמרי ישפך לא קשיא, דיש לומר דכי נמי בעלמא מקדשי הני מילי משום דהוו קדשים אך אירע בהן פסול. אבל הכא דנמצא שהיה חולין — אין כלי שרת מקדשים קדשים פסולין.

אמאי

מַאי לָאו דְּבָרָיו קַיָּימִין - דְּהַדְרָא לְמָרָה? - לָא, דְּבָרָיו קַיָּימִין - וְהוּא נַמִי לָא קָנֵי לָהּ, וְכָל הַמַּחֲזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ. מֵיתִיבֵי: הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שֶׁדֶה זוֹ" "אֵין לִי עֵסֶק בָּהּ" וְ"יָדִי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה" - לֹא אָמַר כְּלוּם; וְהָא "יָדִי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה" כְּ"אִי אֶפְשִׁי" דָּמֵי, וְקָתָנֵי: לֹא אָמַר כְּלוּם! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר: כִּי סָלֵיק נַפְשֵׁיהּ - מִדִּין וּדְבָרִים, מִגּוּפָהּ דְּשָׂדֶה לָא סָלֵיק נַפְשֵׁיהּ. מֵיתִיבֵי: הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לַאֲחֵרִים וְהָיוּ בָהֶן עֲבָדִים, וְאָמַר הַלָּה "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן", אִם הָיָה רַבּוֹ שֵׁנִי כֹּהֵן - אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה; רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁאָמַר "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן" - כְּבָר זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין. בִּשְׁלָמָא לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, קָסָבַר: כִּי יָהֵיב אִינִישׁ מַתָּנָה - אַדַּעְתָּא דִּמְקַבְּלִין לָהּ מִינֵּיהּ, כִּי לָא מְקַבְּלִין לָהּ מִינֵּיהּ - הָדְרָא לְמָרָהּ; אֶלָּא לְתַנָּא קַמָּא, אִי כִּי אָמַר "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן" כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהֶן זָכָה בָּהֶן, הָכָא דְּאָמַר שֵׁנִי "אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן" - הָווּ לְהוּ זָרִים, וְקָאָכְלִי זָרִים תְּרוּמָה! - קָסָבַר: הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ - יָצָא לְחֵירוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ, וְקָסָבַר: מְעוּכָּב לְגֵט שִׁחְרוּר אוֹכֵל בִּתְרוּמָה. "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יִקָּרֵב" כו'. לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָמָּה לִי חֲטָא? הָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אָשָׁם תָּלוּי בִּנְדָבָה אֲתִי, דִּתְנַן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִתְנַדֵּב אָדָם אָשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם! אָמַר רַב אַשִׁי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמְרוּ לוֹ הוּא, דִּתְנַן: אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ הַמְּתֵּן עַד שֶׁתִּתְכַּנֵּס לְבֵית הַסֵּפֵק. "אִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט נוֹדַע" כו'. קָתָנֵי: הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, אַלְמָא חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה - בִּשְׂרֵיפָה. וּרְמִינְהִי: אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵן, אִם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, מִשֶּׁנִּשְׁחַט - הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרָא, מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ. אָמַר רַבָּה: אָשָׁם וַדַּאי עַל אָשָׁם תָּלוּי קָרֵמִית? אָשָׁם וַדַּאי, כֵּיוָן דְּלָא צְרִיךְ לֵיהּ - לָא מַקְדִּישׁ לֵיהּ; אָשָׁם תָּלוּי, מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ - גּוֹמֵר וּמְקַדְּשוֹ! אֶלָּא אִי קַשְׁיָא, אָשָׁם וַדַּאי עַל אָשָׁם וַדַּאי קַשְׁיָא, דְּקָתָנֵי: הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר; אֵימָא סֵיפָא: וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה! הָא וַדַּאי תַּבְרָא, מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ. רַב אַשִׁי אָמַר: רֵישָׁא דְּקָתָנֵי בְּאָשָׁם תָּלוּי: וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה, לָא קַשְׁיָא - מִשּׁוּם דְּמִיתְחֲזֵי כְּזֶבַח פָּסוּל. "נִזְרָק הַדָּם - הַבָּשָׂר יֵאָכֵל". וְאַמַּאי? הָא הָוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה! אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: "וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ", וְהָא לָא הָוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת סְלִיחָה. "רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ הַדָּם בַּכּוֹס" כו'. לְרַבִּי יוֹסֵי אַמַּאי יִזְרֵק? הָא הָוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת סְלִיחָה! אָמַר רָבָא: רַבִּי יוֹסֵי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: כָּל הָעוֹמֵד לִיזְרֹק כִּזְרוּק דָּמֵי. - אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן - בְּמִידֵי דְּעוֹמֵד לִיזְרֹק, אֲבָל הַאי אֵין עוֹמֵד לִיזְרֹק! אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא, קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי: כְּלִי שֶׁרֵת מְקַדְּשִׁין בּוֹ אֶת הַפָּסוּל בִּתְחִלָּה לִיקָּרֵב. "אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן" כו'. אִיתְּמַר: עֻגְלָה עֲרוּפָה אֵימָתַי נֶאֱסֶרֶת? רַב הַמְנוּנָא אָמַר: מֵחַיִּים, רָבָא אָמַר: לְאַחַר עֲרִיפָה. בִּשְׁלָמָא לְרָבָא - מֵעֵידָנָא דְּאִיתְעֲבִיד בָּהּ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא לְרַב הַמְנוּנָא מֵאֵימָתַי?

אמר

מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה — אלמא היכא דאהני דבריו הדרא למרה. לא דבריו קיימין ולא קני לה — ולמרה נמי לא הדרא כו'. והוא הדין דהוה נמי מצי לתרוצי: לא דמי לדריש לקיש, דהכא דבין דאמר לא לשם מתנה קיבלתיה — הויא למרה, דכי יהיב איניש מתנה אדעתיה דמקבלי לה מינייה, ואי לא מקבלי לאו מתנה היא. אבל דריש לקיש, לאחר שקבלה בתורת מתנה הפקירה. והכי מתרצינן לקמן בשמעתין קשיא אחריתי, ומיהו בקשיא קמייתא דחייה כי האי גוונא, ולקמן דלא מצי לדחוייה שנייה הכי. **האומר לחבירו** — שהיה שותף עמו בשדה זו. דין **ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום** — ולא אבד זכותו. **וקתני לא אמר כלום** — ד"אי אפשי בה" לאו לשון הפקר ולא לשון מתנה הוא. תיובתא דריש לקיש ורב ששת דאמרו: דבריו קיימין. **מדין ודברים סילק נפשיה** — ובהכי עסקינן, דאמר כל הלשונות הללו ביחד, הילכך אמרינן כולהו מדין ודברים קיימו. והכי קאמר: לא אדין ולא אדבר על שדה זו עם שום אדם, כי מוחזקת שלי היא, ואין לי עסק בה עם שום אדם בדין ודברים, וידי מסולקות הימנה בדין ודברים. **הכותב נכסיו** — שכיב מרע. בפרק שני דשחיטת חולין (לט,ב) מוקמינן פלוגתא בשזיכה לו שטר מתנה על ידי אחר, ושתק ולבסוף צווח, רבנן סברי: מדאישתיק מינח ניחא ליה וקנאה, והשתא הוא דהדר ביה, ורבי שמעון סבר: הוכיח סופו על תחלתו שלא נתרצה בתחלה. **בשלמא** — מדרבי שמעון לא קשיא לריש לקיש, דכיון דאית ליה הוכיח סופו על תחלתו לא יצאו מיד הראשון, כי יהיב איניש מתנה כו'. אבל לריש לקיש משקנאה הפקירה. **אלא לתנא קמא** — קשיא לריש לקיש: כיון דלית ליה הוכיח סופו וקנאו שני, אי אמרת "אי אפשי" לשון הפקר הוא, הא כי אמר שני "אי אפשי בהן" — כל המחזיק בהן זכה, כדריש לקיש, וקנו עצמן בני חורין מן ההפקר, דהפקר נינהו, ואישתכח דאכלי עבדים זרים תרומה! אלא לאו מדאכלי בתרומה שמע מינה: לא אמר שני כלום, דלאו לשון הפקר הוא, ותיובתא דריש לקיש ודרב ששת דאמרו: דבריו קיימים והוי הפקר, ויצא לחירות, דהא זוכה בעצמו מהפקירא. **לבית הספק** — דקצת איסורא בעיא, אי עשה אי לאו אי כרת. **אלא) אשם ודאי** — מסתמא לא אקדשיה אי הוה ידע דלא צריך ליה, הילכך הקדש טעות הוא. אבל אשם תלוי — הא ספק הוא ליה, והוה סבור דשמא לא חטא ואפילו הכי אקדשיה, הילכך גלי אדעתיה דלבו נוקפו וגמר והקדישו. ולא הוי חולין שנשחטו בעזרה, אלא כשאר קדשים שאירע בהן פסול, ובשרפה כדאמרינן בפסחים בפרק "כל שעה" (כד,ב). **הכי גרסינן: רב אשי אמר משום דמיחזי כזבח פסול** — ואשם ודאי קא מתרץ רב אשי: דמיחזי שלאחר זריקה אירע בו פסול, ואתי למימר קדשים שנפסלו נקברים. **הוה ליה ידיעה** — ורחמנא אמר: ולא ידע הוא דמביא אשם תלוי, הא אי ידע — לא. **סליחה** — זריקה, היינו עיקר כפרה, דכתיב (ויקרא יז): "ואני נתתיו לכם על המזבח" וגו'. **כל העומד ליזרק כזרוק דמי** — בבבא קמא בפרק "מרובה" (עו,ב). **הא אינו עומד** ליזרק — דהא לא חטא, וסופו להוודע קודם זריקה, ואיגלאי מילתא למפרע דאינו עומד ליזרק. **כלי שרת** — כגון הכא, דנתקבל הדם בכלי שרת.

גבול

מַאי לָאו ׳דְּבָרָיו קַיָּימִין׳ – האם אין כוונת רב ששת במה שאמר ׳דבריו קיימין׳ דְּהַדְרָא לְמָרָהּ – שחוזרת המתנה לבעליה [–הנותן] ואינה הפקר, ושלא כדברי ריש לקיש.

מתרצת הגמרא: לֹא – אין הכוונה שחוזרת לבעלים, אלא הכוונה שהמתנה יצאה מרשות הנותן וּדְבָרָיו של המקבל קַיָּימִין, וְהוּא נַמִּי לֹא קָנֵי לָהּ – ואף הוא לא זוכה בה, ונמצא שהיא הפקר וְכָל הַמַּחֲזִיק בָּהּ, זָכָה בָּהּ, וכסברת ריש לקיש.

הגמרא מקשה על ריש לקיש מברייתא: מֵיתִיבִי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ שהיה שותף עימו בשדה, דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עַל שָׂדֶה זוּ, וכן אם אמר לו אֵין לִי עֶסֶק בָּהּ, וְכן אם אמר יָדִי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה, לֹא אָמַר כְּלוּם – לא איבד את זכותו בשדה. מבארת הגמרא את הקושיא: וְהָא – והרי משמעות לשון יָדִי מְסוּלֶּקֶת הֵימֶנָּה, כְּאִי אֶפְשִׁי דָּמֵי – היא כמשמעות לשון אי אפשי בה, שבשתיהן רק אומר שאינו רוצה בדבר, וְקָתָנֵי לֹא אָמַר כְּלוּם, דהיינו, שאמירה כזו לא גורמת לו לאבד את זכותו בשדה, וקשה על ריש לקיש שאמר שאמירת ׳אי אפשי׳ גורמת למקבל לאבד זכותו במתנה.

מתרצת הגמרא: שָׁאנֵי הָתָם – שונה הדבר שם בברייתא, (דאמר) [דְּאָמְרִינָן] כִּי סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ – שכאשר אמר שמסלק עצמו מהשדה, כוונתו היתה שמסלק עצמו מִדִּין וּדְבָרִים, דהיינו שאומר שלא ידון עליה עם שום אדם. ומדובר באופן שאמר את שלושת הלשונות ביחד, ולכן כל הלשונות מתפרשות על מה שאמר בתחילה ׳דין ודברים׳, אבל מְגוּפָהּ דְּשָׂדֶה – מזכותו בשדה עצמה לֹא סַלֵּיק נַפְשֵׁיהּ – לא סילק עצמו. ואין להקשות מכאן על דברי ריש לקיש, שעסק באופן שהמקבל סילק עצמו מגוף המתנה.

הגמרא מוסיפה להקשות על ריש לקיש מברייתא אחרת: מֵיתִיבִי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְאַחֵרִים - שכיב מרע המזכה נכסיו לאחרים על ידי שטר מתנה, וְהָיוּ בָהֶן [–בין הנכסים] עֲבָדִים, ובתחילה שתק המקבל, ולאחר מכן חזר וְאָמַר הֵלָּה – המקבל, אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן, אִם הָיָה רַבּוֹ שֵׁנִי [–מקבל המתנה] כֹּהֵן, אוֹכְלִין העבדים בַּתְּרוּמָה, כיון שזכה גם בהם ולא הועילה לו אמירתו והרי הם עבדיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֵּיוָן שֶׁאָמַר אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן, כְּבָר זָכוּ בָּהֶן הַיּוֹרְשִׁין של נותן המתנה. כלומר, הועילה אמירתו שלא יזכה בהם, ואם יורשי הנותן ישראלים הם, אין העבדים אוכלים בתרומה. ומבארת הגמרא בחולין (לט:) שמחלוקת התנאים היא, האם מה שצווח לבסוף שאינו רוצה בה, מוכיח על תחילתו שלא התכוון לקנות, או שמא רק עתה חוזר בו ואין זה מועיל. אומרת הגמרא: בִּשְׁלָמָא לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל – מובן הדבר שאין להקשות על ריש לקיש מדברי רבן שמעון בן גמליאל, כיון שטעמו של רבן שמעון בן גמליאל הוא משום דְּקָסָבַר כִּי יָהִיב אִינִישׁ מַתָּנָה אַדַּעְתָּא דִּמְקַבְּלִין לָהּ מִינֵּיהּ – כאשר אדם נותן מתנה נתינתו היא על דעת שיקבלו אותה ממנו, וממילא כִּי לֹא מְקַבְּלִין לָהּ מִינֵּיהּ הָדְרָא לְמָרָהּ – כאשר המקבל אינו רוצה במתנה, היא מתבטלת וחוזרת לרשות הנותן, וכיון שסובר רבן שמעון בן גמליאל שהוכיח סופו על תחילתו שכלל לא רצה לקבלה, נמצא שלא על דעת כן ניתנה המתנה ולכן חוזרת לבעלים, ואין להקשות מדבריו על ריש לקיש הסובר ש׳אי אפשי׳ היא לשון הפקר. אֶלָּא לְתַנָּא קַמָּא – אבל לפי תנא קמא שסובר שאין סופו מוכיח על תחילתו, וקנאו השני, אם כן קשה על ריש לקיש, שהרי אִי כִּי אָמַר – אם סובר לגבי כל מתנה שכאשר אמר אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן, הדין הוא שכָּל הַמַּחֲזִיק בָּהֶן זָכָה בָּהֶן, כריש לקיש, אם כן הָכָא – כאן לגבי מתנת עבדים, דְּאָמַר שֵׁנִי [–המקבל] אִי אֶפְשִׁי בָּהֶן, ובכך הופקרו העבדים, ומיד מחזיקים העבדים בעצמם וזוכים בעצמם ויוצאים לחירות, אם כן הָווּ לְהוּ זָרִים – ישראלים רגילים שאסורים בתרומה, שהרי עתה אינם עבדיו של כהן, וְקָאָכְלִי [–ונמצא שאוכלים] זָרִים תְּרוּמָה, והרי לא יתכן שהתנא יאמר כן, אלא על כרחך סובר תנא קמא שלא כדברי ריש לקיש, ואמירת אי אפשי אינה מועילה כלל והמקבל זוכה בעבדים, וכיון שהוא כהן הם אוכלים בתרומה.

מתרצת הגמרא: קָסָבַר – סובר תנא קמא שהַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת ואסור להשתעבד בו, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר מֵרַבּוֹ כדי שיחשב עבד משוחרר לגבי כל הדינים שחלים עליו, וְקָסָבַר – וגם סובר, שעבד שיצא לחירות והוא מְעוּכָּב לְגֵט שִׁחְרוּר – שעדיין לא שחררו רבו בשטר, אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה אם רבו כהן. דהיינו, שבאמת תנא קמא סובר כריש לקיש שאמירת ׳אי אפשי׳ לגבי מתנה מועילה להחשיבה הפקר, ואכן עבדים אלו מופקרים ויצאו לחירות, אלא שכיון שהם זקוקים לשטר שחרור מהמקבל שהפקירם, יכולים הם לאכול בתרומה כדין עבדי כהן.

שנינו במשנה: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יִקְרַב כו׳ שאם אינו בא על חטא זה הרי הוא בא על חטא אחר.

הגמרא מבררת את שיטת רבי אליעזר. מקשה הגמרא: לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לָמָּה לִי חֵטְא – מדוע אמר שרק משום שחטא בחטא אחר יכול להקריבו לאשם, הָא [–והרי] אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אָשָׁם תָּלוּי, בִּנְדָבָה אָתֵי – בנדבה בא, גם ללא חטא. דִּתְנַן – שכן שנינו במשנה (להלן כה.) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִתְנַדֵּב אָדָם אָשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם, דהיינו, שיכול להביא קרבן זה בנדבה גם כשברור לו שלא חטא.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמְרוּ לוֹ הוּא, כלומר רבי אליעזר כאן נוקט כן לדעת אותם החכמים שלא הניחו לבבא בן בוטא להביא אשם תלוי ביום שלאחר יום כיפור, דִּתְנַן – שכן שנינו במשנה להלן (שם) שבבא בן בוטא רצה להקריב כל יום אשם תלוי, ואף ביום שלאחר יום הכיפורים רצה להביא, אֶלָּא שהיו אוֹמְרִים לוֹ החכמים, הַמְתֵּן עַד שֶׁתִּכָּנֵס לְבֵית הַסַּפֵּק – עד שיתעורר אצלך ספק שמא חטאת ואז תוכל להביא, אבל מיד לאחר יום כיפור שעדיין אין להסתפק שמא חטאת אין להביא, כיון שיום הכיפורים כבר כיפר על כל הספקות. ולדעה זו התיר כאן רבי אליעזר את הקרבת האשם רק משום שיש לו להסתפק שחטא בחטא אחר, כיון שלפי אותם חכמים צריך ספק חטא כדי שיהיה יכול להביא אשם תלוי.

שנינו במשנה: אִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט נוֹדַע כו׳ לו, ישפך הדם, והבשר יצא לבית השריפה.

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: קָתָנֵי – שנינו במשנה, שאם נודע לאחר שחיטה הַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, אַלְמָא – מוכח מכאן שחוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה דינם כִּשְׁרֵיפָה, שהרי באופן שנודע למביא האשם שלא חטא, מתברר שהקדשתו של הקרבן היתה בטעות ויש להחשיבו כחולין. וּרְמִינְהִי – ויש להקשות על כך, ממה ששנינו בהמשך המשנה, אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵן, אלא אִם נודע לו שלא חטא עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחַט, יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר, ואם נודע הדבר מִשֶּׁנִּשְׁחַט הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר. והרי גם אשם זה הוקדש בטעות ויש להחשיבו כחולין שנשחטו בעזרה, ומדוע אומרת המשנה שדינו בקבורה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תַּבְרָא – אכן דיני משנה זו מקשים ומשברים זה לזה, ולכך צריך לומר שמִי שֶׁשָּׁנָה הלכה זוֹ לֹא שָׁנָה הלכה זו. כלומר דין זה שנוי במחלוקת תנאים, ומשנתינו נשנתה על ידי שני תנאים שונים.

תירוץ נוסף: אָמַר רַבָּה, אָשָׁם וַדַּאי עַל אָשָׁם תָּלוּי קָרֵמִית – וכי אתה מקשה מהרישא שעוסקת באשם תלוי על הסיפא העוסקת באשם ודאי, והלא יש לחלק בניהם, דאָשָׁם וַדַּאי, כֵּיוָן דְּלֵא צָרִיךְ לֵיהּ לֵא מַקְדֵּישׁ לֵיהּ, כלומר הקדישו רק משום שסבר שודאי חטא, ובאופן זה לא הקדישו על הצד שיתברר שלא חטא ואינו צריך להביא קרבן, ואם כן עתה מתברר שהקדש בטעות הוא, ונחשבת לבהמת חולין שנשחטה בעזרה ודינה באמת בקבורה, אבל אָשָׁם תָּלוּי שבא על הספק, מִתּוֹךְ שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ גּוֹמֵר וּמְקַדֵּשׁ. דהיינו, בכך שהקדיש אף שידע שאולי לא חטא, גילה בדעתו שמקדיש משום שליבו נוקפו, וגמר בדעתו להקדישו אף על הצד שלא חטא, ולפיכך אף כאשר מתברר שלא חטא אין זה הקדש בטעות, אלא נחשב כקדשים שאירע בהם פסול שדינם בשריפה.

ממשיך רבה: אֶלָּא אִי קַשְׁיָא – אם באת להקשות על משנתינו אָשָׁם וַדַּאי עַל אָשָׁם וַדַּאי קַשְׁיָא – יש לך להקשות ממה ששנינו לגבי אשם ודאי על מה ששנינו לגבי אשם ודאי, דְּקָתָנֵי – ששנינו לגבי

המשך בעמוד קנה

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יַנַּאי, גְּבוּל שָׁמַעְתִּי בָּהּ** – שמעתי מרבותי את הזמן בו היא נאסרת, **וְשַׁכַּחְתִּי** מה שמעתי, **וְנָסְכִין חַבְרַיָּיא לְמֵימַר** – וסבורים תלמידי הישיבה לומר מדעתם, **שֶׁיֵּרִידָתָהּ** על ידי זקני העיר **לְנַחַל אֵיתָן** להיערף שם **אוֹסַרְתָּהּ** בהנאה.

הגמרא מביאה מהיכן למד רב המנונא את זמן האיסור של העגלה הערופה: **אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מְנָא אֲמִינָא לַהּ** – מהיכן למדתי שהעגלה נאסרת מחיים. **דִּתְנַן** – ששנינו במשנה (חולין פא:) לגבי איסור 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' (ויקרא כב כח), **הַשּׁוֹחֵט פָּרַת חַטָּאת** – פרה אדומה, כאשר כבר נשחטה אימה באותו יום, **וְכֵן אם** שחט **שׁוֹר הַנִּסְקָל** – שנגמר דינו להיסקל, באותו יום בו נשחטה אמו או ולדה, **וְכֵן אם** שחט **עֶגְלָה עֲרוּפָה** ביום בו נשחטה אימה, **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** את השוחט ממלקות, **וַחֲכָמִים מְחַיְּיבִין.** מבאר רב המנונא: **בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דַּאֲמִינָא מֵחַיִּים** – מובן הדבר לפי שיטתי שאמרתי שמחיים נאסרת העגלה, **דִּבְהָא פְּלִיגִי רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** – שאינה מועילה להתיר את הבשר באכילה, **לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה** – אינה נחשבת שחיטה לענין איסור 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', וכיון שבהמות אלו אסורות באכילה פוטר רבי שמעון ממלקות, **וְרַבָּנָן אָמְרִי, שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,** ולכן מחייבים מלקות. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** – אבל אם תאמר שרק **לְאַחַר עֲרִיפָה** נאסרת העגלה, לא מובן **אַמַּאי פָּטַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** ממלקות, והלא **שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא,** שהרי לא נערפה העגלה אלא נשחטה, ומאחר שעדין לא נאסרה בהנאה, בשרה הותר באכילה על ידי השחיטה, ועבר השוחט על איסור אותו ואת בנו.

ממשיך רב המנונא ואומר: **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה לומר **שֶׁסָּבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן עֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה,** כלומר שאם שחטו את העגלה במקום לערוף אותה, יצאו ידי חובת עגלה ערופה, ולפי זה יהיה אפשר לומר, שאף שמחיים אינה נאסרת בהנאה עד שתיערף, מכל מקום השחיטה אף היא כעריפה, ומיד כאשר נשחטת נאסרת בהנאה, ושחיטה שאינה ראויה היא, ולכן פטור על כך ממלקות. יקשה על כך, **וְהָתְנַן** – והלא שנינו במשנה (חולין כג:), שהאופן **הַכָּשֵׁר בַּפָּרָה** האדומה לקיום מצוותה, **פָּסוּל בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה** לקיום מצוותה, והאופן **הַפָּסוּל בַּפָּרָה, כָּשֵׁר בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה.** ומבארת הברייתא שם את כוונת המשנה: **שֶׁפָּרָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, וּבַעֲרִיפָה פְּסוּלָה, וְעֶגְלָה** ערופה **בַּעֲרִיפָה כְּשֵׁרָה וּבִשְׁחִיטָה פְּסוּלָה.** אם כן לא יתכן לומר שסבר רבי שמעון ששחיטת העגלה מועילה כעריפתה.

אומרת הגמרא: **אִישְׁתִּיק** – שתק רבא ולא ענה לטענתו של רב המנונא. אבל **לְבָתַר דְּנַפַּק** – לאחר שיצא רב המנונא מבית המדרש, **אָמַר** רבא, **מַאי טַעְמָא לֹא אֲמִינָא לֵיהּ** –הטעם שלא עניתי לו, הוא משום שאני סובר **דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** חלק על המשנה בחולין (כג:) **וְסָבַר שֶׁעֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה,** ולכן אף אם נאמר שנאסרת בהנאה רק אחרי עריפתה, עצם השחיטה אוסרתה בהנאה, ומובן מדוע רבי שמעון סבר שהיא שחיטה שאינה ראויה ופטר ממלקות.

אומרת הגמרא: **וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר לָךְ** – רב המנונא ידחה אפשרות זו, **דְּלֹא נִשְׁתַּמִּיט תַּנָּא דְּנִשְׁמְעִינַן עֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה דְּתֵימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא.** כלומר, כיון שלא מצינו תנא שסבר ששחיטת העגלה נחשבת כעריפתה, מסתבר שגם רבי שמעון אינו סובר כך, וממילא לא שייך לבאר באופן זה את דבריו, אלא צריך לומר שסובר שנאסרת מחיים, כמבואר לעיל.

הגמרא מביאה מהיכן למד רבא את זמן האיסור של העגלה הערופה: **אָמַר רָבָא מְנָא אֲמִינָא לַהּ** – מנין למדתי שהעגלה נאסרת רק משעת עריפתה, **מִדְּתְנַן** – ממה ששנינו במשנתינו, **עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ כֵּן** – אינה כאשם תלוי שנחלקו בו רבנן, אלא לפי כולם אם **עַד שֶׁלֹּא נֶעֱרְפָה** נמצא הרוצח, **תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֶדֶר. וְאִי אָמְרַתְּ מֵחַיִּים** – ואם תאמר שעגלה ערופה נאסרת בהנאה מחיים, **אַמַּאי** [–מדוע] **תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֶדֶר, הָא אִיתַּסְרָא לַהּ מֵחַיִּים** – הרי כבר נאסרה בהנאה משעת ירידתה לנחל.

דוחה הגמרא: רב המנונא יענה על כך, שבמקום 'עד שלא נערפה' **תְּנִי** – יש לשנות במשנה, **'עַד שֶׁלֹּא נִרְאֵית לַעֲרִיפָה'.** דהיינו, שנמצא הרוצח קודם שהוכנה לעריפה על ידי הורדתה לנחל, אבל אם כבר הורדה אל הנחל נאסרה בהנאה ובזה לא אמרה המשנה שתצא ותרעה בעדר, ואין הוכחה ממשנתנו לדברי רבא.

מקשה רבא על דחייה זו: **אִימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את הסיפא, **מִשֶּׁנֶּעֱרְפָה תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ,** ומשמע שאם עדיין לא נערפה תצא ותרעה בעדר, אף שכבר ירדה אל הנחל, ומוכח שאינה נאסרת מחיים. מתרצת הגמרא: אף בסיפא במקום 'משנערפה' **תְּנִי** – יש לשנות במשנה, **'מִשֶּׁנִּרְאֵית לַעֲרִיפָה'.** דהיינו שאם כבר ירדה העגלה לנחל תקבר במקומה.

מקשה רבא: **אִם כֵּן, אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את המשך הסיפא של המשנה, שמסבירה שהעגלה נקברת במקומה משום **שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּה, כִּיפְּרָה סְפֵיקָהּ וְהָלְכָה לָהּ.** כלומר, עשתה את מה שהיה עליה לעשות, שכיפרה את הספק, ולכן אף שעכשיו התברר מי הוא הרוצח, מכל מקום אסורה כיון שנערפה כדין. **וְאִי מֵחַיִּים** – אם מדובר בסיפא מחיים, ונאסרת מפני שירדה לנחל, כיצד אומרת המשנה שכיפרה ספיקה, והרי **עֲדַיִין לֹא כִּיפְּרָה סְפֵיקָתָהּ,** כיון שכפרתה תלויה בעריפתה בפועל.

מסיקה הגמרא: **תַּנָּאֵי הִיא** – מחלוקת תנאים היא, שהתנא של משנתינו אכן סובר שעגלה ערופה נאסרת משעת עריפתה, אך מצאנו ברייתא אחרת הסוברת שנאסרת בהנאה מחיים, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **נֶאֱמַר מַכְשִׁיר וּמְכַפֵּר בִּפְנִים** – בתוך העזרה נעשים קרבנות שבאים להכשיר אדם לדינים מסוימים וכן נעשים שם קרבנות שבאים לכפר, **וְנֶאֱמַר מַכְשִׁיר וּמְכַפֵּר בַּחוּץ** – וכן נעשים מחוץ לעזרה קרבנות שבאים להכשיר אדם לדינים מסויימים וכן קרבנות שבאים לכפר, ויש ללמוד דינם זה מזה, **מַה מַכְשִׁיר וּמְכַפֵּר הָאָמוּר בִּפְנִים, עָשָׂה בּוֹ מַכְשִׁיר כַּמְכַפֵּר,** שזה וזה נאסרים בהנאה מחיים משעת הקדשן, **אַף מַכְשִׁיר [וּמְכַפֵּר] הָאָמוּר בַּחוּץ, עָשָׂה מַכְשִׁיר כַּמְכַפֵּר,** לענין שנאסר המכשיר, דהיינו ציפורי מצורע, מחיים, כמו שנאסרים שעיר המשתלח ועגלה ערופה מחיים. הרי, שלפי תנא זה אכן נאסרת עגלה ערופה מחיים, וכתנא זה סובר רב המנונא.

משנה

המשנה מבארת על מה ומתי מובא אשם תלוי: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִתְנַדֵּב אָדָם** – יכול אדם להביא בנדבה **אָשָׁם תָּלוּי, בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה,** אף אם אין לו ספק שמא חטא. ואשם זה כיון שהוא בא בנדבה, **הוּא הָיָה נִקְרָא אֲשַׁם חֲסִידִים. אָמְרוּ עָלָיו עַל בֶּן בּוּטָא, שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב אָשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם** מימות השנה, לפי שסבר כרבי אליעזר, שאשם תלוי בא בנדבה גם בלא ספק חטא, **חוּץ מֵאַחַר יוֹם כִּיפּוּרִים יוֹם אֶחָד. אָמַר** בבא בן בוטא **הַמָּעוֹן הַזֶּה** – לשון שבועה, **אִילּוּ הָיוּ מַנִּיחִין לִי הַחֲכָמִים, הָיִיתִי מֵבִיא** אשם תלוי אף אחר יום הכיפורים, **אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לִי, הַמְתֵּן** מלהביא אשם זה **עַד שֶׁתִּכָּנֵס [לְבֵית] הַסְּפֵק** – עד שתבוא לזמן שיוכל להיות בו ספק של חטא. שסברו שיכול להביא אשם תלוי רק כשיש לו חשש של חטא, אבל אינו יכול להביא בנדבה, ולכן לאחר יום הכיפורים, כיון שכיפר יום הכיפורים, אין לו לחוש שמא חטא, שיוכל להביא אשם. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין** אדם **מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא עַל** ספק חטא **שֶׁזְّדוֹנוֹ** – שהעובר עליו במזיד, חייב **כָּרֵת, וְשִׁגְגָתוֹ** – והעובר עליו בשגגה, חייב **חַטָּאת.**

המשנה מבארת את דינו של המחויב בקרבן, ועבר עליו יום הכיפורים: **חַיָּבֵי חַטָּאוֹת** וחייבי **אֲשָׁמוֹת וַדָּאִין** – החייבים להביא אשם על חטא ודאי, אף **שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּיפּוּרִים,** עדיין הם **חַיָּבִין לְהָבִיא** את קרבנותיהם **לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים,** ולא נתכפר להם חטאם ביום הכיפורים. **וְאִילּוּ חַיָּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין,** אם עבר יום הכיפורים לאחר שהתחייבו בהם, **פְּטוּרִין** מלהביא את קרבנותיהם, כיון שיום הכיפורים מכפר כמו הבאת הקרבן. וכן **מִי שֶׁבָּא בְּיָדוֹ סְפֵק עֲבֵירָה** שיש בה כרת **בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** עצמו, **אֲפִילּוּ עִם** – סמוך

המשך בעמוד קיג

רש"י

גבול שמעתי — מאימתי נאסרת. **רבי שמעון פוטר** — מאותו ואת בנו. **שחיטה שאינה ראויה** — באכילה, כגון הא דאסירא באכילה, דהא מחיים נאסרו כולן. **אמאי פטר רבי שמעון** — שחיטה הראויה לאכילה היא! **וכי תימא קסבר רבי שמעון עגלה בשחיטה כשרה** — לכפרתה, והויא לה שחיטה שאינה ראויה לאכילה. ומשמע דשחיטה במקום עריפה קיימא. **הכשר בפרה** — בפרה אדומה. **אינה כן** — (באשם) [כאשם] תלוי, דבהא לא פליגי רבנן, אם עד שלא נערפה — תצא ותרעה בעדר. **הא איתסרא מחיים** — כשירדה לנחל איתן. **עד שלא נראית לעריפה** — דלא ירדה לנחל איתן. **משנערפה תקבר במקומה** — נערפה אין, לא נערפה לא! **תנאי היא** — אי אסורה מחיים אי לא, דתנא דבי רבי ישמעאל סבר מחיים אסורה. **מכשיר בפנים** — אשם מצורע. **מכפר** — חטאות ואשמות. **מכשיר בחוץ** — צפרי מצורע. **מכפר בחוץ** — שעיר המשתלח ועגלה ערופה. **מה מכשיר** — האמור בפנים. **עשה בו מכשיר** — אשם מצורע. במכפר — כשאר חטאות ואשמות. **אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר** — צפרי מצורע דאסורין בהנייה מחיים, כמכפר בשעיר המשתלח ועגלה ערופה. אלמא סבירא ליה דעגלה ערופה מחיים אסירא, דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר — יליף מכפר ממכפר, עגלה משעיר, ושעיר ודאי אסור מחיים כשאר קדשים. והכי מפרש במסכת קדושין בשילהי האיש מקדש (נז,א). **משנה עד שתכנס לבית הספק** — ושאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק, שמא חטא או שום עון או לאו, אבל השתא ליכא למיחש, דהא כיפר יום הכפורים. **גמרא להגן עליו** — מן היסורין עד שיודע לו. **דלמא אשם תלוי** — מדקיל כולי האי דאתי על הספק, איכא למימר נמי דדינו כעולה ושלמים, דאתו בחובה כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה, ואתו בנדבה — אשם תלוי נמי אתי בחובה ובנדבה. גליון. **מאי טעמא דרבי אליעזר אי סלקא דעתך חובה כו'** — מאי טעמא דרבי אליעזר דאמר אשם תלוי בא בנדבה? היינו טעמא, דאי סלקא דעתך חובה הוא בא, אם כן כי מתידע ליה ודאי אמאי מייתי חטאת? והלא כבר יצא ידי חובתו! אלא ודאי נדבה הוא כדורון עולה ושלמים. עד כאן הגליון.

בא

תוספות

אמאי פטר רבי שמעון שחיטה ראויה היא — הקשה הרב רבינו משה: לישני דשחט אמה ואחר כך ערפה, דעריפתה זו היא שחיטתה כדאיתא פרק "שני שעירי" (יומא סד,א): דחייתו לצוק זו היא שחיטתו! ויש לומר: דמכל מקום לא היה לו לתנא לקרות ושחטה, דהתם אין בברייתא ושחטה, רק בעי לאשכוחי ביה מחוסר זמן במשתלח.

הא איתסרא לה מחיים — ואם תאמר: ומה בכך? והרי אשם ודאי דנודע עד שלא נשחט — יצא וירעה? ויש לומר: דיש לנו לדמויי עגלה ערופה לאשם תלוי שבאה לכפר הספק, שעל ספק באתה מתחלה כיפר. ואם כן דמיתסר מחיים, גם אחר שנודע — באיסור הראשון עומדת.

תנאי היא נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ כו' אף מכשיר ומכפר בחוץ עשה מכשיר — פירוש: צפורי מצורע, כמכפר — עגלה ערופה. קשה: ומנלן דמיתסרא מחיים? אימא דיליף מעגלה ערופה וצפורי מצורע נאסרים לאחר שחיטה! וכן קשיא פרק "האיש מקדש" (קדושין נז,א) דמייתי מינה דצפורי מצורע מיתסרי מחיים. ובקונטרס פירש כאן: אלמא סבירא ליה עגלה ערופה אסירא מחיים, דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר — כל שכן דגמר מכפר ממכפר, עגלה משעיר המשתלח, ושעיר המשתלח ודאי אסור מחיים כשאר קדשים. ודוחק. ורבינו יצחק מפרש: דמכשיר בחוץ היינו משולחת. ובמקצת ספרים הוא כתיב, והכי פירושו: אף בחוץ עשה מכשיר — משולחת, דאסור בהנאה כמו עגלה ערופה. והדר נילף עגלה ממכשיר, כי היכי דאסורה מחיים — הכי נמי עגלה, והכי נמי שחוטה אסורה מחיים. וניחא השתא הך דקדושין. ועוד יש לומר: (בהך) התם על כרחך הך בנין אב דמכשיר כמכפר לא אתא אלא ללמד על צפורי מצורע דאסירי מחיים, דאי לאחר שחיטה למה ליי? מ"לא תאכלו" לרבות השחוטה שמעינן איסור הנאה. ואם תאמר: ו"לא תאכלו" היכי משתמע איסור הנאה? והלא הוא כתוב גבי עופות טמאין דמותרין בהנאה! ויש לומר: דגלי לן קרא דשחוטה מיתסרא — סברא הוא שגם המשולחת שתאסר עד השילוח, שסברא הוא ששתיהן שוות עד גמר מצוותן. ואיסור שבמשולחת היינו איסור הנאה, הילכך שחוטה נמי תיאסר בהנאה. וכן צריך לומר בסוגיא דהתם.

אשם

אָמַר רַבִּי יַנַּאי: גְּבוּל שָׁמַעְתִּי בָּהּ וְשָׁכַחְתִּי, וְנִסְבִּין חֲבֵרַיָּיא לְמֵימַר: יְרִידָתָהּ לְנַחַל אֵיתָן אוֹסַרְתָּהּ. אֲמַר רַב הַמְנוּנָא: מְנָא אָמְרִינָא לָהּ? דִּתְנַן: הַשּׁוֹחֵט פָּרַת חַטָּאת, וְשׁוֹר הַנִּסְקָל, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, וַחֲכָמִים מְחַיְּבִין. בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמְרִינָא מֵחַיִּים, בְּהָא פְּלִיגִי רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנַן, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְרַבָּנַן אָמְרִי: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לְאַחַר עֲרִיפָה, אַמַּאי פָּטַר רַבִּי שִׁמְעוֹן? שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא! וְכִי תֵּימָא, סָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: עֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה, וְהָתְנַן: כָּשֵׁר בְּפָרָה - פָּסוּל בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה, פָּסוּל בְּפָרָה - כָּשֵׁר בְּעֶגְלָה עֲרוּפָה; פָּרָה - בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, בַּעֲרִיפָה פְּסוּלָה, עֶגְלָה - בַּעֲרִיפָה כְּשֵׁרָה, בִּשְׁחִיטָה פְּסוּלָה! אִישְׁתִּיק. לְבָתַר דִּנְפַק, אָמַר: מַאי טַעְמָא לָא אָמְרִינָא לֵיהּ, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר עֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה! - וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר לָךְ: לָא נִשְׁתַּמֵּיט תַּנָּא דְּנִשְׁמְעִינַן עֶגְלָה בִּשְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, דְּתֵימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. אֲמַר רָבָא: מְנָא אָמְרִינָא לָהּ? מִדְּתָנַן: עֶגְלָה עֲרוּפָה אֵינָהּ כֵּן, עַד שֶׁלֹּא נֶעֱרְפָה - תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֶדֶר; וְאִי אָמְרַתְּ מֵחַיִּים, אַמַּאי תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֶדֶר? הָא אִיתַּסְּרָא לָהּ מֵחַיִּים! - תְּנֵי: עַד שֶׁלֹּא נִרְאֵית לַעֲרִיפָה. - אֵימָא סֵיפָא: מִשֶּׁנֶּעֱרְפָה - תִּקָּבֵר בִּמְקוֹמָהּ! - תְּנֵי: מִשֶּׁנִּרְאֵית לַעֲרִיפָה. - אִם כֵּן, אֵימָא סֵיפָא: שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּה, כִּיפְּרָה סְפֵיקָהּ וְהָלְכָה לָהּ; וְאִי מֵחַיִּים, עֲדַיִן לֹא כִּיפְּרָה סְפֵיקָתָהּ! תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: נֶאֱמַר מַכְשִׁיר וּמְכַפֵּר בַּפָּנִים, וְנֶאֱמַר מַכְשִׁיר וּמְכַפֵּר בַּחוּץ, מַה מַּכְשִׁיר וּמְכַפֵּר הָאָמוּר בַּפָּנִים - עָשָׂה בּוֹ מַכְשִׁיר כִּמְכַפֵּר, אַף מַכְשִׁיר [וּמְכַפֵּר] הָאָמוּר בַּחוּץ - עָשָׂה מַכְשִׁיר כִּמְכַפֵּר. **משנה** רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִתְנַדֵּב אָדָם אָשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, הוּא הָיָה נִקְרָא אָשָׁם חַסִּידִים; אָמְרוּ עָלָיו עַל בָּבָא בֶּן בּוּטָא שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב אָשָׁם תָּלוּי בְּכָל יוֹם, חוּץ מֵאַחַר יוֹם כִּיפּוּרִים יוֹם אֶחָד, אָמַר: הַמָּעוֹן הַזֶּה! אִילּוּ הָיוּ מַנִּיחִין לִי הָיִיתִי מֵבִיא, אֶלָּא אוֹמְרִים לִי: הַמְתֵּין עַד שֶׁתִּתְכַּנֵּס לְסָפֵק. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא עַל שֶׁזְّדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וְדָאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּיפּוּרִים - חַיָּבִין לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְחַיָּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין - פְּטוּרִין. מִי שֶׁבָּא בְּיָדוֹ סְפֵק עֲבֵירָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲפִילּוּ עִם חֲשֵׁיכָה - פָּטוּר, שֶׁכָּל הַיּוֹם מְכַפֵּר. הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חַטַּאת הָעוֹף סָפֵק וְעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיֶּבֶת לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכְשֶׁרֶת לֶאֱכוֹל בְּזִבְחִים. חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה נוֹדַע - תִּקָּבֵר. **גמרא** מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חוֹבָה הִיא, מִתְיְדֵע לֵיהּ אַמַּאי מַיְיתֵי חַטָּאת? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ נְדָבָה הִיא. - וְרַבָּנַן? עוֹלָה וּשְׁלָמִים הוּא דְּאָתוּ בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, אֲבָל חַטָּאת וְאָשָׁם - חוֹבָה נִינְהוּ. וְאָשָׁם תָּלוּי הַיְינוּ טַעְמָא דְּמַיְיתֵי מִקַּמֵּי דְּמִתְיְדֵע לֵיהּ - לְהָנֵן עָלָיו, דְּהַתּוֹרָה חָסָה עַל גּוּפָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: דִּילְמָא אָשָׁם תָּלוּי בְּעוֹלָה וּשְׁלָמִים, מַה עוֹלָה וּשְׁלָמִים דְּאָתוּ בְּחוֹבָה וְאָתוּ בִּנְדָבָה, אָשָׁם תָּלוּי נַמִּי דְּאָתֵי בְּחוֹבָה - אָתֵי נַמִּי בִּנְדָבָה! אֲמַר לֵיהּ: עוֹלָה וּשְׁלָמִים עִיקָּר בִּנְדָבָה כְּתִיבִי, אָשָׁם תָּלוּי עִיקָּר בְּחוֹבָה כְּתִיב. תְּנֵי רַבִּי חִיָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא:

אשם

כריתות. פרק שישי – המביא אשם דף כה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רש"י

בא על הנבלה — כלומר על ספק איסור לאו. **לא מתנית** — אינך שונה משנה ובריתא. גליון — לא מתנית — למה לא למדת קמיה דרבה והיית יודע כמוני. עד כאן הגליון. **לבית הספק** — דקצת איסור כל דהו בעינן. **מאי טעמא דאמרו לו** — אשם תלוי בא על איסור כל דהו כגון לאו דנבלה. **דכתיב** — באשם תלוי: "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם", דאפילו ליכא שגגה אלא במידי דלאו, דהיינו שלא תעשינה — חייב. **חמש אשמות** — אשם גזילות, ומעילות, שפחה חרופה, ונזיר, ומצורע. **אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה** — דלכי מתיידע ליה מייתי חטאת. **ודלא כרבי אליעזר** דאמר: בא על ספק נבלה, נמצא אשם תלוי דספק נבלה מתכפר כפרה גמורה, דלכי מתיידע ליה לאו בר חטאת הוא. **אין אחר מכפר כפרתו** — שאם מעל בשוגג ולא ידע, ועבר עליו יום הכיפורים, ואחר כך נודע לו — מביא אשם מעילות, וכן כולן. **מנהני מילי** — דאשמות ודאין לא מכפר יום הכיפורים עלייהו. **מה פשעים דלאו בני קרבן** — דפשעים היינו מרדין, שמורד ברבו, וכן הוא אומר: "מלך מואב פשע בי" (מלכים ב ג). **אף חטאים דלאו בני קרבן** — כגון נבלה, מכפר עליידהו יום הכפורים. אבל חטאים דבני קרבן, כגון חטאות ואשמות ודאין — לא מכפר. וטעמא דמכפר אתלויין מפרש לקמן. **דלא בא לכפר על עבירות מצוה ידועה** — כדאמר בפרק קמא דשבועות (ב,א): על טומאה שיש בה ידיעה בתחלה — כשנטמא ידע, ואין בה ידיעה בסוף — כשנכנס לא ידע שהוא טמא, וכשיצא לא נודע לו שנכנס בטומאה שיביא קרבן — שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיודע שנכנס למקדש טמא, ויביא בעולה ויורד. אבל נודע לו שחטא, ונכנס למקדש בטומאה — אינו מכפר. הילכך לא מכפר החטאים דבני קרבן, משום דזוטרא כפרתיה. אבל שעיר המשתלח דנפישא כפרה דיליה, דמכפר על עבירה שנודע לו שחטא, כדאמרינן בפרק קמא דשבועות (שם עמוד ב): על כל עבירות שבתורה הזדונות והשגגות הודע ולא הודע כו', אימא דעל חטאים דבני קרבן נמי מכפר. **והתודה עליו** — בשעיר המשתלח. **ומעטיה קרא בשעיר המשתלח** — לאשמועינן דאף על גב דנפישא כפרתו, אפילו הכי אבני קרבן לא מכפר. **על הזדון כשגגה** — בפרק "ארבעה מחוסרי כפרה" (כריתות ט,א). **איתמר נמי** — כאביי. **מן רישא דקרא** — כלומר מדרישיה דקרא לגופיה וסיפיה מייתר להך דרשא. **עונה בה** — והא מזיד הוא, דכתיב ברישיה דקרא: "כי דבר ה' בזה" וגו'. **לאקשויי חטאת כו'** — והשתא ליכא למיפרך דרב דימי, דאם כן דלבני קרבן קאתי — לא לכתוב קרא "פשעיהם", דהא כתיב עונות. ולכתוב "חטאתם", דמשמע בני קרבן, דסתם חטאת בני קרבן. אלא מדכתיב "פשעיהם" מופנה לדרוש דברוב פשעיהם קמיירי. **שאין מכיר בו** — שלא נודע לו שחטא. **קמייתא נמי** — דחייבי חטאות ואשמות ודאין כו' דחייבין להביא אחר יום הכיפורים, ליכא למיפשט

אשם תלוי בא על הנבלה — פירש בקונטרס: על ספק איסור לאו. מאי טעמא דאמרו לו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם — נראה דלא קאמר שיהא חובה להביאו (לרבנן) [ולדאמרו לו] על עבירת לאו, דהא כתיב "ולא ידע", אטו על אכילת ספק נבלה לייתי, ולא על ודאי אכילת נבילה? אלא נראה דלא ידע ליה דקרא — לענין חובה, ולענין דבר שאם יוודע לו יביא על שגגתו חטאת. ואית להו גזרה שוה ד"מצות" "מצות", אבל אהני ליה "לא תעשינה" דאף על העבירות לאו יכול להביאו. ורבנן דדרשי גזירה שוה ד"מצות" לאפוקי לאו, דלא מייתי עליה כלל.

תאמר

אָשָׁם תָּלוּי בָּא עַל הַנְּבֵלָה. אָמַר לֵיהּ: וְהָאָנַן תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת! וְאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּנֶבֶלָה נַמִּי אָתֵי! אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא מַתְנִית? זִימְנִין סַגִּיאִין תְּנִיתָהּ קַמֵּי מָר, וּמַגּוּ? רַבָּה, וַאֲמַר לִי: הָא מַנִּי - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְּאָמְרוּ לוֹ, דִּתְנַן: אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ הַמְּתַּן עַד שֶׁתִּכָּנֵס לְבֵית הַסֵּפֵק. אֲמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּאָמְרוּ לוֹ? אָמַר קְרָא: "אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם". אֲמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי: אֵין מְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת? יָלְפִי "מִצְוֹת" "מִצְוֹת" מֵהַטָּאת חֵלֶב, מַה לְּהַלָּן שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת - אַף כָּאן דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. תָּנוּ רַבָּנַן: חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת מְכַפְּרִין, אָשָׁם תָּלוּי אֵין מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה. מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב יוֹסֵף, הָכִי קָאָמַר: חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת מְכַפְּרִין כַּפָּרָה גְּמוּרָה, וְאָשָׁם תָּלוּי אֵין מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה; וּדְלָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר: אָשָׁם תָּלוּי בָּא עַל הַנְּבֵלָה. רְבִינָא אָמַר, הָכִי קָתָנֵי: חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת אֵין אַחֵר מְכַפֵּר כַּפָּרָתָן, דְּכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ מַיְיתֵי; אָשָׁם תָּלוּי אַחֵר מְכַפֵּר כַּפָּרָתוֹ. דִּלְכִי מִתְיַדַּע לָא מַיְיתֵי, כְּדִתְנַן: חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיָּבִין לְהָבִיא אַחֵר יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין - פְּטוּרִין. "חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין" כו'. קָתָנֵי: חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיָּבִין לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין - פְּטוּרִין. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, אָמַר קְרָא: "וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטּוּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם" - חֲטָאִים דּוּמְיָא דְּפִשָּׁעִים, מַה פְּשָׁעִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חֲטָאִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן מְכַפֵּר, אֲבָל חֲטָאִים בְּנֵי קָרְבָּן לָא מְכַפֵּר. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְהָא כִּי כְּתִיב הָדֵין קְרָא - בְּשָׁעִיר הַנַּעֲשֶׂה בְּפָנִים הוּא דִּכְתִיב, דְּלָא מְכַפֵּר עַל עֲבֵירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה, אֲבָל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ דְּמִכַּפֵּר עַל עֲבֵירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה, אֵימָא לָךְ: אֲפִילּוּ עַל חֲטָאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ מְכַפֵּר! אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, מֵהָכָא: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם" - חֲטָאִים דּוּמְיָא דְּפִשָּׁעִים, מַה פְּשָׁעִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חֲטָאִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אֲבָל חֲטָאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לָא מְכַפֵּר; וּמִיעֲטֵיהּ קְרָא בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, לְמֵימְרָא דְּעַל חֲטָאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לָא מְכַפֵּר. אָמַר לֵיהּ רַב דִּימִי: מִמַּאי דְּהָנֵי פְּשָׁעִים לָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ? דִּלְמָא הָנָךְ דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ, כְּדִתְנַן: אַרְבָּעָה מְבִיאִין עַל הַזְּדוֹן כִּשְׁגָגָה! אִיתְּמַר נַמִּי, כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹסֵי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם" - חֲטָאִים דּוּמְיָא דְּפִשָּׁעִים, מַה פְּשָׁעִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן מְכַפֵּר, אַף חֲטָאִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן מְכַפֵּר, אֲבָל חֲטָאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן לָא מְכַפֵּר. אָמַר אַבַּיֵי, מְרֵישֵׁיהּ דִּקְרָא: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְתַנְיָא: "עֲוֹנוֹת" - אֵלּוּ זְדוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "עֲוֹנָה בָהּ", "וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם", כָּל לָמָּה לִי? לְאַקְשׁוּיֵי לְפָשָׁעִים, מַה פְּשָׁעִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אַף חֲטָאִים - דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, אֲבָל חֲטָאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ לָא מְכַפֵּר. "חַיָּבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין" כו'. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר קְרָא: "מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה'" וגו' - חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. אָמַר רַב תַּחֲלִיפָא אֲבוּהּ דְּרַב הוּנָא בַּר תַּחֲלִיפָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: קַדְמַיְיתָא נַמִּי לָא תֵּיתֵי

למפשטיה

אָשָׁם תָּלוּי בָּא עַל הַנְּבֵלָה – על ספק איסור של אכילת נבילה, ואף שאין בנבילה עונש כרת, אלא רק איסור לאו.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבא לרבי חייא, וְהָאֲנַן תְּנַן – והרי שנינו במשנה, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי אֶלָּא עַל ספק דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ מחייב כָּרֵת, וְשִׁגְגָתוֹ מחייבת חַטָּאת, ואילו באיסור נבילה אין כרת וחטאת, אלא איסור לאו. וְאִי נאמר שברייתא זו היא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר של משנתנו, שאינו מצריך דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, הרי לדבריו בִּנְדָבָה נַמִּי אָתֵי – אפשר להביא אשם תלוי גם בנדבה, אפילו ללא ספק איסור נבילה. ואם כן קשה, כדעת מי נשנתה הברייתא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבי חייא, מַאי טַעֲמָא לֹא מַתְנֵית – מדוע לא למדת לפני רבה, שאילו היית לומד לפני רבה היית יודע לפרש ברייתא זו כמוני. זִימְנִין סַגִּיאִין תְּנֵיתָהּ קַמֵּי מַר – פעמים רבות שניתי ברייתא זו לפני מר, וּמַנּוּ – ומיהו 'מר', זהו רַבָּה, וְאָמַר לִי רבה, הָא מַנִּי – ברייתא זו נשנתה בשיטת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא דְּ'אָמְרוּ לוֹ' לבבא בן בוטא, דִּתְנַן במשנתנו שרצה בבא בן בוטא להקריב אשם תלוי אף למחרת יום הכיפורים, אֶלָּא שחכמים אוֹמְרִים לוֹ, הַמְתֵּן מלהביא אשם, עַד שֶׁתִּכָּנֵס לְבֵית הַסָּפֵק – לזמן שיש לך להסתפק בו בחטא, שסברו שאין אשם תלוי בא בנדבה, אבל אין צריך ספק איסור חמור שיש בו חיוב כרת, אלא אף על ספק איסור קל יכול להביא אשם תלוי. והם אלו ששנו ברייתא זו שעל איסור לאו כמו נבילה מביא אשם תלוי.

רבא מבאר את טעמם של חכמים ד'אמרו לו' ושל חכמים: אָמַר רָבָא, מַאי טַעֲמָא של חכמים דְּ'אָמְרוּ לוֹ', הסוברים שאף שאין אשם תלוי בא בנדבה, מכל מקום יכול להביאו אף על חטא קל. כיון דְּאָמַר קְרָא בפרשת אשם תלוי (ויקרא ה יז) 'וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה (בִּשְׁגָגָה) וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם', ויש ללמוד מהפסוק שאפילו אם החטא הוא בדבר שאיסורו הוא רק 'לא תעשינה', והיינו איסור לאו, חייב באשם תלוי.

המשיך וְאָמַר רָבָא, מַאי טַעֲמָא דְּרַבָּנָן, החולקים על חכמים דאמרו לו, דְּאָמְרִי שאֵין מְבִיאִין אָשָׁם תָּלוּי, אֶלָּא עַל ספק דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. יָלְפִי – למדו דבר זה בגזירה שוה 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת' מֵחַטַּאת חֵלֶב – חטאת הבאה על שגגת אכילת חלב או שאר מצות לא תעשה, שגם בחטאת וגם באשם תלוי נאמר 'מצות', ודרשו כך, מַה לְּהַלָּן בחטאת, מביא קרבן רק על דבר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, אַף כָּאן באשם תלוי, מתחייב בו רק על דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת.

הגמרא מביאה ברייתא בענין אשם תלוי ואשם ודאי: תָּנוּ רַבָּנָן בברייתא, חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת הבאות על הודאי, מְכַפְּרִין, אָשָׁם תָּלוּי אֵין מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה.

מבררת הגמרא: מַאי קָאָמַר – מה כוונת התנא בברייתא זו. מבארת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, הָכִי קָאָמַר, חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת מְכַפְּרִין כַּפָּרָה גְּמוּרָה, שאין צריך להביא אחריהם קרבן נוסף, וְאילו אָשָׁם תָּלוּי אֵין מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה, אלא לאחר שיוודע לו שחטא יתחייב להביא חטאת. וּברייתא זו היא דְּלֹא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר ד'אמרו לו', דְּאָמַר, אָשָׁם תָּלוּי בָּא אף עַל הַנְּבֵלָה, שאינה אלא איסור לאו, שלדבריו יש פעמים שאשם תלוי מכפר כפרה גמורה, שאינו מביא קרבן נוסף על חטא זה, שהרי בנבילה אין חיוב חטאת, ואף אם יוודע לו שחטא, לא יביא חטאת.

רבינא מפרש את הברייתא באופן אחר: רָבִינָא אָמַר, הָכִי קָתָנֵי, חֲמִשָּׁה אֲשָׁמוֹת הן שאֵין דבר אַחֵר שמְכַפֵּר את כַּפָּרָתָן, כלומר, שאין יום הכיפורים מכפר עליהם, דְּכִי מִתְיְידַע לֵיהּ מַיְיתֵי – שכשיוודע לו שחטא צריך הוא להביא את האשם, אף שכבר עבר עליו יום הכיפורים. אבל אָשָׁם תָּלוּי, יש דבר אַחֵר שמְכַפֵּר את כַּפָּרָתוֹ, וזהו יום הכיפורים שמכפר כאשם תלוי, דְּלְכִי מִתְיְידַע לֹא מַיְיתֵי – שאם נודע לו לאחר יום הכיפורים שיש ספק אם חטא קודם יום הכיפורים, פטור מאשם תלוי. מוכיח זאת רבינא: כְּדִתְנַן במשנתנו, חַיָּיבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּיבִין לְהָבִיא את קרבנם לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים. ואילו חַיָּיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין שעבר עליהם יום הכיפורים, פְּטוּרִין.

שנינו במשנה: חַיָּיבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין כו'.

מבררת הגמרא את המקור לדין זה: קָתָנֵי במשנתנו, חַיָּיבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיָּיבִין לְהָבִיא את קרבנם לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, ולא נתכפר להם חטאם ביום הכיפורים, אך חַיָּיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין שעבר עליהם יום הכיפורים, פְּטוּרִין, כיון שיום הכיפורים פוטר אותם מקרבן. שואלת הגמרא: מְנָהָנֵי מִילֵּי – מהיכן למדנו דברים אלו, שחייבי אשמות ודאים אינם נפטרים מחיובם ביום הכיפורים.

משיבה הגמרא: כִּי אֲתָא – כשבא רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל אָמַר, רַבִּי אַמִּי אָמַר בשם רַבִּי חֲנִינָא, דבר זה נלמד מכך דְּאָמַר קְרָא לגבי עבודת כהן גדול ביום הכיפורים בשעיר הנעשה בפנים (ויקרא טז טז) 'וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', ששעיר זה מכפר על הנכנסים למקדש בטומאה (שבועות ז:), ו'מפשעיהם' היינו על הנכנסים במזיד, ו'לכל חטאתם' היינו על הנכנסים בשוגג. וממה שנאמרו יחד המזיד והשוגג יש ללמוד ש'חַטָּאִים' דּוּמְיָא דִּ'פְשָׁעִים' – שהשוגג המתכפר היינו בדומה למזיד, מַה 'פְּשָׁעִים' דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן – כמו שהכפרה על המזיד היא בדבר שאינו חייב עליו קרבן, שהרי אין מביאים קרבן על המזיד, אַף ב'חַטָּאִים' יש לומר כן, שרק על עבירות דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן השעיר מְכַפֵּר, וכגון על אכילת נבילה, שאין זה אלא איסור לאו ואין בו קרבן, אֲבָל על חַטָּאִים שהם בְּנֵי קָרְבָּן, לֹא מְכַפֵּר, ולכן אמרה המשנה שחייבי חטאות ואשמות ודאים אין יום הכיפורים מכפר עליהם.

תמהה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לרב דימי, וְהָא כִּי כְּתִיב הָדֵין קְרָא – והרי מה שנאמר פסוק זה, שממנו למדת 'חטאים דומיא דפשעים', בְּהזאות הדם של שָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים הוּא דִּכְתִיב, ששעיר זה בא על טומאת מקדש וקדשיו, דְּלֹא מְכַפֵּר עַל עֲבֵירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה – שאינו מכפר כלל כשנודע לו שחטא ונכנס בטומאה למקדש, אלא רק אם עדיין לא נודע לו שחטא, ויתכן שדווקא בו, כיון שכפרתו מועטת, נאמר שאינו מכפר באופן שיש חיוב קרבן, אֲבָל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ לעזאזל, דִּמְכַפֵּר אף עַל עֲבֵירוֹת דְּמִצְוָה יְדוּעָה – על עבירות שנודע לו שחטא, וכפרתו מרובה, אֵימָא לָךְ – יש לי לומר לך שאֲפִילּוּ עַל חַטָּאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ – שחייבים עליהם קרבן, מְכַפֵּר, ומנין למשנה שאינו מכפר על חטאות ואשמות ודאי.

מחמת קושייתו מבאר אביי לימוד אחר: אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, מֵהָכָא – מפסוק זה יש ללמוד שאין יום הכיפורים מכפר על חייבי חטאות ואשמות ודאין, שנאמר לגבי שעיר המשתלח (ויקרא טז כא) 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו [אֶת] כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', ו'חַטָּאִים' האמורים כאן הם רק דּוּמְיָא דִּ'פְשָׁעִים', מַה פְּשָׁעִים דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן, שהרי אין מביאים קרבן על המזיד, אַף חַטָּאִים שנאמרו כאן, רק על עבירות דְּלָאו בְּנֵי קָרְבָּן השעיר מכפר, אֲבָל על חַטָּאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ, לֹא מְכַפֵּר, ולכן אין יום הכיפורים פוטר מחטאות ואשמות. וּמִיעֲטֵיהּ קְרָא – ומיעט הפסוק את החטאים שחייבים עליהם קרבן בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, לְמֵימְרָא – להשמיענו, דְּעַל חַטָּאִים דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ – שחייבים להביא עליהם קרבן, השעיר לֹא מְכַפֵּר, אף שכפרתו מרובה.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב דִּימִי לאביי, מִמַּאי דְּהָנֵי 'פְּשָׁעִים' לָאו בְּנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ – מנין לנו שפשעים אלו שנאמרו בפסוק, הם פשעים שאין חייבים עליהם קרבן, שמכח זה אנו דורשים שאף ה'חטאים' הם באופן שאין חייבים עליהם קרבן, דִּלְמָא הָנֵי דִּבְנֵי קָרְבָּן נִינְהוּ – שמא אלו פשעים שחייבים עליהם קרבן, כְּדִתְנַן במשנה לעיל (ט.), שיש אַרְבָּעָה שמְּבִיאִין קרבן עַל הַזָּדוֹן כִּשְׁגָגָה. ונלמד מהפסוק שהוא מכפר אף על פשעים שחייבים עליהם קרבן, וכמו כן הוא מכפר על 'חטאים' שחייבים עליהם קרבן, ומנין למשנתנו שאינו מכפר על חטאות ואשמות.

קודם שתמשיך הגמרא לדון בקושיית רב דימי, מביאה הגמרא שיש

המשך בעמוד לב

לְמִפְּשַׁטֵּיהּ – אין לך ללמדו **לֹא מִדְּרַשְׁתּוֹ דְּרַב דִּימִי, וְלֹא מִדְּרַשְׁתּוֹ דְּאַבַּיֵּי, אֶלָּא מֵהָא** – מדרשה זו, **שֶׁחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם,** ואילו החוטא אינו יודע שחטא, **יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וּמִינָּהּ** – ומזה יש ללמוד, שדווקא **חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם, הוּא דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֲבָל** חטא **דְּיָדַע בָּהּ** – שיודע החוטא שחטא, **לֹא מְכַפֵּר** יום הכיפורים, ומשום כך חייבי חטאות או אשמות ודאין שנודע חטאם קודם יום הכיפורים, כיון שגם הם מכירים בחטאם אין יום הכיפורים מכפר עליהם.

הגמרא דנה אם יום הכיפורים פוטר ממלקות: **וְאָמַר רַב תַּחֲלִיפָא אֲבוּהַּ דְּרַב הוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, חַיָּבֵי מַלְקִיּוֹת שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים** קודם שלקו, עדיין **חַיָּבִ[ין]** במלקות, ואין יום הכיפורים מכפר עליהם.

מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – דין פשוט הוא, **מַאי שְׁנָא** – מדוע יהיה שונה דין חייבי מלקות **מֵחַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין,** שאין יום הכיפורים מכפר עליהם. מתרצת הגמרא: הוצרך רבא להשמיענו דין זה, משום **דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, שרק **הָתָם,** בחייבי חטאות ואשמות, אין יום הכיפורים פוטרם, כיון **דְּמָמוֹנָא הוּא** – שחייבים הם להביא קרבן מממונם לה', וכיון שהוא דבר שאפשר לשלמו, אין יום הכיפורים מכפר, כיון שלא שייך כפרה בתשלומי ממון, **אֲבָל הָכָא,** בחייבי מלקות, **דְּגוּפָא הוּא** – שהוא צריך ללקות בגופו, **אִימָּא לָא** – נאמר שדינו שונה מחייבי קרבנות, ויום הכיפורים מכפר עליו, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבא, שאף חייבי מלקות אינם נפטרים ביום הכיפורים.

מקשה הגמרא: איך יתכן לומר שאין יום הכיפורים פוטר מחייבי מלקות, **וְהָא אָנַן תְּנַן** – והרי שנינו במשנה (שבועות ב:) ששעיר המשתלח מכפר על **הוֹדֵעַ וְלֹא הוֹדֵעַ** – עבירות שנודע לו חטאו ועל עבירות שלא נודע לו, על **עֲשֵׂה** ועל **לֹא תַעֲשֶׂה,** והרי כל חייבי מלקות הם לעובר על מצות לא תעשה, ונאמר במשנה שהשעיר מכפר על איסור לא תעשה.

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא דְּאַתְּרוּ בֵּיהּ** – רבא אמר את דינו בעובר על איסור לא תעשה והתרו בו, שהוא חייב מלקות בפועל, ולכן אין יום הכיפורים פוטרו, **וְהָא דְּלֹא אַתְּרוּ בֵּיהּ** – והמשנה בשבועות עוסקת בעובר על איסור לאו ללא התראה, שאינו חייב מלקות, ולכן יום הכיפורים מכפר על חטאו.

הגמרא חוזרת לדון בכלל שנאמר לעיל, שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' יום הכיפורים מכפר, ומקשה על כך מכמה דברים. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה,** שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא ה', (**סִימָן יוֹלֶדֶ"ת מְצוֹרָ"ע נָזִי"ר סוֹטָ"ה בְּעִגְלָ"ה**), אשה שהיא **סָפֵק יוֹלֶדֶת,** כלומר, שהפילה נפל שהוא ספק צורה המחייבת קרבן, ספק צורה שאינה מחייבת, **שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים** קודם שהביאה את קרבנה, **לֹא תֵּיתִי** – לא תביא עוד את הקרבן, **דְּהָא** – שהרי **כִּפֶּר עֲלֵיהּ יוֹם הַכִּפּוּרִים,** כיון **דְּחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא,** שהרי אין ידוע אם היא חייבת קרבן. ואילו במשנתנו (כה:) מבואר שצריכה להביא את קרבנה לאחר יום הכיפורים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא,** נאמר לגבי שעיר המשתלח (ויקרא טז כא) 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו וגו' וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', ומשמע שרק על חטאות מכפר השעיר, **וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם,** ויולדת אינה חוטאת, ומביאה קרבן רק כדי להטהר מטומאתה, ואין יום הכיפורים פוטר מקרבן זה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי דְּאָמַר** במסכת נדה (לא:), שמה שיולדת צריכה להביא קרבן, הוא משום **שיוֹלֶדֶת חוֹטֵאת הִיא,** שבשעה שהיא כורעת ללדת, נשבעת היא מחמת צערה שלא תזקק עוד לבעלה, ועל שבועת ביטוי זו היא מביאה קרבן, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – מה יש לומר בביאור דין זה, והרי כיון שקרבנה בא על חטא, היה ראוי לומר שבספק חיוב זה יכפר יום הכפורים. מתרצת הגמרא: **יוֹלֶדֶת,** אף שחוטאת היא, **כִּי קָא מַיְיתֵי** – מה שהיא מביאה **קָרְבָּן, לְאִישְׁתְּרוּיֵי** – להתירה **בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא, וְלֹא לְכַפָּרָה מַתְיָא** – ואינה מביאה את הקרבן בשביל לכפר, כיון שעל חטאה כבר נתכפר לה בצער חבלי הלידה, וכיון שאין הקרבן בא לכפר, אין יום הכיפורים פוטרה.

הגמרא מסייעת ממשנתנו לתירוץ זה: **אָמַר רַב אַשִּׁי, אַף אָנַן נַמִּי תָּנְיָא** – אף במשנה מבואר שהטעם שאין יום הכיפורים פוטר קרבן של ספק יולדת הוא משום שקרבנה בא להתירה בקדשים, שכך שנינו בה, **הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ** חיוב להביא **חַטַּאת הָעוֹף מִסָּפֵק, וְעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, חַיֶּבֶת לְהָבִיא** קרבן זה **לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁחטאת זו מַכְשַׁרְתָּהּ לֶאֱכוֹל בַּזְּבָחִים,** הרי שהטעם הוא משום שאין החטאת באה לכפר, אלא באה להכשירה לאכול בקדשים.

הגמרא ממשיכה להקשות על הכלל האמור לעיל, שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה,** מי שהוא **סָפֵק מְצוֹרָע,** ולא ידוע אם הוא חייב קרבן מצורע או לא, **שֶׁעָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּפּוּרִים, לֹא מַיְיתִי** – לא יביא קרבן, **דְּהָא** – שהרי **עָבַר עָלֵיהּ יוֹם הַכִּפּוּרִים,** וכבר נתכפר, כיון **דְּחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא,** שהרי הוא עצמו מסופק בחיובו, ואילו בברייתא בנזיר (ס.) מבואר שיש אופן מסוים שבו ספק מצורע מביא קרבנו לאחר שנתיים, אף שבודאי עבר עליו יום הכיפורים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא,** נאמר בפסוק (ויקרא טז כא), **'לְכָל חַטֹּאתָם',** ללמד שרק על חטאים מכפר השעיר, **וְלֹא 'לְכָל טוּמְאָתָם',** ואילו מצורע אינו חוטא, אלא מביא קרבן כדי להטהר מטומאתו.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִים** על האדם, ואלו דברים שיש בהם חטא (**וסִימָן** שמותם הוא **גג"נ ש"ש ל"ץ**), ואם כן כל מצורע חוטא הוא, ויש לומר שיכפר עליו יום הכיפורים ויפטר מלהביא קרבן.

מתרצת הגמרא: אף **שמְצוֹרָע** הוא חוטא, **כִּי מַיְיתִי** – מה שהוא מביא את קרבנו, **לָאו לְכַפָּרָה מַיְיתִי** – אינו מביאו לכפרה, כיון שהצער שיש בצרעת עצמה מכפר על חטא זה, **אֶלָּא לְאִישְׁתְּרוּיֵי** – כדי להתירו **בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא** מביאו, ולכן אין יום הכפורים פוטרו.

הגמרא מקשה מדין נוסף על מה שאמרו שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה,** מי שהוא **סָפֵק נָזִיר** – שהיה נזיר ומסופק אם נטמא או לא, וממילא האם הוא חייב קרבן או לא, **שֶׁעָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּפּוּרִים, לֹא מַיְיתִי** – שלא יביא **קָרְבָּן, דְּהָא כִּפֶּר** עליו **יוֹם הַכִּפּוּרִים,** דְּהרי **חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא,** שאין ידוע לו אם נטמא או לא, ואילו בברייתא בנזיר (ס.) מבואר שיש אופן שספק נזיר מביא קרבנו אף לאחר כמה שנים, על אף שעבר עליו יום הכיפורים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא,** נאמר בפסוק (ויקרא טז כא), 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו וגו' וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', רק **לְכָל חַטָּאת** מכפר השעיר, **וְלֹא לְכָל טוּמְאָה,** ואילו נזיר אינו מביא קרבן על חטא אלא על טומאתו.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הַקַּפָּר, דְּאָמַר** (תענית יא.) **שנָזִיר חוֹטֵא הוּא,** שציער את עצמו שלא לשתות יין, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר,** מדוע אין יום הכיפורים מכפר על ספק נזיר, והרי זה חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מתרצת הגמרא: **נָזִיר,** אף שהוא חוטא, **כִּי קָא מַיְיתִי קָרְבָּן לָאו לְכַפָּרָה מַיְיתִי** – מה שהוא מביא קרבן, אינו כדי לכפר עליו, כיון שכבר נתכפר במה שהתנוול בגידול שערו, (**לאשתרויי באכילת קדשים הוא**) [**אֶלָּא** קרבנו **לְמֵיחַל** – כדי להחיל **עָלָיו נְזִירוּת טָהֳרָה הוּא** בא], ולכן אין יום הכיפורים פוטרו מקרבן זה.

הגמרא מקשה מדין נוסף על כלל זה, שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא המקום. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה, סָפֵק סוֹטָה** – כל סוטה, שקרבנה הוא משום שיש לנו ספק אם נטמאה, **שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, לֹא תֵּיתִי** – לא תביא מנחת קנאות, **דְּהָא כִּפֶּר עָלֶהָ** – עליה **יוֹם הַכִּפּוּרִים,** כיון **דְּחֵטְא שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא,** נאמר בפסוק (ויקרא טז כא) 'וְהִתְוַדָּה עָלָיו וגו' וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם', ללמד שרק 'לכל חטאתם' מכפר השעיר, **וְלֹא 'לְכָל טוּמְאָתָם',** וסוטה שחטאה, כיון שקראה הפסוק טומאה, אינה מתכפרת בשעיר. עוד מתרצת הגמרא: (**אָמַר אַבַּיֵּי**), סוטה אינה מתכפרת ביום הכיפורים, כיון שאין זה חטא שאין מכיר בו אלא ה', שהרי **הבּוֹעֵל מַכִּיר בּוֹ. רָבָא אָמַר,** כיון **שסוֹטָה כִּי מַתְיָא, לְבָרֵר עָוֹן קָא אָתְיָא** – מה שהיא מביאה את

המשך בעמוד קנז

לְמִפְשְׁטֵיהּ לָא מִדְּרַב דִּימִי וְלָא מִדְּאַבַּיֵי, אֶלָּא מֵהָא: חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וּמִינָּהּ: חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֲבָל דְּיָדַע בָּהּ לָא מְכַפֵּר. וְאָמַר רַב תַּחֲלִיפָא אֲבוּהּ דְּרַב הוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: חַיָּיבֵי מַלְקִיּוֹת שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיָּיב. - פְּשִׁיטָא, מַאי שְׁנָא מֵחַיָּיבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדָּאִין? - סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הָתָם מָמוֹנָא הוּא, אֲבָל הָכָא דְּגוּפָא הוּא אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְהָא אֲנַן תְּנַן: הוֹדַע וְלָא הוֹדַע, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה! - לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאַתְרוּ בֵּיהּ, הָא דְּלָא אַתְרוּ בֵּיהּ. אֶלָּא מֵעַתָּה (סִימָן: יולד"ת מצור"ע נזי"ר סוט"ה בעגל"ה) סָפֵק יוֹלֶדֶת שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים לָא תֵּיתֵי, דְּהָא כִּפֵּר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא! אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם" - וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. - וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי דְּאָמַר: יוֹלֶדֶת חוֹטֵאת הִיא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - יוֹלֶדֶת כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן, לְאִשְׁתַּרוּיֵי בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא, וְלָא לְכַפָּרָה מָתְיָא. אָמַר רַב אַשִׁי, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנֵינָא: הָאִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חַטַּאת הָעוֹף סָפֵק וְעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים - חַיֶּיבֶת לְהָבִיא לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשַׁרְתָּהּ לֶאֱכוֹל בִּזְבָחִים. - אֶלָּא מֵעַתָּה, סָפֵק מְצוֹרָע שֶׁעָבַר יוֹם הַכִּפּוּרִים לָא מַיְיתֵי, דְּהָא עָבַר עֲלֵיהּ יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא! אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם" - וְלֹא לְכָל טוּמְאָתָם. - וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִים! (סִימָן: גג"ג ששל"ץ) - מְצוֹרָע כִּי מַיְיתֵי, לָאו לְכַפָּרָה מַיְיתֵי, אֶלָּא לְאִשְׁתְּרוּיֵי בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא. - אֶלָּא מֵעַתָּה, סָפֵק נָזִיר שֶׁעָבַר עָלָיו יוֹם הַכִּפּוּרִים לָא מַיְיתֵי קָרְבָּן, דְּהָא כִּפֵּר יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּחֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם הוּא! אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: "לְכֹל חַטָּאת" - וְלֹא לְכָל טוּמְאָה. - וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן הַקַּפָּר דְּאָמַר: נָזִיר חוֹטֵא הוּא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - נָזִיר כִּי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן, לָאו לְכַפָּרָה מַיְיתֵי, לְאִשְׁתְּרוּיֵי בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא. אֶלָּא מֵעַתָּה, סָפֵק סוֹטָה שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים לָא תֵּיתֵי, דְּהָא כִּפֵּר עָלָהּ יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּחֵטְא שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם! אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: "לְכָל חַטֹּאתָם" - וְלֹא לְכָל טוּמְאֹתָם. אָמַר אַבַּיֵי: בּוֹעֵל מַכִּיר בּוֹ. רָבָא אָמַר: סוֹטָה כִּי מָתְיָיא, לְבָרֵר עָוֹן קָא אָתְיָא. - אֶלָּא מֵעַתָּה, עֶגְלָה עֲרוּפָה שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים וכו'! אָמַר אַבַּיֵי: הוֹרֵג מַכִּיר. רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: "וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ" וגו'. רַב פָּפָּא אָמַר, אָמַר קְרָא: "כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל" וגו' - רְאוּיָה כַּפָּרָה זוֹ שֶׁתְּכַפֵּר עַל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם. הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ: חֵטְא שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֵימָא: כִּי מִתְיְידַע לֵיהּ בָּתַר יוֹם הַכִּפּוּרִים נַמִּי לָא מַיְיתֵי חַטָּאת! אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: לָא מָצֵית אָמְרַתְּ, דִּכְתִיב קְרָא יְדִיעָה גַּבֵּי חַטָּאת וְגַבֵּי נָשִׂיא וְגַבֵּי צִבּוּר. - צְרִיכִי, דְּאִי כְּתַב קְרָא גַּבֵּי יָחִיד, הֲוָה אָמִינָא: כּוּלְּהוֹן מִיָּחִיד לָא אָתַאן, דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְיָחִיד שֶׁכָּל קָרְבָּנוֹ נְקֵבָה! - נִכְתּוֹב גַּבֵּי נָשִׂיא, וְנַיְיתֵי הָנָךְ מִנָּשִׂיא! - יָחִיד מִנָּשִׂיא לָא אָתֵי, דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְנָשִׂיא שֶׁכֵּן אֵין בִּשְׁמִיעַת קוֹל, תֹּאמַר בְּיָחִיד שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בִּשְׁמִיעַת קוֹל; וְצִבּוּר מִנָּשִׂיא לָא אָתֵי, דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְנָשִׂיא שֶׁכֵּן בְּקָרְבָּנוֹ נְקֵבָה. - נִכְתּוֹב גַּבֵּי צִבּוּר, יָחִיד וְנָשִׂיא מִינֵּהּ! - אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְצִבּוּר שֶׁכֵּן אֵין חַיָּיבִין אֶלָּא עַל הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה! - מֵחֲדָא יְדִיעָה לָא אָתְיָא, תֵּיתֵי חֲדָא יְדִיעָה מִתַּרְתֵּי; לָא נִכְתּוֹב יְדִיעָה גַּבֵּי יָחִיד וְתֵיתֵי מִנָּשִׂיא וְצִבּוּר! - אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְנָשִׂיא וְצִבּוּר שֶׁכֵּן אֵינָן בִּשְׁמִיעַת קוֹל, תֹּאמַר בְּיָחִיד שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּשְׁמִיעַת קוֹל! - לָא נִכְתּוֹב קְרָא יְדִיעָה גַּבֵּי צִבּוּר וְתֵיתֵי מִידִיעָה דְּיָחִיד וְנָשִׂיא! - אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְיָחִיד וְנָשִׂיא שֶׁכֵּן יֵשׁ בְּקָרְבָּן נְקֵבָה, תֹּאמַר בְּצִבּוּר שֶׁאֵין בְּקָרְבָּן נְקֵבָה! - לָא נִכְתּוֹב גַּבֵּי נָשִׂיא וְתֵיתֵי מִידִיעָה דְּיָחִיד וְצִבּוּר! מַאי פָּרְכַתְּ? אִי מִשּׁוּם דְּאֵינָן בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל - יָחִיד יוֹכִיחַ, דְּאֵינוֹ בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל! וְאִי מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בְּכָל קָרְבָּנוֹ נְקֵבָה - צִבּוּר יוֹכִיחַ, דְּאֵין בְּקָרְבָּנָן נְקֵבָה, עַד דְּאִית לְהוֹן יְדִיעָה לָא מְחַיֵּיב! לָמָּה לִי דִּכְתִיב יְדִיעָה גַּבֵּי נָשִׂיא? אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפֵיהּ, דְּהָא אָתְיָא מִיָּחִיד וְצִבּוּר - תְּנֵהוּ עִנְיָן לְהֵיכָא דְּמִתְיְידַע לֵיהּ בָּתַר יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּמַיְיתֵי חַטָּאת. אַבַּיֵי אָמַר: אִי דְּלָא כְּתִיב יְדִיעָה גַּבֵּי נָשִׂיא, מִיָּחִיד וְצִבּוּר לָא אָתֵי, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְיָחִיד וְצִבּוּר שֶׁכֵּן אֵין עֲשׂוּיִין לְהִשְׁתַּנּוֹת, תֹּאמַר

בנשיא

רש"י

למיפשט לא מדרב דימי ולא מדאביי, דשינויא דחיקא הוא, דאכתי איכא למיפרך כדמעיקרא. **אבל אי ידעי ביה** — כגון אשם ודאי, שפיר נודע לו. **ממונא** — דמיחייב לגבוה, וכיון דאפשר לשלם — לא פטר ליה יום הכיפורים, דבתשלומי ממון לא שייכא כפרה. **אתרו ביה** — דאיכא מלקות, לא פטר ליה יום הכיפורים. **אלא מעתה** — כיון דבחטא שאין מכיר בו אלא המקום יום הכיפורים מכפר. **ספק יולדת שעבר עליה יום הכיפורים לא תייתי** — חטאת העוף על הספק, אלמה תנן במתניתין דמייתא? **יולדת חוטאת היא** — במסכת נדה בפרק "המפלת" (לא,ב): בשעה שהיא כורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה. **ולא לכפרא מייתא** — דהא מיכפרה בשעת לידה. **נמי תנינא** — דהיינו טעמא דמתייא לאחר יום הכיפורים, משום דלאו לכפרה אתי. **ספק מצורע** — מפרש במסכת נזיר בפרק "שני נזירים" (ס,א) דמייתי קרבן, וכן נזיר שנטמא בספק. ספק מצורע — כגון ספק קדם שער לבן לבהרת וטהור, ספק בהרת ללבן וטמא. **על שבעה דברים** — בערכין בפרק "יש בערכין" (טז,א). **גג"ג ששל"ץ** — סימן שמותם. **לא לכפרה** — דמנגעו איכפר ליה, מצער הנגע נתכפר חטאו. **ספק נזיר** — נזיר ספק נטמא ספק לא נטמא. דאילו ספק נזיר טהור, כגון דאמר "הריני נזיר אם תלד אשתי בן" ולא נודע לו אם בן אם בת — מצי אתויי ואתנויי שאם לא היה נזיר עכשיו יהא נזיר לבסוף, ולסוף שלשים יביא קרבנו. כדתנן בפרק "הריני נזיר מן הגרוגרות" (נזיר יג,א), רבי שמעון אומר: [י]אמר "אם היה בן קיימא — הריני נזיר חובה, ואם לאו — הריני נזיר נדבה". **לא נייתי** — חטאת העוף הבא על הספק, דאמרינן במסכת נזיר בפרק "שני נזירים" דמייתי. **נזיר חוטא הוא** — שציער עצמו מן היין, במסכת תענית בפרק קמא (יא,א). **לאו לכפרה מייתי** — דהא איכפר ליה, שנתנוול בגידול שער. **ספק סוטה** — היינו סוטה סתם, דספק הוא אם נטמאת אם לא נטמאת. **לא תייתי** — מנחת קנאות.

לברר עון — להודיע אם נטמאת. **ולארץ לא יכופר** — אין לך שום כפרה אלא זו, עגלה ערופה על הספק, והריגת ההורג על הודאי. **על יוצאי מצרים** — דכתיב "אשר פדית". והרי כמה יום כיפורים עברו עליהן ועדיין הן צריכין לכפרה זו, אם נמצא חלל ביניהם. **כדכתיב קרא** — "או הודע" גבי יחיד ונשיא וצבור, דלא צריכי כולהו, איכא למדרש מחד מהנך "או הודע" דלא צריך — כל אימת דמתיידע ליה, ואפילו לאחר יום הכיפורים. וקא פריך תלמודא: הני מצריך צריכי — דאי כתיב גבי יחיד, הוה אמינא: יחיד בעי ידיעה ודאית — שכן קל הוא, שכל קרבנו נקבה. אבל נשיא דמייתי שעיר זכר בשאר עבירות, צבור כל קרבנו זכר — אימא החמירו, ובספק נמי לייתי חטאת. **מה לנשיא שכן קל שאינו בשמיעת הקול** — דמלך לא מעיד ולא מעידין אותו. **נשיא יש בקרבנו נקבה** — בעבודה זרה, דכתיב בעבודה זרה: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה", יחיד ונשיא ומשיח במשמע, "והקריבה עז בת שנתה לחטאת". **צבור אין חייבין פר העלם דבר** — אלא על העלם דבר — שהורו להם בית דין שחלב מותר, עם שגגת מעשה — שאכלו צבור חלב על פיהן. **לא לכתוב ידיעה ביחיד ותיתי מנשיא וצבור** — הא ליכא למימר, דליכא למימר: למידין וחוזר הדין כשאר דוכתי, דכי אמרינן: מה לנשיא שכן אינו בשמיעת הקול — ליכא למימר צבור יוכיחו, דהא נשיא וצבור אינן בשמיעת הקול. **לא לכתוב גבי ציבור וליתי מיחיד ומנשיא** — דהכא ודאי נמי אין למידין מצד השוה, דכי אמרינן: מה לנשיא שכן יש בקרבנו נקבה — ליכא למימר: יחיד יוכיח, דהא שניהן יש בקרבנן נקבה. הכי גרסינן: **דמאי פרכת דאי** משום דיחיד כל קרבנו נקבה **צבור יוכיח** דאין בקרבנן נקבה **ואי משום דאינו בשגגת מעשה יחיד יוכיח דישנו נמי בשגגת מעשה.** מה להנך שכן **אין עשויין להשתנות** — ואף על גב דהך פירכא לאו קולא וחומרא היא — הא אמרינן ב"כל הבשר" (חולין קטו,ב): על מה הצד פרכינן כל דהו.

נשיא

רש"י

נשיא עשוי להשתנות — דאי עבר מנשיאותו כשאר יחיד הוי. **מצות מצות ילפי מהדדי** — יחיד ונשיא וצבור, דבכולהו כתיב "מצות" וילפי כולהו בהך גזירה שוה מהדדי במסכת הוריות (ח,ב) לדבר שחייבין על זדונו כרת וחייבין על שגגתו חטאת. הילכך להא מילתא נמי לילפו מהדדי. **לאו על הדין חטא קאתי** — כלומר לא על הדין לחודיה קאתי. **אם משנמלקה נודע לה** — שלא ילדה. **שאינה משתמרת** — כיון דעל הספק באה, ולא לאכילה הוה קיימא — לא שמרוה יפה, ונפסלה בהסח הדעת שמא נטמאה. **אי מעיקרא** — קודם מליקה, חיה הוות, ובעלי חיין אינן מקבלין טומאה. **ובדין הוא דמותרת בהנאה** — דחולין גמורין היא. ומשום חולין בעזרה נמי ליכא למימר, דלא אסרה תורה אלא שחיטה, אבל מליקה לא. אבל רבנן גזרו דאסור בהנאה, שמא יאמרו נהנין מחטאת העוף ספק. **וכי איתמר דרב אהא איתמר** — דתנן בפרק "דם שחיטה" (כריתות כב,ב): האשה שהביאה כו', ועלה קאי רב ואמר: אם משנמלקה נודע לה כן שילדה ודאי — מזה ומוצה כמשפט חטאת העוף, כדכתיב (ויקרא ה): "והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה" וגו'. הזאה — שאוחז בראש העוף ומעלה ומוריד והדם ניתז, מיצוי — שמקריב ומקיף בית מליקתו לקיר המזבח וסוחט. **אסורה באכילה** — שמא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת. **ואסורה בהנאה** — כשאר חטאת העוף ספק, שאסור באכילה שמא חולין היא, ונבלה היא. ובהנאה נמי אסורה — דשמא קדש היא, וקדש שאינו נאכל אסור בהנאה אחרת, שהרי לכלבים לא יאכילנו. **שעל הספק כו'** — הילכך כמי שלא נודע דמי. **משנה שתי סלעים** — זהו דין אשם, דכתיב: "בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם". **והשני ירעה** — לפי שנקח ממעות אשם לשם אשם. **לקח בהן שני אילים לחולין** — לאכילה, ומעל במעות ויצאו לחולין. ויש עליו לשלם אשם של עשרה זוז לקרן וחומש של אשם ראשון, ואשם בשתי סלעים לאשם מעילות. אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים ואחד מהן עשרה זוז — היפה שתי סלעים יקרב לאשם מעילות, והשני היפה עשרה זוז יקרב למעילתו. מפרש בגמרא: יקרב בשביל אשם ראשון, והרי נפטר מקרן וחומש. והשתא קרי למעילתו "גזילו". **אחד לאשם ואחד לחולין** — מעל בסלע. אם היה של אשם יפה שתי סלעים — יקרב לשמו הראשון, שהרי לשמו נלקח, וממעות שהופרשו לו. **והשני** — שהוא חולין, יקרב למעילתו — לאשם מעילתו. והשתא קרי ליאל האשם של אשם מעילות "מעילתו". **ויביא עמה סלע וחומשה** — קרן שמעל בו, ויפלו לנדבה שהרי ממותר אשם הראשון בא. **יביא סלע וחומשו** — מביתו, שמה ששיבח אשם בשתי סלעים — שבח הקדש הוא. **גמרא אילימא איל אשם** — של אשם מעילות. **למימרא דחומש בהדי איל אשם מייתי ליה** — אם הביא אשם שהוא שוה על שני סלעים כדי חומש הקרן — נפטר מן החומש? והכתיב כו'. **ועוד מדקתני סיפא** — היכא דמעל בסלע והשני יקרב למעילתו. דעל כרחך האי "למעילתו" איל לאשם מעילות הוא, דהא קתני: ויביא עמה סלע וחומש לקרן וחומש. **אלמא חומש בהדי קרן מייתי ליה** — והאי דהדר ומקשי ממתניתין, דלא תימא קרא אישתעי בדנהנה מקדשי בדק הבית או מהקדש עולה — הילכך חומשו כי מייתי ליה בהדי איל אשם — לא נפיק, דחומש כי קרן בעי מהוי. אבל האי דקרן גופיה אשם הוה, כי מייתי חומש בהדי אשם של מעילה שפיר דמי. תא שמע מסיפא. **אלא מאי למעילה דרישא גזילו** — הוא האשם הראשון דאיתהני האי מהקדש דידיה בשתי סלעים שהפרישו לשמן. וילקח בהן שני אילים לחולין, דיפה שתי סלעים מקריב ליה לאיל מעילות, והוא "לאשמו" דקתני במתניתין. והיפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש, כלומר, יקריבנו לאשמו הראשון, ויהיו תשלומין לקרן וחומש שמעל בהן, והיינו "לאשמו" דקתני מתניתין. **אימא סיפא כו'** — על כרחיך "לאשמו". דסיפא הוא אשם ראשון, שהרי איל זה לשמו נלקח ולמעילתו הוא אשם מעילות, ולא לתשלומי הקרן. דהא קתני: יביא סלע וחומשו לתשלומי קרן וחומש. רישא קרי גזילו למעילתו

בְּנָשִׂיא שֶׁעָשׂוּי לְהִשְׁתַּנּוֹת! אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, מֵהָכָא: מִכְּדֵי "מִצְוֹת" "מִצְוֹת" יָלְפִי מֵהֲדָדֵי, כֵּיוָן דִּילְפִי מֵהֲדָדֵי, לָמָּה לִי דִּכְתִיב שָׁלֹשׁ יְדִיעוֹת, גַּבֵּי יָחִיד וְגַבֵּי נָשִׂיא וְגַבֵּי צִבּוּר? אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפֵיהֶן, דְּהָא גְּמְרִי לְהֶן "מִצְוֹת" "מִצְוֹת" - תְּנֵהוּ עִנְיָן הֵיכָא דְּמִתְיְדַע לֵיהּ בָּתַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא דְּמַיְיתֵי חַטָּאת. - אֵימָא: כִּי מִתְיְדַע לֵיהּ בָּתַר יוֹם כִּפּוּרִים הוּא דְּמַיְיתֵי חַטָּאת, מִשּׁוּם דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לָאו עַל הָדֵין חֵטְא קָא אָתֵי, אֲבָל אָשָׁם תָּלוּי דְּעַל הָדֵין חֵטְא קָאָתֵי - אֵימָא הָכִי נַמִי דְּמִכַּפַּר, דְּכִי מִתְיְדַע לְבָתַר דְּקָא מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי - לָא מַיְיתֵי חַטָּאת! אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא: "אוֹ הוֹדַע אֵלָיו", מִכָּל מָקוֹם. הָשְׁתָּא דְּאָמַר: כִּי מִתְיְדַע לֵיהּ מַיְיתֵי חַטָּאת, אָשָׁם תָּלוּי לָמָּה בָּא? אָמַר רַבִּי זֵירָא: שֶׁאִם מֵת, מֵת בְּלֹא עָוֹן. מַתְקִיף לָהּ רָבָא: מֵת, מִיתָה מְמָרֶקֶת! אֶלָּא אָמַר רָבָא: לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִים. "חַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק". אָמַר רַב: וְכִיפֵּר. - אִי הָכִי, אַמַּאי תִּקָּבֵר? - לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת. - אֵימַת לָא מִשְׁתַּמֶּרֶת? אִי מֵעִיקָּרָא - חַיָּה הָוְיָא, אִי לְבַסּוֹף - קָמְנַסֵּר לָהּ! אֶלָּא מַתְנִיתִין בְּנוֹדַע לָהּ דְּלָא יָלְדָה, וּבְדִין הוּא דְּמוּתֶּרֶת בְּהַנָּאָה, וּמַאי תִּקָּבֵר? מִדְּרַבָּנַן. וְכִי אִיתְּמַר דְּרַב - עַל הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטַּאת הָעוֹף בְּסָפֵק, אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי - תֵּעָשֶׂה וַדַּאי, שֶׁמִּמִּין שֶׁהֵבִיאָה עַל לֹא הוֹדַע מְבִיאָה עַל הוֹדַע; אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה נוֹדַע שֶׁיָּלְדָה - אָמַר רַב: מַזֶּה דָּמָהּ וּמוֹצֶה דָּמָהּ, וְכִפְּרָה, מוּתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק נֶאֱכֶלֶת. תְּנֵי לֵוִי כְּוָתֵיהּ דְּרַב: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה נוֹדַע שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי - מַזֶּה דָּמָהּ וּמוֹצֶה דָּמָהּ, וְכִפְּרָה, מוּתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁלֹּא יָלְדָה - תֵּצֵא לְחוּלִין אוֹ תִּמָּכֵר לַחֲבֵרְתָּהּ. אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי - תֵּעָשֶׂה וַדַּאי, שֶׁמִּמִּין שֶׁמְּבִיאָה עַל לֹא הוֹדַע מְבִיאָה עַל הוֹדַע. אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה נוֹדַע שֶׁיָּלְדָה - אֲסוּרָה אֲפִילּוּ בַּהֲנָאָה, שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּתָהּ, כִּפְּרָה סְפֵיקָהּ וְהָלְכָה לָהּ. **משנה** הַמַּפְרִישׁ שְׁנֵי סְלָעִים לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְאָשָׁם, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה. לָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחוּלִין, אֶחָד יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים וְאֶחָד יָפֶה עֲשָׂרָה זוּז, הַיָּפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לְמַעֲלָתוֹ. אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחוּלִין, אִם הָיָה שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לְמַעֲלָתוֹ, וְיָבִיא עִמָּהּ סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ. **גמרא** מַאי "מַעֲלָתוֹ" דְּקָתָנֵי רֵישָׁא: וְהַשֵּׁנִי לְמַעֲלָתוֹ? אֵילִימָא אֵיל אָשָׁם - לְמִימְרָא דְּחוֹמֶשׁ בַּהֲדֵי אֵיל מַיְיתֵי לֵיהּ? וְהָכְתִיב: "וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו", אֶלְמָא בַּהֲדֵי גְּזֵילוֹ מַיְיתֵי לֵיהּ! וְעוֹד, קָתָנֵי סֵיפָא: אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחוּלִין, אִם הָיָה שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לְמַעֲלָתוֹ, וְיָבִיא עִמָּהּ סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ; אֶלְמָא חוֹמֶשׁ בַּהֲדֵי גְּזֵילוֹ מַיְיתֵי לֵיהּ! אֶלָּא "מַעֲלָתוֹ" - מַאי דְּאִיתְהַנֵּי מֵהֶקְדֵּשׁ. וְיֶשְׁנוֹ מִשְּׁתֵּי סְלָעִים דְּאַפְרִישׁוּנוּ לְאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחוּלִין, דְּיָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים מַקְרִיב לֵיהּ אֵיל אָשָׁם, וְיָפֶה עֲשָׂרָה זוּז יְהֵיב לֵיהּ לְמַאי דְּאִיתְהַנֵּי מֵהֶקְדֵּשׁ, דַּהֲוָה לֵיהּ גְּזֵילוֹ וְחוּמְשׁוֹ; וּמַאי "מַעֲלָתוֹ" - גְּזֵילוֹ. - בְּמַאי אוֹקִימְתָּא "לְמַעֲלָתוֹ" דְּרֵישָׁא - גְּזֵילוֹ. אֵימָא סֵיפָא: אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחוּלִין, אִם הָיָה שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי לְמַעֲלָה, וְיָבִיא עִמָּהּ סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ, אֶלְמָא "מַעֲלָתוֹ" - אֵיל אָשָׁם; רֵישָׁא קָרֵי לֵיהּ "לְמַעֲלָתוֹ" גְּזֵילוֹ,

סיפא

בְּנָשִׂיא, שֶׁעָשׂוּי הוא **לְהִשְׁתַּנּוֹת** מדינו, שאם עבר מנשיאותו, הרי הוא בכל אדם, שמביא על כל החטאים נקבה ולא זכר. וכיון שאין הנשיא דומה ליחיד וציבור, לא ניתן ללמוד את דינו מהם שיש צורך בידיעה ודאית, ואם כן אין הידיעה שנאמרה בו מיותרת אלא נצרכת לגופה, ולא ניתן לדורשה לחייב חטאת מי שנודע לו שחטא לאחר יום הכיפורים.

אביי מבאר באופן אחר מדוע יש לשון 'ידיעה' אחת מיותרת: **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, מֵהָכָא** – מטעם זה יש לנו לומר שאחת מהידיעות שנאמרו בחטאות, מיותרת היא, **מִכְּדֵי 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת' יָלְפִי מֵהֲדָדֵי** – כיון שאנו לומדים את חטאת היחיד הציבור והנשיא בגזירה שוה מלשון 'מצות' שנאמרה בכולם, אם כן, **כֵּיוָן דִּילְפִי מֵהֲדָדֵי** – שהם נלמדים זה מזה, **לָמָּה לִי דִּכְתִיב** – מדוע צריך לכתוב **שָׁלֹשׁ יְדִיעוֹת, לְנַבִּי יָחִיד וְנַבִּי נָשִׂיא וְנַבִּי צִבּוּר,** והרי די לכתוב במקום אחד וילמדו השאר בגזירה שוה, **אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְגוּפֵיהֶן** – אם אין הפסוקים נצרכים ללמד על עצמם, לומר שאינם מביאים אלא כשיש להם ידיעה ודאית שחטאו, **דְּהָא גְּמִרִי לְהוֹן** – שהרי דבר זה נלמד בגזירה שוה של 'מִצְוֹת' 'מִצְוֹת', **תְּנַהוּ עִנְיָן** – יש לך לתת פסוק זה, ללמוד ממנו, **דְּהֵיכָא דְּמִתְיְדַע לֵיהּ כָּתַר יוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא דְּמַיְיתֵי חַטָּאת** – שאם נודע לו החטא לאחר יום הכיפורים, צריך להביא חטאת, ואינו מתכפר ביום הכיפורים.

הגמרא מבארת מנין שאם נודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי, שחייב להביא חטאת. שואלת הגמרא: **אֵימָא** – יש לך לומר, שדווקא **כִּי מִתְיְדַע לֵיהּ כָּתַר** – אם נודע לו החטא לאחר **יוֹם הַכִּפּוּרִים, הוּא דְּמַיְיתֵי** – באופן זה הוא חייב להביא **חַטָּאת, מִשּׁוּם דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לָאו עַל הָדֵין חֵטְא קָא אָתֵי** – אינו בא לכפר על חטא זה בלבד, ומשום כך ניתן לומר שלא כיפר על חטא זה, **אֲבָל** אם נודע לו שחטא אחר שהביא **אָשָׁם תָּלוּי, דְּאשם תלוי עַל הָדֵין חֵטְא קָאָתֵי** – על חטא מסוים זה הוא בא, **אֵימָא הָכִי נַמִּי דְּמִיכַּפֵּר** – יש לומר שנתכפר בו כבר, **דְּכִי מִתְיְדַע לְכָתַר דְּקָא מַיְיתֵי אָשָׁם תָּלוּי** – וכשיודע לו החטא לאחר שהביא את האשם התלוי, **לֹא מַיְיתֵי חַטָּאת.** משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק שממנו דרשו שאם נודע לו אחר יום הכיפורים שמביא חטאת (ויקרא ד כג) **'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו', מִכָּל מָקוֹם** – ללמוד שבכל אופן שנודע לו שחטא מביא חטאת, ואף אם כבר הביא אשם תלוי.

שואלת הגמרא: **הַשְׁתָּא דְּאָמַר** – מעתה שאנו אומרים, שאף אם הביא אשם תלוי, **כִּי מִתְיְדַע לֵיהּ מַיְיתֵי חַטָּאת** – כשנודע לו החטא מביא חטאת, **אָשָׁם תָּלוּי לָמָּה הוּא בָּא,** והרי אינו מכפר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא,** אשם תלוי מועיל, **שֶׁאִם מֵת** אחר שהביא אשם תלוי, **מֵת בְּלֹא עָוֹן** כיון שכיפר עליו האשם.

דוחה הגמרא: **מַתְקִיף לָהּ רָבָא,** איך ניתן לומר שאשם בא לכפר עליו למקרה שימות, והרי אם **מֵת,** אף אם לא הביא אשם תלוי נתכפר לו, כיון **שהִמִּיתָה** עצמה **מְמָרֶקֶת.**

רבא מפרש באופן אחר מדוע מביא אשם תלוי: **אֶלָּא אָמַר רָבָא,** אשם תלוי בא כדי **לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיְּסוּרִים,** שלא יבואו עליו, עד שיודע לו שחטא, ויביא חטאת ויתכפר.

שנינו במשנה: **חַטַּאת הָעוֹף הַבָּא עַל הַסָּפֵק** [**וכו'**] אם משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר. כלומר, אשה שאינה יודעת אם ילדה ולד המחייב קרבן או לא, מביאה קרבן ועושה תנאי, שאם היא חייבת חטאת יהיה עוף זה לחטאת, ואם אינה חייבת יהיה חולין, ועל זה אמרה המשנה שאם לאחר המליקה נודע לה, הרי זו תקבר. **אָמַר רַב, וְכִיפֵּר** – אף שאם נודע לאחר שנמלקה דינה שתקבר, בכל זאת כיפרה חטאת זו עליה ועלתה לה לחובתה. ומבואר מדבריו שפירש שלשון 'נודע לה' האמור במשנה היינו שנודע שהפילה ולד, וחייבת להביא חטאת, ועל זה אמר שנתכפר לה בחטאת זו.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, שהמשנה מדברת כשנודע שהפילה ולד, שחייבת היא להביא חטאת, **אַמַּאי** – מדוע **תִּקָּבֵר,** והרי התברר שעוף זה קרב לחטאתה, ודינו שיאכל לכהנים כדין כל חטאת העוף. מתרצת הגמרא: הטעם שתקבר הוא **לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת,** שכיון שמתחילה באה על הספק ולא היתה עומדת לאכילה, לא נשמרה יפה מטומאה ונפסלה בהיסח הדעת, שיש לחשוש שמא נטמאה.

מקשה הגמרא: **אֵימַת לֹא מִשְׁתַּמֶּרֶת** – מתי יש לנו לומר שלא שמרו חטאת זו יפה ונטמאה, **אִי מֵעִיקָּרָא** – אם מתחילה קודם שנמלקה, הרי **חַיָּה הֲוָיָא** – היתה, ובעל חיים חי אינו מקבל טומאה, **וְאִי לְבַסּוֹף,** לאחר שנמלקה, **קָמְנַטֵּר לָהּ** – הרי שמר אותה הכהן, שכיון שכהנים זריזים הם, ודאי שמרו שלא תיטמא אף אם אינה נאכלת.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, מַתְנִיתִין** – משנתנו עוסקת **בְּאופן שנוֹדַע לָהּ דִּלֹּא יָלְדָה,** והתברר שהיא פטורה לגמרי מקרבן, **וּבְדִין הוּא דִּה'חטאת' שהביאה מוּתֶּרֶת בַּהֲנָאָה,** שהרי לא היתה חייבת בה כלל, **וּמַאי** – ומה הטעם שאמרו **שתִּקָּבֵר,** זו גזירה **מִדְּרַבָּנָן,** שתאסר בהנאה, כדי שלא יטעו לומר שמותר ליהנות מחטאת העוף שבאה על הספק, ולא ידעו שדווקא כאן מותר כיון שהתברר שאינה חטאת. ממשיכה הגמרא ומבארת: **וְכִי אִיתְּמַר דְּרַב** – ומה שאמר רב, שכיפר עליה הקרבן, לא אמר כן על משנה זו, אלא **עַל** המשנה לעיל (כב:), שכך שנינו בה, **הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטַּאת הָעוֹף בְּסָפֵק,** שלא ידעה אם היא חייבת חטאת או לא, **אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי,** וחייבת להביא חטאת, **תֵּעָשֶׂה** חטאת זו עצמה כחטאת **וַדַּאי,** כיון **שֶׁמֵּאותו המִּין שֶׁהֵבִיאָה** להקריב את קרבנה **עַל 'לֹא הוֹדַע'** – על ספיקה, מאותו המין **מְבִיאָה עַל 'הוֹדַע'** – על ידיעה ודאית שהיא חייבת בקרבן, ולכן כשנודע לה שילדה יכולה לצאת באותה חטאת עצמה. ויש לדון **אִם** רק **מִשֶּׁנִּמְלְקָה** החטאת **נוֹדַע** לה **שֶׁיָּלְדָה,** ועל זה **אָמַר רַב, מַזֶּה** את **דָּמָהּ** על המזבח, **וּמוֹצֶה** – וממצה את **דָּמָהּ** על המזבח, כדין חטאת העוף, **וְכִפְּרָה** עליה, שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, וחטאת זו **מוּתֶּרֶת בַּאֲכִילָה,** שכיון שקודם שכיפרה נודע שחייבת היא חטאת ודאי, קרבה חטאת זו לשם חטאת ודאי, והרי היא כשאר חטאת העוף שנאכלת לכהנים.

מביאה הגמרא את דעת החולק על רב לענין אכילת החטאת: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** אף שבאמת היא חטאת גמורה, ומעיקר הדין היא מותרת באכילה, חטאת זו **אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה** מדרבנן, **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ** שכל **חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק נֶאֱכֶלֶת,** ולא ידעו שזו נאכלת כיון שהתברר שהיא באה על הודאי.

הגמרא מביאה ברייתות המסייעות לרב ולרבי יוחנן: **תָּנֵי לֵוִי בְּרֵיתֵיהּ דְּרַב** – שנה לוי בברייתא כדברי רב, **חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק,** שאין ידוע אם חייבת להביאה או לא, **אִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה** – לאחר שנמלקה **נוֹדַע שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי** וחייבת בחטאת, **מַזֶּה** את **דָּמָהּ** על המזבח, **וּמוֹצֶה** את **דָּמָהּ** על המזבח, כדין חטאת העוף, **וְכִפְּרָה** עליה, שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, **וּמוּתֶּרֶת בַּאֲכִילָה** כשאר חטאת העוף שנאכלת לכהנים, וכדברי רב.

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – שנינו בברייתא אחרת כדברי רבי יוחנן, **חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק,** שאין ידוע אם חייבת להביא חטאת, **אִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁלֹּא יָלְדָה,** ופטורה מקרבן, **תֵּצֵא** החטאת **לְחוּלִין, אוֹ שתִּמָּכֵר לַחֲבֵרְתָּהּ** החייבת בקרבן. **וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי,** וחייבת חטאת, **תֵּעָשֶׂה** חטאת זו **לוַדַּאי,** כיון **שֶׁמֵּאותו מִין שֶׁמְּבִיאָה עַל 'לֹא הוֹדַע'** – על הספק, **מְבִיאָה עַל 'הוֹדַע'** – כשהיא חייבת להקריב ודאי. **וְאִם מִשֶּׁנִּמְלְקָה** החטאת **נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה** [**מַזֶּה** את **דָּמָהּ** על המזבח, **וּמוֹצֶה** את **דָּמָהּ,** כדין חטאת העוף, **וְכִפְּרָה** עליה שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, **וַאֲסוּרָה** חטאת זו **בַּאֲכִילָה,** וכדברי רבי יוחנן. אבל אם **מִיצָה** את **דָּמָהּ** על המזבח, **וְאַחַר כַּךְ נוֹדַע לָהּ שֶׁיָّלְדָה**], כיון שבשעת הכפרה היתה כשאר חטאת העוף הבאה על הספק, **אֲסוּרָה** חטאת זו **אֲפִילּוּ בַּהֲנָאָה,** כדין חטאת העוף שבאה על הספק, שאסורה באכילה שמא חולין היא, ומליקת חולין נבילה היא, ואסורה בהנאה שמא קודש היא. ואף שנודע אחר כך שילדה ודאי, כיון **שֶׁעַל הַסָּפֵק בָּאָה מִתְּחִלָּתָהּ,** כדי לכפר עליה שתוכל לאכול בקדשים, **כִּפְּרָה סְפֵיקָהּ וְהָלְכָה לָהּ** – כל כפרתה, אף הזאת הדם היתה לשם חטאת ספק, וכשנודע שחייבת ודאי כבר נגמר מעשה כפרתה, והרי זה כמו שלא נודע כלל שחייבת חטאת ודאי.

המשך בעמוד קנח

המשך ביאור למס' כריתות ליום שני עמ' א

בשעה שקיבל טומאה, היה מאכל זה ראוי לאכילת אדם, **לְאַסּוּקֵי מִטּוּמְאָה** – אינו עולה מטומאתו **עַד שֶׁיִּפָּסֵל מֵאֲכִילַת כֶּלֶב**. אבל **הָכָא**, לגבי החותך בשר מהאדם, **לְאַחוּתֵי לֵיהּ טוּמְאָה** – אנו רוצים להורידו ולהכשירו לקבלת טומאה, ובזה הכלל הוא שרק **אִי לְאָדָם** – אם הדבר ראוי לאכילת אדם, (חזי לכלב) [**אִין** – הרי הוא נחשב כאוכל ומקבל טומאה], אבל **אִי לֹא חֲזִי לְאָדָם, לֹא** – אין הדבר נחשב כאוכל, ואינו מקבל טומאה (**חֲזִי לְכֶלֶב**).

הגמרא חוזרת ומסיימת את קושייתה ממשנה זו על הברייתא שהובאה לעיל: **מִכָּל מָקוֹם קָתָנֵי** במשנה שבשר אדם צריך **מַחֲשָׁבָה, וַהֲרֵי מַחֲשָׁבָה, רק לְטוּמְאָה קַלָּה הִיא** נצרכת, ומוכח שיש בבשר אדם טומאה קלה של 'אוכל', ואם כן מדוע מיעטה הברייתא את דם מהלכי שתים מחמת שאין בהם טומאה קלה.

מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי** – דבר זה, שיש בבשר אדם טומאה קלה, **זהו מֵחַיִּים** – כשהאדם חי וחתך מבשרו כדי לאוכלו, ולגבי זה אמרה המשנה בעוקצין שיש בו טומאת אוכלין, **אֲבָל לְאַחַר מִיתָה, טָמֵא הוּא טוּמְאָה חֲמוּרָה**, ומחמת כן אין בו טומאה קלה של אוכלים, ובזה עוסקת הברייתא שדנה באיסורי דם, שאמרה שאין באדם טומאה קלה ולכן הוא ממועט מאיסור דם.

מקשה הגמרא: אם מעמידים את הברייתא בבשר אדם מת, שלגביו אמרה הברייתא שאין טומאה קלה, אם כן **דְּכָוְתָהּ** – הרי בדומה לזה צריך לומר שגם **לְגַבֵּי בְּהֵמָה**, שאמרה הברייתא שיש טומאה קלה, מדובר **לְאַחַר מִיתָה**, ואם כן קשה ממה נפשך, **אִי** מדובר על **הַבָּשָׂר, הרי הוא מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה** של נבילה, **וְאִם** המדובר בדָם, הרי גם הוא **מְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה** של נבילה. ומוכיחה זאת הגמרא, **דִּתְנַן** במשנה (עדיות פ"ה מ"א), **דַּם נְבֵילוֹת, בֵּית שַׁמַּאי מְטַהֲרִין** מטומאת נבילה, **וּבֵית הִלֵּל מְטַמְּאִין**, והלכה כבית הלל, ועל כרחך שכוונת הברייתא באומרה שבהמה מטמאת טומאה קלה היינו לבהמה בחייה, שיש בה טומאה קלה, ובאופן דומה הרי גם בשר אדם חי מטמא טומאת אוכלים, כמו שהתבאר במשנה בעוקצין, ומדוע אמרה הברייתא שיש חילוק בין אדם לבהמה לענין זה.

מתרצת הגמרא: באמת עוסקת הברייתא באדם לאחר מיתה, שאין בו טומאה קלה, ואף בבהמה מדובר לאחר מיתה, ומה שהקשית שלאחר מיתה יש טומאה חמורה, ומחמת כן אין בו טומאה קלה, **לֹא נִצְרְכָא** – לא הוצרכה הברייתא לומר דין זה **אֶלָּא** לִכְדְתָנַן – לאופן זה ששנינו במשנה (עוקצין פ"ג מ"ג), **נְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה, בְּכָל מָקוֹם** שהיא נמצאת, ואפילו בכרכים שיש שם הרבה בני אדם, אינה חשובה כמאכל כיון שאין דרך לאוכלה, וכן **נְבֵלַת עוֹף הַטָּהוֹר** כשהיא נמצאת **בַּכְּפָרִים**, שיש שם בני אדם מועטים, אינה נחשבת כמאכל, אלא **צָרִיךְ מַחֲשָׁבָה** – לחשוב עליהם לאכילה לגוים, **וְאֵין צָרִיךְ הֶכְשֵׁר** של ביאת מים, כיון שסופם לטמא טומאה חמורה של נבילה. (**נְבֵלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מָקוֹם וְנְבֵלַת עוֹף טָהוֹר וְחֵלֶב בְּשִׁעוּרִים אֵין צְרִיכִין לֹא מַחֲשָׁבָה וְלֹא הֶכְשֵׁר**), **וְעל** משנה זו **אָמַר לֵיהּ רַב לְרַבִּי חִיָּיא, מַחֲשָׁבָה לָמָּה לִי** – לשם מה יש צורך במחשבה, הרי זהו **לְטוּמְאָה** קַלָּה של אוכל, ומדוע כאן יש צורך בטומאה קלה, והרי **הִיא גּוּפָהּ טוּמְאָה הִיא** – בה עצמה יש טומאה חמורה של נבילה. **וְאָמַר לֵיהּ** רבי חייא, הצורך במחשבה הוא באופן שאין טומאה חמורה, והיינו **כְּגוֹן דְּאִיכָּא** – שיש **פָּחוֹת מְכַזַּיִת נְבֵילָה**, ואין בה טומאת נבילה, **וְצָרְפָה לְפָחוֹת מְכַּבֵּיצָה אוֹכְלִין, דְּהַאי וְהַאי הָוֵי כַּבֵּיצָה** – שהשיעור של הנבילה יחד עם האוכלים הוא כביצה, ואין בכך טומאת נבילה, אך אם חשב על הנבילה לאכילה הרי היא טמאה טומאה קלה של אוכלים, ומצטרפת עם האוכלים האחרים לשיעור כביצה.

המשיך רב והקשה לרבי חייא: **אִי הָכִי** – אם כך, שמדובר באופן שאין בבשר שיעור הראוי לטומאה חמורה, ויש בו רק טומאה קלה מדין אוכל, **לִיבְעֵי נַמִּי הֶכְשֵׁר** – נצריך גם שיוכשר הבשר לקבל טומאה על ידי שיבואו עליו מים. ומוכיח רב את דבריו, **דְּהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – שהרי שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר בפסוק (ויקרא יא לז) 'וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם **עַל כָּל זֶרַע** [**זָרוּעַ**] **אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ** טָהוֹר הוּא', והיינו שכל זמן שלא באו מים על הזרעים לא הוכשרו לקבל טומאה, ויש לדרוש את הפסוק כך, **מַה זְּרָעִים מְיוּחָדִין** בכך **שֶׁאֵין סוֹפָן לְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה**, ואמרה תורה **שִׁצְרִיךְ הֶכְשֵׁר** כדי שיקבלו טומאה, **אַף כָּל** הדברים **שֶׁאֵין סוֹפָן לְטַמֵּא טוּמְאָה חֲמוּרָה צָרִיךְ הֶכְשֵׁר** כדי שיהיו ראויים לקבל טומאה, ואם כן בבשר נבילה פחות מכזית, שאינו מטמא טומאה חמורה, ומצטרף לכביצה עם מאכל אחר לטמא טומאה קלה, יש צורך שיבואו עליו מים כדי שיהיה ראוי לקבל טומאה, ואילו במשנה מבואר שאין צורך בהכשר אלא במחשבה בלבד.

אָמַר לֵיהּ רבי חייא, **הָנֵי מִילֵּי** – דין זה, שאוכל שאין בו טומאה חמורה צריך הכשר, היינו **בְּאוֹכְלִין דְּעָלְמָא** – בסתם מאכלים, **דְּלֵית בּוֹ פָּחוֹת מְכַזַּיִת נְבֵלָה** – שלא צירפו אליהם פחות מכזית נבילה, ולעולם לא יבואו לידי טומאה חמורה, **אֲבָל הָכָא**, באופן המבואר במשנה, **דְּאִיכָּא בְּגַוֵּיהּ** – שצירף לאוכל **פָּחוֹת מְכַזַּיִת נְבֵילָה, כֵּיוָן דְּאִילּוּ מְצָרֵף לֵיהּ כַּזַּיִת לֹא בָּעֵי הֶכְשֵׁר** – כיון שאם היה מצרף למאכל כזית שלם של נבילה, לא היה המאכל המצורף צריך הכשר כדי לקבל טומאה, שהרי היתה בו טומאת נבילה ממש, על כן אף שעכשיו צירף רק פחות מכזית, מכל מקום הרי זה נחשב כדבר העתיד לבוא לידי טומאה חמורה, שאינו צריך הכשר אף כדי לטמא טומאה קלה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

וקשה, **וְאִם אִיתָא** – אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם **יֵשׁ לָהּ עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם** אין המים בודקים אותה, **נַמִּי** נמצא **אַתָּה מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ** ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, **וְהֵן אוֹמְרִים טְמֵאוֹת הָיוּ** – ויאמרו עליהן שבאמת זינו, **אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עֵדִים בִּמְדִינַת הַיָּם** – מה שלא ארע להן דבר, זהו משום שאין המים מועילים לבודקן כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה, וקשה על רב ששת.

מתרצת הגמרא, **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמְרַתְּ** – וכי מרבי שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מִדְּזָכוּת לֹא תַּלְיָא עֵדִים נַמִּי לֹא תָּלוּ** – לדעת רבי שמעון הסובר שאף אם יש בידה זכות מועילים המים לבודקה, והוכיח דבריו, שאם לא כן יצא לעז על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי ורבנן שלא חששו ללעז זה.

מקשה הגמרא על רב ששת, **מֵתִיב רַב** שנינו במשנה להלן, **וְאֵלּוּ שֶׁמְּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולין.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שני עמ' ב

לפני כן שהוא אסור, מדובר **בְּשֶׁלֹּא כִּינְסוֹ**, ועדיין ניכר שהוא בא מאדם, ואם כן אין הטעם משום מראית העין, אלא זהו איסור בפני עצמו, וקשה, **מִי אָסוּר** – וכי דם אדם שאינו כנוס אסור באכילה, **וְהָא תַּנְיָא** בברייתא, **דָּם שֶׁעַל גַּבֵּי כִּכָּר**, שנשך האדם את הככר בפיו ויצא דם מבין שיניו על הככר, יש מצוה מדרבנן לפרוש מאכילתו, ולכן **גּוֹרְרוֹ** לדם מהככר **וְאוֹכְלוֹ** לכבר. אבל דם **שֶׁל בֵּין הַשִּׁנַּיִם**, כל זמן שנמצא בתוך פיו, אין בו אפילו מצות פרישה, אלא **מוֹצְצוֹ וּבוֹלְעוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ**, כיון שאין מי שרואה זאת. ועל כל פנים מבואר שדם שעל גבי הככר שאינו כנוס, אין בו איסור גמור אלא רק מצוה לפרוש ממנו, ואילו בברייתא מבואר שבדם מהלכי שתים יש איסור גמור בכל אופן, ואף כשאינו כנוס וניכר שהוא דם אדם.

הגמרא חוזרת בה מתירוצה הראשון, ומיישבת באופן אחר את הסתירה בין דברי רב לבין הברייתא. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא**, באמת בין דברי רב ובין הברייתא עוסקים בדם כנוס, ולכן אסר רב דם דגים, שהרי לא ניכר שהוא דם מותר, **וּכְּ תַנְיָא הַהִיא מַתְנִיתָא** – ומה ששנינו בברייתא שדם דגים מותר לכתחילה, היינו באופן **דְּאִית בֵּיהּ** – שיש בדם **קַשְׂקַשִּׂים**, שניכר הדבר שהוא דם דגים, ולא יטעו להתיר מחמתו גם דם בהמה, ואילו דם אדם אסרה הברייתא בכל אופן, משום מראית העין, כיון שלא שייך בו היכר כשהוא כנוס. **וּכְּ קָאָמַר** – ומה שאמר **רַב** שדם דגים **אָסוּר**, היינו באופן **דְּלֵית בֵּיהּ** – שאין בו **קַשְׂקַשִּׂים**, שגזרו עליו חכמים איסור מחשש שיטעו ויתירו מחמתו גם דם בהמה.

הגמרא מבארת את דין דם האדם: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, אֲפִילּוּ מִצְוַת פְּרוּשׁ אֵין בּוֹ** – אין אפילו מצוה מדרבנן לפרוש מאכילתו, אלא הוא מותר לכתחילה.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **דַּם הַטְּחוֹל, דַּם הַלֵּב, דַּם הַכְּלָיוֹת וְדַם אֵבָרִים, הֲרֵי אֵלּוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה. דַּם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם, דַּם שְׁרָצִים וּרְמָשִׂים, אָסוּר וְאֵין חַיָּיב עָלָיו**. ומבואר בברייתא שיש איסור באכילת דם אדם, ושלא כדברי רב ששת. מתרצת הגמרא: **כִּי תַנְיָא** – מה ששנינו בברייתא שדם אדם **אָסוּר**,

המשך ביאור למס' כריתות ליום חמישי עמ' ב

נודע לו לאחר שנשחט וקודם זריקת הדם **הֲרֵי זֶה יִקָּבֵר**, ומצד שני, **אֵימָא סֵיפָא** – אמור את הסיפא שבה שנינו לגבי אשם ודאי שנזרק כבר דמו, ואחר כך נודע שלא חטא, **וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. וְהָא וַדַּאי תַּבְרָא** – זו ודאי סתירה בין שני חלקי המשנה, וצריך לומר **שֶׁמִּי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ**. כלומר מחלוקת תנאים היא, ומי ששנה את הדין של קודם זריקה סובר שחולין שנשחטו בעזרה בקבורה, ומי ששנה את הדין של לאחר זריקה סובר שהם בשריפה.

תירוץ נוסף על הקושיא מאשם ודאי על אשם ודאי: **רַב אַשִּׁי אָמַר, (רִישָׁא דְּקָתָנֵי בְּאָשָׁם תָּלוּי וְהַבָּשָׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה לֹא קַשְׁיָא)** לעולם חולין שנשחטו בעזרה דינם בקבורה, ומה שבסיפא הבשר יוצא לשריפה, הוא **מִשּׁוּם** דְּלאחר זריקה **מִיתְחַזֵּי כְּזֶבַח פָּסוּל** – דומה הדבר לקרבן שאירע בו פסול, וכיון שכן, אילו היו אומרים לקוברו היה מקום לטעות שכך דינם של קדשים שנפסלו, ועל כן תיקנו שלאחר זריקה יהיה דינו בשריפה.

שנינו במשנה: **נִזְרַק הַדָּם** של האשם התלוי קודם שנודע לו שלא חטא, **הַבָּשָׂר יֵאָכֵל**.

שואלת הגמרא: **וְאַמַּאי** – מדוע לאחר זריקה נאכל הבשר, **הָא הַוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה** – הרי מביא הקרבן יודע עתה שלא חטא, ואילו לגבי אשם תלוי נאמר בתורה (ויקרא ה יח) 'והוא לא ידע', דהיינו, שדין אשם תלוי הוא רק כשאינו יודע אם חטא. מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק העוסק באשם תלוי (שם) 'וְהוּא לֹא יָדַע **וְנִסְלַח לוֹ**', דהיינו שדווקא בשעת הסליחה צריך שלא תהיה לו ידיעה, ושעת הסליחה היא בשעת זריקת דמו של האשם שהיא עיקר הכפרה, **וְהָא** [–וזה] **לֹא הַוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת סְלִיחָה** – לא היתה לו ידיעה בשעת זריקה, ולכן אף שנודע לו קודם אכילה שלא חטא, דינו כאשם תלוי כשר ומותר בשרו באכילה.

שנינו במשנה לגבי אשם תלוי: אם משנשחט נודע לו, ישפך הדם והבשר יצא לבית השריפה וכו', **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילּוּ** אם **הַדָּם כָּבוּם כו'** יזרק הדם עתה על המזבח והבשר יאכל.

הגמרא מבררת את שיטת רבי יוסי. שואלת הגמרא: **לְרַבִּי יוֹסֵי, אַמַּאי** [–מדוע] **יִזְרֹק הדם, הָא הַוְיָא לֵיהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת סְלִיחָה** – הרי יש לו ידיעה שלא חטא בשעת זריקת הדם שהיא שעת הסליחה, ואילו בסוגיא הקודמת התבאר שקרבן אשם תלוי בא רק כאשר אין ידיעה בשעת זריקת הדם שהיא שעת הסליחה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, רַבִּי יוֹסֵי סָבַר לֵהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר כָּל הָעוֹמֵד לִיזָּרֵק כְּזָרוּק דָּמֵי**. כלומר, דם המוכן לזריקה על המזבח נחשב כבר כזרוק. וממילא כיון שבשעה שהוכן הדם לזריקה עדיין לא נודע למקריב שלא חטא, נחשב הדם כזרוק וכלאחר סליחה, והקרבן כשר.

מקשה הגמרא: **אֵימַר דְּאָמַר** [–אמנם אמר] **רַבִּי שִׁמְעוֹן** את דבריו **בְּמִידִי** [–בדבר] **דְּעוֹמֵד לִיזָּרֵק**, כגון דם בשאר הקרבנות, **אֲבָל הַאי** – דם זה, הרי באמת **אֵין עוֹמֵד לִיזָּרֵק**, שהרי עוד קודם זריקתו עתיד להיוודע למקריב שלא חטא, ובאופן זה אין לנו לדון את הדם כזרוק, וממילא אין לדון את האשם תלוי כאילו נודע לו שלא חטא לאחר סליחה. וחוזרת הקושיא מדוע לפי רבי יוסי יזרק הדם.

מתרצת הגמרא: **אֲמְרִי בְּמַעֲרָבָא** – אמרו בארץ ישראל, **קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין (בּוֹ) אֶת הַפָּסוּל בַּתְּחִלָּה לִיקָרֵב**. כלומר כיון שניתן הדבר בכלי שרת, מועיל הכלי שרת לקדש ולהחשיב את מה שבתוכו ככשר, ומותר לכתחילה להעלותו על המזבח, אף שבאמת הוא פסול. ולכן על אף שלפני זריקת הדם התברר שהקרבן הוא חולין והדם פסול, מכל מקום כיון שכבר הונח בכוס, מותר לכתחילה לזורקו על המזבח, וכיון שדין הדם להיזרק, ממילא הוא מתיר את הבשר באכילה.

שנינו במשנה: **אָשָׁם וַדַּאי אֵינוֹ כֵּן כו'**. וממשיכה המשנה: עגלה ערופה אינו כן, עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר, משנערפה תקבר במקומה, שעל ספק באה מתחלה, כיפרה ספקה והלכה לה.

הגמרא דנה מתי חל איסור ההנאה בעגלה ערופה: **אִיתְּמַר** – נאמר בבית המדרש, **עֶגְלָה עֲרוּפָה אִימָתַי נֶאֱסֶרֶת** – מאיזה זמן אסורה בהנאה. **רַב הַמְנוּנָא אָמַר, מֵחַיִּים, רָבָא אָמַר, לְאַחַר עֲרִיפָה.**

שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרָבָא** – דינו של רבא מובן, שאוסרה **מֵעִידְנָא דְּאִיתְּעֲבִיד בָּהּ מַעֲשֶׂה** – משעה שנעשה בה מעשה העריפה, וזמן זה הוא זמן מסויים, **אֶלָּא לְרַב הַמְנוּנָא** לא מובן **מֵאֵימָתַי** כוונתו שנאסרת, כלומר מאיזה זמן מסויים בחייה היא נאסרת.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שלישי עמ' ב

ניתן לבאר את שיטת רבי עקיבא, ומנין הוא לומד שאשם תלוי צריך להקנות בכסף שקלים. מתרצת הגמרא: לדברי מאן דאמר זה, **יָלִיף** – לומד רבי עקיבא גזירה שוה **'בְּעֶרְכְּךָ' 'בְּעֶרְכְּךָ' מֵאֲשַׁם מְעִילָה,** שנאמר באשם מעילה (ויקרא ה טו) 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם', ולומדים ממנו לכל האשמות האחרים שנאמרה בהם לשון זו, ובכללם אשם תלוי שנאמר בו (שם ה יח) 'וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן', וכמו שבאשם מעילה נאמר בפירוש שיש להביאו בכסף שקלים, כך את שאר האשמות יש להביא בכסף שקלים, ואף את אשם תלוי.

מקשה הגמרא: לדעת הסוברים שאין דורשים לשון 'תורת', ולומדים דין זה מלשון 'בערכך', אם כן יקשה, **אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, דְּלֵא כְּתַב בָּהּ** הפסוק לשון **'בְּעֶרְכְּךָ',** מנין שיש להביא אשם בכסף שקלים. מתרצת הגמרא: **יָלְפִינַן** – לומדים זאת **בִּגְזֵירָה** שוה **'אַיִל' 'אַיִל',** שנאמר באשם מעילות (שם ה טו) 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן', ונאמר באשם שפחה חרופה (שם יט כא) 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אַיִל אָשָׁם', וכמו שבאשם מעילות אמרה תורה שיביאנו בכסף שקלים, אף בשפחה חרופה עליו להביאו דוקא בכסף שקלים.

שנינו במשנה: **וּמוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא כּוֹ'** שאינו מביא את מעילתו וכו', אמר רבי טרפון, מה לזה מביא שתי אשמות, אלא מביא מעילה וחומשה, ויביא אשם בשני סלעים ויאמר: אם ודאי מעלתי, זו מעילתי וזו אשמי, **וְאִם סָפֵק** מעלתי, המעות נדבה ואשם תלוי.

הגמרא מבררת את הלשון שנקט רבי טרפון. מקשה הגמרא: **מַאי קָאָמַר** – מהי כוונת רבי טרפון שאותו אדם אומר 'אם ספק מעלתי', והרי כל הנדון של משנתנו הוא באדם שיש לו ספק אם מעל, ועליו להביא אשם תלוי, ואילו מלשון רבי טרפון משמע שיש צד שמעל בודאי. מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, תָּנֵי** – יש לשנות במשנה **'אִם בִּסְפֵיקוֹ עוֹמֵד לְעוֹלָם, יְהֵא אָשָׁם תָּלוּי',** כלומר, אם ישאר לעולם בספיקו ולא יתברר לו בודאות שמעל, ישאר הקרבן אשם תלוי.

שנינו במשנה: **שֶׁהֵבִיא עַל הוֹדַע מְבִיאוֹ עַל שֶׁלֹּא הוֹדַע.** מקשה הגמרא: כיצד אמר רבי טרפון שיכול להביא אשם אחד ולהיפטר, והרי **סוֹף סוֹף, כִּי מִתְיַדַּע לֵיהּ** – כשיתברר לו שחטא בודאי, **בְּעֵי לְאִיתוּיֵי** – יצטרך להביא **אָשָׁם וַדַּאי,** וכמו שהמסופק אם עבר על חטא ששגגתו אשם, מביא אשם תלוי, אך אם מתברר לו לאחר זמן שחטא בודאות, חוזר ומביא אשם ודאי, ואם כן כיצד אמר כאן רבי טרפון שהוא יכול להתנות על אשמו ולהפטר בקרבן אחד. מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד** – יש ללמוד מדברי רבי טרפון ורבי עקיבא, הסוברים לגבי מעילה מועטת שיכול להביא קרבן אחד ולהתנות עליו, **דְּאָשָׁם וַדַּאי, לֵא בְּעֵי** – אינו צריך **יְדִיעָה לְכַתְּחִלָּה,** אלא אף אם הביא אשם כשעדיין לא נודע לו בודאות שחטא, והתנה שאם יתברר לו שחטא יהא זה אשם ודאי, נפטר לגמרי, וכשיתברר לו לאחר זמן שחטא לא יצטרך לחזור ולהביא אשם אחר.

משנה

הרישא של משנתנו מביאה דין נוסף מחמת הכלל האמור במשנה לעיל (כב.), שאותו מין קרבן בא באשם ודאי ובאשם תלוי. אשה היולדת או מפילה ולד צריכה להביא שני קרבנות, אחד חטאת ואחד עולה. אך אם הפילה ולד שאין לו דמות אדם, פטורה, כמבואר במשנה לעיל (ז:). אם יש ספק מה הפילה, מביאה קרבנות אלו מספק, ועל העולה יכולה היא לעשות תנאי, שאם אינה חייבת בה תהיה העולה נדבה, ונאכלת לכהנים ממה נפשך, או בתורת חובה או בתורת נדבה. אמנם על החטאת אינה יכולה להתנות, כיון שאינה קריבה בנדבה, ולכן מביאה אותה מספק כדי שתותר לאכול בקדשים, אך אינה נאכלת לכהנים, כיון שחטאת העוף אינה נשחטת אלא נמלקת, ואם אינה חייבת בה והיא חולין, מליקתה עושה אותה נבילה.

הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאָה חַטַּאת הָעוֹף על נפל, והיה לה ספק אם הוא ולד שיש לו צורת אדם, המחייב קרבן, או לא, **[אִם] עַד שֶׁלֹּא נִמְלְקָה** החטאת **נוֹדַע לָהּ שֶׁיָּלְדָה וַדַּאי** – שילדה ולד המחייבה בקרבן, והיינו שיש לו צורת אדם, **תַּעֲשֶׂינָה וַדַּאי** – תוקרב החטאת בתורת ודאי **וְתֵאָכֵל לכהנים.** והטעם לכך, כיון **שֶׁמִּמִּין שֶׁהִיא מְבִיאָה עַל הוֹדַע** – על חיוב של לידה ודאית, היא **מְבִיאָה עַל לֹא הוֹדַע** – על ספק לידה, וממילא קודם הקרבת הקרבן אפשר לשנותו מספק לודאי.

המשנה עוברת עתה לדון באופנים בהם מתחייב האדם באשם תלוי: היו לפני האדם **חֲתִיכָה** של בשר חולין **וַחֲתִיכָה** של בשר **הֶקְדֵּשׁ, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן, וְאֵין יוֹדֵעַ אֵיזֶה מֵהֶן אָכַל, פָּטוּר** מאשם תלוי, וכדעת חכמים במשנה לעיל (ע"א) שאין אשם תלוי בא על ספק מעילה. **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב אָשָׁם תָּלוּי,** וכשיטתו שם, שספק מעילה מחייב באשם תלוי. אך אם לאחר שאכל את האחת, **אָכַל** גם **אֶת הַשְּׁנִיָּה,** ונמצא שאכל בודאי גם את החתיכה של ההקדש, **מֵבִיא אָשָׁם וַדַּאי,** שהרי ידוע לו בודאות שאכל הקדש, ואף שאינו יודע איזו משתי החתיכות היתה של הקדש.

המשנה מביאה מחלוקת באופן ששני אנשים שונים אכלו את שתי החתיכות: אם **אָכַל אֶחָד אֶת** החתיכה **הָרִאשׁוֹנָה, וּבָא** אדם **אַחֵר וְאָכַל אֶת** החתיכה **הַשְּׁנִיָּה,** ולא ידוע איזו חתיכה היתה של הקדש ואיזו של חולין, **זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וְזֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי,** שהרי כל אחד מהם מסופק אם אכל בשר הקדש, **דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא,** וכשיטתו לעיל שעל ספק מעילה חייב האדם להביא אשם תלוי. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אָשָׁם אֶחָד,** ומתנים זה עם זה שאותו אחד שאינו חייב בקרבן ימחל לחבירו על חלקו בקרבן, ונמצא שהקרבן כולו שייך לאותו שחייב בו. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר,**

המשך ביאור למס' כריתות ליום חמישי עמ' א

רַבָּה כַּר אֲבוּהֵ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, וְאָמְרִי לֵהּ אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַב שֵׁשֶׁת – ויש אומרים שרבי אבהו אמר זאת בשם רב ששת, **מְקַבֵּל מַתָּנָה, שֶׁאָמַר לְאַחֵר שֶׁבָּאת מַתָּנָה לְיָדוֹ** וזכה בה, **'מַתָּנָה זוֹ תִּיבָּטֵל',** או שאמר 'מתנה זו **מְבוּטֶלֶת',** או שאמר 'מתנה זו **אִי אֶפְשִׁי בָּהּ', דְּבָרָיו קַיָּימִין** והמתנה מבוטלת. אבל אם אמר 'מתנה זו **בְּטֵילָה [הֵיא]',** או שאמר 'מתנה זו **אֵינָהּ מַתָּנָה', לֵא אָמַר כְּלוּם,** והמתנה קיימת בעל כרחו.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שבת קודש עמ' א

מנחתה, הוא כדי לברר אם נטמאה או לא, לכן אף שנתכפרה ביום הכיפורים, צריכה להביא את מנחתה.

מקשה הגמרא מדין נוסף: **אֶלָּא מֵעַתָּה**, שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה', יום הכיפורים מכפר, **עֶגְלָה עֲרוּפָה** שצריכים להביא אם נמצא הרוג ואין ידוע מי הכהו, ולא הביאוה עד **שֶׁעָבַר עָלֶיהָ יוֹם הַכִּפּוּרִים וכו'**, לא יביאוה כלל, כיון שכבר נתכפרו ביום הכיפורים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי**, אין חטא זה מתכפר ביום הכיפורים, כיון שאינו חטא שאין מכיר בו אלא ה', שהרי **הַהוֹרֵג מַכִּיר** בחטא, שיודע שהרג. עוד מתרצת הגמרא: **רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק (במדבר לה לג) 'וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֻׁפַּךְ בָּהּ וגו' כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ', והיינו שאין מתכפר עון רציחה אלא בהריגת ההורג כשידוע מי הרגו או בהבאת עגלה ערופה כשאין ידוע מי הרגו, ולומדים מזה שאין דבר אחר מכפר בו, ומשום כך אף יום הכיפורים אינו מכפר.

עוד מתרצת הגמרא: **רַב פָּפָא אָמַר, אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק במה שאומרים הכהנים בעריפת העגלה (דברים כא ח) 'כַּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וגו' אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'', וממה שנאמר 'אשר פדית', אנו למדים **שרְאוּיָה כַּפָּרָה זוֹ שֶׁתְּכַפֵּר עַל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם**, שהם אלו שנפדו על ידי ה', ואף שכבר עברו כמה ימי כיפורים משיצאו ממצרים, עדיין צריכים הם כפרה אם נמצא חלל, ומוכח שאין יום הכיפורים מכפר על עון זה.

הגמרא מבררת את הדין באופן שנודע לו החטא לאחר יום הכיפורים. שואלת הגמרא: **הַשְׁתָּא דְּאָמְרַת** – עתה שנתבאר **שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר** עליו, **אֵימָא כִּי מִתְיַדַּע לֵיהּ בְּתַר יוֹם הַכִּפּוּרִים נָמֵי לֹא מַיְיתִי חַטָּאת** – שמא נאמר שאף אם חטא קודם יום הכיפורים, ולא נודע לו שחטא עד אחר יום הכיפורים, לא יביא חטאת, שהרי ביום הכיפורים לא הכיר בחטא זה אלא ה', והתכפר לו חטאו.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי זְעִירָא, לֹא מָצֵית אָמְרַת** – אין אתה יכול לומר כן, כיון **דִּכְתִיב קְרָא** – שנאמר בתורה 'יִדְּעָה' [–שמביא קרבן על החטא רק לאחר שנודע לו שחטא] שלש פעמים, **לְנֶבִי חַטָּאת** של יחיד, **וְנֶבִי** חטאת של **נָשִׂיא**, וגם **לְנֶבִי** חטאת של **צִבּוּר**, וכיון שבודאי אחת מהן מיותרת, יש לדרוש ממנה שכל זמן שיוודע לו צריך להביא חטאת, אף אם נודע לו אחר שעבר יום הכיפורים.

הגמרא מבררת איזה משלשת הפסוקים מיותר לדרשה זו. מקשה הגמרא: כיצד אתה דורש את ייתור אחד הפסוקים הללו, והרי **צְרִיכֵי** – כל ה'ידיעות' שנאמרו בחטאות אלו נצרכות הן לגופן, לומר שאין מביאים את הקרבן אלא בידיעה ודאית. ומבארת הגמרא מדוע יש צורך בשלשתם: כיון **דְּאִי כָּתַב קְרָא** – שאם היתה התורה כותבת ידיעה רק **לְנֶבִי** חטאת **יָחִיד, הָוָה אֲמִינָא** – הייתי יכול לומר, **דכּוּלְּהוֹן מְיָחִיד לֹא אֲתָאן** – שכל שאר החטאות אין ללומדם מחטאת יחיד, משום **דְּאֵיכָא לְמִיפְרַךְ** – שיש לפרוך **מַה לְיָחִיד** שקל הוא, **שֶׁכֶּל קָרְבָּנוֹ** – שעל כל החטאים הוא מביא **נְקֵבָה**, ולא רק בחטא עבודה זרה, וכמו כן הקילו עליו שאינו מביא אלא כשיודע בודאי שחטא, אבל ציבור שהחמירו עליהם שתמיד הם מביאים זכר, ונשיא שהחמירו עליו שבכל העבירות חוץ מעבודה זרה צריך להביא זכר, יש לומר שהחמירו עליהם וצריכים להביא חטאת אף כשאין להם ידיעה ודאית.

ממשיכה הגמרא: ואין לומר **שנִכְתּוֹב** ידיעה רק **לְנֶבִי נָשִׂיא, וְנַיְיתֵי הָנָךְ** – וילמדו יחיד וציבור **מִנָּשִׂיא**, כיון **שיָחִיד מִנָּשִׂיא לֹא אָתֵי** – אין ללמוד, משום **דְּאֵיכָא לְמִיפְרַךְ, מַה לְנָשִׂיא** שקל הוא **שֶׁכֵּן אֵין** הוא מביא קרבן **בִּשְׁמִיעַת** קוֹל – בשבועת העדות, שכל אדם חייב קרבן עולה ויורד, אך נשיא פטור, כיון שאינו שייך בעדות שהרי מלך אינו מעיד בבית דין, ויתכן שלכן אמרה תורה שחיובו הוא רק בידיעה ודאית, האם **תֵּאמַר** דין זה גם **בְּיָחִיד**, שחמור הוא, **שֶׁכֵּן יֶשְׁנוֹ בִּשְׁמִיעַת** קוֹל, ויש לומר שחייב אף כשאין לו ידיעה ודאית. **וְצִבּוּר מִנָּשִׂיא** גם כן **לֹא אָתֵי** – אין ללמוד, משום **דְּאֵיכָא לְמִיפְרַךְ, מַה לְנָשִׂיא** שהוא קל **שֶׁכֵּן** יש **בְּקָרְבָּנוֹ נְקֵבָה**, שהרי על חטא של עבודה זרה אף הנשיא מביא נקבה, אבל ציבור שלעולם אין בקרבנם נקבה, יש לומר שהחמירו בהם יותר, ואף כשאין ידיעה ודאית שחטאו, חייבים להביא חטאת. וכן אין לומר **שנִכְתּוֹב** ידיעה רק **לְנֶבִי צִבּוּר**, [**וְנַיְיתֵי**] – ונלמד **יָחִיד וְנָשִׂיא מִינָּה**, כיון **דאֵיכָא לְמִיפְרַךְ, מַה לְצִבּוּר** שלא החמירו בהם, **שֶׁכֵּן אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל** חטא כזה שבא על ידי **הֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה** – שנעלמה ההלכה מבית דין, ועל ידי כך עשו הציבור את העבירה בשגגה. אבל יחיד ונשיא שהחמירו בהם יותר, שחייבים אף בחטא שאינו בא על ידי שנעלמה מהם ההלכה, יש לומר שהחמירו לחייבם חטאת אף כשאין ידיעה ודאית שחטאו. נמצא איפוא ששלשת הפסוקים נצרכים, וכיצד ניתן לומר שאחד מהם מיותר כדי ללמד שאף אם נודע לו החטא לאחר יום הכיפורים, חייב להביא חטאת.

מתרצת הגמרא את דברי רבי זעירא: **מֵחַדָּא יְדִיעָה לֹא אָתְיָא** – אמנם מחמת פירכות אלו אי אפשר ללמוד מידיעה האמורה בחטאת אחת, את השתים האחרות, מכל מקום **תִּיתֵי חֲדָא יְדִיעָה מִתַּרְתֵּי** – נלמד את האחת מהשתים האחרות, שתכתוב התורה ידיעה רק בשתי חטאות, ונלמד את החטאת השלישית משתיהן, ואם כן עדיין יש לנו ידיעה אחת מיותרת, לדרוש שאם חטא קודם יום כיפור ונודע לו שחטא רק לאחר יום הכיפורים שחייב להביא חטאת.

מבררת הגמרא איזו ידיעה ניתן ללמוד משתי הידיעות האחרות: אם נאמר **שלֹא נִכְתּוֹב יְדִיעָה לְנֶבִי** חטאת **יָחִיד, וְתֵיתֵי** – ונלמד חטאת יחיד **מִנָּשִׂיא וְצִבּוּר, אֵיכָא לְמִיפְרַךְ, מַה לְנָשִׂיא וְצִבּוּר**, שהם קלים, **שֶׁכֵּן אֵינָן** חייבים קרבן **בִּשְׁמִיעַת** קוֹל – בשבועת העדות, שכל אדם חייב קרבן עולה ויורד, ונשיא וציבור אינם שייכים בקרבן זה, **תֵּאמַר בְּיָחִיד שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּשְׁמִיעַת** קוֹל, ויתכן שהחמירו בו גם לחייבו בחטאת אף כשאין ידיעה ודאית שחטא. ואם נאמר **שלֹא נִכְתּוֹב קְרָא יְדִיעָה לְנֶבִי צִבּוּר, וְתֵיתֵי** – ונלמד, שצריך ידיעה בציבור **מִידִיעָה דְּיָחִיד וְנָשִׂיא**, אף על זה **אֵיכָא לְמִיפְרַךְ, מַה לְיָחִיד וְנָשִׂיא**, שהקילו בהם, **שֶׁכֵּן יֵשׁ בְּקָרְבָּנָן נְקֵבָה**, והיינו ליחיד בכל חטאותיו, ולנשיא בחטאת של עבודה זרה, **תֵּאמַר בְּצִבּוּר, שֶׁלְּעוֹלָם אֵין בְּקָרְבָּנָן נְקֵבָה**, ויש לומר שהחמירו בהם שחייבים להביא חטאת אף כשאין ידיעה ודאית שחטאו.

מבארת הגמרא: אלא כך הוא הלימוד, **לֹא נִכְתּוֹב** ידיעה **לְנֶבִי נָשִׂיא, וְתֵיתֵי** – ונלמד את דינו **מִידִיעָה דְּיָחִיד וְצִבּוּר. וּמַאי פְּרִכַת** – ומה תרצה להקשות על לימוד זה, **אִי מִשּׁוּם** שדווקא ציבור אינם חייבים אלא בידיעה ודאית, משום שיש בהם קולא **דְּצִבּוּר לְעוֹלָם אֵינָן בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל** – בחיוב קרבן שבועת העדות, ואילו נשיא יש פעמים שהוא חייב על שמיעת הקול, כגון שתבעו מלך אחר, שמלך מעיד למלך, או שתבעו להעיד לו, ואחר כך נעשה מלך. [וכן הציבור קל בכך **שאֵינָן חַיָּבִין** חטאת **אֶלָּא עַל** חטא שהוא בא על ידי **הֶעְלֵם דָּבָר** – שנעלמה מהם ההלכה **כו'**], אין לפרוך כך, משום שיש לומר **שיָחִיד יוֹכִיחַ**, שאין בו קולות אלו, כיון ((**דאינו**) [**דְּאִיתֵיהּ**] **בִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל**), שהוא חייב קרבן שבועת העדות, וכן הוא חייב חטאת אף אם חטא כשלא נעלמה ממנו ההלכה, ואף על פי כן אינו מביא חטאת אלא בידיעה ברורה, ויש ללמוד שאף נשיא אינו מביא חטאת אלא כשיש לו ידיעה ברורה שחטא, הגם שאין בו את הקולות שיש בציבור. **וְאִי** – ואם תאמר שאין ללמוד נשיא מיחיד, **מִשּׁוּם** דְּדווקא ביחיד אין צריך ידיעה ודאית, כיון שיש בו קולא **שֶׁיֵּשׁ בְּכָל קָרְבָּנוֹ נְקֵבָה** – שבכל חטאיו מביא היחיד נקבה, שלא כמו נשיא שרק בעבודה זרה מביא נקבה. אין לומר כך, שהרי **צִבּוּר יוֹכִיחַ**, שאף שהחמירו עליהם **דְּאֵין בְּקָרְבָּנָן נְקֵבָה**, אף על פי כן **עַד דְּאִית לְהוֹן יְדִיעָה לֹא מְחַיְּיב** – אינם חייבים קרבן אלא בידיעה ודאית, ויש ללמוד מיחיד וציבור שנאמר בהם ידיעה שאף בנשיא יש צורך בידיעה. ואם כן **לָמָּה לִי דִּכְתִיב** – מפני מה נאמרה **יְדִיעָה לְנֶבִי נָשִׂיא**, ודאי **אִם אֵינוֹ עָנְיָן לְגוּפֵיהּ** – אם אין הפסוק נצרך לנשיא, **דְּהָא אֲתָיָא** – שהרי דינו נלמד **מִיָּחִיד וְצִבּוּר, תְּנֵהוּ עָנְיָן** – יש ללמוד מכאן דבר אחר, **לְהֵיכָא דְּמִתְיְדַּע לֵיהּ בָּתַר יוֹם הַכִּפּוּרִים** – למי שנודע לו לאחר יום הכיפורים שחטא, **דְּמַיְיתֵי חַטָּאת** – שצריך הוא להביא חטאת, שלא כיפר עליו יום הכיפורים, הגם שלא הכיר בחטאו אלא המקום.

דוחה הגמרא את התירוץ: **אַבָּיֵי אָמַר, אִי דְּלֹא כְּתִיב** – אם לא היה נאמר **יְדִיעָה לְנֶבִי נָשִׂיא, מִיָּחִיד וְצִבּוּר לֹא אָתֵי** – לא היינו דורשים מיחיד וציבור שנשיא צריך שתהיה לו ידיעה ודאית, **מִשּׁוּם דְּאֵיכָא לְמִיפְרַךְ** שאין נשיא דומה ליחיד וציבור, **מַה לְיָחִיד וְצִבּוּר שֶׁכֵּן אֵין הם עֲשׂוּיִין לְהִשְׁתַּנּוֹת** מדינם, **תֵּאמַר**

קנח

המשך ביאור למס' כריתות ליום שבת קודש עמ' ב

משנה

קרבן אשם צריך שיהיה שוה שתי סלעים, שנאמר באשם מעילות (ויקרא ה טו) 'וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם', ומיעוט לשון 'שקלים' שבפסוק הוא שנים, ו'שקלים' האמורים בתורה הם סלעים. ולמדו (לעיל כב:) את כל האשמות מאשם מעילות, שצריך האשם להיות בשווי שתי סלעים.

הַמַּפְרִישׁ שְׁתֵּי סְלָעִים כדי לקנות מהם איל להקריבו **לְאָשָׁם**, שהוא חייב בו, **וְלָקַח כָּהֵן שְׁנֵי אֵילִים** כדי להקריב את שניהם **לְאָשָׁם**, מאחר ואין כשר לאשם, אלא איל ששוה שתי סלעים, הדין הוא כך, **אִם** בשעה שבא להתכפר בו **הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה** [–שוה] **שְׁתֵּי סְלָעִים**, אף שקנאו בסלע אחד **יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ**, כיון שעתה הוא שוה שתי סלעים, **וְאִילוּ הָאֵיל הַשֵּׁנִי**, כיון שהוא נקנה בדמי אשם ולשם אשם, הרי הוא עומד לאשם, ואי אפשר להקריבו, כיון שנתכפרו בעליו באיל השני, וכן אי אפשר לפדותו, כיון שאין פודים בעלי חיים תמימים הראויים לקרבן, ולכן **יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב** – שיפול בו מום, שאז יהיה מותר לפדותו, **וְיִמָּכֵר, וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה** – ישתמשו בדמיו לקנות קרבנות עולה הבאות כנדבה, כדין כל מעות שנותרו מאשם, שמביאים מהם עולה.

המועל בהקדש צריך לשלם להקדש את דמי הדבר שמעל בו, להוסיף עליהם חומש, ולהביא קרבן אשם השוה שתי סלעים.

ממשיכה המשנה: אם טעה המפריש וסבר שאותם שתי סלעים שהפריש לקנות בהם איל לאשמו הם מעות חולין, **וְלָקַח כָּהֵן שְׁנֵי אֵילִים** לֶאכול אותם **חוּלִין**, ואחר כך התברר שהיו אלו מעות של אשם, נמצא שמעל בשתי סלעים של הקדש, וצריך הוא להביא אשם נוסף על מעילתו, חוץ מהאשם שהיה מחויב בו קודם, ועוד צריך הוא להביא קרן וחומש על אותם שתי סלעים שמעל בהם, שהם עשרה זוזים, שישתמשו בהם למה שהיו עומדים אותם שתי סלעים שמעל בהם. ולכן, אם לאחר מכן התייקרו האילים, וכעת איל **אֶחָד יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים, וְאִיל אֶחָד יָפֶה עֲשָׂרָה זוּז**, אותו איל **הַיָּפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים, יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ** – לקרבן אשם מעילות, שחייב הוא להביא על שמעל באותם שתי סלעים שהם כסף הקדש, **וְהָאִיל הַשֵּׁנִי** ששוה עשרה זוזים, יקרב **לְמַעֲלָתוֹ** – במקום האשם הראשון שהיה חייב, שעבורו הופרשו שתי הסלעים, ונפטר באיל זה אף מקרן ומחומש על אותם שתי סלעים שמעל בהם, כיון שהוא שוה עשרה זוזים, שהוא הסכום של קרן וחומש של שתי סלעים, והוא נתן אותם לאותו דבר שלשמו עמדו אותם שתי סלעים שמעל בהם, והיינו לאשם הראשון שהיה חייב.

ממשיכה המשנה: אם באותם שתי סלעים שהפריש לאשמו, לקח איל **אֶחָד** להקריבו **לְאָשָׁם, וְאִיל אֶחָד** לְצורך אכילת **חוּלִין**, ונמצא שמעל רק בסלע אחד שלקח בו איל לחולין, הדין הוא כך, **אִם הָיָה** האיל **שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים**, כדינו, **יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ** – לאשם שהיה חייב מתחילה, כפי דינו, **וְאִם** האיל **הַשֵּׁנִי** שהוא חולין שוה אף הוא שתי סלעים, יקרב **לְמַעֲלָתוֹ** – לאשם מעילות שהוא חייב להקריב על מה שמעל בסלע שקנה בו איל לחולין, **וְיָבִיא עָמָּהּ** מביתו עוד **סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ**, שצריך הוא לתת להקדש קרן וחומש על הסלע שמעל בו, ויביא בהם עולות נדבה, שהרי הוא מעל במה שנשאר משתי הסלעים, שהם דמי אשם, אחר שקנה מהם איל לאשם, שדינם הוא שיהיו לנדבה.

גמרא

מבררת הגמרא: **מַאי** – מה פירוש לשון 'מְעִילָתוֹ' שבמשנה, **דְּקָתָנֵי** – ששנינו **בְּרֵישָׁא** של המשנה, לגבי אדם שהיו לו שתי סלעים המיוחדים לאשם, וקנה בהם שני אילים לחולין, שאת האיל ששוה שתי סלעים הוא מקריב לאשם, **וְהָאִיל הַשֵּׁנִי** ששוה עשרה זוז, הוא 'לְמַעֲלָתוֹ', ויש לברר מה כוונת המשנה בזה, **אִילִימָא** – אם נאמר ש'מעילתו' היינו **אֵיל הָאָשָׁם** שחייב הוא להקריב משום אשם מעילות, ומה שמביא עשרה זוזים הוא משום שמוסיף שני זוזים בשביל החומש, אם כן יש לתמוה, **לְמֵימְרָא** – האם ניתן לומר **דְּחוּמְשׁ בַּהֲדֵי אַיִל מַיְיתֵי לֵיהּ** – שישלם את החומש במה שהוא מביא איל שהוא שוה יותר משתי סלעים, ואותו יתרון הוא בשיעור החומש, **וְהָכְתִיב** (ויקרא ה טז) 'וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו', ללמד שמי שמעל בהקדש, צריך להשיב להקדש את דמי המעילה ולהוסיף חומש, **אַלְּמָא** – ומוכח מהפסוק שאת אותו חומש **בַּהֲדֵי גְּוֵילוֹ מַיְיתֵי לֵיהּ** – יחד עם הגזילה הוא מביא, כלומר יחד עם ה'קרן' של המעילה עצמה, ואינו נפטר במה שהוא מביא לתשלום החומש קרבן אשם ששוה יותר.

הגמרא מביאה עוד ראיה שאין נפטר מחומש בהבאת אשם השוה יותר: **וְעוֹד** ראיה לדבר, **דְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא** של משנתנו, שאם באותם שתי סלעים העומדים לקניית אשם לקח איל **אֶחָד לְאָשָׁם, וְאִיל אֶחָד** לְאכלו **חוּלִין, אִם הָיָה** האיל **שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים, יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ**, **וְהָאִיל הַשֵּׁנִי** שהוא חולין יקרב **לְמַעֲלָתוֹ, וְיָבִיא עָמָּהּ** עוד **סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ, אַלְּמָא** – מוכח, שאת **הַחוּמְשׁ, בַּהֲדֵי גְּוֵילוֹ מַיְיתֵי לֵיהּ** – מביא הוא יחד עם תשלום הקרן שמעל בו, שהרי המשנה כרכה את תשלום החומש עם הקרן, ולא אמרה שאם האיל השני שוה תשעה זוזים נפטר בו גם מחומש כפי שאמרה בדין הקודם, והיינו כיון שאינו יכול להביא את החומש יחד עם האיל הקרב למעילתו, כיון שדין החומש הוא לבוא עם הקרן.

מתרצת הגמרא: אכן אין חומש בא יחד עם האשם, **וְאֶלָּא** [**מַאי**] 'מְעִילָתוֹ' האמורה ברישא, **מַאי דְּאִיתְהֲנֵי** – מה שהוא נהנה **מֵהֶקְדֵּשׁ, וְיָשְׁנוֹ מֵאותם שְׁתֵּי סְלָעִים דְּאַפְרִישָׁנוּ** – שהפרישם מתחילה לְצורך קניית **אָשָׁם**, ומעל בהם **וְלָקַח כָּהֵן שְׁנֵי אֵילִים לְחוּלִין**, שעבשיו צריך הוא לשלם את אותם שתי סלעים שמעל בהם, ולהוסיף עליהם חומש, וגם להקריב אשם מעילה, ומשום כך אמרו שאותו איל **דְּיָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים, מַקְרִיב לֵיהּ אֵיל אָשָׁם** למעילה, **וְהָאִיל** שהוא **יָפֶה עֲשָׂרָה זוּז, יָהִיב לֵיהּ** – נותן הוא אותו לתשלום **לְמַאי דְּאִיתְהֲנֵי** – על מה שהוא נהנה **מֵהֶקְדֵּשׁ, דַּהֲוָה לֵיהּ** – שאיל זה שהוא שוה עשרה זוז, הוא באותו הסכום של **גְּוֵילוֹ וְחוּמְשׁוֹ** – המעות של הקדש שמעל בהם, עם החומש שיש לו להוסיף עליהם. **וּמַאי** 'מְעִילָתוֹ' האמורה במשנה, אין זה אשם מעילות, אלא הכוונה **לְגְוֵילוֹ** – מה שהוא מעל בו, כלומר, שהוא מקריב בו את האשם הראשון שהיה חייב, שבמעות אשם זה מעל. וכיון שבאיל זה הוא משלם את הקרן, יכול הוא להוסיף עליו אף את דמי החומש.

מקשה הגמרא: **בְּמַאי אוֹקִימְתָּא** – במה העמדת לְפרש את לשון 'מְעִילָתוֹ' **דְּרֵישָׁא**, ב'גְּוֵילוֹ', שהוא תשלום על מה שמעל בו, אם כן **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר לפי זה את הסיפא של המשנה, שם שנינו שאם באותם שתי סלעים שהפריש לאשם לקח שני אילים, **אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחוּלִין, אִם הָיָה** האיל **שֶׁל הָאָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים**, כדינו, **יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ**, **וְהָאִיל הַשֵּׁנִי יִקְרַב לְאשם מְעִילָה, וְיָבִיא עָמָּהּ עוד סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ. אַלְּמָא** – ומוכח מכאן שלשון 'מְעִילָתוֹ' שנאמר במשנה, היינו **אֵיל הָאָשָׁם** שהוא חייב על מעילתו, שהרי לשון 'אשמו' שבסיפא היינו האשם הראשון שהיה חייב בו, שלשמו היו מיועדים מעות אלו, וכיון שקנה בהם איל השוה שתי סלעים, בודאי מביאו עבורו, ואם כן מה שאמרו 'למעילתו' היינו ודאי אשם מעילה על מה שמעל וקנה איל לחולין במעות אלו, ולא על הקרן עצמה שגזל מהקדש, ואם כן קשה, שהרי נמצא שבְּרֵישָׁא, **קָרֵי לֵיהּ** – קרא התנא **לְ'מְעִילָתוֹ' גְּוֵילוֹ**, כלומר כינה התנא בלשון 'מעילתו' את מה שהוא משלם על הקרן עצמה של הממון שנטל מהקדש,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

כד הַמְקַדֵּשׁ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם מֵהַכּוֹס כִּמְלֹא לוֹגְמָיו וְלֹא מְלֹא לוֹגְמָיו מַמָּשׁ אֶלָּא כָּל שֶׁאִילּוּ מְסַלְקוֹ לְצַד אֶחָד בְּפִיו וְיֵרָאֶה מְלֹא לוֹגְמָיו וְהוּא רוּבוֹ שֶׁל רְבִיעִית[סרסז] בְּאָדָם בֵּינוֹנִי וְהַגָּדוֹל לְפִי גָּדְלוֹ[155] צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה כִּמְלֹא לוֹגְמָיו שֶׁלּוֹ וּמִכָּל מָקוֹם אֵין צָרִיךְ יוֹתֵר מֵרְבִיעִית אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִין אֵינוֹ כִּמְלֹא לוֹגְמָיו:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף כד

הלכתא רבתא

סו] רובו של רביעית - לכתחילה ישתה רוב הרביעית בבת אחת, ובדיעבד גם אם הפסיק באמצע יצא ידי חובתו, אבל לא יפסיק יותר מכדי זמן שתיית רביעית או עכ"פ כדי אכילת פרס[152].

סז] רובו של רביעית - שיעור זה הוא לכתחילה ואין צריך לשתות יותר מכך - אפילו בכוס גדולה המכילה כמה רביעיות[153],

אבל אם שתה פחות מ'רוב רביעית' (או הפסיק באמצע השתיה יותר מכדי אכילת פרס) - גם בדיעבד לא יצא ידי־חובת קידוש[154].

ציונים והוספות

152) סימן תעב ס"כ: צריך ליזהר לכתחלה לשתות רוב הרביעית בבת אחת דהיינו שישתה אותו בשתיה אחת ולא יפסיקנו לשתי שתיות ולכן אין ליקח כוס שפיו צר כעין שקורין (קלו"ג גלא"ז) מפני שלא יכול לשתות רביעית בבת אחת ובדיעבד אפילו הפסיק כמה פעמים באמצע יצא.

והוא שלא ישהה מתחלת השתיה עד סופה יותר מכדי אכילת פרס ויש אומרים שצריך שלא ישהה מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית.

ועד"ז **בסימן קפג ס"ט:** לכתחלה יש לברך על כוס אחר [=רחב] (כדי שיוכל לשתות רביעית כאחת כמ"ש בסי' ק"צ מה שאי אפשר לעשות כן בקל בכוס שפיו צר) אבל אם אין שם כוס אחר בקלות יברך על זה ואין בו חשש פסול כלל.

שיעור אכילת פרס: 3-4 דקות, ויש להזהר בזה בפרט בקידוש היום שישנם המקדשים על יי"ש שקשה לשתות רוב רביעית בבת אחת.

153) הביטוי שנמצא בכמה מקומות 'רוב כוס' היינו רוב רביעית, כיון שיש ליקח כוס המכילה רביעית.

ובקובץ 'התקשרות' גליון תקסז ע' 18: והנה בשיחת יום שמע"צ תרצ"ז בסוכה (סה"ש תרצ"ז עמ' 193) מסופר שאדמו"ר הזקן בהיותו אצל חותנו בוויטבסק היה דר שם בעלייה, וחותנו גירש את אשתו (בתו) מבית כיוון שלא רצתה להתגרש מאדמו"ר הזקן, וסיים אדמוה"ז תפילתו ולא היה להם על מה לקדש, ואחותה "הלכה והביאה קאוויט [כוהל 90 אחוז] בכלי גדול ושתה אדמו"ר רוב כוס, ולפי ערך מבנה גופו היה זה לא לפי כוחו..." עיי"ש. ובנוסח הסיפור הנדפס בקובץ 'כרם חב"ד' כרך ד' ח"א עמ' 10 נוסף הביטוי: "(וישתה רוב הכלי) כדין". וצריך עיון, למה היה חייב לשתות את רוב הכוס.

יש שרוצים להביא מזה הוכחה שמנהג חסידים לשתות "רוב כוס" ממש (ולא סגי ברוב רביעית) גם בכל ימות השנה, וכן מוכיחים זאת ממה שיש אומרים שכל שראו, נהג הרבי תמיד לשתות 'רוב כוס' ממש (אבל מזה אין ראיה, מכיוון שייתכן שהרבי החמיר בשיעור רביעית - הרה"ח הרב אליהו שיחי' לנדא). אבל למעשה לא ידוע אצלנו מנהג כזה.

ולכאורה קשה להביא ראיה ממעשה זה מפי השמועה, ומה עוד שישנה גירסא שלישית למעשה זה עליה מעיד הכותב שהעתיקה מספר שכתבו רבי זלמן אהרן נ"ע - הרז"א - בנו של כ"ק רבנו מוהר"ש נבג"מ, ושם נכתב בפירוש (זכרונותי מהגרנ"ש ששונקין עמ' 276): הוא קידש על המשקה אשר בכלי ושתה רביעית, מלא לוגמיו. הוא מצא בבית סירים בהם בשלו דייסא, אסף מכל אשר נשאר בסירים וזה היה עבורו "במקום סעודה".

ולהעיר: שאם יש להביא ראיה ממעשה זה, הוא לענין קידוש על יי"ש בליל שבת, שכמה פוסקים אסרוהו מחמת שא"א לשתות כמלא לוגמיו בלי הפסק (ראה סידור דרך החיים סי' עא ס"ק ו).

154) בדי השלחן סימן עט ס"ק יז.

155) עד"ז **בסימן קצ ס"ד:** שיעור מלא לוגמיו הוא בכל אדם לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.

וכ"ה **בסימן תריב סי"ב:** השותה ביום הכיפורים כמלא לוגמיו חייב ומשערין במלא לוגמיו של השותה עצמו כל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ולא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאלו מסלקו לצד אחד מפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא פחות מרביעית הלוג באדם בינוני.

שולחן ערוך – הלכות שבת

יג תקנו חכמים שאחר תפלת לחש יאמר השליח צבור ברכה אחת מעין שבע ולמה תקנו בליל שבת יותר משאר לילות שלא תקנו חזרת ש"ץ אחר תפלת ערבית כמו שנתבאר הטעם בסי' רל"ז לפי שבתי כנסיות שבימיהם היו בשדות ששם מצוים

מזיקים וכל שאר לילות היו עסוקין במלאכתן ובגמרם מלאכתם מתפללים ערבית בביתם ולא היו באים לבית הכנסת בלילה אבל ליל שבת היו באים לבית הכנסת וחששו שיש שאינן ממהרים לבוא ושוהין לאחר תפלת הצבור וישארו יחידים בבית הכנסת ויסתכנו לכך האריכו תפלת הצבור כדי שיהיה פנאי ליחיד לגמור תפלתו בעוד שהש"ץ אומר ברכה זו לפיכך לא תיקנוה אלא על הש"ץ בלבד ואם ירצו הצבור לאומרה עם הש"ץ צריך שיאמרו בלא פתיחה ובלא חתימה כדי שלא יברכו לבטלה וכן המנהג במדינות אלו לומר עם הש"ץ מגן אבות עד זכר למעשה בראשית ואף המתפלל ביחיד שרוצה לומר כן הרשות בידו:

יד יו"ט שחל להיות בשבת אינו מזכיר יו"ט בברכה מעין שבע לפי שאלמלא שבת אין ברכות מעין שבע ביו"ט מפני שברכה זו לא נתקנה בשבת בגלל חובת היום אלא מפני המזיקין (ובליל יו"ט לא היו באים ג"כ לבית הכנסת מפני שהיו טרודים במלאכת אוכל נפש) ואינו דומה לנעילה שביום הכיפורים שחל להיות בשבת שצריך להזכיר גם של שבת בנעילה אע"פ שאין נעילה בשבת לפי שמכל מקום יום זה הוא נתחייב בארבע תפלות דהיינו שחרית מוסף מנחה נעילה וצריך להזכיר ענין היום שהוא שבת בכל אחת מהן אבל כאן לא נתקנה הברכה בשביל חובת היום אלא בשביל סכנת המזיקין:

טו אין אומרים ברכה מעין ז' אלא בבית הכנסת קבוע דהיינו בכל מקום שמתפללין בו בעשרה בקביעות אבל מקום שמתפללין בו בעשרה באקראי בעלמא כגון אותן שעושים לפרקים מנין בביתם וכן בבית חתנים ואבלים שעושים מנין בביתם אין לומר שם ברכת מעין ז' דכיון שאין שם מנין קבוע לא שייך הטעם בשביל שיסיימו תפלתם המאחרים לבא ואף על פי שעכשיו שבתי כנסיות שלנו בישוב לא שייך כלל טעם זה אלא שתקנת חכמים לא בטלה אע"פ שבטל הטעם שבגללו תקנו מכל מקום בכל מקום שאין שם מנין קבוע לא תקנו בו חכמים מעולם ואם קובעים מקום להתפלל בו בעשרה איזה זמן כגון בירידין שרגילים לקבוע מקום על כמה שבועות יש מי שהורה לאמרה שם שגם שם יש המאחרין לבוא ובמקום שנהגו לאמרה אף במנין שהוא באקראי בעלמא אין למחות בידם (כיון שלא נזכר דבר זה בגמרא ובדברי הגאונים):

טז אף בשבת שאחר יו"ט אומרים ברכה מעין ז' אע"פ שאז אינו מצוי כל כך המאחרים לבא כמו בשאר ערבי שבתות שהם יום חול ומתעסקין בהם במלאכה עד הערב:

יז מעשה בחסיד אחד שראה בחלומו חסיד אחר ופניו מוריקות אמר לו למה פניך מוריקות אמר לו מפני שהייתי מדבר בשעה שהצבור היו אומרים ויכולו ולא אמרתי עמהם ביחד וגם מפני שהייתי מדבר בשעה שהש"ץ היה אומר ברכה מעין ז' ובשעה שהיה אומר יתגדל עד אמן יהא שמה רבא ולא הטיתי אזני לשמוע ממנו בכוונה על כן יש ליזהר:

יח אם טעה והתפלל תפלה של חול בליל שבת או אפילו לא התפלל כלל אם שמע ברכה מעין ז' מהש"ץ מראש ועד סוף יצא ידי חובתו ואע"פ שבשאר תפלות אין הש"ץ מוציא אלא את מי שאינו בקי אבל לא את הבקי מכל מקום בתפלת ערבית שהיא רשות הקלו בה ולכך יוצא ג"כ במעין ז' במקום ז'.

וטוב שיאמרנה עם הש"ץ כשיוצא בה ידי חובתו אבל אם כבר אמרה ש"ץ אסור ליחיד לאמרה כדי לצאת בה ידי חובתו לפי שלא נתקנה אלא בצבור ומכל מקום אם עבר ואמרה ביחיד יצא ידי חובתו הואיל ותפלת ערבית רשות:

חלק ב סימן רסח דין הטועה בתפלת השבת סעיפים יג־יח

תורה אור

[ובדרך אגב מוסיף:]

ועל דרך זה יש לפרש מחלוקת הפוסקים במור הנ"ל, שרבינו יונה מתירו אפילו באכילה, ויש אוסרים אותו באכילה דם"ל שלא נתהפך אלא ריחו אבל גופו אסור באכילה. והרב רבינו יונה ס"ל שחזר לגמרי להיות היתר, וכמ"ש בטור א"ח סימן רי"ו.

ע"פ המבואר לעיל בענין מור, שהוא בושם הנעשה מדם חי' טמאה, ומורה על ביטול התאוות שמצד הקליפה והפיכתם לטוב, יש לבאר ע"ד החסידות פלוגתת הפוסקים אם מור מותר גם באכילה (לפי "שמתהפך ממהות למהות, שנשתנה מהותו הראשון לגמרי"), או שרק ריחו מותר אבל אסור באכילה (כי "לא נשתנה מהותו לגמרי, רק שנצרר הדם וייבש ונהפך תוארו להיות כתואר בושם המריח בלבד").

ומחלוקתם ע"פ חסידות תלוי בענין הנזכר בגמ' ביומא גבי תשובה אם זדונות נעשו כשגגות או כזכיות, כי שניהם ענין א', שהוא מה שהרע נהפך לטוב, שהרי היה ידוע הנ"ל הוא ידעוני הנזכר בתורה בפרשת שופטים, שהוא מקליפות הטמאות, כמ"ש ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים.

ולכן זה שיהיה הבושם הלו מותר אפילו באכילה הוא כמו שבתשובה מאהבה הזדונות נעשו כזכיות, שהרע נהפך לגמרי להיות טוב ממש. ועל זה אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

אבל בתשובה שלא מאהבה רבה הזדונות הם כשגגות, אבל לא נתהפכו לגמרי להיות טוב. וזהו מ"ד שהמור הנ"ל אע"פ שריחו טוב מ"מ לא חזר

להיות מותר באכילה כו'.

הפלוגתא ע"פ חסידות תלוי" עד כמה הוא ביטול הקליפה, וכנזכר לעיל שיש שני אופנים ומדריגות, אתכפיא (כפיית הקליפה) ואתהפכא (הפיכת הקליפה לטוב ממש), דאם הוא רק באופן של אתכפיא וכפי' (שאז הרע נשאר במציאותו ולא נהפך לטוב ממש) אזי אסור באכילה (ולא נתהפך לטוב אלא ריחו), משא"כ באופן של אתהפכא, שנהפך לטוב ממש, שאז מותר גם באכילה.

והוא ע"ד שני האופנים בתשובה, שעל ידי תשובה מיראה נעשו הזדונות רק כשגגות, ועל ידי תשובה מאהבה רבה נהפכו הזדונות לזכיות ממש (שעל תשובה זו נאמר במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו).

ד"ה חייב איניש פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(ג) **ואמנם** סיבת חיבור וקשר האור בפתילה הוא השמן להיות האור נאחז זמן רב כו' ולהיות בו ב' גוונין דלבן ושחור כנ"ל כך הוא בנשמה וגוף שע"י בחי' השמן שהוא בחי' החכמ' נעשה חיבור האור דנשמה בגוף בכל כוחותי' בקיום הדלקה זמן רב מטעם הנ"ל והענין הוא כידוע דבחי' חכמה שבנה"א הוא הנקרא כח מ"ה והוא בחי' הביטול במציאות לאין האלקי שלמעלה מן הטעם ודעת שאח"כ מתפשט כחה בבינה שהיא ההשגה האלקית שהן י"ה שבנשמה כידוע והיינו מה שיש בכח ובהעלם בכל ניצוץ קטן מישראל להתבטל ולזוז ממקומן לגמרי לגבי אלקות נק' כח מה שבנשמה וזהו הנקרא שמן כמו השמן שנמשך אחר הפתילה שהוא הגוף לעורר בו ג"כ בחי' הביטול של ישותו וגסותו להיות נכנע ובטל ונשבר לגמרי שנקרא ביטול היש לאין כמו שאנו רואים שפתאום יכנע לב החומרי מגסות שלו ויפול תאות שרירות לבו לגבי אלקים חיים לעוררו בתשובה שלימה מקירות הלב והוא הנקרא לב נשבר ונדכה כו' שזהו כליון הפתילה באור האלקי ע"י השמן דכח מה שנמשך כו' והיינו שמן טוב שנמשך היטב בפתילה כנ"ל ואם אינו נמשך היטב אז האור אלקי אינו נאחז בשכל ומדות הגופנים וקופץ מיד ומסתלק כנ"ל ונמצא ששמן הזה זהו הגורם דליקת גוון האור השחור שנקרא שלהבת יה הנ"ל השורף ומכלה מעט מעט לפתילה שהוא הגוף ליכלל גם הוא באור האלקי שהוא אור התפעלות אלקות ברשפי אש התשוקה שנקרא שלהבת י"ה כנ"ל וימשך זמן רב לא יכבה כלל וד"ל ותועלת הב' מן השמן זה הוא בהירות האור הלבן העליון שבנשמה שנקרא נה"ח שהוא לפי צלילת השמן מפני שכלה ונשאב השמן באור המושך אותו כנ"ל הענין הוא כידוע שכח מה זה הנקרא שמן יש בו ב' מדרגות הא' כמו שבא ונמשך מן ההעלם לגילוי שזהו העושה ההכנעה וביטול היש לאין גם בגוף להיות לו רוח נשבר' בגשמיותו כנ"ל והב' הוא כמו שבחי' כח מ"ה זה הוא בשרשו בבחי' אין האלקי ממש כמ"ש והחכמה מאין תמצא מאין ממש והוא מה שבכל נשמה יש בחי' ביטול עצמי לאלקות להיות בבחי' אין ממש ולא לעשות ביטול היש לבד כו' כידוע שזהו כמו ענין השפלות והענוה היתירה בעצם מהותו עד שנפשו כעפר לכל תהי' ממש בלתי מרגיש בעצמו שום דבר מעלה כלל וכלל בכל אשר עושה כו' (ונק' בל"א נישטקייט ער איז גאר נישט בעצם כו') והוא מ"ש ובלב כל חכם לב נתתי חכמה כו' וכן יהיב חכמתא לחכימין וכן מ"ש ונפשי כעפר כו' אז ודאי פתח לבי בתורתיך ממילא שעי"ז הוא הגורם להמשיך בחי' אור העליון דפנימית חכמה שזהו גילוי אור א"ס שבא ומאיר מן העלם העצמות בכל נשמה בבחי' עצמיות האור שזהו אור זרוע לצ"ע הנ"ל שנקרא נה"ח אור המאיר בבחי' התפעלות כל העצמיות באה"ר בתענוגים בכלו' הנפש או בתשובה במס"נ ממש וזהו מצד כליון השמן זה שנשאב באור כו' שהוא כמו השפלות וענו' כו' דאור העליון מושך אותו דהיינו שיהיה בבחי' אין העצמי שבאלקות וזהו העושה בהירות האור העליון לפי צלילת השמן שהוא עומק אמתית השפלות והענוה בהעדר הרגשת עצמו מכל וכל כו' הרי הי' בכח מ"ה זה כלול בהעלם גדול ב' גווני אור הללו דנה"ח ונה"א ועל ידו יצאו מן ההעלם לגילוי בנשמה וד"ל (וכך יובן בנשמה הכללית שזהו בחי' מל' דאצילות בב' גווני אור הנ"ל כמ"ש בזהר בפי' אלקי' אל דמי לך דנה"ת קארי תדיר לנה"ע כו' וד"ל:

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ולהבין ההפרש שבין תורה ותפלה הוא כמשל שני ב"א זה עומד בגובה ההר וזה עומד בשפולי יש שני אופנים באופן יחודם היינו שזה שעומד למעלה ירד למטה או שיעלה זה שעומד למטה (כמ"ש משל זה בשה"ת ובד"ה ואתחנן אל ה' ע"ש באורך) וז"ע תורה ותפלה כי הנה ע"י התפלה יכול להיות עלי' מלמטלמ"ע והיינו שיעלה התחתון לגבי העליון משא"כ ע"י עסק התורה הוא למעלה רק שצריך להמשיך מלמעלמ"ט, וזה יותר בנקל להמשיך מלמעלמ"ט משיתעלה מלמט"ע וזה הי' בקשת מרע"ה כמ"ש בדרוש ואתחנן שהבאתי לעיל ע"ש שרצה להמשיך כח בנש"י שיוכלו להמשיך מלמעלמ"ט ולא בדרך העלאה כי בדרך העלאה כתי' מי יעלה בהר ה' ומי יקום כו' נקי כפי' דוקא ובר לבב כו' ע"ש והנה משה לא פעל בקשתו כמ"ש שם כ"א רק מי שתורתו אומנתו דוקא כגון רשב"י וחביריו ע"ש כו', דוגמא לזה יש ג"כ הפרש בין ברכה לתפלה ברכה היא המשכה מלמעלמ"ט כמ"ש בברכת כהני' יברכך ה' וישמרך שהוא ל' ציווי שהכהני' מצוי' כביכול לה' שיברך וישמור את ישראל והוא מפני כי בחי' ומדריגות הכהן הוא יותר גבוה מבחי' שם הוי' כידוע שאהרן הי' נצח דאבא ושם הוי' הוא ז"א ולכן בחי' נצח דאבא מצוה לבחי' ז"א, משא"כ בחי' תפלה שהיא בבחי' העלאה כנ"ל וד"ל.

זהר פ' אחרי תניא אמר ר"י זמנא חדא

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ויובן זה ממ"ש ויבא משה בתוך הענן דלפי שהי' נצרך משרע"ה לקבל תו' מפי הקב"ה הגם שהי' גוף קדוש וטהור א"א לקבל בלתי שינוי ממהות למהות לכן הי' בהר מ' יום דבמ' יום נעשה שינוי המהות ע"ד יצירת הוולד שמשתנה במ' יום למהות אחר, אך במה הי' ניזון אותן מ' יום הוא ע"י הזנה רוחני', וכדי שיוכל גוף גשמי לקבל מזון רוחני הוא ע"י הענן ששרשו גבוה מאד נעלה, ונעשה לבוש למשה שע"י יכול ליזון מרוחני, וע"ד מצד תוקף בהירות השמש אין יכולים להסתכל בו כ"א ע"י כלי אצטגנינות או זכוכית בהירה, וכמ"כ כדי שתוכל הנשמה נברא ובע"ג לקבל גילוי אלקות בג"ע הוא ע"י לבוש דתומ"צ. ויובן יותר עד"מ מענין המשל שאנו רואים דאם השכל אין עמוק כ"כ א"צ לזה משל, וכל שהשכל עמוק יותר צריך משלים יותר, והגם שהמשל הוא דבר זר מהנמשל, מ"מ הרי אנו רואים דכל שאינו בר דעת גדול אין יכול להמשיל משלים, וכל מי שהוא בר דעת גדול יכול להמשיל משלים כמ"ש משלי שלמה שאמר משלים הרבה מפני שכתי' בו ויחכם מכל האדם, או כמו ר"מ שאמר תלתא מתלי מפני שהוא מנהיר עיני חכמים בהלכה, הרי מוכרח שהמשל גבוה מהשכל בעצמו ולכן נשפל במשל, כן הוא בתו' כמ"ש כאשר יאמר משל הקדמוני שהתורה הוא משל ולבוש שע"י יכולים להשיג א"ס קדמונו ש"ע, ועוד דהרי נת' בכהאריז"ל ששרש הלבושים הוא מלבושי החשמל ששרשו גבוה מהגילוי שבג"ע לכן ע"י תוכל הנשמה להשיג הגילוי שבג"ע.

יפה שנה אחת

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

מקיף ופנימי - תורה ומצוות

על פי חלוקה זו בין כוחות פנימיים כשכל ומידות שיש בהם התחלקות והגבלה בעצם מהותם, לכח הרצון שבמהותו הוא לא מוגדר ומוגבל, מסביר הרבי נ"ע ענין יסודי באופן קיום המצוות:

וזהו מה שבכוונת המצות יש התחלקות שאין הכוונה בכל המצות בשוה וכפי שמבואר בתניא פרק מ"א את הכוונה השונה במצות תפילין לעומת מצות ציצית: "ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחינת חכמתו ובינתו שבנפשו האלקית בבחינת חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלובשות

דרך פרט בפ' קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחינת הדעת שבנפשו הכולל חו"ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחינת דעת העליון הכולל חו"ג המלובש בפ' שמע והיה אם שמוע והיינו כמ"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו' ובעטיפת ציצית יכוין כמ"ש בזהר להמשיך עליו מלכותו ית' אשר היא מלכות כל עולמים וכו' לייחדה עלינו ע"י מצוה זו והוא כענין שום תשים עליך מלך". הנה זהו **לפי שהטעם והסוד שבכל מצוה אינו בשוה בכולם כו'**,

ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה[37] **אל תהי יושב** ושוקל **מצותיה של תורה דקלות שבקלות** - המצוות שנחשבות על פי החישוב השכלי מצוות קלות שבקלות **וחמורות שבחמורות כולם שוים**, הנה זהו **מצד הרצון העליון שבמצות שהרצון אינו בא בהגבלה והתחלקות ועל כן כל המצות שוין כו'** - כשמדברים על עצם המצוה שהיא הרצון של ה' אין חלוקה ביניהם, המצוה של 'אנכי ה' אלוקיך' ומצוה קלה של דברי סופרים, או אפילו הידור מצוה בלבד, כולם שוים מצד הרצון של ה', **אבל מצד הטעם** והכוונה היינו ההבנה השכלית **יש בזה חילוקי מדריגות כו'.**

ובכללות הוא ההפרש בין תורה למצות שהתורה היא חכמתו של ה' והמצוות הן רצון ה' **שהתורה באה בבחינת התחלקות שכל עניני התורה יש בהם חילוקים בבחינת אור החכמה שבהם כו'** - יש דברים קלים להבנה ויש דברים עמוקים וקשים יותר, **וגם בהתענוג שבתורה יש בזה חילוקי מדריגות כו'**, בכל דבר שכלי טמון תענוג פנימי, ואינו דומה התענוג שיש בענין שכלי כזה לענין שכלי אחר. **וזהו ענין שבמתן תורה על כל דבור ודבור פרחה נשמתן**[38] **דבמתן תורה היה התגלות בחינת התענוג שבתורה ובכל דבור ודבור יש תענוג פרטי ומיוחד על כן על כל דבור ודבור פרחה נשמתן כו'**,

וכמו שכתוב בלקוטי תורה[39] **דיבור המתחיל ואהיה אצלו אמון** שם מבואר שכמו שבגשמיות יש סוגים שונים של תענוג כמו תענוג של ראיה בעינים ותענוג של שמיעה באוזניים ותענוג של טעימה בחיך, כך בכל דיבור ודיבור במתן תורה התלבש והתגלה תענוג אלוקי אחר שגרם לעם ישראל שוב ושוב לפריחת הנשמה, ובלקוטי תורה[40] **בדיבור המתחיל ראו כי ה' נתן לכם את השבת**, - שם מבואר, כי יש את הרצון שבמצוות ויש את התענוג שבמצוות, והרצון הוא בהשוואה בכל המצוות, ולעומת זאת מצד התענוג יש תענוג אחר בכל מצוה ומצוה.

ובשונה מהתורה שבאה בבחינת התחלקות, הרי **המצות מצד הרצון העליון שבהם כולם שוין כו'**. ולכן כל ישראל מקיימין את המצוות באופן שווה, ואף הפשוט שבפשוטים והצדיק הגדול ביותר מניחים אותם תפילין ושומרים אותה שבת.

וכן יש הפרש בהחיוב דעסק התורה לחיוב דקיום המצות, דבחיוב דעסק התורה יש בזה מדריגות שונות בין אחד לשני דהרי **החיוב הוא והגית**[41] **בו יומם ולילה שיהיה עסק התורה תמיד, אך זהו ליושבי אהל** - אנשים שכל עניינם ללמוד תורה, **אבל בעלי עסקים** שעל פי תורה צריכים להביא פרנסה לביתם **החיוב שלהם הוא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית**[42],

ולכאורה כיצד אומרים שלבעלי עסקים מספיק פרק אחד שחרית וכו', איך זה מסתדר עם **מה שאמרו רז"ל**[43] **שיהא תורתך קבע ומלאכתך עראי** מתרץ הרבי נ"ע היינו שיהיה **בבחינת קביעות בנפש** - שהקצת שלומד תורה יהיה אצלו באופן קבוע ועיקר בנפשו, **דתכלית כוונתו יהיה עסק התורה וגם בעסקו במשא ומתן יהיה כוונתו בכדי שישתכר ויוכל לעסוק בתורה ולהדריך בניו בתלמוד תורה ולקיים מצות כו'**, **וזהו בעסק התורה.** — שיש חילוקים בין בעלי עסק ליושבי אוהל.

אבל בקיום המצות הרי כל ישראל שוין שכולם מחוייבים בקיום המצות בין אם הם יושבי אהל ובין אם הם בעלי עסק, **מה שאין כן בתורה שאין כולם שוין כמו בעלי עסקים כו'** כנזכר לעיל.

וגם בזה בתוך הבעלי עסקים עצמם **יש חילוקי מדריגות דגם בעלי עסקים השייכים לתורה צריך להיות תורתן קבע** לא רק בקביעות בנפש אלא **בקביעות בזמן** שיהיה להם זמן קבוע חוק ולא יעבור ללימוד תורה, **ומי שאינו שייך בעצם לעסק התורה** שלא מסוגל כלל ללמוד תורה **דמכל מקום גם הוא מחויב בעסק התורה משום דמצוה דעסק התורה הכל מחוייבים בה** לא מצד התורה שבזה אלא מפני שזה גם מצוה, ובמצוה כנ"ל כולם חייבים כו', **רק שיוצאים ידי חובה בפרק אחד שחרית כו', ובהם הפירוש תורתך קבע** כפי שהתבאר לעיל **בבחינת קביעות בנפש כו', וכמו שכתוב בהלכות תלמוד תורה פרק ג',**

הרי מסקנת הדברים שאינו דומה החיוב בעסק התורה להחיוב בקיום המצות, וכל זה הוא בתורה ומצות שהתורה היא מבחינת חכמה שיש בזה מדריגות חילוקים, והמצות הן רצון העליון שאין בזה התחלקות מדריגות כו'. — שהרי כל ישראל מקיימין אותם מצוות ממש.

חג השבועות, תער"ב, לפרט קטן

37. תנחומא עקב, ב.
38. ראה שבת פח, ב. וראה תניא פרקים לד, לו.
39. פ' במדבר.
40. פ' בשלח.
41. יהושע א, ח.
42. ראה הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק שלישי.
43. פרקי אבות א, טו.

ו.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ו

כולם חייבים לשמוע שיעור בתורה ולקיים בפועל ממש. חכמים יזרו – יפזרו, דעת – ע"י קביעת עתים ברבים. ולכן קבעו חג החנוכה בנרות, כי "תורה אור". הכוונה הפנימית היא עבודת הנסיונות, לכן הישועה צ"ל ברחמים רבים.

וְהַכֹּל חַיָּבִים בָּזֶה, וּכְמוֹ הַמִּקְדָּשׁ וְהַמִּשְׁכָּן שֶׁכֻּלָּם הִשְׁתַּתְּפוּ בָּזֶה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" כו', כָּל אֶחָד כְּפִי כֹּחוֹ, וְזֶה יְכוֹלִים הַכֹּל לְהָבִין אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ בַּעַל תּוֹרָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד בְּעַצְמוֹ, וְכֵן בְּעִנְיַן גְּמִילוּת חֲסָדִים, דְּלִהְיוֹתוֹ עָנִי אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת גְּמִילוּת חֲסָדִים בְּמָמוֹנוֹ, אֲבָל לָכוֹף הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁלּוֹ וְלִשְׁמֹעַ לִמּוּד הַתּוֹרָה מִפִּי אֲחֵרִים וְכֵן לַעֲשׂוֹת גְּמִילוּת חֲסָדִים בְּגוּפוֹ הַכֹּל יְכוֹלִים לְקַיֵּם, וְהָעִקָּר הוּא לִמּוּד הַתּוֹרָה, דְּגַם כַּאֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ מִפִּי אֲחֵרִים יוֹדֵעַ הוּא מַה שֶּׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת בְּפֹעַל מַמָּשׁ. וְזֶהוּ "שִׂפְתֵי חֲכָמִים יְזָרוּ דָעַת", דְּפֵרוּשׁ "יְזָרוּ דַעַת" שֶׁהוּא עִנְיַן הַפִּזּוּר שֶׁהַחֲכָמִים צְרִיכִים לְפַזֵּר אֶת הַדַּעַת עַל יְדֵי קְבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה בָּרַבִּים, דְּעַל יְדֵי זֶה הִנֵּה "תּוֹרָה אוֹר", שֶׁמְּחַזֵּק לִבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּפֹעַל מַמָּשׁ. וְזֶהוּ דִּקְבִיעוּת הַחַג דַּחֲנֻכָּה הוּא עַל הַנֵּרוֹת וְלֹא עַל נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה, דְּעִם הֱיוֹת דְּהָעִקָּר הוּא נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה, אֲבָל הַכַּוָּנָה הַפְּנִימִית הוּא הַ"תּוֹרָה אוֹר". וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, דְּכְשֶׁיֵּשׁ מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה חַס וְשָׁלוֹם, הִנֵּה לֹא נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה הוּא הָעִקָּר כִּי אִם הַקְּבִיעוּת עִתִּים לַתּוֹרָה בָּרַבִּים, דְּזֶהוּ "וְתוֹרָה אוֹר". וְזֶהוּ "וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים" כו', דְּעִם הֱיוֹת דְּשׁוּרַת הַדִּין מְחַיֵּב כֵּן, אֲבָל הַכַּוָּנָה הַפְּנִימִית הִיא עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים בְּרִבּוּי נִסְיוֹנוֹת, לָכֵן הַתְּשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הוּא עַל יְדֵי רַחֲמִים רַבִּים, אֲשֶׁר כָּךְ הִיא הַמִּדָּה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וּבְכָל עֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה, דַּהֲגַם כְּשֶׁיֵּשׁ חַס וְשָׁלוֹם רִבּוּי נִסְיוֹנוֹת, אֲבָל הָאָדָם מִתְגַּבֵּר לַעֲמֹד חָזָק בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא מַמְשִׁיךְ בְּחִינַת גִּלּוּי הָרַחֲמִים רַבִּים לִהְיוֹת הַזְּדִים מְסוּרִים וּנְתוּנִים בִּידֵי עוֹסְקֵי תּוֹרָתֶךָ.

שבת חנוכה, תרפ"ו

לקוטי דיבורים

והנה כשם שבהגבלת המקום, הנה גם המקום הרוחני האלקי דגן עדן, מוגדר בהגדרת מקום, הן בכללות המקום של הישיבות, כל ישיבה וישיבה בהיכל הראוי לה, והן בפרטי המקומות במושבי התלמידים כנ"ל, הנה כמו כן גן עדן מוגבל בהגבלת הזמן, דבגן עדן ישנו הגדרת הגבלת גדר זמן וכנ"ל דתורה ומצות באו בגדר זמן ומקום, לכן הנה גם בגן עדן שהוא שכר התורה ומצות, ישנו גם כן זמן ומקום, אלא שהם רק בההגדרה דזמן ומקום, וזמני הגן עדן הוא שהתחלת העבודה הוא מחצות הלילה, וכמאמר[17] בפלגות לילא אתי קוב"ה לאשתעשעא עם צדיקיא בגינתא דעדן, והוא זמן עסק התורה עד עלות השחר, ואחר כך ההכנה לתפלה ותפלה עד חצות היום, ומחצות היום תורה שאחר התפלה וזמן תפלת המנחה עד שקיעת החמה, ואחרי כן תפילת ערבית, ואז תרעין דגן עדן אסתימו בלילה, והנה בענין עבודת נשמות הצדיקים בזמן זה מאחר תפלת ערבית עד חצות, שמענו בזה (בשיחות קודש בזמנים שונים) כמה ענינים, ומהם דאז הוא זמן קריאת שמע, דכשם שבעבודתנו למטה, היינו בנשמה המלובשת בגוף, הוא זמן קריאת שמע שקודם השינה, הנה כמו כן הוא בהנשמה שבגן עדן, הנה אז הוא זמן קריאת שמע, דענינה של קריאת שמע זו, היא ההתבוננות מה מעניני הטוב היה לו לעשות ומה היה אפשר לו לעשות, ומה עשה, קריאת שמע שעל המטה היא ההתבוננות מה צריכים לעשות, מה יש ביכולת לעשות ומה עשו. הנשמות שבגן עדן הן אלו הנשמות שעלו מעלמא דין (ואין זה דומה לאותן הנשמות שעוד לא ירדו למטה) ועבודתן בגן עדן הוא לפי אופן עבודתן בעלמא דין ובקריאת שמע זו שהנשמה מתבוננת בכל הנ"ל, באה לידי השתוממות, וזהו ענין התשובה והעליה שלהן, ועומדות בהשתוממות זו עד שמלאך גבריאל מעוררן לבוא ולהתכנס לגן עדן ליהנות מזיו השכינה דאתא לאשתעשעא עם צדיקיא. וזהו סדר היום הכללי

17) זח"ב מו, א.

דזמן המעת לעת שבגן עדן, וישנם זמנים קבועים שנשמות הצדיקים מתכנסים למתיבתא חדא, שהם באסיפה יחד, ושם שומעים חידושי ענינים ברזי אורייתא, ולהיות שענין הסדר הוא בקדושה דוקא, לכן יש ממונה על הסדר, והתמנות הוא שכר ידוע להנשמה, ומתחלפים בהתמנות זו, ושם כללי של הממונה הוא רב מתיבתא, שהוא נתמנה להיות הרב המסדר כל השמועות והחידושים ברזין עילאין וטמירין שנתגלו במתיבתא ההיא.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ב

פעם כאשר דלה רא"ל מים מן הנהר ישב לו דבר קשה בין אצבעות רגליו, ויגבה את רגליו להסיר הדבר הנתחב, וירא והנה זה מטבע של זהב. וישח וירא כי בהיאור במקום עמידתו בתוך המים נמצאת כלי חרס שבורה מלאה מטבעות זהב וכסף. ויחפור סביבות הכלי חרס ויוציאה עם הזהב והכסף. ויפשוט את בגדו התחתון ויצרור את המטמון וימלא חביתו מים ויבוא העיר. ויכל את מלאכתו בחוץ ויבוא אל ביתו, ויספר לאשתו את אשר קרהו ויראה לו[27] את המטמון.

ויתעצבו רא"ל ואשתו במאד מאד על אשר מן השמים מרבים לנסותם בנסיונות גדולים, ויתחזקו לעמוד בנסיון. ויטמינו את האוצר בקרקע המרתף אשר בביתם ויחליטו לעשות צדקה בסתר בסכומים גדולים.

גם בנם הצעיר לוקח לחתן לאחד מהבע"ב הנכבדים אשר התנה לתת לו מזונותיו במשך שנים רבות שיוכל לעסוק בתורה. וישמחו רא"ל ואשתו על הבשורה הטובה, ויתנו שבח והודי' להשי"ת על חסדו הגדול עמהם.

ויעברו כחמשה שנים, והרא"ל זקן ויכבד עליו טורח הולכת המים, ויקח רא"ל את אחד אנשי העיר וימסור לו את כל עסקו בתנאי אשר יתן לו חלק קטן מפרנסתו, כפי אשר פסק הרב. ויחיו הרא"ל ואשתו בדוחק גדול ומרבים לעשות צדקה בהכסף אשר הי' להם מן האוצר.

בעת ההיא חלה דודו ר' אברהם לייב את חליו אשר מת בו ובנים לא היו לו, ויעזוב את כל נכסיו ורכושו אשר רכש לבן אחותו ר' אליעזר ליפא ובניו, כי שמע אשר חננו השי"ת בבנים בני תורה ויראי אלקים.

ר' אליעזר ליפא ואשתו מסרו את ביתם הקטנה אשר בעיר להאיש אשר עסק בהובאת מים בתנאי אשר כל הימים שיהי' בהעסק מחויב הוא להספיק מים בשביל הארבעה בתי כנסיות. ויקח רא"ל ואשתו את כלי ביתם ואת שאר המטמון אשר הי' אצלם, וילכו לגור בבית דודו ר' אברהם ליב, בהחצר אשר הורישם סביבות העיר טאַרנאָוו.

ויגר ר' אליעזר ליפא ואשתו בחצר דודו אחי אמו ר' אברהם ליב, ויביא כמה משפחות תלמידי חכמים ויושיבם הם ונשיהם וילדיהם בהבתים אשר היו בחצר. ויתן לכל בית ובית חלקת אדמה לזרוע גן ירקות. ואת הקרקע אשר סביבות החצר זרע למחצית שכר עם אכרי הכפר ואת רחיים הרוח שכר לאחד מבני העיר.

---

27) באי' ההעתקות שתח"י: וירא לה.

בני הרא"ל ואשתו, הרבנים הצדיקים המפורסמים בשם טוב, ר' אלימלך ור' משולם זוסיא ובני ביתם באו אל אביהם לשבת יחדיו[28].

הרא"ל ואשתו כבר זקנים באים בימים, מתענגים על רוב טוב בראותם בהדר יקר תפארת בניהם גאונים וצדיקים.

זהו שכרם של בני ובנות ישראל העובדים את השי"ת בתום לבב לשם שמים, להיות בניהם לומדי תורה ויראי אלקים.

28) להעיר ממכתב רבינו מיום ט' שבט תש"א (אגרות־קודש ח"ה ע' רסו): "במענה על מכתבו אדות הדפסת הספר הקדוש "נועם אלימלך", בודאי הוא דבר נעלה במאד ובטח ירבו, בעה"י הקונים להיות להם למשמרת הצלחה ככל הספרים הקדושים מרבותינו הק' זי"ע, וראויה דבר לעשות מבוא הדור כתוב תולדות הרה"ק המחבר, רבותיו בניו ותלמידיו הק' ואיזה לקוטי ספורים וכדומה שהם עיטור ספרים".

אגרות קודש

ב"ה י"א סיון תרצ"ה
ווארשא

ידידי הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר . . . שי'

שלום וברכה.

מכתבו קראתי, ובמענה עליו, ניט הנאה האבין פון עוה"ז אין פולין זין, אין זה מענין העבודה כלל, והוא רק הכנה טובה לעבודה וכמבואר בדא"ח, דענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות, בדוגמת דבר שהדברים הגשמים דצמר הציצית וקלף והעור דהרצועות והבתים דתפילין, הם נעשים כלים גמורים לרצון העליון, וכן מוח הגשמי שבאדם בשעה שמשכיל מבין ומשיג השגה אלקית, או בשר הלב הגשמי בשעה שמתעורר באהבה או ביראה שהם כלים גמורים ממש, הנה כמו"כ כל עניני הטבע במדות ובטבעיות בני אדם צריך לעשותם כלים להארת רצון העליון.

ובאופני עשיית הכלים הנה יש בזה שני דרכים כמ"ש בארוכה במאמרי חגה"ש דשנה זו, הנה באופן הא' שהוא בדרך הלבשה והתעסקות עם הפסולת לבררו הנה ישנם דברים פחותים שאי אפשר להתלבש בהם וצריך להיות בדרך פרישות וכמו עד"מ הרופא העוסק ברפואות חולה ר"ל במחלה מתדבקת שהוא בעצמו צריך להזהר, כן הוא באופן בירור זה שצריך להיות בדרך פרישות.

אמנם ענין הפרישות הוא רק לשעה עד אשר מוצא הדרכים והאופנים איך לבררם אשר עד אז הוא בדרך פרישות מן הענינים ההם והוי רק כמו הכנה אל עבודה מסודרה.

ובכלל זה הוא ניט הנאה האבין פון עוה"ז אין פולין זין עפעס האלט אפ, אבל אין זה עבודה כלל, אז מי זאהל דערביי בלייבין.

אט דער מציאות וואס איז גיימיינט אין דעם ווארט עפעס האלט אפ, איז דער עפעס, איז דער פתח העבודה.

והוא דמבואר בדא"ח דקודם שמתחיל בעבודה צריך להתבונן היטב במהות עצמו ובמעמדו ומצבו בידיעת התורה גליא ודא"ח ביראת שמים בקיום המצות במדותיו טבעותיו והרגלותיו הכל בפרטיות, והיינו שצריך לידע חסרונותיו ומעלותיו דבדרכי העבודה הנה כשם שצריך [לידע] חסרונותיו כן צריך לידע מעלות עצמו.

ודבר זה שישנו ת"ל איזה דבר מה שאינו מניח ליהנות מהעוה"ז במלואו, אז עס איז פראן א עפעס וואס האלט אפ אז מי קאהן ניט הנאה האבין פון עוה"ז אין פולין זין, הנה זהו אחד המעלות שהוא פתח העבודה להכניס אור כי טוב ולגשת אל הקדש לעבוד את הוי' בתורה ועבודה.

ואשרי האיש השם נפשו בחיים של עבודה הן בעצמו והן לקרב את חבירו ולהביאו לידי לימוד ועבודה בפועל טוב.

קורא אני אליו כל אחד מתלמידי התמימים בנים יקרים מלאו חובת נפשיכם ותעודתכם בחיים של עבודה ופועל טוב, איש איש מכם עליו לעשות סביבה של אור במקום שהוא בקביעות עתים לתורה בנגלה ובדא"ח וזמני התועדות באהבת רעים והשי"ת יהי' בעזרכם בגו"ר.

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

פרשת שמיני

ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל
בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי
יְהוָה: ג וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־
עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:
ד וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: ה וַיִּקְחוּ
אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ
כָּל־הָעֵדָה וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה: (לוי) ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד
הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה: ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ט וְבְנֵי אַהֲרֹן הִקְרִיבוּ אֵת הַדָּם
אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ישראל) יא וְאֶת־
הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־
הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יג וְאֶת־הָעֹלָה
הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־
הַמִּזְבֵּחַ: יד וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר
עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה: טו וַיַּקְרֵב אֵת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח
אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ
כָּרִאשׁוֹן: טז וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 473)

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי (ט, א)

אוֹתוֹ יוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת - רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית . . רִאשׁוֹן לֶחָדָשִׁים (שבת פז, ב)

צָרִיךְ לְהָבִין מַה הַשַּׁיָּכוּת בֵּין 'רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית' וְ'רִאשׁוֹן לֶחָדָשִׁים' לַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לְבָאֵר: תַּכְלִית הַמִּשְׁכָּן הִיא כִּלְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ "לַעֲשׂוֹת לוֹ יִת' דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". מִצַּד אֶחָד זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת 'דִּירָה' - מָקוֹם מְאֹד נַעֲלֶה שֶׁבּוֹ תִּתְגַּלֶּה הַדַּרְגָּה הָאֱלוֹקִית הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר. וּמִן הַצַּד הַשֵּׁנִי 'בְּתַחְתּוֹנִים' - בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.

וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת הַלָּלוּ לַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן: 'רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית' - תַּכְלִית הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הִיא שֶׁהָאֱלוֹקוּת תִּתְגַּלֶּה בַּבְּרִיאָה עַצְמָהּ, וְתִהְיֶה לְחֵלֶק מִמֶּנָּה. 'רִאשׁוֹן לֶחָדָשִׁים' - הַגִּלּוּי שֶׁבִּשְׁבִילוֹ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּא גִּלּוּי נַעֲלֶה וְנִשְׂגָּב - בִּבְחִי' חִדּוּשׁ (חֹדֶשׁ - לְשׁוֹן חִדּוּשׁ) - לְאֵין־עֲרוּךְ מֵהָעוֹלָם עַצְמוֹ.

שני יז וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר
וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה
וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד: כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־
הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזִוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה:
כא וְאֵת הֲחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן
כתיב את־ידו קרי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֲכֵם וַיֵּרֶד
מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: כג וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם
וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ב ע' 19)

וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת (ט, ב)

לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּבָּ"ה עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה (רש"י)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מְצִינוּ כְּבָר בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֵקְרַב פַּר "לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁהוּא פַּר", וְלָמָּה הֵצְרַךְ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף לְאוֹתָהּ מַטָּרָה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁשְּׁנֵי קָרְבָּנוֹת אֵלּוּ מְהַוִּים שְׁנֵי שְׁלָבִים בַּכַּפָּרָה: הַשֶּׁלֶב הָרִאשׁוֹן כַּפָּרָה שֶׁהִיא מְחִילַת הַחֵטְא - "שֶׁנִּמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל מִצְוַת הַמֶּלֶךְ". וְהַשֶּׁלֶב הַשֵּׁנִי הוּא כַּפָּרָה נַעֲלֵית יוֹתֵר - "שֶׁיִּהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה' וּמְרֻצֶּה וְחָבִיב לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כְּקֹדֶם הַחֵטְא". וְזֶה אֵיפוֹא שְׁנֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהֵבִיאוּ לְכַפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הָרִאשׁוֹן לִמְחִילַת הַחֵטְא, וְהַשֵּׁנִי בִּכְדֵי כַּפָּרָה נַעֲלֵית יוֹתֵר שֶׁתָּבִיא לְכָךְ שֶׁאַהֲרֹן יִהְיֶה "מְרֻצֶּה וְחָבִיב כְּקֹדֶם הַחֵטְא", וְיוּכַל לְהָבִיא לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בַּמִּשְׁכָּן.

שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: **י** א וַיִּקְחוּ בְּנֵי־אַהֲרֹן נָדָב
וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ
קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה
אֹתָם: ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה | לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי
כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־
מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קְרֹבוּ* שְׂאוּ אֶת־אַחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכָתְנֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר | בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם
אַל־תִּפְרָעוּ | וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל
כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ
אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם
וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה: פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ | אַתָּה | וּבָנֶיךָ אִתָּךְ
בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין
הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר: יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 298)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה' (ט, ו)

לְפִי שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֶעֱמִידוּ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן וְשִׁמֵּשׁ בּוֹ וּפֵרְקוּ בְּכָל יוֹם - לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה . . לְכָךְ אָמַר לָהֶם: . . אַהֲרֹן אָחִי כְּדַאי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שֶׁעַל־יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּהֶם (רש"י ט, כג)

אַחַד הַהֶבְדֵּלִים בֵּין אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה הוּא בִּבְחִינַת "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַלְכָּא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹרִיד אֲלִקוּת לְעוֹלָם - וְלָכֵן עַל יָדוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וְאַהֲרֹן הוּא בִּבְחִינַת "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא - שֶׁתַּפְקִידוֹ לַעֲלוֹת וּלְרוֹמֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה - אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה. לָכֵן הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה הָיְתָה דַּוְקָא עַל־יְדֵי אַהֲרֹן, הֱיוֹת שֶׁתַּכְלִית יְרִידַת הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם, הִיא בִּכְדֵי שֶׁבְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הָעוֹלָם עַצְמוֹ יַעֲלֶה לְדַרְגָּה נַעֲלֵית יוֹתֵר - וְזֶהוּ תַּפְקִידוֹ שֶׁל אַהֲרֹן.

רביעי יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר
וְאֶל־אִיתָמָר | בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה
הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ
כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא: יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם

* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן
צֻוֵּיתִי: יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה
תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ
כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים
יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ
אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חל"ב ע' 54)

וַיִּשְׁחַט אֶת הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ (ט, יב)

וַיַּמְצִיאוּ - לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י)

לְגַבֵּי קָרְבַּן חַטָּאת נֶאֱמַר הַלָּשׁוֹן "וַיַּקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן", וְאֵלּוּ כָּאן - בְּקָרְבַּן עוֹלָה - וּבְקָרְבָּנוֹת נוֹסָפִים הַלָּשׁוֹן הוּא "וַיַּמְצִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן". וְיֵשׁ לְבָאֵר אֶת סִבַּת הַהֶבְדֵּל, וּבְהַקְדִּים: אַחַד הַהֶבְדֵּלִים בֵּין קָרְבַּן חַטָּאת לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת, הוּא בִּזְרִיקַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ. בְּקָרְבַּן חַטָּאת הַזְּרִיקָה הִיא בְּאֶמְצָעוּת טְבִילַת הָאֶצְבַּע בַּדָּם. בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת זְרִיקַת הָאָדָם הִיא בְּאֶמְצָעוּת הַכְּלִי שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַדָּם. וְזֶהוּ הַטַּעַם לְשִׁנּוּי הַלָּשׁוֹן בֵּין קָרְבַּן חַטָּאת לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת:

בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת מִיַּד עִם הוֹשָׁטַת הַכְּלִי הָיָה הַדָּם מוּכָן וּמְזֻמָּן לִזְרִיקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְלֹא פְּעֻלָּה נוֹסֶפֶת - לָכֵן נֶאֱמַר "וַיַּמְצִיאוּ - לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה". וְאֵלּוּ בְּקָרְבַּן חַטָּאת, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הַגָּשַׁת הַכְּלִי נִדְרֶשֶׁת פְּעֻלָּה נוֹסֶפֶת שֶׁל טְבִילַת הָאֶצְבַּע - נֶאֱמַר "וַיַּקְרִיבוּ" בִּלְבַד.

חמישי טז וְאֵת | שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה
וְהִנֵּה שָׂרֵף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר: יז מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־
הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא
וְאֹתָהּ | נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: יט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם
הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה
וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב
בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי"א ע' 169)

וַיְבָרֲכוּ אֶת הָעָם (ט, כג)

אָמְרוּ: יְהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ, יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ (רש"י)

גַּם בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי מַזְכִּיר רַשִּׁ"י לָשׁוֹן דּוֹמֶה שֶׁל בְּרָכָה, בְּבִרְכַּת

לְמִינֵהוּ: יז וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף:
יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאַת וְאֶת־הָרָחָם: יט וְאֶת־
הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־
הָעֲטַלֵּף: כ כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ
הוּא לָכֶם: כא אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע כתיב אשר־לא קרי אֲשֶׁר־לוֹ כְרָעַיִם
מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: כב אֶת־אֵלֶּה
מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֹהוּ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ:
כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם: כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: כה וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא
מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֵׂסַעַ | אֵינֶנָּה שֹׂסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה
מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא:
כז וְכֹל | הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־
אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס כט וְזֶה לָכֶם
הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר
וְהַצָּב לְמִינֵהוּ: ל וְהָאַנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִّנְשֶׁמֶת: לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ
כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: לב וְכֹל
אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם | בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ
אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה
מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי־שיחות חי"ב ע' 53)

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

לא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן (רש"י)

לִכְאוֹרָה בְּנֵי אַהֲרֹן הוֹרוּ הֲלָכָה גַּם בִּפְנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם שֶׁהָיָה גַּם רַבָּם, וְהַפְּגִיעָה בִּכְבוֹדוֹ הִיא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַפְּגִיעָה בְּמֹשֶׁה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עַל כָּךְ צִוּוּי מִפֹּרָשׁ "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ"? וְיֵשׁ לְתָרֵץ: מָצִינוּ בְּנוֹגֵעַ לַהֲסִבָּה בְּלֵיל הַסֵּדֶר שֶׁתַּלְמִיד שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ אֵינוֹ מֵסֵב בְּפָנָיו מִשּׁוּם מוֹרָא וּכְבוֹד הָרַב. וְאִלּוּ בֵּן שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי אָבִיו חַיָּב לְהָסֵב אֲפִילּוּ אִם אָבִיו הוּא גַּם רַבּוֹ, וְהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא, שֶׁמִּסְתָּמָא אָבִיו מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהוּא הַדִּין בְּעִנְיָנֵנוּ, פְּגִיעָתָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּאַהֲרֹן לֹא נֶחְשְׁבָה לְחֵטְא, כִּי מִן הַסְּתָם אַהֲרֹן מָחַל עַל כְּבוֹדוֹ.

מֹשֶׁה לְעוֹשֵׂי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אַךְ שָׁם סֵדֶר הַבְּרָכוֹת הָפוּךְ - קֹדֶם 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם' וּלְאַחַר־מִכֵּן 'וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ'. טַעַם שִׁנּוּי הַדְּבָרִים הוּא, כִּי בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי בְּרָכַת מֹשֶׁה לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הִיא בְּסִיּוּם מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן - וְהוּא מְבָרֵכֵם לְפִי סֵדֶר הַדְּבָרִים, קֹדֶם בְּרָכָה לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה ('מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם') כִּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן נֶעֱשְׂתָה בְּעִקַּר עַל יָדָם, לְאַחֲרֵי זֶה כּוֹלֵל אֶת עַצְמוֹ - וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ' - שֶׁכֵּן מֹשֶׁה רַק סִיֵּם וְגָמַר אֶת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אַךְ בְּפָרָשָׁתֵנוּ הַבְּרָכָה מִתְיַחֶסֶת לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת בִּימֵי הַמִּלּוּאִים, וַעֲבוֹדָה זוֹ נֶעֱשְׂתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, לָכֵן פָּתַח וּבֵרֵךְ 'וִיהִי נֹעַם..עָלֵינוּ' שֶׁזֶּה מִתְיַחֵס עַל עֲבוֹדָתוֹ וַעֲבוֹדַת אַהֲרֹן. וְאַחֲרֵי זֶה הוֹסִיף בְּרָכָה לִכְלָל עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוֹצָאָה מֵעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ששי **יא** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר
אֲלֵהֶם: ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה
אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ג כֹּל |
מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׂסַעַת שֶׂסַע פְּרֹסֹת מַעֲלַת גֵּרָה
בַּבְّהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: ד אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ
מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא
לָכֶם: ה וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא
יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ו וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת
גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם:
ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׂסַע שֶׂסַע
פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם: ח מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
ט אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ
סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם
תֹּאכֵלוּ: י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים
וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם: יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ: יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ
סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: יג וְאֶת־
אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־
הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה: יד וְאֶת־הַדָּאָה
וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ: טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֵת
בַּת הַיַّעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ

שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: לד מִכָּל־הָאֹכֶל
אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מָיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה
אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: לה וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם | עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים
הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מָיִם
יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: לז וְכִי יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא:
לח וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא
הוּא לָכֶם: ס לט וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא
לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:
מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא
יֵאָכֵל: מב כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל | הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע
עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם
וְנִטְמֵתֶם בָּם: מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם
וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: מה כִּי |
אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: מו זֹאת
תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה
אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי"ב ע' 50)

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. תֵּדַע, שֶׁאַחֲרֵי מִיתָתָן הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לַמִּקְדָּשׁ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת וְכוּ' כִּדְאִיתָא בְּוַיִּקְרָא רַבָּה (רש"י)

לְכָאוֹרָה אִם הַכֹּהֲנִים הֻזְהֲרוּ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן רַק לְאַחַר מוֹת נָדָב וַאֲבִיהוּא, מַדּוּעַ נֶעֱנְשׁוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, הֲרֵי לֹא נִצְטַוּוּ שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס שְׁתוּיֵי יַיִן? וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁקּוּשְׁיָא זוֹ רַשִּׁ"י מְתָרֵץ בְּהָבִיאוֹ אֶת הֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו "מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת": בְּנֵי אַהֲרֹן נֶחְשְׁבוּ לִ'בְנֵי בֵּיתוֹ' שֶׁל הַקָּבָּ"ה, וְלָכֵן גַּם אִם אָמְנָם לֹא נִצְטַוּוּ שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס שְׁתוּיֵי יַיִן, הָיָה עֲלֵיהֶם לְהָבִין זֹאת מֵעַצְמָם, שֶׁכֵּן בֶּן בֵּיתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ מַכִּיר אֶת הַנְהָגוֹתָיו.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן
קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך:
יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה,
וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל
בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא,
וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם
קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: מה כִּי | אֲנִי יְהוָה
הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים
וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: מו זֹאת תּוֹרַת
הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין
הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קעג)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֵּר ה' לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן (י, ג)

מֹשֶׁמַע מֵהַפָּסוּק שֶׁמֹּשֶׁה יָדַע עַל מַה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְרַחֵשׁ וְאִלּוּ אַהֲרֹן לֹא יָדַע. וְיֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לְכָךְ: מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁמֹּשֶׁה הוּא "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַלְכָּא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם. וְאַהֲרֹן הוּא "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת הָעוֹלָם לְמַעְלָה.עוֹד מְבֹאָר, שֶׁעֶצֶם יְדִיעַת הָרַע יְכוֹלָה לִגְרֹם נֶזֶק לָאָדָם, וְאִלּוּ בְּדַרְגּוֹת אֱלֹקִיּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם כָּל קֶשֶׁר לָרַע, אֵין יְדִיעַת הָרַע גּוֹרֶמֶת לְנֶזֶק. לָכֵן מֹשֶׁה יָדַע עַל הַהוֹלֵךְ לְהִתְרַחֵשׁ, כִּי מֹשֶׁה הוּא בִּבְחִינַת אֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָם וִידִיעַת הָרַע לֹא מַזִּיקָה לוֹ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אַהֲרֹן עֶצֶם הַיְדִיעָה הָיְתָה יְכוֹלָה לְהַזִּיק לוֹ, לָכֵן לֹא יָדַע מֵהַהוֹלֵךְ לְהִתְרַחֵשׁ.

צ"א פסוקים, עברי"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת שמיני לקריאה בציבור ולשמו"ת בשמואל ב פרק ו

ו א וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ב וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה
צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו: ג וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן: ה וְדָוִד | וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנְעִים
וּבְצֶלְצְלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר:
ז וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַّל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיִּחַר
לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
ט וַיִּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר
אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי: יא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה
בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֻּגַּד
לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים

וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד: טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר: טז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה | בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ אֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בארץ ישראל - אחרון של פסח בערים שונות בעולם קעג

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:18	6:11	8:56	8:52	9:28	9:24	10:33	10:30	19:08	19:12	19:32	19:36	18:51	19:46
חיפה (ק)	6:15	6:08	8:55	8:50	9:27	9:22	10:32	10:28	19:08	19:13	19:33	19:38	18:42	19:47
ירושלים (ק)	6:14	6:07	8:54	8:50	9:25	9:21	10:31	10:27	19:08	19:12	19:33	19:37	18:32	19:45
תל אביב (ק)	6:18	6:11	8:56	8:51	9:28	9:24	10:33	10:30	19:08	19:12	19:32	19:37	18:51	19:47
אוסטריה וינה (ק)	6:14	6:02	9:02	8:55	9:33	9:27	10:41	10:36	19:39	19:48	20:10	20:19	19:28	20:33
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:37	6:43	8:55	8:57	9:27	9:29	10:25	10:26	18:06	17:58	18:32	18:23	17:41	18:34
אוקראינה אודסה (ק)	6:20	6:09	9:05	8:59	9:38	9:31	10:45	10:40	19:38	19:46	20:08	20:16	19:27	20:20
אוקראינה דונייצק (ק)	5:49	5:37	8:36	8:29	9:08	9:01	10:16	10:11	19:13	19:21	19:43	19:52	19:02	19:56
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:00	5:48	8:47	8:40	9:19	9:12	10:27	10:22	19:24	19:33	19:54	20:04	19:13	20:08
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:24	6:11	9:11	9:04	9:44	9:37	10:52	10:46	19:51	20:01	20:23	20:33	19:41	20:37
אוקראינה קייב (ק)	6:15	6:03	9:04	8:56	9:36	9:29	10:44	10:39	19:45	19:54	20:17	20:27	19:35	20:31
איטליה מילאנו (ק)	6:47	6:36	9:32	9:26	10:04	9:58	11:11	11:07	20:04	20:11	20:33	20:41	19:52	20:55
אקוואדור קיטו (ח)	6:05	6:03	8:38	8:37	9:08	9:07	10:11	10:09	18:26	18:25	18:47	18:46	18:07	18:50
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:10	7:14	9:28	9:29	10:00	10:02	10:58	10:59	18:40	18:32	19:05	18:57	18:16	19:08
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:03	8:09	10:22	10:24	10:53	10:55	11:50	11:51	19:30	19:20	19:56	19:47	19:04	19:51
ארה"ב בולטימור (ק)	6:37	6:28	9:18	9:13	9:51	9:45	10:57	10:53	19:40	19:46	20:06	20:13	19:27	20:17
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:24	6:14	9:07	9:01	9:39	9:33	10:45	10:41	19:32	19:38	19:59	20:06	19:19	20:17
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:25	6:15	9:07	9:02	9:39	9:34	10:46	10:41	19:31	19:38	19:58	20:05	19:19	20:18
ארה"ב דטרויט (ק)	6:58	6:48	9:42	9:37	10:14	10:09	11:21	11:17	20:10	20:17	20:38	20:45	19:58	20:57
ארה"ב היוסטן (ק)	6:59	6:52	9:37	9:33	10:09	10:05	11:14	11:11	19:47	19:51	20:11	20:15	19:32	20:25
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:26	6:19	9:07	9:02	9:39	9:34	10:44	10:40	19:23	19:28	19:48	19:53	19:09	20:03
ארה"ב מיאמי (ק)	7:02	6:56	9:38	9:34	10:10	10:07	11:14	11:11	19:43	19:46	20:06	20:09	19:28	20:19
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:21	6:11	9:02	8:57	9:35	9:30	10:41	10:37	19:27	19:33	19:54	20:01	19:14	20:14
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:16	6:06	9:01	8:55	9:32	9:27	10:39	10:35	19:29	19:36	19:56	20:03	19:17	20:14
בוליביה לה פאס (ח)	6:30	6:31	9:01	9:01	9:30	9:30	10:32	10:31	18:38	18:34	19:00	18:55	18:16	18:59
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:59	6:46	9:47	9:40	10:20	10:13	11:28	11:23	20:30	20:39	21:02	21:12	20:20	21:30
בלגיה בריסל (ק)	6:59	6:46	9:48	9:41	10:20	10:13	11:28	11:23	20:30	20:40	21:02	21:13	20:21	21:29
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:06	5:51	8:58	8:50	9:30	9:22	10:40	10:34	19:50	20:02	20:25	20:38	19:42	20:42
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:13	6:15	8:37	8:37	9:08	9:09	10:08	10:08	18:03	17:58	18:26	18:20	17:41	18:27
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:59	6:01	8:23	8:23	8:54	8:55	9:54	9:54	17:50	17:45	18:12	18:07	17:27	18:14
בריטניה לונדון (ק)	6:15	6:02	9:05	8:58	9:37	9:30	10:46	10:40	19:50	20:00	20:22	20:33	19:40	20:50
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:21	6:07	9:12	9:04	9:44	9:36	10:53	10:48	20:01	20:12	20:35	20:47	19:52	21:05
גרמניה ברלין (ק)	6:21	6:07	9:11	9:03	9:43	9:35	10:51	10:46	19:56	20:07	20:30	20:41	19:47	20:45
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:42	6:29	9:31	9:24	10:03	9:56	11:11	11:06	20:13	20:23	20:45	20:55	20:03	20:59
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:14	6:16	8:39	8:40	9:09	9:10	9:59	9:58	18:05	17:59	18:28	18:22	17:42	18:26
הודו בומביי (ח)	6:25	6:20	8:58	8:55	9:31	9:28	10:34	10:31	18:56	18:58	19:18	19:20	18:40	19:24
הודו פונה (ח)	6:19	6:15	8:54	8:51	9:26	9:23	10:29	10:27	18:53	18:55	19:16	19:17	18:37	19:21
הונגריה בודפשט (ק)	6:05	5:54	8:51	8:45	9:24	9:17	10:31	10:26	19:26	19:35	19:57	20:05	19:16	20:09
טורקיה איסטנבול (ק)	6:33	6:24	9:15	9:10	9:48	9:42	10:54	10:50	19:39	19:46	20:06	20:13	19:27	20:17
יוון אתונה (ק)	6:57	6:48	9:38	9:32	10:10	10:05	11:16	11:12	19:57	20:03	20:23	20:29	19:44	20:33

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בארץ ישראל - אחרון של פסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	6:28	6:16	9:12	9:06	9:45	9:39	10:52	10:48	19:46	19:54	20:16	20:24	19:35	20:28
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:17	7:12	9:55	9:52	10:26	10:22	11:30	11:27	20:00	20:02	20:22	20:24	19:43	20:28
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ' (ח)	6:53	7:00	9:07	9:10	9:40	9:42	10:37	10:38	18:09	17:59	18:37	18:27	17:41	18:31
נפאל קטמנדו (ח)	5:41	5:34	8:20	8:16	8:51	8:47	9:56	9:53	18:31	18:34	18:54	18:58	18:16	19:02
סינגפור סינגפור (ח)	7:00	6:58	9:29	9:27	10:01	9:59	11:03	11:01	19:13	19:11	19:34	19:33	18:54	19:37
פולין ורשא (ק)	5:50	5:36	8:40	8:33	9:12	9:04	10:21	10:15	19:27	19:37	20:00	20:11	19:17	20:15
פרו לימה (ח)	6:11	6:11	8:35	8:35	9:08	9:08	10:09	10:08	18:09	18:05	18:30	18:27	17:48	18:31
צרפת ליאון (ק)	7:03	6:52	9:49	9:43	10:21	10:15	11:28	11:24	20:22	20:30	20:51	21:00	20:11	21:13
צרפת פריז (ק)	7:10	6:57	9:57	9:50	10:29	10:22	11:37	11:32	20:36	20:45	21:07	21:16	20:26	21:31
קולומביה בוגוטה (ח)	5:45	5:43	8:19	8:18	8:49	8:48	9:52	9:51	18:11	18:10	18:32	18:31	17:52	18:35
קנדה טורונטו (ק)	6:42	6:32	9:27	9:21	9:59	9:53	11:06	11:01	19:57	20:04	20:25	20:33	19:45	20:45
קנדה מונטריאול (ק)	6:17	6:06	9:03	8:56	9:35	9:28	10:42	10:37	19:35	19:43	20:04	20:13	19:24	20:26
קפריסין לרנקה (ק)	6:21	6:14	8:59	8:54	9:32	9:28	10:37	10:34	19:13	19:18	19:38	19:43	18:59	19:47
רוסיה מוסקבה (ח)	6:37	6:21	9:31	9:23	10:02	9:54	11:12	11:06	20:27	20:39	21:03	21:16	20:19	21:35
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	6:44	6:32	9:29	9:22	10:01	9:55	11:09	11:04	20:03	20:11	20:33	20:42	19:52	20:46
שוייץ ציריך (ק)	6:46	6:34	9:33	9:27	10:05	9:58	11:13	11:08	20:10	20:19	20:40	20:49	19:59	21:02
תאילנד בנגקוק (ח)	6:07	6:03	8:39	8:36	9:11	9:09	10:14	10:12	18:33	18:34	18:54	18:55	18:15	18:59

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֶּה לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל־עֵרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב:

בְּדֵין יְהֵי שָׁרָא לָנָא לַאֲפוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׁרָגָא וּלְתַקָּנָא וּלְמֶעְבַּד כָּל־צָרְכָּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת:

[=בָּזֶה יִהְיֶה מֻתָּר לָנוּ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וּלְהַטְמִין (אֹכֶל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵּנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לשביעי של פסח ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

בחו"ל - או בארץ ישראל כשחל חג בערב שבת - נותנים בהדלקה של היום הראשון גם עבור היום השני.

ערב שביעי של פסח

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות שלמחרת.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו

בארץ הקודש ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות מנר דולק ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

בחו"ל ערב שבת קודש וערב אחרון של פסח

מדליקים את הנרות מנר דולק ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00316
08/04/2012

P.P.
שולם
1949
תל אביב